

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

#5
OKD 25

#15

OKD 25

105
OKD 25

97 0 1 1 0

*Godt vte Mandat Parist in afen Delphin
Ch. Faj. 169 - et condit cum notis R. Bealeji*

9496 No 2617

762

3409

KDZE

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000130963

Digitized by Google

Majus nullum est felicitatis specimen, quam semper
omnes seire cupere, quales fueritis aliquis.

12

~~12~~

Handwritten text in a cursive script, likely a signature or a line of text, spanning across the top of the page.

MARCI
MANILII
ASTRONOMICON.

IOSEPHO SCALIGERO

ex vetusto codice Gemblacensi infinitis mendis repurgatum.

Eiusdem

IOSEPHI SCALIGERI

NOTÆ,

Quibus auctoris prisca astrologia explicatur, castigationum causas redduntur, portentosa transpositiones in eo auctore antiquitus commissæ indicantur.

Nunc primum

Ex Codice SCALIGERI, quem sua manu ad Tertiam Editionem præparauit, plurimisque accessionibus suarum curarum locupletauerat, post longas moras latebrasque, in lacem publicam cum auctasio tam nobili, restituitur.

Accesserunt quædam Clarissimorum Virorum

THOMÆ RENESII

ET

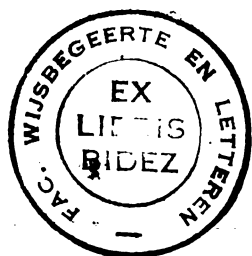
ISMAELIS BULLIALDI

animaduersiones.

ARGENTORATI,
Sumptibus IOANNIS IOACHIMI BOCKENHOFFERI,

cl. l. LV.

Perillustri & Generosissimo

DOMINO

AVGVSTINO
LÖWENSCHILDIO

LIBERO BARONI.

DOMINO SVO GRATIOSO

S. P. D.

& obsequia sua dicata cupit

IO. HENR. BOECLERVS.

V T Te, Generosissime BARO, publice
auderet hæc pagina venerari, multa
erant, quæ me hortabantur. In primis
Manilius ille, & sine quo vix esset Ma-
nilius, *Iosephus Scaliger*, satis illustria nomina sunt,
quorum sub favore, mei obsequii ratio, quam Toti
Familix Tuæ debeo reddere, longe lateque inno-
tescere possit. id quod vestra sane parum, mea au-
tem plurimum interest; si recte sapientes statuunt,
grati animi munere contineri, ne beneficiorum
prædicatio angustis terminis coërceatur. Ex quo
enim in Sueciam, vocatu incomparabilis REGINÆ,
Dominæ meæ Clementissimæ, veni, statim Gene-
rosissimi Domini Parentis Tui fauor, tanta comi-
):(3 tate

tate indulgentiaque me complexus, & in hoc usque tempus profecutus est, ut magna & multa, & plus quam Patroni merita, in tabulis acceptorum numeranda habeam. Accessit singularis Tua beneuolentia, studiorumque & conuictionis suauissimæ necessitudo; cuius memoriam nulla apud me dies minuet. Videbam iam tum, exsplendescentem tota indole, illam Virtutis gratiam; quæ familiæ Tuæ tantum ornamentum repræsentat, Patriæ tantam obsequii gloriam promittit. Cum præsertim nouis Te incitamentis ad colenda sua munera, ultro Fortuna inuitet obligetque. Nondum præteriit annus, cum Deus propitio nutu singularique munere, Sueciæ dedit REGEM, quo ad iuuanda ornandaque humani generis commoda, nihil optari vnquam potuit instructius. Inter auspicatissima tam felcis primordia Regni, merita Perillustis viri, Parentis Tui, tam benigne Serenissimus & Clementissimus REX Noster æstimauit, ut splendidissima Liberi Baronatus dignatione, Familiæ Vestræ Nobilitatem augeret extolleretque. Publica est, quæ eo nomine Vobis dedicatur, gratulatio. nec minorem nobis gaudiorum votorumque materiem priuata felicitas Vestra suppeditat; elocata generosissimæ stirpis viro *Nicolao Liliehökio*, Sorore Tua natu maxima, ornatissimi exempli Virgine. Ceterorum Fratrum
Soro-

Sorumque virtus, & cum ætate fortuna, in profectu est, quem Deus secundet! Deus, inquam, Perillustrem Dominum Parentem, & matronam sui sexus specimen, Dominam Matrem, Tecum, & cum tota venerabili prosapiâ, seruet sospitetque: ac pristina Vobis decora pariter & recentia perpetuet! Si quid post illa debeo addere, summis à me exorari Te crede precibus, vt mea obsequia Venerandis Parentibus totique generosissimæ Domui intersperetis; eumque in Vstra gratia locum, quo pridem me indulgentissime beatis, in posterum quoque mihi tuearis. Interea meum erit, operam dare, vt deuota vobis mea ad seruiendum pietas, quanta gratissimorum hominum esse potest, perennet. Scribebam Argentorati d. V. April. A. Chr. clō lōc Lv.

Beni.

Beniuolo Lectori
Io. Henric. Bœclerus.
S. P. D.

MANILIVM hunc Iosephi Scaligeri, cum libris de emendatione Temporum & Catullo, passim auctos manu summi illius Herois, atque emendatos, Genueam peruenisse, iam pridem est, quod inter doctos constat. Inde prodiit etiam Opus de Emendatione Temporum ita, sicut dixi, interpolatum. Quid Catullo factum sit, iuxta cum ignarissimis scio. Manilium, aliquando in Bibliotheca Magni Iureconfulti Iacobi Gothofredi fuisse, id quoque non dubitatur. Sed mutasse iterum Dominos, diu editor quaeritur, argumento est, quod Vir Clarissimus, Sebastianus Kaimspeckius, ex Bibliopole cuiusdam manu, suo sibi sumptu redemit tantum thesaurum; meque, cum hac transiret, illustri hoc Xenio, ea lege dicta donauit, si in publicam lucem edere vellem opus, diu iam inter eruditos expetitur requisitumque. Parui, quantum in me fuit, Amici optimi integerrimique voluntati; adiutus praesertim beneuolentia Eximii Bockenhoferi nostri, qui relictis omnibus, ex sua officina libraria, maximis à multo iam tempore impensis meritisque Reipublica literaria operata, Manilii Scaligeriani editionem publicis cummaxime desideriis gratificari, tempestiuum duxit. Nec defuerunt Illustrium Virorum, ad hoc propositum nostrum ornandum, amica officia: è quibus, exquisita eruditionis raras quasdam & nobiles animaduersiones Lutetia Parisiorum ad me transmisit Ismael Bullialdus: nec Thomas Rencius denegauit suas annotationes, postquam ex Cl. Ioh. Andrea Bosio nostro de editione Manilii noua intellexisset. Viriusque viri, suis meritis praefulgentium, sufficit nomina retulisse, Tuoque, Lector Beniuole, affectui optabilem materiem, in hoc vestibulo, obiecisse. Id enim unum agit hac praefatio; ut scias, quibus debeat, quod nunc qualicumque nostra opera publicatur. Quae in noua hac editione omissa aut mutata putabis, si conferes cum secunda Scaligeri editione, anni 1600, ea Ipse Scaliger deleuerat in Codice illo, quem Tertia editioni destinauerat: nec obscura est plerumque, cur ita fecerit, causa. Quam praeclara sint, qua adiecit, Ipse indicabis, & valebis.

PROLEGOMENA

De

ASTROLOGIA

VETERVM GRÆCORVM.

QVVM multa sint in omni genere disciplinarum à Græcis prodita, omnes tamen Græciam bonarum artium magistram potius, quam parentem agnoscunt; quod non sua, sed Chaldaeorum inuenta excoluerit. qui quum ita iudicant, videntur mihi aut Græcorum vetustatis obliiti esse, aut eorum illustria in literas merita ignorare. Si enim rem ab vltima origine reperamus, deprehendemus artes non solum antiquitas à Græcis inuentas, & perfectas fuisse, sed etiam ab illis eas nationes deriuatas, à quibus Græcos hausisse volunt isti. Quum enim magnarum rerum tardi sint progressus & ad earum scrutinyonem vna ætas non sufficiat, earum quædam primo rudimenta sunt, neque cum perfectione sua ad nos transmittuntur: propterea accidit vt ad maiorum inuenta aliquid procudendo posteriores adiciant, & posteritati denique semper aliquid relinquatur à superioribus, quod aut emendatore aut illustratore indigeat. Quod quum in omni disciplina à Græcis factum sit, qui multum studii in hoc collocarunt, vt maiorum inuenta illustrarent, emendarent, elaborarent: quis neget artes, quas Græci quotidie meliores fecerunt, nulli nationi acceptas referri debere, quam vis ipsis Græcis, qui eas gradatim & quasi ex alto eruerunt? Nam Chaldaei, & Ægyptii, à quibus omnia Græcos didicisse volunt, quid, obsecro, habent hodie, quod non à Græcis acceperint: imo quos libros paulo vetustiores bonarum artium, quos non ad verbum ex Græcorum in suam linguam transfuderint? quorum alteri nihil antiquum retinent, præter characteres, qui nihil aliud

aliud sunt, quam Phœnicum & Cananæorum literæ interpolatæ. Ægyptii vero ne suas quidem literas habent, sed ab Arabibus emendicatas. At sero Græci literas à Cadmo didicerunt, sine quibus nulla disciplinarum memoria conseruari potest. Hoc quidem nemo negare potest. neque tamen propterea concedimus ab iisdem Græcos necessario artes accipere debuisse, à quibus literas didicerunt: siquidem literæ omni disciplina vetustiores sunt. Neque enim eos medicinam aut Philosophiam docuit ullus Phœnix, Chaldæus, aut Ægyptius: quorum altera minimum aberat à perfectione sua tempore Hippocratis, scriptoris antiquissimi: alteram tot sectæ Philosophorum tam inter se discerpantes arguunt, non potuisse ab ullo Chaldæo aut Ægyptio proficisci, quæ adhuc inter Græcos quæreretur. Restant Mathematica, in quibus Barbari aliquod ius vindicare possunt: quod eatenus verum, vt figuras quidem Geometricas ab Ægyptiis accepisse Thaletem aut Pythagoram non negemus, Geometriam autem ab iis didicisse quo minus credamus, obstant præclara Epichiremata Pythagoræ, quæ si ipse ab Ægyptiis didicisset, Hecatomben non immolasset. Accedit Eudemus priscus auctor, qui historiam Mathematicam contexit, in qua quis Græcorum quid gradatim in Mathematicis inuenerit ab incunabulis ipsius disciplinæ, ad suum ipsius sæculum, diligenter annotauerat: arduum sane opus, & quod rei literariæ intererat non periisse. In Astrologia vero Græcos Chaldæo aut Ægyptio magistro vsos, ita accipiendum, vt eam quidem sero excoluerint inuitati partim ab Eudoxo, quem Ægyptii docuerunt Planetas contra mundi motum niti, partim ab obseruationibus eclipticis Chaldæorum, quæ mediocrem tantum vetustatem præferebant, vt quæ à Nabonassari initio deducerentur, quod est posterius prima Olympiade. Sed Geometriam ab Ægyptiis eos didicisse, quod ab illis figuras accepierint, aut Astrologiam, quod Chaldæi obseruationes defectuum in annales suos relatas Græcis indicarint, perinde est, ac si quis se eloquentiam ab eo didicisse crederet, à quo rudimenta Grammatices; aut Philosophiam, à quo principia Logices doctus fuisset. Quamobrem historiam defectuum barbari Græcos docuerunt.

causas

causas defectionum Græci indagarunt, & sero tandem repere-
 runt, primum Conone Samio, qui defectiones Solis ab Ægyptiis
 obseruatas collegit, deinde Hipparcho, viro, vt Plinius ait, naturæ
 consiliario eis viam præeunte, qui primus vtriusque sideris deli-
 quia à Chaldæis annotata ad menses omnium Græciæ nationum
 accommodauit, ex quo diuino opere omnem historiam defe-
 ctuum Lunarum, hausit Ptolemæus, qui in suo illo magno ope-
 re multa veteribus accepta refert, nulli plura, quam Hipparcho.
 Quod si rem propius putemus, etiam antequam vlla defectuum
 obseruatio Chaldaica, ad Græcos peruenisset, iam prius Thales
 Milesius sine vlllo magistro barbaro deliquia vtriusque sideris di-
 dicerat, & adeo in illis profecerat, vt defectus ipsos longe ante
 prædiceret. Et certe vt Astronomiam Græcos sero attigisse fa-
 temur: ita Chaldæos *ἰσοσχέη* tantum, non etiam *ἀκριβή* eius no-
 titiam habuisse constanter affirmamus: cuius quum duas partes
 facerent, τὸ μεταωρολογικὸν, quod circa motus versatur, & τὸ ἀπὸ
λεσµατικὸν, quod futurorum diuinationem promittit: in priore
 Græcos nihil pene à Chaldæis didicisse ostendimus: alterius, quæ
 multis modis, à bonis moribus, à Philosophia, ab ipsa Geome-
 tria reprehensionem incurrit, auctores fuisse Chaldæos adeo ne-
 cesse est, vt omnes eius artis siue potius insanix populares, cuius-
 cunque nationis ii fuerint, ab vltima vetustate hætenus Chaldæi
 dicti sint: vt taceam sacra Biblia, in quibus nominis & artis Chal-
 dæorum luculenta extant argumenta. Neque tamen negare pos-
 sunt Chaldæorum & Ægyptiorum fautores, Græcos etiam ve-
 rustissimos aliqua Astrologia vsos: idque ad tempestatum signi-
 ficationes tantum, ad arandi, ad serendi tempora: eos Caniculæ
 ortum obseruasse: ex eo frugum prouentum augurari solitos:
 quod à Ceis & Cilicibus factitatum fuisse à nobis alibi plene in-
 dicatum. Præterea vndequinquaginta formaturæ cælestes non
 solum Græcorum sunt, sed etiam vetustissimorum; quum aliæ
 Indorum fuerint, aliæ Persarum, aliæ etiam ipsorum Chaldæo-
 rum. Apud Homerum siquidem habemus *ἁµαζαν*, quæ septem
 stellis, Hyadas, & Pleiadas, quæ totidem singulæ constant, Orio-
 nem, qui pluribus. Apud Hesiodum, præter easdem, quas eo-
 dem, vt

dem, vt Homerus, versiculo comprehendit, Arcturi ortum post
 sexaginta dies à brumæ sidere confectio: hoc est, sexaginta gradus
 à principio Capricorni. At Euctemon posuit eundem ortum
 in xiiii Piscium, septuaginta tribus partibus à bruma. Igitur
 ab Hesiodo, ad Euctemona, xiiii partium *περίησις* facta erat,
 anno cccxlv Iphiti, quo Meton & Euctemon illas obserua-
 tiones suas publicarunt. Ea anticipatio non potuisset fieri, nisi
 in annis noningentis, vt minimum: quod intervallum excedit
 omnem antiquitatis Græcicæ memoriam. Ideo Hesiodus
 antiquior esset, temporibus Troianis, annis circiter centum quin-
 quaginta, quod ridiculum. Sed profectò brumam seu *τρεπὰς*
ἡλίου intelligit cum aliis omnibus Græcis vli diem Ianuarii,
κέντρον nempe *χαμπερόν*, de quo non semel in nostris libris de
 emendatione. Et præterea à poetis ortuum & occasuum mo-
 menta exquisita non sunt exigenda. Nam vt brumam, ita etiam
 ortum Arcturi *ὀλοχρῶν* ex populari vsu dixit: quale illud quoque,
 quadraginta dies occultari Vergiliæ post tempus arationis ver-
 næ. Alioquin ex istis perspicuum est, iam tum illis priscis for-
 mationes imaginum cælestium cognitæ fuisse, & eos ex illarum
 ortibus & occasibus tempora notasse: cui accedit, quod idem
 priscus poeta canis, in Boeotia, quando Orion & Sirius in culmen
 veniunt, tunc ab ortu partibus Arcturum supra finitorem at-
 tolli. quo quidem nihil verius est. Nam quod posteriores Hesio-
 do poetæ similes obseruationes Troiani heroibus attribuunt, non
 tam anticipatione poetica fictum videri dicimus, quam re ipsa
 potuisse contingere, quum cæli pictura omnium oculis pateat, &
 ex illis parabilis Astrologia petita omnibus sui copiam faciat.
 Nam ecce auctor Rhæsi Tragediæ vetustissimus, qui sine dubio
 non est Euripides, scribit Vergiliæ eminere supra finitorem A-
 quila culminante. Et præterea notationem temporis adiecit,
 vicinitatem dilucali: postremo etiam partis anni, quo illa gesta
 finguntur, pulcherrimum characterem Lunam ex orizonte se-
 primum efferentem: vt necessario gestus earum rerum interces-
 serit medio circiter Lunæ quadrante vltimo, hoc est paucis die-
 bus à iugo: quod vt procliuus ex Tetracteros Atticæ doctrina
 discere:

discere potuit Poeta, ita audacius ex eius fide hæc pronunciare.
 Nam scena illa agitur, vt ex Homero constat, eodem anno, quo
 Ilium captum, vt autem ex hoc auctore colligimus, mensibus ver-
 nis, paulo ante vrbs Troianæ casum, nempe Thargelione: quia
 Munichione fere toto latebant Virgilæ: Atarnus Ilii capti in-
 cidit in tertium Tetractetidos Atticæ, vt à nobis studiose dispu-
 tatum est. In Thargelione illius anni nonilunium incidit v l x i i,
 aut x mensis, circiter v lunii. Itaque tempus illud competit in-
 ter x x v i i Mai, aut v lunii, v, aut v i die Thargelionis,
 quoniam mense captum Ilium: In his intellige rationes sæculi,
 quo Poeta scribebat, non autem Troiani, vt nos alibi monuimus.
 hæc non solum ad rusticorum obseruationes comparata erat illa
 Astrologia, sed etiam ad notationem sæculi fugacis. In libris
 enim de Emendatione declarauimus, quam præcise veteres illian-
 nis & diem exidii Troiæ indagauerint ex rationibus Tetracte-
 tidis Atticæ, inter quos Ephorus Eudoxi & Platonis familiaris:
 quod quum & iste auctor fecerit, siue is Sophocles, siue alius,
 sine non potuit nisi summus vir esse, qui præter rationes ciuilibus
 Tetractetidos, etiam ex Phaenomenis, & ea astrologia, quæ tum
 inter nationes Græciæ locum habebat, rem propositam demon-
 strarit. Ex quo accidit, vt propterea quod Euripides cum Eu-
 dodoxo in Ægyptum profectus inde quædam de Planetis in Græcia
 primus vulgauerit, vt produnt præcise historię, propterea veteres
 Critici Tragediam Rhesum illi attribuerint, ὅτι, inquit, ἡ πε-
 ρὶ ταύτης αὐτῇ ἀδελφῆς μουσικῇ τὸν Εὐριπίδην ἐμολογᾷ, inuen-
 tes locum illum, qui à nobis iam explicatus est: quanquam cha-
 racter grandiloquentioris Poetæ fortum arguit, puta Sophoclis:
 & versor, vt hæc tam vere Euripides referre potuerit. Id vt du-
 bitem, facit locus ex Iphigenia in Aulide in re simillima: σείρομαι
 ὀφθαλμοῖς τῆς ἐκπύρου πλειάδος αἰώων. Quomodo non consuluit
 oculos suos, vt posset videre, quantum interuallum sit inter Si-
 rium & Vrsam maiorem? Hæc ergo fuit rudiorum illorum ru-
 dior astrologia. Nam & Thaletis nomine priscus liber extabat
 titulo περὶ τῆς ἀστρολογίας. At ἡ ποιητικὴ siue ἀπειροσματορικὴ sero-
 tiè partibus Euphratis in Græcorum vrbes immigrauit: & vix tan-
 dem.

dem quidem admissa diu in processu fuit, nondum curiositate humana totam se proferente; quæ progressu temporis in illa arte quotidie aliquid noui commenta est, in qua insaniam suam potius homines, quam sapientiam profiterentur. Quando primum hæc peregrina hospitia à Græcis excepta fuerit; haud temere dixerim: quandoquidem ante tempora Berosi Babylonii, qui sub primis Seleucidis floruit, eius nullum vestigium apud Græcos scriptores reperiam, quod quidem in præsentia meminerim, nisi forte *δωδεκατηριδες*, Onomacriti sub nomine Orphei in censum veniunt. Hoc vnum nobis constat, fere eodem tempore à Græcis ad Romanos tanquam morbum aliquem peruasisse. Nam Plutarchus in Mario scribit, Chaldæos Octauium consulem in vrbe detinuisse: in Sulla, Chaldæos Sullæ felicissimum exitum vitæ florentissimis rebus suis, magnis victoriis partis, promississe. Non dicam quoties, quam seuerè, quibus modis Romani in hoc genus hominum animaduernerint: quæ Senatusconsulta, quæ edicta Principum in illos emissâ. Nam posteriorum temporum sunt, & materia ab aliis occupata. Apud Græcos vero multi non solum artem professi sunt, sed & artis libros reliquerunt, Berosus, Antiochus, Teucer Babylonius, Dorotheus Sidonius poëta, & Thrasyllus ille Caprearum carceris obses, Tiberii hospes. quorum de responsis, quæ *ἀποτελέσματα* dicuntur, dubitare, perinde erat ac fidem oculis abdicare. Ex hac fiducia, vel potius confidentia prodierunt geniturae Oedipi, Thersitæ, Paridis, Philoctetæ, & ne parce insanire viderentur, etiam Mundi ipsius natales cum themate eius: ne miraremur, quod posteriorum Græcorum genituras ex euentibus indagare conati sint. Nam Platonis themâ ex veterum scriptis refert Firmicus, horoscopante Aquario, Sole in Piscibus, Luna in Geminis, hoc est quinto circiter die à nouilunio. Atqui Plato natus est Thargelionis septima, referente Laertio, veteribus Academicis, anno primo Olympiadis LXXXIII, & proinde anno septimo periodi Atticæ, Maii xx, feriâ quarta, cyclo Lunæ xii, Solis secundo, Sole in xxvi Tauri, Luna proxime ad iugum transitum faciente, hoc est paulo ante coitum. Vides quam boni vates fuerint, quibus ne temporum quidem ratio

ratio constabat. Romulus, inquit L. Tarrutius Firmanus, conceptus fuit xxi i Choac, anno primo Olympiadis secundæ, horatertia, Solis defectione. Nos putauimus menses Actiacos designari, freti fide Plutarchi, quæ tamen in eiusmodi non semel nobis imposuit, quod putaremus Plutarchum ea retulisse ad vsum Actiacum Plutarcho ipsi notum, ut falso credidimus. Nam sunt menses vagi: & ante formam anni Iuliani, nedum ante victoriam Actiacam, inuitatus à M. Terentio Varrone Tarrutius Romuli natalem ex eius gestis & aliis signis indagare, paruit, & eo tempore, quo diximus, conceptum respondit: quod quidem tempus conuenit vicesimæ quartæ Iunii Iuliani, in qua procubito coniunctio luminum fuit: sed sine vlla defectione Solis: quum tamen *παρτελὴ ἐκλεψή* fuisse dicat. Columen astrologiæ, quem tanti fecit togatorum doctissimus, quomodo hominis intra vterum maternum conclusi fata canere potuit, qui rem triualem ignorauerit, viderit Genethliacæ. Rursus editus in lucem Romulus xxi Toth, eodem auctore, Sole oriente: hoc est, xxiiii Martii, cui dici xvi i pars Piscium congruebat. Atqui veteres, quos sequutus est Manilius, Libra horoscopante natum prodiderunt. Pergamus. Idem Tarrutius conditam urbem vaticinabatur anno primo Olymp. vi i, die i x Toth, hoc est vi i Martii, Sole in decimo gradu Piscium, *μετὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ὥραν*. At ex eodem Tarrutio Solinus depromit thema natalis vrbis xi Kal. Mai, in quam diem conueniebat xxv Arietis, quum ipse Solem in Tauro ponat, Mercurium longissime à Sole, & alia præterea nugatoria, quæ tamen attribuit Tarrutio, de quo nihil retinuit, præter horam, quam cum eo recte inter secundam & tertiam pronunciauit. Sed hæc leuia. Apponam exemplum, quod fiduciam nationis Genethliacorum aperiat. Theagenes Mathematicus ex iis, quæ Octauiano adolescenti contigerant (quia verum tempus natalis eius ignorabat) horoscopante Capricorno natum confidenter pronuntiauit: quem tamen natum proxime Solis ortum diligentissimus scriptor Suetonius, tradit, Septembri antiquo, qui tunc conueniebat in Quintilem Iulianum, Sole Cancrum obtinente. Quid magis ioculare? Qui Cangro circiter Oriente natus est, quo-

est, quomodo ei horoscopabat Capricornus? Et tamen vanus di-
 uinaculus non veritus est pronunciare, quia horoscopante Ca-
 pricorno natus esset, ut ipse somniabat, cum rerum potiturum.
 Sed in illis veteribus propter artis rudimenta, quæ nondum ad
 hodiernam perfectionem, vel potius ~~ἐνέργειαν~~ deducta erat, non
 omnia ad viuum refecanda; & quædam præterea ignoscenda.
 Audi subtilitatem nostri sæculi. Exiit ante x l i i i i annis Cym-
 balum Genethliacorum, qui Dómini nostri Iesu Christi Thema
 edidit, & omnia, quæ illi acciderunt, ex positu stellarum necessa-
 rio illi contigisse ratiocinatur. Impiam dicam magis, an scul-
 larem audaciam, quæ & dominum stellarum stellis subiecerit, &
 natum eo tempore putarit, quod adhuc in lite positum est, ut va-
 nitas cum impietate certaret. Idem Genethliacus in suis illu-
 stribus Genituris, multa præclara prædicebat cuidam & summi
 ordinis, & magnæ eruditionis viro tam ab ipsius, quam à libero-
 rum fortuna: quo quidem homine post omnem memoriam,
 nihil fuit infelicius, siue ipsius, siue vxoris, siue liberorum, quos
 ex duobus matrimoniis susceperat, exitum spectes: cuius qui-
 dem rei nos testes sumus, ἰδ' ἐν ἐπιγράμμῳ τῷ 24. Idem Genethlia-
 cus quum multis annis diem & horam mortis suæ determinasset,
 & appetente tempore nihilominus benevaleret, quanquam octo-
 genario maior, ne artem contumeliæ exponeret, inedia constituit
 mori. quod nescio serius, an citius ante constitutum ab eo tem-
 pus contigerit. Res nota est: neque nostrum est mentiri. Omni-
 no fecit, quod ille in Epigrammate, αἰχμῶδὲς περὶ σίην ἀπὸ γέλατο.
 Lege totum epigramma. Nihil melius huius Genethliaci exi-
 tum expresserit. Nam idem nimis rei fuit. Et tamen istetantus
 in ea arte fuit, ut hodie eius decreta sint κύεαι δόξαι. Sed, inquiunt,
 neque hominum errores artis sunt, neque vnus omnium. At-
 quin si illi, qui familiam in hac arte ducunt, tam ridicule, tam
 pueriliter decipiuntur, quid certi ab illis expectandum, qui eos
 sequuntur, illorum decretis tanquam firmissimis munimentis in-
 sistunt? Quod si singuli errare possunt, non vnuerfi, age conuo-
 cemus Genethliacorum Comitiam, qui de futuris decernant. Vide
 quid accidit anno Christi m c l x x i x, quo quidem omnes Orien-
 tales

tales astrologi Christiani, Iudæi, Sarraceni literas per totum orbem terrarum tanquam diplomata regia, aut apices imperiales emiserunt, quibus anno septimo post, qui fuit Christi MCLXXXVI, tantum exitium à ventorum & tempestatum violentia imminere rebus humanis præcinebant, ut per totum illud septennium homines, præ metu & periculorum expectatione vitam sibi acerbam putarent. Omnes Planetas tam inferiores, quam superiores in vnum coituros mense Septembri denunciabant, quem conuentum stellarum anteueneret Solis defectio x Kal. Mai. Denique tam exitiabilem Orbi terrarum illum annum promittebant, & tanta consternatione mentes hominum percusserant Prophetae, illi, ut nemo dubitaret, finem rerum imminere. Sed, ut scribit Rigordus, qui & illorum binas literas produxit, & multos post annos termino ab illis præstituto superfuit, vanitatem eiusmodi oraculorum euentus coarguit. Atque hæc est fides artis, siue in vno summo artifice, siue in toto eorum Senatu eam pericliteris. Neque vero nos sumus, qui stellas & illa luculenta calii corpora otiosa esse existimemus. Sed effectus illos his iocularibus argutiis & arbitrariis sectionibus contineri, id vero pernegamus. Tanta vero mutatio à posterioribus artificibus in hac arte facta est, ut cum priorum methodis comparata non eadem ars videri possit, imo in permultis contraria. Et tamen illi priores vera prædixisse visum sunt, neque minus isti posteriores, qui contrariam viam insistant, veraces esse perhibentur. Sed hæc omnia confutare multum temporis, multorumque librorum opus est. quod quum à Comite Pico Mirandula & ab aliis factum sit, sat erit strenue ab illis hanc arcem oppugnatam, & tepide ab artificibus defensam fuisse, qui pudentius tacuissent. Quæcunque igitur ea ars fuit, nunquam caruit amatoribus, ut nunquam defunt leuia ingenia, quæ nouitate rerum & futilibus inuentis permouentur. Inferiora sæcula omitto. vnum felicissimum Augusti occurrit, in quo flos ingeniorum fuit, & inter illustres artes hæc quoque ausa est verticem attollere, multis magistris clara, præsertim M. Manilio, qui non propter artem nobis carus esse debet, sed quia in eo rudimenta

menta illius priscæ astrologiæ manifesta extant, hæcennis etiam
 à doctis signorata: qualia sunt Antiscia, ἀπομειώσεις ἡμερῶν ἀν-
 τίσκων, duplex modus horoscopi indagandi, thema Athlorum
 longe diuersum à themate geneseos, ratio Canonis horarii, Do-
 decacteris genethliaca, Chronocratorix signorum, & alia per plu-
 rima, quorum in vulgatis præceptionibus nulla extant vestigia:
 imo eiusmodi sunt, vt si hodierni mathematici ea viderint,
 commenta nostra esse dixerint, non veterum instituta; sed pue-
 rilia, & ex Grammaticæ sæcibus hausta. Idem nuper fecerunt,
 quum quæ in libris de emendatione de anno Iudaico, & Hippar-
 chico diximus, tanta rei indignatio eorum mentes percussit, vt
 minimo minus insanire ipsis visi simus, qui adeo vetustatis omnis
 imperiti sunt, vt artes cum sua perfectione natas, & ab homini-
 bus ita primum institutas putent: omnes veteres nunquam er-
 rasse, nunquam potuisse decipi. Quid si legerint sub æquino-
 ctiali omnia signa recte oriri, nunquid illud negabunt potius,
 quam vt ab villo prisco vel cogitatum quidem fateantur? Quum
 Ausonius alioqui suo sæculo summus vir, ter tria cubum vocaret,
 nonne pædagogi, & larvæ literarum nobis illud attribuerunt,
 non Ausonio? Atqui serio triumphabant: quum potius scutica
 digni essent, quod nescierunt ter tria esse nouem, & Eclogæ illius
 torum argumentum esse ternarium, aut nouenarium. Sed nihil
 iniquius inscitia, præsertim pædagogica, & eorum in primis, qui
 elementa mathematica docent: qui quum olim nobis lectione
 Manilii interdixerint, quod sibi solis Epoptis ad illa adyta pen-
 trare fas putent, vellem non illam priscam astrologiam, quam ne
 in somnis quidem viderunt, sed dictionem tantum Manilij in-
 terpretarentur: argumentum operis dicerent, mentem auctoris
 declararent, qui nihil magis in deliciis habent, quam Latine
 nescire. Hoc enim Grammaticorum est. Sed bene est, quod
 noster Manilius Grammaticis istis, quos vocant, opus habuit.
 Nam certe ab huiusmodi Astrologis nulla spes salutis affulgebat
 tam male accepto poëtæ & ab innumeris mendis & traiectione
 non solum vnius, sed & plurimorum versuum: quod tantam
 pertur-

perturbationem toti operi attulerat, vt antea ne quid vellent quidem Manilius, satis constaret. Itaque ignoscendum, si nemo illum scriptorem intelligebat, quem attingere menda non sinebant: boni consulendum, si nemo attingebat, quem non intelligebat. Iampridem commentarium in hunc ediderat Laurentius Bonincontrius oppido Mimiatis in Italia, vir doctus, vt tum captus erat sæculi ad literas nascentes caput attollentis. Sed ferendum erat, ab eius lectione lectorem doctiorem non discere, si non etiam & poetæ ipsi astrologus nocuisset. Nam si qua in textu Bonincontrii variant à scriptis codicibus, ex interpolationibus sunt à Bonincontrio, & præterea nunquam illi verum exiit in re paulo maioris momenti: quum alioquin peruetustum, vt ipse ait, nactus codicem esset: qui tamen melior mihi, quantum coniectura assequi possumus, non videtur Gemblacensi, quo nos vsi sumus: qui nescio quomodo reliquos omnes scriptos bonitare anteit, vel, vt verius loquamur, eo reliqui deteriores sint. Nam nullus bonus est, quotquot extant hodie. Sed Bonincontrio non multum profuit vetustum codicem nancisci, quo vti nesciit: quem miserum interpretem si suum malum fatum canibus hodiernis obieciisset, peiore fato, quam Aëxon, defungeretur. Adeo hodierna ingenia, quid reprehendant potius, quam quid discant, consecretantur. Atque adeo res eo rediit, vt si quis perditæ maledicentiæ quærendus sit, si quis agrestium morum, si quis petulans, is non in foro, aut circulo, sed (Deum immortalē) in medio literarum inueniatur. Huiusmodi hominibus quid boni contulerimus Manilio, neque per incertam bonarum literarum sentire, neque per inciuilitatem fieri licet. Itaque eos testes non imploramus, sed ingenuas & generosas mentes, bene natas, liberaliter educatas. Eæ non negabunt nos membra laceri poetæ in suos artus reposuisse, quod isti probi Philosophi luxare vocant: qui ridebunt, quum signa recte oriri sub æquinoctiali legent, quum progressum arithmeticum in rationibus anaphoricis, in ratione Antisciorum quatuor signa pro vno momento haberi, & propterea illa signa esse *μαρό-ζωνα*

ζωα: quod item vt in ascensionibus, ratio maximæ diei, & minimæ noctis habetur, ita in doctrina βιωσίμων χρόνων esse quendam cursum vitæ humanæ cxi annorum quasi diurnum & Solis, quendam nocturnum lxxvi annorum, qui Lunæ attribuitur? Hæc nos somniasse dicent ad lucernam Prisciani, quia illa in suis Theoriis Planetarum non viderunt: quia denique Cardanus Apollo Genethliacorum hæc non docuit: cui potius credent veteribus astrologis nullum vsum Ephemeridum fuisse, quam veteribus ipsis, Iuuenali, qui tanquam pingua succina tritas ephemeridas dixit, & Porphyrio, qui etiam Arabico nomine αλμνίχιον vocauit, & Plutarchus πινάκων δερονομικῶν mentionem facit. Miratur enim Cardanus, vt illud obiter annotemus, Aly Rodoa Arabem Astrologum tam accurate vnus Cometæ thema potuisset condere, quum eo tempore, inquit, difficillimum fuerit Astro- rum motus supputare, quod deessent Ephemerides. Maeste virtute Genethliacorum columen. Apud illos veteres Iuuenalem, & Porphyrium ad interdictum venito. Ipsi litem tuam iudicabunt. quomodo astrologi, qui quotidie à tot curiosis consulebantur, respondere potuissent, si sine tabulis & Ephemeridibus motus Planetarum, eruendi, Thema construendum, Chronocratores dirigendi essent? Vix sex apotelesmata respondere potuisset Genethliacus anno vno. Sed quod adeo miretur thema illius Cometæ cur non designauit? Hoc certe gloriosius Cardano fuisset, quam ipsi Aly ex Tabulis Thema quodlibet construere. Nos igitur dicimus illum Cometam visum anno Christi m. vi, sine Mart. Omnia conueniunt. Erat annus vicesimus ipsius Aly. At ipse ait se norasse illud tempus, quum in scholis operam bonis literis daret. Præterea Luna cum Sole coniuncta fuit in xv gradu Arietis eo anno, vt ipse monuit. Denique locus Cometæ ab eodem notatus in xv Scorpii. Ergo eo tempore, quo Sol in Ariete, videbatur in Austrinis partibus, quod plane attestatur Sigebertus Monachus Gemblacensis: Cometes, inquit, horribili specie hæc illucque iactans in australi parte visus est: quanquam fallitur Chronologus, vt semper fere solet, qui rem in annum m. y con- ferat,

ferat,quam anno sequente contigerit. Hoc sane indagasse nobilius fuisset,quam Thema condere: inuenisse, illustrius,quam tabulas construere. Sed ad nostrum Manilium redeo, quem ita à vetustissimis traiectionibus, & mendorum nescio quot millibus vindicauimus, vt quantum obsoleta facies eius lectores à se deterrebat, tantum eos nouus nitor & cultus restitutus ad se amandum, legendum,& intelligendum inuitare possit. Certe eius liber primus ita utilis adolescentibus futurus est, vt ad sphærica elementa illis viam munire debeat. En illum damus ita à mendis purgatum, ita sibi restitutum, vt vel à tironibus capi possit: ita notis illustratum, vt ex illis & doctrinam poetæ omnem studiosus lector assequi, & ad commentarios vberiores edendos excitari possit. Quod vt faciant, eos vnice hortamur, consciimbecillium virium nostrarum: qui fatemur nos viam lectori potius ad hæc aperuisse,quam lectorem ad ea introduxisse, digito rem indicasse,quam rem tetigisse. Accipite ergo, candida & elegantia ingenia, auctorem non solum vobis dignum, sed etiam vestram opem implorantem. Magnum spicilegium de nostra messe vobis relinquimus. Tempus est, vt aliquem totius argumenti conspectum vobis edam. Accipite ergo, & valete.

CONSPECTVS TOTIVS OPERIS MANILIANI.

ASTRONOMICON Manilii in quinque libros tributum est. Primus liber duarum summarum Astrologia partium priorem tractat, quae dicitur μαθηματική, αὐτὴ περὶ ἡγεῶν, reliqui quatuor alteram partem, quam vocant ποικιλικήν, cuius prius membrum, hoc est, τὸ πωλικόν, secundus & tertius liber persequitur: alterum, quod vocant ἀποτελεσματικόν, duo postremi, quartus & quintus. Hoc totum, ^a sine semper fuit, ut volunt Peripatetici, ^b sine principium habet, ut sciunt reliqui Philosophi, ^c in medio sui terram habet ^d rotundam, ^e quemadmodum & ipsum est absoluta rotunditatis. Alio-
qui ^f eadem phenomena in omni inclinatione apparerent, ^g occasus & ortus iidem essent. ^h Totam autem molem hanc circa eius ⁱ axem ^k spiritus diuinus agit, cuius suprema superficies ^l lucentibus stellarum flammis ornata est: quarum alia ^m in Zodiaco posita sunt, ⁿ alia in aquilonis, ^o cetera in austrinis partibus: quanquam ^p austrinarum quadam pars a nostro conspectu summotam est. ^q Haec stella in corpora & formas a veteribus digesta, ^r ut melius comprehendi possent, ^s dispositis vicibus immutabili lege semper occasus suos atque ortus peragunt: quo nullum argumentum praesentium hoc totum ratione ac providentia, non autem forte moueri. ^t aliter nunquam ad praescriptos cursus & uadimonia motuum suorum redirent. ^u Itaque quum ab antiquis usque temporibus exploratum sit easdem motuum in stellis ac vicissitudinum leges seruari, credendum utique hos effectus diuina rationis, non autem fortuitos esse. Quamobrem quum hoc absolutissima, ut diximus, rotunditatis in medio sui terram inftar centri habeat, ^v quatuor est a terra ad eam superficiem, sans a eris sexta peripheria totius, adiecto modico discrimine, ex diffinitione Sphaera, adiuvante Archime-

a 5. 2.
b 5. 5. ad
5. 25.
c 6. 6. ad
7. 15.
d 7. 20.
e 7. 16.
f 2. 29.
g 8. 23.
h 8. 28.
i 8. 31.
j 9. 27. ad
10. 8.
k 9. 4.
l 9. 5.
m 10. 9.
n 10. 10.
o 12. 22.
p 12. 22. ad
14. 20.
q 14. 20.
r 15. 6.
s 15. 6.
t 15. 14.
u 15. 25.
v 15. 33.
w 16. 12.
x 17. 15.
y 17. 15.
z 17. 23.

Archimedi epichiremate: & proinde sexa pars peripheria bima signa
comprehendens aequalis est fere semidiametro & παρὸς, minimo discrimi-
mine.^a Quinque autem Circulos parallelos in eius superficie descriptos
imaginamur, qui in quatuor quadrantes, qua quatuor anni tempora
efficiunt,^a duobus Coluris^b per polos Mundi ductis secantur.^c Duo
etiam maximi circuli Orizon &^b Meridianus sese invicem secant non
utique immobiles, ut^a illi quinque,^c sed pro inclinatione calis diversa
alii atque alii. Atque^b hi quidem omnes λόγῳ θεωρητοί,ⁱ oculis au-
tem duo soli notari possunt^m Zodiacus &ⁿ Galaxias, qui & ipsi sunt
duo maximi circuli. Sed in^k Zodiaco duodecim signa sive ζωδιαῖα ha-
rent,^l septem vero sidera illum pererrant, qui ab eo πλανῆται dicun-
tur.^o At in Galaxiam Heronum animas recipi pleraque omnis vetustas
credidit.^p Haec est facies Mundi, cui absoluenda adicienda septem pla-
netarum, & Cometae aliorumque qua infra Lunam generantur,
consideratio, ut tota μεταωρολογική absolvatur, quam partem priorem
Astronomia constituitur. Alterius vero partis, hoc est τῆς ποιητικῆς,
duo membra sunt, τὸ πιννακίον, & τὸ δοτελισματικόν. Iam & πιννακίῳ
subiectum est Zodiacus, à cuius duodecim Signis^q causa generationis
& corruptionis desunt: qua quidem Signa dupliciter considerantur,
aut κατ' αὐτὰ, aut πρὸς ἀλλήλα. Sed κατ' αὐτὰ multis modis divisio-
nem recipiunt,^r κατὰ τὴν φύσιν, κατὰ τὸ εἶδος, κατὰ τὰ ἔτη &c. πρὸς
ἀλλήλα dupliciter, ἢ κατὰ τὸ ἐσιῶδες, ἢ κατὰ τὸ συμβεβηκός: & quidem
κατὰ τὸ ἐσιῶδες, quatenus in Zodiaco, idque quadrupliciter, κατὰ ἀρ-
ματισμὸν, καὶ ὁμοστάτη, ἢτοι ἰσοδιαρίαν, κατὰ συμπάθειαν, κατὰ
μονομερίαν.^s At κατὰ ἀρματισμὸν ex Trigono, Tetragono, Hexagono, &
Diametro, ἄβελπτα, μοναχὰ, sexa quaque.^t κατ' ἰσοδιαρίαν, Viden-
tia, Audientia, Amica, Inimica.^u κατὰ συμπάθειαν, Quadrata Qua-
drata, Trigona Trigonis, Diametra Diametris.^v κατὰ μονομερίαν, ut
Dodecatemoria in partibus Signorum, & Dodecatemoria Dodecate-
miorum. κατὰ συμβεβηκός aut κατὰ τὴν^w quatenus Dii Signorum
insula sunt,^x vel Signa membrorum corporis humani: aut κατὰ τὸ με-
ταβατικόν, quatenus ipsa variant secundum Meridianorum & Fini-
torum diversitates,^y unde pro ratione locorum varia δωδεκάτατοι in-
veniuntur, eaque semper duplices in quacunque genitura. Altera
enim,

18. 12.
 ad 19. 19.

19. 19. ad
 20. 14.

19. 19.
 20. 14.

20. 16.

20. 16.

21. 15.

21. 29.

22. 18.

22. 18.

23. 17.

24. 9.

25. 24. ad
 29. 21.

32. 7.

34. 9. ad
 37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

37. 27.

b 53. 22. *enim;* cuius prima sedes datur Horoscopo, est genitura, in qua ra
 c 62. 11. *supputata, id est ra luxma & ra equatua considerantur:* ^a altera, in
 d 64. 11. qua Sors Fortuna familiam ducit, ^a est Athlorum, siue actionum ho-
 e 6. 20. minis, & ra *Πικτυα* indicat. Sed ^c inuestigatio ipsius Sortis Fortuna
 f 65. 20. pendet ab Horoscopo, ^e ut Horoscopi ab anaphoricis temporibus, id est
 g 66. 1. horis ascensionum. ^z Mendose enim ascensionibus Signorum binas ho-
 h 66. 8. ras vulgus attribuit, ^b quum inaequales sint Signorum ascensiones.
 i 66. 21. Quod si concederemus aequales esse: ¹ at hora mensura incerta: quia
 k 66. 26. hora est duodecima pars lucis; aut noctis: ² lucis vero & noctes in omni
 l 67. 32. inclinatione variant. ² variant igitur & hora. ¹ Quo enim propius po-
 m 67. 19. lum acceditur, eo maiores dies aestiui, minores hiberni: & consequen-
 n 59. 15. ter maiores hora aestiua, & minores nocturna. Quomodo igitur omni
 ad 70. 14. tempore; omni loco, bina hora Signis ascendentibus attribui possunt?
 n 70. 14. Quod quum ita sit, primum docendum, ^m quot horis quaque signa in
 ad 71. 1. quacunque data cali inclinatione surgant, quum ostenderit binas
 o 71. 7. ad horas ea non ascendere. ⁿ Deinde hac tempora anaphorica eadem me-
 p 72. 14. thodo in stadiasium conferenda. ^o Sed ante omnia, incrementa & de-
 q 71. 13. crementa horarum inuestiganda, initio facto ^a ab obseruatione mini-
 p 72. 14. ma diei, quam quidem exploratam habere non potes, nisi prius ² die
 ad 73. 9. aquinoctii ex actissime indagato per horologia sciotherica, & gnomo-
 q 73. 9. ad nicas rationes. Cuius vniuersa dispositio de anaphoricis tam tem-
 73. 29. poribus quam stadiasimis ^q en exemplum tibi damus, in quo maxima
 r 73. 30. dies ad ad minimam est, ut tria ad duo. Quibus omnibus diligenter
 s 74. 2. ad expensis, ^r dato loco Solis, & hora, ad Horoscopum eruendum facile eris
 74. 29. non autem binas horas Signis attribuere, ^t aut, quod idem est, horis da-
 t 74. 29. tis per xv multiplicatis aggregatum a loco Solis abicere, quod vulgus
 76. 10. solet facere. Horoscopo deprehenso, ab eo ^u tempora vitae siue *βιωτικῶν*
 u 25. 23. *χρόνων* deduces: ^u quanquam alii non e Signo horoscopanto sed ab eo, in
 x 75. 33. quo Sol fuerit tempore geniturae, anni, mensis, diei, atque hora tempora
 y 76. 13. deducunt. Veronis modo hac ratiocinia post duodecimum annum in
 ad 77. 1. orbem redeunt, qua dicitur a veteribus ^x Dodecaeteris genethliaca, &
 recentioribus profectio Significatoris, in qua omnis progressus vi-
 ta consideratur: finis autem ^y primum ex ascensionibus Signorum,
² deinde

² deinde ex duodecim sedibus τῶν δωδεκατόπων in qua methodo notan- ^{277.15. ad}
da^a Φωτοφωρία, id est locus Lunæ in Tropicis signis: quod est ultimum ^{78.5.}
examen ἑπτακίχ μέρους. Sequitur το ἀποτελεσματικὸν quod ver- ^{278.3.}
satur praeipue κατὰ τὰς Signorum ιδιοτεσιῶς, easque aut uniuersales,
aut particulares, qua dicuntur εἰδικαὶ ιδιοτεσιῶι, qua sunt circa indi-
uidua: Et considerantur aut^b κατὰ ὁλότητας τῶ ζωδίων, aut κατὰ μονο- ^{b 84. 5.}
μοιρίας aut κατὰ ἀνατολικὴν ἡέσην, aut κατὰ συνανατολάς, & συγκατα- ^{ad 89, 10.}
δύσεις αἰτέρων. Sed μοιρομοιρίαι spectantur aut κατ' ἀλλήλας^d per De- ^{d 89, 12.}
canos, aut καθ' αὐτάς, quatenus^e steriles, noxia, & eiusmodi. ιδιοτεσι- ^{ad 91, 15.}
πικῶ κατ' ἀνατολικὴν ἡέσην, ^e qua ad solum tempus ortuum spectant. ^{e 92, 30. de}
At ιδιοτεσιῶι καθ' ὅλας, quatenus quadam^h quasi corporis humani, ^{93. 30. ad}
sic orbis terrarum μαλοθεσία est, ^h quando hoc Signum illi regioni, illud ^{95, 23.}
illi praesidet, cuius doctrina εισαγωγή est ipsa^b Geographia. Atque ^{f 95, 23. ad}
ideo hac omnia uniuersalia sunt, neque ad indiuidua pertinent, nisi ^{98. 7.}
quando uniuersalia particularibus nocere possunt quod accidis, quan- ^{h 101, 25.}
do in genituris praeipue facia, nempe luminarium, aut cardinum, ^{k 101, 19.}
^m qui ^{ad 105, 9.}
Φωτοφωρῶντες τόποι, vocantur, eadem fuerint cum illis; & quibus uni- ^{g 98, 7. ad}
uersalium casuum causa veniunt id est, ^{101, 19.}
^p eclipsis aut oppositis. Qua ^{m 105, 32.}
κατὰ συνανατολάς, & συγκαταδύσεις spectantur ιδιοτεσιῶι, ^{p 106, 6.}
sunt ex observationibus Aegyptiacis, qua dicitur ratio barbarica. Hu- ^{7.}
ius συνόψεως accipe singularia capitula, qua infra coniecimus. ^{n 109, ad}
^{finem li-}
^{bei.}

INDEX

CAPITVM LIBRORVM

M. MANILII.

PRIMVS LIBER

Sphæra Mundi aut de vniuersitate.

PROOEMIUM,	1, ad 4, 31	De formis siue imaginibus siderum,	
Mundi origo, variaz veterum de ea		& earum statis ortibus.	15, 8
re opiniones.	4, 31	Parecbasis, Mundum prouidentia	
Terram in medio Vniuersi, eiusque		gubernari.	15, 31
formam rotundam esse.	6, 14, ad	Totius Vniuersi dimensio.	17, 23
8, 28		Circulorum in Sphæra descriptio, ac	
Duodecim Signa Zodiaci.	9, 11	primo Parallelorum.	18, 12.
Axis Mundi.	9, 23	Colurorum.	19, 19
Phænomena in parte Septentrionali.		Meridiani & Orizontis.	20, 16
10, 9.		Zodiaci & Galaxiæ.	21, 16
Phænomena in parte Austrina.	12, 22.	Galaxiæ sedes Heroum.	24, 9
Phænomena in parte nobis incon-		Septem Planetæ.	25, 26
spicua.	14, 20.	Corollarium de Cometis.	26, 30

SÆCUNDVS LIBER,

qui & prima institutio.

PROOEMIUM.	29, 22, ad 34, 7	Iacencia.	37, 12
Signorum partitio in		Debilia.	37, 15
Masculina, Feminina.	34, 10	<i>Kαυεῖς.</i>	37, 24.
Humana, Ferina.	34, 13	Signorum configurationes.	37, 29
Idiota.	34, 15	Signa Trigona.	38, 3
Gemina.	34, 18	Signa Dextra, Sinistra.	38, 10
Biformia.	34, 27	Signa Tetragona.	38, 13
Dupla.	34, 32	Configurationes vnde numerandæ.	38, 24
Auersa, Directa.	35, 22	Partiliter non Signiliter numeran-	
Diurna, Nocturna.	35, 28	dæ.	40, 7
Terrestria, Aquatica.	36, 16.	Signa Hexagona.	40, 18
Ambigua.	36, 22	Signa Singularia.	41, 12
Fecunda.	36, 29	Signa Disparia.	41, 15
Sterilia.	36, 30	Signa Afyntheta.	41, 21
Communia.	36, 23	Signa Diametrunta & Contraria.	
Currentia, Stantia.	37, 3		
Fessa.	37, 8		

Signa

Signa Diuerſa.	42,11	Dodecatemoria Signorum.	ſo,23
Quorum Deorum vnumquodque ſignum tutela.	42,27	Dodecatemorien Lunæ.	ſ1,19
Quorum Signorum vnumquodque membrū humanum tutela.	43,14	Dodecatemorien Dodecatemorien.	ſ2,2
Signa Audientia, Videntia, Amantia, Inimica.	43,27	Ephodus ad Dodecatopon.	ſ2,13
Signorum configurationes contraria.	45,15	Quatuor Cardines geniturarum.	ſ3,19
Configurationes amicantes.	48,4, ad ſo,23	Quatuor Cardinum dignitates.	ſ4,6
		Quatuor Cardinum interualla, tituli, dignitates.	ſſ,6
		Octo toporū tituli, dignitates.	ſſ,22

TERTIVS LIBER,

qui & ſecunda inſtitutio.

PROEMLVM.	ſ9,14, ad 60,24	Methodus ſtadiaſini anaphorici.	70,14
Ephodus ad XII Athla.	60,24, ad 62,8	Methodus Canonis horarii.	71,7
Duodecim Athla.	62,8	Indagandum Equinoctium ad methodum Canonis horarii.	72,14
Sortem Fortunæ indagare.	64,9,25	Exemplum anaphoricorum temporum & ſtadiaſini.	73,9
Ephodus ad Horofcopum indagandum.	65,19	Data hora Horofcopum inuenire ſecundum traditam formam.	73,11
Conſutatio attribuentium binas horas aſcenſionibus Signorum, & vulgaris methodi Horofcopi.	66,1	Data hora Horofcopum inuenire ſecundum vulgatum modum xui Maniliani.	74,2
Ab obliquitate Signiferi.	66,8	Dodeceteris genethliace.	74,33, ad 76,13
A diuerſitate dierum.	66,12	Signorum Chronocratoria.	76,13
A diuerſitate horarum.	66,21	Dodecatopi Chronocratoria.	77,1
A diuerſitate Climatum.	66,30, ad 69,15	Tropicorum Signor, deſcriptio.	78,5
Methodus anaphoricorum temporum	69,25		

QVARTVS LIBER,

qui & primus Apotelesmaticus.

PROEMLVM.	80,14, ad 84,5	Signorum apotelesmata ſecundum ortus ſuos.	95,23, ad 98,7
Signorum per ſe platica apotelesmata.	84,5, ad 89,10	Orbis totius platica deſcriptio.	98,7, ad 101,10
Signorum Decani.	89,10, ad 92,27	Hominum formaturæ & mores, ſiue idioſyncraſia.	101,19
Monomætiæ ſteriles ac noxiæ.	92,27, ad 95,23	Quæ regiones cuius Signi tutelæ ſunt.	

sunt.	103,1, ad 105,9	tio.	105,9
Signorum Eclipticorum considera-		Epilogus Protrepticus.	106,24

LIBER QUINTVS,

qui & secundus Aporelesmaricus siue Sphæra Barbarica.

PROOEMIUM.	109,10, ad 110,10	Lyra.	118,33
Cum Ariete oritur		Cum Scorpio oritur	
Nauis.	110,14	Ara.	119,14
Orion.	111,3	Centaurus.	119,24
Heniochus.	111,12	Cum Sagittario oritur	
Hædi.	112,15	Arcturus.	119,33
Hyades.	112,31	Cycnus.	120,7
Capella.	113,7	Cum Capricorno oritur	
Cum Tauro oritur		Ophinchus.	120,32
Pleiadum sidus.	113,19	Piscis Notios.	121,4
Cum Geminis oritur		Fidicula.	121,19
Lepus.	114,3	Delphinus.	121,26
Cum Canero oriuntur		Cum Aquario oritur	
Iugulæ, siue Afelli.	114,20	Cepheus.	122,26
Procyon.	115,10	Aquila.	123,30
Cum Leone oritur		Calliope.	124,15
Canis.	115,19	Cum Piscibus oritur	
Crater.	116,14	Andromeda	125,21
Cum Virgine oritur		Equus.	128,15
Corona.	116,30	Ingeniculus.	128,29
Spica Virginis.	117,17	Cetum.	129,7
Cum Libra oritur		Vrsa.	130,11
Sagitta.	118,2	Siderum magnitudo, & multitudo.	
Hædus.	118,20		130,32

CORRIGENDA IN TEXTV MANILI.

37.8. *Aut qua fessa sedens.*

39,10 — — *numerusque sequentes.*
Phrixus ubique per i non per y scrib.

M. M A N I L I I

ASTRONOMICON

LIBER, PRIMVS.

ARMINE diuinas artes, & conscia
fati

Sidera diuersos hominum variantia
casus,

Celestis rationis opus, deducere mundo
Aggredior, primusque nouis Helicon
mouere

- 5 Cantibus, & viriditantes uertice siluas,
Hospita sacra ferens nulli memorata priorum.
Hunc mihi tu Caesar patriæ princepsque paterque,
Qui regis Augustis parentem legibus orbem,
Concessumque patri mundum Deus ipse mereris,
10 Das animum, viresque facis ad tanta canenda.
Iam propiusque fauet mundus scrutantibus ipsum,
Et rapit aethereos per carmina pandere census.
Hoc sub pace vacas tantum. iuuat ire per ipsum
Aera, & immenso spatiantem vincere calo,
15 Signaque & aduersos Stellarum noscere cursus.
Quod solum nouisse, parum est. impensius ipsa
Scire iuuat magnipenitus præcordia mundi:
Quaque regat generetque suis animalia signis
Cernere, & in numerum Phæbo modulante referre.
20 Bina mihi positus lucent ælaria flammis.
Ad duo templa precor duplici circumdatus æstu,

- Carminis & rerum: certa tum lege carentem
 Mundus & immenso vatem circumstrepit orbe,
 Vixque soluta suis immittit verba figuris.*
 23. *Quem primum infernis licuit cognoscere terras
 Munera caelestum? quis enim condentibus illis
 Clepsisset furto mundum, quo cuncta reguntur?
 Quis foret humano conatus pectore tantum,
 Inuitis ut Diis cuperet Deus ipse videri,
 Sublimes aperire vias: imumque sub orbem,
 Et per inane suis parentia finibus astra,
 Nominaque, & cursus signorum, pondera, vires?
 Tu princeps autorque sacri Cyllenis tanti,
 Per te iam calum interius, iam sidera nota,
 25. Maior utifacies mundi fores, & veneranda
 Non species tantum, sed & ipsa potentia rerum:
 Sentirentque Deum gentes, quam maximus esset,
 Quis sua disposuit per tempora, cognita ut essent
 Omnibus & mundi facies, calumque supernam.
 Et Natura dedit vires, seque ipsa reclusit
 Regales animos primum dignata mouere,
 Proxima tangentes rerum fastigia calo:
 Qui domuere feras gentes oriente sub ipso,
 Quas secat Euphrates, in quas & Nilus inundat,
 27. Qua Mundus redit, & nigras super euolas urbes.
 Tum qui templa sacris coluerunt omne per annum,
 Delectique sacerdotes in publica vota
 Officio vinxere Deum, quibus ipsa potentis
 Numinis accendit castam praesentia mentem,
 Inque Deum Deus ipse tulit, patuitque ministris.
 Hi tantum mouere decus, primique per artem
 Sideribus videre vagis pendencia fata.
 Singula nam proprio signarunt tempora casu
 Longa per assiduas complexi secula curas.*

Nascendi

- Nascenti quæ cuique dies, quæ vita fuisset;
 In quas Fortuna leges quaque hora valeret:
 Quantaque quam parvi facerent discrimina moræ.
 Postquam omnis cæli species redeuntibus astris
 5 Percepta in proprias sedes, & reddita certis
 Fatorum ordinibus sua cuique potentia forma
 Per varios usus, artem experientia fecit
 Exemplo monstrante viam, speculataque longe
 Deprendis iacitis dominantia legibus astra,
 10 Et totum alterna mundum ratione moveri,
 Fatorumque vices certis discurrere signis.
 Nam rudis ante illos nullo discrimine vita
 In speciem conuersa operum ratione carebat,
 Et stupescit a nouo pendebat lumine mundi.
 15 Tum velut amissis mærens, tum lata renatis
 Sideribus, varioque dies, incertaque noctis
 Tempora, nec similes umbras, iam Sole regresso
 Iam propiore suis poterat discernere causis.
 Necdum etiam doctas solertia fecerat artes,
 20 Terraque sub rudibus cessabat vasta colonis.
 Tuncque in desertis habitabat montibus antrum,
 Immotusque nouos pontus subduxerat orbes.
 Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
 Audebant, sed quisque satis se nosse putabat.
 25 Sed quum longa dies acuit mortalia corda,
 Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
 Aduigilare sibi iussit Fortuna premendo:
 Seducta in varias certant pectora curas,
 Et quodcumque sagax tentando repperit usus,
 30 In commune bonum commentum lata dedere.
 Tunc & lingua suar accepit barbara leges,
 Et fera diuersis exercita frugibus arua,
 Et uagus in cacum penetrant navita pontum,

65.

75.

85.

- Fecit & ignotis itiner commercia terris,
 Tum belli pacisque artes commenta vetustas.
 Semper enim ex aliis alias profeminat usus.
 Nec vulgata canam: linguas didicere volucrum
 Consultare fibras, & rumpere vocibus angues,
 Sollicitare umbras, imumque Acheronta movere,
 In noctemque dies, in lucem vertere noctes.*
- 95. Omnia conando docilis solertia vicis.
 Nec prius imposuit rebus finemque modumque,
 Quam calum adscendit ratio, capisque profundam
 Naturam rerum causis, viditque quod usquam est:
 Nubila cur tanto quaterentur pulsa fragore,
 Hiберна aestiva nix grandine mollior esset:
 Arderent terra, solidusque tremisceret orbis:
 Cur imbres ruerent, ventos qua causa moneret
 Peruidit, soluitque animis miracula rerum;
 Eripuitque Iovis fulmen, viresque Tonantis,
 Et sonitum ventis concessit, nubibus ignem.*
- 105. Qua postquam in proprias deduxit singula causas,
 Vicinam ex alto mundi cognoscere molem
 Intendit, totumque animo comprehendere calum,
 Attribuitque suas formas, sua nomina, signis,
 Quasque vices agerent certa sub sorte notavit,
 Omniaque ad numen mundi faciamque moneri,
 Sideribus vario mutantibus ordine fata.*
- Hoc mihi surgit opus non ullis ante sacratum
 Carminibus. Faucat magna Fortuna labori,
 115. Annosa & molli contingat, vita senectia,
 Vt possim rerum tantas emergere males,
 Magnaque cum parvis simili percurrere cura.
 Et quoniam calo carmen descendit ab alto.
 Et venit in terras fatorum conditus ordo,
 120. Ipsa mihi primum Natura forma canenda est,*

Ponen-

- Potendusque sua totus sub imagine mundus:
 Quem sine ex nullis repetentem semina rebus
 Nasali quoque egere placet, semperque fuisse,
 Et fore, principio pariter fatoque carentem:
 5 Sen permixta Chaos rerum primordia quondam
 Discreuit partem, mundumque enixa nitentem
 Fugit in infernas caligo pulsa tenebras:
 Sive individuis, in idem reditura, soluta
 Principis natura manet post secula mille,
 10 Et pane ex nihilo sumtum est nihilumque futurum,
 Cacaque materies calum perfecit & orbem:
 Sive ignis fabricauit opus, flammaque micantes,
 Quae mundi fecere oculos, habitansque per omne
 Corpus, & in calo vibrantia fulmina fingunt:
 15 Sen liquor hoc peperit, sine quo riget arida rerum
 Materies, ipsumque vorat, quo soluitur, ignem:
 Aut neque Terra patrem nouit, nec Flamma, nec Aer,
 Aut Humor faciuntque Deum per quatuor artus,
 Et mundi struxere globum, prohibentque requiri
 20 Ultra se quicquam: tum per se cuncta creantur,
 Frigida ne calidis desint, aut humida sicci,
 Spiritus aut solidis, sit que hac discordia concors,
 Quae nexui habiles & opus generabile fingit,
 Atque omnis partus Elementa capacia reddit:
 25 Semper erit genus in pugna, dubiumque manebit;
 Quod laetis, & tantum supra est hominemque Deumque.
 Sed facies quacunq; tamen sub origine rerum
 Conuenit, & certo digestum est ordine corpus.
 Ignis in aethereas volucer se sustulit auras,
 30 Summaque complexus stellantis culmina cali
 Flammarum vallo natura mania fecit.
 Proximus intenuis descendis spiritus auras,
 Aeraque extendis medium per inania mundi.

- Ignem flatu alit vicinis subditus astris.
 Tertia sors undas stravit, fluctusque natantes
 Aequora perfudit toto nascentia ponto,
 Ut liquor exhalet tenuis, atque euomat auras,
 Aeraque ex ipso ducentem semina pascat.
 Ultima subsedit glomerato pondere Tellus,
 Convenitque vagis limus permixtus arenis
 Paulatim ad summum tenui fugiente liquore.
 Quoque magis puras humor secessit in undas,
 Et siccata magis strinxerunt aquora terras,
 Adiacuitque cauis fluidum conuallibus aquor,
 Emergere fretis montes, orbisque per undas
 Exiliit, vasto clausus tamen undique ponto.
 Imaque de cunctis mediam tenet undique sedem.
 Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illa
 Tantundem refugit mundus, fecitque cadendo.
 Undique ne caderet. medium totius & imum est.
 Ictaque contractis consistunt corpora plagis,
 Et concurrendo prohibent in longius ire.
 Quod nisi librato penderet pondere Tellus,
 Non ageret cursus mundi subeuntibus astris
 Phœbus ad occasum, & nunquam remearet ad ortus:
 Luna ne submersos regeret per inania cursus:
 Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
 Hesperos immerso dederat qui lumen Olympo.
 Nunc quia non imo Tellus deiecta profundo,
 Sed medio suspensa manet, sunt perusa cuncta.
 Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris
 Nec totiens possum nascentem credere Mundum,
 Solisue assiduos partus, & fata diurna,
 Quum facies eadem signis per secula constet,
 Qua caderet, subeat calum, rursusque resurgat
 Idem Phœbus eat cali de partibus isdem;

LUNA.

190.

195.

- Lunaque per totidem lucas matetur, & orbes;
 Et natura vias seruet, quas fecerat ipsa,
 Nec sirocino peccet, circumque feratur
 Aeterna cum luce dies, quod tempora monstrant
 5 Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis:
 Semper & ulterius vadentibus ortus ad ortum
 Occasumque obitus calo & cum Sole perennet.
 Nec vero tibi natura admiranda videri
 Pendentis Terra debet, quum pendeat ipse
 10 Mundus & in nullo ponat vestigia fundo:
 Quod patet ex ipso motu, cursuque volantis:
 Quum suspensus eas Phæbus, cursumque reflectat
 Huc illuc, agiles & seruet in aethere metas:
 Quum Luna & stella volitent per inania mundi.
 15 Terra quoque acrias leges imitata pependit.
 Est igitur Tellus mediam sortita cavernam
 Aeris, & toto pariter suspensa profundo,
 Nec patulas distenta plagas, sed condita in orbem
 Undique surgentem pariter pariterque cadentem.
 20 Hæc est natura facies, sic mundus & ipse
 In conuexa volans teretes facit esse figuras
 Stellarum, Solisque orbem, Lunaque rotundum
 Aspicimus tumido quarentis corpore lumen,
 Quod globus obliquos totus non accipit ignes.
 25 Hæc æterna manet Diuisique simillima forma,
 Cui neque principium est usquam, nec finis, in ipso,
 Sed similis toror manet, perque omnia par est.
 Sic stellis glomerata manet mundoque figura.
 Idcirco terris non omnibus omnia signa
 30 Conspicimus, nusquam inuenies fulgere Canopum,
 Donec Niliacas per Pontum veneris oras.
 Sed quarent Helicen, quibus ille superuenit ignis,
 Qui laterum tractus habitant, mediique tumores

Eripiant

Eripiunt terra calum, visusque cohercent.
 Te testem dat, Luna, sui glomerabilis orbis:
 Qua quum mersa nigris per noctem deficiis umbris,
 Non omnes pariter confundis fidere gentes,
 Sed prius Eoa quarunt tua lumina gentes.
 Post, medio subiecta polo quacumque coluntur.
 Vltima ad Hesperios infectis volueris alis:
 Seraque in extremis quatuntur gentibus ara.
 Quod si plana foret Tellus, simulicta per omnes
 Deficeret pariter toti miserabilis orbi.
 Sed quia per teretem deducta est terra tumorem,
 His modo, post illis apparet Delia terris
 Exoriens simul atque cadens, quia fertur in orbem
 Ventris & accliuus pariter declinia iungit,
 Atque alios superat gyros, aliosque relinquit.
 Ex quo colligitur terrarum forma rotunda.
 Hanc circum varia gentes hominum atque ferarum,
 Aeriaque colunt volucres, pars eius ad Arctos
 Eminent, austrinis pars est habitabilis oris,
 Sub pedibusque iacet nostris, supraque videtur
 Ipsa sibi fallente solo declinia longa,
 Et pariter surgente via, pariterque cadente.
 Hinc ubi ab occasu nostros Sol aspicit ortus,
 Illic orta dies sopitas excitat urbeis,
 Et cum luce refert operum vadamonia terris.
 Nos in nocte sumus, somno sic membra locamus.
 Pontus virosque suis distinguit & alligat undis.
 Hoc opus immensi constructum corpore mundi,
 Membraque naturae diuersa condita forma
 Aeris atque Ignis, Terra, Pelagique iacentis
 Vis anima diuina regit, sacroque meatu
 Conspirat Deus, & tacita ratione gubernat,
 Et multa in cunctas dispensat foederopartes,

Alfer

Alter ut alterius vires faciatque, feratque,
Summaque per varias maneat cognata figuras.

Nunc tibi signorum lucentes undique flammæ
Ordinibus certis referam. primumque canentur

5 Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum,

Solemque alternis vicibus per tempora portant,

Atque alia aduerso luctantia sidera mundo.

Omnia quæ possis calo numerare sereno.

E quibus & ratio fatorum ducitur omnis:

10 Ut sit idem mundi primum, quod continet arcem.

Aurato princeps Aries invellere fulgens,

Respicit admirans aversum surgere Taurum

Summisso vultu Geminos, & fronte, vocantem.

Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.

15 Aequato tum Libra die cum tempore noctis

Astrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.

In cuius caudam contento dirigit arcu

Mixtus equo volucrem missurus iamque sagittam.

Tum venit angusto Capricornus fidere flexus.

20 Post hunc inflexam defundit Aquarius urnam

Piscibus assuetas aude subeuntibus undas.

Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

At qui fulgentes calo consurgit ad Arctos,

Omnia quæ summo despectant sidera mundo,

25 Nec norant obitus, unoque in vertice tantum

In diversa sita calumque & sidera torquent,

Aera per gelidum tenuis deducitur Axis,

Libratumque gerit diuerso cardine mundum,

Sidereus circa medium quem voluitur orbis,

30 Aethereosque rotas at cursus, immotus at ille

In binas Arctos magni per inania mundi,

Perque ipsum terræ directus constitit orbem.

Nec vero è solido stat robur corporis eius,

b

Nec

- Nec graue pondus habet, quod onus ferat ætheris alti.
 Sed quum Aer omnis semper voluatur in orbem,
 Quoque semel capis, totus volet undique in ipsum:*
 290. *Quodcunque in medio est, circa quod cuncta mouentur,
 Usque adeo tenue, ut uersi non possit id ipsum,
 Nec iam inclinari, nec se conuerti in orbem,
 Hoc dixere Axem, quia motum non habet ullam:
 Ipse uidet circa uolitantia cuncta moueri.*
 300. *Summa tenent eius miseris notissima nautis
 Signa per immensum cupidos ducentia pontum:
 Maioremquem Helice maior decircinat arcum.
 Septem illam stella certantes lumine signant.
 Qua duce per fluctus Graia dant uela carina.*
 310. *Angusto Cynosura breuis torquetur in orbe,
 Tam spatio, quam luce, minor, sed iudice uincis
 Maiorem Tyrio. Pænis hac certior auctor
 Non apparentem pelago quarentibus orbem.
 Nec paribus posita sunt frontibus. utraque caudam
 Vergit in alterius rostro, sequiturque sequentem.
 Has interfusus, circumque amplexus utrumque
 Diuidit, & cingit stellis ardentibus Anguis,
 Ne coeant, abeantque suis à sedibus unquam.
 Hunc inter mediumque orbem, quo sidera septem
 Per bisseña volant contra uentia signa,
 Mixta ex diuersis consurgunt uiribus astra
 Hinc uicina Poli, calique hinc proxima flammis.
 Que quia dissimilis, quæ pugnat, temperat Aer,
 Frugiferum sub se reddunt mortalibus orbem.
 Proxima frigentes Arctos, Boreamque rigentem
 Nixa uenit species genibus sibi conscia caussa.
 A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes,
 Quod similis iunctis instat de more iuuentis,
 Arcturumque rapit medio sub pectore secum.*

S.

10

FS

20

25

30

At

At parte ex alia claro volat orbe Corona
 Luce micans varia. nam stella vincitur una
 Circulus, in media radians qua proxima fronte,
 Candida que ardenti distinguis lumina flamma:
 5 Gnosia deserta & fulgent monimenta puella.
 At Lyra diductis per calum cornibus inter
 Sidera conspiciunt, qua quondam ceperat Orpheus
 Omne quod attigerat cantu, manesque per ipsos
 Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
 10 Huic celestis bonos, similisque potentia causa
 Tunc silvas & saxa trahens, nunc sidera ducit,
 Et rapit immensum mundi revolutibus orbem.
 Serpentem magnis Ophiuchus nomine signis
 Dividit, & toto mergentem corpore corpus
 15 Explicat, & nodos, sinuatque terga per orbes
 Expedit, effusus per laxa volumina palmis.
 Respicit ille tamen molli cervice reflexus.
 Semper eris paribus bellum, quia viribus aequant.
 Proxima fors Cygni, quem calo Iuppiter ipse
 20 Imposuit, forma precium, qua cepit amantem,
 Quam Deus in niveum descendit versus olorem,
 Tergaque fidenti subiecit plumea Leda.
 Nunc quoque diductas volit asstellatus in alas.
 Hinc imitata nitent cursumque, habitumque sagitta
 25 Sidera. tum magni Iovis ales fertur in altum
 Assuetus volitans, gestet ceu fulmina mundi
 Digna Iove & calo, quod sacris instruit armis.
 Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra,
 Oceani, Calique decus, per utrumque sacrat.
 30 Quem rapido conatus Equus comprehendere cursu
 Festinat, pectus fulgentis sidere clarus,
 Et finitur in Andromeda. quam Perseus armus
 Excipit, & sociat sibi. cui succedit iniquo

- Divisum spatium, quo tertia lampada dispar
 Conspicitur paribus, Delstoton nomine fidus,
 Ex simili dictum. Cepheusque & Cassiopea
 In pœnas signata suas: iuxtaque relictam
 355. Andromedam vastos metuentem Piscis hiatus
 Expositam ponto deslet, scopulisque reninctam,
 Ne veterem Perseus calo quoque seruet amorem,
 Auxilioque inuict, fugiendaque Gorgonis ora
 Sustineat spoliisque sibi, testemque videnti.
 360. Tum vicina ferens nixo vestigia Tauro
 Heniochus studio mundumque & nomen adeptus,
 Quem primum curru volitantem Iuppiter alto
 Quadriungis conspexit equis, caloque sacrauit.
 Tum subeunt Hædi claudentes fidere pontum,
 365. Nobilis & mundi nutrito rege Capella:
 Cuius ab uberibus magnum ille ascendit Olympum,
 Lactæ sero crescens ad fulmina, vimque tonandi.
 Hanc ergo æternis merito sacrauit in astris
 Iuppiter, & calicæ mercede rependit.
 370. Pleiades Hyadesque, feripars utraque Tauri
 In Boream scandunt. Hac sunt aquilonia signa.
 Aspice nunc infra Solis surgentia cursus,
 Quæ super exustas habuntur sidera terras,
 Quæque intra gelidum Capricorni sidus & axe
 375. Imo subnixum vertuntur sidera mundum.
 Cernere vicinam Geminis licet Oriona
 In magnam cali tendentem brachia partem,
 Nec minus extento surgentem ad sidera passu:
 Singula fulgentes humeros cui lumina signant,
 380. Et tribus obliquis demissus ducitur ensis.
 At caput Orion excelsæ immensus Olympo
 Per tria subductos signatur lumina vultus:
 Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Hoc

359. *Ischa. Isch.*, *rubra*? *Sens. D. Rub. S. p. 63. perlongue.*

- Hoc duce per totum decurrunt sidera mundum.
 Subsequitur rapido cuncta Canicula cursu, 382
 Qua nullum terris violentius aduenit astrum,
 Nec grauius cedit, nec harrens frigore surgit.
 5 Sic in utrumque mouet mundum, & contraria reddit.
 Nec vacuum Solis fulgentem deseris orbem.
 Hanc qui surgentem, primo quum redditur ortu, 90
 Montis ab excelsis speculantur vertice Tauri,
 Euentus frugum varios, & tempora dicunt,
 10 Quaeque valetudo veniat, concordia quanta.
 Bella facit, pacemque refert, varique reuertens
 Sic mouet, ut vidis, mundum, vultuque gubernat. 100
 Magna fides hoc posse color, cursusque micantis
 In radios vix Sole minor, nisi quod procul harena
 15 Frigida caruleo contorquet lumina vultu.
 Caetera vincuntur specie, nec clarius astrum
 Tingitur Oceano, calumne renisit ab undis. 105
 Tum Procyon, veloxque Lepus, tum nobilis Argo
 In calum subducta mari, quod prima cucurrit,
 20 Emeritum magnis mundum tenet aethra procellis,
 Seruando Dea facta Deos, cui proximus Anguis
 Squammea dispositis imitatur lumina flammis. 110
 Et Phaeosacer Ales & una gratus Iascho
 Crater, & duplici Centaurus imagine fulget,
 25 Pars hominis tergo pectus commissus equino.
 Ipsius hinc mundi templum est, victrixque solutis
 Ara nitet sacris, vastos quam terra Gigantes
 In calum furibunda tulit. tum Di quoque magnos
 Quaesinere Deos. dubitauit Iuppiter ipse,
 30 Quod poterat non posse timens, quum surgere terram
 Cerneret, & verti naturam crederet omnem,
 Montibus atque aliis aggestos crescere montes,
 Et tam vicinos fugientia sidera colles

- Arma importantes & rupta matre creatos,
 Discordes vultu, permixtaque corpora, partus.
 Hostiferum necdum sibi quemquam numina morant,*
 125. *Si qua forent maiora suis. tunc Iuppiter Ara
 Sidera constituit, quae nunc quoque maxima fulgent.*
*Quam propter Cetus conuoluens squamea terga
 Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo,
 Intentans morsum, similis iam iamque tenenti,*
 130. *Qualis ad exposita fatum Cepheidas undis
 Expulit adueniens ultra sua littora pontum.
 Tum Notus piscis venti de nomine dictus
 Exurgit de parte Noti, cui iuncta feruntur
 Flexa peringenteis stellarum flumin agros.*
 135. *Alterius capitis coniungit Aquarius undas
 Amnis, & in medium coeunt, & sidera miscent.*
*His inter Solisque vias, Arctosque latenses,
 Axem quae mundi stridentem pondere torquent,
 Orbe peregrino calum depingitur astris,*
 140. *Quae Notia antiqui dixerunt sidera vates.
 Altera pars Orbis sub aquis iacet inuia nobis,
 Ignotaque hominum gentes, nec transita regna,
 Commune ex uno lumen ducentia Sole,
 Diversasque umbras, laetaeque cadentia signa.*
 145. *Et dextros ortus calospectantia verso.
 Nec minor est illis mundus, nec lumine peior,
 Nec numerosa minus nascuntur sidera in Orbe.
 Cetera non cedunt: uno vincuntur in astro
 Augusto, sidus nostro quod coniegit orbi*
 150. *Cesar nunc terris, post Caelo maximus autor.
 Vltima quae mundo semper voluuntur in imo,
 Quis innexa manent calis fulgentia signa
 Nusquam in conspectum redeuntia cardine verso,
 Sublimis speciem mundi, similesque figuras*

Astro-

- Astrorum referunt: & versus frontibus Arctos.
 Vno distingui medias, claudique Dracone
 Credimus exemplo: quia vis fulgentia visus
 Hunc orbem cali vertentis sidera cursu
 5 Cardine tam simili fultum, quam vertice fingit.
 Haecigitur magna diuisas aethere sedes
 Signa tenent mundi totum deducta per orbem.
 Tu modo corporeis similes ne quare figuras,
 Omniaque equali fulgentia membra colore,
 10 Deficiat nihil ut, vacuumque à lumine cesset.
 Non poteris mundus sufferre incendia tanta,
 Omnia si plenae ardebunt sidera membris.
 Quicquid subduxis flammis natura, pepercis
 Succubitura oneri, formas distinguere tantum
 15 Contenta, & stellis ostendere sidera certis.
 Ignea designat species; atque ignibus ignes
 Respondent, media extremis, atque vltima summis
 Radduntur. satis est, si se non omnia celant:
 Praecipue, medio quum Luna implebitur orbe,
 20 Certa nisent mundo. cum Luna conditur omne
 Stellarum vulgus, fugiant sine nomine signa.
 Plura licet vacuo tam cedere sidera calo.
 Nec fallunt numero, nec paruis mixta feruntur.
 Et, quo clara magis possis cognoscere signa,
 25 Non varios obitus norant, variosque recursus,
 Certa sed in proprias oriuntur sidera luces,
 Natalesque suos, occasumque ordine seruans.
 Nec quicquam in tanta magis est mirabile mole,
 Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.
 30 Nusquam turba nacet, nihil ullis partibus errat
 Laxius & lenius, mutataeque ordine fertur.
 Quid tam confusum specie, quid tam vice certum est?
 Ac mihi tam praesens ratio non ulla videtur,

- Quae pateat Mundum diuino numine verti,
 Atque ipsum esse Deum, nec Forse coisse magistra,
 60. Ut voluit credi, qui primus mœnia mundi
 Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit:
 Equis & maria, & terras, & sidera celi,
 Aetheraque immensos fabricantem finibus orbes,
 Soluentemque alios constare, & cuncta reuerti
 70. In sua principia, & rerum mutare figuras.
 Quis credat tantas operum sine numine moles
 Ex minimis cacoque creatum federe mundum?
 Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat,
 At cur dispositis vicibus consurgere signa,
 80. Et velut imperio praescriptos reddere cursus
 Cernimus, ac nullis properantibus vlla relinqui?
 Cur eadem astiuas exornant sidera noctes
 Semper, & hibernas eadem: certamque figuram
 Quisque dies reddit mundo, certamque relinquit.
 90. Iam tum, quum Graia verterant Pergama gentes,
 Arctos & Orion aduersis frontibus ibant,
 Hac contenta suos in vertice flectere gyros,
 Ille ex diuerso vertentem surgere contra
 Obuius, & toto semper decurrere mundo.
 100. Temporaque obscura noctis deprendere signis
 Iam poterant, calumque suas distinxerat horas.
 Quot post excidium Troia sunt eruta regna?
 Quot capsi populi? quoties Fortuna per orbem
 S' ruitum, imperiumque tulit, varicque reuertit?
 110. Troianos cineres in quantum oblita refovit
 Imperium? Fatis Asia iam Gracia pressa est.
 Secula denumerare piget, quotiesque recurrens
 Lustravit mundum vario sol igneus orbe.
 Omnia mortali mutantur lege creata.
 120. Nec se cognoscunt terra vertentibus annis.

EXITA

- Exuta variant faciem per secula gentes.
 At manet incolumis mundus, sumque amantia servas,
 Qua nec longa dies augeat, minuique severetur.
 Nec motus puncto curvis, cursusque fatigat.
 Idem semper erit, quoniam semper fuit idem. 520.
 Non alium videre patres, aliumve nepotes
 Aspiciunt. Deus est, qui non mutatur in aeo.
 Nunquam transuersas Solem decurrere ad Arctos,
 Nec mutare vias, & in ortum vertere cursus,
 10 Auroramque nouis nascentem ostendere terris: 25.
 Nec Lunam certos excedere luminis orbes,
 Sed seruare modum, quo crescat, quoue recedat,
 Nec cadere in terram pendencia sidera Calo.
 Sed dimensa suis consumere tempora signis
 15 Non casus opus est, magni sed numinis ordo. 30.
 Hac igitur texunt equali sidera tractu
 Ignibus in varias Calum laqueantia formas.
 Altius his nihil est. hac sumi fastigia mundi.
 Publica natura domus his consenta tenetur
 20 Finibus, amplectens pontum, terrasque iacentes. 25.
 Omnia concordis tractu veniuntque, caduntque,
 Qua semel incubuit calum, versumque resurgit.
 Ipse autem quantum connexo mundus Olympo
 Obineat spatium, quantis his sena ferantur
 25 Finibus astra, docet ratio, cui nulla resistunt 30.
 Clausura, nec immensa moles, ceduntque recessus.
 Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile Calum.
 Nam quantum à terris, atque aquare signa recedunt,
 Tantum bina patent. quantumque inciditur orbis
 30 Per medium, pars efficitur tum tertia gyri 45.
 Exiguo dirimens solidam discrimine summam.
 Summum igitur calum bis bina resurgit ab imo.
 Altera bisseis ut sit pars tertia signis.

Sed

- Sed quia per medium est tellus suspensa profundum,
Binis à summo signis discedis, & imo.
Hoc igitur, quodcumque supra te suspiciu ipse,
Qua per inane meant oculi, quaque ire recusans,
Binis aquandum est signis. sex tanta rotunda
Efficiunt orbem Zona, qua signa feruntur,
S. Bu sex aequali spatio sexcentia Calum.
Nec mirere vagos partus eadem esse per astra,
Es mixtum ingenti generis discrimine fatum,
Singula quum tantum teneant, tantoque ferantur
Tempore sex tota surgentia sidera luce.
60. Restat ut aethereas fines tibi reddere coner,
Filaque dispositis vicibus comitansia Calum,
Per qua dirigitur signorum flammæus ordo.
Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton.
Sexque fugit solidas à cali vertice partes.
65. Alter ad extremi decurrens sidera Cancri,
In quo consummat Phæbus lucemque, moramque.
Tarda que per longos circumfert lumina flexus,
Æstivum medio nomen sibi sumit ab æstu,
Temporis & titulo potitur, metaque volantis
70. Solis & extremos designat fervidus ætus,
Et quinque in partes Aquilonis distat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti spirâ totum praeingit Olympum,
Parte ab utraque videns axem, quo limine Phæbus
75. Componit paribus numeris noctemque diemque,
Verus & Autumnus currens per tempora mixta,
Quum medium aequali distinguit limite calum:
Quattuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc ultra brumalis nomine tangens
80. Ultima designat fugientis limina Solis,
Invida que obliqua radiorum munera flamma*

- Dat per iter minimum nobis : sed finibus illis,
 Quos superincubuit, longa stans tempora luce,
 Vixque dies transit candentem extensa per aëthum. 585
 Bisque iacet, binis summorum partibus orbis.
 5 Vnus ab his superest extremo proximus axi
 Circulus, austrinus qui stringis, & obsidet Arctos.
 Hic quoque brumalem per partes quinque relinquis :
 Et quantum à nostro sublimis cardine gyros
 Distat, ab aduerso tantundem proximus illi. 590
 10 Sic tibi per binas vertex à vertice partes
 Diuisus, duplici summa circumdat Olympum.
 Et per quinque notas signantes tempora fines.
 Hic eadem est via, qua mundo, pariterque rotantur
 Inclines, sociosque orsus occasibus aquant : 595
 15 Quandoquidem textis, quo totus voluitur orbis,
 Filatrahunt alti cursum comitantia caeli,
 Intervals pari seruantes limite semper,
 Diuisisque semel fines, fortemque dicat am.
 Sunt duo, quos recipit ductos à vertice vertex,
 20 Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos,
 Seque secant gemino coeuntes cardine mundi,
 Transuersoque polo rectum ducuntur in axem,
 Tempora signantes anni calumque per astra
 Quatuor in partes diuisum mensibus aequi. 600
 25 Alter ab excelsis decurrens limes Olympo
 Serpentis candam, siccas & diuidis Arctos,
 Et inga Chelarum medio volutanti gyro :
 Extremamque secans Hydram, mediumque sub austris
 Centaurum, aduersum concurrat rursus in axem, 605
 30 Et redit in Cetus, squamosaque tergora Ceti,
 Lanigerique notas fines, clarumque Trigonum,
 Andromedaque sinus imos, fastigia matris,
 Principiumque sumum repetito cardine claudis. 610

*Alter in hunc medium summumque incumbis in axem,
Perque pedes primos, cernicem transis & Vrsa;
Quam septem stella primam iam Sole remota,
Producunt nigra prabentem lumina nocti.*

620 *Et Geminis Cancrum dirimit, stringitque flagrantem* 5
Ore Canem, clauumque Ratis, qua vicerat aquor.
Inde axem occultum per gyri signa prioris
Transversa; atque illorursus de limite tangit
Te, Capricorne, susque Aquilam designat ab astris.

645 *Perque Lyræ inuersam currens, spirasque Draconis* 10
Posteriora pedum Cynosura proterit astra,
Transuersamque secat vicino cardine caudam.
Hic iterum coit ipse sibi, memor unde profectus.

Atque hac aeternam fixerunt tempora sedem,
630 *Immotis per signa modis statione perenni.* 15
Hos volucres fecere duos. namque alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium pracidit Olympum,
Discernitque diem, sextamque examinat horam,
Et paribus spatiis occasus cernis & ortus.

635 *Hic mutans per signa vices, seu si quis Eoos,* 20
Sent petit Hesperios, supra se circumat orbem
Verticibus superastantem, mediumque secantem
Calum, & diuiso signantem cubitum mundum,
Cumque loco Terra Calumque ac tempora mutat.

640 *Quando aliis aliud medium est, volat hura per orbem.* 25
Atque ubi se primis extollis Phœbus ab undis,

illis sexta manet, quos tum premit aurens orbis.
Rursus ad Hesperios sexta est, ubi cedit in umbras,

Nos primam ac summam sextam numeramus utranque,
645 *Et gelidum extremo lumen sentimus ab igne.* 30

Alterius fines si vis cognoscere gyri,
Circumfer faciles oculos, vultumque per orbem.
Quicquid erit calique immo, terraque sapientum.

Quæ

- Qua cois ipse sibi nulli discrimine mundus,
 Redditque, aut recipit fulgentia sidera ponto,
 Præcingit tenui transuersum limite mundum.
 Hac quoque per totum volitabis linea calum,
 5 Nunc tantum ad medium vergens, mediumque repente
 Orbem, nunc sepe ad stellas, nunc mora sub astra.
 Sed quocumque vaga tuleris vestigia plantæ
 Hæc modo terrarum, nunc hæc gradientis in oras,
 Semper erit nouus, & terris insabitur arcus.
 10 Quippe aliud calum offendens, aliudque relinquens
 Dimidium teget, & referet, varioque notabit
 Fini cum visu pariter sua fila mouentem.
 Hic terrestris eris, quia terram amplectitur, orbis,
 Et mundum plano præcingit limine gyros,
 15 Atque à sine trahens titulum, memoratur Ortum.
 His adice obliquos diuersaque fila trahentes
 Inter se gyros, quorum fulgentia signa
 Alter habet, per quæ Phæbus moderatur habenas,
 Subsequiturque suo Solem vaga Delia curru,
 20 Et quinque aduerso lætantis sidera mundo
 Exercent varias naturæ lege choreas.
 Hanc tenet à summo Cancer, Capricornus ab imo:
 Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras,
 Lanigeri & Libra signo sua fila secant omnes.
 25 Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
 Rectæque de uexo fallit vestigia cliui.
 Nec visus aciemque fugit, tantumque notari
 Mente potest, sicut cernuntur mente priores:
 Sed nitet ingenti stellatus Baltheus orbe,
 30 Insignemque facit calato lamine mundum,
 Et ter vicinas partes patet, atque trecentas
 In longum bis sex latefuit fasciæ partes,
 Quæ cohibet variæ habentia sidera cursu.

- Alter in aduersum positas succedit ad Arctos,
 Et paulum à Borea gyro sua fila reducit,
 Transis que inuversa per sidera Cassiopea.*
 678 *Inde per obliquum descendens tangit Olorem,
 Aestiuosque secas fines, Aquilamque supinam,
 Temporaque aequantem gyrum, zonamque ferentem
 Solis equos, intra eandem, qua Scorpium ardet,
 Extremamque Sagittarii lanam, atque Sagittam.*
 679 *Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
 Centauri alterius, rursusque ascendere calum
 Incipit, Arginamque ratem per aplustria summa,
 Et medium mundi gyrum, Geminosque per ima
 Signa secans subit Hemiocum, teque inde profectus*
 685 *Cassiopea petens super ipsum Persea transit,
 Orbemque ex illa captum concludit in illa,
 Tris que secat, medios gyros, & signa ferentem
 Partibus è binis, quotiens praeciditur ipse.
 Nec quarendus erit. visus incurrit in ipsos*
 700 *Sponte sua, seque ipse docet, cogitque notari.
 Namque in carneo candens nixet orbita mundo,
 Ceu missura diem subito, calumque recludens.
 Ac veluti virides discernis semita campos,
 Quam terit assiduo renouans iter orbita tractu,*
 705 *Inter diuisas aquabilis est via partem:
 Vt freta canescunt sulcum ducente carina,
 Accipiantque viam fluctus spumantibus undis,
 Quam tortus verso monitis de gurgite vortex,
 Candidus in nigro lucet sic limes Olympo,*
 710 *Carulcum findens ingenti lumine mundum.
 Vtque suos arcus per nubila circinat Iris,
 Sic superincumbis signato culmine limes
 Candidus, & resupina facit mortalibus ora,
 Dum noua per caecam vibrantur lumina noctem,*

Inqui-

- Inquiruntque sacras humano pectore causas,
 Num se diductis conetur solvere moles
 Segminibus, raraque labens compagine rima,
 Admittantque nouum laxato segmine lumen.
 5 Quid? quasi non timeant, magni quum vulnere celi
 Conspiciant, feriatque oculos iniuria mundi.
 An cocat mundus, duplicisque extrema camera
 Conueniant, calique oras & sidera iungant,
 Perque ipsos fiat nexus manifesta cicatrix,
 10 Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis
 Aeriam in nebulam clara compagine versus
 Incuneos alii cogat fundamina celi.
 An melius manet illa fides per secula prisca,
 Illac Solis equos diuersis curribus isse,
 15 Atque aliam trinisse viam, longumque per annum
 Exiit as sedes, incoetaque sidera flammis,
 Caruleam verso speciem mutasse colore,
 Infusumque loco cinerem, mundamque sepulchrum.
 Fama etiam antiquis ad nos descendit ab annis,
 20 Phatibontem patrio curru per signa volantem,
 Dum noua miratur propius spectacula mundi,
 Et puer in calo ludit, curruque superbus
 Luxuriat, mundo capis & maiora parente,
 Monstrat as liquisse vias, orbemque rigentem
 25 Imposuisse polo, nec signa insuescisse tulisse
 Errantes natus flammis, currumque solutum
 Deflexum solito cursu, curuisque quadrigis,
 Quod querimur, flammis totum scuisse per orbem,
 Terrarumque rogam cunctas arsisse per urbes:
 30 Cum vaga dispersi fluit arum lumina currus,
 Et calum exustum est. luit ipse incendia mundus,
 Et noua vicinis flagrant sidera flammis,
 Nunc quoque prateritis faciem seruantia casus.

Nec

Nec mihi celanda est fama vulgata ~~ut~~
 Mollior: è niueo lactis fluxisse liquorem
 750. Pectore Regina Diuum ~~patrum~~que colare
 Infecisse suo. quapropter Lacteus orbis
 Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.
 An maior densa stellarum turba corona
 755. Contextit flammæ, & crassolumine candet.
 Et fulgore nitet collato clarior orbis?
 An fortes anima digna que nomina calo.
 Corporibus resoluta suis, terræque remissa
 Huc migrant ex orbe, suumque habitantia calum
 760. Aethereos viuunt annos, mundoque fruuntur?
 Atque hic Acacidas, hic & veneramus Attidas,
 Tydidemque ferum, terræque marisque triumphis
 Natura victorem Ithacum, Pyliumque senectâ
 Insignem triplici, Danaumque ad Pergamæ reges,
 765. Auroraque nigrum partum, stirpemque tonantis
 Rectorem Lyciæ: nec te, Manortia virgo,
 Præteream, regesque alios, quos Græciæ misit,
 Atque Asia gentes, & Magnæ maxima Pella;
 Quique animi vires, & strittas pondere mentes
 Prudentes habuere viri, quibus omnis in ipsis
 770. Censui erat, iustusque Solon, forsisque Lycurgus,
 Aethereusque Platon, & qui fabricauerat illum,
 Damnatusque suas melius damnauit Athenas:
 Persidis & victor, stratat qui classibus aquor:
 775. Romanique viri, quorum iam maxima turba est:
 Tarquinioque minus Reges, & Horatia proles;
 Tota acies partis: nec non & Scauola trunco
 Nobilior, maiorque viris & Clælia virgo,
 Et Romana ferens quæ textit mania Cocles.
 Et commilitio volucris Corninus adeptus
 780. Et spolia, & nomen, qui gestat in alite Phæbum:

Et

774. *Plant. desc. Hgg. p. 20. Sol.*

- Et Ioue qui meruit calum, Romamque Camillus
 Servando posuit, Brutusque à rege recepta
 Conditor, & Pyrrhi per bella Papirius ultor,
 Fabricius, Curiusque pares; & tertia palma
 5 Marcellus, Cossusque prior de rege necato:
 Certantesque Deeì votis, similesque triumphis:
 Inuictusque mora Fabius, victorque necati
 Liniùs Hasdrubalis socio per bella Nerone:
 Scipiadaque duces, fatum Carthaginiis unum:
 10 Pompeiusque orbis domitor, per tresque triumphos
 Ante Deum princeps, & censu Tullius oris
 Emeritus calum, & Claudii magna propago.
 Aemiliaque domus proceres, clarique Metelli,
 Et Cato Fortuna victor, matrisque sub armis
 15 Miles Agrippa sua: Venerisque ab origine proles
 Iulia descendit calo, calumque repleuit,
 Quod regit Augustus socio per signa Tonante,
 Cernit & in cætu Diuum, magnumque Quirinum.
 Alius ætherei qua candet circulus orbis,
 20 Illa Deum sedes: hac illis proxima, Diuum
 Qui virtute sua similes vestigia tangunt.
 Ac prius, incipiam stellis quam reddere vires,
 Signorumque canam fatalia carmine iura,
 Implenda est mundi faties, corpusque per omne
 25 Quicquid ubique nitet, vigeat quandoque, votandum est.
 Sunt alia aduerso pugnantis sidera mundo,
 Qua calum terramque inter volitantia pendens,
 Saturni, Iovis, & Martis, Solisque: sub illis
 Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.
 30 Sunt etiam rara sortis natalis cuntes
 Aera per liquidum, tractosque perire Cometas
 Protensus, & raptim subitas candescere flammæ
 Rara per ingentis viderunt secula motus,

d

Sine

82. Sine quod, ingentum terra spirante vaporem,
 Humidior sicca superatur spiritus aura,
 Nubila quum longo cessans depulsa sereno,
 Et solū radiis arefcit torridus aer,
 Aptā alimenta sibi dimissū corripit ignis,
 Materiamque sui deprendis flamma rapacem. 5
83. Et quia non solidum est corpus, sed rara vagantur
 Principia aurarum, volucrique simillima fumo,
 In breue viuit opus, cæptoque incendia sine
 Subsistunt, pariterque cadunt fulgente cometa. 10
84. Quod nisi vicinos agerent occasibus ortus,
 Et tam parua forent accensis tempora flammis,
 Alter nocte dies esset, calumque rediret
 Immersum, & somno totum deprenderet orbem.
 Tum quia non una specie dispergitur omnis
 Aridior terraque vapor comprehenditur igni, 15
85. Diversas quoque per facies accensa feruntur
 Lumina, quæ subitis existunt nata tenebris.
 Nam modo ceu longi fluitent de vertice crines,
 Flamma comas imitata volat, tenuisque capillus
 Diffusos radiis ardentibus explicat ignes. 20
86. Nunç prior hac species dispersis crinibus exit,
 Et globus ardentis sequitur sub imagine barba.
 Interdum aequali laterum compagine ductus
 Quadratam irabem fingit, teretemque columnam. 25
87. Quinetiam tumidis ex aquas dolia flammis
 Procero discent a vtero, paruosque capillos
 Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.
 Hirta figuratur, tremulo sub lumine messis.
 Lampadias fissus ramosos fundit in ignes. 30
88. Precipites stella passimque volare videntur,
 Quum vaga per liquidum scintillant lumina mundum:
 Et tennes longi iaculantur crinibus ignes,

Exur-

- Exurguntque procul volucres imitantes sagittas,
 Arida quum gracili tenuatur semina filo.
 Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
 Qui gravidas habitant fabricantes fulmina nubes,
 Et penetrant terras, Aetnamque imitantur Olympo,
 Et calidas reddunt ipsis in fontibus undas,
 Ac silice in dura, viridique in cortice sedem
 Inveniunt, quum silua sibi collisa crematur.
 Ignibus usque adeo natura est omnis abundans:
 10 Ne mirere faces subitas erumpere calo,
 Aeraque accensum flammis lucere coruscis,
 Arida complexum spirantis semina terra,
 Qua volucer pascens ignis sequiturque, fugisque.
 Fulgura quum videas tremulum vibrantia lumen
 15 Imbribus in mediis, & calum fulmine ruptum.
 Siue igitur ratio praebeatis semina terra
 Inuolvens ignes posuit generare Cometas:
 Siue illas natura faces subiuncta creauit
 Sidera, per tenuis calo lucentia flammis:
 20 Seu trahit ad semet rapido Titanus aestu,
 Inuoluitque suo flammantes igne Cometas
 Ac modo dimittit, sicut Cyllenius orbis,
 Et Venus, accenso quum ducit vespere noctem,
 Saepe nitent, falluntque oculos, rursusque reuisunt:
 25 Seu Deus instantis fati miseratus, in orbem
 Signa per affectus calique incendia mittit:
 Nunquam fusilibus excanduit ignibus aether,
 Squallidaque elusi deplorant arua coloni,
 Et steriles inter sulcos defessus arator
 30 Ad inga marentes cogit frustrata iuuenecos,
 Aut granibus morbis, & lenta corpora tabe
 Corripit exustis letalis flamma medullis,
 Tabensesque rapit populos, totasque per urbes

Publica succensis peraguntur fata sepulchris :
Qualis Erechtheos pestis populata colonos 840
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens quum fata ruebant.
Nec locus artis erat medica, nec vota valebant.
Cesserat officium morbis, & funera deerant
Mortibus, & lacrima. fessus defecerat ignis,
Et coaceruatis ardebant corpora membris :
Ac tanto quondam populo vix contigit heres.
Talia significant lucentes saepe Cometae.
Funera cum facibus veniunt, terrisque minantur
Ardentes siue sine rogos, quum mundus & ipsa
Aegrotet natura nouum sortita sepulchrum.
Quin & bella canunt ignes, subitosque tumultus,
Et clandestinis surgentia fraudibus arma :
Extremas modo per gentes ut fœdere rupto
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum sanguine campos,
Arserunt toro passim minitanti mundo
Lumina, & ipsa tulit bellum natura per igneis, 20
Opposuitque suas vires, finemque minata est.
Nec mirere graues rerumque hominumque ruinas.
Sæpe domi culpa est. nescimus credere calo.
Ciuiles etiam motus, cognataque bella
Significant. nec plura alias incendia mundus
Substinuit, quàm quum ducibus iurata cruentis
Arma Philippeos impleverunt agmine campos,
Vix etiam sicca miles Romanus arena
Ossa virum, lacerosque prius superastitit artus
Imperiumque suis confixit viribus ipsum,
Perque patris pater Augustus vestigia vicit.
Necdum finis erat : restabant Actia bella
Totali commissæ acie, repetitaque rerum

Alca,

Alca, & in ponto quaesitus rector Olympi,
 Famineum sortita ingum quum pompa pependit,
 Atque ipsa Iliaco certarunt fulmina sistro.
 Restabant profugo seruilis milite bella,
 5 Quum patrios armis imitatus filius hostes
 Aequeora Pompeius cepit defensa parenti.
 Sed satis hoc satis fuerit. iam bella quiescant.
 Atque adamanteis Discordia vincta catenis
 Aeternos habeat frenos in carcere clausa:
 10 Sit pater inuictus patria, sit. Roma sub illo:
 Quumque Deum calo dederit, non quarat in orbe.

M. MANILII

ASTRONOMICON

20

LIBER SECVNDVS.

25 **M**AXIMVS Iliacae gentis certamina vates,
 Et quinquaginta regum regemque, patrem-
 que,
 30 Hectoraeque facem, intamque sub Hectore
 Troiam,
 Errorumque ducis totidem, quot vicerat, annis
 Infantem, belli geminata per agmina, ponto.
 Vltimaque in patria, captisque penatibus arma
 35 Ore sacro cecinit, patriam qui & iura petenti,
 Dum dabat, eripuit: cuiusque ex ore profusus
 Omnis posteritas latices in carmina duxit,
 Annemque in tenebris quae est deducere rinos,

d 3

Vnius

- Vnius secunda bonis. sed proximus illi
 Hesiodus memorat Dinos, Diuumque parentis,
 Et Chaos enixum terras, orbemque sub illo
 Infantem, & primum titubantia sidera corpus:*
 13. *Titanaeque senes, Iouis & cunabula magni:
 Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis,
 Atque iterum patria nascentem corpore Bacchum,
 Omniaque immenso volitantia numina mundo.
 Quinetiam ruris cultus, legesque rogauit,*
 20. *Miltiamque soli: quod colles Bacchus amaret,
 Quod secunda Ceres campos, quod Bacchus utrumque,
 Atque arbuta vagis essent quod adultera pomis:
 Silvarumque Deos, sacrat aequae numina nymphas,
 Pacis opus, magnos natura condit in usus.*
 25. *Astrorum varias quidam dixere figuras,
 Signaque diffuso passim labentia calo
 In proprium cuiusque genus, caussasque tulere:
 Persea, & Andromeda poenas, matremque dolentem,
 Soluentemque patrem, raptamque Lycaone natam,*
 30. *Officioque Iouis Cynosuram, lacte Capellam,
 Et furto Cycnum, pietate ad sidera ductam
 Erigonen, ictuque Nepam, spolioque Leonem,
 Et morsu Cancrum, Pisces Cythereide versa,
 Lamgerum victo ducentem sidera ponto,*
 35. *Ceteraque ex variis pendentia casibus astra
 Aethera per summum voluerunt fixa remolui.
 Quorum carminibus nihil est nisi fabula calum,
 Terraque composuit calum, qua pendet ab illo.
 Quinetiam pecorum ritus, & Pana sonantem*
 40. *In calamos Sicula memorat tellure creatus:
 Nec filius siluestre canis, perque horrida motus
 Rura ferit dulces, Musasque inducit in arua.
 Ecce alius pictas volucreis, & bella ferarum,*

Ille

- Ille venenatos anguis, hic nata per herbas
 Fata refert, visamque sua radice ferentes.
 Quiesiam tenebris immersum Tarsaron astrum
 In lucem de nocte vocant, orbemque renouunt
 5 Interius versum natura fudere rupto.
 Omne genus rerum ducta cecinere sorores.
 Omnis ad accessus Heliconis semita trita est.
 Etiam confusi manant de fontibus amnes,
 Nec capiunt haustum, turbamque ad nota ruentem.
 10 Integra quaramus vorantes prata per herbas,
 Undamque occultis meditantem murmur in antris,
 Quam neque durato gustarint ore volucres,
 Ipse nec athereo Phœbus libauerit igni.
 Nostra loquar: nulli vatium debebimus orsa.
 15 Nec furum, sed opus veniet, soloque volamus
 In calum curru: prima rate pellimus undas.
 Nanque canam tacita Natura mente potentem,
 Infusumque Deum calo, terrisque, fretoque,
 Ingeniem equali moderantem fudere molem:
 20 Totumque alterno consensu viuere mundum,
 Et rationis agi motu; quum spiritus unus
 Percunctas habilet parietis, atque irriget orbem
 Omnia peruolans, corpusque animale figures.
 Quod nisi cognatis membris contexta maneret
 25 Machina, & impositio pareret tota magistro,
 Actantum mundi regeret prudentia censum,
 Non esset statio terris, non ambitus astris,
 Hareretque vagus mundus, standoque rigeret,
 Nec sua dispositos seruarent sidera cursus,
 30 Noxque alterna diem fugeret, rursumque fugaret:
 Non imbres alerent terras, non aethera venti,
 Nec pondus granidas nubes, nec flumina pontum,
 Nec pelagus fonteis: nec staret summa per omnes

Par

Par semper partes aquo digesta parente,
 Ut neque deficerent vnda, nec sidera nobis,
 Nec calum iusto mainsue minusve volaret.
 Motus alit non mutat opus. sic omnia toto

80 Dispensata manent mundo, dominumque sequuntur.
 Hic igitur Deus, & Ratio, quæ cuncta gubernat,
 Ducit ab æthereis terrena animalia signis.

Quæ quanquam longo cogis summot a recessu,
 Sentiri tamen ut vitas ac fata ministrat

85 Gentibus, ac proprios per singula corpora mores.
 Nec minus est quærenda fides. sic temperat arna
 Calum, sic varias fruges redditque, rapitque.
 Sic pontum mouet, & terris immitit & aufert.

Atque hac seditio pelagi, nunc sidera Luna
 90* Motu tenent, nunc diuerso stimulat a recessu,
 Nunc anni spatio Phœbum comitata volantem.
 Sic submersa fretis, concharum & carcere clausa
 Ad Luna motum variant animalia corpus.

Et quum damna tuas imitantur, Delia, vires,
 95 Tu quoque fraternis sic reddis curribus ora,
 Atque iterum ex iisdem repetis: quantumque relinquit
 Aut dedit ille, refers: & sidus sidere constas.

Denique sic pecudes & muta animalia terris,
 Quum maneant ignara sui, legisque per auum,
 100 Natura tamen ad mundum reuocante parentem
 Attollunt animos, calumque ac sidera seruant,
 Corporaque ad Luna nascentis cornua lustrant,
 Venturasque vident hiemes, reditura serena.

Quis dubites post hac hominem coniungere calo,
 105 Eximiam natura dedit linguamque capaxque
 Ingenium volucremque animum? quem denique in unum
 Descendit Deus atque habitat, seque ipse requirit?
 Mitto alias arteis, quarum est permissa facultas,

Infidas

- Infidas adeo, nec nostri munera censui.
 Misto, quod aequali nihil est sub lege tributum,
 Quo patet auctoris summam, non corporis esse.
 Mitto, quod & certum est, & inenitabile fatum,
 5 Materiaque sat est cogi, sed cogere mundo.
 Quis calum possit, nisi cali munera nosset,
 Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum esset?
 Atque hanc conuexi molem sine fine parentis,
 Signorumque choros, ac mundi flammae recta,
 10 Aeternum & stellis aduersus sidera bellum,
 Ad terras caloque fretum, subiectaque utrisque
 Cernere, & angusto sub pectore claudere possit,
 Nil tantos animis oculos natura dedisset,
 Cognatamque sui mens em vertisset ad ipsam,
 15 Et tantum dicta esset opus, caloque venires,
 Quod vocat in calum, sacra ad commercia rerum,
 Et primas quas dant leges nascentibus astra?
 Quis neget esse nefas inuitum, prendere mundum,
 Et velut in semet capsum deducere in orbem?
 20 Sed ne circuitu longo manifesta probentur,
 Ipsi res operi faciet pondusque, fidemque.
 Nam neque decipitur ratio, nec decipitur unquam.
 Rite secunda via est, ac verum credita causis:
 Euentusque datur, qualis praedicitur ante.
 25 Quod Fortuna ratum faciat, quis dicere falsum
 Audeat, & tanta suffragia vincere fortis?
 Haec ego diuino cupiam quum ad sidera flatu
 Ferre, nec in turbam, nec turba carmina condam:
 Sed solus vacuo veluti uellatus in orbe
 30 Verbere agam currus non occursantibus ullis,
 Nec per iter socios commune regentibus actus,
 Sed calo noscenda canam mirantibus astra,
 Et gaudente sui mundo per carmina uasit:

c

Vel

Vel quibus illa sacros non inuidere measus,
 Notitiamque sui, minima est qua turba per orbem.
 Illa fluit, qua diuitias, qua diligit aurum,
 Imperia, & fasces mollemque per otia luxum,
 Et blandis diuersa sonis, dulcemque per aures
 Affectum, ut modico noscenda ad fasa labore.
 Hoc quoque fatorum est legem prae discere fati.
 At primum astrorum varia est natura notanda
 Carminibus, per utrumque genus. nam mascula sex sunt,
 Diuersi totidem generis sub principe Tauri
 Alsernant genus, & vicibus variantur in orbem.
 Cernis, ut auersus redemendo surgat in arcum?
 Humanas etiam species in parte videbis:
 Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum.
 Ingenium facient. Etiam signanda sagaci
 Singula sunt animo, propria qua sorte ferantur.
 Nunc Binis insiste. dabunt geminata potentes
 Per socium effectus. multum comes addit, & aufert,
 Ambiguisque, valent, quis sunt collegia fatis
 Ad meritum, noxamque. duos perscedera Pisces,
 Et totidem Geminos nudatis aspice membris.
 His coniuncta manent alterno brachia nexu.
 Dissimile est illi iter in contraria versis.
 Par numerus, sed enim dispar natura notanda est.
 Atque hac ex Paribus toto gaudentia censu
 Signa meant. nihil exterius mirantur in ipsis,
 Amissumue dolent. quadam quoque parte recisa,
 Atque ex diuerso commissis corpore membris,
 Ut Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum
 Iunctus equo. pars huic oris sed nulla prioris.
 Hoc quoque seruandum est alta discrimen in arte.
 Distat enim gemina duo sint, duplane figura.
 Quin etiam Erigone binis numeratur in astris.

- Nec facie ratio duplex. nam desinit astra,
 Incipit autumnus media sub Virgine utrinque. 175
 Idcirco Tropici præcedunt omnibus astra
 Bina, ut Lahigero, Chelis, Cancroque, Caproque,
 5 Quod duplices retinent connexo tempore vires.
 Ut quos subsequitur Cancer per sidera Fratres,
 Ex Geminis alter florentia tempora veris
 Sufficit, astatem sitientem prouehit alter. 180
 Nudus uterque tamen, sentis quia uterque calorem:
 10 Ille senescentis veris, subeuntis at ille
 Aestatis pars est: prima fors ultima parti.
 Mitior autumnus molles sibi vindicat artus,
 Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem
 Excipiunt hiemem: mittunt in tempora signum.
 15 Nec non Arcitemens, qui se, Capricorne, sub ipso
 Pramittit, duplici formatus imagine fersur.
 Quosque Aries præ se mittit duo, tempora Pisces
 Bina dicant, hiemem claudit, ver inchoat alter.
 Quum Sol aquoreis remolans decurrit in aëtris.
 20 Hierni coeunt cum vernis voribus imbres.
 Viraque fors humoris habet fluitantia signa.
 Quin tria signa nouem signis coniuncta repugnans,
 Et quasi seditio calum tenet. aspice Taurum
 Clunibus & Geminis pedibus, testudine Cancrum
 25 Surgere, quum rectis oriatur cætera membris.
 Nec mirere moras, quum Sol aduersa per astra
 Aestiuum tardis attollat mensibus annum.
 Nec te prætereat, nocturna diurnaue signa
 Qua sint, perspicere, & propria deducere lege,
 30 Non tenebris aut luce suam per agentia sortem,
 (Nam commune foret nullo discrimine nomen,
 Omnia quod certis vicibus per tempora fulgens,
 Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur)

*Sed quibus illa parens mundi natura sacratæ
Temporis attribuit partes statione perenni.*

Nanque Sagittarii signum, rabidique Leonis,

21 *Et sua respiciens aurato vellere terga,
Nunc Pisces, nunc Cancer, & acri Scorpios ic̃tu,*

Aut vicina loco, diuisa aut partibus aequis

Omnia dicuntur simili sub sorte diurna.

Cætera nec numero consortia, nec vice sedis

22 *Interiecta locis totidem, nocturna feruntur.*

Quinetiam sex continuis dixero diurnas

Castris esse vices, quæ sunt à principe signo

Lanigeri, sex à Libra nocturna videri.

Sunt quibus esse diurna placet, quæ mascula surgunt:

23 *Fæmineam noctem tutis gaudere tenebris.*

Quin nonnulla sibi nullo monstrante loquuntur,

Neptuno debere genus scopolosus in undis

Cancer, & effuso gaudentes aquore Pisces.

Vt quæ terrena censeantur sidera sorte,

24 *Princeps armenti Taurus, regnoque superbus*

Lanigeri gregis est Aries, hostisque duorum

Prædatorque Leo, dumofis Scorpius aruis.

Sunt etiam media legis communia signa,

Humida terrenis æquali fœdere mixta:

25 *Ambiguus terra Capricornus, & aquoris undis,*

Partique mari nitens fundentis semper Aquari.

Non licet à minimis animum deflectere curis:

Nec quicquam rationis eget, frustrare creatum.

Fœcundum est proprie Cancræ genus, acer & ic̃tu

26 *Scorpios, & partu complectens aquora Pisces.*

Sed sterilis Virgo est simili coniuncta Leoni.

Nec capit aut captos effundit Aquarius ortus.

Inter utrumque manet Capricornus corpore mixto.

Est qui Cretæo fulget Centaurus in arcu.

Com-

- Communisque Aries equantem tempora Libram, 240
 Et Geminos, Taurumque pari sub sorte recenset.
 Nec tu nulla putes in eo commenta notasse
 Naturam rerum, quod sunt currentia quadam,
 5 Ut Leo & Arcitenens, Ariesque in cornua tortus:
 Antiqua reſta ſuis librantiſtantiis membris,
 Vi Virgo & Gemini, fundens & Aquarius undas:
 Ut quae feſſa ſedens pigra referentia mentis:
 Taurus depoſitis colloſopitus aratris,
 10 Libra ſub emerito conſidens orbe laborum,
 Taque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.
 Contra iacet Cancer patulam diſtentus in alnum.
 Scorpios incumbens plano ſub corpore terra.
 In laeas obliqui Piſces ſemperque iacentes.
 15 Quod ſi ſolerii circumſpicias omnia cura,
 Fraudata invenies amiſſis ſidera membris.
 Scorpios in Libra conſumis brachia. Taurus
 Succidit incurvo claudus pede. lumina Cancro
 Deſunt. Centauro ſupereſt, & quaeritur unum.
 20 Sic noſtros caſus ſolatur mundus in aſtris,
 Exemploque docet patienter damna ſubire,
 Omnis quum calo Fortuna pendeat ordo,
 Ipſaque debilibus formantur ſidera membris.
 Temporibus quoque ſunt propriis pollentia ſigna.
 25 Aeſtas à Geminis, autumnus Virgine ſurgit.
 Bruma Sagittifero, ver Piſcibus incipit eſſe.
 Quattuor in partes ſcribuntur ſidera terra:
 Hiberna aſtutis, autumnis verna repugnant.
 Nec ſatis eſt proprias ſignorum noſcere formas.
 30 Conſenſu quoque ſata movent, & ſa dere gaudent,
 Atque aliis alia ſuccedunt ſorſe loquere,
 Circulus ut dextro ſignorum claudis orbe,
 In tres aquales diſcurrit linea ductus,

Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa.
 Et quicumque ferit, dicuntur signa trigona,
 In tria partitus quod ter cadit angulus astra:
 Qua diuisa manent ternis distantia signis.
 Laniger è paribus spatiis duo signa, Leonis,
 Atque Sagittari diuerso conspicit ortu.
 Virginis, & Tauri Capricorno consonat astrum.
 Cetera sunt simili ratione triangula signa,
 Per totidem sortis desunt qua condita mundo.

Sed discrimen eris dextris, seu caussa sinistra
 Qua subeunt: qua pracedunt, dextra esse feruntur.
 Dexter eris Tauro Capricornus, Virgo sinistra.

Hoc satis exemplo est. At qua diuersa quaternis
 Partibus aequali laterum sunt condita ductu,
 Quorum designat normalis virgula sedes,
 Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
 Conspectus hunc Aries, atque ipsum partibus aequis
 Cancer, & hunc laeva subeuntis sidera Libra.
 Semper enim dextris censentur signa priora.
 Sic licet in totidem parteis deducere cuncta,
 Ternaque bisseis quadrata fingere signis,
 Quorum proposito redduntur in ordine vires.

Sed si quis contentus erit numerasse quadrata,
 Diuisum ut signis mundum putet esse quaternis,
 Aut tria sub quinis signis ornare trigonum,
 Ut socias vires & amicos exigit ortus,
 Fœdera que inueniat mundi cognata per astra,
 Falsus eris. nam quina licet sint undique signa,
 Qui tamen ex signis, que quinto quoque feruntur
 Astraloco, fuerint nati, sentire trigoni
 Non poterunt vires, licet illud nomine seruent.
 Amisere loco dotes, numerisque repugnant.
 Nam quum sint partes orbis per signa trecenta,

Et

- Et ter vicena, quas Phæbi circuit ardor,
 Tertia pars eius numeri latus efficit unum
 In tres perducti partes per signa trigoni.
 Hanc autem numeri non reddit linea summam,
 5 Si signum à signo, non pars a parte notetur.
 Quod quum bis duo sint hac à dirimentibus astrum,
 Si tamen extremum leui, primumue prioris
 Inter se conferre voles, numerumque notare,
 Ter quinquagenas implebunt ordine partes.
 10 Transibit numerus formam sineque sequenteis
 Consumet ductus. licet ergo signa trigona
 Dicantur, parteis non seruant illa trigonas.
 Hæc eadem species fallit per signa quadrata.
 Quod quum totius numeri, qui construit orbem,
 15 Ter triginta quadrum partes per sidera reddant,
 Evenit, ut, prima signi de parte prioris
 Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
 Bis sexagenas faciat. Sin summa prioris,
 Et pars confertur subiuncti prima: duorum
 20 Signorum medium numerus transiitque refertque.
 Triginta duplicat parteis, pars tertia deerit.
 Et quamvis quartum à quarto quis computet astrum,
 Naufragium facient partes unus. In ipsis
 Non igitur satis est signis numerasse trigona,
 25 Quadrasive fidem cali per signa quaterna,
 Quadrati si forse voles effingere formam,
 Aut trinis paribus, facies quum membra trigoni.
 Hic poscit quintam partem centesima summa.
 Illic amittit decimam. sic conuenit ordo.
 30 Et quisquumque quater iunctis fauet angulus usque,
 Quaque loca tripli signariis linea ductu,
 Quum signata via linques dispendia recte,
 His natura dedit communi fœdera lege,

Inque

Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.
 Quocirca non omnis habet genitura, trigonos
 Consumet ductus. Licet ergo signa trigona
 Dicantur partiis, non seruant illa trigonis
 Consensum signis, nec, quum sint sorte quadrata,
 Continuo inter se seruant commercia rerum.
 Distat enim, an parteis consumat linea iustas,
 Detrahetne modum numeri, quem circulus ambit,
 Nunc tres efficiat, nunc quattuor undique ductus.
 Quos in plura iubet ratio procedere signa
 Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.
 Sed longe maior vis est per signa trigoni,
 Quam quibus est titulus sub quarto quoque quadratus.
 Altior est horum summoto linea templo.
 Illa magis vicina meat, caloque recedit,
 Et propius terras accedit visus eorum,
 Aeraque infectum nostras dimittit ad auras.
 Deuique alternis data sunt commercia signis,
 Mutua nec magno consensu fœdera seruant,
 Inuita angusto quod linea flectitur orbe.
 Nam quum per tales formantur singula limas
 Sidera, & alterno diuertitur angulus astro,
 Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem,
 A Tauro venit in Cancrum: tum Virgine tacta
 Scorpion ingreditur, quo te, Capricorne, rigentem,
 Et Geminos à te Piscis, aduersaque Tauro
 Sidera contingens finit, qua caperat, orbem.
 Alterius ductus locus est per transitu signa,
 Vtique ea prater eas qua sunt mihi singula dicta,
 Flexibus & totidem similis fit circulus illis.
 Transuersos igitur fugiunt subeuntia visus,
 Quod nimis inclinant, ac ne limisque videntur,
 Vicinoque latent, ex recto certior ictus.

5

10

15

20

25

30

Tertia

- Tertia connexo conduntur signa recessu.
 At qui succedit, connexa est linea calo,
 Singula circuitu qua tantum transmeat astra.
 Vis eius procul est, altoque vagatur Olympo,
 5 Et tennes vires ex longo mittit in orbem.
 Sed tamen est illis fœdus sub lege propinqua,
 Quod non diuersum genus est, quod exantibus astris
 Mascula sex maribus respondent: cætëra sexus
 Fœminei. Sic coniungunt commercia mundi,
 10 Sic, inquam, alternis parët natura figuris,
 Et cognata iacent generis sub legibus astra.
 Iam vero nulla est hærentibus addita signis
 Gratia. nam consensus hebet, quia visus ademptus.
 In se ducta ferunt animos, qua cernere possunt.
 15 Sunt & diuersi generis connexa per orbem
 Mascula famineis, semperque obfessa vicissim.
 Disparibus non ulla datur concordia signis.
 Sexta quoque in nullas numerantur commoda vires,
 Virgula per totum quod par non ducitur orbem:
 20 Sed duo signa facit mediis submotæ quaternis.
 Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.
 Atque diuersis ex partibus astra refulgent
 Per medium aduerso mundum pendentia vulu,
 Et toto diuisa manent contraria calo
 25 Septima quaque, loco quamuis submotæ ferantur,
 Ex longo tamen illa valent, viresque ministrant
 Vel bello, vel pace suas, ut tempora possunt,
 Nunc Phœbo, stellis nunc & dictantibus iras.
 Quod si forte libet, quæ sunt contraria signa
 30 Perticulis celebrare suos, sedeque, memento
 Solstitium bruma, Capricornum opponere Cancro,
 Lanigerum Libra. par nox in viroque diesque.
 Piscibus Erigonen, Inuenique, Vrnæque Leonem.

f

Scorpius

Scorpions è summo quum fulget, Taurus in imo est.
 Et cadit Arcitenens, Geminis orientibus orbe.
 Observant inter sese contraria cursus.
 Sed quamquam aduersis fulgent contraria signis,
 Natura tamen interdum sociata feruntur,
 Et genere. exemplis concordia mutua surgit,
 Mascula si paribus, vel si diuersa suorum
 Respondent generi. Pisces & Virginis astrum
 Aduersi volitant, sed amant communia iura,
 Et vincit natura locum, sed vincitur ipsa
 Temporibus, Cancerque tibi, Capricorne, repugnat
 Fœmina fœmineo, quia bruma disidet ætas.
 Hinc rigor & glacies, niuibque albertia rura:
 Hinc sisus & sudor, nudusque in collibus orbis,
 Aestivosque dies æquat nox frigida bruma.
 Sic bellum natura gerit, discordat & annus.
 Nec mirere in ea pugnantia sidera parte.
 At non Lanigeri signum Libraeque repugnat
 In totum, quia ver autumno tempore differt:
 Fructibus hoc implet maturis, floribus illud.
 Sed ratione par est aquatis nocte diebus,
 Temporaque efficiunt simili concordia textu,
 Permixtosque dies mediis hiemem inter & æstum
 Articulis vno seruantia tempore utrinque,
 Quo minus infesto decertent sidera bello.
 Talis erit ratio diuersis addita signis.
 His animaduersis rebus, quæ proxima cura,
 Noscere tutelæ, adiectæque numina signis,
 Et quæ cuique Deo rerum natura dicauit,
 Quum diuina dedit magnis Virtutibus ora,
 Candidis & varias sacro sub nomine vires,
 Pondus uti rebus persona imponere possit.
 Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur,

Formosus

- Formosos Phæbus Geminos, Eyllens, Cancrum
 Iuppiter & cum Matre Deum regis ipse Leonem.
 Spicifera est Virgo Cereris, fabricataque Libra
 Vulcani. pugnax Mauorti Scorpios hæret.
 5 Venantem Diana virum, sed partis equina:
 Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
 E Iouis aduerso Inionis Aquarius astrum est.
 Agnoscitque suos Neptunus in aquore Pisces.
 Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.
 10 Quum Ratio variet stellas, & sidera curet,
 Argumenta petes omni de parte, viasque
 Artu, ut ingenio diuisa potentia surgat,
 Exequentque fidem celi mortalia corda.
 Accipe diuisas hominis per sidera parteis,
 15 Singulaque propriis parentia membra figuris,
 In quæ præcipuas toto de corpore vires
 Exercent. Aries caput est ante omnia princeps
 Sortitus, censusque sui pulcherrima colla
 Taurus. at in Geminis equali brachia forte
 20 Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
 Sub Cancro est. Laterum regnum, scapulaque Leonis.
 Virginis in propriam descendunt ilia sortem.
 Libra regit cluneis. at Scorpios inguine gaudet.
 Centauro femina accedunt. Capricornus utraq;
 25 Imperat in genibus. crurum fundentis Aquari
 Arbitrium est. Piscesque pedum sibi intra reposcunt.
 Quin etiam propriis inter se legibus astra
 Conueniunt, ut certa gerant commercia rerum,
 Inque vicem præstant visus, atque auribus hærent,
 30 Aut odium fœdusque gerunt, conuersa que quadam.
 In semet proprio ducuntur plena fauore.
 Itcirco aduersis nonnunquam gratia signis,
 Et bellum sociata gerunt, alienaque sede

Inter se generant coniunguntque omne per annum,
 Verique & forzi pugnant, fugiuntque vicissim:
 Quod Deus, in leges mundum quum conderet omnem,
 Affectus quoque diuisit variantibus astris,
 Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures,
 Iunxit amicitias horum sub fœdere certo,
 Cernere ut inter se possint, audireque quadam:
 Diligerent alia, & noxas bellumque mouerent:
 His etiam propria foret indulgentia sortis,
 Ut se diligerent semper, sibi que ipsa placerent.
 Sicut naturas hominum plerasque videmus,
 Qui genus ex signis ducunt formantibus artis.
 Consilium ipse suum est Aries, ut principe dignum est,
 Audit se, Libramque videt: frustratur amando.
 Taurus, Lanigero qui fraudem nescit, & ultra
 Fulgentes videt, atque audit per sidera Pisces,
 Virgine amans capitur, sic quondam gesserat ante
 795 Europam dorso retinentem cornua Læa,
 Indutusque Ioui. Geminorum ducitur aures
 Ad Iuuenem aternas fundentem Piscibus undas,
 Inque ipsos animas Pisces, oculique Leonem.
 Cancer, & aduerso Capricornus conditus astro
 500 Vertitur in semet oculis, in mutua tendit
 Auribus: at Cancræ captatur Aquarius astro.
 At Leocum Geminis aciem coniungit, & aurem
 Centauro. Geminos Capricornus diligit astrum.
 Erigone Taurum spectat, sed Scorpion audit,
 505 Atque Sagittifero conatur necitare fraudem.
 Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
 Lanigerum, atque animo complexa est Scorpion intra.
 Ille videt Pisces, auditque per omnia Libram.
 Necnon Arcitenens magno parere Leoni
 Auribus, atque oculis signum fundentis Aquari

Conspicere

Inter se generant coniunguntque omnes per annum,
 Vtrique & sorti pugnant, fugiuntque vicissim:
 Quod Deus, in leges mundum quum conderet omnem,
 Affectus quoque dimisit variantibus astris,
 Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures,
 Iunxit amicitias horum sub fœdere certo,
 Cernere ut inter se possint, audireque quædam:
 Diligerent alia, & noxas bellumque mouerens:
 His etiam propria foret indulgentia sortis,
 Ut se diligerent semper, sibi que ipsa placerent.
 Sicut naturas hominum plerasque videmus,
 Qui genus ex signis ducunt formantibus aras.
 Consilium ipse suum est Aries, ut principe dignum est,
 Audit se, Libramque videt: frustratur amando.
 Taurus, Lanigero qui fraudem nescit, & ultra
 Fulgentes videt, atque audit per sidera Pisces,
 Virgine amans capitur, sic quondam gesserat ante
 195 Europam dorso retinentem cornua læua,
 Indutusque Ioui. Geminorum ducitur auris
 Ad Iuuenem aternæ fundentem Piscibus undas,
 Inque ipsos animus Pisces, oculique Leonem.
 Cancer, & aduerso Capricornus conditus astro
 500 Vertitur in semet oculos, in mutua tendit
 Auribus: at Cancer capitur Aquarius astro.
 At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem
 Centauro. Geminos Capricorni diligit astrum.
 Erigone Taurum spectat, sed Scorpion audit,
 Atque Sagittifero conatur necitare fraudem.
 Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
 Lanigerum, atque animo complexa est Scorpion intra.
 Ille videt Pisces, auditque per omnia Libram.
 Necnon Arcitenens magno parere Leoni
 Auribus, atque oculis signum fundentis Aquari

Conspicere

- Conspicere assuevit, solamque ex omnibus astris
 Eligis Erigonen. contra Capricornus in ipsum
 Conuertit visus. quid enim mirabitur ille
 Maius, in Augusti felix quum fulserit ortum?
 5 Auribus at summi capias fastigia Cancrī. 575
 At nudus Geminis intendit Aquarius aurem,
 Sublimemque colit Cancrum, spectatque reducta
 Tela Sagittiferi. Pisces ad Scorpion acrem
 Direxere aciem, cupiuntque attendere Taurum.
 10 Has natura vices tribuit, quum sidera fixit. 520
 Hu orti similes referunt per mutua sensus,
 Audire ut cupiant alios, aliosque videre:
 Horum odio, nunc horum iidem ducantur amore:
 Illis insidias tendant, capientur ab illis.
 15 Quin aduersa meant etiamque trigona trigonis. 525
 Alteraque in bellum diuerso limite ducit
 Linea. sic veri per totum consonat ordo,
 Nanque Aries, Leo, & Arcitenens, sociata trigono
 Signa negant Chelis fœdus, totique trigono,
 20 Quod Gemini excipiunt, fundens & Aquarius undas. 530
 Idque duplex ratio cogit verum esse fateri,
 Quod tria signa tribus signis contraria fulgent,
 Quodque aeterna manent hominum bella, atque ferarum,
 Humana est facies Libra, diuersa Leonis.
 25 Iccirco & cedunt pecudes: quod viribus amplis
 Consilium est maius. victus Leo fulget in astris.
 Aurea Lanigeri concessit sidere pellis.
 Ipse sua partis Centaurus tergoce cedit.
 Vsq̃ adeo est hominis virtus. quo mirer ab illis
 30 Nascentis Libra superari posse trigonum.
 Quinetiam breuior ratio est per signa sequenda.
 Nam quacunque nitens humana condita forma
 Astra, manent illis inimica & victa ferarum.

Sed tamen in proprias secedunt singula mentes,
 45 Et priuata gerunt secretis hostibus arma.
 Lanigero genitis bellum est cum Virgine natis,
 Et Libra, gemini Piscis quos protulit unda.
 In partes Tauri sub Cancro nata feruntur
 Pectora, & in Chelis, & que dat Scorprios acer,
 50 Et Pisces. at quos Geminorum sidera formant,
 His cum Lanigero bellum est, eiusque trigano.
 In Cancro genitos Capricorni semina ladunt.
 Et Libra partus, & quos dat Virginis astrum,
 Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri,
 55 Lanigeri communis erit, rabidique Leonis
 Hostis. Sed totidem bellum subscribitur astris.
 Erigone, Taurumque timet, geminumque sub arcu
 Centaurum, & Pisces. At te, Capricorne, rigentem
 15 Maxima turba petit: Libram Capricornus, & illi
 Aduersus Cancer, Chelis quod utrumque quadratum est.
 Quaque in Lanigeri numerantur signa trigonum,
 Scorprios in totidem secundus creditur hostis.
 Aequoreum Iuuenem, Geminos, Taurum, atque Leonem,
 20 Erigonem, Libramque fugit, metuendus & ipse.
 Quique Sagittari veniunt de sidere partus,
 Hos Geminis nati Libraque & Virgine & Vrba
 Depressisse volunt, natura lege iubente.
 Hac eadem, Capricorne, tuis inimica feruntur.
 25 At quos aternis perfundit Aquarius undis,
 Ad pugnam veniens agitat, totumque trigonum
 Turba, sub unius Iuuenis virtute, ferarum.
 Piscibus exortos vicinus Aquarius urget,
 Et Gemini fratres, & quos dat Virginis astrum,
 30 Quique Sagittari descendunt sidere nati.
 Nec sola est ratio, qua dat nascentibus arma,
 Inque odium generat partus, & mutua velle.

Sed

- Sed plerunque manent inimica tertia quaque
 Lege, in transuersum vultu defixa maligno,
 Quoque manent quacunque loco contraria signa,
 Aduersosque gerunt inter se septima visus, 580
 Tertia quaque illis verisque trigona feruntur.
 Ne sit mirandum si fœdus non datur astris,
 Quasunt aduersi signis cognata trigoni.
 Per tot signorum species contraria surgunt
 Corpora, totque modis, quotiens inimica creantur: 585
 Perque tot aates hominum, tot tempora, & annos,
 Tot bella, & varios etiam sub pace labores
 Quum Fortuna fidem quærat, vix inuenit usquam.
 Ah quanta est scelerum moles per secula cuncta!
 Quamque onus inuidia non excussabile terris!
 15 Venales ad fata patres, matrumque sepulchra.
 Imposuit Phœbus noctem, terrasque reliquit.
 Quid loquar euersas vrbeis, & prodisa templa?
 Et varias pacis clades, & mixta venena?
 Insidiasque fori, cades in mœnibus ipsis,
 20 Et sub amicitia grassantem nomine turbam?
 In populo scelus est, & abundans cuncta furore.
 Et fas atque nefas mixtum, legesque per ipsas
 Sanit nequities. pœnas iam noxia vincit:
 Scilicet in multis quoniam discordia signis
 25 Corpora nascuntur. pax est sublata per orbem,
 Et fidei rarum fœdus, pacisque tributum.
 Vique sibi calum, sic Tellus dissidet ipsa,
 Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.
 Itcirco nihil ex semet natura creauit
 30 Pectore amicitia maius, nec rarius unquam.
 Vnus eris Pylades, unus qui mallet Orestes
 Ipse mori, lis una fuit per secula mortis,
 Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Et

670

Et duo qui potuere sequi vadimonia sponsi:
Optavitque reum sponsor non posse reverti,
Sponsoremque reus timuit, ne solueret ipsum.

675

Si tamen & cognata cupis dignoscere signa,
Qua iungant animos, & amica sorte ferantur,
Lanigeri partus cum toto iunge trigono.
Simplicior tamen est Aries, meliusque Leone
Prosequitur genitos, & te, Centaure, creatos.

680

Qua colitur, namque est natura mitius astrum:
Expositumque sua noxa, sine fraudibus ullis:

Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.

Illis est feritas signis, praeque cupido,
Venalisque animus nonnumquam excedere cogit
Commoditate fidem, nec longa est gratia facti.

At cum Lanigeri partu sub utroque trigono

Non partis: sed rara gerit pro tempore bella,

Quod feritas utriusque magis pro tempore cogit.

Plus tamen in duplici numerandum est roboris esse,

Quoi commixtus homo est, quam te, Nemece, sub uno.

Iccirco pax est signis, & mixta querela.

Quinetiam Tauri Capricorno iungitur astrum.

Et magis illorum coeunt ad fœdera mentes.

Virgineos etiam partus, quicunque creantur

Tauro, complecti cupiunt: sed saepe queruntur.

Quosque dabunt Chela, & quos dat Aquarius ortus,

Vnum pectus habent, fideique immobile vinclum.

Magnus eris Geminis amor, & concordia duplex.

Magnus & in multos veniet successus amicos.

Scorpios & Cancer fraterna in nomina ducunt

Ex semet genitos, necnon & Piscibus orti

Concordant. illis (sæpe est nam subdolis actus)

Scorpios aspergit noxas sub nomine amici.

At quibus in lucem Pisces venientibus adsunt,

His

- His non una manet semper sententia cordi.
 Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
 Ac repetunt. te&taque luas sub fronte vagantur.
 Sic eris ex signis odium tibi paxque notanda:
 5 In terris geniti tali sub lege creantur.
 Nec satis est tantum solis insistere signis.
 Contemplare locum cali, sedemque vagarum.
 Parte genus variant, & vires linea mutat.
 Nam sua quadratis veniunt, sua iura trigonis,
 10 Et qua per senos decurrit virgula tractus,
 Quaque secas medium transuerso limite calum.
 Hinc modo dat mundus vires, modo deterit idem.
 Quaque illic sumunt iras, hic astra reponunt.
 Distat enim, surgantue eadem, subeantne, cadantne.
 15 Crebrius aduersis odium est. cognata quadratis
 Corpora censentur signis, & amica trigonis.
 Nec ratio obscura est. nam quartum quodque locauit
 Eiusdem generis signum natura per orbem.
 Quattuor equali calum discrimine signant,
 20 In quibus articulos anni Deus ipse creauit,
 Ver Aries, Cererem Cancer, Bacchumque ministrans
 Libra, Caper brumam, genitusque ad frigora Piscis.
 Nec non & duplici qua sunt communis figura,
 Quartum quemque locum retinent. duo cernere Pisces,
 25 Et Geminos iuuenens, duplicemque in Virgine formam;
 Et duo Centauri licet vno corpore textos.
 Sic & simplicibus signis stat forma quadrata.
 Nam neque Taurus habet comitem, nec iungitur ulli
 Horrendus Leo, nec metuit sine corpore quenquam.
 30 Scorpions atque vno censentur Aquarum astro.
 Sic quacunque manent quadrato candida sempro
 Signa, parem referunt numeris, omnes sempro sortem.
 Ac veluti cognata manent sub fœdere tali.

*Idcirco affines signant, gradibusque propinquis
Accedunt, unaque tenent sub imagine natos.
Longior in spatium porrecta est linea maius,
Qua tribus emensis signis facit astra trigona.*

680

*Hac ad amicitias imitantes iura, gradumque
Sanguinis, atque animis harentia pectora ducunt.
Utque ipsa ex longo coeunt summos a recessu,
Sic nos coniungunt maioribus intervallis.*

*Hac meliora putant, mentes qua iungere possunt,
Quam qua nonnunquam fœdus sub sanguine fallunt.
Quos quot cardinibus proprio quadrante moventur,
Proxima vicinis subscribunt, tertia quaque
Hospitibus, sic astrorum servabitur ordo:*

*Qua quanquam in partes diuisa quatuor orbis
Sidera quadrata efficiunt, non lege quadrati
Censentur, minor est numeri, quam cardinis usus.
Nam nihil in totum seruit sibi, mixta feruntur.
Ipsis dant fines astris capiuntque vicissim.*

*Qua mihi mox certo digesta sub ordine surgent,
Adde suas partes signis, sua partibus astra.
Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
Pacata infestis signa ut perdiscere possis.*

*Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
Et tantum Graio signari nomine passam
Dodecatemoria in titulo signantia causas.*

*Nam quum tricenae per parteis sidera constent,
Rursus bisseis numerus diducitur omnis.
Ipsa igitur ratio binas in partibus esse,
Dimidiaque docet partes, his finibus esse*

*Dodecatemorium constat, bisseinaque cuncta
Omnibus in signis: qua mundi conditor ille
Attribuit totidem numero fulgentibus astris,
Ut sociata forent alicui sidera sorte,*

Et similis

- Et similis sibi mundus, & omnia in omnibus astra,
 Quorum mixturis regeret concordia corpus,
 Et tutela foret communi mutua causa.
 Idcirco quancquam signis nascuntur iisdem,
 5 Diverfos referunt mores, inimicaque vota.
 Et saepe in pecudes errat natura, maremque
 Famina subsequitur. miscentur sidere partus,
 Singula diuisis variant quot partibus astra
 Dodecatemoribus, proprias mutantia vires.
 10 Nunc quid sis, cuiusue, canam, quoue ordine constet,
 Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
 Ipsa suo retinent primas in corpore partes
 Sidera, vicinis subeuntes attribuantur.
 Cetera pro numero ducunt ex ordine partes.
 15 Vltima & extremis ratio conceditur astris.
 Singula sic retinent binas in sidera quaque,
 Dimidiaque sui partes, & summa repletur
 Sortibus exactis tringenta sidere in omni.
 Nec genus est unum, ratio nec prodita simplex,
 20 Pluribus inque modis verum natura locauit,
 Diduxitque vias, voluitque per omnia quari.
 Hec quoque comperta est ratio sub nomine eodem.
 Quacumque in parti nascentum tempore Luna
 Conlisteris, numeris hanc ter dispone quaternis,
 25 Sublimi totidem quia fulgent sidera mundo.
 Inde suas illi signo, quo Luna refulsit,
 Et qua dehinc fuerint, partes numerare memento.
 Proxima tricenas partes sententia ducit.
 Hic ubi deficiet numerus, tunc summa relicta
 30 In binas sortes adiecta parte locetur
 Dimidia, reliquis tribuatur ut ordine signis.
 In qua destituent se, iustum Luna tenebit
 Dodecatemorium signi. post cetera duces

ordine quaque suo, sicut stant astra locata.

Hac quoque te ratio ne fallat, perspice paucis.
 Maior in effectū, minor est: quod partibus ipsis
 Dodecatemorii quid sit quod dicitur esse
 Dodecatemorium, namque id per quinque notatur
 Partes, nam totidem praefulgent sidera calo,
 Quae vaga dicuntur, ducunt & singula sortes
 Dimidias, viresque in eas & intra capeffunt.

In quocunque igitur stella quandoque locata
 Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.

Cuius enim stella fines in sidere quoque
 Inciderint, dabit effectus in viribus eius.
 Undique miscenda est ratio, per quam omnia constant.
 Verum hac posterius proprio cuncta ordine reddam.

Nunc satis est, docuisse suos ignota per usus:

Ut quum perceptis steteris fiducia membris,
 Sic totum corpus facili ratione noveretur,
 Et bene de summa veniat post singula carmen.

Ut rudibus pueris monstratur littera primum
 Per faciem, nomenque suum: tum ponitur usus,
 Tum coniuncta suis formatur syllaba nodis.

Hinc verbis structura venit per membra legendi.
 Tum rerum vires, atque artis traditur usus,
 Perque pedes proprios nascentia carmina surgunt,
 Singulaque in summa prodest didicisse priora.

Qua nisi consisterint primis fundata elementis,
 Versis, qua prope dederint precepta magistri,
 Effluat in vanum rerum praeposterus ordo.

Sic mihi per totum volitanti carmine mandam,
 Erutaque abstrusa penitus caligine fata,
 Pieridum numeris etiam modulata canenti,

Quaque Deus regnat renocanti nunc ab arce,
 Per partes ducenda fides, & singula rerum

Sunt

- Sunt gradibus tradenda suis: ut quum omnia terra
 Notitia steterint, proprios renocentur ad usus.
 Ac veluti, nudis quum surgunt manibus urbes,
 Conditor & vacuos muris circumdare colles
 5 Destinat, ante, manu quam tentes foindere fossas,
 Vertit opus, ruit ecce nemo, saltusque vetusti
 Procumbunt, Solemque novum, nova sidera cernunt:
 Pellitur omne loco volucrum genus, atque ferarum,
 Antiquasque domos & nota cubilia relinquunt.
 10 At alii silicem in muros, & marmora templis
 Rimantur, ferrique rigor per tempora nota
 Quaritur: huc artes, huc omnis convenit usus.
 Tunc demum confurgit opus, quum cuncta supersunt,
 Ne medios rumpat cursus prepostrum varia
 15 Sic mihi cunctanti tanta succedere molli
 Materies primum, rerum ratione remota,
 Tradenda est, ratio sit ne possit irrita, neque
 Argumenta novis stupeant nascentia rebus.
 Ergo age noscendis animum compone sagacem
 20 Cardinibus, qui per mundum sunt quattuor omnes
 Dispositi semper, mutantque volantis signa.
 Vnus ab exortu calis nascentis in orbem,
 Qui primum terras aequali limine cernit.
 Alter ab adversa respondens aetheris ora
 25 Unde fugit mundus, praecipitque in tartara tendit.
 Tertius excelsi signat affigia calis,
 Quo defessus equis Phaëbus subsistit anhelis,
 Declinatque diem, mediaeque examinat umbras.
 Ima tenet quatuor fundato nobilis orbe,
 30 In quo principium est rediens, finisque cadentis
 Sideribus, pariterque occasus cernit, & ortus.
 Hac loca precipuas vires, summosque per artem
 Fatorum effectus referunt: quod totus in illis.

Nititur aethereis velut aequagibus orbis.
 Qua nisi perpetuis alterna sorte volantem
 Cursibus excipiant, nesciantque in vincula bina
 Per latera, atque imum summi sumumque cacumen,
 Dissociata fluat resoluta, nihil in mundo.

Sed diversa tamen vis est in cardine quoque,
 Et pro sorte loci variant, atque ordine distant,
 Primus eris, summi qui regnat culmine cali,
 Et medium tenni parietis limite mundum,
 Quem capit excelsa sublimem gloria sede.
 Scilicet hac tutela decet fastigia summa,
 Quicquid ut emineat sibi vindicet, & decus omne
 Adferat, & variis tribuendo regnet honores.
 Hinc favor, & species, atque omnis gratia vulgi:
 Reddere iura foro, componere legibus orbem:
 Fœderibusque suis externas iungere gentes,
 Et pro sorte sua cuiusque extollere nomen.
 Proximus ast, ima quamquam statione locatus
 Sustinet alternis nexum radicibus orbem.
 Effectus minor in spacia, sed maior in usu
 Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.
 Quam rata sint fossis, scrutator, vota metallis,
 Atque ex occulto quantum contingere possit.
 Tertius aequae illi pollens in parte, nitentem
 Qui tenet exortum, quae primum sidera surgunt,
 Unde dies redit, & tempus describit in horas:
 Hinc inter Graias Horosque opor editur urbes:
 Nec capit externum, proprio quia nomine gaudet:
 Hic tenet arbitrium vita, atque hic regula morum est.
 Fortunamque dabituribus, ducetque per artis.
 Qualiaque excipiant nascentes tempora prima,
 Quos capiant cultus, quali sint sede creati,
 Vicumque admixtis subscribens viribus astra.

Vltimus

Plurimus, amens, qui condit sidera mundo,
 Occasumque tenens submersum respicit orbem,
 Pertinet ad rerum summam, finemque laborum,
 Coniungitque epulas, extremaque tempora vita,
 5 Otiique, & cæsus hominum, cultusque Deorum.

Nec contentus eris percepto cardine quoquam.
 Intervalla etiam memoris sunt mente notanda,
 Permaius dimensa, suas reddentia viros.

Quicquid ab exortu summum curvatur in orbem,
 10 Aetatis prima, nascentisque afferis annos.

Quod summo premitur deuexum culmine mundi,
 Donec ad occasus veniat, puerilibus annis

Succedit, teneramque gerit sub sedem iuventam.

Quæ pars occasus inter, immanis sub orbem
 15 Descendis, regis hac matura tempora vita,

Ei propria serie, varioque exercita cursu.

At quæ pellicitur cursus redeunte sub imo,

Tarda supinatum lassatis viribus arcum

Ascendens, seros deorum complectitur annos,

20 Labentesque dies vita, tremulamque senectam.

Omne quidem signum sub qualicumque figura

Partibus inspicitur. mundi locus imperat astris,

Et dotes noxamque facit. Versuntur in orbem

Singula, & accipiunt vires, calaque remittunt.

25 Vincit enim natura genus, legesque ministrat

Finibus in propriis, & prætercuncta cogit

Esse sui moris, vario nunc dives honore,

Nunc sterilis; panamque ferentia sidera sacris.

Quæ super exortum est a summo cervice calor,

30 Infelix regio, rebusque inimica futuris,

Et vitio facunda nimis, nec sola: sed illi

Pareris, adderso qua fulget fidere sedes,

luncta sub occasu, non præstet cardine mundi,

Vi qua

Ut quæ præterita fertur dicta raina,
 Porta laboris erit. scandendumque est, atque cadendum
 Nec melior super occasum, contraque sub ortu
 Sors agitur mundi. præceptis hac, illa superne
 Pendens aut metuit vicina cardine finem,
 Aut fraudata cadem meritis Typhonis habentur
 Horrenda sedes, quem Tellus sana profudit,
 Quum bellum calo peperis: nec mare minores
 Extiterunt partium, sed fulmina rursus in altum
 Compulsi: montesque super rediere cadentes.
 Cessit & in tumultum belli, vitæque Typhæo.
 Ipsa tremit mater flagrantem monte sub Aetna.
 At qua fulgenti sequitur fastigia calo
 Proxima, nene ipsi cedat, qui fungitur astro,
 Spe melior; palmamque potens, victrixque priorum,
 Altius insurgit summa comes addita fini:
 Imperiisque manent cursus, nec vasa super sunt.
 Quocirca minime est mirum, si proxima summo,
 Atque eadem interior veneranda sorte dicatur,
 Quoi titulus Felix; censum si proxima Graia
 Nostra subit lingua, vertisque a nomine nomen.
 Iuppiter hoc habitat. Fortuna crede regenti.
 Huic in peruersum similis detecta sub orbe,
 Imaque summersi contingens fulmina mundi,
 Aduersa qua parte nitet, defessa peracta
 Militia, rursusque nouo deuota labori,
 Cardinis & subitura ingum, fortemque potensem,
 Nondum sentit onus mundi, iam sperat honorem.
 Daemonien memorant Grai. Romana per ora
 Quaritur inuerso titulus. sub corde sagaci
 Conde locum, numenque Dei, nomenque potantis.
 Qua tibi posterius magnos reuocantur ad usus.
 Hic momenta manent nostra plerumque salutis,

gso.

Bellaque

- Bellaque morborum cæcis pugnantia telis,
 Viribus ambiguum geminis caussa que dici:
 Nunc huc, nunc illuc sortem mutantis usramque.
 Sed mediis post astra die, curvataque primum
 5 Culmina nitantis summo de vertice mundi,
 Aethera Phæbus amat. sub quo quoque corpora nostra
 Decernunt vitia, & Fortunam ex viribus eius
 Concipiunt. Deus ille locus sub nomine Graio
 Dicitur. huic aduersa nitens, qua prima resurgit
 10 Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum
 Pars mundi, fuluumque nitet, noctemque gubernas,
 Et dominam agnoscis Phæben fraterna videntem
 Regna, per aduersas califulgentia partecis,
 Fataque damnosis imitantem finibus oris.
 15 Huic parti Dea nomen erit Romana per ora.
 Gracia voce sua titulum designat eundem.
 Arce sed in cali, qua summa acclinia finem
 Inueniunt, qua principium declinia sumunt,
 Culminaque insurgunt occasus inter & ortus,
 20 Suspenduntque suo libratum examine mundum,
 Afferit hanc Cytherea sibi per sidera sedem,
 Et velutifaciem mundi sua collocat ora.
 Per qua humana regit. Propria est hac reddita parti
 Vis, ut connubia, ac thalamos, sedasque gubernet.
 25 Hac tutela decet Venerem, sua tela mouere.
 Nomen erit Fortuna loco. quod percipiente.
 Vt breuia in longo compendia sarminè præstem.
 At qua subsidit conuerso cardine mundus
 Fundamenta tenens, aduersum & suspicit orbem.
 30 Ac media sub nocte iacet, Saturnus in illa
 Parte suas agit at vires, deicitus & ipse.
 Imperio quondam mundi, folioque Deorum,
 Et pater in patrios exercet numina casus.

h

Fortunam-

Fortunamque senum. prima est tutela duorum
 Nascentum atque patrum, qua tali condita parte est.
 Asper, & attentus, titulum cui Gracia fecit
 Daemonium, signatque suas pro nomine vires.
 Nunc age surgentem primo de cardine mundum
 Respice, qua solido nascentia signa recursu
 Incipiunt. vdu gelidus ut Phæbus ab undis
 Enatat, & fuluopaulatim accenditur igne,
 Te sua templa ferunt Maia Cyllenie natæ.
 Ofacies signata nota. quod nomen & ipsi
 Auctores tibi dant artus, qua ducit Olympum:
 In qua fortunam natorum condidit omnem
 Natura, eque illa suspendit vota parentum.
 Vnus in occasu locus est super. ille ruentem
 Prasipitat mundum terris, & sidera mersat,
 Tergaque prospectat Phæbi, qui viderat ora.
 Ne mirere, nigri si Dis ianua fertur,
 Et finem vita retinet, mortique locatur.
 Hinc etiam ipse dies moritur, terraque per orbem
 Subripit, & noctis captum sub carcere claudis.
 Nec non & fidei tutelam vindicat ipsam,
 Pectoris & pondus. tanta est in sede potestas,
 Qua vocat, & condit Phæbum, recipitque, refertque,
 Consumitque diem. Tali sub lege notanda
 Templorum tibi sunt vires, quas peruolat omnis
 Astrorum series, ducitque & commodat illis
 Ipse suas leges, stellaque ex ordine certo,
 Ut natura sinis, lustrant, variasque locorum
 Efficiunt vires, utcunque aliena capeffunt
 Regna, & in externis subsidunt hospita castris.
 Hac mihi sub certa stellarum parte cæmensur.
 Nunc satis est cali partes tuisque notasse,
 Effectusque loci per se cuiusque, Deosque,

Cui

*Cui parti nomen posuit, qui condidit artem,
Ostendit opes: per quos stella diversa volentes
Quos reddent motus, proprio venit ordine rerum.*

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER TERTIVS.

15 **I**N noua surgentem, maioraque viribus an-
sum,
Nec per inaccessos metuentem vadere salus
Ducite Pierides, vestros extendere finis
Conor & inriguos in carmina ducere cantus.

Non ego in excidium cali nascencia bella,
20 Fulminis & flammæ, partusque in mare sepultos,
Hectora venalem cineri Priamumque ferentem,
Colchida nec referam vendentem regna parentis,
Et lacerum fratrem stupro, segetesque virorum,
Taurorumque truces flammæ, vigilemque Draconem;
25 Et reduces annos, auroque incendia facta,
Et male conceptos parius, peiusque necatos.
Non annosa canam Messana bella nocentis,
Septenosque duces, creptæque fulmine flammis
Mania Thebarum, & vitam, qua vicerat, urbem:
30 Germanosque patris referam, matrisque nepotes,
Natorumque epulas, conuersaque sidera retro,
Ereptumque diem: nec Persica bella profundo
Indicta, & magna pantum sub classe latentem,

h 2

Immissum-

Immissumque fretum terris, iter aquorū undis:
 Non reges magnos. spatio maiore canenda,
 Quam si tacta loquar; Romana gentis origo,
 Totque duces orbis, tot bella, tot otia, & omnis
 In populi unius leges ut cesserit orbis,
 Differtur. facile est ventis dare vela secundis,
 Facundumque solum varias agitare per artes,
 Auroque atque ebori decus addere quum rudis ipsa
 Materies niteat. speciosis condere rebus
 Carmina, vulgatū est opus, & componere simplex.
 At mihi per numeros, ignotaque nomina rerum,
 Temporaque, & varios casus, momentaque mundi,
 Quorum quaque vices, parteque in partibus ipsis,
 Luctandum est: qua nosse nimis. quid? dicere, quantum est:
 Carmine quid proprio? pedibus quid iungere certis?
 Huc ades o quicumque meis advertere capitis
 Aurem oculosque potes, veras & percipe voces.
 Non ad iuratos reges, Troiaque cadentes,
 Impendas animum, nec dulcia carmina quaras.
 Ornari res ipsa negat contenta doceri.
 Et si qua externa referentur nomina lingua,
 Hoc operis, non uatis erit. non omnia flecti
 Possunt, & propria melius sub voce notantur.
 Nunc age subtili rem summam perspice cura,
 Qua tibi praeipuos usus monstrata ministrat,
 Et certas dat in arte vias ad fata videnda,
 Si bene constitueris vigilantī condita sensu.
 Principium rerum & custos natura latentum,
 Quum tantas strueret moles permania mundi,
 Et circumfusus orbem concluderet astris
 Undique pendentem in medium, diuersaque membra
 Ordinibus certis sociaret corpus in unum,
 Aeraque, & Terras, Flammamque, Vndamque natantem

Mutua

- Musna in alternum prabere alimenta iuberet,
 Vt torpugnantes regeret concordia causas,
 Staretque alterno religatus fœdere mundus,
 Exceptum à summa ne quid ratione maneret,
 5 Et quod erat mundi, mundo regeretur ab ipso:
 Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris,
 Quæ summæ operum parteis, quæ lucis honorem,
 Quæ famam assererent, quæ numquam scissa volarent:
 Quæ quasi per mediam mundi præcordia partem
 10 Disposita obtineant Phœbum, Lunamque, vagasque
 Emittant stellas, nec non vincantur & ipsa.
 His regimen natura dedit, propriasque sacrauit
 Vnicuique vices, sanxitque per omnia summam
 Undique vitæ ratio traheretur in unam.
 15 Nam quodcunque genus rerum, quodcunque laborum,
 Quæque opera, atque artes, quicunque per omnia casus
 Humanæ in vitâ poterant contingere sorte,
 Complexa est: tot & in parteis, quot & astra notarat,
 Responsit, certasque vices: sua nomina cuique
 20 Attribuit, totumque hominis per sidera censum
 Ordine sub certo duxit, pars semper ut eidem
 Confinis parti vicinis staret in aruis.
 Horum operum sortes ad singula signa locavit,
 Non ut in æterna calistatione manerent,
 25 Et cunctos hominum pariter traherentur in ortus
 Ex iisdem repetita locis; sed tempore sedes
 Nascentum acciperent proprias, signisque migrarent,
 Atque aliis alto fors quæque accederet astro
 Ut caperet genitura nouam per sidera formam,
 30 Nec tamen incerto confunderet omnia motu:
 Sed quum pars operum, quæ prima condita parte est,
 Accepit propriam nascentis tempore sedem,
 Cætera succedunt, signisque sequentibus hærent.

h 3

Ordo

Ordo ducem sequitur, donec venit orbis in orbem:
 Has autem facies rerum per signa locatas,
 In quibus omnis erit fortuna condita summa,
 (Vt sit) quum Stella septem laduntne iuuantue,
 Cardinibusue mouet diuina potentia mundi:
 Sic felix aut triste venit per singula fatum,
 Talis & illius sors est speranda negoti.
 Hac mihi solenni sunt ordine cuncta canenda,
 Et titulis signanda suis rerumque figuris:
 Vt pateat positura operum, nomenque, genusque.
 Fortuna sors prima data est. hoc illa per artem
 Censetur titulo, quia proxima continet in se
 Fundamenta domus, domnique harentia cuncta:
 Qui modus in seruis, qui sit concessus in aruis,
 Quaque datum magnas operum componere moles,
 Vt vaga fulgentis concordant sidera cali.
 Post hanc militia locus est, qua quicquid in armis,
 Quodque peregrinas inter versantibus vrbeis
 Accidere assuevit, titulo comprehenditur vno.
 Tertia ad urbanos statio est numeranda labores.
 Hoc quoque militia genus est civilibus actis
 Compositum, fideique tenet parentia viucla:
 Format amicitias, & saepe cadentia frustra
 Officia, & cultus. contingant premia quanta
 Edocet, appositis quum mundus consonat astris.
 Iudiciorum opus in quarto natura locauit,
 Fortunamque fori fundentem verba patronum,
 Pendentemque reum lingua, rostrisque loquentem
 In posita, & populo nudantem condita iura,
 Atque expensa sua soluentem iurgia fronte,
 Quum index veri nihil amplius aduocat ipso.
 Quicquid propositas inter facundia leges
 Efficit, hoc totum partem concessit in unam,

Atque

- Atque utcumque regunt dominantia sidera, parent.
 Quintus coniugio gradus est per signa dicatus,
 Et socios tenet & comites, atque hospitium una
 Iungitur, & simileis coniungens socius amicos.
 5 In sexta dives numeratur copia sedes,
 Atque adiuncta salus rerum, quarum altera quanti
 Contigant usus, monet: altera quam diuturni,
 Sidera ut inclinant vires, & templa gubernant.
 Septima censesur sanis horrenda periculis,
 10 Si male subscribunt stella per signa locata,
 Nobilitas tenet octavam, quo constat honoris
 Conditio, & fama modus, & genus, & specioso
 Gratia prae-texta. Nonus locus occupat omnem
 Natorum sortem dubiam, patriosque timores,
 15 Omniaque infantum mixta nutricia turba.
 Huic vicinus erit, vite qui continet actum,
 In quo sortimur mores, & qualibus omnis
 Formetur domus exemplis, quoque ordine certo
 Ad sua compositi discedant munera servi.
 20 Praecipua undecima pars est in sorte locata,
 Qua summam nostri semper, viresque gubernat,
 Quaque valetudo constat nunc libera morbis,
 Nunc oppressa, movent ut mundum sidera cunque.
 Non alia est sedes, tempusue genusue medendi
 25 Qua sibi deposcat, vel cuius tempora praestet
 Auxilium & vitæ succos miscere salubre.
 Ultimus & totam concludens ordine summam
 Rebus apiscendis labor est, qui continet omneis
 Votorum effectus, & quæ sibi quisque, suisque
 30 Proponit studia, atque artes, hac irrita ne sint:
 Senferat officium, nutus blanditus in omneis:
 Aëtera siue foro per litem iurgia tentet,
 Fortunamue petas pelago, ventisque sequatur.

Sen

Seu Cererem plena vincentem credita messe,
 Aut repetat Bacchum per pinguis musta fluentem.
 Hac in parte dies, atque hac momenta dabuntur,
 Si bene conuenient stella per signa sequentes,
 Quarum ego posterius vires in utrunque valentis
 Ordine sub certo reddam, quum pandere earum
 Incipiam effectus. nunc ne permixta legentem
 Confundant, nudis satis est insistere membris.

Et quoniam toto digestos orbe labores,
 Nominaque in numerum, viresque exegimus omnes,
 (Athla vocant Grat) qua cuncta negotia rerum
 In genera, & partes bis sex diuisa coherent:
 Nunc quibus ascendant signis, quandoque canendum est.
 Perpetuas neque enim sedes, eademque per omnes
 Sidera nascentes retinent: sed tempore mutant,
 Nunc hic, nunc illuc signorum mota per orbem:
 Incolumis tamen ut maneat, qui conditus ordo est.
 Ergo age, ne falsa variet genitura figura,
 Si sua quemque voles reuocare ad fata laborem,
 Fortuna perquire locum per sidera cuncta,
 Qua primopars est numero sic dicta sub Athlis.
 Qui tibi quum fuerit certa ratione repertus,
 Cetera pradieto subeuntibus ordine signis
 Coniunges, teneant proprias ut singula sedes.
 Et ne forte vagus Fortuna quarere sedem
 Incipias, duplicem certa ratione capesse.
 Quum tibi nascentis percepto tempore forma
 Constiterit, calistellis ad signa locatis,
 Transuerso Phæbus sic cardine celsior ibit,
 Qui tenet exortum, vel qui demergit in undas,
 Per tempus licet affirmes natum esse diem.
 At si subiectis senis fulgebit in astris
 Inferior dextra, lauaque tenentibus orbem

Cardinibus

- Cardinibus, noctis fuerit per temporatus. 185.
 Hac tibi quum fuerint certo discrimine nota,
 Tunc si forte dies nascentem exceperis alma,
 A Sole ad Lunam numerabis in ordine partes
 5 Signorum. ortu totidem de cardine duces,
 Quem bene partitis memorant Horoscopon astris. 190.
 In quodcunque igitur numerus peruenieris astrum,
 Hoc da Fortuna. iungens tum cetera signis
 Astla suis, certo subeuntibus ordine cunctis.
 10 At quum obducta nigra nox orbem texerit alio,
 Si quis erit, qui tum maserna excefferit aluo, 195.
 Verte vias, sicut natura vertitur ordo.
 Consule tum Phæben imitans em lumina fratris
 Semper, & in proprio regnans omni tempore notis.
 15 Quotque ab ea Phæbus partes & signa recedit,
 Tot numerare iubet fulgens horoscopus à se. 200.
 Hunc Fortuna locum teneas subeuntibus astlis
 Ordine natura, sicut sunt cuncta locata.
 Forsitan & quas agili rem corde nascentem,
 20 Quæ ratione queas à tali tempore nati
 Exprimere immerso surgentem horoscopon orbe. 205.
 Quod nisi subtili visum ratione sonetur,
 Fundamenta ruunt artium, nec consonat ordo:
 Cardinibus quoniam falsis, qui cuncta gubernant,
 25 Mentitur faciem mundus, nec constat origo,
 Flexaque momento variantur sidera templi. 210
 Sed quanta effectus res est, tam plena laboris,
 Curvis æternis mundum per signa volantem,
 Ut totum lustret curvatis arcibus orbem,
 30 Exprimere, & vultus eius componere certos,
 Ac tanta molis minimum deprendere punctum: 215
 Quæ pars exortum, vel quæ fastigia mundi
 Aut feras occasus, aut imo sederis orbe.

Nec me vulgata rationis prateris ordo,
 Qua binas tribuit signis surgentibus horas,
 Et paribus spatiis aequalia digeris astra: 220
 Ut parte ex illa, qua Pæbi cæperit orbis,
 Discedas numerus, summamque accomodet astris.
 Donec perveniat nascentis tempus ad ipsum:
 Atque ubi substiteris, signum dicatur oriri.
 Sed iacet obliquo signorum circulus orbe, 225
 Atque alia inflexis oriuntur sidera membris:
 Ast illis magis est rectus surgentibus ordo,
 Ut propius nobis aliquod, vel longius astrum est. 10
 Vix finis lucis Cancer, vix bruma reducit.
 Quam brevis illa iacet, tam longus circulus hic est. 230
 Libra Ariesque patem reddunt notamque diemque.
 Sic media extremis pugnant, extremaque summis.
 Nec nocturna quinam variant, quam tempora lucis:
 Sed tantum adversis idem sit at mensibus ordo,
 In tam dissimili spatio, variisque dierum 235
 Umbrarumque modis, quis possit credere, in auras
 Omnia signa pari mundi sub lege meare?
 Adde quod incerta est hora mensura, neque ullam
 Altera pars sequitur: sed sicut summa dierum
 Vertitur, & partes surgunt, rursusque recedunt: 240
 Quam tamen in quocunque dies deducitur astra,
 Sex habeat supra terras, sex signa sub illis.
 Quo sit, ut in binas non possint omnia nasci,
 Quam spatium non sit tantum pugnantibus horis,
 Si modo bisseña servantur luce sub omni, 245
 Quem numerum debet ratio, sed non capit usus.
 Sed neque per terras omneis mensura dierum
 Umbrarumque eadem est, simili nec tempora summa
 Mutantur, modus est varius, ratione sub una
 Nunquam Phryxæ ducuntur uellera signi, 250
 304

Chelarum-

- Chelarumque fides, iustæque examina Libra, 305
 Omnia consurgunt binas si signa per horas.
 Quo medius recto praeiungitur ordine mundus,
 Aequalisque super transuersam vertitur axem,
 5 Illi perpesua iunguntur pace diebus 150
 Obscura noctes: aequo stat fadere tempus.
 Nec manifesta patet falsi fallacia mundi,
 Nec similis simili toto nox redditur ano.
 Omnibus Autumnus signis, Ver omnibus unum,
 10 Vna quod aequali lustratur linea Phæbo. 150
 Nec refert tunc quo Phæbus decurrat in astro,
 Littoreumne coquat Cancrum, contraueferatur
 Sideribus mediis, an qua sint quattuor inter.
 Quod quanquam per tris signorum circulus arcus,
 15 Obliquus iaceas, recto tamen ordine Zona 160
 Consurgunt, supraque caput terrasque feruntur,
 Et paribus spatiis per singula lustra resurgunt,
 Ac bene diuiso mundus latet orbe, patetque:
 Et simul ex illa terrarum parte recedas,
 20 Quicquid ab extrema temet praeuerteris axe 265
 Per conuexa gradus grossum fastigia terre,
 Quam tereti Natura soli decircinat orbe
 Intumidum, & mediam mundo suspendis ab omni.
 Ergo ubi confides, orbem scandensque rotundum
 25 Degrediere, simul fugies pars altera terra, 270
 Altera reddetur: sed quantum inflexerit orbem,
 Tantum inclinabis cæli postura volantis.
 Et modo qua fuerant surgentia limite recto
 Sidera, curuato ducentur in aethera tractu:
 30 Atque erit obliquo signorum baltheus orbe, 275
 Qui transuersus erat. stasio quando illius una est,
 Nostra mutantur sedes. ergo ipsa moueri
 Tempora iam ratio cogis, variasque referre

- Sub tali regione dies, quum sidera flexo
 280 Ordine conficiant cursus obliqua malignos:
 Longius atque aliis aliud propiusve recambas.
 Prospacio mora magna datur. qua proxima nobis
 Consurgunt, longos cali visuntur in orbes.
 Vltima qua effulgent, cecis merguntur in umbris.
 285 Et quanto ad gelidas propius quis veneris Arctos,
 Tam magis officiunt oculus brumalia signa.
 Vixque ortus occasus erit. si longius inde
 Procedas, totis tendentur singula membris,
 Tricenasque trahent connexo tempore noctes,
 290 Et totidem luces adiment. sic parua diurnum
 Efficitur mora, & attritis consumitur horis:
 Paulatimque perit statio fulgentibus astris,
 Pluraque per partes subrupto tempore signa
 Terra quarentur medio calata timore,
 295 Adducentque simul Phœbum, texentque tenebras,
 Mensibus eruptis donec sit debilis annus.
 Si vero natura sinat sub vertice cali,
 Quem gelidus rigidis fulcis compagibus axis,
 Aeternas super ire niueis orbemque rigentem
 300 Prona Lycaonia spectantem membra puella:
 Stantis erit cali species: laterumque meatus
 Turbinis in morem recta vertigine currit.
 Inde tibi obliquo sex tantum signa paterbunt
 Circuitu, nullos unquam fugientia visus,
 305 Sed teretem acclini mundum comitantia semper.
 Hic erit una dies per senos undique menseis,
 Dimidiumque trahens contextis lucibus annum,
 Nunquam erit occiduus quod tanto tempore Phœbus,
 Dum bis terna suis perlustrat cursibus astra,
 310 Sed circumvolitans recto versatur ab orbe.
 At simul è medio praeceps descenderis orbe,

Inferiora

5

10

- Inferiora petens deiecto sidera cursu,
 Et dabit in prona laxas effusus habenas,
 Per totidem menses iungat nox una tenebras.
 Vertere sub calis nam quisquis spectat, ab omni 315
 5 Dimidium & toto mundum vides orbe rotundo:
 Pars laet inferior. neque enim circumuenit illum
 Recta acies, mediaque tenuis distinguitur aluo.
 Effugis ergo oculos summo spectantis ab orbe,
 Dum sex submersis veftatur Phæbus in astris, 320
 10 Adducitque simul lucas, tenebrasque relinquit,
 Sideribus donec totidem, quot mensibus ætis,
 Cesserat unde, redit geminasque ascendit ad Arctos.
 Hic locus in binas annum noctesque diesque
 Per duo partita dirimis divortia terra. 325
 15 Et quoniam quanto variantur tempora motu,
 Et quibus è causis, dictum est: nunc accipe, signa
 Quot surgant in quoque loco, cedantque per horas,
 Partibus ut preñdi possint orientia certis,
 Ne falsus dubia ratione horoscopus erret. 330
 20 Atque hoc in totum certa sub lege sequendum,
 Singula quod nequeunt per tot distantia motus
 Temporibus numerisque suis exacta referri,
 A me sumat: iter positum sibi quisque sequatur,
 Perque suos tendat gressus: mihi debeat artem. 335
 25 Quacunque hoc pariterrarum quisque requireret,
 Deducat proprias noctemque diemque per horas;
 Maxima sub Cancro minimis qua cingitur umbris:
 Et sextam summa, fuerit qua forte, diurna,
 Vicino tribuas post Cancri templa Leoni. 340
 30 At qua nocturnis fuerit mensura tenebris,
 In totidem partes simili ratione secanda est:
 Ut, quantum una ferat, tantum tribuatur ad ortus
 Temporis aduerso nascentis sidere Tauri.

- 94⁵ *Has inter, quasque accipiet Nemceius, horas
 Quod discrimen erit, per tres id diuide parteis,
 Tertia ut accedat Geminis, qua tempora Tauri
 Vinciat, atque eadem Cancro similisque Leoni:
 Sic erit ad summam ratio perducta priorem,*
 28⁵ *Quomodo diuisis Nemea sibi duxerit horis.
 Inde pari Virgo procedat temporis auctu:
 Sed certa sub lege, prioris semper ut astri
 Incolamem serues summam, crescensque nouando.
 His usque ad denas horarum paribus auctis*
 155⁵ *Per totidem a Libra decrescant fidere parteis,
 Et quantis in utrumque modis tollentur ad ortus,
 Diuersam in sortem tantis mergentur ad umbras.
 Hac erit horarum ratio ducenda per orbem,
 Illa quor stadiis oriuntur quaeque cadantque:*
 160⁵ *Qua quum tercentum numeris, vicenaque constant,
 Detrahitur summa tota pars, quota demis utrinque
 Omnibus ex horis astina momine noctis,
 Solstitium summo peragit quum Phœbus Olympo.
 Quodque his exuperat demptis, id didito in aquas*
 20⁵ *Sex partes, sextamque ardenti trade Leoni.
 Rursus qui steterit numerus sub momine noctis,
 Eius erit signo Tauri pars illa dicanda.
 Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa,
 Distinguitque duas medio discrimine summās,*
 25⁵ *Tertia pars eius numero super addita Tauri
 Traditur & Geminis. simili tunc cætera lætro
 Procedunt, numeros semper tutata prioreis,
 Augebuntque nouem vicenas momina summās,
 Donec perueniant ad iusta tempora Libra.*
 30⁵ *Ex illa totidem per parteis sic breuiantur,
 Lanigeri ad fines: conuersaque momina legem
 Accipiunt, perduntque pares cedentia sorteis.*

Hæc

- Hac via monstrabis si adiorum potere summas.*
Et numerare suos oros per sidera cuncta.
Quod bene cum propriis simul acceptaveris horis. 340
In nulla faller regione horoscopus unquam,
 5 *Quum poterunt certis numerari singula signa*
Temporibus paria ex illa, quam Phœbus habebit.
Nunc quibus hiberni momentis surgere menses
Incipiant (neque enim paribus per sidera cuncta 355
Procedunt gradibus, nunc dum veller a signi
 10 *Contingant, æquum lucis cogentia & umbras*
Ferre iugum) magna est ratio, breviserque docenda.
Principio capiendæ tibi est mensura dierum,
Quam minimam Capricornus agit: noctisque, per horas, 390
Quam summam: quoque ab isto superaveris umbra,
 15 *Et trepidens lucis, eius pars tertia signo*
Tradenda est medio semper: qua forte retenta
Dimidio vincat primum, vincatur & ipsum
Extremo, totum in partem ista digere tempus. 395
His opibus tria signa valent, sed summa prioris
 20 *Accedit numeri coniuncta sequentibus astris,*
Cesserit ut: ternis fuerit si longior horis
Brumali nox forte die; Capricornus ut hora
Dimidia attollas lucis, & Aquarius hora 400
Ipsæ suam propriâ ducas, summaque prioris
 25 *Adiungat: Pisces tantum sibi temporis ipsi*
Constituant, quantum accipiant de sorte priorum.
Et tribus expleis horis, noctemque diemque
Lanigero tradant aquandam tempore veris. 405
Incipit à sexta tempus procedere parto
 30 *Diuiduum, duplicant vires hærentia signa:*
Ultimæque acceptas triplicant, ista summa diebus.
Namque Aries totidem deducit noctibus horas,
Quos prius abstulerant proprio sub nomine Pisces. 410

Hora

- Hora datur Tauro: cumuletque ut damna priora,
 Dimidiam adiungunt Geminis, sic ultima prius.
 Redditur. aqua a solvantur favore noctes.
 Rursus & incipiunt propria de sorte diebus
 418 Cedere diuersa labentia tempora lege: 5
 Respondent pariterque illis, quae proxima fulgent,
 Et media aequatis censentur viribus astra,
 Præcipuosque gerunt varianda ad tempora motus.
 Hac vice discedunt noctes à sidere bruma,
 420 Tollunturque dies annique inuertitur orbis, 10
 Solstitium tardi quæm fit sub sidere Cancri.
 Tuncque diem bruma nox æquat, tempora noctis
 Longa dies, similique redit, quæm creueras, æstu.
 Nec tibi constet aliæ vestigia veri,
 425 Nil lucem noctemque pares diuensus in horas, 15
 In quantum vario pascant sub tempore noris,
 Regulaque exactas primum formetur in horas,
 Quæ signetque diem sedes, perpendas & umbrae.
 Hac erit in Libra, quæ uolucem vincere noctes
 430 Incipiunt, vel quæm medio concedere uere. 20
 Tunc etenim solum bisseñas tempora in horas
 Aequa patent, medio quod currit Phæbus Olympo.
 Hic quæm per gelidas hiemes summotus in austras
 Fulget in octaua Capricornæ parte biformis,
 435 Tunc angusta dies uernales fertur in horas 25
 Dimidiam atque nouem: sed nox obliuiscit diei
 Bis septem, apposita, numerus ne claudicet, hora
 Dimidia, sic in duodenas exit utrumque,
 Et redit in solidum natura condita summa.
 440 Inde cadunt noctes, surguntque in tempora luces, 30
 Donec ad ardentis pugnarunt sidera Cancri.
 Atque ibi conuersis vicibus mutantur in horas
 Brumales: noctemque dies, lucemque tenebra

Hibernam

- Hibernam referunt, alternaque tempora vincant.
 Nunc huc, nunc illuc gradibus per sidera certis
 Impulsa. quarum ratio manifesta per artem
 Collecta est, venietque suo per carmina textu.
 5 Atque hac est illas demum mensura per oras,
 Quas rigat astitis gravidus torrentibus amnis
 Nilus, & erumpens imitatur sidera mundi
 Per septem fauces, atque ora fugantia Pontum.
 Nunc age quot stadiis, & quanto tempore surgant
 10 Sidera, quotque cadant, animo cognosce sagaci,
 Ne magna breuibus careant compendia dictis.
 Nobile Lanigeri sidus, quod cuncta sequuntur,
 Dena quater stadia exoriens, duplicataque ducit,
 Quum cadis: atque horam surgens eiusque trientem
 15 Occupat: occiduas geminat: quum cetera signa
 Ottonis crescunt stadiis orientia in orbem,
 Et totidem amittunt gelidas vergentia in umbras.
 Hora nouo crescit per singula signa quadrante:
 Tertiaque in quartas partes inducitur eius.
 20 Hac sunt ad Libra sidus surgentibus astris
 Incrementa. pari momento damna trahuntur,
 Quum subeunt orbem, rursusque à sidere Libra
 Ordine mutato, paribus per tempora versa
 Momentis redeunt. nam per quot creuerat astrum
 25 Lanigeri stadia, aut horas, tot Libra recedit.
 Occiduasque Aries spatium tempusque ruendi
 Quot tenet, in tantum Chela consurgere perstant.
 Eius in exemplum se signa sequentia vertunt.
 Hec ubi constiterint vigilanti condita mente,
 30 Iam facile est, si quod quandoque horoscopes astrum,
 Noscere, quum luceat certis surgentia signa
 Ducere temporibus, propriisque ascribere in horas
 Partibus, ut ratio signis ducatur ab illis,

k

In quis

In quis Phæbus erit: quorum mihi reddita summa est.
 Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum,
 Quod quandoque vadis emissum redditur orbi.
 Nam quota sit lucis, si luce requiritur, hora,
 Aspicias: atque hunc numerum renocabis in ipsum
 Multiplicans decies, adiectis in super eidem
 Quinque tamen summis. quia qualicunque sub hora
 Triquinas mundi se tollunt sidera partes.
 Hic ubi constiterit numerus, coniungere & illas,
 Qua superent Phæbo partes per signa, memento.
 Ex hac tricenae summa per sidera partes
 Distribues: primamque vicem, quo Phæbus in astro
 Fulsit: hinc aliis, Solem quacunque sequentur.
 Tum quo subsistet numerus consumptus in astro,
 Quæne in parte suam summam, momenue relinquit,
 Hac erit exorients & pars, & forma. Per igneis
 Continua partes. ubi summam feceris unam,
 Tricenae dabis ex illa per singula signa,
 Donec deficiat numerus. quaque ille sub astri
 Parte cadat, credas illam cum corpore natam
 Esse hominis, pariterque orbem vidisse per ignes.
 Sic erit ipse tibi rapidis quarendus in astris
 Natalis mundi, certoque horoscopus ortu:
 Ut, quum ex hoc sedes steterit sub cardine primo,
 Fallere non possit summi fastigia cali
 Signifer obliquus: stent fundamenta sub imo:
 Stent veri stellarum ortus, verique subortus.
 Denique ut in proprias vires sortesque recedant.
 Nunc sua reddentur generatim tempora signis,
 Quæ diuisa etiam proprios ducuntur in annos,
 Et menses, luceque suas, horaque dierum,
 Per quæ præcipuas ostendunt singula vires.
 Primus erit signi, quo Sol effulsit, annus,

5

10

15

20

25

30

ANNUM

- Annum quod lastrans consummat tempora mundi,
 Proximus, atque alii subeuntia signa sequuntur.
 Luna dabit menses, peragit quod menstrua cursum.
 Tutelaque sua primas Horoscopus horas
 5 Afferit, atque dies, traditque sequentibus astris.
 Sic annum, mensesque suos natura dieque,
 Atque ipsas voluit numerari signa per horas:
 Omnia ut omne foret diuisum tempus in astra,
 Perque alterna suos variaret sidera motus,
 10 Ut cuiusque vices ageret redeuntis in orbem.
 Idcirco tanta est rerum discordia in aeo,
 Et subtexta malis bona sunt, lacrimaeque sequuntur
 Vota, nec in cunctis seruat Fortuna tenorem.
 Vsq̃ adeo permixta fluit, nec permanet usquam,
 15 Amisitque fidem variando cuncta per omnes.
 Non annis anni, non menses mensibus usque
 Conueniunt: seque ipse dies, aliumque requirit.
 Horaque non vllisimili producitur hora.
 Tempora quod sistant propriis parentia signis
 20 Per numeros omnes aui diuisa volantis:
 Taleisque efficiunt menses, casusque minantur,
 Qualia sunt, quorum vicibus conuertimur, astra.
 Sunt quibus & calipateat nascentis ab hora
 Sidere, quem memorant horoscopus, in venturis
 25 Parte quod ex illa describitur hora diebus,
 Omne genus rationis agi per tempora & astra,
 Et capite ex vno menses, annosque, dieisque
 Incipere, atque horas, tradique sequentibus astris:
 Et quanquam socia nascuntur origine cuncta,
 30 Diuersas tamen esse vices: quod tardius illa,
 Hac citius peragunt orbem. venit omnis ad astrum
 Hora diebus, mense dies semel, vnus in anno
 Mensis, & exactis bis sex iam Solibus annus.

k 2

Difficile

*Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,
Vnius ut signi pariter sit mensis & annus.*

* *Asperiores ut agat mensem: si mensis in astrum
Latius inciderit, signum sit triste diei:*

Si Fortuna diem foueat, sit durior hora.

Idcirco nihil in totum sibi credere fas est,

Non annos signis, menses vertentibus annis,

Mensibus aut lucas, aut omnes lucibus horas:

Quod nunc illa nimis properant, nunc illa morantur,

Et modò deest aliis, modo adest, vicibusque recedit,

Aut redit, atque alio mutatur tempore tempus

Interpellatum variata sorte dierum.

Et quoniam duxi per singula tempora vita

* *Quod quandoque genus venit, cuiusque sit astri
Quisque annus, cuius mensis simul hora, diesque:*

Altera nunc ratio, qua summam continet aut,

Reddenda est, quot quaque annos dare signa ferantur.

Quae tibi, quum finem vita per sidera quaris,

Respicienda manet ratio, numerisque notanda.

Bis quinos annos Aries, unumque triente

Fraudatum dabit. appositis tu, Taure, duobus

Vincis, sed totidem Geminorum vinceris astro.

Tuque bis octonos, Cancer, binosque trientes:

Bisque nouem, Nemeee, dabis, bessemque sub illis.

Erigone geminasque decem, geminatque trientem.

Nec plures fuerint Libra, quam Virginis anni.

Scorpios equabit tribuentem dona Leonem.

Centauri fuerint eadem, qua munera Cancri.

Ter quinos, Capricorne, dares, si quattuor essent

Appositi menses. Triplicabit Aquarius annos

Quattuor, & menses vitam producit in octo.

Piscibus aut Aries & sorte & finibus harena

Lustra decem tribuet Solis cum mensibus octo.

Nec

- Nec satis est annos signorum noscere certos,
 Ne lateat ratio finem querentibus aui,
 Tempa quoque & partes calisua munera norunt,
 Et proprias tribunt certo discrimine summas,
 5 Quum bene constiterit stellarum conditus ordo.
 Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur:
 Mox veniet mixtura suis cum viribus omnis.
 Quum bene materies steteris praecognita rerum,
 Non interpositis turbabitur undique membris.
 10 Si bene constiterit primo sub cardine Luna,
 Quoredit in terras mundus, nascensque tenebit
 Exortum, octonos decies ducetur in annos,
 Si duo decedant. at quum sub culmine summo
 Consister, tribus hic numerus fraudabitur annis.
 15 Bi quadragenis occasus diues in actu
 Solis erat, numero nisi deesset Olympias una
 Imaque tricenos bis fundamenta per annos
 Censentur, bis sex adiectis mensibus auro.
 Quodque prius natum fuerit, dextrumque trigonum,
 20 Hoc si xagenos tribuit, duplicatque quaternos.
 Quod fuerit laeum, pralataque signa sequetur,
 Tricenos annos duplicat, tres insuper addit.
 Quaque super signum nascens à cardine primum
 Tertia forma est, & summo iam proxima calo,
 25 Hac ter vicenos geminat, tres abstrahit annos.
 Quaque infra veniet spatio diuisa sub aquo,
 Per quinquagenas complet sua munera brumas.
 Quumque locum superat nascens horoscopus, ille
 Dena quater renocat vertentis tempora Solis,
 30 Accumulatque duos cursus, iuuenemque relinquit.
 At qui praecedit surgentis cardinis horam,
 Vicenos termosque dabit nascentibus annos,
 Vix degustat am rapiens sub flore iuuentam.

*Quod super occasus tentatum est, dena remittit
Annorum spatia, & decimam tribus applicat antæ.
Inferius puerum interimet: bis sexque peracti
Immatura trahent natales corpora morti.*

Sed tamen in primis memori sunt mente notanda.

*Partibus aduersis qua surgunt condita signa,
Diuisumque tenent aqno discrimine calum,
Qua Tropica appellant, quod in illis quattuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resoluunt,
Totumque emittunt conuerso cardine mundum,
Inducuntque nouas operum, rerumque figuras.*

*Cancer ad aëstiuæ fulget fastigia Zona,
Extenditque diem summum, parnoque recessu
Destruit: ut, quanto fraudauit tempore lucas,
In tantum noctes augeat summa per omnes:
Tum Cererem fragili properat distinguere culmo
Campus, & in varias destringunt membra palastras.
Et tepidum pelagus iactatis laqueis in undis.*

*Tunc & bella fero tractantur Marte cruenta,
Nec Scythiam defendit hiems. Germania sicca
Iam tellure fugit, Nilusque tumescit in arua.
Hic rerum status est, Cancræ quam sidere Phæbus
Solstitium facit, & summo versatur Olympo.
Parte ex aduersa brumam Capricornus inertem
Per minimas cogit lucas, & maxima noctis*

*Tempora, producitque diem, tenebrasque resoluit.
Inque vicem nunc damna facit, nunc tempora supplet.
Tunc riget omnis ager, clausum mare, condita castra.
Nec tolerant medias hiemes sudantia saxa.*

*Statque uno natura loco, paulumque quiescit,
Proxima in effectum similes referentia motus*

Esse ferunt noctes aquantia signa diebus.

Namque Aries Phæbum repetentem sidera Cancræ

Inter

- Inter principium reditus, finemque coerces,
 Tempora diuiso iungens concordia mundo:
 Conuertitque vices, victumque ad sidera bruma
 Exuperare diem iubet, & succumbere noctes,
 Aestiu donec veniant ad sidera Cancri.
 Tum primum miti pelagus consernitur vnda,
 Et varios audet flores emitte Tellus.
 Tunc pecudum volucrumque genus per pabula lata
 In Venerem pariumque ruit, totumque canora
 10 Voce nemus loquitur, frondemque virefcit in omnem.
 Viribus in tantum segnis natura mouetur.
 Huic ex aduerso simili cum sorte refulget
 Libra diem, noctemque par cum federe ducens
 Tantum, quo victas usque ad se vincere noctes
 15 Ex ipsa iubet ad brumam, quum tempora vincunt.
 Tum Liber grauida descendit plenus ab ulmo,
 Pinguique impressis despumant musta racemis.
 Mandant & sulcis Cererem, dum terra tepore
 Autumni resoluta patet, dum semina ducit.
 20 Quattuor hac & in arte valent, & tempora vertunt
 Sic hos atque illos rerum fluctentia casus,
 Nec quicquam in prima patientia sede manere.
 Sed non per totas aqua est versura figuras,
 Omnia nec plenis vertuntur sidera signis.
 25 Vna dies sub utroque aquat sibi tempore noctem.
 Nam Libra, atque Aries autumnum, verque figurant.
 Vna dies toto Cancrī longissima signo,
 Quoi nox aequalis Capricorni sidere fertur.
 Cetera nunc urgent vicibus, nunc tempore cedunt.
 30 Vna ergo in Tropici pars est cernenda figuris,
 Qua moueat mundum, qua rerum tempora mutet,
 Fata nouet, consultis alios declinet in usus,
 Nomina in aduersum fluctat, rursusque renouat.

*Has quidam vires octava in parte reponunt.
Sunt quibus esse placet decimas. nec defuit auctor,
Qui prima momenta daret frenosque dierum.*

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER QVARTVS.

VID tam sollicitis vitam consumimus an-
nis? 15

Torquemurque metu, cacaque cupidine rerum,
Aeternisque senes curis, dum quarimus
aevum,

Perdimus, & nullo votorum sine beati

Victuros agimus semper, nec vivimus unquam: 20

Pauperiorque bonis quisque est, quo plura requirit:

Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.

Quamque sui paruos usus natura reposcat

Materiam struimus magna per vota ruina: 25

Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas,

Et summum census precium est effundere censum.

Solvite mortales animos, curasque lenate,

Totque superuacuis vitam deplete querelis.

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,

Longaque per certos signantur tempora cursus. 30

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Tunc & opes & regna fluunt, & saepius orta

Paupertas, artesque data moreisque creati,

Et vi-

- Et vitia, & clades, damna, & compendia rerum.
 Nemo caret damno, poterit nec habere negatum,
 Fortunamue suis inuitam prendere votis,
 Aut fugere instantem. fors est sua cuique ferenda.
 5 At nisi fata darent leges vitæque necisque,
 Fugissent ignes Aeneam, Troia sub uno
 Non eversa viro satis vicisset in ipsis,
 Aut Lupa proiectos nutrisset Martia fratres,
 Roma casis & nata foret, pecudumque magistræ
 10 In Capitolinos auxissent culmina montes,
 Includine sua potuisset Iuppiter arce:
 Captus & à captis orbis foret: igne sepulto
 Vulneribus victor repetisset Mutius urbem:
 Solus & oppositis clausisset Horatius armis
 15 Pontem urbemque simul: rupisset fœdera virgo,
 Tresque sub unius fratres virtute iacerent.
 Nulla acies tantum vicit. pendebat ab uno
 Roma viro, regnumque orbis sortita iacebat.
 Quid referam Cannas, admotæque mœnibus arma?
 20 Varronem profugum magnum quam vivere posse,
 Postque tuos Thrasimene lacus? Fabiumque morantem?
 Accepisse iugum victas Carthagini arces?
 Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis
 Exilium Regi furtiva morte luisse?
 25 Adde etiam vires Italas, Romamque suis met
 Pugnantem membris. adice & civilia bella;
 Et Cimbrum in Mario, Marinumque in carcere victum:
 Quod Consul toriens, exulque, ex exule Consul:
 Et iacuit Libycis compar iactura ruinis,
 30 Eque crepidinibus cepit Carthagini urbem.
 Hoc nisi fata darent, nunquàm Fortuna tulisset.
 Quis te Niliaco periturum littore, Magne,
 Post victas Mithridatis opes, pelagusque receptum,

Et tres emenso meritos ex orbe triumphos,
 Quum iam etiam posses alium cognoscere Magnum,
 Crederet, ut corpus sepeliret naufragus ignis,
 Eiectaque rogi facerent fragmenta carina?
 Quis tantum mutare potest sine numine Fati?
 Ille etiam calo genitus, caloque receptus,
 Quum bene compositis victor ciuilibus armis
 Iura togæ regeret, toriens prædicta cauere
 Vulnera non potuit, torospectante Senatu
 Indicium dextra retinens, nomenque cruce
 Deleuit proprio, possent ut vincere fata.
 Quid numerem emersas urbes, Regumque ruinas?
 Inque rogo Cræsum, Priamumque in lictore truncum,
 Cui nec Troia rogi? quid Xerxes maius & ipso
 Naufragium pelago? quid capto sanguine Regem
 Romanis positum, raptoque ex ignibus ignes,
 Cedentemque viro flammam, qui templa ferebat?
 Quot subita veniunt validorum in corpora mortes?
 Seque ipsa rursus fugiunt, errantque per igneis?
 Ex ipsis quidam elati rediere sepulchris.
 Atque huius vita duplex, illis vix contigit una.
 Ecce leuis perimit morbus, grauiorque remittit.
 Succumbunt artes, rationum vincitur usus.
 Cura nocet, cessare iuuat. mora sæpe malorum
 Dat causas, laduntque cibi, parcuntque venena.
 Degenerant nati patribus, vincuntque parentes,
 Ingeniumque suum retinent. transitque per illum,
 Ex illo Fortuna venit. furit alter amore,
 Et pontum tranare potest, & vertere Troiam:
 Alterius fors est scribendis legibus apta.
 Ecce patrem nati perimunt, natoque parentes:
 Mutuaque armati coeunt in vulnere fratres.
 Non nostrum hoc bellum est, coguntur tanta moueri.

Inque

- Inque suas ferri pœnas, lacerandaque membra.
 Quod Decius non omne tulit, non omne Camillos
 Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,
 Materias in rem superat, sed lege repugnat.
 5 Et neque paupertas breuiores excipit annos,
 Nec sunt immensis opibus venalia fata.
 Sed rapit ex sceptro funus Fortuna superbo.
 Indicitque rogum summis, statuitque sepulchrum.
 Quantum est hoc regnum, quod regibus imperat ipsis?
 10 Quin etiam infelix virtus, & noxia felix,
 Et male consultis precium est. prudentia fallit.
 Nec Fortuna probat causas, sequiturque merentis:
 Sed vaga per cunctos nullo discrimine fertur.
 Scilicet est aliud, quod nos cogatque regatque,
 15 Mains, & in proprias ducat mortalia leges,
 Attribuatque suos ex se nascentibus annos,
 Fortunaque vices. permiscet saepe ferarum
 Corpora cum membris hominum. non seminis ille
 Partus eris. quid enim nobis commune, ferisque?
 20 Quisue in portenti noxam peccarit adulter?
 Astra nouant formas, calumque interserit ora.
 Denique si non est sati, cur traditur ordo,
 Cunctaque temporibus certis ventura canuntur?
 Nec tamen hac ratio facinus defendere pergit,
 25 Virtutemue suis fraudare in pramia donis.
 Nam neque mortiferas quisquam minus oderit herbas,
 Quod non arbitrio veniunt, sed semine certo.
 Gratia nec lenior tribuetur dulcibus escis,
 Quod natura dedit fruges, non vlla voluntas.
 30 Sic hominum menti tanto fit gloria maior,
 Quod calo gaudente venit, rursusque nocenteis
 Oderimus magis in culpam, pœnasque creatos.
 Nec refert, scelus unde cadat. scelus esse fatendum.

*Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum.
 Quod quoniam docui, superest nunc ordine certo
 Caelestes fabricare gradus, qui ducere flexo
 Tramite prudentem valeant ad sidera vatem.*

*Nunc tibi signorum mores, summumque colorem;
 Et studii varias artes, ex ordine reddam.*

*Dives fecundis Aries in vellera lanis,
 Exutusque novis rursus, spem semper habebit:
 Naufragiumque inter subitum, censusque beatos
 Crescendo cadet, & natis in damna feretur:
 In iugulumque dabit fructus, & mille per arteis
 Vellera diversos ex se parientia quaestus:*

*Nunc glomerare rudes, nunc rursus solvere lanas:
 Nunc tenuare levis filo, nunc ducere telas:
 Nunc emere, & varias in quaestum vendere vestes,*

*Quis sine non poterant vlla subsistere gentes,
 Vel sine luxuria, tantum est opus, ipsa suis met
 Afferuit Pallas manibus, dignumque putavit,
 Seque in Arachnea magnum putat esse triumphum.
 Hec studia & simileis dicet nascentibus arteis,
 Et dubia trepido praecordia pectore finget.*

Seque sua semper cupientia vendere laude.

Taurus simplicibus donabit rura colonis:

*Pacatisque labor veniet, nec pramia laudis,
 Sed Terra tribuet partus, summissis aratris
 Colla, iugumque suis poscit cervicibus ipse.*

*Ille, suis Phœbi portat quum cornibus orbem,
 Militiam indicit terris, & segnior rura*

*In veteres reuocat cultus dux ipse laboris,
 Nec iacet in sulcis, soluitque in pulvere pectus.*

*Serranos Curiosque tulit, fascesque per arua
 Tradidit, eque suo Dictator venit aratro.*

Laudis amor, tacita mentes, & corpora tarda

100 and 100 studies' King. 12 and 100 Pandan. March 10. 667 Y. Dm. 10. 10. 20.

- Mole valent, habitatque puer sub fronte Cupida.
 Mollius è Geminis studium est, & mitior asas,
 Per varios cantus, modulataque vocibus ora,
 Et graciles calamos, & neruis insita verba,
 5 Ingenitumque sonum. labor est etiam ipsa voluptas.
 Arma procul, lituosque volunt, tristemque senectam.
 Otia & aeternam peragunt in morte iuuentam.
 Inueniunt. & in astra vias, numerisque modisque
 Consummant orbem, postquam ipsos sidera linquunt.
 10 Natura ingenio minor est, perque omnia seruit.
 In tot facundi Gemini commenta feruntur.
 Cancer ad ardentem fulgens in cardine viam,
 Quam Phœbus summis reuocatus curribus ambit,
 Articulum mundi retinet, luceque reflectit.
 15 Ille tenax animi, nulloque effusus in usus,
 Attribuit varios quasus artemque lucrorum:
 Merce peregrina Fortunam ferre per vrbeis,
 Et grauiam annonam speculantem incendia, ventis
 Credere opes, orbisque orbi bona vendere posse,
 20 Totque per ignotas commercia iungere terras,
 Atque alio sub Sole nouas exquirere pradas,
 Et rerum precio subitos componere census.
 Nauigat, & celeres optando sortibus annos,
 Dulcibus usuris aquo quoque tempora vendit.
 25 Ingenium solers, suaeque in compendia pugnae.
 Quis dubitet, vixisti qua sit natura Leonis?
 Quasque suo dictet signo nascentibus arteis?
 Ille nouas semper pugnas, noua bella ferarum
 Apparat, & pecorum spolio, viuuntque rapinis.
 30 Hoc habet, hoc studium, postis ornare superbos
 Pellibus, & captas domibus praefigere pradas,
 Et pacare metu siluas, & viuere rapto.
 Sunt quorum similes animos nec mania frenent,*

*Sed pecorum membris media grassentur in urbe,
Et laceros artus suspendant fronte taberna,
Luxuriaque parent cadem, mortesque lucentur.
Ingenium adsubitas iras, facilesque recessus,
Ac quale est puero. sententia pectore simplex.*

5

*At quibus Erigone dixit nascentibus auum,
Ora magisterio, nudosque coercita Virgo
Ad studium ducit mores, & pectora doctis
Artibus instituit: nec tam compendia census,
Quam causas, viresque dabit perquirere rerum.
Illa decus lingua faciet, regnumque loquendi:
Atque oculos mentis, qua possit cernere cuncta,
Quamuis occultis natura condita causis.*

10

*Hic & scriptor eris velox, cui littera verbum est,
Quique notis linguam superes, cursimque loquentis
Excipiat longas noua per compendia voces.*

15

*In vitio bonus: at teneros pudor impedit annos,
Magnaque natura cohibendo munera frenat.
Hinc fecundus erit, quod mirum in Virgine, partus.*

*Librantes noctem Chela cum tempore lucis
Per noua maturi post annum tempora Bacchi,
Mensura & tribuent usus, & pondera rerum,
Et Palamedeis certantem viribus ortum:*

20

*Qui primus numeros rebus, qui nomina summis
Imposuit, certumque modum, propriaeque figuras.
Hic etiam legum tabulas, & condita iura
Nouerit, atque notis lenibus pendentia verba.*

25

*Et licitum sciet, & vetitum qua poena sequatur,
Perpetuus populi privato in limine Prator.*

Non alio potius genitus sit Seruius astro,

30

*Qui leges potius posuit, quam iura rexit.
Denique in ambiguo fuerit quodcumque locatum,
Et rectoris egens, diriment examina Libra.*

Scorpius

- Scorpios armata violenta cuspide cauda,
 Quisua quum Phœbi currum per sidera ducit,
 Rimatur terras, & sulcis semina miscet,
 In bellum ardenteis animos, & Martia castra
 5 Efficit, & multo gaudentem sanguine cinem:
 Nec prada, quam cade magis. quumque ipsa sub armis
 Pax agitur, capiunt salus, siluasque pererrant.
 Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta ferarum:
 Nunc caput in mortem vendunt, & funus arena:
 10 Atque hostem sibi quisque parat, quum bella quiescunt..
 Sunt quibus & simulacra placent, & ludus in armis.
 Tantus amor pugna est; discuntque per otia bellum,
 Et quodcumque pari studium producit arte.
 At quibus in bisero Centauri corpore fors est
 15 Nascendi concessa, libet subiungere currus,
 Ardenteis & equos ad mollia ducere frena,
 Et totis armenta sequi pascentia campis,
 Quadrupedum omne genus possitis domitare magistris,
 Exorare tigres, rabiemque auferre leoni,
 20 Cumque elephantibus loqui, tantamque aptare loquendo
 Artibus humanis varia ad spectacula molem.
 Quippe fera mixtum est hominis per sidera corpus:
 Impositumque manet: quocirca regnas in illas:
 Quodque intenta gerit curvato spicula cornu:
 25 Et nervos tribuit membris, & acumina cordi,
 Et celeres motus, nec de lassabile pectus.
 Vesta tuos, Capricorne, fouet penetralibus ignes.
 Hinc artes studiumque trahis. nam quicquid in usus
 Ignis agit, possitque novas ad munera flammæ,
 30 Sub te censendum est: scrutari caca metalla,
 Depositâs & opes, terræque exuvire venas,
 Materiamque manu certa duplicari arte:
 Quicquid & argenso fabricetur, quicquid & auro:*

Quod

Quod ferrum calidi soluant, atque ara camini,
 Consumantque foci Cererem, tua munera surgent.
 Addis & in vestes studium, mercemque fugacem
 Frigore, brumalem seruans per sidera sortem,
 Qua retrahis ductas summa ad fastigia noctes,
 Nascentemque facis reuocatis lacibus annum.
 Hinc est mobilitas rerum, mutat aque saepe
 Mens natat. at melior iuncto sub Pisce senectus est.
 Pars prior at Veneri mixto cum crimine seruit.

Ille quoque, inflexa fontem qui proiicit urna,
 Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes
 Cernere sub terris. undas inducere terris,
 Ipsaque conuersis aspergere fluctibus astra,
 Littoribusque nouis per luxum ludere ponto,
 Et varios fabricare lacus, & flumina ficta,
 Et peregrinantes domibus suspendere triuos.
 Mille sub hoc habitant artes, quas temperat unda,
 Quae per aquas veniunt operum, ponteque sequuntur.
 Quippe etiam mundi faciem, sedesque mouebit
 Sidereas, calumque nouum versabit in orbem.
 Mite genus, docileque fluunt ab sidere partus.
 Pectora nec sordent. faciles in damna feruntur.
 Nec deest, nec superest census. sic profluit urna.

Vltima quos gemini producunt sidera Pisces,
 His erit in pontum studium, vitamque profundo
 Credent & puppes, aut puppibus arma parabunt,
 Quicquid & in proprios pelagus desiderat usus.
 Innumera veniunt artes. vix nominarebus
 Sufficiunt. tot sunt, parua quot membra carinae.
 Adde gubernandi studium. peruenit in astra,
 Et pontum calo coniunxit. nouerit orbem,
 Fluminaque, & portus mundi, ventosque necesse est.
 Iamque huc atque illuc agilem conuertere clauum,

Et fre-

- Et frenare ratem, fluctusque effundere rectos:
 Aut remos agitare, & lentas fletere tonsas,
 Et placidum indutis euertere retibus aquor,
 Littoribusque suis populos exponere captos,
 5 Aut uncis celare cibis, aut carcere fraudem:
 Naualeis etiam pugnas, pendentia bella
 Attribuant, pelagique infectos sanguine fluctus.
 Fecundum genus est maris, & amica voluptas,
 Et celeres morus, mutataque cuncta per annum.
 10 Hos tribuunt mores, atque has nascentibus artibus
 Bis sex materia propria pollentia signa.
 Sed nihil in semet totum valet. omnia vires
 Cum certis sociant signis sub partibus aquis,
 Et velut hospirio mundi commercia iungunt,
 15 Conceduntque suas parteis retinentibus astris.
 Quam partem decimam dixere Decania gentes,
 A numero nomen posuimus est, quod partibus astra
 Condita tricenis triplici sub sorte feruntur,
 Et tribuunt denas in se coeuntibus astris,
 20 Inque vicem ternis habitantur sidera signis.
 Sic altis matuta manet conspecta tenebris,
 Et verum in cato est, multa que ambagine rerum.
 Nec brevis est usus, nec amas compendia calum.
 Verum aliis alia opposita est, & fallit imago,
 25 Mentiturque suas vires, & momina celat.
 Qua tibi non oculis, alta sed mente fuganda est
 Caligo: penitusque Deus non fronte notandus.
 Nunc qua sint coniuncta quibus, quoue ordine, reddam,
 Ne lateant alia vires aloema per astra.
 30 Namque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.
 Altera fors Tauro, Geminis pars tertia cedit.
 Sic in ter denas dimisum ducitur astrum.
 Totque dabis vires, dominos quoscumque recepis.

Diuerſa in Tauro ratio eſt, nec parte ſub illa
Cenſetur. Cancro primam, mediamque Leoni,
Extremam Erigona tribuit natura per aſtrum.
Siat tamen, & proprias miſcet per ſingula vires.
Libra decem partes Geminorum prima capeſſit:
Scorpius adiunctam. Centauri tertia pars eſt.
Nec quiſquam numero diſcernitur: ordine cedit.
Cancer in aduerſum Capricorni dirigit aſtrum,
Bis quinas primum parteis dignatus in illo
Temporis articulo, ſub quo cenſetur & ipſe,
Quod facit aquales lucēs brumalibus umbris,
Cognatamque gerit diuerſo in cardine legem.
Alterius partiſ perfundit Aquarius ignes.
Quem ſubeunt Piſces extremo ſidere Cancrī.
At Leo conſortis meminit ſub lege trigoni,
Lanigerumque ducem recipit, Taurumque quadrata
Coniunctum ſibi. ſub Geminis pars tertia fertur.
Hos quoque coniungit per ſenos linea flexus.
Praecipuum Erigone Cancro concedit honorem,
Quoi tribuit primam partem. vicina relictā eſt
Vicino, Nemee, tibi. pars ipſius ima eſt,
Qua ſaſtidito conceſſa eſt iure potiri.
Sed Libra exemplo gaudet, pariterque regentem
Noctes atque dies diuerſo in tempore ſecum
Lanigerum ſequitur. veris iuga temperat ille:
Hæc autumnales componit lucibus horas.
Nulli concedit primam, traditque ſequenti
Vicinam partem. Centauri tertia ſumma eſt.
Scorpius in prima Capricornum parte locauit:
Alterius dominum, qui nomen fecit ab undis.
Extremas voluit parteis ſub Piſcibus eſſe.
At qui contento minitatur ſpicula neruo,
Lanigero primas tradit ſub iure Trigoni.

Et me-

- Et medias Tauro parteis, Geminisque supremas.
 Nec manet ingratus Capricornus crimine turpi,
 Sed munus reddit Cancro, recipitque receptus,
 Principiumque sui donat. coniuncta Leonis
 5 Regna ferunt, summas partes at Virginis effe.
 Fontibus aternis gaudens Vrnaque fluenti
 lura sui Libra permittit prima regenda.
 Harenseque decem partes Nepa vindicat ipsi.
 Summas Centaurus retinet inuenile per astrum.
 10 Iam superant gemini Pisces, qui sidera claudunt.
 Lanigeroprimos tradunt in finibus usus.
 Perque decem medias parteis tu, Taure, receptus.
 Quod superest, ipsi sumunt, atque orbe feruntur
 Extremo. sic & sortis pars vltima cedit.
 15 Hac ratio retegis latitantis robora mundi,
 In pluresque modos, repetitaque nomina calum
 Diuidit & melius sociat, quo sapius, orbem,
 Ne tua sub titulis fallantur pectora noris.
 Dissimulant, non ostendunt mortalibus astra.
 20 Altius est acies animi mittenda sagacis,
 Inque alio quarenda manent, iunctisque sequendum
 Viribus, & cuius signi quis parte creatur,
 Eius habet mores, atque illo nascitur astro.
 Talis per denas sortes natura feretur.
 25 Testis erit varius sub eodem fidere fœtus,
 Quodque in tam multis animantium millibus, vno
 Quæ veniunt signo, tot sunt, quot corpora, mores,
 Eigenus externum referunt aliena per astra,
 Confusique fluunt partus hominum atque ferarum.
 30 Scilicet in partes iunguntur condita plures,
 Diuersasque ferunt proprio sub nomine leges.
 Nec tantum lanas Aries, nec Taurus aratra,
 Nec Gemini Masas, nec merces Cancer amabit,

Nec Leo venator veniet, nec Virgo magistra,
 Mensuris aut Libra potens, aut Scorpius armis,
 Centaurusque feris, igni Capricornus, & undis.
 Ipse suis luvenis, geminique per aquora Pisces:
 Mixta sed in plareis sociantur sidera vires.
 Multum, inquis, senemque iubet me ferre laborem,
 Cernere quum facili lucem ratione viderer.
 Quod quaris, Deum est. conaris scandere calum,
 Fataque fat ali genitus cognoscere lege,
 Et transire tuum pectus, quandoque potiri.
 Pro precio labor est, nec sunt immunia tanta.
 Nec mirere via flexus, rerumque catenas.
 Admitti potuisse sat est. sunt cetera nostra.
 At nisi perfoctus fugiet te montibus aurum,
 Rursus & in magna mergi caligine mentem,
 Obstabitque suis opibus superadacta tellus.
 Ut veniant gemma, totus transibitur orbis.
 Nec lapidum precio pelagus capisse pigebit.
 Annua solliciti consummant vota coloni.
 Ecquant a mercedis erunt fallacia rura:
 Quaremus lucrum nani, Mariemque sequemur:
 In pradas. pudeat tanto bona velle caduca.
 Luxuria quoque militia est vigil, atque ruinis.
 Venfer: & ut pereant, suspirant saepe nepotes.
 Quid calo dabimus? quantum est, quo veniat omne:
 Impendendus homo est, Deum esse ut possit in ipso.
 Hac tibi nascentum mores sunt lege notandi.
 Nec satis est signis dominantia discere signa.
 Per denos numeros, & qua sint infusa cuique.
 Sed proprias partes ipsas spectare memento,
 Vel glacie rigidas, vel quas exusseris ignis,
 Et steriles utroque tamen, quas largior humor,
 Quasque minor iam succus obit. namque omnia mixta:

Viribus.

Y
E
E
C
G
L
L
E
L
E
L
S
P
M
S
L

*Viribus, & vario consurgunt sidera textu.
Est aequale nihil. terrenos aspice tractus,
Et maris, & notis fugientia flumina ripis.
Crimen ubique frequens, & laudi noxia iuncta est.*

*5 Sic sterilis terris laevis interuenit annus,
Ac subitos rumpit paruo discrimine fetus,
Et modo portus erat pelagi, iam facta Charybdis,
Laudatque cadit post paulum gratia ponti.
Et nunc per scopulos, nunc campos, labitur amnis:*

*10 Aut faciens iter, aut quarens, vitæ reditus.
Sic etiam calæ partes variantur in astris.
Vt signum à signo, sic à se discrepat ipsum,
Momentoque negat vitæ, victumque salubrem.
Quodque per hæc geritur partes, sine fruge creatur,*

*15 Aut cadit, aut multis sentit hæc amicta querelis.
Hæc mihi signanda proprio sunt cæmina partas.
Sed quis tot numeros, toties sub lege referre,
Tot partes iterare queat, tot dicere summas,
Per partis causas faciem mutare loquendi,*

*20 Incidimus si verba piget? sed gratia deerit:
In vanumque labor cedis, quem despicit auris.
Sed mihi per carmen fatalia iura ferenti,
Et sacros calæ motus, admissa loquendum est:
Nec fingenda datur, tantum monstranda figura.*

*25 Ostendisse Deum nimis est. dabit ipse sibi met
Pondera. nec fas est verbis suspendere mundum.
Rebus enim maior, nec parua est gratia nostri
Oru, si tamen hæc poteris signare canendo.
Accipe, damuanda qua sint per sidera partes.*

*30 Lanigeri pars quarta nocet, nec sexta salubris.
Septima pars illi à decima, decimaque secunda,
Quæque duas duplicat summas, septemque nouemque,
Quæque viginti numeris pars addita lædis,*

Et quinta, & duram consummans septima partem.

Tauri nona mala est, similis quoque tertia pars est

Post decumam, nec non decuma pars septima iuncta,

Bisque undena nocens, & bis duodena nocentes.

Quaque decem tresque ingeminat, fraudatque duobus

Triginta numeris, & tu tricesima summa.

Pestifera in Geminis pars prima, & tertia signis.

Septima non melior. ter quina noxia par est.

Vnaque bis denis breuior nocet, vnaque maior:

Et similis noxa veniet vicesima quinta:

Quumque dua subeunt, vel quum se quattuor addunt.

Nec Cancrī prima immunis, nec tertia pars est:

Nec sexta, octava similis: decumaeque perfecta

Primae apit: nec ter quina clementior usus.

Septima post decimam luctum, & vicesima, portas:

Et quinta accedens, & septima, nonaque summa.

Tu quoque contactu summo, Nemee, timendus,

Et quarta sub parta premis. bis quinta salubri

Terque caret calo. vicesima & altera ladit,

Et tribus apposis iunctim totidemque sequutis:

Vltima nec prima melior tricesima pars est.

Erigones nec pars prima est, nec sexta, nec vna

Ad decumam, nec quarta, nec octava utilis unquam.

Proxima viginti numeris, & quarta timenda,

Et qua ter decimam claudit fors vltima partem.

Et quinta in Chelis, & septima inutilis esto.

Septima & undecima, decimaeque & tertia iuncta,

Quartaque bis denis actis, & septima, & amba,

Qua numerum claudunt, nona & tricesima, partes.

Scorpios in prima reus est, cui tertia par est,

Et sexta, & decima, & qua per quoque quina notatur,

Vndecimam geminans, & qua vicesima quinta est,

Octanoque manet numero, nonumque capeffit.

Si te

*Si te fata sinant, quariam ne delige partem
Centauri, fuge & octavam, bis sexque peractū,
Octo bis aut denis metuendus dicitur aer.*

Quumque iterum duodena refert, aut terna, decemque,

5 *Aut septena quater, vel quum ter dena figurat.*

*Nec pars optanda est Capricorni septima, nona
Consentit, decimamque sequens, quam tertia signat:
Et tribus, aut una qua te, vicesima, fraudat:*

Quae augeat quinta, numero vel sexta feretur.

10

*

*Damnanda est decima succedens prima peracta.
Tertiaque & quinta, & numero qua condita non est:
Et post viginti prima, & vicesima quinta.*

Cumque illa quarsam accumulans vicesima nona.

15 *Tertia per geminos, & quinta, & septima, Pisces,
Undecima & decima metuenda & septima iuncta,*

*Et quinta in quinos numeros remocata, duasque
Accipiens ultra summas, metuenda feretur.*

Ha partes sterilem ducunt & frigore & igni

20 *Aera, vel sicco, vel quod superauerit humor,
Si rapidus Maiors igneus iaculatur in illum,
Saturnus sumes glaciem, Phœbusque calores.*

Nec te perceptis signorum cura relinquat

Partibus. in tempus quadam mutantur, & ortu

25 *Accipiunt proprias vires, utraque remittunt.*

Namque ubi se summis Aries extollit ab undis,

Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibis,

Non contenta suo generabit pectora censu,

Et dabit in pradas animos, soluetque pudorem.

30 *Tanta audere iuuat. sic ipse in cornua fertur.*

Et ruit, & mutat, non ullis sedibus idem.

Mollia per placidas deludunt ora curas,

Sed iuuat ignotas semper transire per urbes,

Scrutari-

*Scrutarique nouum pelagus, totum & esse
Orbis in hospitio. testis tibi Laniger ipse,
Quum vitream findens aurato vellere Pontum,
Orbatumque sua Phryxum per fata sorore
Phasidos adripas, & Colchida tergere vexis.*

5

*At quos prima treant nascentis sidera Tauri,
Faminei taceant. nec longe caussa petenda est,
Si modo per causas naturam querere fas est.
Aversus venit in calum, diuesque puellis,
Pleiadum paruo referens glomerabile sidus.
Accedens & ruris opes propriaque iuuentum
Dote per inuersos exornat vomere campos.*

10

*Sed Geminis aqua quum profert unda regitque
Parte, dabit studia, & doctas producet ad arsis.
Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore
Corda creat: vocisque bonis, citharaque sonantis
Instruit, & dotes alio cum pectore iungit.*

15

*At niger obscura Cancer quum nube feretur,
Qua velut exutus Phæbeis ignibus ignis
Deficit & multa fuscatur caligine sidus,
Lumina deficient ortos, geminamque creatis
Mortem fata dabunt. se quisque, ut vivit, & effert.*

20

*Si quoi per summas avidus produxerit undas
Ora Leo, & scandet malis hiscentibus orbem;
Ille patri, natisque reus, quas ceperit ipse,
Non legabit opes, censumque immerget in ipso.
Tanta fames animumque cibi tam dira cupido
Corripit, ut capiat semes, neque compleat unquam,
Inque epulas funus reuocet, preciumque sepulchri.*

25

*Erigone surgens, quæ rexit secula prisca
Iustitia, rursusque cadem labentia fugit,
Alta per imperium tribuit fastigia summum:
Rectoremque dabit legem, iurisque sacra ti,*

30

Sancta

Sancta pudicitia Dinorum templa colentem.

Sed quum autumnales caperunt surgere Chela,

Felix equato genitus sub pondere Libra

Iudex extrema sistes visaque necisque:

5 *Imponetque iugum terris, legeisque rogabis.*

Illum urbes & regna tremant, nusquam regentur

Vnius, & cali post terras iura manebunt.

Scorpios extrema quum tollit lumina cauda,

Si quis erit stellis tum suffragantibus ortus,

10 *Urbibus augebit terras inunctisque iuuentis*

Mania subcinctus turao describet aratro,

Aut sternet positas urbes, inque arua reduces

Oppida, & in domibus maturas reddet aristas.

Tanta eris & virtus, & cum virtute potestas.

15 *Nec non Arcitemens prima quum veste resurgit,*

Pectora clara dabis bello, magnisque triumphis

Conspicuum patrias victorem ducet ad arces:

Aliaque nunc statuet, nunc condita mania vertet.

Sed nimium indulgens rebus Fortuna secundis,

20 *Invidet in facie, sanisque asperissima fronti.*

Horrendus bello Trebiam, Cannasque, Lacumque

Ante fugam sali pensabat imagine victor.

Ultimus in cauda Capricornus acumine summo

Militiam Ponto dictat, puppisque colenda

25 *Dura ministeria, & visa discrimen inertsis.*

Quod si quem sanctumque, velis, castumque, probumque,

Hic tibi nascetur, quum primus Aquarius exit.

Nec sit in primos animus procedere Pisces.

Garrulas odiosa datur, linguaue venenum

30 *Verba maligna nouas massantis semper ad aureis.*

Crimina per populum populi fert ore maligno.

Nulla fides inerit natis, sed summa libido.

Ardentem medios animam libet ire per igneis.

n

Scilicet

*Scilicet in piscem sese Cytherea nouavit,
 Quum Babyloniacas summersa profugit in undas
 Anquipedem alatis humeris Typhona furentem,
 Inferuitque suos squammosis piscibus ignes.
 Nec solus fuerit geminis sub Piscibus ortus.
 Frater erit, dulcisue soror, materne duorum.*

*Nunc age diuersis dominantia sidera terris
 Percipe. sed summa est rerum referenda figura.
 Quattuor in partes cali describitur orbis,
 Nascentem, lapsumque diem, mediosque calores,
 Teque Helice. totidem ventri de partibus iisdem
 Erumpunt, secumque gerunt per inania bellum.
 Asper ab axe ruit Boreas, fugit Furus ab ortu:
 Ausfer amat medium Solem, Zephyrusque profectum.
 Hos inter binamediis de partibus aura
 Expirant similes mutata nomine flatūs.
 Ipsa vacat tellus pelagi lustrata corona
 Cingentis medietum liquidis amplexibus orbem.
 Inque sinus pontum recipit, qui vespere ab atro
 Admissus dextra, Numidas, Libyamque calentem
 Abluit, & magna quondam Carthaginis arces,
 Littoraque in Syrteis reuocans sinuat a vadis.
 Rursusque ad Nilum directis fluctibus exit.
 Laua freti cadunt Hispanas aquore gentes,
 Teque in vicinis harentem, Gallia, terris,
 Italiaque vrbes dextram insinuantis in undam
 Vsq; canes ad, Scylla, tuos, audiamque Charybdim.
 Ac ubi se primum porta mare sudis ab illa,
 Enatat Ionio, laxasque vagatur in undas.
 Et prius in laua fundens circuis omnem
 Italiam, atque Adriam comitatur nomine pontum,
 Eridanique bibit fluctus, secat aquore lauum
 Illyrium, Epirumque lauat, claramque Corinthum,*

Et Pela-

- Et Peloponnesi parulas circummolat oras.
 Rursus & in laeum refluit, vastoque recessu
 Thessalia sineis, & Achaica praeferit arua.
 Hic pontus, inuenisque fretum, merisque pueſta
 5 Truditur inuitum, faucesque Propontidos arta
 Euxino iungit ponto, Maotis & undis,
 Qua tergo coniuncta manet, pontumque ministrat.
 Inde ubi in angustas iterum se nauita fauces
 Hellepontiacum reuocatus fluctibus effert,
 10 Icarium, Agaumque secat, laeuaque nitentis
 Miratur populos Asia, totidemque trophaea,
 Quot loca, & innumeras gentes, arcumque minantem
 Fluctibus, & Cilicum populos, Syriamque perustam,
 Ingentisque sinu fugientes aquora terras:
 15 Donec in Aegyptum redeant curuata per undas
 Littora, Niliacis iterum morientia ripis.
 Hac medium terris circumdat linea pontum,
 Atque his undarum tractum constringit habenis.
 Mille iacent media diffusa per aquora terra.
 20 Sardiniam in Libyco signant vestigia plantae.
 Trinacria Italia tantum praecisa recessit.
 Aduersa Euboicos miratur Gracia montes,
 Et genitrix Crete cinem forsita Tonantem.
 25 Aegypti Cypros pulsatur fluctibus omnia.

*

- Totque minora solo tamen emergentia ponto
 Littora, & aequales Cycladas, Delonque, Rhodonque,
 Anlidaeque, & Tenedon, vicinaque Corsica terra
 Littora Sardinia, primamque intrantis in orbem
 30 Oceani victricem Ebusum, & Balcarica regna.
 Innumeri surgunt scopuli, montesque per altum.
 Nec tantum ex una pontus sibi parte reclusis
 Fancibus abruptis orbem. nam littora plura

n 2

Impulsi

Impulit Oceanus pontus. sed montibus alsis
 Est vetitus, totam ne vinceret aquare terram.
 Namque inter Borean, ortumque astate nitentem,
 In longum angusto penetrabilibus aquore fluctus
 Peruenit, & patulis sum demum funditur aruis,
 Cassiaque Euxini similis facit aquora ponti.
 Altera sub medium Solem duo bella per undas
 Intulit Oceanus terris. nam Persica fluctus
 Arua tenet, sisulum pelagi praeclatus ab iisdem,
 Qua rigat ipse, locis, latoque infunditur orbi.
 Nec procul in molles Arabes terramque ferentem
 Delicias, variaque novos radices odores,
 Leniter adfundit gemmansia litora pontus,
 Et terra mare nomen habet. media illa duobus.

*

Quondam Carthago regnum sortis a sub armis,
 Ignibus Albanas quum consuderet Hannibal arces,
 Fecit & aeternam Trebiam, Cannasque sepulchris
 Obruit, & Libyan Italas infudit in urbes.
 Huic varias pestes, diuersaque monstra ferarum
 Concessit bellis natura infesta futuris.
 Horrendos angueis, habitataque membra veneno,
 Et mortis partus, viuientia crimina terra,
 Et vastos elephas habet, sauosque leones
 In pænas facunda suas parit horrida Tellus,
 Et portentosos Cercopum ludit in ortus,
 Ac sterili peior facies infestas arumæ.
 Donec ad Aegypti ponat sua iura calomas.
 Inde Asia populi, diuesque per omnia Tellus,
 Auratque fluunt amnes, gemmisque relucet
 Pontus. odorata spirant medicamina, silua.
 India notitia maior, Parthique vae arboris
 Alter, & in calum surgens maruia Tauri.

Totque

T
A
M
E
V
P
E
L
K
P
S
C
R

- Totque illum circa diuisa nomine gentes
 Ad Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes,
 Maotisque lacus, Euxinique aspera ponti.
 Hic Asia metam posuit natura potentis.
 5 Quod superest, Europa tenet, qua prima natantem
 Fluctibus excepitque Iouem, Taurumque resoluit.
 Ille puellari donauit nomine fluctus,
 Et monumenta sui titulo sacrauit amoris.
 Princeps illa domus Troiani Gracia belli,
 10 Maxima terra viris, & fecundissima doctis
 Urbibus, in regnum florentes oris Athena,
 Sparta manu, Theba diuis, & rege vel vno
 Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis
 Illyris, & Threxe Martem sortita colonum,
 15 Et stupescit suos inter Germania partus:
 Gallia per census, Hispania maxima belli,
 Italia in summa, quam rerum maxima Roma
 Imposuit terris, caloque adiungitur ipsa.
 Hos erit in fines orbis, pontusque notandus,
 20 Quem Deus in partheis, & singula diuidit astra,
 At sua cuique dedit tutela regna per orbem,
 Et proprias gentes, atque vrbes addidit alas,
 In quibus efferrent praestantes sidera vires.
 At velut humana est signis descripta figura,
 25 Vt tanquam communis eat tutela per omne
 Corpus, & in proprium diuisis artibus extet:
 (Namque Aries capiti, Taurus cernicibus haeret,
 Brachia sub Geminis cernuntur, pectora Cancro.
 Te Scapula, Nemece, vocant, seque ilia, Virgo:
 30 Libra colit clunes, & Scorpius inguine regnat:
 At femina Arcitenens, genua & Capricornus amans,
 Cruraque defendit Iuuenis, vestigia Pisces.)
 Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.

Idcirco in varias leges, variasque figuras
 Dispositum genus est hominum, proprioque colore
 Formantur gentes, sociataque intra per artus,
 Materiamque parem primato fœdere signant.
 Flava per ingentis surgit Germania partus.
 Gallia vicino minus est infecta rubore.
 Asperior solidos Hispania contrahit artus.
 Martia Romanis orbis pater induit ora,
 Graduumque suum miscens bene temperat artus.
 Perque coloratas subtilis Gracia gentes
 Gymnasium præfert vultu, sortesque palæstras.
 At Syriam produunt torti per tempora crines.
 Aethiopes maculant orbem tenebrisque figunt
 Persusas hominum gentes. minus India totis
 Progenerat, mediumque facit moderata tenorem.
 Iam propior sellasque natans Aegyptia Nilo
 Lentius inriguis infuscat corpora campis.
 Pænus arenosis Afrorum puluere terris
 Exiccatur populus, & Maurisania nomen
 Orius habet, titulumque suo fert ipsa colore.
 Adde sonos totidem vocum, totidem insere linguas,
 Et mores pro sorte pares, ritusque locorum.
 Adde genus proprium simili sub semine frugum,
 Et Cererem varia redeuntem messe per orbem,
 Nec paribus siliquis referentem viribus omnes,
 Nec te, Bacche, pari donantem munere terras,
 Atque alias aliis fundentem collibus unas:
 Cinnama nec totis passim nascentia campis:
 Diversas pecudum facies, propriasque ferarum,
 Et duplici clausos elephantes carcere terra.
 Quot partes orbis, totidem sub partibus orbes,
 Et certis descripta nitent regionibus astra,
 Perfunduntque suo subiectas aquore gentes.

Laniger

- Laniger in medio sortitus sidera mundo,
 Canrum inter gelidum, tepidi per tempora Veris
 Adscris in vires pontum, quem vicerat ipse,
 Virgine delapsa quum fratrem ad litora vexit,
 5 Et minui deflexis onus, dorsumque leuari.
 Illum etiam venerata colit vicina Propontis,
 Et Syria gentes, & laxo Persis amictu
 Vestibus ipsa suis harena, Nilusque tumescens
 In Canrum, & tellus Aegypti iussa nasare.
 10 Taurus habet Scythia monteis, Asiamque potentem,
 Et molles Arabes, silvarum dista regna.
 Euxinus Scythicos Pontus sinuatus in arcus
 Sub Geminis te, Phæbe, colit. post, brachia fratris
 Vltimus ex solido tetras. Colit India Canrum:
 15 Ardens Aethiopes Cancro, cui plurimus ignis.
 Hoc coler ipse docet. Phrygia, Nemeæ, potiris,
 Idaæ matris famulus, rognique ferocis
 Cappadocum, Armeniaque. iugis Bithynia dives
 Te colit, & Macerum tellus, qua vicerat orbem.
 20 Virgine sub casta felix terraque marique
 Et Rhodos, hospitium recturi principis orbem.
 Taque domos vere Solis, cui tota sacrata es,
 Quum caperes lumen magni sub Casare mundi.
 Ionia quoque sunt vrbes, & Dorica rura
 25 Arcades antiqui, celebrataque Caria fama.
 Quod potius regat Italiam, si selegis astrum
 Quam quod cuncta regit, quod rerum pondera novis,
 Designat summas, & iniquum separat aquo,
 Tempora quo pendens, coeunt, quo noxque diesque:
 30 Hesperiam sua Libra temet, qua condita Roma
 Et propriis frenat pendentem nutibus orbem,
 Orbis & imperium retinet; discrimina rerum
 Lancibus, & passas gentes solisque premittit.*

Qua ge-

790. *Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit urbem.*
Inferius victa sidus Carthaginis arces,
Et Lybiam, Aegyptique latus, donataque rura,
 * *Tyrrhenas, lacrimis radiatus Scorpium arces **
Erui, Italiaque tamen respectat ad undas,
 5 *Sardiniamque tenet, suasque per aquora terras.*
 896. *Gnosia Censauro tellus circumdata ponto*
Paret, & in geminum Minois filius astrum
Ipse venit geminus. celeres huic Creta sagittas
 10 *Afferit, insentosque imitatur sideris arcus.*
Insula Trinacria fluitantem adiura sororem
Subsequitur Creten, sub eodem condita signo,
Proximaque Italia, & tenui diuisa profundo
Ora, pares sequitur leges, nec fidere ruptas.
 15 *Tu, Capricorne, regis, quicquid sub Sole cadente*
Expositum, gelidamque Helicen quod tangit. ab illo
Hispanas genteis, & quod fert Gallia dines,
Teque feris dignam tantum, Germania, matrem
 20 *Afferit ambiguum sidus terraeque marisque*
Aestibus assiduus terram pontumque tenentem.
Sed Iuuenis nudos formatus mollior artus
Aegyptum ad, Leptimque, arces Tyriasque recedit,
Et Cilicum genteis, vicina & Aquarius arua.
 25 *Piscibus Euphrates datus est, ubi piscis * amator*
Quum fugeret Typhona, Venus subsedit in undis.
Magna iacet tellus, magnus circumdata ripis,
Parthis, & à Parthis domita per secula gentes,
 30 ** Baetraque, & Herios, Babylon, & Susa, Panosque **
Nominaque innumeris vix amplectenda figuris,
Et Tigris, & rubri radiantia littora ponti.
Sic diuisa manet Tellus per sidera cuncta.
E quibus in proprias partes sunt iura trahenda.
Namque eadem, quas sunt signa, commercia seruant.

Vtique

- Vique illa inter se loquunt, odioque repugnans*
Nunc aduersa polo, nunc & coniuncta trigono,
Quaque alia in varios effectus causa gubernat:
Sic terra terris respondent, urbibus urbes,
 5 *Littora littoribus, regnis contraria regna.*
Sic erit & sedes fugienda, petendaque cuique,
Sic speranda fides, sic & metuenda pericla,
Ut genus in terram calo descendit ab alto.
Percipe nunc etiam, qua sint Ecliptica Graio
 10 *Nomine, quae tertis quasi delassata per annos*
Nonnunquam cessant sterili torpentia motu.
Scilicet immenso nihil est aequale sub auro,
Perpetuosque tenet flores, unumque colorem.
Mutantur sed cuncta diu variantque per annos;
 15 *Et secunda sua subsistunt frugibus arua,*
Continuosque negant partus effusa creando.
Rursus quae fuerant steriles ad semina terra,
Post noua sufficiunt, nullo mandante, tributa.
Concussitur Tellus validis compagibus harena,
 20 *Subduciturque solum pedibus. nascat orbis in ipso,*
Et vomit Oceanus pontum, sisicnsque resorbet,
Nec sese ipse capit. sic quondam merserat urbes,
Humani generis quum solus constitit haeres
Dentalion, scopuloque orbem possedit in uno.
 25 *Nec non quum patrias Phaethon tentauit habenas,*
Arserunt gentes, timuitque incendia calum,
Fugeruntque nouas ardensia sidera flammam,
Atque uno timuit conditum aera sepulchrum.
In tantum longo mutantur tempora cursu,
 30 *Atque iterum in semet redeunt. sic tempore certo*
Signa quoque amittunt vires, sumuntque receptas.
Causa patet, quod Luna quibus defecit in astris
Orba sui fratris, noctisque immersa tenebris,

O

Lunum

Quam medios Phæbi radios intercipit orbis,
 Nec trahit in se tum quo fulget, Delia lumen,
 Hac quoque signa suo pariter cum sidere languent
 Incurvata simul, solitoque excepta vigore,
 Et veluti elatam Phæben in funere lugens.
 Ipsa, docet ritulus caussa, qua Ecliptica signa
 Dixere antiqui pariter subbina laborant,
 Nec vicina loco, sed qua contraria fulgent:
 Sicut Luna suo nunc tantum defuit orbe,
 Quum Phæbum aduersus currentem non vides astris.
 Nec tamen aequali languescunt tempore cuncta.
 Namque modo infectus totus producitur annus,
 Nunc breuius lassata manent, nunc longius astra,
 Exceduntque suo Phæbeia tempora casu,
 Atque ubi perfectum est spatium, quod cuique dicatur,
 Impleturque suos certa statione labores
 Bina per aduersum calum fulgentia signa:
 Tum vicina labant ipsis hærentia signis,
 Qua prius in terras veniunt, terrasque relinquunt:
 Sidere non ut pugnet contrarius orbis,
 Sed qua mundus agit cursus, inclinat & ipse,
 Amissaque negat vires, nec munera tanta
 Nec similes reddit noxas, locus omnia vertit.
 Sed quid iam tenui prodestratione nitentem
 Scrutari mundum, si mens sua cuique repugnat,
 Spemque timor tollis, prohibetque a limine celi?
 Condis enim quicquid vasto natura recessu,
 Mortalesque fugit visus, & pectora nostra,
 Nec prodesse potest, quod satis cuncta reguntur,
 Quum fatum nulla possis ratione videri.
 Quid innat in semet sua per conuitia ferri,
 Et fraudare bonis, qua nec Deus inuidet ipse,
 Quosque dedit natura, oculos deponere mentis?

Per spicimus

- Perspicimus Calum: cur non & munerera Cali?
 Quanta at pars superest rationem discere nobis;
 Inque ipsos penitus mundi descendere census;
 Seminibusque suis tantam componere molem.
 Et precium calo sua per nutritia ferre;
 Extremumque siqui portum, terraque subire
 Pendentis tractus, & toto vivere in orbe?
 Iam nusquam natura lazes, peruidimus omnem,
 Et capto posimur mundo, nostrumque parentem
 10 Pars sua conspiciamus, genitique accedimus astris.
 An dubium est habitare Deum sub pectore nostro?
 In calumque redire animas, caloque venire?
 Vique sit ex omni constructus corpore mundus,
 Aeris atque ignis summi, terraque, marisque;
 15 Spiritus & toto rapido qua iussa gubernans:
 Sic esse in nobis terrena corpora foris,
 Sanguineaque animas animo, qui cuncta gubernat,
 Dispensatque hominem? quid mirum, noscere mundum
 Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis;
 20 Exemplumque Dei quisque est in imagine parua?
 An quoquam genitos, nisi calo, credere fas est
 Esse homines? proiecta iacent animalia cuncta
 In terra, vel mersa vadis, vel in aere pendent.
 Omnibus una quies, venter sensusque per artus,
 25 Et quia consilium non est, & lingua remissa,
 Vnus & inspectus rerum, viresque loquendi
 Ingeniumque capax variasse ducit in arceis.
 Hic artus quicumque regis, secessit in orbem,
 Et domuit terram ad fruges, animalia cepit,
 30 Imposuitque viam ponto, stetit unus in arcem
 Brachii capitis, victorque ad sidera mittit
 Sidereos oculos propiusque aspectat Olympum,
 Inquirisque Iovem, nec sola fronte Deorum

Contentus manet, & calum scrutatur in alto,
 Cognatumque sequens corpus se quaris in astris.
 Hinc in tanta fidem petimus, quam saepe volucres
 Accipiunt trepidaque suo sub pectore fibra.
 An minus est sacris rationem ducere signis,
 Quam pecudum mortes, animumque attendere cantus?
 Atqui adeo faciem cali non invidet orbi
 Ipse Deus, vultusque suos, corpusque recludit
 Semper voluendo, seque ipsum inculcat & offert,
 Ut bene cognosci possit, doceatque videndo,
 Qualis eat, doceatque suas attendere leges.
 Ipse vocat nostros animos ad sidera mundus:
 Nec patitur, quia non condit, sua iura latere.
 Quis putat esse nefas nosci, quod cernere fas est?
 Ne contemne tuas quasi parvo in corpore vires.
 Quo valet, immensum est, sic auri pondera parvi
 Exuperant precio numerosos aris acervos.
 Sic adamas punctum lapidis, preciosior auro est.
 Parvula sic totum pervisit pupula calum.
 Quoque vident oculi, minimum est, quum maxima cernant.
 Sic animi sedes tenui sub corde locata
 Per totum angusto regnat de limite corpus.
 Materia ne quare modum, sed perspice vitres,
 Quas ratio, non pondus habet. ratio omnia vincit.
 Ne dubites homini divinos credere visus.
 Iam facit ipse Deos, mittitque ad sidera numen,
 Mains & angusto crescit sub principe calum.

M. MA-

M. M A N I L I I

ASTRONOMICON

LIBER QVINTVS.

- 10 *c* alius finisset iter, signisque relictis,
 Quis aduersa means stellarum lumina quinque,
 Quadringis & Phœbus equis, & Delia
 bigis,
- 15 Non ultra struxisset opus, caloque redires,
 Ac per descensum medios decurreret ignes
 Saturni, Iouis, & Martis, Solisque sub illis:
 Post Venerem, & Maia natum, te, Luna, vagantem.
 Me properare viam mundi lubet: omnia circum
- 20 Sidera veltatum toto decurrere calo,
 Quum semel athereos inssus conscendere currus
 Summum contigerim sua perfastigia culmen.
 Hinc vocas Orion magni pars maxima calis,
 Et Ratis Heroum, qua nunc quoque navigat astris,
- 25 Fluminaque errantis late sinuantia flexus,
 Et biferum Cetum squammis, atque ore tremendo,
 Hesperidumque vigil custos, & diuitis auri.
 Et Canis in totum portans incendia mundam,
 Araque Diuorum, cui votum soluit Olympus.
- 30 Illinc per geminas Anguis qui labitur Arctos,
 Heniochusque memor currus, plaustrique Bootes,
 Atque Ariadnea caelestia dona corona,
 Victor & inuisa Persens cum falce Medusa,

- Andromedamque negans genitor cum coniuge Cephens;
Quaque volat stellatus Equus, celerique Sagitta*
25. *Delphinus certans, & Iuppiter alite lectus,
Ceteraque in toto passim labentia calo.
Quam mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant orbem quid quum merguntur in undas,
Et quo de bis sex astris pars quemque reducat.*
30. *Hæc stellis proprias vires & tempora rerum
Constituit magni quondam fabricator Olympi.
Vir gregis & Ponti victor, cui parte relicta
Nomen onusque dedit, nec pelle immunis ab ipsa:
Colchidis & magicæ artis qui vertere Iolcho*
35. *Medeam iussit, mouitque venena per orbem,
Nunc quoque vicinam puppim, cœnauiges, Argo
A dextri lateris ducit regione per astra.
Sed quum prima suos puppis consurgit in ignes,
Quattuor in partem quum corniger exiit ora,*
40. *Illo quisquis erit terris, oriente creatus,
Rector erit puppis, clauoque immobilis hærens
Mutabit pelago terras, ventisque sequetur
Fortunam, totumque volet tranare profundum
Classibus, atque alios menses, aliumque videre*
45. *Phasim, & in cautes Tiphyn superare trementem.
Tolle istos partus hominum sub sidere tali:
Sustuleris bellum Troia, classemque solutam
Sanguine, & appulsam terris: non inuehet undis
Sipara, nec pelagus Xerxes ferietque regetque:*
50. * *Vera Syracusis Salamis non mergit Asbenas,*
Punica nec toto fluitabunt aquore rostra,
Ætiacosque sinus inter suspensus utrinque
Orbis, & in ponto cali Fortuna nabit.*
55. *His ducibus cæco ducuntur in aquore classes,
Et coit ipsa sibi Tellus, totumque per usus*

Diuersos

- Diuersos rerum ventis arcessitur orbis,
 Sed summa laevis surgens de parte sinistri
 Maximus Orion, magnam complexus Olympum;
 Quo fulgente super terras calumque trahente
 5 Ementita diem nigras nox contrahit alas, 6.
 Solertes animos, velocia corpora finget,
 Atque agilem officio mentem, curasque per omnes
 Indelassato properantia corda vigore.
 Instat eris populi, totaque habitabit in urbe
 10 Lmina peruolans, vnumque per omnia verbum 6.
 Mane salutandi portans communis amicus.
 Sed quum se terris Aries ter quinq; peractis
 Partibus extollit, primum iuga tollit ab undis
 Heniochus, cliuoque rotas conuellit ab imo,
 15 Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis. 70.
 Ille dabit proprium studium caloque reventas,
 Quas prius in terris agitator amauerat, arteis:
 Stare leui curru moderantem quattuor ora
 Spumigeris frenata lupis, & flectere equorum
 20 Praualidas vires, ac torto stringere gyro: 75.
 Aus quum laxato fugerunt cardine claustra,
 Exagitare feros, prouumque anteire volantes,
 Vixque rotis leuibus summam contingere campum,
 Vincentem pedibus ventos, vel prima tenentem
 25 Agmina. in obliquum curru agitare malignos, 70.
 Obstantemque mora totum perludere Circum,
 Vel mediam turba. nunc dextros ire per orbem
 Fidentem campo nunc meta currere acuta,
 Spemque sub extremo dubiam suspendere casu.
 30 Nec non alterq; desultor fidere dorso 75.
 Quadrupedum, & stabilis poterit desigere plantas
 Per quos vadit equos. ludes per terga volantium,
 Aus solo velatus equo, nunc arma mouebis,

Nuda

- Nunc licet in longo per cursus pramia Circo,
 7a. Quicquid de tali studio formatur, habebis.
 Hinc mihi Salmoeneus, qui calum imitatur in orbe
 Pontibus impositis, missisq; per ara quadrigis
 Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
 Admonisse Iovem terris de fulmine fingit,
 8a. Sensit & immensos igneus, super ipse sequutus
 Morte Iovem didicit, generatus possit haberi.
 Hoc genitum credas de fidere Bellerophonem
 Imposuisse viam mundo per signa volantem:
 9a. Cuiculum campus fuerat, terraque, fretumque
 Sub pedibus, non ulla tulit vestigia campus.
 Hac eris Heniochi surgens tibi forma canenda.
 Quumque decem partes Aries duplicauerit ortus,
 Incipient Hædi tremulum producere mentum,
 Hirtaque tum demum terris promittere terga,
 10a. Qua dexter Boreas spirat, nec crede senex
 Frangis opus signo, strictos nec crede Catones,
 Aut Brutum, atque parem Torquatum, & Horatia facta.
 Maius onus signo est, Hædis nec tanta petulcis
 Conueniunt, leuibus gaudent, lasciuæque signant
 11a. Pectora, & in lusus agiles, agilemque vigorem
 Desudant, vario ducunt in amore inuentam.
 In vulnus nunquam virtus, sed sæpe libido
 Impellit, turpisque emitur vel morte volaptas.
 Et minimum cecidisse malum est, sed crimine victum.
 12a. Nec non & cultus pecorum nascentibus addunt,
 Pastoremque suum generant, cui fistula collo
 Hareat, & voces alterna per oscula ducat.
 Sed quum bis denas augebit septima partes
 Lanigeri surgunt Hyades: quo tempore natis
 13a. Nulla quies placet, in nullo sunt ora fructu:
 Sed populum, urbemque petunt, rerumque tumultus.

Seditio

- Seditio clamorque iuvat, Gracchosque tenentes
 Rostra volunt, montemque Sacrum rariosque Quirites
 Pacis. bella probant, curaque alimenta ministrant.
 Immundosque greges agitant per sordida tura. 125.
 5 Et fidum Laertiada genuere syboten.
 Hos generant Hyades mores. Surgentibus astris
 Ultima Lanigeri quum pars excluditur orbi,
 Qua totum ostendit terras, atque eruit undis,
 Olenie seruans praegressos tollitur Haedos 130.
 10 E gelido stellata polo, qua dextera pars est,
 Officio magni mater Iouis. illa Tonanti
 Fundamenta dedit, pectusque impleuit hiantis
 Lacte suo, dedit & dignas ad fulmina vires.
 Hinc timida mentes, tremebundaque corda creantur, 135.
 15 Suspensa trepidis, leuibusque obnoxia causis.
 His etiam ingenitur visendi ignota cupido,
 Vt noua per, montesque, ruunt arbusa capella
 Semper, & ulterius pascentes tendere gaudent.
 Taurus in auersos praeceps ut tollitur ortus 140.
 20 Sexta parte sui, certantes lucis ad oras
 Pleiades ducit: quibus aspirantibus almam
 In lucem eduntur Bacchi, Venerisque sequaces
 Perque dapes, mensaque super petulantia corda,
 Et sale mordaci dulces quarentia risus. 145.
 25 Illis cura sui cultus, frontisque decora
 Semper erit: tortos in fluctum ponere crineis,
 Aut vinclis remocare comas, & vertice denso
 Fingere, & apposis caput emutare capillis,
 Pumicibusque canis horrentia membra polire, 150.
 30 Atque odisse virum, sterileque optare lacertos.
 Faminea vestes, nec insunt tegmina plantis,
 Sed species, fictique placent ad mollia gressus.
 Natura pudet, atque habitat sub pectore caco

P

Ambitio

*

154. *Ambitio, & morbum virtutis nomine iactant.
Semper amare parum est: cupient & amare videri.*

*Iam vero Geminis fraterma ferentibus astra
In calum, summoque natantibus aquore Ponti,
Septima pars Leporem tollit, quo sidere patis*

156. *Vix alas Natura negat volucresque meatus.
Tantus erit per membra vigor referentia ventos.
Ille prius victor stadio, quam missus, abibit.*

*Ille cito monitu rigidos eludere castus,
Nunc exire levis missas, nunc mittere palmas,*

165. *Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus pensare manus, & ludere salu,
Mobilibusque citos ictus glomerare lacertis:*

*Ille potens turbam perfundere membra pilarum,
Per totumque vagas corpus disponere palmas,*

170. *Ut teneat tantos orbeis, sibi que ipse recludat,
Et velut edoctos iubeas volitare per ipsum.*

*Inuigilat somnis, curas industria vincit,
Otia per varios exercet dulcia lusus.*

Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistra

175. *Consurgunt iugula quibus aspirantibus oris
Te, Meleagre, colunt flammis habitantibus vstrum,
Atque Atalanteos conatum ferre labores,
Reddeniemque tua per mortem munera matri:
Cuius & ante necem paulatim vita sepulta est.*

180. *Et Calydonea bellantem rupe puellam,
Vincentemque viros, & quam potuisse videri
Virgine maius erat, sternentem vulnere primo:
Quamque erat Aëtaon silvis imitandus & ante
Quam canibus nova praeda fuit, ducuntur & ipsi*

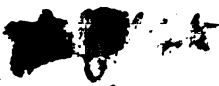
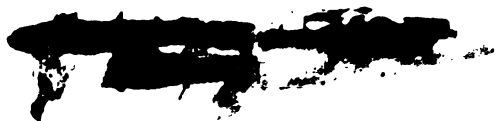
185. *Retibus, & claudunt campos formidine mortis,
Mendacesque parant foveas, laqueosque tenaces,
Currentesque feras pedicarum compede necant.*

Antica-

- Aut canibus ferroue necant, pradaeque repositans.
 Sunt quibus in ponto studium est cepisse ferarum
 Diuersas facies, & caco mersa profundo
 Sternere litora monstrorum corpora arenis,
 Horrendumque frexis in bella lacerare ponium,
 Et colare vagos inductis reibus amneis,
 Ac per nulla sequi dubitant vestigia pradae.
 Luxuria quia terra parum, fastidies orbem
 Venter, & ipse gulam Nereus ex aquore pascet.
 10 At Procyon oriens, quum iam vicesima Cancris
 Septimaque ex undis pars sese emergit in astra,
 Venatus non ille quidem, verum arma creantis
 Venandi tribuit; catulos nutrire sagaces,
 Et genus à proavis, mores numerare per arces,
 15 Retiaque, & valida venabula cuspide fixa,
 Lentaque contextis formare hastilia nodis,
 Et quodcumque solet venandi poscere cura
 In proprios fabricare dabit venalia quaestus.
 Quum vero in vastos surgit Nemecius hiatus,
 20 Exoriturque Canis, latrasque Canicula flammans,
 Et rabis igne suo geminasque incendia Solis:
 Qua subdente facem terris, radiosque mouente
 Duplicat in cineres orbis, fatumque supremum
 Spruitur, languetque suis Neptunus in undis,
 25 Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.
 Cuncta peregrinas orbeis animalia quarunt.
 Atque eget alterius mundus, natura suisfmes
 Aegrotat morbis nimios obfessa per astus,
 Inque rogo vivit, tantus per sidera feruor
 30 Funditur, atque uno ceu sint in lumine cuncta.
 Hac ubi se ponto per promas extulit oras,
 Nascentem si quem pelagi perstrinxeris unda,
 Effrenos animos, violentaque pectora fingit,

- Irarumque dabit fluctus, odiumque, metumque
 Torius vulgi. praecurrunt verba: loquentur
 Ante os est animus: nec magnis concisa causis
 Corda micant, & lingua rabit, latratque loquendo:
 230. Morsibus & crebris dentes in voce retinquit.
 Ardescit vitio vitium, viresque ministat
 Bacchus, & in flamma saevas excuscat iras.
 Nec silvas rupestque timet, vastosque leones,
 Aut spumantis apri dentes, atque arma ferarum,
 235. Effunditque suas concessio in robore flammis.
 Nec talis mirere arteis sub sidere tali.
 Cernis, ut ipsum etiam sidus venetur in astris?
 Pragressum quarit Leporem comprehendere cursu.
 Vltima pars magni quum tollitur orbe Leonis,
 240. Crater auratis surgit calatus ab astris.
 Inde trahit quicumque genus, moresque, sequetur
 Inriguos ruris campos, amneisque, lacusque:
 Et te, Bacche, tuas nubentem iunges ad ulmos,
 Disponetque iugis imitatas fronde choreas,
 245. Robore vel proprio fidentem in brachia ducet,
 Teque tibi credet semper. quin matre resectum
 Adiunget calamus, segetemque interferet vniis:
 Quaque alia innumeri cultus est forma per orbem,
 Pro regione colet. nec parce vina recepta
 250. Hauriet emiscens, & fructibus ipse fruetur,
 Gaudebitque mero, mergetque in pocula mentem.
 Nec solum terra spem credet in annua vota:
 Annona quoque vestigal, mercesque sequetur,
 Praecipue quas humor alit, nec deserit unda.
 255. Tales effinget Crater humoris amator.
 Iam subit Erigone. qua quum ter quinque feretur
 Partibus ereptis ponto, tollentur ab undis
 Clara Ariadnea quondam monumenta corona,

Et mol-

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

- Et molles tribuent arteis. hinc dona puella
 Namque nitent: nitent oriens est ipsa puella. 26.
 Ille coles nitidū gemmantem floribus ortum,
 Pallentis violas, & purpureos hyacinthos,
 Liliaque, & Tyrias imitata papaverā lucēs,
 Vernantisque rosa rubicundo sanguine florem.
 Caruleum foliis viridi quin gramine collem 265.
 Conseret, & veris depingat prata figuris:
 Aut varios nectet flores, serisq; locabit;
 10 Effingetq; suum similes. in mutua pressos
 Incoquet, atque Arabum silvis mulcebit odores:
 Et medicos unguenta dabit referentia status,
 Vt sit adulterio succorum gratia maior:
 Munditia cultusq; adsunt, artesq; decora,
 15 Et lenocinium visa præsensq; voluptas.
 Virginis hoc anni poscunt, floresq; corona.
 At quum per decimam consurgens horrida partem
 Spica, feret praesequalentis corpus arista:
 Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi,
 20 Seminaque in fœnus sulcatis credere terris,
 Vsuramque sequi maiorem sorte, receptis
 Frugibus innumeris, atque horrea quarere messi.
 Quod solum decuit mortaleis nosse metallum.
 Nulla fames, non vlla forent ieiunia terris.
 25 Dives erat census saturatis gentibus orbis,
 Et si sorte labor ruris tardaueris arteis,
 Quis sine nulla Ceres, non ullus seminis usus,
 Subdere fracturos silicis frumenta, superque
 Ducere pendenteis orbes, & mergere farra,
 30 Ac torrere focis hominumque alimenta parare,
 Atque unum genus in multis variare figuras.
 Et quia dispositis aptatur spica per artem
 Frugibus: exstructu simili componitur ordo,

Seminibusque suis cellas atque horrea præbes.

*Sed parie octava surgentem cerne Sagittam
Chelarum, dabis & iaculum torquere lacertis,
Escalamum nernis, glebas & mittere virgis,
Pendentemque suo volucris deprendere calo.
Cuspide vel triplici securum figere piscem.*

*Quod potius dederim Teucro fidusve genusve?
Teue, Philoctete, cui malim credere parisi?*

*Hectoris ille faces arcu, teloque fugavit,
Mittebat qui vos, igneis in mille carinas.*

*Hinc ortam pharetram, Troia bellumque gerebas,
Maior & armatis hostis subfederat exul.*

*Quin etiam ille pater tali de sidere cretus
Esse potest, qui serpentem super ora cubantem,
Infelix, nati somnamque animamque bibentem,
Sustinuit misso petere & prosternere telo.*

*Ars erat esse patrem, viciit natura periculum,
Et pariter iuvenem somnoque ac morte lenavit
Tunc iterum natum, & fato per somnia raptum.*

*At quum secretis improvidus Hadus in astris
Erranti similis, fratrum vestigia quarit,*

*Postque gregem longoproducit intervallo,
Solertes animos, agitataque pectora in usus
Effringit variis nec deficiente curis,*

*Nec contenta domo, populi sumi illa ministra,
Perque magistratus, & publica iura feruntur.*

*Non, ullo careat digito, quaque iueris, hasta:
Defueritque bonis sector, panamque lucretur
Noxius, & patriam fraudavit debitor aris.*

*Cognitor est urbis, nec non lascivit amores
In varios, ponitque forum, se datque Lyao.*

*Mobilis in saltus, & scena mollior arte.
Nunc surgente Lyra, festudinis enatat undis*

Forma,

- Forma per haredem tantum prefata sonantis,
 Chelatum surget quum pars vicesima sexta.
 Qua quondam sonitumque ferens Oeagrius Orpheus,
 Et sensus scopulis, & silvis addidit aures,
 Et Diti lacrimas, & morti denique finem.
 Hinc venient vocis doles Boreaeque sonantis,
 Garrula qua modulis diuerse tibia formas,
 Et quodcumque manu loquitur, flatuque mouetur.
 Ille dabit catus inter conuiuia dulces,
 10 Mulcebitque sono Bacchum, noctisque tenebris.
 Quin etiam curas inter secreta monebit
 Carmina furtiuo modulatus murmure vocem:
 Solus & ipse suas semper cantabit ad aures.
 Hinc distans Lyra, que cornua ducit in astra,
 15 Sed Regione Nepe vix partes octo trahentis,
 Ara ferens thuris stellis imitantibus ignem,
 In qua deniq; quondam cecidere Gigantes,
 Nec prius armauit violento fulmine dextram
 Iuppiter, ante Deos quam consilii ipse sacerdos;
 20 Quos potius finges ortus, quam templa colentes,
 Atque autoratos in iertia iura ministros,
 Diuorumque sacra venerantes numina voce,
 Pene Deos, & qui possunt ventura videre?
 Quattuor appositis Centaurus partibus effert
 25 Sidera, & ex ipso mores nascentibus addit.
 Aut mulos aget aut mannos, mistosque iugabis
 Semine quadrupes, aut carras celsior ibis:
 Aut onerabis equos armis, aut ducet in arma.
 Ille tenet medicas arteis ad membra ferarum,
 30 Et non auditos mutarum tollere morbos:
 Hec est artis opus non expectare gementes,
 Et sibi non agros iam dudum credere corpus.
 Nunc subit Arcitenens, cuius pars quinta nitentem

Arcitum

*Arcturum ostendit ponto quo tempore natis
 Fortuna ipsa suos audet committere census,
 Regales ut opes, & sancta araria seruent,
 Regnantes subrege suo, rerumque ministri.
 Tuselamque gerent populi, domibusque regendis
 Præpositi, curas alieno limino claudent.
 Arcitenens quum se totum produxeris undis
 Ter decuma sub parte feri, formantibus astris,
 Plumæ in calum nitidis Olor euolat alis:
 Quo surgente trabens lucem, matremque relinquens,
 Ipse quoque aerios populos, caloque dicatum,
 Aliumque genus, studium censusque vocabit.
 Mille fluent artes, aut bellum indicere mundo;
 Et medios inter volucrum prensare meatus:
 Aut nidis damnare suis, ramone sedentem,
 Pascensemue super surgentia ducere lina.
 At qua hæc? in luxum iam ventri longius itur,
 Quam modo militia. Numidarum pascimur oris,
 Phasidos & damnis. arcessitur inde macellum,
 Vnde aurata noko conuicta est aquore pellis.
 Quin etiam linguas hominum, censusque docebit
 Aerias volucres, nouaque in commercia ducet,
 Verbaque præcipiet natura lege negata.
 Ipse Deum Cycnus condit, vocemque sub illo
 Non totus volucer, sciumque immurmurat intus.
 Nec te pratercant, clausas qui culmine summo
 Pascere aues gaudent Veneris, & reddere cacas
 Aut certis reuocare notis, totamque per urbem
 Qui gestant caueis volucres ad infla paratas,
 Quorum omnis paruo consistit passere census.
 Hæserit & similes tribuens Olor aureus artes.
 Anguitenens magno circumdatus orbe Draconis,
 Quum venit in regione tua Caprisorne figura,*

Non ini-

Petrum Aries Bos andream Geminiq. Jacobum
Johannem Cancer Thomam leo Virgo Jacobum
Libra Philipp. Barthel Scorp. Mattheus Sagitta
Simon et Iacobus, urna Judam, Nathanael et Petrus.

- Non inimica facit serpentum membra creatis.
 Accipiunt sinibusque suis, pelloque fluenti,
 Osculaque horrendis iungunt impune venenis.
 At quum se patrioproducis ab aquore Piscis,
 5 In calumque ferens alienis sinibus ibit,
 Quisquis erit tali capiens sub tempore vitam,
 Littoribus, ripisque suos circumferet annos,
 Pendentem & caco captabit in aquore piscem,
 Cumque suis domibus concha valloque latentes
 10 Protrahit immersus. nihil est audere relictum.
 Quæstus naufragio petitur, corpusque profundo
 Immissum pariter quam præda exquiritur ipsa.
 Nam semper tanti merces est parua laboris.
 Censibus equantur conche, rapidumque notari.*
 15 Vix quisquam est locuples. oneratur terra profundo.
 Tali sorte suas artes per littora tractat,
 Aut emit externos precio, mutatque labores
 In sitor aquorea varia sub imagine mercis.
 Quumque Fidis magno succedunt sidera mundo,
 20 Quæstitor scelerum veniet, vindexque reorum,
 Qui commissa suis rimabitur argumentis,
 In lucemque trahet tacita latitantia fraude.
 Hinc etiam immitis tortor, pœnaque minister,
 Et quisquis vero fuit, culpamue perodit,
 25 Proditur, atque alioqui iurgia pectore tollat.
 Caruleus ponto quum se Delphinus in astra
 Erigit, & squammam stellis imitantibus exit,
 Ambiguus Terra partus, pelagique creator.
 Par ex diverso studet & sociatur utrumque
 30 In genus, atque uno digestum semine surgit.
 Nam velut ipse citis perlabitur aquora pinnis
 Nunc summum scindens pelagus, nunc alta profundi,
 Et sinubus vires sumis, fluctumque figurat:

Sic, venit ex illo quisquis, volitabit in undis,
 Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus.
 Et plausa resonabit aqua, nunc aquore merfus,
 Deducet palmas, furtiuo remus in ipso*
 Nunc in aquas rectus veniet, passimque natabit,
 Et vada memittit reddet super aquora campum.
 Aut immota ferens in tergo membra, lateque
 Non onerabit aquas, summisque accumbet in undis,
 Pendebitque super tuius sine remige. Fortum est
 Illis in ponto, iocundum est querere pontum,
 Corpora qui mergunt undis, ipsumque sub antris
 Nerea, & aquoreas conantur visere Nymphas,
 Exportantque maris pradas, & rapta profundo
 Naufragia, atque imas auidi scrutantur arenas.
 Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
 Corpora, qua valido saliant excussa petauero,
 Alternosque ciet motus: elatus & ille
 Nunc iacet, atque huius casu suspenditur ille.
 Membraque per flammis, orbesque emissa flagrant
 Molliter ut liquidis per humum ponuntur in undis.
 Delphinumque suo per inane imitantia motu
 Et viduata volanti pennis, & in aere ludunt.
 At si deficient artes, remanebit in illis
 Materies tamen apta, dabit natura vigorem,
 Atque alacres cursus, campoque volantis membra.
 Sed regione means Cephæus humentis Aquarj
 Non dabit in lusera mores, facit ora seuera:
 Frontes, ac vultus componit pondere mentis.
 Pascentur curis, veterumque exempla reuoluent
 Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,
 Tutoris supercilium, patriusque rigorem.
 Componet teneros etiam qui nutriat annos,
 Et dominum dominus prætexa lege sequatur.

Quin-

- Quinetiam Tragicæ præstabit verba cothurno,
 Cuius erit quæquam in chartis stilus ipse cruentus.
 Nec minus & scelera facie, rerumque tumultu
 Gaudebunt, atri luctum memorare sepulchri,
 5 Ruilantemque patrem natos, Solemque reuersum
 Et cacum sine Sole diem. Thebana iuuabit
 Dicere bella ueri, mixtumque in fratre parentem:
 Querere Medea natos, fratremque, patremque:
 Hinc vestes, flammæ illinc promunere missas,
 10 Aeriamque fugam, vectosque ex ignibus annos.
 Mille alias rerum species in carmine ducent.
 Forsitan ipse etiam gestus referetur in actus.
 At si quis studio scribendi mitior ibis,
 Comica componet latis spectacula ludis.
 15 Ardentes iuuenes, raptasque in amore puellas,
 Elusosque senes, agilesque per omnia seruos,
 Quis in cuncta suam produxit sacula vitam
 Doctor in urbe sua lingua sub flore Menander,
 Qui vita ostendit vitam, charisque sacravit.
 20 Et si tanta operum vires commenta negarint.
 Externis tamen aptus eris nunc voce poetis,
 Nunc saturo gestu, referetque affectibus ora,
 Et sua dicendo faciet, solusque per omnes
 Ibi personas, & turbam reddet in uno:
 25 Aut magnos Heroes aget, scienisque Togatas.
 Omnis fortuna vultum per membra reducet;
 Aequabitque choros gestu, cogetque videre
 Presentem Troiam, Priamumque ante ora cadentem.
 Quodque ages, id credes stupefactus imagine veri.
 30 Nunc Aquila fidus referam, qua parte sinistra
 Rotantis Iuuenis, quem ierri sustulit ipsa,
 Fertur, & extentis prædam circummolat alis.
 Fulmina missa refert, & calo militat ales,

Bis sextamque notat partem fluvialis Aquari.

Illius in terris orientis tempore natus,

Ad spolia & partas surget vel cade rapinas.

Quumque hominum dederis strages, dabit ille ferrarum:

Nec pacem à bello, cinem discernet ab hoste.

Ipse sibi lex est, & qua fert cunque voluntas,

Præcipit at vires: laus est contendere cuncta.

Et si forte bonis accesserit impetus ausis,

Improbitas fiet virtus. & condere bella,

Et magnis patriam poterit ornare triumphis.

Et quia non tractat Volucris, sed suggerit, arma,

Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,

Regis erit magniue ducis per bella minister,

Ingentesque suis præstabit viribus usus.

At quum Castiope bis denis partibus actis

Aequorei Iuvenis dextra de parte resurgit,

Artifices aurifaciet, qui mille figuris

Vertere opus possint, caraque acquirere dotem.

Materia, & lapidum viuas miscere colores.

Sculpentem faciet sanctis laquearia templis:

Condentemque novum calum per tecta Tonantis.

Hæc fuerat quondam Diuis concessa figura:

Nunc iam luxuria pars est. Triclinia templis

Concertant, tectique auro iam vestimur auro.

Hinc augusta nitent sacratis munera templis,

Et Mithridateos vultus induta trophæa,

Aurea Phæbeis certantia lamina flammis,

* Gemmarumque luli radiantes lucibus ignes.

Hinc Pompeia manent veteris monumenta triumphis,

* Et quod erat regnum, pelagus fuit una malorum

* Non extincta lues semperque recensia flammis.

Hinc lenocinium forma, cultusque repertus

Corporis, atque auro quesita est gratia frontis,

Perque

525

540

535

Astrin-

- Perque caput ducti lapides, per colla, manusque,
 Et pedibus nuceis fulserunt aurea vincla.
- * Quid potius matrona velit tractare creatos, *
 Quam factum reuocare suos quod possit ad usus.
- 5 Ac ne materies tali sub munere desit,
 Quærere sub terris aurum, furtoque latentem
 Naturam eruere omnem, orbemque inuertere prada
 Imperat, & glebas inter deprendere gazam,
 Inuitamque nouo tandem producere calo.
- 10 Ille etiam fuluas auidus numerabit arenas,
 Perfundetque nouo stellantia littora ponto,
 Paruaque ramentis faciet momenta minutis.
 Protulit, ut legeret census spumantis in aurum,
 Et perlucens cuperet prensare lapillos.
- 15 Vorticibus mediis oculos immittes auaros.
 Et coquet argenti glebas, venamque latentem
 Eruet, & silicem riuo saliente liquabit,
 Et facti mercator erit per verumque metalli,
 Alterum & alterius semper mutabit in usus.
- 20 Talia Cassiope nascentum pectora fingit.
 Andromeda sequitur fidus, qua Piscibus oris
 Bis sex in partem calo venit aurea dextro,
 Hanc quondam pœna dirorum culpa parentum
 Prodidit, infestus totis quum finibus omnis
- 25 Incubuit pontus, rimat quum naufraga tellus.
 Proposita est merces vesano dedere ponto
 Andromedam, teneros ut bellua manderet artus.
 Illic Hymeneus erat solaque in publica damna
 Pronatis lacrimans ornatur victima pœna,
- 30 Induiturque sinus non hac in vota paratos,
 Virginis & vima rapitur sine funere funus.
 At simul infesti ventum est ad littora ponti,
 Mollia per duras panduntur brachia cautes.

Astrinxere pedes scopulis, iniecitque vincla,
 Et cruce virginea moritura puella pependit.
 Servatur tamen in pœna vulnusque pudorque.
 50 Supplicia ipsa decent. niuea cervice reclinis
 Molliter ipsa suacuosos est sola figura.
 Defluxere sinus humeris, fugitque lacertos
 Vestis, & effusi scopulis hæere capilli.
 Tecircum Alciones pennis planxere volantes,
 Fleueruntque tuos miserando carmine casus,
 Et tibi contextas umbram fecere per alas.
 Ad tua sustinuit fluctus spectacula pontus,
 Assuetasque sibi desistit perfundere ripas.
 Extulit & liquido Nereis ab aquore vultum.
 10 Et casus miserata tuos rorauit & undas.
 Ipsa leui flatu resonans pendentia membra
 Aura per extremas resonauit flebile rupes.
 Tandem Gorgonei victorem Persia monstri
 Felix illa dies redeuntem ad littora duxit.
 Isque ubi pendentem vidit de rupe puellam,
 Dirigit facie, quem non stupefecerat hostis.
 20 Vixque manu spoliū tenuit, victorque Medusa
 Victus in Andromeda est. iam cautibus inuidet ipsis,
 Felicesque vocat, teneant qua membra, catenas.
 At postquam pœna causam cognouit ab ipsa,
 Destināt in thalamos per bellum vadere ponti,
 25 Altera si Gorgo veniat, non territus ire.
 Concitat Aërios cursus, flentesque parentes
 Promissu vitæ recreat, pactusque maritum
 Ad litus remeat. gravidus iam surgere pontus
 Caperas, & longo fugiebant agmine fluctus
 Impellentis onus monstri. caput eminet undas
 Scindentis, pelagusque mouet. circumsonat æquor
 30 Dentibus, inque ipso rapidum mare nauigat ore.

ElinC

- Hinc vastis urgent immensi torquibus orbes,
 Tergaque consumunt pelagus. sonas undique Syrtis,
 Atque ipsi metuunt montes, scopulique rueniem.
 Infelix virgo quamuis sub vindice tanto,
 5 Quatu tunc fuerat facies? ut fugit in auras
 Spiritus? ut toto caruerunt sanguine membra?
 Quam tua fata cauis è rupibus ipsa videres,
 Adnansque tibi pœnam, pelagusque ferentem.
 Quantula prada maris? sed pennis subuolat alie
 10 Perseus, & calo pendens iaculatur in hostem,
 Gorgoneo intectum desigens sanguine ferrum.
 Illa subit contra assurgens, conuersaque frontem
 Erigit, & tortis innisens orbibus alie
 Emicat, actoto sublimis corpore fertur.
 15 Sed quantum illa subit semper iaculata profundo,
 In tantum remolat, laxumque per æthera ludis
 Perseus, & Ceti subeuntis verberat ora.
 Nec cedit tamen illa viro, sed senis in auras
 Morsibus, & vani crepitant sine vulnere dentes.
 20 Efflat & in calum pelagus, mergitque volentem
 Sanguineis undis, pontumque extollis in astra.
 Spectabat pugnam pugnandi causa puella.
 Tamque oblita sui, metuit pro vindice tali
 Suspendens, animoque magis quam corpore pendes.
 25 Tandem confosis subscidis bellua membris,
 Plena maris, summas iterumque renauit ad undas,
 Et magnum vasto contextit corpore pontum,
 Tunc quoque terribilis, nec virginis ore videnda.
 Persudis liquido Perseus in marmore corpus,
 30 Maior & ex undis ad cautes peruolat alias
 Soluitque harentem vinclis de rupe puellam
 Desponsam pugna, nupturam dote mariti.
 Hic dedit Andromeda calum, stellisque sacravit,

Mercedem

- M recedem tanti belli, quo condidit ipsa
 Gorgone non leuius monstrum, pelagusque leuauit.
 625 Quisquis in Andromeda surgentis tempore ponto
 Nascitur, immitis venit penaque minister,
 Carceris & duri custos, quo stante superba
 Prostrata iaceant miserorum in limine matres,
 Per noctesque patres cupiant extrema suorum
 630 Oscula, & in proprias animam transferre medullas,
 Carnificisque venit mortem ^{patentis} imago,
 Accensisque rogis, & stricta saepe securi.
 Supplicium veltigal eris: qui denique possis
 Pendentem è scopulis ipsam spectare puellam,
 635 Vincitorum dominus, sociusque in parte catena.
 Interdum pœnis innoxia corpora seruat.
 Piscibus exortis quam pars vicecima prima
 Signator terra lumen fulgebis, & orbi
 Aerius nascetur Equus caloque volabis,
 640 Velocesque dabis sub tali tempore partus,
 Come per officium vigilantia membra ferentes.
 Hic glomerabit equo gyras, dorsoque superbus
 Ardua bella geret rector cum milite mixtus,
 Nunc stadio fraudare fidem, poteritque videri
 645 Mentiri passus, & campo tollere cursum.
 Quamuis extremo citius reuolauerit orbe
 Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.
 Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
 Quadrupedum: medicas artes in membra ferarum
 Nouerit, humanos & qua nascentur ad usus.
 Nixa genu species, & Graio nomine dicta
 Engonasi, ingenicla nitens sub origine constat *
 650 Dextra per extremos attollit lumina Pisces.
 Hinc fuga nascentum, dolus, insidiaque creantur,
 Grassatorque venit media metuendus in urbe.

10

15

20

25

30

Etsi

- Et si forte aliquas animo consurget in artem,
 Inprærup̃ta dabit studium, vincetque periclo
 Ingenium. aut tennes ausus sine limite gressus
 Certa per extētos ponit vestigia funes,
 5 Et celi meditat̃ iter vestigia perdet.
 Et pene ut pendens populū (suspendit ab ipso.
 Læna sub extremis consurgunt sidera Ceti
 Piscibus Andromedam ponto, caloque sequentiæ.
 Hoc trahit in pelagi cades, & vulnera natos
 10 Squammigeri gregis: extētis laqueare profundum
 Retibus, & pontum vinculis armare sequentem.
 Et velut in laxo securas aquore phocas
 Carceribus claudunt raris, & compede necant,
 Incantosque trahunt macularum vimine thunnos.
 15 Nec cepisse sat est. luctantur corpora nodis,
 Expectansque novas acies, ferroque necantur,
 Inficiturque suo permixtus sanguine pontus
 Totus, quum toto iacuerunt listore prada.
 Altera sit cadis cades: sciuntur in artus
 20 Corpora, & ex uno varius describitur usus.
 Illa datū melior succis, pars illa resenti.
 Hinc sanies preciosa fuit, floremque cruoris
 Enomis, & mixto gustum salē temperat oris.
 Illa putris turba est. strages confunditur omnis,
 25 Permissæque suas alterna in damna figuras,
 Communemque cibum usum, suumque ministras.
 At quum caruleo stetit ipsa sumillima ponto
 Squammigerum nubes, terraque immobilis hæret,
 Excipitur vasta circumvallata sagena,
 30 Ingentesque lacus, & Bacchi dolia compler,
 Humoresque vomit socia permutua dore.
 Et fluit in liquidas tabes resoluta medullas.
 Quin etiam magnas posereque celebrare Satinas,

Et pon-

Et pontum coquere, & ponti secernere viros,
 Quum solidum certo distendunt margine campum,
 Adpelluntque suo deductum ex aquore fluctum,
 Claudendoque negant. tum demum suscipit undas
 Arca, tum pontus per Solem humore niscis.
 Congeritur siccatum petagus, mersique profundi
 Canities emota maris, spumaque rigentis
 Ingenteis faciunt sumulos, petagique venenum.
 Quodque erat usus aqua succo corruptus amaro,
 Vitali sale permixtus, redduntque salubrem.
 At reuoluta polo quum primis vultibus Arctos
 Ad sua perpetuos reuocat vestigia passus,
 Nunquam tincta vadis, sed semper flexilis orbe:
 Ac Cynosura minor cum prima luce resurgit,
 Et pariter vastusne Leo, tum Scorpions acer
 Nocte sub extrema permittunt iura diei:
 Non inimica fera tali sub tempora natas
 Ora feret. placidas reget in commercia gentes.
 Ille manu vastos poterit frenare retonus,
 Et palpare lupos, pantheris ludere captis,
 Nec fugiet validas cognati sideris ursus.
 Inque arteis hominum, pernerisque munera ducet.
 Ille elephantia premeo dorso, stimulisque mouebit
 Turpiter in tanto vadonem pondero cunctis.
 Ille tigrim rabie soluet, pacique domabis,
 Quaque aliq infestans siluis animalia cernas,
 Iunges amicitia secum, catulosque sagaces.

Tertia Pleiades dotabit forma sorores,
 Feminum rubro unitum suffusa pyropo,

lunemque

- Invenitque parem sub te, Cynosura, colorem,
 Et quos Delphinus iaculatur quattuor ignes,
 Delosomque tribus facibus, similique nitentem
 Luce Aquilam, & flexos artus per lubrica terga.
- 5 Tum quartum quintumque genus discernitur omni
 E numero, summaque gradus qui iungitur Angue,
 Maxima per minimos censu concluditur imo,
 Qua neque per cunctas noctes, neque tempore in omni
 Respondent alto celi summata profunda.
- 10 Sed quum clara suos auersit Delia cursum,
 Quumque vaga est illa, & terris sua lumina condit,
 Mersit & ardentes Orion aureus ignes,
 Signaque transgressus mutat per tempora Phæbus,
 Effulget tenebris, & nocte accenditur atra.
- 15 Tunc conferta licet cali fulgentia templa
 Currere seminibus densis, totisque micare
 Floribus, vi sicca curuum per lissus arena:
 Nec spatium stellis, mundo nec cedere summam:
 Sed quot cants semper nascentes aequore fluctus,
- 20 Quos delapsa cadant foliorum millia silvis,
 Amplius hoc ignes numero volitare per orbem.
 Vique per ingentem populus describitur urbem,
 Præcipuumque Patres retinant, & proximum Equester
 Ordolocom, Populumque Equiti, Populoque subire
- 25 Vulgus iners videas etiam sine nomine turbam:
 Sic etiam magno quadam respondere mundo
 Hac natura facit, qua cali condidit orbem.
 Sunt stella Procerum similes, sunt proxima primis
 Sidera, suntque gradus, atque omnia iuncta priori.
- 30 Maximus est populus, summo qui culmine fertur,
 Cui si pro numero vires natura dedisset,
 Ipse suas aether flammæ sufferre nequirit,
 Totus & accenso mundus flagraret Olympo.

F I N I S.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in MANILIO

continentur.

A.			Armenia Leoni subiecta.	103, 18
A Bligutorum genitura.	96, 25		Arporum studiorum sub quo signo edantur.	87, 11
A Adzon.	114, 29		Artium origo.	4, 4
A Adiacum bellum.	25, 32, 116, 30		A A. 200, 29. Tauro subiecta.	103, 10
A Acutorum & solertiū genitura.	87, 25		Astrologia auctores primi.	2, 23
A Adamas.	106, 13		Astrologi, & Mathematici sub quo signo edantur.	85, 8
A Egyptii inventores astronomi.	2, 23.		A Atalanta.	114, 23, 26
minus colorati Indis.	102, 27		A Achia.	64, 11
A Egyptus subiecta Arieti.	103, 9		Athlorum dodecatopos.	62, 18
A Emilia gens.	25, 13		Aucupium genitura.	120, 11
A Enneas.	81, 6.		A Augustinus. 25, 17. Deus.	97, 2
A Erarii Custodum genitura.	120, 2.		Augusti genitura.	45, 4, 97, 7
A Erariorum & Ferrariorum genitura.	88, 1.		Auratum, & Auriscum genitura.	114, 17
A Ethiopia Cancro subiecta.	103, 15		Aurifabrorum, & Argentifabrorum genitura.	87, 33, 125, 17
A Ethiopes.	102, 13		Auriflorum genitura.	124, 28
A Africa. 100, 16. Scorpio subiecta.	104, 3.		Aurilegulum genitura.	125, 10
A Agilium genitura.	87, 26, 111, 7, 112, 22.		A Axis.	9, 27
A Agricolarum genitura.	84, 13, 96, 11, 117, 19.		B.	
A Agrippa.	25, 15		B Abylonia Piscibus subiecta.	104, 24
A Amatorum genitura.	114, 2		Bellerophonis genitura.	112, 9
A Ambrosiorum genitura.	114, 1		Bellicosorum, & Martialium genitura.	87, 4
A Amicitia rara exempla.	47, 30		Bestiariorum genitura.	85, 27, 87, 8
A Andromeda. 11, 32, 125, 21. & inde			Bithynia Leoni subiecta.	103, 18
A Anguis Vrsarum. 12, 21. Eius magnitudo.	131, 7		Bootes. Vide Arctophylax.	
A Animi vis.	107, 28		B Baltus.	25, 2
A Annonæ redemptorum genitura.	116, 27		C.	
A Antichthonis.	3, 20		C Acorum genitura.	96, 21
A Antistites & Aeditimi sub quo signo edantur.	97, 1, 119, 20		Cæsar Diuus.	25, 18
A Aquario quæ regiones subiectæ.	104, 21		Cæsaris interitus.	32, 6, 97, 20.
A Aquatica negotiantium genitura.	116, 28		Calulatorum genitura.	86, 22
A Aquila fidus. 11, 25. Eius magnitudo.	131, 4.		Camillus.	25, 1
ortus.	123, 30		Cancer.	305, 23
A Aquilices sub quo signo edantur.	88, 12		Cancro regiones subiectæ.	103, 14
A Arabia Tauro subiecta.	103, 11		Canicula.	13, 2, 115, 20
A Arabicus sinus.	100, 14		Canum studiosi sub quo signo edantur.	114, 13
A Arachne.	84, 19		Cannensis clades.	81, 19, 100, 28
A Arctophylax.	10, 31		Canopus.	7, 30
A Arcturus. 10, 33. Eius ortus.	120, 1		Cantorum, & Cantorum genitura.	119, 6.
A Argo. 13, 18. Ortus.	109, 14		Capella fidus.	12, 15, 30, 20, 113, 9
A Arieti quæ regiones subiectæ.	103, 1		Cappadocia Leoni subiecta.	103, 18
A Arma venatoria parantes sub quo signo edantur.	15, 12		Caprariorum genitura.	112, 28
			Capricornæ regiones subiectæ.	104, 15

Cardines geniturarum.	53, 19	magnitudo.	130, 2
Cardinum internalla.	55, 7	Deltoton. 12, 2. Eius magnitudo.	130, 3
Cardinum vires.	55, 29	Deorum Tutelæ in signis.	42, 27
Caria regio Virgini subiecta.	103, 25	Defultorum genitura.	111, 30
Carnificum genitura.	128, 9	Deus in xii domibus.	57, 8
Carucanorum genitura.	119, 26	Dextra & sinistra Signa.	38, 9, 19.
Carthago. 100, 16. Scorpionis subiecta.	104, 2	Diacium genitura.	119, 24
Caspium mare.	100, 6	Dierum inæqualitas secundum climata.	66, 30
Cassiopea. 12, 31. Eius ortus.	124, 15	Dierum mensura sub Aequinoctiali.	87, 3.
Cato.	25, 14.	Ditis ianua.	58, 17
Centaurus. 13, 24. Eius ortus.	119, 24	Dodecaeteris genethliaca.	75, 33
Cepheus. 123, 1. Eius ortus.	122, 26	Dodecatemorion.	50, 23
Cercoptes animalia.	100, 26	Dodecatemorion in Dodecatemaria.	52, 2
Cetus sidus. 14, 16. Eius ortus.	129, 6	Doridos regio Virgini subiecta.	103, 24
Cetariotum, & Bolesnarum genitura.	129, 9	E.	
Chaldaei inventores astronomia.	2, 13	Ecliptica Signa.	105, 9
Chronocratoris xii Signorum.	76, 17	Eclipsis non vbique eodem tempore cernitur.	3, 4
Chronocratoris Dodecatropi.	77, 1	Edacium genitura.	96, 25
Cicero.	25, 11	Elementorum dispositio.	5, 29
Cilicia Aquario subiecta.	104, 23	Eloquentium & Facundorum genitura.	86, 10
Cinodorum genitura.	55, 7	Equariorum genitura.	87, 16
Circuli paralleli.	18, 11	Equorum domitores sub quo signo nascuntur.	87, 16. 111, 33. 128, 20.
Circulus æquinoctialis.	18, 19	Equus sidus. 11, 30. Eius ortus.	128, 17
Circulus Antarcticus.	19, 6	Erigone.	30, 22
Circulus Arcticus.	18, 15	Eumæi subulci genitura.	113, 7
Claudia gens.	25, 12	Europa.	101, 5
Clelia.	24, 30. 81, 15	Euriporum deductores sub quo signo eduntur.	88, 15
Cocles Horatius.	24, 31. 81, 14.	Euxinus Geminus subiectus.	103, 12
Cognitorum, & Sæctorum genitura.	118, 26	Exilegem genitura.	124, 6
Coluri.	10, 19	F.	
Cometa.	25, 30	Fabius Cunctator.	257, 81, 22
Cometa Acontias.	27, 1	Fabricius.	23, 4
Cometa Docides.	26, 24	Felix in xii domib.	56, 20
Cometa Lampadias.	26, 30	Fides sidus.	121, 19
Cometa Pitheus.	26, 26	Flaturariorum genitura.	88, 1
Cometa Pogonias.	26, 23	Florum cultorum genitura.	117, 3
Corona sidus. 11, 1. Eius ortus.	116, 33	Fortuna in xii domib.	57, 26
Corpiulentorum genitura.	85, 1	Fortunæ imperium in rebus humanis. In	
Corvinus.	24, 32	procemio lib. 1111.	
Corvus sidus.	13, 23	Fortunæ Soris.	64, 25
Cossus.	25, 5	Fugacium genitura.	128, 31
Craetæ sidus. 13, 23. Eius ortus.	116, 29	Funambulorum genitura.	129, 3
Creta Sagittario subiecta.	104, 7	G.	
Croci interitus.	82, 13	Galaras. vide Laetus.	
Curiatii & Voltatii fratres.	81, 16	Gallia. 101, 6. Capricorno subiecta.	104, 17
Curius.	25, 4. 84, 31	Garum.	129, 23
Curfura genitura.	128, 22	Gemellorum & Gemellipararum genitura.	98, 6
Cygnus sidus. 11, 19. 30, 21. Eius ortus.	120, 9	Geminis quæ regiones subiectæ.	103, 12
Cynofura. 10, 14. 30, 20. Eius ortus.	130, 14.	Germania 102, 5. Capricorno subiecta.	104, 18
magnitudo.	131, 1.	Glabratorum & pumicatorum genitura.	113, 9
D.		Gladiatorum genitura.	87, 8
Dæmonion Saturnus.	58, 12	Gracia.	101, 9
Dæmonie in xii domibus.	56, 29	Græci palæstræ dediti.	102, 10
Dea in xii domib.	57, 15	Græstorum genitura.	126, 32
Decani.	89, 16.		
Decii.	25, 8		
Delphinus sidus. 11, 28. Eius ortus.	121, 26.		

H.		Mancipes carcerum sub quo signo eduntur.	
H Annibalis mors.	81.23.97.22	128.4	
Helice.	10.11	Manfuetariorum genitura.	87.19.130.17
Hellefpontus Arieti fubiectus.	103.3.	Marcellus.	256
Heniochus.	111.44	Margaritariorum genitura.	121.16
Hefiodi Georgica.	30.8	Marii victoria de Cimbris.	81.27
Hefiodi Theogonia alia à vulgata.	30.2.	Marii clades.	ibid.
Hifpania Capricornio fubiecta.	104.17	Marforum & Pfyllorum genitura.	121.1
Hodi fidus. 12.14. Eorum ortus.	112.15.	Mauri à colore oris difti.	102.19
Hædus fidus.	118.20	Meleagri genitura.	114.22
Homerus.	29.21	Menander.	123.18
Horatii trigemini.	24.28	Menforum, ponderatorum, libripendium ge-
nitura.	86.22
Horofcopus quomodo indagandus.	65.21.73.	Mercatorum genitura.	85.15
31.		Mercurii ftella oftendens fe, & occulans.	27.
Hortulanorum vel olitorum genitura.	117.3.	22	
Hyades.	112.31	Mercurius inuentor astronomie.	2.12
Hydra fidus.	13.21	Meridianus.	20.16
I.		Meffeniæ bellum.	19.27
I Aculatorum genitura.	118.3	Metalliariorum genitura.	87.30
Ignis femina vbi que.	27.3	Metelli.	25.13
India Cancro fubiecta.	105.14	Metellus.	82.17
Indorum color.	102.19	Metonis Athenienfis genitura.	88.20
Infidorum genitura.	97.32	Mimorum genitura.	125.20
Ingeniculus. 10.30. Eius ortus.	128.29	Mollium & effeminatorum genitura.	113.
26.
Inquietorum genitura.	112.32.118.24	Mulionum genitura.	119.26
Infidiorum & infefforum viz genitura.	128.	Mulomedicorum genitura.	119.29.128.26
32.		Mundi forma rotunda.	7.18
Infule maris mediterranei.	99.19	Mundi origo.	5.2
Ionia Virgini fubiecta.	103.24	Mundorum, cultorum, elegantium hominum
genitura.	113.25.117.14
Iracundorum genitura.	86.4.116.21	Muficorum genitura.	85.3.96.16
Italia Libræ fubiecta.	103.26	Mutius Scamola.	81.13
Infulæ fidus.	114.20	N.	
Iulia gens.	25.16	N Atorum genitura.	122.1
Iulius Brutus.	25.2	Nauiculariorum genitur.	88.24.97.24
110.19.
Iurisperitorum genitura.	86.26	Naue merces traicienzium genitura.	85.20
L.		Naumachorum genitura.	89.6
L Actus circulus.	22.1	Nero collega Liuii.	25.8
Lacteus circulus Herorum fedes poft mor-
tem.	24.9	Notariorum genitura.	86.14
Lanifum, & Lanariorum genitura.	84.12	Mortia fidera.	14.19
Lafciunorum, & voleptariorum genitura.	112.
21.118.30.	O.	
Legiflatorum genitura.	96.30	O ccidens Capricorno fubditus.	104.
Leoni quæ regiones fubiectæ.	103.16	15	
Lepus fidus. 13.18. Eius ætus.	114.5	Ofto topi.	95.6.59.2.
Liberalium hominum genitura.	88.22	Ophiuchus. 11.13. Eius ortus.	120.32
Libidinoſorum genitura.	97.32	Orion. 12.26. Eius ortus.	110.3
Libræ quæ regiones fubiectæ.	103.26	Orizon.	20.31
Liuius collega Neronis	25.8	Orpheus.	119.3
Lucifer, Hefperos, idem.	6.24	P.	
Luna deliquium crepitu æris reuocari.	8.8	P A dagogorum genitura.	122.32.
Lycurgus.	24.23	Palamedis genitura.	86.23
Lyra fidus. 11.6. Eius ortus.	118.33	Papirus.	25.3
M.		Περικλῆος genitura.	129.3
M acedonia Leoni fubiecta.	103.19	Ρελία	
Magiftratum apparitorum genitura.	118.		
24.			

I N D E X.

Pella Alexandri Magni Patria.	24.20	Roma sub Libra condita.	103.38
Peregrinantium genitura. 88.31. 95. 33. 110. 22.		Romanorum temperatura.	102.8
113. 16.		S.	
Pericæci.	5.17	Sacer mons.	113.2
Perseus.	11.32	Sagariorum genitura.	88.3
Periscum bellum Xerxis.	39.32	Sagitta sidus. 11.24. Eius ortus.	118.2
Periscum mare.	100.8	Sagittario quæ regiones attribuitur.	104.7
Peris subiecta Arieti.	103.7	Sagittariorum genitura.	116.4
Pessis Attica.	28.2	Salacium genitura.	89.8. 113.23
Petauritarum genitura.	122.16	Salinarii.	129.33
Phænomena Boreæ.	10.9	Salis confectio.	166.6
Phænomena Notia.	12.23	Salmonei genitura.	112.3
Phætonis incendium.	23.19	Salsamentariorum genitura.	129.18
Philippi, campi.	28.27	Saltatorum & scenicorum genitura.	
Philodæta genitura.	118.8		
Phrygia Leoni subiecta.	103.16		
Piscatorum genitura.	89.3. 121. 7. 115. 2.	Salutatorum genitura.	111. 8
118. 6.		Sanctimoniam insignium genitura.	97.26
Pilulidiorum genitura.	114.13	Sardinia humano vestigio similis.	99.20
Piscibus quæ regiones subiectæ.	104.24	Sardinia Storcio subiecta.	104.6
Piscis Notius.	14.11	Satellitum & regionum stipatorum genitura.	
Pistorum genitura.	88.2. 117.28		
Piso.	24.24		
Pleiades. 12.20. 113. 21.		Scæuolæ.	24.29
130. 32.		Scipiones.	25.9
Cn. Pompeii interitus.	81.32	Scorpio quæ regiones attribuitur.	104.2
Cn. Pompei tres triumph.	25.10. 81.33.	Scorpius.	30.22
82. 1		Scythia Tauro subiecta.	103.10
Cn. Pompeius Cn. E.	29.5	Señorum & cognitorum genitura.	118.27
Ponderatorum genitura.	86.22	Seditioforum genitura.	113.4
Donna subiecta Geminis.	103.12	Sedulorum genitura.	128.18
Porta laboris in XII domib.	36.2	Seplasiariorum genitura.	117.10
Predatorum genitura.	96.29	Serranus.	84.31
Puam integritas.	82.13	Seruius iurifconsultus.	86.30
Procyon. 13.18. Eius ortus.	115.10	Ser. Tullius Rex.	82.15
Prodigiorum genitura.	88.22	Senerorum genitura.	122.26
Prophetarum genitura.	119.23	Sicilia Sagittario subiecta.	104.12
Proponis Arieti subiecta.	109.6	Signa Antardica.	14.30
Pudibundorum, & verecundorum genitura.		Signa asyndera.	41.18
86. 17		Signa biformia.	34.27
Pugilum genitura.	114.19	Signa communia.	36.22
Pugna in Philippiis campis.	28. 27	Signa contraria.	41.29
Pumicatorum genitura.	113.29	Signa currentia.	37.4
Punica bella.	110.29	Signa debilia.	37.15
		Signa dextra, sinistra.	38.9.19
		Signa duodecim Zodiaci.	9.11
		Signa dupla.	34.32
		Signa eclipica.	105.9
		Signa fecunda.	36.28
		Signa ferina.	34.14
		Signa festi.	37.8
		Signa gemina & paria.	34.17
		Signa hexagona.	40.23
		Signa humana.	34.13
		Signa masculina, feminina.	34.9
		Signa nocturna, diurna.	35.28
		Signa peruersa.	35.22
		Signa recta, aut stantia.	37.6
		Signa singularia.	41.3
		Signa.	

INDEX

<i>Signa sterilia.</i>	36,30	<i>Teffellatorum genitura.</i>	124,13
<i>Signa terrestria, aquatica.</i>	36,16	<i>Terragona signa.</i>	38,13
<i>Signa Tetragona.</i>	38,13	<i>Teucri genitura.</i>	118,7
<i>Signa Trigona.</i>	37,30	<i>Thebanum bellum.</i>	59,28
<i>Signa Tropica.</i>	37,24,78,5	<i>Theocritus.</i>	30,29
<i>Signorum XII apotelesmata</i>	84,5	<i>Thrasymenus lacus.</i>	81,24
<i>Signorum orientium apotelesmata.</i>	95,25	<i>Tibicinum & Fidulatorum genitura.</i>	119,17
<i>Signorum Chronocratoris.</i>	76,17	<i>Timidorum genitura.</i>	113,14
<i>Signorum consensus in visu, & auditu.</i>		<i>Tortorum & carnicum genitura.</i>	121,23
43,37		<i>Tragedorum, & Comedorum genitura.</i>	
<i>Signorum obliquitas.</i>	66,8		
<i>Signorum triplicitatis contraria.</i>	45,15	<i>Trebiz clades.</i>	100,18
<i>Signorum tureiz in membris humanis.</i>	43,14	<i>Trepidorum genitura.</i>	84,21,113,14
101,27		<i>Trigona signa.</i>	37,30
<i>Signorum apophorica tempora.</i>	69,15	<i>Triumphatorum genitura.</i>	97,16
<i>Signorum partes noxie.</i>	93,30	<i>Tropicus Canceri.</i>	18,17
<i>Simpliciorum ingenuiorum genitura.</i>	86,5	<i>Tropicus Capricorni.</i>	18,31
<i>Socrates.</i>	24,24	<i>Typhonis sedes.</i>	56,6
<i>Solerium genitura.</i>	111,6,118,23		
<i>Solon.</i>	24,23		
<i>Sors Fortunæ quomodo indaganda.</i>	64,25		
<i>Sors Fortunæ, sine Asthorum Thema.</i>			
62,11			
<i>Spica fidus.</i>	117,18		
<i>Stadiasii anaphorici methodus.</i>	70,15		
<i>Stadiasii anaphorici exemplum.</i>	73,9		
<i>Stadiodromorum genitura.</i>	114,8,128,22		
<i>Stellæ septem errantes.</i>	25,26		
<i>Stellarum & Solis forma rotunda.</i>	7,22		
<i>Stellarum magnitudo.</i>	130,32,Inde.		
<i>Strutorum genitura.</i>	119,28		
<i>Subulcorum genitura.</i>	113,4		
<i>Syri crispî.</i>	102,12		
<i>Syria Arieti subiecta.</i>	103,7		
T.			
<i>Taciturnorum genitura.</i>	85,1		
<i>Taurus quæ regiones attribuit.</i>	109,10		
<i>Temporum tureiz.</i>	74,29		
<i>Temulentorum genitura.</i>	113,22, 116,7,24,118,		
31			
<i>Terra in medio mundi.</i>	6,14		
<i>Terræ diuisio.</i>	98,9		
<i>Terræ forma rotunda.</i>	7,20		
<i>Terræ rotunditatem colligi ex eclipsib.</i>	8,16		
		<i>Tessellatorum genitura.</i>	124,13
		<i>Terragona signa.</i>	38,13
		<i>Teucri genitura.</i>	118,7
		<i>Thebanum bellum.</i>	59,28
		<i>Theocritus.</i>	30,29
		<i>Thrasymenus lacus.</i>	81,24
		<i>Tibicinum & Fidulatorum genitura.</i>	119,17
		<i>Timidorum genitura.</i>	113,14
		<i>Tortorum & carnicum genitura.</i>	121,23
		<i>Tragedorum, & Comedorum genitura.</i>	
		<i>Trebiz clades.</i>	100,18
		<i>Trepidorum genitura.</i>	84,21,113,14
		<i>Trigona signa.</i>	37,30
		<i>Triumphatorum genitura.</i>	97,16
		<i>Tropicus Canceri.</i>	18,17
		<i>Tropicus Capricorni.</i>	18,31
		<i>Typhonis sedes.</i>	56,6
		V.	
		<i>Vauo fugiena ex proelio Camenfi.</i>	81,20
		<i>Varus, vide Quintilius.</i>	
		<i>Velocium genitura.</i>	115,6, 114,6, 122,18
		<i>Venarum, & Bestiariorum genitura.</i>	25,27
		<i>Venditorum & aliarum genitura.</i>	84,22
		<i>Venus in Piscem.</i>	98,1
		<i>Vestaliarum genitura.</i>	24,15
		<i>Vinitorum genitura.</i>	116,18
		<i>Violentorum & iracundorum genitura.</i>	97,35
		<i>Virgini quæ regiones subiecta.</i>	105, 26
		<i>Vitruerî totius dimensio.</i>	17,23
		<i>Volaprariorum genitura.</i>	89,8, 118,15
		<i>Vrbium Conditorum ac ouerforum genitura.</i>	
		<i>Vrinatorum genitura.</i>	121,9, 122,12
		<i>Vitis Calceus.</i>	10,10
		<i>Vitis maior.</i>	130,11
		X.	
		<i>Xerxes.</i>	24,26
		<i>Xerxis naufragium.</i>	82,14
		Z.	
		<i>Zodiacus.</i>	26,17

FINIS

IOSEPHI
SCALIGERI
IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTAE

- IN

M. MANILII
ASTRONOMICON,

ab ipso Auctore recognitz, luculentisque ac-
cessionibus plurimum locupletatz.

IMPENSIS I. BOCKENHOFER
1674

ARGENTORATI,
Impensis IOH. IOACHIMI BOCKENHOFFERI,
cld. lcc. lv.

AVCTORVM NOMENCLATOR QVI HIS CASTIGATIONIBVS

CITANTVR AVT EMENDANTVR.

A.

A BEN Ezra.
Achilles Statius.

Acro.

Alta Apostolorum.

Alta Triumphorum Pompei Magni.

Eliauu.

Aeschylus.

Aetna auctor.

Albinouanus.

Alexis Comicus.

Alfenus Iurisc.

Alkabizius.

Anacreon.

Antiphanes Comicus.

Apollonius Rhodius.

Apollonides poeta.

Aratus sepius.

Emendatur.

42.45.370.372.

Insigni loco illustratur.

372.

Archedicus Comicus.

Archimedes.

Aristophanes Comicus.

Aristophanes Grammaticus.

Aristoteles.

Arnobius.

Artemidorus.

Asterismi.

Arbenans.

Attalus Arati interpres.

Attius.

Augustus Caesar.

Augustinus.

Auenus Festus. saepe.

Emendatur.

Ausonius.

B.

Baal Aruch Iudeorum.

Notatur.

12.

Beda.

Boetius.

C.

C. Caesar.

Calippi Parapegma.

Callimachus.

Callistratus iurisc.

Capitolinus.

Emendatur.

370.

Cassiodorus.

Catullus.

Cedrenus.

Celsus.

Censorinus.

Chærilus.

Chrysippus.

M. Cicero. saepe.

Emendatur.

47.370.

Illustratur.

367.408.

Notatur.

370.389.397.402.

Q. Cicero.

Cinna.

Claudiana.

Clementis Canones.

Cleomedes.

Cod. Theodof.

Columella.

Crinagoras poeta.

D.

Damasus.

Democritus.

Demophilus.

Demothenes.

* 2

Disam-

Dicaearchus.

Dio Nicenus.

Diodorus Philosophus.

Diogenes Laertius.

Diphilus Comicus.

Drepanius Pacatus.

E.

Empedocles.

Ennius.

Epicrates Comicus.

Epictetus.

Epicurus.

Epigrammata Graeca.

Epigrammata Latina.

Eratosthenes.

Etymologicon.

Emendatur.

Euclides.

Eudoxus.

Euripides.

Eusebius.

Eustathius.

F.

*Fauorinus vetus orator emendatur apud
Gellium.*

Firmicus. saepissime.

Emendatur & notatur. saepe.

G.

Geminus.

Geoponica.

Germanicus Caesar.

Emendatur.

Notatur.

Glossarium vetus Latinograecum, & Graecolatinum. saepissime.

Glossarium Latinoarabicum vetus.

Glossae aliae veteres.

Græcorum astrologorum veterum testimonia.

H.

Heraclicus.

Hermes.

Herodotus.

Hesiodus.

Hesychius.

Hieronymus.

Hipparchus.

Homerus.

Horatius.

Horus Apollo.

Hyginus.

I.

Iamblicus.

Inscriptiones veteres. saepe.

Isidorus Characenus.

381. *Isidorus Hispalensis.*

Julianus Apostata.

Iunius Philargyrus.

Iustinus Martyr.

Iuuenalis.

Illustratur insigni loco.

412.

K.

Kalendaria duo Romana.

L.

Laberius illustratur.

400.

Lex Rhodia.

Lex Lacedæmonum.

Linus.

Lucanus. saepissime

Emendatur.

74.

Notatur.

59. 94. 101. 207.

Expenditur.

11. 12. 15. 16.

359. *Lucas Evangelista.*

Lucianus.

Lucilius.

Lucretius.

M.

Machon Comicus.

Marcus Diaconus Gazensis.

Martia-

<i>Martialis. saepe.</i>		<i>Plato.</i>	
<i>Emendatur.</i>	89. 287. 362. 371. 394.	<i>Plautus.</i>	
<i>Martianus Capella.</i>		<i>Plinius. saepe.</i>	
<i>Martinus Dominicanus.</i>		<i>Emendatur.</i>	62. 225.
<i>Martyrologium Latinum optimum & vetustiss.</i>		<i>Illustratur.</i>	391
<i>Martyrologia Arabum.</i>		<i>Notatur.</i>	214.
<i>Græcorum.</i>		<i>Plinius Cæcilius.</i>	88.
<i>Maurus Terentianus.</i>		<i>Poeta vetus.</i>	
<i>Menander.</i>		<i>Pollux.</i>	
<i>Illustratur.</i>	229. 311.	<i>Emendatur.</i>	380.
<i>Messaalla Arabs.</i>		<i>Porphyrius.</i>	
<i>Mæro vel Myro Poetria.</i>		<i>Posidonius.</i>	
N.		<i>Propertius. saepe.</i>	
<i>Neopolemus Parianus.</i>		<i>Prudentius.</i>	
<i>Nicander.</i>		<i>Ptolemæi Regis Epigramma emendatur.</i>	23.
<i>Nicephorus Gregoras.</i>		<i>Ptolemæus Pelusiensis.</i>	
<i>Nigidius.</i>		<i>Emendatur.</i>	26. 29.
<i>Novella Iustiniani emendatur.</i>		<i>Notatur.</i>	41.
O.		<i>Publij Mimi versus illustratus.</i>	
<i>Onidius. Sepisime.</i>		<i>Pythagorei.</i>	
<i>Emendatur.</i>	416.	S.	
<i>Notatur.</i>	65. 66.	<i>Sallustius.</i>	
<i>Oppianus.</i>		<i>Salvianus Episcopus. Masfil.</i>	
<i>Orpheus.</i>		<i>Sappho.</i>	
P.		<i>Scholiastes Apollonij.</i>	
<i>Pacuvius.</i>		<i>Aristophanus.</i>	
<i>Parmenides.</i>		<i>Germanici Cæsaris.</i>	
<i>Paulinus.</i>		<i>Emendatur.</i>	364. 381.
<i>Paulus Alexandrinus. saepe.</i>		<i>Homeri Arxidoros.</i>	
<i>Paulus Apostolus.</i>		<i>Iuuenalis.</i>	
<i>Paulus Iurisc.</i>		<i>Nicandri.</i>	
<i>Emendatur.</i>	299.	<i>Ptolemæi.</i>	
<i>Peripatetici.</i>		<i>Senatusconsultum Ephorum notabile.</i>	
<i>Perius.</i>		<i>Seneca.</i>	
<i>Petofir & Neceps.</i>		<i>Idem in Tragædiis.</i>	
<i>Petronius Arbiter.</i>		<i>Seruius.</i>	
<i>Petrus Apostolus.</i>		<i>Error eius.</i>	7.
<i>Phorj Bibliotheca.</i>		<i>Sex. Empiricus.</i>	
<i>Phrynicius Comicus.</i>		<i>Sibylla.</i>	
		* 3	<i>Sidonius</i>

Sidonius Apollinaris.
Silius Italicus. saepe.

Emendatur.

Sophocles.

Emendatur.

Spartianus.

Spharavetus Graca.

Statius. saepe.

Emendatur.

Notatur.

Suetonius.

Suidas.

T.

Tertullianus.

Emendatur.

Illustratur.

Thales.

Theo enarrator Arati.

Notatur.

Theocritus.

Tibullus.

Tsmocles Comicus.

416. *Trebellius Pollio.*

Tyrtem.

63

V.

Val. Flaccus. saepe.

Varro.

Notatur.

360.

313. *Vegetius.*

424. *Venantius Fortunatus.*

Virgilius sepiissime.

Vita Chrysostomi.

Vitruvius.

Emendatur.

57.

Vlpianus.

374.409.401.

65.94.105.411.

Volcarius Gallicanus.

Vopiscus.

X.

48.372. *Xenophanes.*

Xenophon.

INDEX

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM QVÆ IN IOSEPHI
SCALIGERI NOTIS IN MANILIVM
CONTINENTVR.

Digitized by Google

Aspectus Signorum cum Planetis quot modis.

137

Apsidius tibicen.	384
Astrapoplesta.	92
Astrologia Aegyptiorum & Babyloniorum inuentum.	26
Astronomiz partes.	20.99.273
Atalantz genitura.	365
Athenz à Sulla diratz.	65
Arhla.	186.192
Arthor um thema.	196
ἀρτιμα γιλαῖν.	375
ἀνάρων.	316
Auctor.	405
Augustigenitura.	308
Augusti horoscopus Capricornus.	147
Augusti natalis.	308
Augusti ἀποθνήσκω.	308
Auiceni Eudoxo refert accepta, quæ tamen ab Arato accepit.	54
Auxileguli.	415
Automaton.	404
αὐτίτης.	405
Azemena.	140
Axis. 39. ἀσμάματος γράμμι.	39

B.

Baharem insula.	368
Baluca.	415
Barbarica sphæra.	333
βασιγ.	380
Batillus.	56
Batulum.	ibid.
βιβλαμίν®, βιβλαμίν® Arato.	368
Biegezi.	398
Berosus.	26
Bessi metallariz.	292
Bestiarii.	285
Bootes. Vide Arctophylax.	
βουλαφίξου Sial.	319

C.

Cedere verba.	302
C. Cæsariz triumph. 309. ἀποθνήσκω.	332
Calliopici.	282
Campz marinz Delphini.	88
Campidoctores.	290
Canaris insule.	80
Canicula.	52.53.366
Canicula à Calabris propitiabatur. 366. à Ceis.	54.366.
Caniculam à meridie corni.	
Caniculæ ortum obseruant Cilices.	55
Canon horarius.	53
Canon ascensionalis.	243
Canopus.	242

Cantatores, Cantores.

Canticum.	ibid.
Cantor mimus.	ibid.
Capiteiorum.	400
Capite fittere.	ibid.
Capricornus sidus contractum.	38
Capri cornu horoscopante nascuntur Reges.	148
Caput Scholz.	297
Carcer. Castrorum.	418
Cardinum interualla.	172
Caria clausi.	54
Cassiopea non Cassiopea.	418
Caspium mare.	315
Catabolum.	286
Cataclysmos.	30
Catillus molæ.	214
Catomum, Catomium.	400
in causâ esse.	140
Cassarius oculorum.	ibid.
Cei obseruant ortum Caniculæ.	54
Centauros.	78
Centesima nota.	284
Cercopes.	316
Ceruchi.	74
Ceteus, Ingenicularus.	48
Chariton & Menalippus insignis amicis exempla.	155
Chelidonias Piscis.	57
Chelys veterum est <i>Low</i> nostrum.	389
χελών®.	350
Chiron.	78
Chorea vitium.	369
χρηνοῖ ἀρίστου.	88
Chromatarii.	319
Chronocratoriz signorum.	265
χρῆν®, annus.	257
Circenses ludj.	295
Circuli paralleli.	206
Circulus quot stadiorum.	220
Citharz Apollo inuentor.	379
Clapes Laconice.	48
Clausus auctor Claudiz gentis.	89
Clitarchi opinio de Caspio mari.	15
Cognitor, Cognitura.	379
Columba Decimi Bruti.	395
Columbz ad insula & epistolas ferendas institutz.	
395.	
Columbz moschi, & odorum appetentiff.	396
Columba Muhammedis.	ibid.
Columba Iosuz secundum Samaritas.	ibid.
Coluri circuli.	77
Combinator.	353
Cometes πωγωνίας.	93
δούκας, 93. πιδίος, 94. βοσφυχίας, 94.	
αἴθ, 95. αἰοντίας, 95. λαμπυδίας, 95.	
Cometz duratio.	92
Comites equi.	354

Commi

[illegible]

1549. Planetæ.
 1550. Idem.
 Exorare leones.
 Expungulare.

F.

Factiones.
 Factiones Stellarum.
 Factores, alius factionis homines.
 Farum. *φάρμακον*.
 Fanius pro Fabia.
 Verdaria.
 Ferens, *επιφορημένος*.
 Fidicula.
 Finis, circulus.
 Firmicus matheſeos ignatus.
 Elaturarius.
 Fons, *πηγή*.
 Forma, asterismus.
 Forma, ſchema geometricum.
 Fulmentum, & Fulmenta.
 Fundens ſubſtantium.
 Furnarius.

G.

Gabia.
 Galaxias.
 Garcias ab Horto medicus Protegia Indiarum nota-
 tur.
 Genetis mutatio. 419. & deinceps.
γενετικὴ παραδοχματικὴ.
 Geniturarum exempla per omnes modos.
 & deinceps.
 Geniturarum cuspides ſive anguli.
γενετικὴ.
γενε.
 Glabratores.
 Gladiatores anctorati.
 Gradus quot ſtadium.
 Grotius poeta.

H.

Harpa.
 HAVE.
 Heliotropion Metonis.
 Hepaxonos.
 Heraclidæ liber *πρὸς ἄνθρωπον*.
 Heraclitus.
 Hermodori genitura.
 Heteroſcii.
 Hilleg.
 Hinni.
 Hiſpania bellæ.
 Homozona.
 Homozoni Dii.
 Horarum inæqualitas. 203. per totum.
 Horariorum incrementorum ratio apud veteres. 224.

96 Horarum duplex inæqualitas. 225
 360 Horologium ad æquinoctialem ſubram dirigi-
 tur. 228
 291 Horoſcopum deprehendendi mos. 341
 291 Horrea Sulpitia. 375

I.

117 Icati boues. 42
 117 Ichauſa, Sardinia. 314
 117 *ιδιότρομος*. 321
 89 *ιερωνομήσιον*. 392
 266 Illi, pro illic. 206
 388 Illices, *καλὸν τριμύ*. 396
 399 Increpare boues. 42
 68 Infundere. 369
 335 Inferre. 411
 293 Interiundi equi. 291
 371 Inſitor ſidus. 419
 29 Inſus canere. 384
 127 Ioh. de Roſas notatur. 193
 176 Ioui, pro Ioue. 145
 147 *ιωνία*. 390
 284 Ipfum, ſciptum. 35
 Irriguus cantus. 184
 Iſia feſta. 27
ισχυρά. 414
 83 Iugitus, clangor miluorum. 387
 Iugula Orion. 364
 Iugulæ. 364

K.

27 *καλὸν δαίμον*. 171
 244 *καλὸν μὴν κριταλὸν ἔχον*.
 169 *κατανομήν κριμαδ*. 400
 387 *καλὸν nomine quid veteres*. 317
 390 *καλὸν*. 169
 362 *καλὸν rutele*. 178. 183
 290 *καλὸν τὴν ἀρχήν*. 380
 220 *καλὸν*. 372
καλὸν. 383
καλὸν. 42
 384 *καλὸν*. 370
 352 *καλὸν. καλὸν τριμύ*. 408
 261 *καλὸν*. 392

L.

30 Lampada Lampade. 46. 47
 227 Leges Iulie Auguſti. 309
 99 Librari. 122
 117 Limen. 76
 390 Linea alba. 116
 143 Linea normalis. 125
 143 *λίαν*, commiſſura Piſcium. 57
 Liquaminarius. 422
 Lucani ſcarabei. Lucifera

Palamedes.	188	Planipedes.	82
παλιών, ducere.	393	Platica signorum configuratio.	
παλιώνριση.	395	πλάκατος βασιλεως.	228
Pallas triumphus.	281	πλάς pro Horologio.	383
παύρετο. Trimegisti liber.	189	πλέ.	408
Pantomimus.	408	Portare se.	76
Pantomimi primum Romæ sub Augusto.	360	Postliminium.	239
παρεβέλ. παρεβαλύνω.	286	Præcepta doctrinæ Manilianæ.	115
παρεβέντης.	117	Prætor Cincensibus signum datur.	406
Parallelorum definitio.	77	Prætextus pro Prætextatus.	383
παρεσιωπέντος.	159	πρεσβ.	116
παρεσυγασμός.	212	πρεσβης, factiones.	297
Partes, factiones.	150	Primanus.	105
à Partibus remonere.	150	Primus, ιδιότης, κυριότης.	360
Particula QVAM, QVVM, VT reticentur.	90	πρίχρηδα ἄσμενα.	151
Partilis Signorum configuratio.	126	Procurator duccenariæ.	
Pastiles oues.	63	Procyon. Vide antecanis.	
Pastuitas.	63	πρόκυπτος.	354
Pastor certamen.		προφυλακτικῇ.	390
Pauli Alexandrini sæculum.	215	Prorogator barbarum.	115
Pauli muli.	390	προσάρα, ius applicationis.	26
Pedlines Lyræ.	44	προτίλας.	110
πάρχως Lyræ.	380	Protenus.	
Pegma.	404	προτομή.	119
Pegmares.	404	ψαλς Cancri.	360
Pella Alexandri patris.	88	Psalterium.	289
περιδινταὶ μαθημάτων.	282	ψαφισματικῶν.	28
περιδιντοὶ ὕμνος.	78	Ptolemæus Canopus stella.	335
περιόχως.	214	Pumicator.	362
περιόχως.	293	Pychomachi.	365
Petaminarii.	405	Pythæ certamen.	ibid.
πηγὴν quid vocent Apotelesmatici.	29	Pytheas.	71
Pharus.	389		
φάρως ἄστρων.	96		
φάττη Cancri.	307		
Philodæti genitura.	376	Quadrata in amicitis præferuntur omnibus schematiformis.	158
Phœbi tutela tria animalia.	88	τὶ QVANDOQVE Manilio iungitur cum QVIS aut QVVM.	195
Phœnice Cynosura.	40	Quanti pro Quot.	364
Phœnissa mœnia.		Quisque, Quacunque.	379
φασφάριος.	265	Quintanus.	297
Picus Mirandula notatur.	84	Quo. quo magis.	150
Pigmentarii.	373	τὶ QVVM subauditur sæpe.	
Pilicrepi.	364		
Piliudii.	364		
πινυκίων μέγας Astrologia.	99		
Piscis magnus, qui & solitarius.	57		
Piscium alter βόρεος, alter νότιος.	57		
Pistris, Pistrix pro Pristes.	422		
Pity smata.	412	ραιοδοφίος. planetæ.	319
Pity flare.	412	Reduco prima producta.	48
Planeta παλιών, & διπλῶν.	261	Regiones quæ quibus signis subiectæ.	321
Planetæ.	91	ρίμβοι.	359
Planetarum cursus quando primum Graecis cognitus.	22	Remos inhibere.	349
Planetarum aspectus.	123	Reus pro malo ιδιότης.	308
		Robigalia.	52
			Romæ

Sep
Se
Se
Sep
Se
Se
Ca
Saz
Sep
Saz
Ca
Sch
ran
in S
Se
Se
Se
Se
G
Se
Se
S

Rome vrbis natalis.	324	Ἰουμ.	114
Romulus conceptus quando.	325	diuina aduersa.	136
quando natus.	ibid.	diurna.	119
		ecliptica.	328
		fecunda.	121
		feminina nocturna.	119
		ἰσοδυμῆς.	141
		ἰσοανέφερα.	119
		λογικά.	119
		masculina diurna.	119
		masculina, feminina.	112
		mutila.	121
		nocturna.	120
		paria.	113
		πολυανέφερα, ἡλιφανέφερα.	203
		προερόντης, ὑπακούντης.	141
		secundaria.	91
		sedentia.	113
		simplicia.	158
		singula.	113
		sinistra.	125
		στυγία.	115
		sterilia.	121
		transita.	129
		trigona.	156
		Significationes pro circulis.	69
		Signis quæ regiones assignantur.	141
		à Signis Zodiaci causis generationis & corruptionis.	111
		Signorum aspectus.	133
		Signorum caelestium diuino.	111
		Signorum chronocratoris.	
		Signorum σχῆμα triplex.	169
		Signorum ἰσοτροπίας.	
		Signorum tutelæ in membris humanis.	140
		Signorum ortus in Bataua.	141
		Signo sub eodem nati plerunque non sunt iisdem moribus.	300
		Signator lumen.	
		Signa non ascendunt binis horis.	201
		deinceps.	
		Signa omnia oriri recte sub recta Sphæra credit antiquitas.	207
		Signum quot stadium.	
		Simile pro æquali.	47
		Singularior.	
		Singularum scriptor.	287
		Sinistratio.	513
		Sippara.	351
		Sistere, absolutum verbum.	257
		Sors Fortunæ.	187
		& deinceps.	
		Sortes Planetarum.	189
		Sortes lignæ, & eburnæ.	198
		Soligenis dubitatio de modo anni.	272
		Ῥαταλίον in coma.	361
		Sphæra	

Sphæra <i>μολοειδής</i> .	73	Temporis principium, medium, finis.	115
Sphæra recta.	213	Tendere.	97
Sphæra recta aliter accipitur à Scholiaste Prole-		Tergus.	395
maï, ac vulgo.	213	Tetrixins.	377
Sphæra stans.	213	Termini Planetarum.	157
Sphæra diuifio.	51	Terræ forma.	34
Sphæra habitus triplex.	213	Terræ diuifio secundum Eratosthenem.	314
Sphæra barbarica quid.	333	Tessellarii.	411
Sphæra barbaricæ partes.	333	Tethudo.	119
Sphæra Græcica.	333	Tetartemorion.	263
Sphæra Græcorum ad rationes Eudoxi condita		Tetrans.	323
sunt.	230	Teucer Babylonius.	297
Sphæra indica.	335	Teucris genitura.	376
Sphæra Persica.	ibid.	Thales Phœnix secundum quosdam.	40
<i>σφαγεονδία</i> .	36	Thebæ Deorum nutricula.	318
Squallentia.	374	Thema genitura.	194
Squallor.	374	Thema Sortis Fortunæ, siue Athlorum.	196
Staberius Eros.	2	<i>σφαγιστολας</i> .	26
Stadiafmi anaphorici methodus.	220	Thessalia magnorum regum nutritia.	318
Stellæ ab aëre temperantur.	41	Tibar aurum.	
Stellæ primæ magnitudinis nullæ vltra Tropi-		Timotheus Milefius fidicen.	384
cum Capricorni.	59	Tironis Tulli error.	358
Stellarum numerus.	62	Tollere digitum & manum in auctionibus.	
Stellarum magnitudines.	425	378	
<i>σφαγισα</i> .	30	Tora prima correpta.	221
Strator.	390	Tracti Cometæ.	92
Stratura.	390	Transenna.	116
Strictæ mentes.	88	<i>σφαγισα</i> .	263
Stridi.	357	Tropici erymon.	75
Suam, <i>τὴν αὐτῆς</i> .		Tropica quæ in genitura.	268
Subdititijs.	377	Tumores Syrii.	
Subire, ascendere.	233	Turbo.	214
Subices.	233	Tutele Deorum in signis.	138
Subottus.	238	Tympanum.	380
Substinere.		<i>σφαγισα</i> dupliciter consideratur.	192
Sucula.			
Supervacuum.	274		
Suppositus.	377		
suffentare se.	409		
<i>συναισθησις</i> .	117	Vasa supervacuua.	274
<i>συναισθησις</i> , amicitia.	158	Vatillus.	56
Syri quare Piscibus abstinebant.	310	Vbicus pro obicis.	48
Syrorum superstitiosa opinio de tumore mem-		Vestare se, <i>σφαγισα</i> .	409
brorum ex esu Piscium.	311	Vestio, vestatio.	409
		Venefici, Marfi.	396
		Veneris astrum.	90
		Veneris maxima latitudo VIII grad.	84
		Venus cur in piscem mutata.	310
		Verba cædere.	302
		Verba incidere.	302
		Vergiliarum sidus insitot mercium.	294
		in se conglobatum.	306
		Verfura.	271
		Vertere solum.	
		Verrumni.	354
		Vesperus.	96
		Veterinaria.	390
		Victoria	

T.

V.

Victrix solum.
 Vimen.
 Vinnus.
 Viridius, caruleus.
 Virtutes & vitia Romæ consecrata.
 Vinidius, ζαρότιον.
 Vinueri dimensio.
 ὁρμισον.
 Vrbicarii.
 Wageath.

Z.

Zodiacus.

420	Ziampæ.	422
422	Zonæ mundi 320. Earum inuentor.	320
361	Parmenides.	371
373	ζαρότιον.	80
138	Zucotora insula.	380
371	ζόζωμα.	
66		
372		
360	Y.	
297		
	ἡμελλοι.	389
	ὑπαιτία μίλη.	140
	ὑπὸ λυσιδρις.	96
83	ὑπὸ λυσι.	383

IOSEPHI

I
- JOSEPHI
SCALIGERI

Prolegomena

In

M. MANILII
ASTRONOMICA.

E Manilio dicturos nulla nos veterum
prosequuntur auxilia. Nam Ovidius, qui omnes
æquales sæculi sui Poëtas, atque adeo sodales suos
recenset, nostri huius non meminit: nisi forte in
illis fuerit, quorum nomina referre ait esse lon-
gam moram. Neque verisimile est, siquidem omnes com-
morasset, hunc prætermisurum eorum temporum æqualem, &
tanto ingenio ac facundia Poëtam. Laurentius Bonincontrius
Miniatensis, qui ante centum quindecim annos commentarium
nullius aut perexiguæ frugis in hunc Poëtam edidit, primusque
publicè interpretari conatus est, ait hunc Manilium nostrum
non alium esse à Manilio Antiocho, quem Astronomiæ condi-
torem pedibus cretatis inter venalitia Romam naue deuectum
narrat Plinius: cuius rei firmandæ producit testem nummum
argenteum, quem penes se fuisse ait, in quo expressa fuerit imago
hominis peregrino habitu, sphæra juxta caput eius apposita cum
litteris MANILI: eiusdem exempli nummum habuisse quen-
dam Nicolaum Trapontinum familiarem suum scribit Lilius Gy-
rardus. Mirum vero Bonincontrii argumentum, Antiochenum
fuisse, tum quia peregrino habitu, quasi omnes peregrini essent
Antiocheni, tum quia Antiochus dictus, quasi Antiochus no-
men gentile potius, quam proprium. Sed nihilominus mirum,
A quod

quod eiusmodi nummi hodie in loculis antiquariorum non reperiuntur, quorum nemo talem neque habet; neque vidit unquam. Iste vero Antiochus à parentibus in patria, quæcunque illa fuit, Manilius Romæ à manumissores nominatus, quomodo temporibus ultimis Augusti vivere potuit, qui Sullanis temporibus jam Astrologus erat? Vectus enim fuit eadem naui cum Straberio Erote Grammatico, quem temporibus Sullanis ludum aperuisse prodit Suetoniis annis nonaginta quinque ante excessum Augusti. Ergo ante tempora Sullana Romam delatus fuit, ut ultimo Augusti ævo cum annorum cxx plus minus fuisse statuendum sit, quo tempore Manilius hæc Astronomica scribebat. Atqui ipse optat sibi contingere longam vitam ad tantum opus, quod instituit, explicandum.

— — *Faucat magno Fortuna labori,
Annosa & molli contingat vita senecta,
Ut possim rerum tantas emergere moles.*

Sane senex non est, qui cupit senex fieri. Probabilius illi, qui eundem Manilium esse existimant, qui pilam Obelisco Augusti imposuerit, scribente Plinio. Sed Plinius Mathematicum vocat, non Poëtam. Et nos scimus meliorem Poëtam, quam Mathematicum fuisse. Hactenus quod ex aliis de Manilio odorari potuimus. Nam ex eius scriptis de patria nihil colligi potest. Quod autem peregrinum ex eo causatur Gyraldus, quod, ut ipsius verbis utar, inquinatè loquitur: prius nos debebat docere, quid sit inquinatè loqui. Nam si id est βαρβαρίζω, ut reuera est, quare non indicat barbarismos in scriptore sæculi florentissimi, quo & mancipia ipsa pure & Romane loquebantur? Sed si vlli sunt barbarismi, quare nos fugiunt barbarismi, quos deprehendere si nobis per ingenium non liceret, quod in nobis perexigui est, tamen usus ipse aperuisset, qui & in nobis aliquis est. & stupidorum etiam est magister? Sed quemadmodum aliud est ornate loqui, aliud pure: ita aliud est βαρβαρίζω, aliud inconditè loqui: quod quidem multis imposuit, qui βαρβαρισμὸν vocant inconditum sermonem. Illa anus, quæ in Theophrasti sermone peregrinitatem notauit, magis Attice, at minus ornate, quam Theophrastus, loqui

loqui potuit. Idem dicas de Liuiο : cuius dictio ornatior, quam Latinior illi Critico videbatur, qui Patauinitalē in eo animaduvertebat, & quidem fortasse iustius, quam ii, qui militem, qui scripsit diarium belli Hispanici, barbarum vocant : quum tamen eo scripto nihil Latinius concipi possit. Sed horride loqui vllum militem, quem horridum vocant Poëtæ, non tam mirum videri debet, quam putare ideo barbare loqui, quod incondite. Futilissimo igitur argumento Lilius peregrinum suspicatur Manilium ex sordibus eius orationis, quæ nullæ sunt. Idiotissimos vero in illo esse non paucos animaduertet, qui eum auctorem æquiore animo legerit, quam Gyraldus. Sed idiotissimos, & si qua sunt similia, ipsemet Poëta excusat, tum asperitate materiæ, tum egestate Latini sermonis ; contentus nude docere, quod ornate non possit. Neque vero statim omnia damnanda sunt, quæ nitorem sermonis non admittunt : quasi minore cura & ingenio tractanda sint, quæ ab omni cultu eloquentiæ sterilia sunt, quam quæ ornamenta orationis admittunt. Quis sanus dixerit Vitruuium barbare loqui ? Tamen nemo magis incondite. Sed ad libros Manilii, vnde digressi sumus, reuertamur. Manilius igitur, quum ea, quæ à veteribus Græce tradita erant, Latinis versibus edere instituisset, vt in cæteris, sic in tributione operis sui auctores suos sequitur ; qui hanc scriptionem *εἰς ἀμύγη καὶ συγκερατικὴν θεωρίαν* diuiserunt. In priore parte Signorum habitus ad se inuicem, & apotelesmata sine suffragiis Stellarum errantium considerantur. In altera planetarum decreta admiscuntur. Verbi gratia, in priore parte, oriente Capricorno reges eduntur. In altera, si oriente Capricorno ille planeta cum illo coniunctus fuerit, aut in suo hypsomate, aut tapinomate fuerit, non reges, sed alios, nasci. Priorem partem Manilius sex libris explicauerat, quorum quinque hi tantum ad nos, & ne ii quidem ab omni parte integri, pervenerunt : quintus enim in penultimis partibus truncus est. Nam quum *συνατολῶν καὶ συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα* docere vellet, *συνατολῶν* libro quidem quinto complexus est : in sequente autem libro *συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα* persequabatur. quod ipse his fatetur :

*Qua mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in undas.*

Firmici quidem ætate adhuc supererat, ex quo συγκατάθεσιν
sphæræ barbaricæ ἀποτελείσματα, vt συνανατολῶν, ex quinto hausit.
Alteram partem, quam συγκατατικὴν θεωρίαν Græci vocant, quot
libris absoluerit, jure ignoramus, quia vates non sumus. Absol-
visse vero non solum ipsi toties affirmanti credendum, sed etiam
Firmico, qui decreta Planetarum cum ortibus & occasibus Sphæ-
ræ barbaricæ admiscet. Nam vt ortus stellarum totidem verbis,
quot Manilius, retulit, ita decreta stellarum ab eodem Manilio
esse, dubium non est. Manilius vero nos ad illud opus remittit,
vt libro II.

Hac mihi sub certa stellarum parte canentur.

Libro III. *Si bene constiterint stella per signa sequentes:*

*Quarum ego posterius vires in utrumque valentes
Ordine sub certo referam, quum pandere earum
Incipiam effectus.* Item:

*Sed mihi templorum tantum nunc jura canentur.
Mox veniens mixtura suis cum viribus omnis
Non interpositis turbabitur undique membris.*

Opus suum Augusto dicauit. quod me tacente indicat vel car-
men ipsum:

Nunc mihi tu Casar patria Princepsque Paterque.

Tempus scriptionis post cladem Varianam. Libro I.

Extremas modo per gentes vt fœdere rupto

Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,

Infecitque trium legionum sanguine campos.

Locum scriptionis dedicatio quidem prodit: sed & ipse quoque
indicauit:

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit urbem.

Scripsit igitur Romæ post cladem Varianam, quæ quinquen-
nio Augusti obitum antecessit. Hoc Astronomicum vna cum
auctore suo ignoratum ex Bibliothecis Germaniæ erutum pri-
mus publicauit vir sæculo suo eruditus Poggius Florentinus, jam
tum nascente Typographia. Quum ab eius lectione homines
deter-

detererentur, partim difficultate materiæ, partim virtis scripturæ, & nihilominus quædam in eo auctore caperent, quæ desiderium eorum, quæ non intelligebant, magis accenderent: evocatus Florentiam oppido Miniatensi Laurentius Bonincontrius Astrologus Poëtam publice interpretatus est, nactus meliorem codicem, quam quo Poggius usus fuerat: cuius rei testem ipsum producam verbis ipsius, quæ huic loco maxime necessaria sunt.

Sed tamen multa de ipsius nomine perscrutando accepi ab Antonio Paternis, viro doctissimo, atque Poëta, quum Alfonso temporibus Neapoli esset, quosdam quinterniones valde perturbatos vetustissimosque, quos ex Bibliotheca Cassinensi se accepisse dicebat, quosque mihi tradidit dirigendos, in quibus in omni librorum principio talis inscriptio erat: C. MANILII POETÆ IN LVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. In cæteris libris numerus cum eadem inscriptione. Quos ego quinterziones transcripsi una cum Gallina Siculo, in quibus etiam quosdam versus pluribus locis inueni, quos in exemplaribus Poggii aut impressorum deesse cognoui: de quibus & alii suo loco dicemus. Cuius vetustissimi codicis auctoritate permotus non verebor affirmare pro C. Manilio impressores M. Mallium scripsisse. Nos quoque libenter eius sententiæ de prænomine accederemus, nisi aliorum manuscriptorum auctoritas obstaret, qui Marci non Caii prænomen præferunt. Quod autem Bonincontrius dicit, se multa in editione priore Poggii emendasse, non dubito, quin ubi textus eius ab exemplaribus scriptis discrepat, hæc fuerit interpolatio Bonincontrii. Nam Palatinus codex, & alius minimum recedunt à textu Bonincontrii, præter ea pauca, quæ constat ab ipso innouata esse. Nos præter Palatinam, & alius Germanici codicis lectionem, quæ, vidimus, pene eadem est cum textu Bonincontrii, eam quoque nacti sumus, quam ex codice monasterii Gemblacensis libri sui oræ annotarat Jacobus Sufius. Id exemplar Gemblacense cum Palatino & altero Germanico collatum bonum videri possit: quod in Palatino & Germanico nihil boni sit, quod non in Gemblacensi, & pene semper in textu Bonincontrii reperiatur: quum contra aut multæ præclaræ lectiones expressæ, aut verarum vestigia in Gemblacensi extant, quæ in reliquis dedesirantur. Et tamen

tamen ubique iudicio opus fuit, ut vera à falsis distingueremus. Denique quanquam Gemblacensi codici multa bona accepta ferimus, tamen in omnibus illis, quæ luxata sunt suis locis, plane cum textu Bonincontrii consentit. Nam in illo quoque signa aquilonia cum austrinis confusa sunt, & Circulorum ~~exterioris~~ non solum alieno loco & ex abrupto posita, sed etiam perplexa circulorum inter se intricatione perturbata est: ut tacëam multos verficulos secundo aut tertio loco non raro luxatos: quod ne minimum quidem Bonincontrio oboluit, cuius tamen referebat aut ex arte, quam profitebatur, suo loco restituere, aut extenore contextus non suo loco positos indicare. Nam quid de eo statuendum, qui Colurum æquinoctialem interpretatur Orientem? Si codicem Gemblacensem prius nancisci contigisset, secunda hac editione opus non fuisset: in quo codice luculente confirmantur multa, quæ de coniectura antea emendabamus. Quædam adhuc opus habebant castigatione, quia excedebant captum humanæ coniecturæ: ut & adhuc non pauca relinquimus, quæ opem emendatoris codicis expectant. Non dubito tamen & superesse, quæ à meliore ingenio restitui possunt, & ut fiat, optamus. In tertio libro quinquaginta quatuor versus loco suo motos, materia ipsa & tenore sententiæ ita postulantibus, suis sedibus reddidimus. quæ sane est luculenta emendatio: qua lux reddita nobilissimæ disputationi, quæ in illa versuum & sententiarum permixtione à nemine intelligebatur. Eam vero traiectionem integrarum disputationum ex sectione contigisse animaduertimus, qua homines imperiti carmen Manilii in capita secuerunt, quum auctor perpetuum epos texuisset. Gemblacensis sane codex longe plura præfert capita, quam vulgatæ editiones. Atque adeo perturbatio versuum magna ex parte nihil aliud est, quam illorum capitum, siue sectionum inter se commutatio. Quum autem omnia Maniliana exemplaria scripta non magnam vetustatem præferant, & ex vno vetustiore archetypo propagata sint: si quis quærat, ab archetypo ne illæ sectiones sint, an recentioris temeritatis: nihil aliud ad hoc respondemus, quam si vetustissimæ sint, hoc mirum non videri, quum in multis vetustis scripto-

scriptoribus eiusmodi luxationes deprehendantur. Aliquot proferre possemus. vna contenti erimus, quæ est in X. *Æneidos*, ubi Mezentius comparatur apro venatorum telis, & latratibus canum lacerato. versus hi sunt suo loco moti:

*Ille autem impavidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrensens, & tergo decurrit hastas.*

Reponendi enim post illum,

Sed jaculis tutisque procul clamoribus instant.

Hoc ita esse nemo dubitabit, nisi qui Latine nescit, aut communi sensu caret. Eiuscemodi multas traiectiones in Tibullo, & Propertio notauimus. Sed & de Tibullianis jam antea Lylius monuerat. Et tamen inuidis & imperitis quibusdam flagitium fecisse videmur, quod has perturbationes extricauimus in Manilio. Sed illa Virgiliana luxatio adeo vetusta est, vt à veteri interprete agnoscatur. Dicemus igitur Virgilium ita scripsisse, quia omnes vetustissimi codices ita habent, & omnibus codicibus hodiernis antiquior Seruius ita legebat? Non sane, siquid sapiamus. Quæ auctoritas codicum à perito extorquere poterit, vt Cassiopea cum Canicula simul in eodem hemisphærio boreali ponantur? Si Astrologia taceret, tamen reclamaret Critice, quæ etiam sine vlla ope Astrologiæ facile luxatos artus in commissuras suas reponeret: atque adeo cordatus Grammaticus fecisset, quod Bonincontrius ab Astrologia sua petere debebat, si quid in eo aceti Italici fuisset. Quemadmodum igitur recentiores editiones ad vetera exemplaria, vt aurum ad obrusam, exigendæ sunt: ita etiam exemplarium examen in iudicii trutina castigandum. Exemplaria Seruii Virgiliani ita locum illum concipiebant: — *magni piracula Ditis*. Et ibi *piracula* quasi *vérges* dicta nugatur idem vetus interpres princeps Criticorum sui æui, siquid Macrobio credimus. Neque aliter aut legisse, aut didicisse à magistris suis illum locum videtur — *& inter Dura jacet pernix instrato saxa cubili*. Agnoscit *pernix*, & interpretatur, neque diuersitatis lectionis admonet. Diuersitatem vero lectionis agnoscit Junius Philargyrius, sed *PERNIX* retinet. Ego vero quæro, quid pernicitati cum lasso & jacente? Quid tauro etiam non lasso? Quid magis contra-

contrarium pernicitati, quam prouerbium *βοειω ποδι*; Sed hæc nugatoria: quæ tamen sequutus ceruicosus quidam verustatem codicum & veteris Critici auctoritatem non dicam receptæ lectioni, sed etiam rationi ipsi præferret. Longe ante tempora Seruii, ad hunc usque diem, transmissa est lectio illa:

Sunt alii, quos ipse via sibi repperit vsus.

Tò alii referunt ad modos. Et volunt Latine dici, vsus reperit alios inferendi modos via. Sed possunt hæc fallere aliud agentem lectorem. Latine tamen intelligens non difficulter asseret priscam & Virgilianam lectionem:

Sunt alie, quas ipse vias sibi repperit vsus.

Ecquis tam iniquus vero, ut ita scriptum à Poëta neget? Sic Grætius eximius Poëta:

*Aut non est alius, quem tanta ad munia factum
Exercere velis.*

Sed ut illa Grammatici, ita hoc, quod sequitur, agricola à Virgilio abiudicabit:

*Et steriles platani malos gessere valentes,
Castanea fagos. —*

Iubet inserere, ut par est, arborem frugiferam sterili, malum platano. sed postea castaneæ frugiferæ glandiferam fagum inserit. Ad *βαλανοφάγיא* igitur, & veterum Arcadum cibum nos reuocat, qui nesciebat Virgilium scripsisse *Castaneas fagos*. Nam fagus *αἱ φῆγοι ἀργαῖνός*, ut alibi ostendimus. Et tamen pene cum Virgilio nata videtur huius mendæ indoles; quæ tot vetustissimos Criticos exercuit. Consule Seruium in illum locum, & verustatem erroris miraberis & à verustate patrocinium. Rursus quod exemplar Virgilianum, non dicam excusum, sed manuscriptum non ita hæc verba habet concepta principio quarti Georgici?

— *Totiusque ab origine gentis
Mores & studia.*

Itane Maro primam in voce totius corripuit? Quis interpretum hoc monuit? Et sane tam Seruii quam recentiorum altum silentium est. Dicemus igitur Virgilium hunc errorem amasse? Non, si sapi-

si sapiamus. Ipse enim proculdubio scriptum reliquerat — *totaq;
ab origine gentis*. nisi quis velit dixisse *torique*. ut dicebant nulli
rei, alii rei. Sed & dicebant, nullæ rei, aliæ rei. Vtrouis modo
scripserit Virgilius: certe archaismus imperitos literatores offen-
dit, atque ansam præbuit loci deprauandi. Afranius Suspecta:
Adeo ut te satias caperet tori familia. Non igitur temere libris
credendum, qui nondum lucem viderunt, quum longa vetustas
errorem confirmauerit potius, quam prodiderit in illis, quos quo-
tidie manu terimus. Itaque ridiculi sunt, qui nunquam antea scri-
ptum codicem viderunt, & quem primum nacti sunt, in eo Ari-
starchos agunt, & nunquam imperitos librarios errare persuafe-
runt sibi. Sed redeo ad nostrum Poëtam, cuius quum priorem
editionem adornaremus, concurrere crabronum examina, qui
se Mathematicos dicunt: porro Quirites clamare, facinus indi-
gnum, hominem *ἀναστρολογητὸν* Mathematica tractare. Tantus
Mathematicus visus est illis Manilius, ut nisi à summo Mathema-
tico tractari non debuerit. Quid ergo dicent de illis, qui ne in so-
mnis quidem ullam mathesin viderunt, & tamen illum Poëtam
post nos vexare ausi sunt, quem isti tantum Astrologum faciunt?
Ego vero tantum abest, ut in hoc Poëta tam exquisitam mathesin
agnoscam, ut & mediocrem desiderem, quum etiam non raro
imperitum se earum rerum prodatur, quas profiteretur. Sed tene-
briones, qui ita latrabant, neque illum auctorem legerant, neque
si legissent, eius Astronomiam, quam iactant, capere potuissent,
quæ nihil commune cum recepta Genethliace habet, præter pau-
ca admodum, quæ ne quidem ipsa intellexissent; partim pro-
pter portentosa menda, quibus tota poësis oblita est, partim
propter imperitiam bonarum literarum, quæ in illis est, & quam
imprudenter profitentur. Quis illorum sciebat antea, quæ essent
antiscia Manilii, & doctrinam *τῶν βλεπόντων* hinc petendam
esse? Et tamen simii hæc postquam à nobis didicerunt, ita vsur-
pant, tanquam vulgo nota, & proinde sibi quoque familiaria.
Quid? an non Bonincontrius putavit & methodum horoscopi,
& thema cœli non discrepare à modo hodierno? Quis horum vi-
tiligatorem ante nostram editionem sciebat quid essent Athla?

B

Quis

Quis non putauit thema Athlorum non aliud esse, quam thema γενέσεως? Certe & Bonincontrius, & Picus Mirandula, & Iohannes de Roias, & omnes huius aui Mathematici, qui Manilium legerant, in ea hæresi fuere. Quis sciebat quintum librum esse apotelesmata Sphæra barbaricæ? Et quomodo sciuisent, quibus ne barbaricæ quidem Sphæra nomen notum erat? Vbi mentio fit horoscopi, non autem quomodo horoscopus indagandus, ibi Bonincontrius proponit thema cœli construendum modo hodierno. Quod si sciuisset locum, vbi Poëta docet horoscopi investigandi modum, & quidem dupliciter, non opus illi fuisset alieno loco rem illam tractare. Sed illi condonandum, quod propter traiectionem L I V versusum res dissimulata erat. Audierint isti *Simioli* modum horoscopi Maniliani, & χρόνων ἀναφορῶν methodum, statim πολλὴν ἄγνοιαν μαθήσεως ἤτοι μανίαν κατὰ γνώσασιν ἡμῶν, & falsum negabunt, quia in elementis Stofleri, aut nescio quorum aliorum, id nunquam legerunt. Sed, vt antea dixi, aliis præsidii instructum esse oportet, qui Manilium postulat se intelligere, quam nuda Astrologia, & quidem alia, quam recepit. Itaque non solum maxima pars eorum, quæ in carmine Maniliano docentur, abhorrent à scitis doctrinæ receptæ, sed ne bona quidem fide semper ab ipso Poëta docentur, siue aliud agebat, quum illa scriberet, siue, quod verissimum est, quia ea ignoraret. Neque vero ignorandum est, partem illorū errorum non ipsius, sed vetustiorum esse: & vnam culpam eius esse, non quod post tot veteres peccauerit, sed quod post tot recentiorum castigationes, Hipparchi, Timocharis, & aliorum; vestigiis illorum antiquiorum insistere maluerit. Ab illis enim didicit sub sphæra recta omnia signa recte oriri, & recte occidere. Quam prauam doctrinam Lucanus quum sequeretur, inscitia sua deteriorem fecit. Non solum enim sub recta sphæra, sed etiam sub Tropico Cancris recte oriri putat. Nam quum legisset apud illos rudiores prisce matheſeos magistros sub recta sphæra Zodiacum ad verticem esse, & omnia signa propterea oriri recte: sciret autem sub Tropico Cancrum culminare borealissimum omnium signorum, hinc putauit totum quoque Zodiacum μεταρθεῖν, & consequen-

ter

PROLEGOMENA IN M. MANIL. II

ter omnia signa recte oriri. Quod clare verba eius ostendunt. Loquitur autem de oraculo Iouis Ammonis, quod non minore inscitia sub Cancro statuit.

*Hic quoque nil obstat Phæbo, quum cardine summo
Stat librata dies, truncum vix protegit arbor.*

Tam brevis in medium radiis compellitur umbra.

Depressum est hunc esse locum, qua circulus alti

Solstitii medium signorum percutit orbem.

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpium exit

Rectior, aut Aries donat sua tempora Libra,

Aut Astræ jubet lentos descendere Pisces.

Par Geminis Chiron, & idem, quod Carcinus ardens.

Humidus Aegoceros; nec plus Leo tollitur Vrna.

At tibi, quæcunque es Libyco gensigne dirempta

In Noton umbra cadit, qua nobis exit in Arcton.

Te segnis Cynosura subit: tu sicca profundo

Mergi Plaustra putas, nullumque in vertice summo

Sidus habes immune maris. procul axis uterque est,

Et fuga signorum medio rapit omnia cælo.

Quamquam in his versibus ἴσκει ψευδία πολλά λέγων ἐτύμοισιν ὁμοία: tamen non obscure indicat quid velit, quia scilicet medius signorum ordo culminat, ideo ipsa non obliqua meare, sed recta. Et quia paulo ante dixerat, nullam umbram sub Tropico jaci, omni meridiano tempore, (quamquam parallelus sub Cancro non omni anni tempore, sed solo die Solstitii ἄσκει est, idque meridiæ tantum) propterea subiicit, illis, qui minimum ultra Syenem, aut Iouis Ammonis oraculum habitant, in austrum umbram jaci, non, ut nobis, in aquilonem. Hic, inquit, sub Ammone, siue sub Tropico, cum librata dies, meridiem facit, nulla umbra jacitur. At ultra Ammonem, siue Tropicum, in Noton umbra cadit. Hæc est mens Astrologiæ Lucani. Quamquam Hispanus quidam summa eruditione & acerrimo iudicio in nostra prior editione à nobis castigari vidisset, is, ut populum suum defenderet, atque ab eo tantum ἀτόπημα deprecaretur, illustri facinore rem explicatam dedit. Nam sex posteriores ver-

sus traiecit post secundum, ut versibus prioribus de Tropico Cancrī agi velit tantum: reliquis de sphaera recta. Sed homo acutissimus non assequutus est sententiam horum versuum, ut ex ipsis, quae jam diximus, apparet: ac quoquo modo legantur hi versus, haerent semper alia ἀτοπήματα, nempe umbram inter Tropicos semper in austrum cadere, quod etiam de Arabibus alibi dicit,

Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

quasi τοῖς ἀμφοτέρωθεν necesse sit umbras semper ire sinistras, vel in Austrum. Quid opus erat mirari sinistras umbras in nobis, quae ipsis etiam aliquando sinistrae sunt? Lucanus dixerat loca sub Tropico esse ἀσκηα, at statim ultra Tropicum umbras jaci, & quidem in Austrum. Doctus iste vir vult sub Aequinoctiali umbras austrinas jaci. hoc est, κακῶ κακὸν ἰδύσασθαι. Quur & illud incommodum non tollit: Quur patitur Ammonis oraculum esse sub 24 partium latitudine, non, ut est, sub 28? Quare dissimulat à populari suo putari esse locum, ubi omnia signa oriantur recte, occidunt recte? certe illa non sunt tolerabiliora reliqua absurditate, qua signa sub Tropico recte oriri dicit: An praes est Lucano, & omnem eius culpam praestare paratus? Non enim obiicimus, quae cum veteribus peccat, ut quum ait τὰς τῶν πλανητῶν ἐν ἐγγυμῶς à Sole fieri:

— *radisq̄ue potentibus astra*

Irevetat, cursusq̄ue vagos statione moratur.

Græcorum enim veterum hæc prima opinio fuit, ut extat apud Plinium, & Græcos ipsos. Censorinus cap. viii: *Nam ut alia occasum, nonnulla stationem faciant, nosque omnes disparili sua temperatura afficiant, Solis fieri potentia.* Vide cætera. Excuset, obsecro, si potest, illud, quod eodem tempore

— *mutator circulus anni*

Aegoceron, Cancrumque tenet.

Ex duobus Tropiciis vnum facit. Etridiculi sunt, qui excusant, aut interpretatione adiuuant. Non magis enim suis interpretamentis mihi illa probabunt, quam ubi dicit, Cancrī sidera esse mixta Leoni. Hoc sane nemo intelligit. Quomodo idem παρα-
εἶναι illa aut interpretaretur, aut defenderet?

Tum

Tum furor extremos monit Romanus Oretas.

Carmanosque duces, quorum deflexus in Austrum

Aether, non totam mergi tamen afficit Arcton.

Et recte Oritas ponit cum Carmanis, & merito putat in eo tractu pene totam Helicen mergi: sed de Boote quod subiicit, exiguam partem noctis lucere, frustra est. Nam, in illo tractu nihil priuatim habet ab aliis tractibus Bootes: sed ibi totus oritur vespertino VII Aprilis, totus occidit XII Iunii. Lucani Astrologiam ego hic non magis intelligo, quam quod Plinius scribit apud eandem gentem Oretum quindecim tandem noctibus apparere Septentrionem, siue vrsam maiorem. nisi dicamus quindecim noctes totam vrsam orientem, & occidentem videri: quod ibi accidit à XXVIII Martii, ad XII Aprilis. Lucanus vero legerat in India esse loca, ubi circa ortum Arcturi matutinum Helice mane videretur. Sed quotiescumque non solum Arcturus, sed quævis alia stella matutino exoritur, aut paulo ante Solis exortum, eam, non solum in India, sed etiam ubique locorum exiguam partem noctis lucere necesse est. Martianus Capella: *Quum in Arabia Nouembri mense sub noctis auspicio Helice non conspicitur, secunda vigilia prospectetur: In Meroc solstitio tantum, exiguaeque breuitate conspicitur, ubi circa ortum Arcturi cum die nascitur.* Plinii lectio, vnde Martianus hæc accepit, habet, *paucis ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cerni*, & recte. Nam vrsa non potest simul cum Arcturo oriri, sed ante. Nisi hæc confuderit Lucanus, non video, quare animum induxerit, vt diceret Bootem exigua parte noctis lucere, quum & Bootæ & aliis stellis ubique aliqua parte anni accidat exigua parte noctis videri. Neque vero ignoro quædam apud veteres esse, quæ aliter accipienda, ac dicta sunt. Plinius lib. II. cap. LXX, ait in Troglodyrice Septentrionem non cerni. Atqui cernitur, quemadmodum & in citerioribus locis. Sed hoc vult, esse tempus anni, quo Septentrio non videtur apud Troglodytas, qui à nobis semper videtur. Sed quum subiicit, neque Canopum in Italia cerni, neque Berenices crinem, fateor me nescire, quare lixerit non cerni Septentrionem à Troglodytis eo modo, quod alia nunquam cernit Canopum. Non erat igitur causæ, quare

doctus ille vir primos illos errores de Ammonis oraculo tolleret, nisi & cæteros quoque, quos nemo, nisi imperitus, defenderit, tollere etiam vellet. Quid dicam ἀκυρολογίας? De Mercurii stella dicit: *Hunc ubi pars cæli tenuit.* Partem cæli ad Mercurii locum, non Mercurium ad partem cæli pergere dicit. Et idem tinniunt illa: ——— *varis mutator circulus anni*

Aegoceron Cancrumque tenet. ———

Zodiacum non Solem dirigit ad puncta solstitialia, & quod mirum, eodem tempore deducit ad Cancrum, & Capricornum.

————— *Inde Canopus*

Excipit Australicæ contenta vagari.

Canopus ἀστὴρ ἀπλανὴς vagatur. Diceret idem doctus vir cum cælo vagari, quod terram circumuolitat, vt loquitur Manilius. Est. quis ferat tantam ἀκυρολογίαν, quæ instar est imperitiæ? Ante annos xviii incidi in hominem magni in Mathematicis nominis, qui Lucanum non solum vt summum Poëtam, sed etiam vt præstantissimum Astrologum, & Geographum miris laudibus efferebat. Perculit me admiratio rei, qui tot errores in Lucano animaduertentem, & nihil minus, quam tale ab eo expectabam, qui & Mathematicus audiebat, & de poetica etiam opus ediderat. Quum quædam Lucani ad examen coram amicis, qui vna aderant, reuocare vellem, hominem commoueri ausurum infanda, nisi à furore timor aliquis, aut aliquod eius bonum fatum deteruisset. Vlciſci tamen meminit subornato febriculoso Poëta, qui Lucanum luteis versibus defenderet. De Astrologia Lucani, quam ἐθνοσιαστικός ille Mathematicus in Lucano admirabatur, satis diximus. De Cosmographia, quam non minus prædicabat, tot aut plura possemus dicere, si tantum orti nobis, quantum furoris illi, superesset. Sed satis eam aperiant quædam, quæ supra attigimus, quod Ammonem sub Capricorno ponit, & quod magis mirum, fontes Nili, quod & alibi repetit. Itaque secundum hanc chorographiam, ultra Syenem nullus est Nilus, nulla insula Meroë. quæ puerilia sunt. Quid? nonne Seres sunt prope caput Nili, si eidem credimus?

Teque vident primi, quarunt tamen hi quoque Seres.

Sed

doctus ille vir primos illos errores de Ammonis oraculo tolleret, nisi & cæteros quoque, quos nemo, nisi imperitus, defenderit, tollere etiam vellet. Quid dicam ἀκυρολογίας? De Mercurii stella dicit: *Hanc ubi pars cæli tenuit.* Partem cœli ad Mercurii locum, non Mercurium ad partem cœli pergere dicit. Et idem tinniunt illa: ——— *variis mutator circulus anni*

Aegoceron Cancrumque tenet. ———

Zodiacum non Solem dirigit ad puncta solstitialia, & quod mirum, eodem tempore deducit ad Cancrum, & Capricornum.

————— *Inde Canopus*

Excipit Australicæ contenta vagari.

Canopus ἀστὴρ ἀπλανὴς vagatur. Diceret idem doctus vir cum cœlo vagari, quod terram circumuolitat, ut loquitur Manilius. Esto. quis ferat tantam ἀκυρολογίαν, quæ instar est imperitiæ? Ante annos xviii incidi in hominem magni in Mathematicis nominis, qui Lucanum non solum ut summum Poëtam, sed etiam ut præstantissimum Astrologum, & Geographum miris laudibus efferebat. Perculit me admiratio rei, qui tot errores in Lucano animaduerteam, & nihil minus, quam tale ab eo expectabam, qui & Mathematicus audiebat, & de poëtica etiam opus ediderat. Quum quædam Lucani ad examen coram amicis, qui vna aderant, reuocare vellem, hominem commoui ausurum infanda, nisi à furore timor aliquis, aut aliquod eius bonum fatum deteruisset. Vlcisci tamen meminit subornato febriculoso Poëta, qui Lucanum luteis versibus defenderet. De Astrologia Lucani, quam ἐθυσιαστικός ille Mathematicus in Lucano admirabatur, satis diximus. De Cosmographia, quam non minus prædicabat, tot aut plura possemus dicere, si tantum orti nobis, quantum furoris illi, superesset. Sed satis eam aperiunt quædam, quæ supra attigimus, quod Ammonem sub Capricorno ponit, & quod magis mirum, fontes Nili, quod & alibi repetit. Itaque secundum hanc chorographiam, ultra Syenem nullus est Nilus, nulla insula Meroë. quæ puerilia sunt. Quid? nonne Seres sunt prope caput Nili, si eidem credimus?

Teque vident primi, quarunt tamen hi quoque Seres.

Sed

Sed est hallucinatio. Seres à veteribus inter Indiæ gentes ponuntur: Σήρες ἑβν @ Ἰνδιμόν. Præterea Æthiopes quoque à plurimis Indi vocantur, à Virgilio, Procopio, Juliano, & aliis, & ab ipso Lucano,

————— *Arabumque beatæ
Gentibus atque Indis unus sit Iupiter Ammon.*

Concludit igitur omnes Indos & qui κατὰ χρεσιν Ἰνδοί, Indi dicuntur, posse etiam Seres dici. Itaque quod Heliodorus Σήρες vel per errorem popularem, vel licentia poetica, qua totum opus suum concinnauit, in Æthiopibus collocat, propterea Ortelius in suo Thesaurο putat nos perperam Lucano vitio vertere, quod Seras in Æthiopibus, aut in fontibus Nili locarit. Ita nunquam nobis verum dicere excidit, si omnibus, quibus nostra displicent, credamus. Sed bonus ille vir Theucto potius nebuloni futilissimo, aut Belleforestio, quam mihi, credidisset. Neque Lucano credo Bessos ad Mæotin collocanti, non magis, quam illa canenti:

*Quare agite Eoum, comites, properemus in orbem.
Diuidit Euphrates ingenti gurgite mundum,
Caspiaque immensos seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter noctesque diesque
Vertit, & abruptum est nostrum mare discolor vnda.*

Novum orbem Lucani finiri Caspio, Euphrate, Persico sinu istis intelligo: & Poëtis licet fingere alium orbem, ut aliam urbem Philosophis, ubi rempublicam suam νομότελῆσιν. Sed quis est ille alter polus, qui vertit in Assyria alias noctes, alias dies? Si est alius à nostro Arctico, non est noster polus Arcticus. Ergo est Antarcticus: & proinde ultra Caspium, Euphraten, & mare Persicum decolor vnda rubra, ut ipse sentire videtur, est alius orbis, in quo polus alius à nostro attollitur. Nemo est tam tiro in veterum lectione, quin sciat multos credidisse incrementa Nili fieri ab Etesiis Aquilonibus, qui à Riphæis & Septentrione flantes adversas Nili vndas impellentes fluuium extra ripas suas eiciant. Hos ventos Lucanus Zephyros vocat. Et ne quis putet licentia poetica ventū pro vento ponere, & alios Etesias pro aliis (omnes enim

enim venti statis vicibus anni spirantes dicuntur Etesiae) ab occasu flare dicit, quum ita scribit:

*Zephyros quoque vana vetustas
His adscripsit aquis : quorum statata tempora statim
Continuque dies, & in aëre longa potestas.
Vel quod ab occiduo depellunt nubila caelo.
Trans Noton, & flumino cogunt incumbere nimbos.*

Nemo est, qui non miretur aduersam Nilo regionem dici occiduam, & præterea ventum ab occidente spirantem in austrum pellere nubila. Certe alia non pauca Lucani in Cosmographia errata ipsi Mathematico obiicere poteramus, nisi etiam essent alius generis alia, ut quæ peccat in historia; ut quum Massilienses scribit de more aliorum Gallorum humanas hostias immolare solitos. Atqui non Galli sed Græci erant Massiliotæ, & si vnquam (quod non videtur) ad illum vsque tractum peruenisset immanitas illius sacri, à victoribus Massiliotis, qui rerum in tota illa optiebantur, sublatum fuisset. Hæc vero, quæ sequuntur, ostendunt hominem victricis gentis olim strenua facta ignorasse: quum Massilienses ita loquentes inducit:

*Nunquam felicibus armis
Vsa manus patria primis à sedibus exul,
Et post translata exusta Phocidas arces,
Manibus exiguis alieno in littore tuti.*

Certe alienum non potest dici littus, cuius maximam partem armis occupauerant: & de eorum felicibus belli toties successibus, quos nunquam pugnasse Lucanus inducit à quo tempore ex Phocæa migrarunt, testes sunt Polybius, Strabo, & ante omnes Florus; qui hanc vaniloquentiam satis confutare possit. Ingens volumen confurgeret ex erratis Lucani, etiam ex oeconomia eius poëseos, & sermone, siquidem ita liberet. Sed hæc satis erunt iudicio grauissimi illius Mathematici eludendo, cuius mores nemo vnquam ferre potuit, nos vero ne censuram quidem, & iudicium in opere Lucani: simul etiam ut studiosi adolescentes viderent, quo iudicio veterum scripta, præsertim poësim Lucani legere debent: ad quorum lectionem, si eo animo accedant,

ut ni-

vt nihil non putent ab eis recte dictum, multis erroribus implicari necesse est. Et in nostro quoque Manilio non pauca sunt non vtrique ad exemplum Lucani, sed tamen aliena à vero, partim per ἀλογισίαν, partim per imperitiam, siue quod veteres falso sentientes sequitur, siue quod ea fuit animi eius sententia: & quidem quatenus exemplo peccat, tanto iustiore veniam meretur, grauior eius esset culpa, si tantus esset Mathematicus, quantum videri volunt, quibus dolet nos ei manum admouisse: quos tamen eius Mathematices, si qua est in Manilio, imperitos esse affirmamus, præter pauca, quæ & pueris ipsis nota. Ante editionem nostram ne docti quidem, in quibus hos numerare piaculum est, quid vellet Manilius, & quæ eius esset Astronomia, sciebant: quæ methodus horoscopi, quid Athla, quod eorum thema: non quod illis aut iudicium, aut doctrina defuerit: sed quod in solo Manilio hæc reperiuntur. Manilius autem propter portentosa menda, & integras capitum traiectiones à nemine intelligebatur. Qui enim sola mathesi instructi ad huius Poëtæ lectionem sese conferunt, neque alia præsidia comparant, etiam mathesim Manilii, nedum poesim ignorabunt. Si mathesim propter ignorantiam vetustatis non assequuntur homines Mathematici: quanto minus sermonem eius tot mendis deformatum intelligent homines bonarum literarum contemptores, qui omne quod ignorant, Grammaticam vocant? Hi sunt, qui notia signa à boreis distinguere, circulorum descriptionem implicatissimam extricare, hoc vocant Manilium corrumpere: in quo sane καλὸν γ' ὄνειδος ἐξενεδίζουσι μοί: quos valere sininus, homines ab omni cultu literarum, & morum humanitate alienos. Quod si quibusdam videmur aut ignauiores, aut omissiores, quod quum in omnibus operibus nostris, & in huius quoque auctoris editione non defuerint, qui nobis curua corrigere voluerint, & tamen illis non respondemus; oro illos, vt in aliam partem silentium nostrum interpretentur, & meminerint horum Euripideorum,

Αλλ' ἐπεὶ πικρὰ γυναικῶν, ὡς ἐγὼ φρονῶ,
 ἔδ' ἄνδρα χρηστὸν νῦν ὅ· αἰσθάνει κακοῖς.
 Τιμὴ γὰρ αὐτῇ τοῖσιν δαδυστέροις.

Sciant igitur Studiosi, nos ad Gemblacensis exemplaris fidem omnes castigationes nostras exegisse: Nam reliqua scripta Maniliana exemplaria nihil boni habent, quod non in Gemblacensi reperiatur, & paucissima sunt illa, præ illis, quæ habet Gemblacense: quod tamen bonum propterea non vocauerim: tantum abest, ut reliqua hoc nomine digna sint. In quibus nos destituit Gemblacense, in illis certissimam coniecturam admonimus: quæ & ipsa quoque in multis nos destituit: ut multa à nobis relicta sint, quæ feliciores industrias exercere possunt. Non enim mathesis Maniliana, quod fatui dicunt, nos remorata est, sed multa millia mendorum, quorum partem codicis auctoritas, partem ratio expunxit. reliqua à melioribus ingeniis opem expectant. Quanto autem iudicio in manuscriptis versandum sit, sciunt non qui hodie atque heri has literas tractant, sed qui infinitos codices scriptos legerunt. Ridiculi enim sunt, ut superius dicebamus, qui nunquam codicem scriptum legerunt, & ex primo, quem illis videre contingit, harum rerum usum quendam sibi vindicant. De Manilio autem nondum statui, magis optandum ne fuerit, illum publice in scholis legi, an dolendum, quod hætenus neglectus jacuerit, Poëta ingeniosissimus, nitidissimus scriptor, qui obscuras res tam luculento sermone, materiam morosissimam tam jucundo charactere exornare potuerit, Ouidio suauitate par, maiestate superior. vno vincitur, quod non potest manum tollere de tabula. &, (quod tam falso, quam immerito Ouidio obiectum olim) nunquam scit desinere: in quo peccat, non iudicio, sed fertilitate, & indulgentia styli: qua in re non iudicium sed animum Ouidio quoque defuisse Quintilianus animaduertit. Est & aliud non leue vitium in nostro, quod nimius in verborum iteratione, quum posset aut parcius eadem, aut alia pro illis usurpare. Itaque criticas aures offendunt illa toties totiesque inculcata, *Sidera, cælum, mundus, per templa, per*
sidera

sidera: & alia non pauca, quæ ter quater trinis, quaternis continuis versibus infulcit. Hoc ut non mediocri vitium est in nitido scriptore, ita puri sunt ab hac labe principes Poëtæ Virgilius, & Ovidius. Apud quem tamen legas,

Mox apta natando

Crura dat, utque eadem sint longis cruribus apta.

Hoc vno excepto, nihil ad perfectionem absoluti operis in hoc auctore requiras. Inprimis omnia eius procemia & *παρεκβάσεις* extra omnem aleam posita sunt. Nihil illis diuinius, nihil copiosius, grauius & iucundius dici potest. Sed præstat ex ipso potius, quam ex nostra prædicatione hoc discere. Audiamus igitur olorem canentem.

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES

Et

NOTÆ

In Spharam

M. MANILII.

MANILII ASTRONOMICON LIBER

PRIMVS.] Libervetustissimus Casinensis, quo se vsu
proficitur Bonincontrius, hunc titulum præferebat.
C. MANILII POETÆ INLYSTRIS. ASTRONOMICON

• INCIPIT. Apparet igitur opus ab auctore proscriptum
τὸ ἀστρονομικόν, non autem τὰ ἀστρονομικά, vt Virgilius τὰ

μαθητικά. Sic Hyginus librum suum Astronomicon poeticum, non Astro-
nomica poetica inscripsit. Retinuimus priscum titulum. De prænomine
Marco, quod editiones præferunt, non possum satis mirari, quum omnium
exemplarium vetustissimum Cassinense Caium, non Marcum, habuerit.

LIBER PRIMVS.] Iste liber est Sphæra Mundi, aut de Vniuersitate.
Secundus prima Isagoge apotelesmaticæ. Tertius secunda Isagoge. Quar-
tus Signorum apotelesmata. Quintus Sphæra Barbaricæ prima apotelesma-
ta. Ac aliorum quidem quatuor rationes suis locis redduntur. Huius au-
tem hæc est. Astronomiæ partes duæ sunt. Altera circa stellarum motus
versatur, & vocatur *μετεωρολογία* : quod *μετέωρα* etiam stellas significant, non
ea tantum, quæ tractat Aristoteles, quæ infra Lunam. Altera est circa effe-
ctus ipsos : & vocatur *ἀποτελεσματική, καὶ ποιητική*. Ambæ in quibusdam disse-
rentia contenta est : illa huius indiget. hæc est *ἀποτελής* : illa sine hac *ἀτελής*, &
inchoata. quippe hæc eius principia docet : quod *ἡ μετεωρολογία* sit *ἐκτελής*
καὶ τῇ

ἡμετέῃ ἀποταλασμάκῃ. Nam, ut inquit schola peripatetica, ὅτι ἀποταλασσὼν τὰς ἀρχὰς αἱ ὑπαραβιβλικαὶ ἐκτετῆμαι ἀποταλάνεα. Sic Architecturæ principia tradit Mechanicæ: illius Geometria: Geometria prima Philosophia. Quum igitur Astronomiæ partes duas fecerimus: τὸ μετεωρολογικὸν, καὶ τὸ ποιητικόν: prior quidem pars, ut diximus, alteri ὑπαραβιβλική ἐστὶ, & illam docere debet: quo nomine hunc librum, qui meliori parte Meteorologicus est, reliquis præire & tanquam facem allucere voluit Manilius. Est enim ἡ περὶ ἑστῆς ἀστρονομία τῆς ποιητικῆς ἐπιστήμης, καὶ σοφίας.

Pag. 1. vers. 1. Carmine divinas artes.] Divinas artes κατὰ τὸ ποταλασσόν, quonotione Horatius: Imbrium divina ausu imminetum. Proximum eidem significationi quod sequitur, & conscia fati

Sidera. — Quod accepit à Virgilio.

Testatur moritura Deos, & conscia fati

Sidera. — Ex sequutus est Aufonius:

Τῷ καὶ numeros, & conscia sidera fati

Calles. — Postremum non ab simile — diversis

Hominum variantia casus.] In Epigrammate Græco:

ἀπαρίας δ' ἐν ἀνταρδίᾳ καὶ ἀντιδιώτης ἀλλήτοι

ἀνδρομίνης γυναικός. πᾶσαν ἄχρη τύχην.

Vers. 3. Cælestis rationis opus.] Stoicum est, Cælestis ratio ἡ αἰσθητικὴ. Nam Stoicorum natio δλον τὸν κόσμον ἑμμετρον καὶ λογικόν decernit: eius autem τὸ ἡμεμονικόν cælum esse, ut docebat Chrysippus ἐν τῷ περὶ αἰσθητικῆς. Quod igitur est ἡμεμονικόν, seu Ratio homini, hoc Cælum esse Mundo. Ergo quum cælum velint esse μέτρον λογικόν τῷ κόσμῳ, nunc inde intelligimus, quid per cælestem rationem Manilius designarit. Ab eodem pendet, quod de cælo hanc artem se deducere proficitur:

Et quoniam cælo descendit carmen ab ipso.

Itaque semper huic nostro ἡ αἰσθητικὴ vertitur ratio.

Vers. 9. Nunc mihi tu Cæsar.] Codex Gemblacensis habet ΗΜΗ. quod rectum est. Hunc animum mihi facis, o Cæsar.

— Ad ætæna canendum.] Gemblacensis, alter, & Bonincontrii codex habebant canenda.

Vers. 14. Et rapit ætherios.] Gemblacens. Et cupit. Ex quo docti fecerunt. Et rapit, optime meo iudicio.

Vers. 14. Pandere sensus.] Omnino scribendum sensus. Ita semper loquitur.

— inque ipsos Mundi descendere sensus.

Et in secunda institutione:

— hominis per sidera censum.

Sæpe in hoc scriptore *sensus* pro *census* commutatum. Quod semel monuisse, satis fuerit.

Verf. 15. *Hoc sub pace vacat tantum.*] Gemblacensis & Bonincontrii interpungit.

Hoc sub pace vacat. Tantum iuuat ire per ipsum.

Quod non sequemur.

Verf. 15. *Hoc sub pace vacat tantum.*] Ita loquitur Germanicus, qui hæc Maniliana interpretatur:

*Quantum etenim possent anni certissima signa,
Qua Sol ardentem Cancrum rapidissimus ambit,
Diuerfasque secat metas gelidi Capricorni:
Quaue Aries & Libra aequant diuortia lucis:
Si non parua quies, te praeside, puppibus aquor,
Cultrorique daret terras? procul arma filerent?
Nunc vacat audaces ad cælum tollere vultus,
Sideraque & varios cæli cognoscere motus.*

Et post:

*Hæc ego dum lætis cogor prædicere musis,
Pax tua, tuque adsis nato, numenque secundes.*

Nam Germanicus intelligit de templo Pacis ab Augusto consecrato Ouidius:

Ipsum nos Pacis carmen dedaxit ad aram.

Hæc erit à mensis fine secunda dies.

Ibid. — *Iuuat ire per altum.*] Ouidius:

———— *Iuuat ire per alta*

*Astra: iuuat terris, & inerti sede relicta,
Nube vehi.* —

Verf. 17. *Signaque & aduersus.*] Signa quidem habemus & eorum apotelesmata: de stellis an fidem liberauerit, non est quod dubitemus, quum alibi non semel nos ad illud opus remittat.

Verf. 17. — *Et aduersus Stellarum.*] Stellarum quinque, item Solis, & Lunæ ab occasu in ortum cursus est. Eum sero didicerunt Græci. Seneca Naturalium libro septimo scribit, Democriti tempore Græcis nondum comprehensum fuisse Planetarum cursum, & ab Eudoxo primum in Græciam delatum. Quod verum est. Nam tres isti profectiois in Ægyptum socii Plato, Eudoxus, Euripides, ab Ægyptiis didicerunt, & primi omnium Græcorum populares suos id docuerunt: Plato quidem in suo Timæo, Eudoxus in *ἑνὶ τῷ*, Euripides in Thyeste:

Δείξας γὰρ ἄσπερ τὸν ἐναλίαν ὀδὺν. Poëtæ Græci deinde ἀνίστασθαι ἀντάς oblucentes erroneos dixerunt.

Verf. 18.

Verf. 18. *Quod solum nouisse parum est.*] Propterea laudatur Ptolemæus in Græco epigrammate, eo quod τῆς μεγάλης σωφροσύνης editione contentus non fuerit, nisi illi τῶν ἀπαρασφαλίκων τετραβίων, tanquam coronidem, apposisset. Versus, qui ad rem pertinebant, hi sunt:

ἴδ' ὅτι πάλιν φασὶν σὺ διεγνῶς ἀσάτυτον,
ἀλλὰ καὶ αὐλόπερ ὅ, τί ταυτὶ σημεῖα φάνηται
ταῦτα δὲ χρεὼν καλεῖν σὶ τιν' ὑεγνίσανται
αἰδέειν τε νόον φορέειν, ἢ γῆριν ἐμπης.

Quæ hunc locum non leuiter illustrant.

Verf. 20. *Quæque regat.*] Inepte. Non enim quæ animalia regit Zodiacus, vult scire. regit enim omnia, sed qua regit. Scribe igitur, *Quæque regat.* Quid est absurdus vulgari lectione?

Verf. 21. *Et in numerum Phæbo m. r.] In numerum ἑμμέτρως:* vt infra:

— — *certa dum lege canentem*

Nam & illud quoque est ἑμμέτρως. Alii quidem apud Romanos καλαρογάδω tentarunt, Varro, Nigidius, qui utranque Sphæram, barbaricam scilicet, & Græcicam conscripsit. Apud Græcos Phænomena versibus ediderunt, Eratosthenes, Aratus, Hegesianax, Hermippus, teste Ptolemæo rege Egypti.

Πάνθ' ἠγνοῦντες τε, καὶ ἐρμηνεύοντες κατ' αἰδέειν

Τεῖρεα, καὶ πολλὰ ταῦτα τὰ φαινόμενα

Βίβλιν ἐκματεύοντο, ἀποκρίπτοι δ' ἀφάρμακτον

Ἀλλὰ τὸ λεπτόλογον σιγήσαντες κρητὸν ἔχον.

Sed & Ouidius post M. Tullium Aratea Phænomena vertit, & post eum Germanicus. Apotelesinata vnus veterum, quod sciam, versibus scripsit Dorotheus Sidonius, quem legerunt Arabes, Omar, Messaalla, auctor Alcabicii. ita vt ante quingentos annos eum auctorem extitisse non dubitemus.

Verf. 22. *Bina mihi positis.] Perperam Lilius Giraldus censet his verbis Manilium dicere, se bis vatem esse. Atqui duplicia sacra sibi obeunda testatur, stili, & materiæ, Poëtices & Astronomiæ. Vtrunque enim inuentum Deorum. Propterea dixit, Carminis & rerum. Altero inscriptionem, altero materiam designat. Itaque duo templa adeunda dicit.*

Pag. 2. verf. 1. *certa tum lege canentem.]* Ita distinximus. Nam totus versus continuatus est in editionibus. Vt valde falli eum necesse sit, qui legat, *certa cum lege.* Res & puero patet.

Verf. 2. *Immensam vatem circumstrepit orbe.]* Hoc dicit, tanquam, Mundus noua verba nouæ materiæ explicandæ illi suggerat. Soluta ἡραβες, & articulata verba dicit, quæ vix sibi suggeri conqueritur: quia intacta Latinis Camenis materia. Itaque verba ægre sibi suppetere: & noua formanda, propter

propter patrii sermonis egestatem, quod & Lucretius in noua materia incepto conqueritur. Figuras vocat notiones verborum, imitatione Græcorum qui *ῥαεὶς νέως* dicunt.

Verf. * *Per te jam cælum interius jam sidera nota: Sublimes aperire vias.* Quod hæc hiulcasint, & quo referantur, non habeant, & vix literis Latinis tincto patet. Nos contendimus, duos illos versiculos, *Tu princeps auctorque sacri, &c.* traducendos ante illum, *Major vii facies*. Locum integrum apponemus, vt constet fides veri.

*Quem primum infernis licuit cognoscere terris
Munera cælestium? Quis enim condentibus illis
Clepsisset furto Mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias: imumque sub orbem;
Et per inane suis parentia finibus astra,
Mominaque, & cursus signorum, pondera, vires?
Tu princeps auctorque sacri, Cyllenie, tanti.
Ter te jam cælum interius, jam sidera nota.
Major vii facies Mundi foret, &c.*

Cui mortalium licuisset cælum in terra cognoscere, aut quis, sine ope Deorum, ausus fuisset tam arduum facinus inceptare, sublimes vias cæli aperire, & cursus signorum? Nemini sane mortali hoc licuisset primo aperire. Quis ergo aperuit? Deus, non homo. Mercurius enim auctor tantæ rei. Quare? vt maior species, maiorque auctoritas rei accederet, si Mercurius, quam si homo auctor rei diceretur.

Verf. 4. *Quem primum infernis.* Male Gemblacensis, *Quem primum inferius*. Nam necessaria est vox *infernis*. Quis ab his locis infernis ad illa superna penetrasset?

Verf. 5. *Quis enim condentibus illis.* Accepit à Sophocle:

*ἀλλ' ἔγωγε τὰ δῖα κρυπτόντων θεῶν
πλάσους αἶ, ἢ δ' εἰ παῖτ' ἐπελάοις σκοπῶν.*

In prima Institutione:

Quis neget esse nefas inuitum prendere Mandum?

Verf. 8. *Inuitis vt Diis.* Inepta interpunctio totam sententiam turbavit. Ita enim interpungendum:

*Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias, &c.*

Quis tantum opus aggredi ausus esset, nempe sublimes aperire vias, vt cuperet Deus videri?

Verf. 9.

Verf. 9. *Vnumque sub orbem.*] Legendum — *inumque sub orbem*, vt olim emendauimus. & ita habet Gemblacensis. Inum orbem opponit inani, id est, aëri. altero inferius hemisphaerium, altero superius intelligit.

Verf. 11. *Nominaque & cursus.*] Scribe *Nominaque & cursus*. Creberri-
me hoc verbo vititur. Sed nusquam reperies nisi deprauatum. Sic in *Ætina*
olim correximus:

Spiritus inflat enim. mōen languentibus aër.

In aliis quoque, auctoribus pariter deprauatum reperies.

Verf. 11. *Signorum pandere vires.*] Omnino legendum, vt Gemblacen-
sis habet, — *pondera, vires.*

Verf. 12. *Tu princeps.*] Tu, inquit, Mercuri, auctor mihi es tanti sacri
ad duo altaria obeundi, carminis & rerum. Tu enim primus Astronomiam
de cælo in terras deduxisti. Neque enim homines soli id adepturi erant,
Diis occultantibus. Sed propterea placuit Diis, vt à te Deo hac indicaren-
tur, *Maiores species Mundi foret.* Ægyptios Astronomiam didicisse, docente
Mercurio, omnes libri loquuntur. Propterea illi diuinos honores Ægyptii
habuerunt, & primum mensem illi cognominem fecerunt. Firmicus: *Mundi*
itaque genitura hanc esse voluerunt, sequenti Æsculapium, & Anubim, quibus
potentissimum Mercurii nomen istius scientia secreta commisit.

Verf. 14. *Maiores species.*] Mercurio inuentum attribuitur, vt maior
species & maiestas arti attribuitur: & similia *Ælianus*: *Ἀγούριος φασὶ παρ' Ἑρμῆ*
τὸ νόημα ἐκμενομένην ὅτι δ' ἕκαστα τὰ παρ' αὐτοῖς σημαντικὰ περιέχεται.

Verf. 17. *Qui sua disposuit per tempora.*] Omnino legendum: *Quis sua.*
Quibus sua negotia Deus disposuit per tempora. Non enim Deus sua, sed
hominum negotia intelligitur disposuisse per tempora. Breui enim gyro
includit Aratea illa:

*αὐτὸς γὰρ τὰ γὰ σήματ' ἐν ἕκαστῳ ἐθέλει
ἄστρον διακρίνας. ἐκεί-
λατο δ' ἐς ἑαυτὸν
ἀστρος, ἵνα μάλιστα τετυγμένα σημαντοῖεν
ἀδελφῶν ἀστρον, ὅρ' ἐμπέδα πάντα φωνοῖται.*

Tempora autem & moenia apud hunc auctorem sunt καὶ ἐν ἑξήκοντο.
Isti autem duo versus aberant à Gemblacensi.

Verf. 19. *Naturaque dedit vires.*] Gemblacensis: *Es natura dedit vires.*
Deus disposuit omnia per tempora mortalibus. Natura autem eorum ani-
mos ad contemplationem sui mouit.

Verf. 20. *Regales animos.*] Ouidius:

*Felices anima, quibus hac cognoscere primum,
Inque domos superas scandere cura fuit.
Credibile est illos pariter virisque jocisque
Altrius humani exeruisse caput.*

D

Pli-

Plinius : *Viri ingentes, supraque mortalium naturam sanctorum numinum lege deprehensa. Mox: Maie ingenio este cæli interpretes, rerumque natura capaces, argumenti repertoires, quo homines Deosque viciſti.*

Verſ. 21. *Proxima tangentes.*] In Epigrammate in Ptolemæum :

ἐν γὰρ καὶ μερίπτει χαμαίπῃ συμβιότῳτας,
καὶ οὕτω θ' ἀντὶ τοῦ ἀλυκτοῦς ἰδῆσθαι,
ἀλλὰ νόον παύσας ἐν τοῖσι νόμοισι γάβησας.

Verſ. 22. *Qua domuere.*] Legebamus olim *Qui*. Et ita habet Gemblac.

Verſ. 23. *Quas ferat Euphrates.*] Et puero patet legendum *Quas fecat*. Ita olim correximus. Ita habet Gemblacensis. Sic Virgil. *Pinguia culta fecat*, de Tiberi. Babyloniorum autem & Ægyptiorum inuentum esse Astrologiam adtestatur & Aristoteles : Ἀβυβίται, καὶ Βαβυλωνιοί, παρ' ἃν πολλὸς πιστὸς ἐχρήμεν περὶ ἐκείνῳ ἄστρον. Quare autem Ægyptii plurimum illis disciplinis valuerunt, causam adfert Ptolemæus & ipse homo Ægyptius : ὅτι μάλιστα συνωκίζονται τοῖς διδύμοις καὶ τοῖς ἑρμῶν. Quare? διότι περ διαλεκτικοὶ τε καὶ σωματοὶ καὶ θεωρητικοὶ περὶ τὰ μαθημᾶτα. De Babyloniiis : ὅτι τῇ παρ' ἑνὶ καὶ τοῖς ἑρμῶν συνωκίζονται διὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ μαθηματικὸν καὶ παρατηρητικὸν ὅψ' ἄστρον συνίσταται. Primus quidem Eudoxus ab Ægyptiis Astronomiam in populares suos Græcos deduxit. Berosus autem à popularibus suis Chaldaeis Genethliologiam in Græcos. Viteruius : Eorum autem inuentiones, quas scriptis reliquerunt, qua solertia, quibusque acuminibus, & quam magni fuerint, qui ab ipsa Chaldaeorum natione profuxerunt, ostendunt. Primusque Berosus in insula, & ciuitate Coa consedis, ibique aperuit disciplinam. Plinius scribit ob diuinas prædictiones ipsi statuat inaurata lingua ab Atheniensibus publice dicatam.

Verſ. 27. *Officio vinxere Deum.*] Correximus olim *vinxere*. Cui emendationi adſtipulatur Cod. Gemblacens. qui ita habet. Θεοπράστικοι dicuntur, qui Deo applicantur. quod est verbum clientelæ. Vnde τῶν θεοπράστων Atheniensium jus applicationis vertit Seneca. Mutato autem accentu Θεοπράστικοι, qui Deos officio sibi deuinciunt. Vtro modo legendum apud Ptolemæum, nondum constituit. Sane vbi de Ægyptiis loquitur, & vulgo legitur Θεοπράστικοι, φιλόσοφοι, emendandum Θεοπράστικοι, φιλόσοφοι. Quarum lectionum priorem asserit priscus Scholiastes Græcus : alteram nos reposuimus. Ea autem verba non solū idem cum Manilio, sed & de iisdem Ægyptiis loquantur. Θεοπράστικοι quoque alibi legitur apud Ptolemæum, & rectum est. Quin & non semel Θεοπράστικοι ibidem reperias.

Verſ. 29. *Inq, Deum Deus ipse tulit.*] Deus ipse Deum in ipsos immisit, οὗτος ἐν ἐαυτῷ αὐτῶν. Sic apud Maronem *Plena Deo*.

Verſ. 29. *patuitq, ministri.*] Θεοπράστικοι. Ptolem.

Verſ. 30. *Hi tantum nouere decem.*] Gemblacensis, *monere decem*. Quod melius est.

Verſ. 32.

Verf. 32. *Singula nam proprio signantur tempora casu.*] Geminus : ἐκ τῶν ὅτι πάντων γινώσκων διὰ τῆς καὶ ἡμέτερον παρατηρήσεως τὸ σύμφωνον λαμβάνοντες εἰς τὰ παρατηρήματα κατερχόμενοι. Nisi quis legendum contendat : *Singula nam propria signantur tempora causa.* vt in priori editione : cuius lectionis non p̄mitet. Sic alibi :

Qua postquam in proprias deduxit singula causas.

Verf. 33. *Aeraque extendit.*] Ideo Moles vocat extensionem, ὅτι
Pag. 3. verf. 1. *Nascendi quæ cuique dies.*] Id quibus rationibus collegerint, apponam ex Sex. Empirico. Νύκτωρ μὲν ὁ Χαλδαῖος, φασιν, ἐφ' ὧν ἡλίας τινος ἀκρωτείας ἐκείνητο ἀεροσκοπῶν. ἑτέρῳ δὲ παρήδρευε τῇ ὥδιν ὡς μὲν ἡμέτερος ἑαυτοῦ. ἀεροσκοπῶν δὲ διδόναι δίσκον δισημαίνον τῷ ὅτι τῆς ἀκρωτείας. ὁ δ' αἰκισίος ἢ αὐτὸς παρασημαζέτω τὸ ἀήθρον ζώδιον ὡς ἀεροσκοπῶν. μετ' ἡμέτερον δὲ τῶν ἀεροσκοπῶν παρασημαζέτω καὶ τὰς τῶν ἡλίου κινήσεων.

Verf. 5. *Percepta.*] Gemblacensis *Præcepta.* redeuntia astra dixit, vt Arastus ἐξ ἑκείνης παλίνωρε.

Verf. 8. *Exemplo monstrante viam.*] Hoc enim annotatum posteris tradiderunt per exempla & γνώσεις πρὸς διδασκαλίαν. Ptolemæus : διὰ τὸ συμφωνεῖν αὐτοῖς ὡς ὅτι πάντας τὰς μοίρας ἢ ὅλων τὰς χαλαστερμένας ἐφ' αὐτῇ πρὸς διδασκαλίαν γινώσκων. Nam exemplares genituras vocat, quas ex obseruationibus in tabulis referebant. vt jam ex Sex. Empirico ostendimus.

Verf. 10. *Et totum æterna.*] Si non est error, noue æternam vocat, quæ reedit in orbem. Sed memini tria hæc, æterna, æterna, ætheria in hoc auctore vitio librariorum inter se commutari. Itaque menti auctoris magis conueniens est, vt æterna legatur. Quoties enim ita legitur?

Verf. 11. *Fatorumque vices cerni discernere signis.*] Quis dubitet legendum *discernere signis*, nisi qui superiora non aduerterit : τὸ *discernere* irrepsit ex versu, qui octauus ab hoc.

Verf. 15. *Tum velut amissis mærens.*] Ad verbum Græci : ποτὶ δὲ Ἀργυρίου ἀποχρήματα ὅτι ἀρρήκιστα τὸν ἥλιον χαλιδία ὁρῶντες, ἢ ἐκ μακροτέρων σμικρύνοντα τοὺς ἡμέτερον, ἐπείθεν, διαλαβόμενοι, μὴ καὶ βραχὺ χαλαρήσῃ αὐτοὺς ὁ ἥλιος, καὶ ἐπὶ ὁ καιρὸς ἕτερος ὅτι παρ' αὐτοῖς ἢ χαλιδίων ἰστέον. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἀνακατῶν πρῆξαι, καὶ μακροτέρως ποιεῖν τὰς ἡμέτερον, πτωχύνοντες λαυχμονήσαντες ἐπαυτοφύρονται. Hæc sine dubio scripta sunt ex Ophæteride Eudoxi. In qua brumam Eudoxus, à qua annum suum πρὸς ἡλίας incipiebat, ab Isis ordiebatur, in quod tempus tum brumæ sidus conficiebatur. Sed de hac re vide librum secundum operis nostri de Emendatione temporum.

Verf. 17. *nec Sole regresso.*] Gemblacensis & Bonincontrii — *jam Sole regresso*, quod verum est.

Verf. 22. *Ignorūque nouos.*] Melius Gemblacensis, *Immotusque nouos.*
Non frustra dixit nouos orbes propter Britanniam paulo ante sua tempora à
C. Julio Cæsare detectam, quam nouum orbem vocabant.

Verf. 23. *uentis nec credere vela.*] Gemblacensis & Bonincontrii — *nec
uentis credere vota.* Quod melius.

Verf. 27. *Aduigulare sibi iussit Fortuna premendo.*] Premendo eos Fortu-
na acuit, quasi dicat, Necessitas curas acuit. vt,
— *durisque vrgens in rebus egestas.*

Theocritus:

ἀ πένια, Διόφαντε, μὲν τὰς τέχνας ἔχεις.

Nam id plane est, quod antea dixit: *Et labor ingenium miseris dedit.*

Verf. 29. *Et quacunq̃ sagax.*] Legendum *Et quodcunq̃.* Ita olim
emendauimus. Ita habet Gemblacensis. Nam quis sanus construat *com-
mentum* cum illo *quacunq̃*?

Verf. 30. *In commune bonum.*] Satis ostendit se Stoicum esse: ἐπὶ πάντων
ἐστὶν ὁ πᾶσι κοινὸν καὶ ἀλλήλων συγκατασκευάσιμον σύστημα.

Verf. 31. *Tunc & lingua suas accepit barbara leges.*] Κυνειολογία. Nam con-
traria methodo, lingua, quæ leges ignorat, βαρβαρισμὸς dicitur.

Verf. 32. *Et fera diuersis.*] Quemadmodum dixit barbaram linguam
accepisse leges, ita & fera arua domita fuisse. Potestne hoc cuiquam æquo-
ri displicere?

Verf. 33. *Et vagus incertum.*] Gemblacensis: *Et vagus in cœcum.*
Recte.

Pag. 4. verf. 1. *Fecit & ignotis itiner.*] Itiner ἀποδημία, ἐμπορεία.

Verf. 3. *Semper enim ex aliis alios.*] Lege *alias.* Gemblacensis & Bonin-
contrius habebat *alia.* Quod est vestigium veræ lectionis.

Verf. 4. *volucrum predicere linguas.*] Gemblacensis melius: — *linguas
didicere volucrum.* Eiufque lectionis vestigia extant in Bonincontrio. Intel-
ligit οἰωνοσκοπίαν.

Verf. 4. *Consultare fibras.*] ἀπαγγελοσκοπίαν.

Verf. 5. *Et rumpere vocibus angues.*] ψυλλείαν. Ptolem.

Verf. 6. *Sollicitare ymbas.*] νεκυομαρτείας. Empedocles.

ἀγῆς δ' ὅς ἀδύνατο κἀλαφδμήναι μένθ' ἀνδρός.

Verf. 7. *In noctemque dies.*] γρητεία Empedoclis.

θῆσις δ' ἐξ ὁμοῖοι καλαῶν καίσιων ἀνχμῶν

ἀνδρώποισ, θῆσις δὲ ἐξ ἀνχμοῖο θρηῆς

πένυαλα δ' ἀνδρὶ ἀνδρῶποισιν.

Verf. 16. *soluitque animus miracula rerum.*] Lucretius.

Et finem statuit cupidinis, atque timoris.

Verf. 17. *Eripuitque Ioui fulmen, viresque Tonantis.*] Exoluit animos superstitione, & causas, quæ ἀναδιολογῆται Deorum mythologiis adscribebantur, ab vltima natura repetiuit: quod ab Epicuro suo factum Lucretius gloriatur. Propterea dixit eripuisse Ioui nomen & vires Tonantis: vt non Ioui amplius causa tonandi, sed naturæ attribuat. Ouidius:

Iupiter an nervi discussa nube tonarent.

Quod postea Manilius expressit:

Et sonitum ventis concessit, nubibus ignem.

Nam quilegebat Tonanti, valde, vt in plerisque omnibus, hallucinabatur. Sed asinis respondere, asinorum est, non hominum.

Verf. 22. *Attribuitque suas formas.*] Κυβελολογία. Nam μορφαὶ τὰ κατηγεσμένα dicuntur. Contra ἀμόρφωτοι ἀσῆρες, quorum nulla est ἀσροδυσία. Aratus de eadem re, ἡλῖδα μορφώσας. Hyginus etiam formas & corpora. Ptolemaeus μορφώσας in magna constructione, item lib. iv. τῶν τετραγώνων, capitc πλεῖστον μὴ νυμίων γάμων: qui titulus deest hodie in excusis.

Verf. 23. *certa sub lege notauit.*] Gemblacensis — *certa sub sorte notauit.* quod retinemus. Ita semper loquitur.

Verf. 25. *Sideribus variis.*] Omnino legendum *vario*.

Verf. 29. *Tantas emergere moles.*] ἀρχαῖος moles pro fluctibus. Attius: — *tantas moles fluctuum.*

Verf. 30. *Eximiam natura dedit.*] Deest τὸ C v i. vt alibi monuimus. Horatius: — *nemo vt sit auarus, se probet*, id est, qui se probet.

Verf. 33. *Ipsa mihi primum natura.*] οἰκονομία ad Sphæram Mundi, quæ præitapotelestaticæ, vt antea diximus.

Pag. 5. verf. 2. *Quem siue ex nullis.*] Sententia Aristotelis, quem nunc designat. Is, vt probet Mundum ἀρχήν, inter alia ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας εἰδὼς ita concludit in secunda figura: Quod circulariter mouetur, nullum contrarium habet. Quod nascitur, & denascitur, contrarium habet. Quod igitur circulariter mouetur, neque nascitur, neque denascitur. Vide primum πρὸς ἑρμῆ. Nam ibi tandem concluditur, ἀδιώτατον εἶναι, ἢ γένεσιν ἢ ἀφασίαν τι διατελεῖν. ἢ ἀρχήν, ὅν, καὶ αὐτὸς πρῶτον ὅν φασίαν. Fatum more suo Manilius φασίαν vocat. Et subinde coniungit hæc vt contraria, natalem & fatum, vt Aristoteles γένεσιν καὶ φασίαν. Reliquos Philosophos, qui negant mundo principium esse, vide apud Cenforinum.

Verf. 5. *Seu permixta Chaos.*] Siue mundus principio caret, vt vult Aristoteles: siue principium habet, vt Ægyptii. Scholiastes Ptolemæi: πρῶτος εἰσάγει λέγει γένεσιν Αἰγυπτίῳ κόσμῳ. καὶ ὃ ἀρχὴν μίαν ἐκ ἑνός, πολλὰς δὲ τὰς μετέπειτα εἰσάγει καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ τῆς γένεσιν ὅτι ἀσῆρες Κύκλον, ἢ εἰσάγει πρῶτον οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν. Æsculapius Ægyptius vetustissimus scriptor in sua Myriogenesi dixit in posterioribus partibus Libræ hanc πρῶτην factam.

D 3

cumque.

eumque fuisse natalem Mundi. Firmicus de Libra: *Cetera enim ad xxx. numeros collocantur. In istuenim posterioribus partibus terra dicitur esse composita, ut barbarica ratio confirmat.* Barbarica ratio est Ægyptiaca, ut alibi ostendimus. Libram intelligit Ægyptiaci parapegmatis Dionysii aut Hipparchi, xxvii Septembris Iuliani. Ergo finis eius xxvi Octobris Iuliani. ubi sane mundus creatus. Vide librum quintum de emendat. Tempor. cap. de conditu rerum.

Verf. 5. *Chaos.*] Præter Hesiodum, Euripides, Menalippa:

ὁ δ' ἕρως τε γαῖα τ' ὡς μορφή μία.
ἐπεὶ δ' ἔχωρ' εἰσαν ἀλλήλων δίχα
τίκτεσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
τὰ Νύκτα, Πλὴν, Σῆρας, ἔσδ' ἄλμη τρίψα,
γόνυ τε θνήσκων. —

Verf. 8. *Sive indiuidui.]* ἀτόμοις. micas vertit Seneca. Eandem cæcam materiem quum vocat, vltus est verbo Epicurei dogmatis. Nam Epicurus vult ἰσχυρὰ ἀτομὴν ὄνθαι αἰδήσι. πᾶν τε μέγας μὴ εἶναι πρὶ ἀτόμοις.

Verf. 10. *Et pene ex nihilo sumptum est.]* Emendandum auctore Gemblacensi,

Et pene ex nihilo sumptum est, id est, cœpit. Pene nihilum vocat πῶς ἀτομῶν, qua Epicurus nihil exiguius in rerum natura esse dicebat. quod valde exagitat Cicero de Finib.

Verf. 12. *Sive ignis fabricauit.]* Dogma Heracliti.

Verf. 13. *habitantque per omne Corpus.]* In fine huius libri:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes.

Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes.

Verf. 15. *Seu liquor hoc peperit.]* Thaletis Milesii sententia. Claudianus: *Hic confidit aqua, hic procreat omnia flammis.* Thales, & Heraclitus.

Verf. 16. *ipsumque vocat, quo soluitur ignem.]* Ex Gemblacensi legimus: *ipsumque vorat.* Elegantissime. Firmicus scribit libro tertio *καύρων καὶ κατακαυσμὲν* alterum per alterum destrui, & ex eo interitu magnam *σφοδράσιν* sequi. Liquor igitur vorat ignem, & ignis liquorem, alter alteri pestis est. Confortinus refert Aristotelem scripsisse maximi anni hiemem esse *κατακαυσμὲν*, æstatem *καύρων*, & alterum ab altero alternis destrui.

Verf. 17. *Aut neque terra patrem.]* Patrem, *δημιουργόν.* Contra Platonis Timæum, in quo Deus opifex mundi adstruitur.

Verf. 18. *faciuntque Deum per quatuor artus.]* Deum, τὸ πᾶν, cuius artus hoc est membra, quatuor *σοφία*, secundum veteres Theologos, qui illa τὸ δὲ μέν dicunt, ideoque ἀσύντα: sed κατὰ διαδελφὺν γένεσιν καὶ φθορὰς vnum, quodque γέννηται, hoc est κατὰ μέγεθος: ut σοφία; quæ sunt in μεγένηται: at τὰ δὲ αἶρα, ἀρχαὶ σοφίαν. Nam diuersa, ἀρχαὶ καὶ σοφία: quum ἀρχαὶ nihil aliud sint,

sint, quam *πάντων στοιχείων ἡδρυσμένη: ὅγκοι καὶ δυνάμεις τῶν στοιχείων*. Qui plura ad hunc locum desiderat, adeat Alexandrum Aphrodisiensem principio Commentarii in secundum Meteoron. Alioquin Stoici *ἀρχὴν τῶν ὄλων* dicebant *Θεὸν καὶ ὕλην*. Θεὸν μὲν τὸ πᾶν, ὕλην δὲ τὸ περιέμενον: ἀφ' ὧν τὰ τέσσαρα στοιχεία γίνονται. Sed non est idem cum hoc nostro. Nam Stoici non faciunt τὰ στοιχεία membra Θεοῦ, ut illi veteres Theologi, de quibus jam diximus. Locuste non omnibus patebat. Ideo fusius visum explicare.

Verf. 20. *tum per se cuncta creantur.*] Melius Gemblacensis:

— *quam per se cuncta creantur.*

Verf. 23. *Quam nexis habilisque.*] Gemblacensis: *Quem nexu habilis, & opus, &c.* Legendum omnino.

Quæ nexu habilis, & opus generabile fingit.

Neque de haclectione dubitauerit, nisi qui superiora non intelliget. Nexus vocat τὴν στοιχείων συσχίαν. Estque idem, quod non dudum dixerat:

Frigidus ne calidus desint, aut humida siccus.

Et puero hoc perspicuum.

Verf. 24. *Atque omnis partus elementa rapacia reddunt.*] reddit, non reddunt, scribendum, nisi Grammaticæ ludibrium debeinus. Nam de eadem concordia discorde, quæ nexu habiles reddit, sermo est, & ideo quæ reddit elementa omnis partus rapacia, aut capacia.

Verf. 24. *elementa rapacia.*] vel *capacia*. Vult enim ὕλην πᾶσαν γίνεσθαι *παντὶ ὅτι*: quæ propterea *παντὶ ὅτι* à Platoniciis dicitur. Omnium enim formarum *ἀσκήν*. Tamen quod ὕλην τόπον *ὁ χώρον* vocet, non alienum est à mente huius hostri, qui capacem vocat.

Verf. 26. *Quod laser.*] Locus ob leue mendum corruptissimus: Pro *superest*. Gemblacensis habet *supra est*. rectissime. Lege igitur:

Quod laser, & tantum supra est hominemque Deumque.

Nunquam, inquit, eius rei origo patebit, utpote, quæ lateat, atque adeo supra ipsum Deum sit, nedum hominis captum. Impia illa sententia illorum Græcorum & Latinorum, Ne Deo quidem possibile esse, quod Plinius dixit *rem Deo improbam* lib. II. de Hipparcho. Rectissima emendatio. Nam τὸ *superest* ineptissimum erat.

Verf. 27. *Sed facies quæcunque.*] Lege *quæcunque*. Quæcunque, inquit, est origo mundi, siue principium habet, siue non (nam id in dubio est): quæcunque igitur eius origo est, non dubitatur de forma; tametsi de natali eius.

Pag. 6. verf. 2. *flatusque natantis.*] Lege *fluctusque*. & ita Gemblacensis.

Verf. 3. *Æquora perfudit.*] Traiectio Maniliana, *Fluctus natantes Æquora perfudit*, id est, fluctus natantes fudit per æquora. Sic supra: *Inque Deum*

Deus ipse tulit. Deus Deum intulit. Item : Ille potens turbam perfundere membra pilarum. Fundere per membra.

Verf. 14. *mediam tenet undique sedem.*] Eratosthenes:

αὐτὸς μὲν μιν ἐπὶ μέσῃσ' αὖτ' ἐν ὀλίγοις
χάσασθαι διὰ δ' αὖτ' ἐν ὀλίγοις.

Verf. 16. *fecisque cadendo undique ne caderes.*] Idem infra:
Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgas.

Parmenides:

ἦσθ' δ' αὖτε ἄνθρωποι φύσιν, τὰτ' ἐν αἰθέρι πάντα
σῆματα, καὶ χαλεπὸν διαγῆσθαι ἡλίοιο
λαμπρόσθ' ἐγὼ αἰδέομαι, καὶ ὀππότεν ἐν ἡμέρῃ
ἔργα κύκλωσθαι πάλιν περὶ πόλιν ἀλλήνης,
καὶ φύσιν, εἰδήσεις δ' καὶ ἔργον ἀμφοτέρωθεν
ἐνδὺν ἑσθλόν, καὶ ὡς μιν ἄνεσ' ἐπὶ δόσῃ αἰώνῃ
πείσεται ἔχον ἄστρον. —

Omnino postremos versus expressit Manilius

Verf. 18. *Istaque contractu.*] Partes tertæ in medium feruntur. pondus enim habent, donec ad medium peruenerint. Nam quòd pondus habet, & secundum pondus inouetur, id eo vsque mouetur, quoad perveniat ad medium, siquidem nihil impediuerit. Quum igitur omnes partes in medium vergant, & minores à maioribus truantur, ac densentur, propterea quod maiores semper urgeant vi sua, quia scilicet pollent minoribus: eo facto tandem globi forma prodit: veluti quum è cera pila fit, semper id, quod inæqualiter extat, ac protuberat, in medium truditur fingendo. Igitur contractas plagas τὴν πύλην καὶ τὸν συμπίεσθαι dicit. Atque eam τῆς σφαιρώσεως causam esse opinatur Aristoteles, quum ait: *χρῆμα δ' ὅτι σφαιροὺς ἀναγκάζει αὐτὴν. ἔλασεν γὰρ τῆς μείων βάρος ἔχει μίχαι πρὸς τὸ μέσον. καὶ τὸ ἐλαστόν ὡς τὸ μέλλον ὁρμήμενον ἐκ τῶν κύμασιν, ἀλλὰ συμπίεσθαι μάλλον, καὶ συγχωρεῖν ἕτερον ἐν τέρῳ, ὥς αὖ εἶθαι ὅτι τὸ μέσον.* Hæc ad verbum mentem Manilii aperiunt.

Verf. 20. *Quod nisi librato.*] Contra Xenophanem. Pendere enim terram negabat, quam potius ἑατὼ εἰς ἅπτερον κελύκην contendebat. Ita enim canit:

γῆς μὲν τοῦδε πῆγας ἀνὰ πρὸς πρὸς ὅσας
καὶ πρὸς πρὸς ὅσας. τὸ γὰρ δ' ἐς ἅπτερον ἰκνέσθαι.

Verf. 23. *Lunave submersos ageret per inania cursus.*] Malim currus. Submersos dicit, quod ex inferioribus partibus supra horizontem produciuntur. Vnde astruit argumentum de rotunditate terræ. Quomodo enim submersos currus in lucem promeret, si terra non esset rotunda?

Verf. 27.

Verf. 27. *Sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.*] Conclusio. Quia tellus in medio sita est, secundum ea, quæ demonstrata sunt: ergo omnia peruia sunt. Super subterque terram omnia patent. versiculus lequens alio pertinet.

Verf. 28. *Nam neque fortuitos.*] Contra Epicurum, qui censebat ortus fieri κατ' ἀναγκασίαν, occasus κατ' ὁρίαν, quotiescunque ferat ἡ καὶ ἄστων: item κατ' ἐμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν, καὶ κατ' ἐπιδεδίττον.

Verf. 30. *Solique assiduus partus.*] Puerilis & ridicula Heracliti sententia. Dicebat, Solem ac cætera astra ignem esse: quum in oriente sint, accendi, propter eius partis calorem: in occasu extinguui, propter frigiditatem, quæ in occiduis partibus est. verba eius sunt: ἥλαθ' ἡ ὥρ' ἡμῶν ὅδε.

Verf. 30. & *facta diurna.*] Lege, *fata*. Semper in hoc scriptore *factum* pro *fatum* commutatur etiam in Gemblacensi. Assiduus partus, & fata diurna Solis intelligit τὸν ἡμέτερον ὅτι ἡλίου γένεσιν καὶ φθογῶν: quod vaticinabatur Heraclitus. Iamdudum monuimus τὸν φθογῶν fatum verti à Manilio.

Verf. *. *Inde suos sinuat flexus.*] Tres hos versiculos non habebat Gemblacensis, & merito. Sunt enim ex descriptione Lactei circuli. & quidem mirum, eos non solum in Codice Bonincontrii fuisse, sed etiam ab ipso tanquam legitimo loco positos explicari. Nos iamdudum eos expunximus.

Verf. 31. *Quum facies eadem signis per sacula constet.*] Post hunc versum continuandus est ille, qui quintus ante hunc legebatur. Itaque versus ita continuandi:

Quum facies eadem signis per sacula constet:

Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat:

Idem Phœbus eat cali de partibus iisdem

Lunaque per toridem lucēs muretur & orbes.

Plana sententia. Non, inquit, possum credere Solem aut Mundum quotidie renasci, quum videam easdem vices cæli & astrorum: cælum eadem parte surgere, & occidere, Lunam & Solem eisdem circuitibus seruire. Nam ubi versiculus ille legitur, quis eius sententiam, qui saltem aliquid in literis videat, intelligebat?

Pagina 7. verf. 5. *Nunc his, nunc illis.*] Ita hæc leguntur in Gemblacensi.

————— *quod tempora monstrant*

Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis

Semper: & ulterius vadentibus ortus ad ortum,

Occasumve obitus calo & cum Sole perennet.

E

Tantum

Tantum in Gemblacensi legebatur *ortus*. pro quo *ortum* substituiimus, ut infra *obitum*, non *obitus* dixit. Quum, inquit, eadem tempora sint semper istdem regionibus orbis, & vterius vadentibus *ortus* ad *ortum*, & contra *obitus* ad *obitum* continuetur cum ipso Cælo & Sole.

Verf. 8. *Nec vero tibi natura admiranda.*] Duo proposuit, situm Terræ & eius formam. De situ jam absoluit. Sequitur forma, quam rotundam concludit.

Verf. 8. — *quum pendeas ipse Mundus.*] Parmenides ad mentem Manilii.

Πάτοδν δ' κύκλῳ σφαίρης ἐκλήγουσιν ὄγκῳ
μειρόδν ἰσὺ παλὴς πάτρῃ. τὸ γὰρ ἐκείνι μέζον.
ἢ τέ γε βαύτερον παλάν χρεώδει τῇ, ἢ τῇ.
τοῖστέον γε τὸ ὄν μίωσον τε καὶ ἔχασον ἔχῃ.

Verf. 18. *Nec patulas distenta plagas.*] Puta *τετραζοειδής*: quod volebat Anaximander. Et multi veterum *αἰτίων τῆς μοῆς τῆς γῆς τὸ πλάτθ* nugati sunt.

Verf. 20. *Hæc est Natura facies.*] Empedocles πρὶ τῷ κόσμῳ.

ἅλλ' ὅγα πάντοδν ἰσθ' ἴθι, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
σφαῖρος· κυλλοτέρης, μανὴν ἀκμήνῃ χάρων.
τόσων ἑνερθ' αἰδῶ, ὅσον ἕξερθ' ἐς ἄπο γαίης.

Verf. 21. — *teretes facit esse figuras Stellarum.*] *ἰδιωτισμοῦς*. Teres, ἀπὸ τῷ σφαίροειδῆς. Nam Teres non est σφαίροειδής, sed κυλλοειδής. Eadem *κρίσις* lib. III:

Quum teretis natura soli decircinat orbem

In tumidum. — Item:

Sed teretem acclini mundum comitantia semper.

Aufonius in ludo septem Sapientum dixit orbem teretem. Sæpissime ita vsurpatur à Festo Auieno in *ἑρμηνείᾳ* Dionysii.

Verf. 24. *Quod globus obliquos.*] Quia quo propior Soli, eo obliquius illustratur. Nothi enim luminis haustu, ut Catullus ait, lucret Parmenides:

Αἰεὶ παρῆλθοντα πρὸς ἀνὰς ἡλίουιο,
νυκτικαῖς, πρὶ γαῖαν ἀλάμνον ἀλλότῃων φῶς.

Verf. 25. *Hæc æterna manet Divisque similitima forma.*] Plato: *ἡμῶν δ' ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρῆπον, καὶ συζῆναι*. Vide reliqua in Timæo. Aristoteles τῷ πρὸς τὸ σφαίροειδῆς attribuit à necessitate, ne scilicet vacuum extra relinquat. quod tamen ante eum dixerat Empedocles,

ἢ δὲ τι τῷ πάντῳ κινῶν πᾶσι. ἢ δὲ πᾶσι.

Astronomi *ἐκ τῷ φανομένῳ* rotundam formam colligunt: Ptolemæus *ἐκ τῷ ὁρατούμῳ*. Platonici vero ita colligunt: Quod tenuissimum, *ἰσὺ πλῆκτι*.

mun & maxime similarium partium sit æther. Similarium autem similes superficies. Eiusmodi vero sunt soli circuli inter planas figuras, globi inter solidas, &c.

Verf. 26. *Cui neque principium est usquam.*] Ita hæc interpungenda:

Cui neque principium est usquam, neque finis: in ipso

Sed similis toto remanet, perque omnia par est.

In ipso, id est, in se ipso. vt in Sphæra barbarica: — *populum suspendit ab ipso.* à se ipso. & — *rotas volat undique in ipsum.* in se ipsum. ἑλκυστός. εἰς αὐτόν, εἰς αὐτόν, pro εἰς αὐτόν, ἐν αὐτῷ.

Verf. 28. *Sic stellæ glomeratæ manent, Mundumque figurant.*] Lege:

Sic stellæ glomeratæ manent, Mundoque figura.

Quis tam alienus à sensu literarum, vt vulgatam lectionem tueri velit, neque ad congruentiam sermonis, neque ad mentem auctoris?

Verf. 29. *Idcirco terris non omnibus omnia signa.*] Duobus argumentis disputationem suam munit: ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν σφαιρῶν scilicet, καὶ ἐκ τῶν ἑγγύθεν: quorum alterum ἐν ἀστρονομίᾳ versatur, alterum ἐν κοινῇ ἐπιστάσει καὶ αἰσθήσει. Nam omnia pondera deorsum vergere, & eo dato terram σφαιροειδῆ probare, primum ἐκ τῶν κινήσεων ποσῶν, deinde ἐκ τῶν αἰσθημάτων ὅτι τὸ αὐτὸ ἀρτημα νῦν, ea vere est, ἢ ἀπὸ τῶν ἀστρονομίας. Longe enim quaquam ex confessis petitum argumentum. At ex mari, item ex stellis, vt in Canopi exemplo, quod adfert, & eiusmodi similibus idem probare, id ἐκ τῶν ἑγγύθεν est. Sensu enim percipimus. Sic ἐκ τῶν ἑγγύθεν terræ rotunditatem colligit Plinius: quem vide lib. II. cap. LXX. vt Ptolemæum in primo magni operis, vt alios taceam.

Verf. 30. *nusquam inuenies fulgere Canopum.*] Canopus est fulgida stella in gubernaculo austrino navis Argus. Ita omnes veteres, præter Hyginum, qui τὸν ἑχάτοιν τῷ πολέμῳ Canopum vocatum scribit. Et idem scribit Capella ab Hygino mutuatus. Alio nomine ab adulatoribus aula Ægyptiæ hæc stella dicta fuit Ptolemæus. Canopus igitur ὁ λαμβανέτατος ἐν τοῦ περὶ τῆς τῆς Ἀργὺς πηδάλιου non videtur nisi Rhodo in Austrum pergentibus. Canopum Gadibus & Cnidi videri, quia in eadem inclinatione sunt, testis Strabo. Et quidem Cnidii diu ostendebant turrem, seu speculam, ex qua Eudoxus æorum popularis Canopum speculari solebat. Ab eo eam turrim magnæ generatione obseruabant, & σκοπὴν Εὐδόξου vocabant.

Verf. 32. *Sed querens Helicen.*] Falsum. Hodie Alexandriæ Canopus xat supra horizontem plane conspicuus, item tota Vrfa maior, siue Heliceum principio Virginis. Itaque Sole in quinto gradu Piscium subtus Orientem Alexandrinum demerso, tota Helice, & Canopus è regione, in ortu finitore vespere conspicui sunt. Hoc tantum debebat dicere Manilius, Canopum in Ægypto apparere, qui in Græcia nunquam videtur. & argumentum tritissimum est. Sæculo Manilii Sole circiter in xxiii parte

Aquarii occidente, ambo Helice & Canopus ἀνίστησι toti supra finitorem extabant.

Pag. 8. vers. 2. *Te testem dat, Luna, sui.*] Et hoc vnum ex vulgatissimis argumentis ἡ ἐγγύτης: deliquia Lunaria ab iis prius videri, qui propius à Sole oriente absunt. Vnde terræ rotunda forma colligitur, cuius περιστροφή officium, ne eclipsum videant eodem tempore, qui remotiores sunt occidentem versus.

Vers. 7. *infectis volueris aliis.*] Mirum alas Lunæ attribui, quod plane ἀδωλόν. — infecto volueris ore, aut tale quid, debuit dicere.

Vers. 8. *Scræque in extremis.*] Lunæ delinquenti crepitu æreorum vaforum succurri solitum, si pluribus probare velim, & læctorum iudiciis diffidam, & meo otio abutar. Pleni sunt libri veterum Historicorum & Poëtarum. Plinius: *Deliquio Solis & Luna veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu dissono auxiliante.* Turcæ & Muhammedani omnes clamoribus defectum Lunæ reuocant. Quod quum Christiani quidam facerent, id interdicitur capite v Concilii Arelatensis. & de eadem re extat Homilia Maximi, Taurinensis Episcopi. quæ tamen Homilia refertur inter Ambrosii sermones. Estque LXXXII sermo. Sed miratus sum Bonincontrium hoc factum vidisse in municipio suo Miniatensi.

Vers. 9. *Simul ista per omnes.*] Icta, vel quia amisit lucem, vnde & Arabibus eclipsis & Iudæis dicitur קִשָּׁף id est, percussio: vel quia diribus. Martialis: انكساف & Iudæis dicitur קִשָּׁף id est, percussio: vel quia diribus. Martialis:

Quum secta magico Luna vapulat Rhombo.

Nam & Martiali secta est, quod hic icta. Sane percussam Lunam dicit Lucanus, quum deficit:

Terrarum subita percussa expalluit umbra.

Et propterea Iudæi detectus luminarium vocant vapulationes.

Vers. 9. *per omnes Deficeret.*] Exemplum. Defectus Lunæ, qui accidit pugna ad Gaugamela, visus hora secunda noctis Babylone, Sole occidente in Calabria. Itaque Toleti non potuit videri. Ita per omnes gentes non potest deficere Luna, ut loquitur Manilius, id est, per omnes gentes defectus idem non videtur. Causa, tumor terræ, ut argumentatur.

Vers. 11. *Sed quia per teretem.*] Non est quidem absoluti orbis, si campos, montes, ac valles spectes. sed eius amplexu si capita linearum comprehendas in ambitu, tunc plane σφαιροειδὲς σχῆμα efficitur. Terra enim non est σφαῖρα, sed σφαιροειδὴς. Nam σφαῖρα vbiq; ὁμαλή. At σφαιροειδὲς habet εὐχάσας & ἐσχάτας. Scio aliud σφαιροειδὲς esse apud Archimeden.

Vers. 17. *Hanc circum varia.*] αἰεὶ ἰκκ.

Vers. 20. *Sub pedibusque jacer.*] ἀντίχθονες, ἀντίποδες.

Vers. 23.

Verf. 23. *Hinc ubi ad occasus.*] Sane legendum *ab occasu*. Quis dubitat Solem *in diaphano* intelligi? Nam Sol in occasu constitutus respicit ortus nostros: & ab occasu nostro oritur aliis. Quod si ortus adiectione accipiat, quid absurdius poterit dici, quam Solem ortum aspicere ad ortus nostros?

Verf. 23. *Hinc ubi.*] Gemblacensis *Hanc*. male.

Verf. 25. *Et cum luce refert operum vadimonia terris.*] Sic eodem modo Plinius dixit *vadimonia tempestatum*, τὸ ἐμπροσθεν τῆς καταιγίδος, τὸ ἐμπροσθεν χιμῶνας.

Verf. 26. *Somnosque in membra locamus.*] Negamus Latine dictum, somnos in membra locare: sed membra somno & in somnos locare. Gemblacensis, *somnos in membra locamus*. Nos legimus, *somno sic membra locamus*. Non admittimus hanc κακοῦναι, ut dictum sit, *somnos in pro in somnos*. Puerile & nugatorium, & aliorum potius, quam hominum.

Verf. 27. *Pontus vtroque suis.*] Creberrimum Arato & huic scriptori, Oceanum & vndam αἰθρὶ τὸ ἐξ ἑσπέρου & τῆς ἀέρας vsurpare.

Verf. 27. *Distinguit & alligat.*] Distinguit nos orizon noster ab illis, qui vltra orizontem nostrum incolunt. alligat idem nempe occasus nostros cum illorum ortibus.

Pag. 9. verf. 1. *Alter ut alterius.*] Potest legi: *Alterum ut alterius*. Eleganter autem τὸ faciatque feratque expressit τὸ ποιεῖν, & τὸ φέρειν. τὸ ποιεῖν τὸ ποιεῖν αἰθρῶν. τὸ φέρειν, τὸ φέρειν.

Verf. 5. *Qua media obliquum.*] Auctore Gemblacensi corrige:

Qua media obliquo præcingunt ordine mundum.

Verf. 8. *Omnia qua possunt calo variare sereno.*] Melius Gemblacensis, *calo numerare sereno*. Ita reponendum.

Verf. 10. *Ut sit idem Mundi primum.*] Zodiacum Mundi arcem vocat, quod ex eo ortus & interitus præcipuæ causæ defluunt, & quod, ut ipse ait, ex eo ratio factorum ducitur omnis. Ab eo igitur merito orditur, ut primum sit loco & ordine, quod mundi continet arcem. Sic auctor Alcabitii à Nitak, hoc est, à circulo Zodiaco, ab eadem causâ orsus est.

Pag. 9. v. 12. *Respicit admirans aduersum.*] Lege *auersum*. Neque enim Taurus aduersus est Arieti, cum clunes eius sint oppositæ Arieti. Alioqui contradiceret sibi, qui dicat Taurum summissò vultu vocantem Geminos. Respicit igitur Geminos. Preinde auersus est Arieti. Stupidum esse oportet, qui aliter censeat, & præterea ignarum ἀπειρίας. Semper aduersum pro auerso positum in his libris perperam, ubi de Tauro agitur. Apud Ovidium quoque II. Metamorph. legendum:

Per tamen auersi gradieris cornua Tauri.

Mendose excuditur aduersi.

Verf. 13. *Summisso vultu.*] ἐκ τῆς ἀσποδίας desumptum est. Est enim ingepiculator, & tanquam bos humi procumbens. vnde & interpres Ptolemaei κωπὶν vocat, Lucanus curuatum.

— — nisi poplire la.

Ultima curuati procederet vngula Tauri.

Quare ideo τειρόμενος Arato dicitur: & alibi à Manilio flexus, item nixus. Est autem, vt diximus, auersus Arieti, aduersus Geminis.

Verf. 16. *Attrahit ardenti.*] Libra Scorpionum dicitur attrahere ideo, quod Scoppii Dodecatemorion in Libra finitur, atque absoluitur. Nam eius Chelæ partem Libræ occupant. Vnde Chelarum nomine etiam Libra intelligitur, tam apud hunc nostrum, quam alios scriptores. Et Græci notant τὰς χηλὰς τοῦ τῆς Αἰγυπτοῦ ζυγὸν καλεῖσθαι.

Verf. 17. *Contentum dirigit arcum.*] Gemblacensis, *consento dirigit arcu.* quod sine dubio verum est. Dirigere Manilius ponit absolute, vt Tertulianus semper: estque quod Homerus dicit τιτίσκειν, ἄντα τίττομεν, contra dirigens. Sic in Apotelesmatis:

Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum.

Vetus Scholiastes Germanici in Fluuio: Et ideo inter astra collocatus, quod à meridianis partibus dirigere cernitur. Apud Persium:

Est aliquid, quo tendis, & in quod dirigit arcum.

Et Manilius ipse pag. 34, 29.

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum.

Fortasse apud Persium legendum *arcu*, & ibi, *qui tento dirigit arcu.*

Verf. 18. *Missurus jamque sagittam.*] Decurtata locutio, *jamque pro iamiamque.*

Verf. 19. *Tum venit angusto.*] Et hic quoque ἐκ τῆς ἀσποδίας angustum Capricornum dicit, quod contractior ἐν χειρὶ χαλῆα pingetur. Infra:

Asit angusta fouet Capricorni sidera Vestæ. Item:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

vel quia à centro oculi ad Capricornum linea ducta humillima est omnium quæ ab oculo ad Signiferum ducuntur. Aratus de Capricorno:

— ἀντὶς ὅν αὐτὸν ἔχ' ἡλότι μᾶλλον

κίλκνται αἰνέματος, ἵνα ἴς τρέπῃ τ' ἡλίοιο.

Qui legunt *Augusto*, valde eos fugit ratio. Nam quid est Capricornus Augusto sidere flexus? De Augusto sub Capricorno nato alibi dicitur. Idem accidit loco Iuuenalis Satyra x, vt *Augusta* pro *angusta* legeretur:

— *angusta Caprearum in rupe sedentis.*

Nam ita habent boni codices. Et tamen eo jure possunt Capræ dici *Augustæ*, quo Capricornus Augustus. Neutrum tamen ad mentem auctoris sui.

Verf. 20. *Post hunc inflexam diffundit.*] *Lege defundit.* Diffundere est infundibulo in vas inuergere. Defundere est vas deplere. Sic Diffusores olearii dicebantur, qui in vasa olearia oleum infundebant: erantque auctorati in municipiis, ut in his regionibus diffusores vinarii & cereuisarii. In veteri inscriptione: EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. Id est, Equiti Romano, Diffusori oleario.

Verf. 21. *Piscibus assuetus auide.*] Nam alter ex gemellis piscibus cognomine *roti* deglutit aquam ex vrna Aquarii defluentem. In prima Institutione: — *& effuso gaudentes aquore Pisces.*

Verf. 26. *In diuersa situ.*] *Scribe sise.* Et ita Gemblacensis, Exprimat Aratea:

ἔμπαν οἷς ὅμως περιστρέφεται. —

Verf. 28. *Libratumque regit.*] Axis non regit orbem, sed gerit. Ita response. Germanicus de Axe:

Libratasque tenet terras. —

Verf. 30. *Aethereoque rotas cursus immotus.*] Ex Arateis, quæ Manilius reddit, apparet distinguendum:

Aethereoque rotas cursus. immotus at ille, &c.

Nam hoc vult: Ipse rotat, at non rotatur. *αὐτὰρ ὅς' ἐδ' ἄλγρον μὴ κινῶνται.*

Verf. 32. *directus conspicit.*] Qui mediocriter Latine scit, videt verbum, quod Grammatica absolutum vocat, hic substituendum *ἄρτι τῷ conspicit.* Et tirunculo patet *conspicit* legendum. *ἀρτιον.* Reddit enim Aratea, ut solet.

ἄρτιον αὖτ' ἄρτιον. —

verbo, quo Manilius vsus: Ideo Auienus eadem vertens eodem

— *ut semel harena conspicit.* —

Ecquod genus loquendi est? Axis conspicit, directus per medium orbem. Quidquod necessarium est verbum *conspicit*? Immotum enim vult designare. Aliter nugaretur.

Verf. 33. *Nec vero è solido stat robore corporis eius.*] Legendum *robur.* Error natus, quia *robore* veteres librarii scribebant. Nec vero, inquit, robur eius corporis constat è solido. Non affingenda est ei robusta materia, quia mundum sustineat. neque pars est terræ, quod terram gerat, ut videtur velle fabula Græcorum de columna Atlantis: sed tenuissimam Vniuersi partem *λόγῳ* tantum *ὑποκρίνω* ponendum esse. Nam in medio corporis, quod circulari motu agitatur, manet aliquid, circa quod inouetur. Mundus autem circæ Axem mouetur. Igitur Axis est pars Mundi, non utique ex solida materia. neque graue pondus habebit ideo, quod ferat onus ætheris alti. Est enim *ἀσώματος χαμμί.* Propterea tenuem, hoc est, *ἀσώματον* vocat Manilius: tamen

tamet si alia ratione vocetur *σῶμα*, & hic corpus illi attribuitur, per relationem scilicet, καὶ τὸ πρὸς τὴν.

Verf. 33. *corporis eius.*] Gemblacensis *corporis ei.* Etiam Lucretius primam τὴν αἰ. producit. Nihil tamen mutandum censeam. Nam in tam inquinato exemplari prudenter agendum, nisi ridiculi esse volumus.

Pag. 10. Verf. 5. *Ut verti non possit in ipsum.*] More suo dixit in ipsum pro in se ipsum. Usque adeo, inquit, est tenuis Axis, ut ipse circa se ipsum moueri non possit, quomodo Mundus circa ipsum mouetur. Quod si aliquis dicit circa suum centrum moueri, impossibilia dicit. Nam quum centrum sit *ἑρῶ ἀσώματον*, non poterit manere interea, dum illa, quorum est *ἑρῶ*, mouentur. Non enim per se subsistit centrum. Igitur si non manet centrum, neque per se mouebitur. Videndum tamen, an præstaret legi, *id ipsum*. Quod sane verius est. Adeo tenue, ut id ipsum quidem non vertatur, circa eum autem omnia vertantur. Vera est lectio illa.

Verf. 6. *Nec jam inclinari.*] Per inclinationem intelligit duas κατ' ἑξῆς κινήσεις, τὴν ἀνω καὶ τὴν κάτω. Nam κλίσις constat ex utraque. Quod addit — *nec se conuertere*: intelligit τὴν πρὸς ἑαυτὴν.

Verf. 6. *nec se conuertere in orbem.*] Iam explicauimus. Etenim & in vniuersum siquid moueri oportet secundum locum, necesse manere aliquid corpus, à quo, aut circa quod moueri debet. Hæc præclare Philosophus & in libris de Cælo, & ἐν τοῖς περὶ κινήσεως βίαις.

Verf. 8. *Ipse videt circa.*] Aratus — *περὶ δ' ἑγὼνδὲς αὐτὸν ὁ γυνῆ.*

Verf. 11. *decircinat arcton.*] Lege *arcum*. Aratus iisdem verbis, sed de minore: Μιωτέρην γὰρ πᾶσα περιερίφεται σφοδράλγῃ. hoc est:

Arcum namque minor decircinat Vrsa minorem.

Verf. 14. *Angustò Cynosura breuis.*] Aratus: ἡ δ' ἑτέρην ἐλάνην μίαν. — Theo: τὸ πρὸς τὴν ἐλάνην ἑτέραν ἀμυδροτέρην γάρ.

Verf. 15. *sed iudice vincit Maiorem Tyrio* —] Aratus: — ἀτὰρ νάντην ἀρέων. Propterea φοινίκη dicta fuit. Auctores Hyginus, & Scholiastes Germanici. Alii dicunt Thaletem Phœnicem fuisse, & primum Phœnicibus popularibus suis Cynosuram indicasse, ut etiam Callimachus testatur in Choliambis,

ἐπαύσαν εἰς Μίλητον. ἦν γὰρ ἡ νίκη
Θάλητης, ἧς τὰτ' ἄλλα δέξιτο γνόμην.
καὶ τῆς αἰμάξης ἐλάντο σαβήσωνος
τὴς ἀπείρακτος, οἷς πλέουσι φοινίκας.

Atque ut hoc non ignotum doctis, ita illud paucissimis, Vrsam *Αἰγύπτιον* vocatam. Hesychius: αἰγύπτιον, ἡ ἐν ἑγύπτῳ ἀρκή.

Verf. 18.

v. 18. *utraq; caudam.]* Rotunde vertit Aratea:

αὐτὴ δὲ τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰζύας ἀλλ' ἔχουσιν
ἀλλήλων αἰεὶ δὲ χετωμάδια φορέονται
ἐμπάλιν εἰς ὅμους τετραγμμένα —

Etin veteri Sphæra:

ἀμφὶ μὲν πῶλον
ἄρκτος διπλᾶς πρὸς γῶτα γόνης τῶποις
ἀντιστρόφοις ὕδατι ἀλλήλων φορεῖς
σκολιάων ἐργῇ μὴ πελάγους δεσέων.

v. 20. *amplexus utrinque.]* Aut *utrinque* aut *utranque* legendum.

v. 22. *Ne coëant.]* Verba ex veteri Sphæra, quæ modo protulimus.

ἐργῇ μὴ πελάγους δεσέων.

v. 26. *Hinc vicina Poli.]* Legendum *Polis*. Nam aliæ stellæ utrique polo, aliæ Zodiaci vicinæ. Zodiacum autem vocat Cæli flammæ, quod per eum Sol feratur.

v. 27. *Quæ quia dissimili.]* Ab aëre stellas temperari vult: quasi ab aëre vires accipiant, & non potius aërem inficiant ipsæ. Simile quid Ptolemæus de Luna, cui humectandi vim ideo tribuit, quod terræ vaporibus vicinior sit. Nimirum perspicue hoc vult, Lunæ humiditatem & frigiditatem à terra esse. Idem tinnit eius sententia, quæ concludit Saturnum minus humectare, quod à terræ vaporibus remotissimus sit. Ergo supra Lunam omnia, etiam Luna ipsa, erunt corruptioni obnoxia, siquidem vera prædicat. Cardanus sententiam interpretatione lenire conatur: Lunam non infici vaporibus, sed ab ea vapores trahi. Quod longe alienissimum ab hypothese Ptolemæi: qui diserte scribit Lunam perinde humectare, quod terræ vaporibus vicina sit, ut calefacere, quia & radiis Solis afficitur. Si afficitur à terra, quomodo terram afficiet, ut vult Cardanus? Qui Ptolemæum hic defendunt, frustra sunt. Quemadmodum igitur Ptolemæus vim humiditatis Lunaris τῇ ψυχρότητι, & siccitatis Saturniæ, τῇ θερμότητι attribuit, ita etiam Manilius noster ab eadem Philosophia vires stellarum censet, non ex ipsis, sed ex vicinitate aut intervallo.

v. 18. *Frugiferum sub se reddunt.]* Ex Arato de Zodiaco ad verbum pene.

καὶ οἱ σπεῖ τῶν ἰόντι

Κύκλον ἀέζονται πάσαι ἐπικέρτιοι ἄραι.

Peripatetici ad mentem Arati & Manilii: ἢ οἷον ἄστρον καὶ κεφάλαιον οἷον ὑπερίων σφαῖρας ἢ οἷον ἔρπον ἀπείρων σφαιρῶν διοικήσας εἶναι αἰτία. ἢ γὰρ ποιά κίνησις ἀντὶ τῆς πρὸς τοῖς τῇ δὲ καὶ μεταβολῆς, ἐξ ὧν χημάτω καὶ διεσπ., καὶ ἢ οἷον ἀλλων παρῶν ὑπαρξίς, ἐξ ὧν γίνονται χερτῶν, καὶ φυτῶν, ἀφ' ὧν τρέφεται τὰ ζῶα καὶ γίνονται τῶν ὕλων ἐξ ἀντὶ χορηγούμενα. Sed non dicunt hæc omnia accidere ab aëre, aut intervallis, ut Manilius, sed ἀπὸ τῆς ποιάς ἀντὶ κινήσεως.

F

v. 30.

v. 30. *Nixa venit species.]* Aratus dicit non habere nomen.

τὸ μὲν ὅτις ὀνομάζεται ἀμφότερον ἐπὶ τῷ

ἰδ' ὅτις κρέματα καὶ πόνου.

Sed Hygenus dicit vocatum Cetea, κατὰ. alii Herculem. Vide Hygenum, & Festum Avienum. Apud Aratum legimus ὅτις, non ὅτινι. nisi quis malit ὅτινι. quod idem est. ὅτις, ὅτινι, ὅτινα poetice. id est, ἢ τινος, ὃ τινὶ, ὃν τινος.

v. 32. *Quod similis junctis.]* Cuinam est similis? De hoc silentium: neque mirum. Corruptus enim locus. Legebamus *Cui similis. Cui* Bootæ scilicet. βοῶτης est bubulcus. Arctophylax, inquit, dicitur & βοῶτης siue bubulcus. Quare? quod bubulco aut bootæ similis instat junctis juuencis. Sed & Gemblacenſis habet *Quod similis*. Potest etiam esse solens error in illo exemplari *Quod*, pro *Quoi*, ut alibi non semel aperiemus. Igitur *Quoi similis junctis instat de more juuencis*, exprimit Aratea:

ἐξ ὅτις δ' Ἑλικὸς φέρεται ἰλιόρτι ἰοικὸς

Ἀρctοφύλαξ τὸν δ' ἄνδρ' ἀπ' ἡλικίας βοῶτην. id est:

Post Helicen instat similis de more juuencis

Arctophylax sequitur. quidam dixere bubulcum. Ovidius:

Arctophylax formam terga sequens habet.

Quoi similis.] Nimirum τοῦ βοῶτη. id est τοῦ βοηλαῶντι instanti juuencis, vel, ut Aratus: ἰλιόρτι ἰοικὸς. Cæsar Germanicus:

Inde Helicen sequitur senior, baculoque minatur,

Siue ille Arctophylax Bacchio munere casus

Icarus creptam pensavit munere vitam.

Ita enim olim deprauatissimos illos versus corripiebamus. Quod Aratus ἰλιόρτι ἰοικὸς, & Manilius instat de more juuencis, ipse verbo Agricolarum dixit baculo minatur. Nam minari boues est, quod Græcis ὀμνολῆν, & Tibullo increpare.

Aut stimulo tardos increpasse boues.

Et Ovidius illas ὀμνολῆς bubulcorum minas vocat primo de Ponto:

Addiscam Gerici quæ norunt verba juuenci,

Assuetas illis adiiciamque minas.

Inde minari, ὡς τὸ βοηλαῶν. Tamen minare inferior vetustas dixit, non minari. quod verbum Apuleius, Hieronymus in Bibliis Latinis, & alii æquales illorum temporum vsurparunt. Idiotismus Italicus, Hispanicus, Gallicus retinet hactenus. Baculo minari quum dicit, intelligit Pedum pastorale, quod in Asterismis dicitur καλὶφόρος, id est χαλαύροψ. Adiicit Germanicus Arctophylacem à nonnullis Icarum vocari. Propterea Septemtriones Icarios boues vocat Propertius:

Flectant Icarii sidera tarda boues.

Malim

Malim vero legere ex Gemblacensi.

Quod similis junctis instas de more juvenis.

Sunt enim ad verbum ex Arato:

ἔστι δ' ἑλκὺς φέρεται ἰλασσι τοῖσι
 Ἀρὶοφύλαξ τὸν δ' ἀδερὸς ἐπιλέγει βοῶντι,
 ἵνα χ' ἀμαζάνης ἱπαρωμένη εἴδεται ἀρκυ.

Manilius:

A tergo nitet Arctophylax, idemque bootes,

Quod similis junctis instas de more juvenis.

Nam booten, id est bubulcum eapropter dictum scribit, quod stimulo instet bubus. Ergo *Quod ex Arati ἵνα.*

v. 33. *Arcturumque rapit medio sub pectore secum.*] Medio sub pectore, Arato ὑποζώνῃ ex Eudoxo. Geminus: ἀπὸ μέσων τῆς στήθων τῆς ἀρὶοφύλακος. item in Asterismis: ὁ μέλας τῆς μηρῶν ὁ καλέμενος Ἀρκτὺς τῆς ὑποζώνης. Vitruvius: *Ab eo non longe conformata est Virgo, cuius supra humerum dextrum lucidissima stella nititur, quam nostri prouindemiatorum, Græci αὐστηρυγνίτιος vocitant. candens autem magis species eius est. Colorata item alia contra est stella media genitorum custodis Arcti, qui Arcturus dicitur.* Ita enim ille locus distinguendus Vitruvii, in quo stella colorata dicitur, quæ in Asterismis ὑποζώνῃ. Totus locus hodie mendosissime legitur, ne ab interprete quidem doctissimo intellectus. Hipparchus Booten collocat in Zona ut Eudoxus, & Aratus.

Pag. II. v. 1. *Claro volas orbe corona.*] *Volat* Manilio est, quod Arato ἀδύς, ἀνται, σφραγεται, εἰλεται, ἰλίσσεται, & similia. Mala vero fide dixit Parte alia. Nam corona sita est inter Arctophylacem, & τὸν ἐν γόνασι. Male etiam à tergo nitet Arctophylax. corona enim interiecta est. Sed ex opinione vulgi dicit.

v. 2. *nam stella vincitur vna.*] Nimirum omnium septem reliquarum maxima, vnica secundæ magnitudinis. Frontis meminit, quia & puellam ipsam ἡλίκην vult, ut patet ex Sphæra barbarica.

v. 3. *Circulus in medio.*] Perturbata sententia huius loci ita ex Gemblacensi restituitur:

— *nam stella vincitur vna*

Circulus, in media radians qua proxima fronte,

Candida que ardenti distinguit lumina flamma,

Gnosia deserta & fulgens monumenta puella.

v. 3. *in media radians qua.*] ὡς ἡλίκην. ἐπὶ λαμπρότατ' ἢ τὸ μέγιστον. Supplendum enim ὅτι.

v. 5. *Gnosia deserta fulgens.*] Gemblacensis: *Gnosia deserta & fulgens.* in qua fultura corruerat contextus totius sententiæ.

v. 6. *At Lyræ deductū.*] Inepte. Lege *diductū*. vt dicuntur diducta brachia, quomodo illa cornua brachia dicuntur Hygino, pectines Scholiastæ Germanici, quum tamen alias pecten sit *πῆλξ*. Qui scit quæ figura fuerit veteris Lyræ, nunquam poterit dubitare recte à nobis *diductū* correctum fuisse. Sicin eadem notione infra de Cycno:

Nunc quoque diductas volitas stellatus in alas.

Vbi par error. Nam notio verbi deducere in illo versiculo — *tenuū deducitur Axis*, non potest hic locum habere. Ibi enim deducitur, est *διαγραι*, à polo ad polum traicitur. Itaque nihil est dissimilius. Sunt pueriles *συναμαρταί*. Cicero in Arateis:

*Ni parte ex Aquilonis opacam pellere nubem
Cæperit, & subitis auris diduxerit Ara.*

Ibi diducere nubes est quod Virgilio, differre nubila. At penitus contrarium nubes deducere. Persius:

At tibi quæ Samios diduxit litera ramos.

Cornua Y literæ sunt diducta, vt cornua Lyræ. Longior in puerili disputatione fui, propter nescio quæ abortiua iudicia.

v. 13. *Serpentem magnū.*] Quis tam cæcus, vt non videat hic non solum perturbatum sensum, esse ob menda codicum, sed etiam traiectionem vnus versiculi factam esse? Apponemus locum integrum, quomodo legendum censemus, imo quomodo ratio postulat legi.

*Serpentem magnis Ophiuchus nomine signus
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
Explicat, & nodos sinuataque terga per orbes
Expedis, effusus per laxa volumina palmis.
Respicit ille tamem molli ceruice reflexus.*

Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.

Quibus verbis quis meliores super hac re aut facere, aut exigere velit? Valde alienum à Musis esse oportet, qui hanc venustatem non capit. At quæ absurditas in vulgata lectione erat? Ex ipsa ergo schediographia pulchre Serpentarium nobis proposuit.

v. 14. *Diuidit.*] Quia vtraque manu anguem tenet, vt ex vno duos efficere videatur.

v. 14. *& toto mergentem corpore corpus Explicat.*] Nam pingitur Serpentarius expediens spiras & volumina Serpentis. Mallet & *torio*. In Gemblacensi hoc versu inducto alius superscriptus erat:

— *atq; etiam toto ingens corpore corpus Explicat.* —

v. 15. *vt nodos.*] Et sententia postulat legi & *nodos*, & Gemblacensis ita habet. Totus autem locus adumbratus ex illo 11. *Æneidos*:

Ille simul manibus tendit diuellere nodos.

v. 16. *Et dedit.*] Ex hoc monstro lectionis veram eruimus *Expedit*. Nam, vt diximus, pingitur ἐκ χειρογραφίας expediens volumina serpentis. vtraque enim manus onerata pingitur serpente. Aratus: ἀμφότεραι δ' ὄφι' ὁ πεπονηνέαι. Traiciendus autem fuit ante illum: *Respicit*, &c. Nam est conclusio totius χειρογραφίας. *Diuidit, Explicat, Expedit* pro eodem ponit.

v. 17. *Respicit ille tamen.*] Eleganter. Flexa enim ceruice ad caput Ophiuchi sinum anguis obuertit, vt quidem vult Manilius. Nam aliter habet χειρογραφία. Aratus:

— αὐτὰρ οἱ ὄφεις γε δύο σφίγγεται μέλα χερσίν
δευτέρῃ ἐλίζῃ, σκάθῃ γε μὲν ὑψόθεν πολλός.

Alteenim erigitur supra sinistram manum.

v. 23. *Nunc quoque deductas.*] Par vitium superiori. Nam & hic quoque *deductas* legendum. volanti enim & alas diducenti similis. Aratus de Aquila:

αὐτὰρ ὅγ' ἐδιδύαντι ποτὶν ὄρνιθι τοικώς.

Quis mediocriter Latine docto persuaserit, deducere alas esse explicare alas? Quod autem diductis alis pingatur in ἀστρονομία, testes Asterismi.

v. 25. *Tum magni Iouis.*] Mæro Poëtria Byzantina dicit de Aquila, quæ alibi temere non reperias:

Ζῶς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας. ἔδ' ἀεγτίς νιν
ἠέδ' μακάρων. ἔδ' αἰζέτο πασιμέλεισι.
τὸν μὲν ἀεγτρήρωνες ὑπὸ ζαθέω τρέφον ἄντρον
ἀμφοτέρωθι φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο βόων
ἠέλιον δ' ἐν πύτρῃς μέγας αὐτὸς αἶν ἀφύσσων
γαμφιλῆ φορέουσαι πέλων Διὶ μνησίοντι.
τὸν καὶ νικίσας πατὴρ ἐξ Κρόνον δρυόπα Ζῶς
ἀθάνατον ποίησε, καὶ ἕρην ἐγκατέτασεν.
ὥς δ' αὐτὸς τρήρει πειλίσσων ὅπασιν τιμῶν
αἰδῇ τοι δῖρεθ' καὶ χεῖμαθ' ἀγχαλοὶ εἴσι.

v. 26. *Assueto volitans.*] Maniliana locutio, *Assueto*, magis assueto. In prima Institutione: *Quo mirer*: quo magis mirer. Fortasse propius assueto. Aratus de Sagitta.

— ὁ δὲ οἱ ὄφ' ἐπιπλάται ὄρνις
ἀσώτερον βορέω. καὶ δόδον δ' οἱ ἀλλ' ὄρνιθες
ὡς τὸσθ' μεγάλῃ χαλεπὸς γίμην ἐξ ἀλῆς ἐλθεῖν
νυκτὸς ἀπερχομένης, καὶ μιν καλέουσιν αὐτὴν.

Male in omnibus codicibus Arateis αἰτνε-pro αἰται. Longius assueto volitans. quia Aquila quantumuis sublimia petens, nunquam tamen ad stelliferum cælum perueniet, vt ista de qua sermo est.

Ibid. *gestet seu fulmina.*] Gemblacensis: *gestet cui*.

v. 32. *Et finitur in Andromeda.*] Equus est ἡμιτελής & ἡμίτομος. Aratus:
 ἰδ' ὅρα τέτρεπ' ὄν. ἀπ' ὀμφαλίου γὰρ ἄρου
 μεσῶν ἡμιτελής πετάλλεται ἱερὸς ἵππος.

Stella vero communis contingit Andromedam, discernens eius caput ab Equi intercissione, quia dimidiatus est, ut diximus, non integer. In Sphæra veteri:

ἵππου σφαίρῳ Ἀνδρομέδα τὸν κεῖτ' ἔχῃ
 τὸν αὐτὸν ἵππου γαστρί κοινὸν ἀστέρα

Hyginus de Equo: In umbilico nonissimam vnam, quæ Andromeda caput vocatur. Vitruvius: Lucidissima stella finit ventrem Equi, & caput Andromeda. Vocatur in asterisimis ὁ κοινὸς ἵππου & Ἀνδρομέδας ἀστέρα.

v. 32. *quam Perseus armis Eripit.*] Valde falluntur, qui putant hic de Andromeda à Perseo liberata intelligi. Imperiti aspicientes ad illam fabulam locum corruerunt. At periti Latinitatis sciunt, Perseus, Orpheus Theseus apud Poetas illius sæculi ne apud posteriores quidem eruditiores trisyllabum esse posse. In quibusdam vidimus, sed corrupte, ut in Culice. Præterea, ut diximus, non hic de fabula, sed de astrothesia Andromedæ & Persei sermo est. Itaque sine dubio legendum:

— quam Perseus armis

Excipit & sociat sibi.

Nam armus Persei excipit pedes Andromedæ, & coniungit sibi. Eudoxus:
 πῶς δὲ τὰς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἔχῃ τὰς ὄμους, τῶν δεξιῶν χεῖρ' αὐτῇ
 τὸν κασιγέτην συντένων· τὸ δ' ἀεὶ πρὸν γόνυ αὐτῇ τὰς Πλάγας. Aratus μετα-
 φράζων:

ἀμφότεροι δ' πόδας γαστρί ὀπισθημαίνουσιν
 Περσέῳ, οἱ πό. οἱ αὖν ἐπ' ὀμῶσιν φορεῖσθαι.

Hoc frænabit eorum sententias, qui huic nostræ emendationi obliuiscuntur, simii, & quidvis potius, quam probi & eruditi.

v. 33. *Eripit.*] Correximus *Excipit*. Nam nugatorium est Andromedam eripi armis à Perseo, quæ semper victa in astris fingitur. Ut taceam aliam esse mentem Poætæ aliud, quam liberationem Andromedæ, proponentis.

v. 33. *& sociat sibi.*] Quia Andromedæ pedes eius armi excipiunt. Tam sociatam Perseo, id est, coniunctam vult, quam iniquo spatio distinctum Deltoton. Quid? Dicendum est Perseum eam vindicare armis, & sibi uxorem coniungere? Non, si sapimus. Hoc fatui & simii, atque zelotypi credent.

Pag. 12. v. 1. *quod terna lampade dispar Conspicitur.*] Gemblacensis:

— quod tertia lampada. — Omnino scribendum: quod tertia lampada. Ita semper Gemblacensis Quod pro Quoi. cui, inquit, tertia lampada

pada est dispar duobus reliquis. Non enim intelligit vñm latus esse inæquale duobus reliquis, vt sit triangulum isosceles: sed de tribus stellis, qui sunt limites trigoni, vñam esse lucidiorem cæteris. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellæ tres, in singulis angulus singulas: è quibus vna est clarior.* Sunt pene ipsa verba Manilii. At Aratus esse trigonum isosceles, cuius basis minor alterutro ex reliquis duobus lateribus.

τὸ δ' ὅτι πλείον ἐσθμην,)
Δαλλὸν πλάσαιον ἰσασιμέναιον τοιχὸς
ἀμφότερος. ἢ δ' ὅτι τὸ σπ. —

Quod elegantissime Germanicus:

Tres illi laterum ductus æquata duorum

Sunt spacia. vnus breuior, sed clarior igni.

modo intelligamus ignem pro tota basi intelligi, quum tamen nullus sit ignis in lateribus, sed in limitibus. qui nihil aliud sunt, quam stellæ. Ali-
ter Cicero:

Huius spatio ductum simili latus extat vtrumque.

At non tertia pars lateris. —

Quod dixit *simili* pro æquali, excusât prisca consuetudo. Nam propositio quinta primi elementi Euclidis id fuit antiquitus Theorema Thaletis ita conceptum: *πῶς ἴσους αἱ ἀπὸ τῆς βάσεως γωνίαι ὁμοίαι εἰσὶ.* vbi *ὁμοίαι* dixit *ἴσους*, ἀρχαϊκώτερος, vt Cicero similem pro æquali. Sic etiam Erinna dixit æquale pro simili; ἢ γὰρ, οὕτως πάλαι τέσσα γωνίαι ἴσαι. Sed illud excusari non potest, quod tertiam partem laterum dixit pro tertio latere. Qui sane non est Cicero, sed librarii error. Legendum enim: *At non tertia pars lateris.* intelligit enim lineam. Auienus:

Est etiam, Graio quod semper nomine nostri

Deltoron memorant. simile & latus istud vtrumque

Porrigitur. summum signo caput angulus arctat,

Et gemini suprema jugi vicinia mordet.

Tertia, qua stantes sustentat linea ductus,

Parcior haud simili sese sub limine tendit,

Et contracta modum gemina face flammigerarum

Stellarum superat. —

lic quoque bis *simile* positum pro æquali. Sed imperite stantes ductus dixit ro crunbus trigoni. Quomodo stantes lineæ angulum constituere possunt: Si enim stantes, & parallelæ. Non est inscitia, sed ἀνυπολόγια. Reliqua tis bene. Et tamen Auienus est optimus Arati non solum paraphrastes, detiam interpretes.

Ibid. *quod terna lampada.*] Emendauimus ex Gemblacensi, *quod terna lampada.* Metaplasinus est lampada, hebdomada, Narbona, Ancona, pro lampada.

lampade, hebdomade, Narbone, Ancōne. Absque ope codicis desperata erat salus huius loci. Sic fortissima Tyndaridarum Horatio, est hæc Tyndarida, huius Tyndaridæ.

v. 3. *Ex simili dictum.*] Cicero:

— *simili quia formaliter claret.*

v. 3. *Cepheusque & Cassiopea.*] Magna labe, magnusque hiatus post hunc versum factus est, luxatis hinc viginti duobus versiculis, quorum initium, *In pænas signata suas.* — Quæ enim hæc continuabant, importune inter alstra Notia tam absurdo sensu, quam alieno loco, collocata erant. Ita igitur continuabis: — *Cepheusque & Cassiopea In pænas signata suas.* — Non igitur mirum, si aliquando in hoc auctore vnus versiculus in tertium locum transmotus est, quod non raro accidit, quum tot versus, & quidem de re, de qua nemo dubitare potest, tam longe distracti erant. Non dubito, quin eo nomine à Zelotypis crimine audaciæ arcessamur, qui sæpe mirantur, nos in manifesta sententia vnum versiculum à tertio loco, in antiquam sedem sæpe traduxisse.

v. 3. *Cassiopea.*] Scribe *Cassiopea*, vt Græci, & codex Gemblacensis, qui nunquam aliter habet.

v. 4. *In pænas signata suas.*] Ob ἀσποδία. quia tale eius ἀσποδίαμα ἐξημέστιται γὰρ γενοκυπμένον. Astronomi enim eam imaginantur panis brachiis sese miserantem. Aratus:

— ἢ δ' αὖτως ἐλίσσων ὀπλοῖν;) ὅμων
ἐργαλίων. φάιντο καὶ αὐτὰ ἐν ὅτῳ πρᾶσι.

Vel potius ob ἀμυδρίτηα, vt tanquam atrata lugere videatur. Nam, inquit Aratus, plenilunio obscuratur: quod minimas stellas habeat similes capitulo clausintrans in foramen seræ, seu obicis, aut, vt Germanicus vocat, clostri. Hoc enim plane est, quod ait:

οἷον ἢ κληίδι δούλω ἐνδοσὶ ἀεργῶν
δικλίδ' ἐπὶ τοῖς ἀνὰ κροῖσιν ἀνὰ κροῖσιν ὀχῆας.

Germanicus:

*Qualis ferratos subicit clavicula dentes
Subcutit, & foribus pradicat vincula clostri.*

Qui locus ita legendus est:

*Qualis ferratos vbicis clavicula dente
Subcutit, & foribus reducit vincula clostri.* *

Vbicis antique pro obices. Reducit & id quoque ἀρχαῖος prima producta, vt apud Lucretium, & alios. Interpretes Arati Theo in illum locum ait clauis antiquorum non extrinsecus aperire solitas, vt postea factum, sed intrinsecus, quod verum est. Sed falsum, quod adicit, Laconum clauis intrinsecus

fecus aperire solitas. Quem redarguit ille in Mostellaria Plauti, qui ante fores positus, clauem Laconicam sibi dari optat, qui eas aperire possit.

v. 6. *Expositam ponto deslet.*] *φαῖναι καὶ ἀνέστιν ἐπὶ πᾶσι.* Aratus & Manilius sequenti libro.

Persea & Andromeda pœnas, matremque dolentem.

v. 7. *Ne veterem.*] Gemblacensis *In veterem.* Legendum *Ni veterem.* Alioquin, quam idoneam huius loci sententiam comminiscar, non video. Potest fieri vt fallar.

v. 9. *Spoliumque sibi restemque videnti.*] *Spolium τὸ περιόριον.* *Substineat* dixit pro ostendet, opponat. Sic infra:

— *nec plura alias incendia Mundus Substinuit.* — *id est,* ostendit. Veteres dicebant obstinere. Vide Festum. Liuius eodem modo, quo Manilius. *Male sustinenti arma superne gladium jugulo desigir.* lib.1. *sustinenti, πρὸς λαομαχίαν.*

v. 9. *Spoliumque sibi.*] *τὸ sibi ἰλλννίζε.* Nam vt Græci *οἱ* pro *ἀπὸ*, sic Manilius sibi, pro ipsi. Et Virgilius:

Nanque suam antiqua patria cinis ater habebat.

Suam τῷ αὐτῷ. Quamvis Græci ita loquuntur, tamen *ἰδωλίστως* potius, quam *ἰλλννιστως* in scriptoribus Latinis dici possit. Loquitur ita & Seneca, & alii. Igitur *sibi*, id est, ipsi Ceto. Sic in Sphæra barbarica: *suum*, id est, *suorum* pro *florum* ipsius.

v. 9. *Testemque videnti.*] id est Persea præsentem. Nam vt superstes pro præsentem & teste vsurpatur apud veteres, ita Manilius testem pro præsentem accipit. Neque locus est mendosus, vt perperam aliquando putauimus.

v. 10. *Tum vicina ferens flexo.*] Supra monuimus Taurum *ἐν τῷ ἀσπιδώσας* flexum dici. Ita enim pingitur. Gemblacensis habebat *nexo* pro *flexo*. Nimirum legendum *nixo*. quod sane respondet *πρὸς ὀκλάζοντι.* *ὀκλάζει* enim: est autem desumptum hoc ex Arato:

πᾶς ποτὶ δ' ἡνίοχῃ κλεῖον πρὸς ἡνίοχα ταῦρον Μανδάν —

v. 14. *Claudentes fidere pontum.*] *Ex die tertio Iduum Nouembrii, vsque in diem sextum Iduum Martiarum maria clauduntur.* Vegetius.

v. 15. *Nubibus & mundi.*] *Lege Nobilis.* Ita etiam Gemblacensis. In veteri Sphæra:

καὶ δ' ἐν ὧν τινος αἰετὶς ἐστὶν ἑρπύς,

ὡς αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἡνιόχου κλεῖον.

Ἐρπύων κελήσας ἕρπον σπυρμαχίας.

v. 20. *Pleiades, Hyadesque feri pars vtraque Tauri.*] Nam Hyades τὸ *βύκεγον* efficiunt, Pleiades circumcaesuram, qua finitur Taurus. Est enim, vt & Equus, *ἡρίτομος*.

v. 21. *Hæc sunt Aquilonia signa. Aspice nunc infra Solis.*] Ex Arato :

καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ καὶ ἀλίσσῳ ἡλίοιο
μικρὺς κίχεται τὰ δ' ἡρόδι τέλειται ἄλλα
πολλὰ μέλαζ' ὑπότοιο καὶ ἡλίοιο κελδεθε.

v. 22. *Aspice nunc infra Solis.*] καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ καὶ ἀλίσσῳ ἡλίοιο
μικρὺς κίχεται.

v. 24. *Quæque intra gelidum.*] τὰ δ' ἡρόδι τέλειται ἄλλα
πολλὰ μέλαζ' ὑπότοιο, καὶ ἡλίοιο κελδεθε.

v. 24. *Quæque intra gelidum.*] Gelidus Capricornus non magis est, quam Cancer calidus. Sed ἰδιωτικῶς dixit, & ex vsu vulgi : quod Sole id signum obtinente tunc nobis bruina conficitur. Sic alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

v. 25. *Imo subnixum.*] Locus depravatissimus, qui ex codice Gemblacensi ita legendus:

Quæque intra gelidum Capricorni fidus, & axe

Imo subnixum vertuntur sidera Mundum.

Nos tantum axe pro axem emendauimus. Absoluta δὲ βορέων descriptione pergit ad Notia signa, quorum nomine profitetur se intelligere illa tantum, quæ citra tropicum Capricorni, & orbem nobis incognitum sita sunt.

v. *. *Altera pars orbis.*] Professus est se scripturum non de iis signis, quæ à nobis nunquam videntur, sed de illis tantum, quæ vocantur Notia, quæ in Austrum submotæ quidem sunt, sed tamen in conspectum nostrum veniunt. Eæ enim solæ sunt, quæ ῥήτων nomine Græci appellant, sicut altera, quæ exposuit, dicuntur βήματα. At in his decem versibus loquitur de iis terræ tractibus, ad quos nemo vnquam nostrum penetrauit, & in quibus non pauciora signa oriri coniecit, quam in nostris. Hoc enim volunt illa:

Nec minor est illi mundus, nec lumine peior.

An non satis istis declarat se de ignotis stellis agere? Itaque tam constat alieno loco positos hos decem versus, quam importune illis disjungi principium Notiorum signorum: quod ita institutum fuerat à Manilio:

Aspice nunc infra Solis surgentia cursus

Quæ super exussas labuntur sidera terras,

Quæque intra gelidum Capricorni fidus, & axe

Imo subnixum vertuntur sidera Mundum.

Cernere vicinum Geminus licet Oriona.

Nemo hunc situm horum versuum esse negabit, nisi, quod quotidie expetior, quibus dolet aliquid à nobis repertum, quod præter expectationem illorum

illorum sit. Sed quo pertineant illi versus, infraindicabitur : qui quidem tam necessarii sunt ibi, quam huic loco alieni.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Est principium Australium signorum. Sphæram enim, quod & Ptolemæus, & ante eum Hipparchus fecerat, in tria diuidit : in Zodiacum, in partem Aquilonarem, & in Austrinam. Progreditur secundum longitudinem ac latitudinem. Longitudo est ab Oriente ad Occidentem. Latitudo ab ecliptica ad Aquilonem. & ab eadem ad Austrum. Sub Zodiaco sunt XII Signa, & septem erronei. Sub Septentrione Aquilonia signa, quæ iam explicata sunt. Sub Austro, quæ iam explicabuntur, vno nomine Notia dicta, ut illa altera Borea; quæ iam exegit.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Tractaturus de signis Australibus recte ab Orione incipit. In signis enim Aquiloniis ab Vrfa initium fecit, à qua, ad Orionem fecta linea est. Est ergo Orion è regione Vrfe. Homerus :

ἀρκίον θ' ἦν καὶ ἀμαζον ὀπίσθων καλίσσων,
ἵτ' αὐτὴ σφραττα καὶ τ' ὠκυνοα δεικνύ.

Manilius :

Arctos & Orion aduersis fontibus ibant.

Et Aratus statim incipit ab Orione. Manilius autem Arati proœmium Notiorum signorum pene ad verbum vertit.

v. 27. *In magnam Celi.*] Vel ad ἀστροθεσίαν. Nam utrunque hemisphærium obliques secundum longitudinem obtinet partes XVII : secundum latitudinem partes XXX. Propterea in Sphæra barbarica dixit

Orion magni pars maxima Celi.

Vel ad heroëin ipsum. Fuit enim maximus & procerissimus æui sui. Homerus :

Τὸς δὲ μάλιστα θρήνη ζέωντο ἄνθρωποι
καὶ πολλὴ καλλίστη μέλαι γε κλυτὸν Ωκυνοα.

Et Pindarus in Isthmiis φύσιν Ωκυνοείαν dixit pro immani corpulentia.

v. 31. *excesso immensus Olympo.*] Immensus, ut quod citauimus modo ex Sphæra barbarica, quod sit magni pars maxima Celi. nisi (quod non dubito) *immersus* legendum sit : quod caput eius longe subductum sit. De Orione Græcus quidam innominatus : Ωκυον δὲ τὸ λεγόμενον παρ' ἰδιώταις ἀνέστησιον. πρῶτος δ' ἀνατέλλει καὶ τὴν κατὰ ἡμέραν. Hodie emergit supra finitorem Græcanicum dimidiatus medio Iunio Iuliano.

v. 31. *Per tria subducto.*] Poterat legi : *Per tria subductos signatur lumina vultus* : & melius meo iudicio. Habet enim claras in capite stellas tres, & quidem vnain reliquis duabus clariorem, ut vult Hyginus ex veteribus asterisfinis, ex quibus hæc quoque hausit Manilius. Sed Ptolemæus res-αλοῖσθ tantum collocat in capite. Valde enim Ptolemæi asterisfini ab antiquis differunt.

v. 31. *subduktos vultus.*] χαριχραφίας referunt formas caelestes ad nos conuerſas. Neque aliter Hipparchus cenſet. ἀπαλα τὰ ἀστρονόμεα πρὸς τὴν ἡμῶν δυνάμειν, καὶ ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ἐρεμύμην, εἰ μὴ αὐτὸν καλῶς ἔχον. Item infra: τὰ δὲ ἀστρονόμα εἰς τὸ ἐπὶ τὸ κόσμῳ μέρει ἐπιστεμύμην, ὡς ἐπὶ ἀστρονομίᾳ καὶ πάλιν καὶ αὐτῷ λέγει. Sed Theo dicit earum dorſanobis, anteriora autem cælo obuerſa elle. ἐμπέπηκα δὲ ἐπὶ τῷ ἑσπέρῳ τὰ ζῷα καὶ τὰ πῦτα αὐτῶν ἡμῖν ὁρώμεν. ἡμῖς δὲ τὸ ἀναπαλιν τὰ πῦτα πρὸς τὴν σφαιρὴν χαράμεν. ἢ δὲ δυνάμει ἐν τῇ σφαίρᾳ ὥς ὥστε ἐσπέρῳ χαρῆναι. ἢ δὲ αὐτὰ ὁρώμεν.

Pag. 13. v. 1. *Hoc duce.*] Ab hoc enim principium Australium signorum, quod supra tetigimus.

v. 4. *Nec grauius cedit nec horrens frigore surgit.*] Gemblacensis:
nec horrida frigore sauit.

Sed male. Nam omnino *horrens* non horrida legendum. Post hunc versiculum cætera pars Australium signorum parti Septentrionali importune cohaeserat post Cassiepeam: & præter illum transpositum, accidit quoque, ut duo versiculi locum inter se commutarint.

Nec grauius cedit, nec horrens frigore surgit.

Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.

Nec vacuum Solis fulgentem deserit orbem.

v. 4. *nec horrens.*] Ita liber Gemblacensis. vulgo *non horrens*. Ergo aspiratio est pro consonante.

v. 5. *Sic in vtrumque mouet mundum.*] Quod sententia postulante recte hic versiculus huc traiectus sit, non solum doctos, sed etiam mediocriter Latine intelligentes iudices fero, ne credamus illi nugatori, qui aliter cenſebat, & semper videtur occasione capere à nobis dissentiendi. Quam ridiculus est & ille, & quibus dolet nos supra illos aliquid sapere. Igitur Canicula in contraria mouet mundum, quod exorientem maximi calores, occidentem pruinae gelidae ac frugibus metuenda excipiunt. Auctor Columella libro vndecimo: item Sophocles Nauplio: ἀρκίος σφοδρὰς τε καὶ καὶ πυρρὰν δόσιν. Quæ omnia diserte explicat Plinius lib. xvii: Rudis fuit priscorum vita, atque sine literis. non minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quam nunc esse rationem. Tria namque tempora fructibus metuebant. propter quod instituerunt ferias, dieſque festos, Robigalia, Fluralia, Vinalia. Robigalia Numa instituit anno regni sui vndecimo: quæ nunc aguntur ad diem septimum Kalend. Maii: quoniam tum fere segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed vera causa est, quod post dies vndeviginti ab æquinoctio verno per id quadriduum varia gentium obseruatione in iv. Kal. Maii Canis occidit, fidus & per se vehemens, & cui precedere Caniculam necesse sit. Paulo post: Hanc diem

Varro

Yz
An
Pie
co
R
re
ad
co
lo
co
e
e
o
V

Varro determinat Sole Tauri quartamdecimam obrinente. Ergo si in hoc quadratum inciderit plenilunium, fruges, & omnia qua florebant, ladi necesse est. Plene Manilium enarrat Plinius.

v. 6. *Nec vacuum Solu.*] Hoc est, sine Sole Canicula nunquam oritur eo tempore. Aratus:

Κῆρον αὖ' ἡλίῳ ἀνίστα.

Quod antea iste versus à nemine intelligeretur, tam constat nobis, quam ineptissime illi Censori visum non debere loco suo sollicitari. Mens Manilii ad verbum: Subsequitur Canicula, qua nullum astrum grauius est, siue occidat, siue oriatur. Sic diuerse afficit mundum, frigore occidens, & calore oriens. Neque vnquam sine Sole oritur, aut occidit. Qui hæc bene coherere negauerit, nos eum sua sine riuali amare sinemus. Si ego non indicassem transpositionem hanc, neque grauis ille Censor, neque doctior vllus odoratus fuisset hæc de Canicula dici. & mirum est me non vapulasse, quod luxationem illam Australium signorum loco suo reposuerim. A nobis discunt, quæ sine nobis ignoraturi erant, & tamen ita volunt dissimulare se nobis illa debere, vt nos ea vltro docere velint.

v. 6. *Nec vacuum Solu.*] Cum Sole Caniculam oriri perperam vulgo persuasum arguit Geminus: Τὸ ὁ λεγόμενον ὅτι τῆς πλείων, ὅτι πλεονάζει τῶν ἀστέρων, ὅτι καὶ τῶν ἡλίου, πλεονάζει τῶν ἀστέρων, ὅτι καὶ τῶν ἡλίου, πλεονάζει τῶν ἀστέρων. Εἰ γὰρ τότε τῶν ἀστέρων πλεονάζει τῶν ἀστέρων, ὅτι καὶ τῶν ἡλίου, πλεονάζει τῶν ἀστέρων. Vide reliqua.

v. 7. *Hanc qui surgentem.*] Ait obseruari ortum Caniculæ à Cilicibus & incolis Tauri: vt ex eo quantus frugum proventus futurus sit, augerentur: item & quæ valetudo, & alia id genus. Quod & omnino tangit Germanicus de ipsa Canicula loquens, vt videatur consulto Manilium nostrum interpretari:

— nullo gaudet maiusve minusve

Agricola, & sidus primo specularur ab ortu.

Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta sidus.

Et hoc est, quod scribit Plinius: non minorem ei astro venerationem esse, quam descriptis in Deos stellis. Igitur Germanicus scribit nullo minus aut magis fidere gaudere agricolam, quod in vtrunque vehemens sit, occasu & ortu. Quemadmodum Manilius dixit, *Sic in vtrunque mouet mundum*: sic eodem epiphonemate vsus est Germanicus.

Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta sidus.

Paria facit cum Manilio, sed non cum Censore nostro, quem plurimi facerem viuere, vt pudorem à ferreo ore exprimeremus.

v. 8. *Montis ab excelso.*] In gratiam Arati dictum, qui Cilix fuit. Itaque quum Cilices astrorum obseruatores inducit, fauet Arato Cilici. Sic Ausonius:

*Qua rursum ingenio numerisque Solensibus idem
Iuppiter efferrī melius dedit, incola Tauri
Musa vt Cecropios raperetur, & Aonūs agros.*

Incolam Tauri Musam Arateam nominat. Sic idem Auienus Cariam clauem dixit fauens memoriæ Eudoxi Cnidii. Nam Cnidus Cariæ accensebatur. Loquitur autem de Cassiepea:

— Vix qualem Caria quondam

Nonerat intrantem per claustra tenacia clauim.

Nam hæc de Cassiepea quamuis ab Aratea accepit, non Eudoxo, tamen meminerat Aratum ab Eudoxo accepisse ex libro, cui titulum auctor fecerat *ἑνοπίων*. Nam *φαινόμενα* Arati nihil aliud sunt, quam aut *φαινόμενα*, aut *ἑνοπίων* Eudoxi: quod & docuit nos Hipparchus. Itaque quum Aratea verteret Auienus, tamen omnia pene attribuit Eudoxo: vt quum ait: — *Sic astrum disci Cnidius dedit.* — quæ diligenter notanda sunt.

v. 8. *vertice Tauri.*] Quod fauens Arato Manilius Cilicibus attribuit, hoc Cicero de Ceis prodit primo de Diuinatione: *Vt enim Ceos accepimus ortum Canicula diligenter quotannus solere seruare, coniecturamque capere, vt scribit Ponticus Heraclides, an pestilens annus futurus sit, &c.* Quæ omnia ad mentem Manilii. Ceis enim mos hic fuit, quotannis Sirium sacrificiis placare. Apollinaris lib, II.

— Κέω δ' ἐτι νῦν ἱερῆς

Ἀπολλέων περὶ ὅροις κωὸς ἔχει δυνάεας.

Scholia optima: *Ενομόδετοσ, ὃς τοῖς κείνις, καὶ Ἰνιαιὸν μεθ' ὅπων ἐπληρῆεν τῷ ὅπῳ τολῶν τῷ κωὸς, καὶ εὖν ἄπῳ. ὅθεν οἱ Εἰησίαι πένοντο κατὰ φύχοντες τῷ ἀέρι τῷ γῆν.* Vide Nonnum etiam.

v. II. *Varieque reuertens sic mouet.*] In vtranque partem ortu & occasu suo vehemens fidus esse jam dictum à nobis. Nam & eius ortu,

— ἐκείτι κένον ἄμ' ἡλίφ ἀνίστα

φύλαξαι φέδον ἀναδέα φυλλιώσαι.

Et occasum quoque tremendum ait Aratus: *κένον καὶ κατόνθ' ἀκούμεν.* Arati interpres Theo & M. Tullius aliter Aratum interpretantur, ac Manilius; qui pene ad verbum Aratea reddidit: & in verbis Arati non κένον, sed Κένον manifesto videtur legisse: quia nondum Græca apicibus & accentibus notata erant, vt sunt hodie. Ita enim legit:

— Κάμιν καλέωσ' ἄνθρωποι

Κέων, ἐκείτι κένον ἄμ' ἡλίφ ἀνίστα,

φύλαξαι φέδον ἀναδέα φυλλιώσαι. hoc est,

— quem dicunt Sirion omnes,

Qui surgens Solis vacuum non deserit orbem:

Et spem mentitur male adultis frondibus agros.

At M. Tullius κῆρὸν quoque legit, sed vulgata distinctione,

οὐτάλαϊ ἰδὲν ἀπαλδέα φουλλώσας.
ὕκατι κῆρὸν εἰμὶ ἡλίω καλίστῃ

haud patitur foliorum regmine frustra
suspensos animos arbuta ornata tenere.

v. 13. Cursusque micantis in radios vix Sole minor. —] Vix, inquit, Soli claritate cedit, nisi quod remotiores quasdam stellas habet. hoc est enim τὸ, nisi quod procul herens. Remotius enim κατηστέωται ait: ut supra eodem modo de Orione:

Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Obscuritatem assignat intervallo. quod ἰδιωτικώτερος, quam φυσικώτερος dictum. Sed Poëtis quædam concedenda, neque omnia ad vnguem exigenda. Hinc ergo intelligimus, quare dixerit Aratus:

πικίλῃ· ἀλλ' ἢ πάντα πειρασμένῃ.

Quod & ipsum haud scio an bene assēcutus sit Theo. Sed mirum, quomodo M. Tullius sequentia reddiderit. Aratus:

ἀλλὰ κατ' αὐτὴν Γαστέρα κυάνῃ πετίλλεται.

Cicero: Hunc regis obscurus subter præcordia vesper. Sane κυάνῃ πετίλλεται illi visum esse, ἀκρόνυχῃ ἀχει τῆς γαστῆς ἐπιτίλλει. quia τὸ κυάνιον nocti & vesperi Poëtæ attribuant. Quod non leuiter miramur. De Caniculæ ortu, quæ erudite disputat Geminus, digna sunt, quæ à lectore consulantur. Ibi enim diserte concluditur, non Caniculam esse æstuum causam, sed signum & argumentum, quo vtuntur homines, nempe tunc calores vehementes cieri, quum illud sidus cum Sole oritur, non autem propterea quod cum Sole oritur.

Ibid. micantis in radios] Aiunt cerni meridie in speculo, aqua in pelui radiis Solis opposita. Multos rusticos nouimus, qui meridie sine speculo viderunt. Est autem stellarum fulgentissima, in ore canis, seu maxilla posita: quæ proprie σείου dicitur.

v. 15. Frigida caruleo.] Mutuatur ab Arato, qui κυάνιον, cæruleum locum stellis vacantem vocat.

ἀλλ' ἢ πάντα πειρασμένῃ, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν.

γαστέρα κυάνῃ.

oc est ἀγαστῆρ. quod male reddidisse M. Ciceronem jam indicauimus. recte autem Auienus. Inde τὸς ἀμυδρὸς ἀστέρας frigida lumina vocat, quod viguis flammis prædita sint: ut alibi per frigidum lumen Solis Solem occidentem intelligit. Sed Manilium fugit ratio, qui in vultu τὸς ἀμυδρὸς constituit, quos Aratus in ventre. Neque enim Canis ἀγαστῆρ os ostet habere, aut vultum ἀμυδρὸν, in cuius rostro, siue maxilla, illa fulgentissima est.

v. 16. — *nec clarius astrum tingitur oceano.*] Ab Homero:

— ὅτε μάλιστ'

λαμπρὸν παμφαίνῃσι λαλόμεν' ὁ ὠκεανός. — *iliad. i.*

De Sirio enim loquitur Homerus.

v. 20. *Emeritum magnis Mundum tener acta procellis.*] Gemblacenſis non *procellis*, sed *periclis*. Mundum autem more suo, id est Cælum. neque aliter potest intelligi. Sic Vitruvius libro I V, cap. V I I: *de mundi circa terram pervolitantia.*

v. 23. *Et Phæbo sacer Ales, & magno gratius Iaccho.*] Reponendum ex fide codicis Gemblacenſis:

Et Phæbo sacer Ales, & vna gratus Iaccho.

v. 26. *Ipsius hinc mundo.*] Lege: *Ipsius hinc Mundi.* Aliter apud Grammaticos de solæcismo causâ dicenda esset. *Mundi* more suo, id est Cæli. Quis dubitat illam aram dici Aram Cæli? Auienus:

— *spēctabilis exit Ara poli.* —

Quid verbis opus est? Nil intra est pleam, nil extra est in nuce duri, si quibuldam credimus.

v. 27. *Ara.*] Sic vertunt *θυτήων*, vel potius *βωμὸν*, ut vetus Sphæra:

— αὐτὸ κέντρον σκορπίου βωμὸς τίως.

quidam Turibulum, ut Germanicus, & Aufonius: quia quibusdam *λευαντίς* dicitur, & *θυμιατήων*. Interpres Germanici Pharon, id est *φρυκτάων*. Eius superficies, in qua prunæ collocantur, dicitur *κευτήρ*. Basis altaris τὸ ἐκπυρον. Supra *κευτήρα* est *βωμίσκος*, id est altar, locus ipse prunarum. Altar apud Prudentium legitur, & Glossæ adtestantur. Templum vocat, quod vota apud Aram soluerunt Dii. Nam aliter putare est Latine nescire.

Ibid. vastos quum terra Gigantes.] Theo: *Ἐγροδόνης* δὲ φησι τὸ τοῦ θυτήων ἐν ἡφ' ὃ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ *ζυνωμοσίαν* ἐποίησαντο, ὅτε δὴ τὰς τίλανας ἐξέτρεψεν ὁ Ζεὺς, κυκλάπων κατασκάσαντων. ἔχον δὴ τὸ πῦρ ἐκάλυμμα, ὅπως μὴ ἴδωσι τὸ κεραυνὸν δυνάμειν ἐπιτυχόντες ἢ τῇ περὶ τὴν ἔδην εἰς ἐγρὸν τὸ αὐτὸ ἐκασκάσασθαι. ὃ καὶ εἰς τὰ συμπτώσα φέρονται οἱ κινωμένῃ βυλόμενοι, ἢ αὐτὸς αἰρόμενος ἐν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῷ ἐνὶ ἡνέμῳ βυλόμενος δίδωσι, ὡς διχαστάτιον πρὸς τὴν πύριν. καὶ τῇ χειρὶ ἐφάπτεται δεινόντες δεινωμοσίῃς μαρτυρεῖν τὸ πῦρ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάντις τὸ τοῦ ποιητοῦ Similia Scholiastes Germanici. In his duos ritus observamus. alter est, *δεινόντα τὸ βωμὸν ἐφάπτεσθαι*: quod est in Romanorum ritu, Aram tangere. Alter, *vas*, quod ad firmanda fœdera in conuiuiis adhiberi solebat, is est Batillum Latinis. Helenius Acro: *Varillum*, *deinutiivum* à *vase*, est *vas parvum*, in quo pro felici hospitum aduentu incensis odoribus Ioui hospitali sacra fiebant. quanquam *γεγυμναλίκως*, hoc est inepte, à *vase* *σκοπεῖται*. Glossariatamen per V. *Vatillum*, *πυθέρμιν*. In vetusto Martyrologio etiam Batillum memini legere.

v. 28. *tumidi quoque magnos.*] Et puero patet legendum — *tum Di quoque magnos.* Elegantissime: Dii inuocarunt Deos. Diis alii Dii opus fuerunt. Vota enim soluerunt ad ipsum Turibulum. Quibus autem votum soluitur nisi Diis?

v. 29. *Quasiuere Deos.*] Inuocarunt. In fine huius libri
— *& in ponto quasiuere rector Olympi.* inuocatus.

Quæso Deos apud Comicos. Lucretius:

*Non Diuam pacem votis adit, & prece quasit
Ventorum pauidus paces, animasque secundas.*

v. 32. *Montibus atque altis.*] Scribe *aliis*. Adstipulatur Gemblacensis.

Pag. 14. v. 1. *& rupta matre creatos.*] Gemblacensis *constos*. haud scio an bene.

v. 3. *Hostiferum necdum.*] Vox *Hostiferum* non caret mendo. Gemblacensis habet: *Nec dum hostiferum*. Hæc omnia nobis suspecta. & profecto nisi me animus fallit, suspicor Manilium scripsisse: *Nec dum pe-
stiferum*.

v. 6. *Quapropter.*] *Quam propter*. Sic etiam Gemblacensis. Puerilia sunt hæc. Tamen monenda. Sed quam inmani spatio disunctam Aram & Cetum in vnum coniungit? Itane, Manili, Cetum prope Aram col-
locas?

v. 8. *Intentans morsu.*] *Intentans morsum*. Et Gemblacensis.

v. 11. *venti de nomine dictus.*] Piscium, quod est vltimum Signum in Zodiaco, alter dicitur *vnti*, ad differentiam sui gemini, qui *lnti* appel-
latur. Sed & *lnti* proprio nomine *χελιδνίας* dictus. Nam in eius *χελιδνίας* caput hirundinum ei affingunt Chaldæi. Sed ego puto ab eo, quod quum Sol est in extremo Pisce, hirundo incipit videri in Græcia, quæ veri præludit. Iste vero Piscis, quo de agitur, etiam *vnti*, vt ille alter gemel-
lus, vocatur. Sed ad distinctionem gemelli Notii cognominatur Solitarius. Hyginus: *Fusio aque peruenit ad eum Piscem, qui solitarius figuratur.* hoc est, *ὁ μωράων μορφόμενος*, &c., quod dixit Aratus, *αἶθρ' ὡς ποταμῶν*. — Dicitur etiam fuit *μέγας*. Theo: *ἔτι δ' ὁ ἰχθύς ἐστίν, ὁ μέγας καλέμενος, ὃς ἐκείνῳ λέ-
γεται ὡς αὐτὸν τὸ ὕδωρ χύσῃ. τέτι δ' ἐκείνους τὸν δύο ἰχθύς ἐστὶν λέγεται* Scho-
liastes Germanici: *Piscis Magnus, cuius nepotes dicuntur Pisces.*

v. 22. *cui cuncta feruntur.*] Legendum: *cui iuncta*. Notius enim Piscis, quem alio nomine Piscem Capricorni dicunt, flumen Aquarii deglutire dicitur, hoc est *χύσῃ ὡς ποταμῶν*, vt vocatur ab Arato. Alia est a fusione aquæ stellarum fusio apud Vitruuium libro ix. cap. vii: *Arietis & Piscibus Cetus est subiectus: à cuius crista ordinate vtrisque piscibus disposita est tenuis fusio stellarum, quæ Grace vocatur ὑμνιδων.* Lege *ἀρπιδων*. Helychius: *ἀρπιδων, ὃ ἀμυδρὸν ἀστέρων χύσῃ.* Est enim *ἀρπιδων* *ἰχθύων*, vocatum aliter *λίον*, Plinio com-
millura

missura piscium. Itaque caue *ποταμὸν ὀρίων* & *χύπην ὕδατος*, *ῥαῖσμον ἔχουσιν*
confundas. *χύπην ὕδατος* Aquarii intelligitur hoc versiculo:

Flexa per ingentes stellarum flumina gyros.

Gyros autem intelligit, quas *συρροφὰς ὕδατος* vocant Hipparchus & Ptolemaeus.

v. 14. *Alterius capiti coniungit Aquarius vndas.*

Amnis, & in medium.] Legendum *Alterius capitis*. Nam hanc fusionem aquarum vocat amnem, cuius alterum caput junctum est notio Piscis, alterum Aquario. At longe hinc alter annis, Eridanus, vel potius *ποταμὸς ὀρίων*. Aratus:

ὄριον γὰρ κἀκείνο διπλὸν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται.

λείψανν *Ἡερδανῷ πολυκλαύσῃ ποταμοῖο.*

καὶ τὸ μὲν ὀρίων & *ὑπὸ σκαλὲν πόδα τέττι.*

In veteri Sphæra:

Ἰδὲ δ' αὖ ὀρίων & *ἐξ αἰετῶν ποταμὸν.* —

Ἡερδανῷ autem & *Ροδανῷ* confuadebant vetustissimi illi, ut Italian & Gal-
liam. Hanc *καλάχρην* inuenies apud Apollonium Rhodium. Quin etiam
Ροδανῷ apud inferos collocat Homerus.

v. 15. *Amnis & in medium.*] Hoc versu finitur luxatio illa siderum austr-
alium. Hinc perge ad illum, *Has inter Solisque vias.*

v. 16. *Has inter.*] Lege *Hu inter*, ut etiam Gemblacensis habet. Est con-
clusio australium siderum.

v. 17. *Axem quem Mundi s. p. torquet*] Scribe, ut olim emendauimus,
& attestatur Gemblacensis:

Axem que Mundi stridentem pondere torquente.

v. * *Vltima que mundo semper voluuntur.*] Hæc omnino pertinent ad
polum antarcticum, ut infra suo loco declarabitur. Ante hunc versum re-
poni debent decem versus, quorum primus

Altera pars orbis sub aquis jacet inuisa nobis.

v. 20. *Altera pars orbis.*] Absoluta parte Notiorum signorum, quæ
nobis quidem conspicua, à nobis autem remotissima sunt, nunc agit de iis,
quæ nunquam à nobis quidem videntur, sed tamen esse exemplo nostro-
rum cogimur credere. Nam polum ex aduersa parte esse necesse est, &
similem nostri, ut ipse ait, & simili specie stellarum insignitum. Sed
longe dissimilimos asteriscos illius Cæli his nostris esse alibi decla-
rabimus.

Ibidem: sub aquis jacet.] *τὴν περὶ τὸν* siue *ὀρίζοντα ὠκεανόν* vocabant,
ut alibi diximus. Quæ igitur *ἐν τῇ περὶ τὴν*, ea sub Oceano, siue sub
vndis.

v. 21. *nec transita regna.*] Plus est, quam quod supra dixit *Orbe peregrino*, id est, qui peregrinus est, sed tamen aditur. hic autem orbis, de quo agimus, inuius nobis, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ & ἀπὸ τοῦ γῆς.

v. 23. *Diversasque umbras.*] Sunt enim nobis *attritiones*. Nam extra Capricornum habitant. Nos & illi, alio quidem sumus inter nos *attritiones*. sed illis dextri ortus, sinistra umbra: nobis sinistri ortus, dextra umbra. At qui sunt inter utrumque tropicum, illi sunt *attritiones*, ut quos imaginatur Lucanus:

*Extremum vobis Arabes venistis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire sinistras.*

Quare mirantur apud nos umbras non ire sinistras, quum & dextræ sint illis aliquando, ut nobis? Admirationem facit insolentia. Atqui hoc solens ipsis. Arabes enim ultimi habitant extra tropicum Cancris, & citra Equinoctialem. ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ergo sunt. Quare mirantur in Europa, quod ipsi insolens non est:

v. 26. *Nec numerosa minus.*] Nec pauciora habent sidera, à tropico Capricorni, ad polum antarcticum, quam nos à nostro tropico, ad polum boreum. Sed quod ait, *nec lumine peior*, falsum experientia conuincit. Nullæ enim stellæ magnitudinis primæ ultra tropicum Capricorni. omnes enim stellæ primæ magnitudinis veteribus notæ fuerunt.

v. 28. *sidus nostrum quod contigit.*] Alludit ad præsentem honores diuinos, quos Romani viuo Augusto habuerunt. Horatius:

*Præsentis tibi maturas largimur honores.
Et nota est aratam Lugdunensis, quam Narbonensis.
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.*
& quidem quot mensibus res diuina fiebat:

— quotannis
Bissenos cui nostra dies altaria fumant.

v. 30. *Vltima quæ Mundo.*] Hæc mirum in modum antea perturbata erant. Nam coniungebantur cum anterioribus.

Quæ Notia antiqui dixerunt sidera vates.
Atqui nihil tale præferunt: imo de polo antarctico loquitur. Paulo antea dixerat, non pauciora numerant sidera intra tropicum ac polum suum: quam nos intra tropicum nostrum & polum boreum. quod quidem ἐκ τῆς ἀναλογίας argumentatur, comparatione scilicet inferiorum cum istis superioribus. At vltimæ, inquit, partes mundi, id est, polus antarcticus, referunt speciem istius nostri mundi, id est, eadem est analogia.

Ibid. *Vltima.*] Vltima, id est vltimæ partes mundi, quæ circa polum conuertuntur.

v. 31. *Quæ innexæ manent cali fulgentia templa.*] Repone ex Gemblacensi, *fulgentia signa*. id est stellæ polares Antarchicæ, quæ innexæ manent, & immobiles sunt; vt hæc nostra polaris.

v. 32. *Nusquam conspectu.*] Gemblacensis *Nunquam in conspectu*. Si non est mendum, ἀργαῖος dictum in conspectu, pro in conspectum. Hæc futillia sunt. Non dubito quin *conspectum* scribendum sit. sic in sequenti *specie* pro *speciem* scriptum erat. Et ita passim litera M. finalis deerat in eodem exemplari.

v. 33. *Sublimem speciem.*] Locus deprauatus. Optime Gemblacensis: *Sublimis speciem mundi*. Quanquam corrupte *specie* pro *speciem* habebat. Illa infera referunt speciem sublimis huius nostri hemisphærii. Eadem est ratio. Sed experientia in illas partes nauigantium aliter docet. Nulli enim æstherini ibi his nostris similes.

Ibidi. *similesq; figuras Astrorum referunt & versas frontibus Artos.*] Quamvis, inquit, Artos, quæ in altero polo sunt, non videmus, tamen eas nostratibus similes esse ratio vincit, καὶ ἡ ἀλογία. Nam vt ait Euripides Oenomao,

τυμάρηματα τοῖς παρούσι τάρη.

Quod tamen falsum est. Nam Septentriones nulli sunt in altero polo, nulla maior Vrsa, nulla minor, nullus Draco, neque vllas alias stellæ lucidas habet is polus, præter quatuor in quadrum æquilatus dispositas; quæ vicem plaustrî nostri esse possunt. Earum vna est tertiæ magnitudinis: reliquæ tres secundæ. Id nos docuit ex iis, quæ in literas retulit, Americus Vesputius, vir immortalis gloria dignus. Multos vidimus, & videmus tere quotidie, qui αὐτοῖς rei fuerunt. Id vocant Crucein.

Pag. 15. v. 3. *quannus fulgentia.*] Lege — *quia vis fulgentia*. Iamdudum ita correximus. Item *Hunc orbem*. quia, inquit, vis visus, id est ὁρατὴν ex analogia eadem fingit. Id est, quia ἐν αὐτῇ θεωρεῖται ἀνεστία censemus. Exemplo colligimus id cælum, quod vertit sidera, quæ in conspectum nostrum non veniunt, tam simili cardine fultum esse, quam vertice. Polum Antarchicum non videmus. sed in absoluto globo ratio in altera parte analogâ colligit quod in vna.

v. 5. *qua vertice pingit.*] Scribe, *quam vertice fingit*. Fingit, ζωτίζεται. Dicit autem quod Strabo, ἐπεὶ δὴ αὐθιγοὶ λαβὼν ἔχ' ἀπὸ τῆς, ἡ λόγος δεικνύει.

v. 8. *In modo corporeis.*] μαρτύρεται ἄστρον Corpora vocat Hyginus: Geminius σώματα, etiam Lyrain, Argo, Sagittam. Aristoteles σώματα, vt Hyginus. Noli, inquit, corpora absoluta in sideribus quærere, quamvis corpora dicuntur. Non enim omnia designata sunt: sed πλεὶς τῶν ὑπεράστων quædam stellæ appositæ sunt.

v. 10. *Deficiat nihil &*] *Lege Deficiat nihil ut, vacuumque à lumine cesset.* Male Gemblacensis. *Omnia ut aequali.* item *Deficiat nihil & vacuum quæ lumine cessit.* Quæ qui interpretari velit, operam luserit.

v. 11. *Non poterit Mundus.*] More suo semper Mundum pro calo. Idem argumentum in fine Sphæræ barbaricæ:

Ipse suas Æther flammæ sufferre nequirit,

Totus & accenso Mundus flagraret Olympo.

Aristoteles Meteoris: *ἐὰν τὰ τε διαστήματα πληρῇ πυρὸς ὡς καὶ τὰ σώματα σωθήσκειν ἐκ πυρὸς, πάλαι φησὶν ὡς ἔχον ἧς ἄλλον συνέειν.* In vno conuenit illi cum Manilio, non credendum spatia omnia igne plena esse: in altero non item, corpora esse ignea.

v. 15. *& stellis ostendere fidera certis.*] *κατάληψις ἀστέρων:* quum scilicet à globo stellarum, aut alia quapiam astrothesia notatur forma. Aratus:

τοὶ καὶ ὁμηγερέας ποιεῖσιν αὐτοὺς ποιεῖσά τε

ἀστέρες, ὅρ' ὅππ᾽ ἄλλω φησὶ κείμενον & ἄλλ' &

εἶδεα (νημεινοῖεν, ἀφασὶν ὀνομασὰ γίνοντο

ἀστέρας.

Omnia Manilium interpretantur. Ex his autem Manilianis intelligere licet, quod differat sidus à stellis. Nam sidus stellis constat, stellæ sunt singularia corpora.

v. 16. *Linea designat species.*] *Linea tantum ab igne, ad ignem, id est à stella, ad stellam, designat ipsas species, siue μορφάς.* Sed melius meo iudicio *Ignæ species.* Id est, ignis tantum, non etiam interualla, quæ vacua sunt. *Ignæ species, fulgor.* Supra: *Cætera vincuntur specie,* — id est fulgore. Vt, inquit, possis clara signa cognoscere, satis est ad illorum *κατάληψιν*, ut ignea specie quadam, & stellarum positu, non autem toto corpore ea cognoscas.

v. 18. *Creduntur.*] Proculdubio Manilius scripsit *Redduntur.* — Patet sententia. Neque displicet, quod olim diuinabamus, *Cernuntur.* Nam vulgaris lectio ineptissima est.

v. 19. *Præcipue medio.*] *τῇ ἀρχῇ καὶ μέσῳ* non absconduntur: at τῇ παντοκρίῳ obscurantur. Hoc est, quod dicit:

cum Luna conditur omne

Stellarum vulgus.

Sappho: *ἀστέρες μὲν ὁμοῖοι καὶ λαοὶ σπλάγχνον*

ἀλ' ἡ παντοκρίῳ φανόντι εἶδ' &

ὅππῃ ταν πλεῖστοις μάλα λάμπει

Γάρ. —

v. 20. *certa nitent mundo.*] *Certa vocat τὰ κατάληψις, quæ sunt prima aut secundæ magnitudinis.* Nam postea illis opponit eas, quas vulgus

H 3

vocat,

vocat, vt & in fine barbaricæ Sphæræ: id est, quæ sunt sine nomine, vel potius minori specie.

Ibid. *cum Luna conditur.*] In Gemblacenſi, *cum Luna caditur.* Sed perperam. Si placeret ineptire, & blandiri mēdis codicum ſcriptorum, dicerem ſtellas cædi, quum obſcurantur: vt Luna dicitur ici, & percuti, quum deficit. Sed nobis non eſt tanti nugari, qui ſcimus, quid diſtent æra lupinis. Alii dixiſſent, certo ſcio.

v. 21. *fugiunt ſine nomine ſigna.*] Sine nomine dixit, vt Hipparchus ἀχλινόμαςος ἀστέρης, quos Ptolemaus ἀμορφώτους, τινόμενος Aratus. Ptolemaus, Hipparchus, & ante eos Chryſippus numerum ſtellarum & rationem putarunt. Sed Hipparchus & Ptolemaus numero M. XXXI. Chryſippus M. LVIII. eſſe dixit. Eius verba ſunt: ἥ μὲν ἐν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀχτάληθον τὴν τὸ πλῆθος, τὰ δὲ πλανώμενα ταπινότερα ἢ τὰ ἀπλανῶν. τὴν ἀχθὰν δὲ τὰ μὲν ἃ ἢ ὅτι μίας ὀφθαλμῶς, ὡς ἡ ὀρεξ, τὰ δὲ πλανώμενα ἀπ' ἄλλης καὶ ἄλλης φασί. Plinius libro ſecundo, capite vno & quadrageſimo: *Patrocinaſtur vaſtitas cali immenſa, diſcreta altitudine, in duo atque LXX ſigna.* Legendum *vaſtitas cali, immenſa altitudine, diſcreta in duo de L ſigna.* id eſt, in duodequingenta. Tot enim ſunt μορφώσις ab Hipparcho, Eudoxo, & aliis deſignata.

v. 21. — *fugiunt ſine nomine ſigna.*] Aratus:

πολλὰ μάλ' ἵκοντα καὶ ἐκ ὀνομαζέμενται.

v. 22. *Plura licet vacuo tum cernere.*] Gemblacenſis *tum credere.* Non dubium eſt, quin legendum ſit, *cedere.* Sententia aperta. Plenilunio cedit omne vulgus, & vacuum cælum deſtituit. *Licet* autem ἀρχαῖος Liqueat.

v. 23. *Nec fallunt numero.*] Certus enim earum numerus à Chryſippo & Hipparcho collectus, vt iam diximus.

v. 24. *Et quod clara.*] *Et quo clara.* Ita etiam Gemblacenſis.

v. 26. *Certa ſed in propriis.*] Stataſ vices ſervant, vt quotannis poſſis eas eodem ordine obſervare. Ad verbum ex Arato:

ταῦτά κε θηήσω παρεχόμενον ἐναντὶ
ἱεῖν πάλιν ὅρα. τὰ δὲ καὶ πάντα μάλ' αὐτὸς
ἔργῳ ἐν ἐκέρειν ἀλάματα νυκτὸς ἰούης.

v. 30. *nihil illis parvibus.*] Melius Gemblacenſis *nihil vlli.*

v. 31. *Latus & lenius.*] Gembl. *Laxius & lenius.*

v. 33. *Ac mihi.*] Elegans Parecbafis. Mundum providentia, non Forte gubernari. Id probat ἐκ τῆς ἥς ἄστυ πρὸς τὴν κύκλῳ ἀναλόγας: quod eorum conuerſionis λόγος ſunt ἀπὸ τῶν καὶ ἀπαρξάνδοι. Quin & Ariſtoteles ipſe diſputat, nihil fortuitum eſſe in iis, quæ αἰδία & æterna ſunt. Cælum autem æternum ponit ipſe. Ergo nihil fortuitum in Cælo. Porro, Fors ſive Cælus neque

neque vbiq̃ue, neque in omnibus. At astrorum ad circulos proportio, & æquabilitas vbiq̃ue, & in omnibus. Igitur astrorum ad circulos æquabilitas neque Forte, neque Casu. Rursus: Quæ vbiq̃ue & in omnibus, ea secundum naturam sunt. Quæ secundum naturam, ea neque forte, neque temere. Si astrorum ad circulos proportio vbiq̃ue, & in omnibus, non igitur temere aut forte. Quæ disputatio nihil aliud loquitur, quam id, quod proponit Manilius. Hæc etiam eodem modo persequitur Firminus, & eadem argumenta, quibus nititur Manilius, ipse quoque ad probabilitatem allumit.

Pag. 16. v. 2. *neq̃ forte coisse magistra.*] Vt Epicurus voluit, apud quem crebra sunt ταυτόματων, & πάντα εἰκῇ, & εἰκαδότης. Quod Tertulliano vertitur *passivitas*. Nam εἰκῇ *passim*, εἰκαδότης *passim* apud eundem. Veteres Latini εἰκαδότης *passim*, Passales oues. Apud Sophoclem quidam inducebatur τὸ εἰκαδότης πάντα *passim* sciens.

περὶ τὰς δὲ ἐν ἑδωῖς. τὰ πάντα δ' εἰκῇ *passim* γίνεται. ὅτι δ' ἔπος δυνάμει τις.

Quæ deprauatissima leguntur apud Theophilum.

v. 3. *ut voluit credi, qui primus.*] Primus sane hoc sciuit Democritus, quem sequutus Epicurus.

v. 4. *Seminibus.*] Potest etiam legi *Segminibus*. Segmina minima, αἱ ἀτομοί.

v. 5. *Æquis & maria.*] *Equis*. Ex quibus atomis.

v. 11. *Si fors ista dedit.*] Imperiti librarii semper Sors pro Fors scribebant: vt apud Horatium: *Seu fors seu ratio*. Nam *Fors* scribendum erat. hoc est, εἴτε ταυτόματων, εἴτε ἀντιθέτων. Alterum est Epicuri, alterum Chrysippi. At recte Gomblacensis hic semper habet *Fors*, vbi vulgati *Sors*. Sed locus ita concipiendus:

Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat:

At cur dispositis vicibus, &c.

Argumenta iam ex Aristotele proposuimus. Si temerario omnia: at quomodo illa ordine? Atqui ordine. Ergo non temerario. Nam contraria omnino sunt εἰκαδότης καὶ ἀναλογία. Ergo & contraria ταυτόματων καὶ ἀντιθέτων.

v. 12. *At cur dispositis vicibus.*] Signa dispositis vicibus redeuntia vno verbo Aratus *παλινάγου*.

v. 19. *Arctos & Orion aduersis.*] Orion enim è directo Vrsæ maioris.

Homerus:
ἀρκτον δ' ἐν χ' ἀμαξαν δότιλλον καλέου.
ὅτι αὐτὸ ἐστὶν ὅτι καὶ τ' ὠκύτα δειδύ.

v. 22. *Et toto semper decurrere Mundo.*] Nam, vt supra notamus, Orion vtriusque hemisphærii magnas partes occupat.

v. 23. *Temporæque obscura noctis dependere signis.*] Troicis temporibus, inquit, jam tum norant homines vigilias noctis signis cælestibus dependere: quod primus bello Troiano instituit Palamedes. Sane jam tum momina noctis signis notare solitos veteres, testis Euripides Iphigenia in Aulide:

τίς ποτ' ἀρ' ἀστήρ ὅδ' ἐπορθεύει;

Σέθεν ἱγρὺς τῆς ἐλαπίδος

πλάσσει αἴωρον ἐνι μεσότητι.

Ad quem locum alludit Manilius. Sed & quomodo signis horæ noctis notanda sint, aut dependenda, docet Aratus:

ἔκταν ἀπὸ λαίπτερος δαδωμένον ἡματ' εἴη

μοίρετον ἀπιδάμει, ὅτ' ἀντίλαον ἔχεται.

ἀείρας τῶν γὰρ μὴ ζωνανέχεται αὐτὸς

ἡλίος.

In eum enim locum Attalus vetus Arati interpres: ἐν δὲ τοῖς ἰχθυόενσι πτεροῖς ἀποδιδόντι πῶς ἄρτι δια τῆς ἄστρης δυνάμει τοῦ ὄψεσθαι τῆς νυκτὸς ἐτηρησάντων. ἰπὲρ γὰρ ὄντων ἀρχὴ νυκτὸς ἡλίου δύσεως, ὃ δ' ἡλίου ἀείων τινὲς τῆς ζώοντος ὄντων, δὴ λαν, ὅτι τὰ γὰρ νύκτον ἐν τινὲ τῶ ζώοντος ὡς ἡλίου ὄντων καὶ ἐν ποσὶ μοίρα τῶ ζώοντος, ῥαδίον ὄντων ἐτηρησάντων καὶ ποσὶν ζώοντος ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ἀνατίλλει καὶ ποσὶα μοίρα. τῇ γὰρ ἀπὸ τῶ ἡλίου κεντρικὴν μοίρα. ἢ καὶ δαμνέων ἡμῶν τῶ ἀνατολῇ καὶ τῶ ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ποσὶν. τοῦτο δὲ περὶ σφαιρῶν καὶ ἐπεξηρακὸς, ὅτι ἐν πάσῃ νυκτὶ ἡ ζώοντος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἀνίσταται καὶ ποσὶν τῆς νυκτὸς παραληλυθὸς ὄντων, καὶ ποσὶν τὸ λοιπὸν, ὡς τῆς τῶ ἡλίου ἀνατολῆς. Hæc melius Attalus, quam Theo, qui mihi mentem auctoris sui non bene affecutus videtur. Sed hunc errorem Arati & Attali castigat Hipparchus, homo φιλελεγχότατος. Est autem hic locus Arati & Attali huic Maniliano pernecessarius.

v. 23. *dependere signis.*] Hoc Aufonius vocat dependere, καθήκοντος.

v. 28. *quantumq; oblita refouit.*] Restituendum ex Gemblacensi:

Troianos cineres in quantum oblita refouit

Imperium?

v. 33. *Nec se cognoscunt terra.*] Mirum, quod jam de quondam florentissimis vrbibus prodit Seruius Sulpitius, Megara, Corintho, quas suo tempore prostratas, & verius cadauera vrbium, quam vrbes fuisse. Habes elegans epigrammalibro priore Catalectorum nostrorum de Athenis:

Quisquis Cecropias, hospes, miraris Athenas:

Quæ veteris fapæ vix tibi signa dabunt:

Hæne Dei, dices, calo petiere relicto?

Regia partitus hæc fuit vna Deus? &c.

Sane

Sane adeo à veteri splendore mutarant, vt opus habuerint instauratore Adriano: quod notamus in lib. v. de Emend. Temp. hodieq. exstant infimæ vetustatis lambi in arce, quod *ἀστὺ* vocabant:

ἀστὺ εἶσι' Ἀθήναις Θησέως πατρὸς πόλιν,
ἢ δ' Ἀθραιῶν, ἢ ἐστὶ Θησέως πόλιν.

Sed quid miremur hæc eo tempore, quum Ouidius Pythagoram ita declamantem inducat?

Oedipodia quid sunt, nisi nomina, Thebae?

Quid Pandionia restant, nisi nomen, Athena?

Sulla Athenas eo redegerat, vt comparatione illarum veterum cadaver vrbis, non vrbs, viderentur: at aliarum comparatione etiam florentium, diuorum domus dici possent. Sed Ouidium non possum absoluerè, qui ex persona Pythagoræ, quo tempore florentissimæ erant, eas penitus corruisse dicat. Idem de Thebis dicas, quæ tempore quidem Ouidii exiguæ erant jam ab Alexandro solo æquatæ, postea à Castandro excitatæ. sed quarum tamen nunquam maior splendor fuerit, quam sæculo Pythagoræ. Ludit hoc argumento in scholastico libro de pallio Tertullianus: vbi de locis, quæ se amplius non cognoscunt, vt loquitur Manilius: *Rursus orbis alius idem: mutat & nunc localiter habitus, quum situs ladirur: quum inter insulas nulla jam Delos, harena Samos, vt Sibylla non mendax.* Ita legitur ille locus Tertulliani in priscis editionibus Rhenani. Pameliuss vir eruditus, & optime de Tertulliano meritis non bene interpolauit. Verba Sibyllæ, quæ habebat in animo & quidem trita & vulgata hæc sunt:

καὶ Σάμος ἄμμοι ἐσσι καὶ Δηλος ἄδνη,

καὶ Ράμν ῥύμν.

Locus ille Tertulliani est egregius,

& huic Maniliano opportunissimus.

Pag. 17. v. 1. *Exutus variam.*] Lege *Exutus variant.* Vide Tertullianum eodem loco, & deinceps. Potest & legi.

Nec se cognoscunt terra vertentibus annis

Exutus. —

Item: *Nec se cognoscunt, terram vertentibus annis,*

Exutus variam faciem per sacula gentes.

Sed prior lectio est vera.

v. 4. *Nec motus puncto currit.*] Gemblacensis: *Nec motus ponto curuat.* Quod est ineptum. Et tamen cuidam parum in lectione scriptorum codicum versato daret occasionem arguendi & editam lectionem imitandi.

v. 5. *Idem semper erit.*] Non videtur Manilii. Tolerabilis tamen. Est vero argumentum à necessitate: Idem Mundus semper visus est, idem Sol, eadem Luna. Quod quidem non esset, si temere regeretur, vt vult Epicurus.

v. 8. *Nunquam transuersas:]* *ἅπ' αὐτῶν* viderunt.

v. 13. *Nec cadere in terram.]* Post hunc verticulum perge ad illos novem, quorum primus:

Sed dimensa suis consumere tempora signis.
persequitur enim *ἡμετέρας* suas, non posse fieri, vt casui καὶ ἐκδοτῇ assignetur illa æquabilis temporum dispensatio.

v. 15. *Non opus est magni casus.]* Quis negabit inportune hæc suis sedibus luxata, recte à nobis in hunc locum retracta? Magnum Casum dixit, vt supra Fortem Magistratam *μικηλὴς*, ex Epicureorum scilicet persona, qui discernunt Fortunam, ac casum omnia regere: in quorum ore crebrum est, *τύχην* & *τύχη* & Comicum illud: *πάντων τύχην* ἢ *τύχη* ἢ *τύχῃ* δέων. Igitur postquam ostendit certam ac immutabilem astrorum ac mundi æquabilitatem, tandem id, quod volebat, concludit, nullum casum Mundo assignandum, sed Providentiam esse & cælestem Rationem, quæ ipsum gubernet. Vides, nihil verius esse, quam hos novem versus illis superioribus attingendos esse.

v. 15. *Non opus est magni casus.]* Gemblacensis codex habebat:

Non casus opus est, magni sed numinis ordo.

Vulgatæ lectio est ex mente Epicureorum, vt ostendimus, quorum Deus erat *ταυτομάτος*. Hæc vero est Manilii, cui Deus ἢ *αἰώνια*. Et quidem magis placet. præfertim quum accedat codicis scripti auctoritas.

v. 16. *Hæc igitur texunt.]* Nonne hæc clatis ostendunt hos novem versus ita reponendos esse, vt à nobis positi sunt? quam alieni à mente Manilii erant, vbi vulgo legebantur:

v. 16. *Hæc igitur texunt.]* Ovidius in Phænomenis:

*Tot numero talique Deus simulacra figura
Imposuit calo, perque altas sparsa tenebris
Clara pruinosa iussit dare lumina terra.*

v. 23. *Ipsæ autem quantum.]* Posteaquam quale esset τὸ πᾶν ostendit, nunc quantum sit, docet, ac formæ τῶν ἀναμέτρων subiungit.

v. 28. *Nam quantum à terris.]* Ad verbum ex Arato.

*ὅσον δ' ὁφθαλμοῖς Βορρὴς ἀπολέμεται ἀνθρώπου,
ἕξαις αὖ τὸ αὐτὸ ἡμῖν ἀποδέσμαι. αὐτὰρ ἑκάστη
ἰση μετρήσεται δὴν πᾶσι μετὰ ἀστέρας.*

v. 28. *Nam quantum à terris.]* Hexagona est figura, qualis apum cellulis. Mundus est pila, Terra centrum: ac nos quidem, qui in ea sumus, centri vicem obtinemus. Necessè igitur rectas lineas ab oculo nostro in cælum iactas, æquales esse omnes. Quanta erit linea in cælum ab oculis ducta, tantas debemus sex lineas per totum circuli ambitum imaginari: quæ si æquidistantes assumantur, illo spatio duo complectentur Zodiaci: dodecatemo-

catemoria. Sic conficiunt ἐξ ὁμοῦ γῆμα. Nam latus Hexagoni est æquale semidiametro.

v. 29. *Quantumque inciditur orbis.*] Quanta est Dimetiens orbis, tanta ad eam est periphæria.

v. 31. *Exiguo diuimens.*] Hoc est, vna septima plus, ex epichēremate Archimedis: *μικλὴ πᾶντις ἢ ὀλίγη τῷ περιμέτρῳ ὅτι δὲ διάμετρον.* Plinius: *Quantas dimetiens habet septimas, tantas circulus habet duo vicefimas.* Hæc nota sunt & vulgata. Ducta perimetros septies, & in duas & vicefimas distributa, dat dimetiētem.

v. 32. *Summum igitur cælum bis bina*] Orbis circumquaque à centro summuetur binis signis. Ergo linea à periphæria, ad periphæriam per centrum ducta, quia ad illam dupla est, dupla quoque signa habebit. hoc est bis bina, vt dicit. Igitur à summo cælo, ad imum, signa sunt quatuor.

v. 33. *Alter a bis sensu.*] Prisca Latinitas, Altera tertia, id est, duæ tertiæ. Apud Liuium, altero & vicefimo anno, id est, vicefimo secundo. Virgilius? *Alter ab vndecimo jam tum me ceperat annus.*

Id est tertius decimus. Apud Iurifconsultum: *Alter semis inter duos fratres diuiditur.* id est duo semisses. Tota diametrus est vna tertia periphæria. Accedat altera tertia, id est duæ tertiæ, nimirum octo, fient bis sena signa. Hoc est, quod vult. Neque inde quiniis facile sese extricasset. Sed hæc non tractanda sunt, nisi ab iis, qui & Latine sciunt, & mentem Manilii assequuntur. Aliter quanto risu sese traduceret, qui ab iis male paratus ad hæc explicanda sese conferret? Sed profecto versus iste luxatus est suis pedibus. Manilius enim hoc ordine eos digesserat:

Summum igitur cælum bis bina resurgit ab imo.

Sed quia per medium est tellus suspensa profundum:

Bius a summo signis discedit ex imo,

Alter a bis sensu vt sit pars tertia signis.

Quo quid clarius dici potest? A summo cælo, ad imum sunt quatuor signa; hoc est, quanta est dimetiens orbis. Sed quia, inquit, tantum est hinc ad summum cælum, quantum hinc ad imum, propterea hinc ad summum bina signa, & ad imum totidem erunt. Tamen quia vulgaris lectio potest defendi, noluius eam mutare: neque mutandam censemus.

Pag. 18. v. 5. *Bis bis aquandum est.*] Lege *Bius*. & Gemblacensis ita habet.

v. 5. *sextante rotundæ.*] Ineptissime. Olim recte correximus *sex tanta rotundæ*. Et ita habet Gemblacensis. Et puer hoc correxisset. Adde quod ad verbum Aratea interpretatur:

ἑξάντος ἀπὸ τῶν ἡμῶν τῶν ἐξ ἡμῶν. —

Nam sexies duo sunt duodecim, si bene putare scio.

Ibid. *[sex tanta rotunda]* Quæcunque supra disputata sunt, ea his verbis complectitur elegans & eruditus Arati Paraphrastes Auienus:

—— puncti vice Terra locanda est.

Vnde acies oculi quum tenditur, hac quoque puncti
Sedem habet. hoc signo percurrat missa per auras,
Signiferi in summum. medio de tramite si quis
Dirigat obtutus agiles procul, hosque locorum
Defessos longo spatia tener amputet aer:
Id, quod contenti visus abscinditur, vltro
Si qui in Signiferi parulum circumferat orbem:
Sex olli partes magna dabit impetus ora.
At ha dimensa spatia sic lege locantur,
Binaque decisis includunt partibus astra.

Hæc verba Auieni luculenta interpretis vicem esse possunt Manilio nostro.
Nam quod Manilius noster dixit:

—— *sex tanta rotunda* Efficiunt orbem Zona, ——

Auienus dixit oram Signiferi tot sex partium esse, quot partium est obtutus hinc ad summum cælum.

v. 6. *Efficiunt orbem Zona.*] Zona, τὸ Ζωνήων.

v. 8. *Nec mirere.*] Familiaris clausula Manilio Epilogi vicem obtinens, vt:

Nec mirere moras quum Sol astra per astra, &c. Item:

Nec mirere in ea pugnantia sidera parte. Item:

Nec sit mirandum, si sædus non datur astris.

Ibid. *Nec mirere vagos partus.*] Ad verbum Theo Mathematicus: μὴ θαυμάζωμεν δὲ, εἰ ἕκαστον τῶν ζωνῶν τελευτῶν ὄντων τὸ μέγεθος, ὡς τὸ ἡμῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸ γῆς ἐπὶ τὸν ἕκαστον διαστήματ' ὅ, σμικροτάτων ὀρεγται διὰ τὸ πᾶσι πᾶσι ἡμῶν ἐπὶ ἐκείνων, διὰ τοῦτο ἡμῶν μικρὰ ἢ φαινέται.

v. 12. *Restat, vt ætherios fines.*] Exemplo Arati post Phænomena ad circulatorum Sphæræ descriptionem aggreditur: quamquam Aratus ante dimensionem τῶν πᾶντων circulos describit. Contra Manilius dimensionem Mundi, ante circulatorum descriptionem posuit. Hoc vero arbitrarium: neque huius regula ab auctore exigenda. Melius meo iudicio Manilius, qui post Phænomena statim τῶν πᾶντων τῶν ἀναμέτρων posuit.

Ibid. *ætherios fines.*] Fines circulos. Infra:

—— *signantes tempora fines.* Item:

Alterius finis si vis cognoscere gyros.

Et id quoque exemplo Arati, qui *ἡμέτερα* vocat:

—— τὰ τε κῆλα, τὰτ' αἰθέρι σήματ' ἐκείνων.

Parme-

Parmenides:

ἦση δ' αἰδείαντι φύσιν, τὰτ' ἐν αἰδείᾳ πάντα.
 Σήμαλα, καὶ χαδαῖες διαγὼς ἡλίου
 λαμπάδ' ἔργ' αἰδνλα.

Nam in Parmenidis versibus Σήμαλα potius circuli videntur, quam astra ipsa. Sic Hyginus circulos bis vocat significationes.

v. 13. *Filaque dispositis vicibus.*] Dispositas vices semper vocat τὰς ἐμ-
 ποδίστους οορὰς καὶ ἑσπας. Supra:

At cur dispositis vicibus consurgere signa.

v. 14. *Per quæ dirigitur.*] Tres tantum circuli sunt, per quos dirigitur signorum ordo, duo Tropici & Æquinoctialis. Nam duo reliqui, Arcticus, & Antarcticus, non nisi in Sphæra dati climatis locum habent. At illi tres in usum Sphærae ad quamvis inclinationem instituti sunt. Ideo Aratus eorum tantum rationem habet.

τῶν τε μάλιστα ποθὴ, ὁρελὸς τε γένειο
 μέτερ' ἀελκικῶντι ἀελομένων ἐπαιούθ'.

Ibid. *Per quæ dirigitur.*] Ab hoc versiculo perge ad ipsorum Circulorum descriptionem. Nam eam huc pertinere, dubitare non potes, nisi prorsus bardus es: Initium descriptionis est:

Circulus à Borea fulgentem sustinet Arcton.

Vt hodie extant in vulgatis editionibus, quid ineptius, quam si dicamus Zodiacum dirigi per coluros, quum contra ipsi per Zodiacum dirigantur? Quamvis tot artus huius Poëtæ luxatos loco suo reposuerimus, tamen tantum abest, vt à Zelotypis aliqua confessio tanti benefici in hunc Poëtam collati exprimatur, vt contra aut dissimulare, aut auctorem à nobis contuminatū esse contendere parati sint. Quorum hominum atra ingenia, & tartareas animas nihil quam aut miserari, aut ridere constituimus. Nam cum illis rem vllam habere, aut illis respondere, hoc esset illis honorem habere, vt præclare ait Euripides. quod maxime refugimus.

v. 15. *Circulus ad Boream.*] Nunc patet hiatus, qui in vulgatis editionibus erat. Nam sine vlla præfatione, præter morem Manilii, abrupto initio hæc post descriptionem ἤν' ἀναρτίων occurrebant. Atqui Manilius nullam descriptionem sine apparatu aggreditur. Sic isti descriptioni prætulit illos:

Restat vt ætherios fines, &c.

Ibid. *fulgentem sustinet Arcton.*] Recte, *sustinet Arcton.* Nam tota Vrsæ maior intra illum Arcticum, quem descripsit Eudoxus, includitur. In climate autem Athenarum Orizon priores pedes Vrsæ præterraddit. Quia igitur quæ intra illam decircinationem includuntur, semper apparent, vnde

circulus ille dicitur *φαινός*, & Vrsa maior eo tota continetur: propterea, inquam, totum illum circulum *Ἀρκτον* vocarunt. Homerus:

ἄρκτον δ' ἦν καὶ ἄμαζαν ἐπὶ κλησθαι θέλει.

οἷν δ' ἄμμερός ἐστι κοῦτρων ὠκυαντοῖο.

Circulum inocciduuum ac semper apparentem *ἄρκτον* vocat. Ouidius Tristium IIII.

Magna minorque fera, quarum regis altera Graias,

Altera Sidonias, vti aque sicca, rates,

Omnia quoniam summo posita videatur in axe,

Et maris occiduus non subeat aquas:

Ætheriæque suis cingens amplexibus arcem

Vester ab intacta circulus exeat humo.

Quibus verbis quid aliud quam τὸν ἀφανερὸν κύκλον describit? Apud Geminum præstantissimum scriptorem ita legimus: *Ἀρκτικός μὲν ἐν δὲ κύκλῳ ὁ μέγας ἦν αἰὲρ θεωρούμενος κύκλος, ὁ ἐρασιζόμενος τὰ οὐρανῶν καὶ ἐν Σημίῳ, καὶ ὅλῳ τῷ γῆνι ἀπολαμβανόμενος, ἐν ᾧ τὰ κείμενα τῇ ἀστρῶν ἔτε δύνῃ, ἔτε ἀνατολῇ πλείεται, ἀλλὰ δὲ ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ τὸν πόλον περιέχοντα πολεῖται.* Vbi plane quid sit circulus Arcticus docetur. Proclus ad verbum hæc descripsit ex Geminio, vt reliqua omnia suæ sphaera. Quum Crateti Grammatico Arati interpreti mirum videretur Homero τὸν ἀφανερὸν κύκλον ἄρκτον vocari, Homeri lectionem interpolare conabatur, & pro οἷν legebat οἷον, quo intelligebat τὸν ὀρεκτικόν, non τὸν ἄρκτον. Sed imprudenter lapsus arguit Strabo ex his verbis Heracliti: *ἡς καὶ ἐσπέρης τέρμαλα ἡ ἀρκτός, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρκτὸς ὕρῃ αὐδαίῃ δύνει.* Vere quidem contra Cratetem ille. Sed ne ipse quidem reprehensione caret, qui verba Heracliti de circulo Arctico accipit: quum Heraclitus ipsum Orientem nomine ἀρκτός intell. xerit. Nam ἡς καὶ ἐσπέρης τέρμαλα, quid aliud, quam Ortus & Occasus, ἀρκτός Septentrio, ὕρῃ αὐδαίῃ δύνει Meridies? Atqui quatuor illi cardines non Arctico, sed Oriente finiuntur. Vt plane confitet, tempore Heracliti ἕρκτος nomine Orientem intelligi solitum, quia Σημίῳ τὰ οὐρανῶν βορρῶταλον ἡ ἀρκτός in intersectione meridiani:

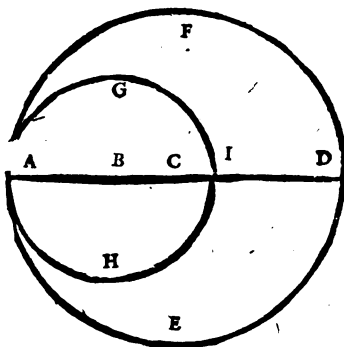
ἕρκτες ἀραι

Μίσγεται δ' οὐκ ἔτι καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλων,

vt canit Aratus.

v. 16. *Sexque fugit solidas.*] Describantur circuli Æquinoctiali paralleli xc. II erunt, quos Geminus vocat ἀφανεῖς. Is autem, qui punctum Orientis ad communem intersectionem Meridiani & Orientis tanget, erit ὠκεός. ἢ ἀφανεὺς, ac proinde Arcticus illius loci. Quia vero Orientis mobiles sunt, sic & Arctici mobiles. Ita in Climate Cnidi, vbi polus ad xxxvi grad. attollitur, Eudoxus scripsit Arcticum Circulum totidem parti-

partibus à polo mundi distare. In alio climate alius erit, nempe pro ratione elevationis polaris. Hipparchus : ἵδ' ἐν Ἀθῶναις ἀθανᾶς ἐξάρματ' , id est, elevationis polaris. ἵδ' ἐν Ρόδῳ περὶ μοίρας λ' ε'. & quanta erit altitudo loci, in tantum à polo distare punctum illud, necesse est, cuius intervallo circulus Arcticus describitur. Itaque vetustissimi Græci arcticum circumulum definierunt τὸ ἀρκικὸν κύκλον τῆς οἰκίας Σμῆν. Ita circulus Arcticus nihil aliud est, quam punctum habitationis, quod finitorem propius tangit. Nam punctum circinationis cōmune cum Horizonte habet. In hoc differunt, quod centrum Arctici circuli est polus Mundi : centrum Horizontis est punctum verticale, seu Zenith loci. A F D E est Orizon. A G C H circulus arcticus. A D, Meridianus. A, intersectio communis, Horizontis, & Meridiani, vbi & contactus, seu commune punctum circinationis.

ἢ πρὸς ἀρκτα

Μίσηται δὲ τὰς αὐτὰς ἀλλήλων.

B, Polus. C, Zenith loci. I, oppositum punctum diametri circuli Arctici. Quod si poli elevatio XLV grad. absolute fuerit, vt Viennæ Allobrogum, tunc punctum I, idem erit cum C. Hoc est, opposita pars peripheriæ Arctici premer Zenith loci. Sin fuerit minor XLV grad. Zenith erit extra circumulum : sin aut, intra circumulum. Ita fiet, vt quo propius Equinoctialem accedatur, eo minores fiant circuli. Contra, maiores, quo longius ab ipso recedatur, sub æquinoctiali autem, id est Sphæra recta, nulli prorsus sunt Arctici. Pytheas scripsit habitantibus Thulen Tropicum esse vicem Arctici. Hæ differentiæ accidunt, prout Zenith intra, aut extra Arcticum est. Siue igitur intra Arcticum erit, siue extra, tantum à puncto I, distabit, quanta est differentia elevationis poli ab elevatione æquinoctialis supra Horizontem loci. Exempli gratia : Romæ polus attollitur grad. 41. 40. Ergo Equinoctialis attollitur ad 48. 20. Differentia, 7. 40. Proinde Zenith Romæ extra circumulum à sui Arctici circumferentia distat grad. 7. 40: Sic habitantibus Thulen ea distantia est grad. XLIII, vtpote quibus polus est grad. 66. 30: Tropicus autem radit punctum intersectionis communis. Quare Martiano Capellæ

Capellæ Arcticus circulus definitur *semper apparens & contingens confinia Finitoris, nunquam merſus aſurgens*. Confinitoris finitorem dicit interſectiones orizontis & meridiani in *Συμείω ἀρκτικάλῳ*. His ita poſitis, videmus, quot habitationes, tot circulos Arcticos eſſe, non fixos; non *ἀμειψόμενος*, ſed pro locorum differentia alios atque alios. Multum igitur errant recentiores, qui in Sphæra mechanica illum apponunt, & alium à veterum deſcriptione, quum illum à puncto poli Ecclipticæ circa polum Mundi deſcribunt. Nam talis Arcticus non poteſt eſſe, niſi eorum, quorum inclinatio tanta, quanta maxima Solis declinatio: vt accidit iis, qui Syenem Niloticam habitant. Illis enim polus attollitur ad grad. 23. 30. His animaduertiſis, Circulus Arcticus non poteſt in Sphæra mechanica locum habere, niſi Sphæra ad loci inclinationem fabricata ſit. Aliter nullus eſt circulus Arcticus. Nam *τοῖς μεταπίπτοις Συμείοις ἔχουσιν τὰ ἀμειψόμενα*, vt præclare ſcribit Strabo. Quum ego hæc in Aquitania de Circulo Arctico propoſuiſſem, vbi multi docti, indoctique, nobiles, prædagogique erant, non poteſt dici, quanto ſibilo exceptus fuerim. Quum eorum pertinacia meam conſtantiam non obtunderet, pene vapulaui. Tandem victi dixerunt, illum circulum eſſe vtilem ad Zonas diſtinguendas. In quo maiorem riſum mihi ſuſtulerunt. Nam Zonæ locum hodie non habent in nobis, quibus totus orbis navigationibus Luſitanorum & Hiſpanorum patefactus eſt. Cuius rei gratia verba Strabonis conſutandæ horum Mathematicorum ſententiæ adduxi: *ὁ δὲ Πολύβιος ἐν β' τοῦ πρῶτου τινὰς ζώνας τοῖς ἀρκτικοῖς διακρίνας, δύο μὲν τὰς ἀνωτέρους αὐτοῖς δύο δὲ τὰς κάτω καὶ τῶν ἑπικύων. εἴρηται δὲ ὅτι τοῖς μεταπίπτοις Συμείοις ἔχουσιν τὰ ἀμειψόμενα*. Itaque friget eorum Philoſophia. Sed impudentiæ adhuc finis non eſt. Vix inuenias ex iſtis, qui Mathematica profiſcentur, quibus non videamur inſanire, ſi in doctrina circulorum diuerſa à Iohanne Sacrobolſco ſentiamus. Quidam tamen nuper priore editione Manilii monitus, obiter, & quaſi inuitus, dicit alium uſum fuiſſe veteribus Arcticorum Circulorum. Tamen nollet videri à nobis didiciſſe: quum hoc genus hominum totius antiquitatis imperitiſſimum ſit. Quis auçtor tam ridiculi commenti fuerit, nihil aliud poſſum dicere, quam Latinum ſcriptorem fuiſſe, & quidem recentiore quadringentis annis. An alius ante Sacrobolſcum id profeſſus ſit, neſcio. Certe in præſentia antiquior non ſuccurrit. Vt igitur noſtri errant, qui immobilem Arcticum conſtituunt contra veterum mentem: ita veteres illi, & poſt illos noſtri caſtigandi, qui illum circulum tribus reliquis parallelum conſtituunt, quum paralleli circuli in Sphæra polum eundem cum ipſa habeant. At polus Arctici ſemper eſt idem cum Sphæra polo. Polus reliquorum trium variat, vt puncta tropica & æquinoctialia. Equinoctia enim & Tropica anteuertunt loca in Zodiaco, ita vt in aliquot annis vnum gradum in antecedentia promoueantur. Circuli autem æqui-

æquinoctiales & tropici nulli alii sunt, quam qui ad illa puncta mobilia describuntur. Mobiles igitur sunt, & proinde eorum poli mobiles quoque. Pro istis quoque vapulabimus priusquam longa dies hominibus hoc persuadebit, apud quos vis rationis nihil potest.

v. 16. *Sexque fugit solidas.*] Veteres Sphæram per eius centrum in duas partes diuidebant, ita ut paralleli ipsi in duas partes secarentur, quemadmodum à Coluris secantur. Eiusmodi circulus constituebatur partium l. x. Deinde Sphæra per Æquinoctialem diuisa relinquit duo hemisphæria æqualia tricenarum partium. Ut breuius dicam, vna quarta Sphæra erat xv. partium, quantarum totus ambitus l. x. Neque aliter diuidebant tempore Eudoxi. Postea propter commodiorem vsum, eas partes sexies multiplicarunt. Ita circulus integer factus est partium ccc l. x. Quadrans eius xc. Igitur in Cnido, patria Eudoxi, polus attollitur ad partes vi, qualium quadrans est xv. Quas si sexies duxeris, produces xxxvi. Itaque iste Arcticus est ad elevationem Rhodi, vel Cnidi, non Romæ: quod tamen non monet Manilius: quasi vbiq; eadem statio esset Arcticorum. Nam, ut scribit Strabo, οἱ ἀρκτικοὶ μῆτα τῆς πόλεως εἰς, μῆτα οἱ αὐτοὶ παύονται. Sane. Neque enim in Sphæra recta sunt, neque in Sphæra stante, quam μολομένη vocabant veteres: qualis est illis, quibus Æquinoctialis & Orizontem & Arcticum facit. Arcticum vero Græciæ ita describit Lucanus libro octauo:

*Signifero quacunq; fluunt labentia cælo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautæ
Sidera non sequimur: sed qui non mergitur vndis
Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto
Ille regit puppes.* —

Non potuit clarius describi ὁ ἀρκτικός. Sed ἀμυροκορίας cum aliis vititiis Luciano familiarem interpretatione leniendum. Nunquam stante polo. totum cælum intelligit, non tantum τὸν ὁ ἰερός σφαιραταί — fluunt labentia, id est, quæ occidunt & labuntur sub terras, αὐτοὶ διασπώμενοι ἐν τοῖς ἀρκτικοῖς, quæ nunquam fluunt, aut labuntur sub terras. Axis inocciduus, non vtique αὐτὸς ὁ ἰερός σφαιραταί, sed totus ὁ ἀρκτικός. Nam pro regione integra cæli Axem etiam vsurpari alibi indicamus. Quæ apud Lucanum sequuntur, quia ne minimum quidem ab admiratoribus Lucani intelliguntur, exponeinus,

— hic quum mihi semper in æthem
Surget, & instabit summus minor Vrsa ceruchis,
Bosporon, & Scythia curuantem litora Pontum
Spectamus. quicquid descendet ab arbore summa
Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur,
In Syria porcus tendit ratu. —

K

Huic

Huic nautæ, qui hæc argutatur, cursus est in Ægyptum. In Ægypti autem maritimis, & vbiuncque maxima dies est horarum XIII, ibi Arctophylax, imo Arcturus, culminat, καὶ κατὰ κορυφὴν μασσαεῶν: quod & Strabo quoque monuit libro II. Porro τὸ κατὰ κορυφὴν μασσαεῶν Nautis Græcis dicebatur κατὰ μέσῳ καρίας ἔχειν: Latinis, in summa arbore mali esse. Ptolemaeus ex Diodoro Samio: ἔχει τὸν ταύρον μασσαεῶν καὶ τὴν Παλάδα κατὰ μέσῳ τῶν καρίας. At habere stellam aliquam ἐν τῷ σημείῳ ἀρκιλικιάτῳ, hoc est in interfectione Orizontis & meridiani, hoc nautica locutione dicebatur κατ' ἀκρον καρίας ἔχειν: quod Lucanus hic dicit, in summis ceruchis habere. Nam καρχήσι sunt rudentes, qui cornua velatarum obvertunt antemnarum. vt verbis Maronis loquar. Opiferas vocari monet Isidorus. Venantius Fortunatus de miraculis Martini:

Exiliunt fluctus, feriunt caua vela rudentes.

Nutat pinus iners: rapiuntur signa ceruchis.

Non apparet, inquit, Vrsæ ceruchis, quod est signum directorium velificantibus. Stella vero omnis, quæ est in data interfectione meridiani, & orizontis, vnde incipit finitio circuli Arctici, Arzato quidem dicitur natæ — καὶ πρὸς κορυφὴν τῇ νηὶ ἵσταται: quia Oceanum Orizontem vocabant. Lucano vero ad verbum id est, *mari ferri*. — *propiorq; mari Cynofura feretur*, hoc est, Cynofura erit in contactu Orizontis, καὶ Συμμεῖον ἀρκιλικιάτῳ. His animaduertis, audiamus philosophantem nautam. Quando, inquit, iste axis inoccidius hoc est ὁ ἀφανὴς attollitur, καὶ πολὺ ἐξέρχεται τῷ πάλῳ, & minor Vrsæ est in puncto finitionis Arctici: tunc cursum in Pontum dirigimus. Hic fraus facta est Lucano à librariis. Nam cur dicit hic minorem Vrsam κατ' ἀκρον καρίας ἔχειν: quum infra in contrario casu ait, *propiorque mari Cynofura feretur*. Siquidem minor Vrsæ eadem est cum Cynofura. Sed Lucanus scripserat:

— *Et instabit summæ magnæ Vrsæ ceruchis.*

Nam quamvis vsitatus dicitur maior vrsæ, quam magna Vrsæ; tamen Latinum est magna Vrsæ. Ouidius Vrsas alloquens:

Magna minorque fera. —

Hygino quoque dicitur Arctos maxima, & præterea Poëtis quædam indulgenda. Recte igitur constat ratio nautæ. Quando, inquit, ita polus attollitur, vt Vrsæ maior sit intra circulum Arcticum, tunc in Septentrione in, & partes Ponti tendimus. Legentibus oram Ægypti Arctophylax est in summa arbore, vt diximus, ex Strabone, & Hipparchi rationes quoque docent, & polus deprimitur, qui velificantibus in partes Euxini attollebatur. Ergo à partibus Euxini in Ægyptum tendentibus descenditur: quod dictum ἰδρωλίκας, & ex opinione vulgi, quia polus deprimitur. Arctophylax igitur dicetur descendere, quum aliquot partibus deficiet à puncto verticali: quod accidit

accidit in sinu Arabico nauigantibus in parallelo *δὴ οὐρανὸς*. Ibi enim Arctophylax, velocius lucida stella Arcturus descendit ab arbore summa VII gradibus: siquidem sæculo Hipparchi Arctophylactis declinatio & latitudo pene æquales erant, partium nempe XXXI, vt voluit Hipparchus. Proinde distantia à polo erat partium LIX, vt iterum monet idem Hipparchus. Sed iste nauta vel potius eius *ἑσπέρης* Lucanus, non bene conceperat mentem scriptorum Græcorum, vnde hæc hausta sunt. In mari enim mediterraneo australissimum litorum est Ægyptiacum, & vicina ora, vbi culminat Arcturus. At Arcturus non potest descendere ab arbore mali, nisi extra mediterraneum mare, puta in Oceano australi velisicantibus, neque Cynosura propior esse mari, hoc est propius ad finitionem Arctici accedere. Sed hæc satis, & fortasse nimium plauforibus Lucani: quorum omnium cognitio pendet ex veterum obseruationibus, quæ tantum abest, vt istis, quibus omnia olent Grammaticam, notæ sint, vt ne auctorum quidem ipsorum nominateneant.

Ibid. *Sexque fugit solidas.*] xxxvi partium *ἑξήκοντα* est Rhodi, xxxvii Athenis, vbi caput Draconis Vrsarum, quod intellexit Aratus. Sed tamen hallucinatur, quum in ea eleuatione Tropico in VI II partes secto, v supra Orizontem attollit. Hoc enim proprium est eleuationis 41, non 37 partium.

v. 18. *In quo consumitur.*] Gemblacensis fortasse melius *consummar*. Sed animaduertimus promiscuum vsum apud hunc auctorem esse verbi consumendi & consummandi.

v. 20. *Æstium.*] Si non est mendum, dixit æstium nomen, vt Horatius flumen Metaurum, Stertinius acumen. Fortasse melius *Æstivi medio*.

v. 21. *Temporis & cirulo positur.*] *Ἐπὶ* enim à tempore illo dicitur, in quo *Ἐπὶ*, id est reuersio Solis fit. Metaphora à curulibus agonibus. Nam flexura metæ etiam *Ἐπὶ* dicta. Arabes vero non *Ἐπὶ* verterunt, sed *ἀπὸ Ἐπὶ*, id enim est *ابن* quod imperite fecerunt. Quin & Manilius persistit in *ابن* Metaphora, quum metam Solis dicit, & æstium. Omnia enim verba Circensia. Atque adeo è medio circo est *Fervidus*. *Metaque feruidus Euitata rotis* —

v. 23. *Et quinque in partes.*] Quadrans xv partium: de quibus sex sunt à polo, ad arcticum. ab eo, ad tropicum, quinque. à Tropico, ad æquinoctialem, quatuor. Quæ sexies multiplicata fient à polo, ad arcticum, xxxvi: hinc ad Tropicum, xxx: à Tropico, ad æquinoctialem, xxiv.

v. 25. *Ingenti Sphæra*] Legendum, *Ingenti spiræ*. Nam circuli illi nihil aliud, quam spiræ, quarum maximæ, quæ mediam sphæram cingit, vt minima, quæ verticibus propior.

v. 31. *quo lumine Phæbus.*] *Lege qua limina.* Idem error infra.

Quum medium aquali distinguit limite calum.

Nam codex Gemblacensis perperam *lumine* pro *limite*. Vt appareat lubricam esse commutationem horum duorum inter se.

v. 30. *Quatuor & gradibus.*] De xv partibus, in quas sectus est circulus, Arcticus aufert vi, Tropicus v. ergo reliquæ sunt quatuor: quæ sexies ductæ fient xxiv. Tanta erat tunc ab æquinoctiali Solis maxima declinatio, quæ quidem hodie deprehenditur minor grad. 23. 30'. Gradus autem vocat, quas antea partes, & Græci *μωλες*. Vulgus vero gradus vocat ab Arabibus, qui quas Ptolemæus *μωλες*, semper vertunt *درجۃ* gradus.

v. 31. *Proximus hunc ultra Brumali* *درجۃ* *nomine cingens.*] Quod *cingens* absolutum esse debet, & mediocriter docto paret. Quare olim circos legebamus pro circulo. Veteres enim illi circens pro circos, totiens, quotiens, & thesaurus pro thesaurus scribebant. Et satis notum Circitem pro circulo à Sidonio usurpatum. De quo consulendus Festus. Sed Gemblacensis habebat *tangens*, non *cingens*. Quod retinemus. Sic infra de Galaxia:

Inde per obliquum descendens tangit olorem.

Græci in eo significato dicunt *ἰσάμηναι*. Sic etiam loquutus est Hyginus: *Ara propter Antarcticum circulum tangens inter Hostie caput, & Scorpionis caudam extremam collocatur.* Ita bis apud Manilium, & hic apud Hyginum Tangere absolute positum. Sic contingens Propertio:

Proxima subiecta contingens Umbria campo.

v. 32. *Ultima designat fulgentis lumina Solis.*] *Lege:*

Ultima designat fugientis limina Solis.

Limina, fines, metas: vt supra — *quo limine Phæbus.* hoc est, qua fine. & idem error erat, qui hic lumine, pro limine. Iurisconsulti quoque in etymo Postliminii, lumen finem esse dicunt.

v. 33. *Inuisque obliqua.*] *Lege Inuidaque.* Hoc est, parca, maligna. Quia enim oblique ministrat lumen, propterea lucem videtur nobis inuidere.

Pag. 19. v. 1. *Dat pariter.*] *Dat per iter.* Et ita etiam Gemblac.

v. 4. *Bisque jacer binis.*] Quatuor gradibus, vel xxiv. totidem nempe quot æstius illi è regione positus.

v. 11. *Diuisus duplici summa.*] A polo, ad Æquinoctialem, xv partes. Ab eo, ad polium Antarcticum, totidem. Hæc est, quam vocat duplicem summam: vt binas partes duos hemisphæria, quæ ab Æquinoctiali secantur.

v. 14. *Inclines.*] *Lege Inclines.* *ἀνελκύν, ὀλίγα ἔτι, ὀμνύουσιν, ἔτι σπινθήριον.*

Ita

Ra enim τὸς ἀπ' ἀλλήλων κύκλους definiebat, siue describebat Posidonius. Propterea ἀπ' ἀλλήλων dicuntur Arato.

αὐτοὶ δ' ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀντιθέτως ἀλλήλοιον
παύται.

v. 15. Quandoquidem sexto.] Gemblacensis sexti. Sed neutrum bene. Lege texto. Sic infra:

Bi sex aequali spatio texentia calum.

v. 16. Circum comitantia cali.] Circum etiam dixit Cicero de Galaxia: Vidisti magnum candentem serpente Circum.

Idest κύκλον. Sed non dixit circum cæli. Gemblacensis *cursum*, non *circum*. quod retinendum.

Ibid. *Cursum comitantia cali.*] Eandem enim cum cælo conuersionem habent. *Φερόμενοι τῷ κόσμῳ ἀπ' ἀντιθέτων ἐπὶ τὴν αὐτὴν, Συμπνευσμένοι καὶ αὐτοὶ τῷ κόσμῳ κινῶνται.* Sic supra:

Filaque dispositis vicibus comitantia calum.

v. 17. Intervalla pari.] Ita quasi aliud agens τὸς περιλλήλους ἐτυμολογῶν.

v. 19. *Sunt duo.*] Magni circuli cxxx. per polos mundi ducti æquinoctialem in partes æquales, Zodiacum autem inæqualiter secant. Eorum duorum, qui se ad rectos angulos secantes puncta tropica & æquinoctialia tangunt, præcipuus visus est in Sphæra, ad quatuor anni tempora designanda. Quia vero puncta illa quatuor mobilia sunt, mobiles quoque sunt illi circuli. *κόλῳ* Græci vocarunt, id est mutilos: non utique quod re ipsa mutili sint: eorum enim *ἐπίποδα* tantum *κέρνυται*, non *κακολύβεται*: sed quia ea parte, qua nobis inutilis sunt, quasi mutili censentur. Alioqui τὰ *ἐπίποδα* illorum vitia sunt illis, qui vltra Capricornum habitant, ut quæ nobis vitia sunt, ea illis *κόλῳ*. Quare si veteres eam partem tectam propterea damnarunt, quod eius nullus est citra Capricornum vsus: cur non eodem jure & circulum Antarcticum damnarunt: cur non & Meridianum quoque *κόλῳ* vocarunt? Nam etiam τὰ *ἐπίποδα* eius *κέρνυται*. Quia igitur non solum cxxx, sed longe plures circuli per polos Mundi duci possunt, illi duo tantum Coluri dicuntur, qui quatuor puncta cardinalia tangunt: quæ gradum vnum promouentur in anteriora intra annos plus minus septuaginta. A conditu rerum x veris epilogismis nostris, quibus nunc agitur annus 5547, facta est illorum unctorum *ἀριθμῶσις*. *τοπικὴ* quidem graduum 77, *χρονικὴ* vero dierum vnus: & quadraginta.

Ibid. *Sunt duo præterea.*] Ad verbum ἐκ τῆς Εὐρυδῆ. Ἐτεροι δ' εἰσὶν δύο κύκλοι ἴσμεντες ἀλλήλους δὴ καὶ ὅπως ὁρᾶται διὰ τῆς πόλεως τοῦ κόσμου.

v. 25. *Alter ab excessu.*] *κόλῳ* ὅτι ἰσημερινός.

v. 26. *Serpentis caudam, siccas & diuidis Arctos.*] Nullus colurus potest: nul serpentis caudam secare & ambas Arctos. Reliqua satis bene habent.

v. 27. *Et jnga Chelarum.*] Hinc perge ad reliquum descriptionis, in qua primus versiculus:

Circulus à summo nascentem vertice Mundum.

Quam infelix fatum huius præstantissimi scriptoris, quem scioli peius lacerauerant, quam equi Hippolytum! Vbi sunt isti, qui dicunt nos hunc auctorem corrupisse? Multum ergo illis debent, qui ita lacerarunt, siquidem illorum carnificina medicina est, nostra autem remedia pro crucibus habentur.

v. * *Circulus à summo.*] Quis circulus? Iam enim dixerat.

Alter ab excelsò decurrens limes Olympo.

Quid igitur opus tautologia? Sed quid est nascentis mundus? Dicat mihi existis, quibus oculi dolent hunc auctorem à nobis restitutum. Quid est *Arctophylaca petens*? Adeo imperitus modulorum Manilius, ut penultimam in *Arctophylaca* produxerit? Quis huius erroris tantum scriptorem insimulare audeat? Deinde negamus circulum per Hydram & medium Centaurum incedentem potuisse *Arctophylacem* & Draconem permeare. Vno verbo & quidem vere dicimus, qui hos duos versus huc inserit, neque Poëtam fuisse, neque Græce sciuisse, neque asterisimorum situs nouisset neque mentem Manilii affectum fuisse. Sed prius luxatus fuit hic locus, quam illi versus huc infulcirentur. Itaque imperfecta erat & suspensa ac hiulca sententia. Quia igitur videbatur *ἀνιστάσθαι* oratio, hoc principium illis elegantissimis versibus ingeniosi homines cumularunt, ne imperfecta esset oratio. Sed continuatis membris, quæ luxata erant, nihil est facilius, nihil simplicius, nihil apertius hac sententia. Abutor diligentia mea, qui diffidam iudiciis peritiorum. Tamen dicendum fuit propter *ἀνιστάσθαι* quoddam, quibus omne displicet, quicquid præter eorum expectationem dicitur: neque nocturnis oculis possunt lucem ferre.

v. 28. *mediumque sub astris.*] Lege *sub Austris*. Centaurus Australis distinguitur à Sagittario solo nomine Centauri: quanquam vterque Centaurus est. Sed iste est Chiron: alter Crotus. Columel.

— *tergoque Croti festinat equino.* Vide Hyginum.

v. 29. *aduersus concurrit.*] Lege:

— *aduersum concurrit rursus in axem.*

Aduersus axis Antarticus. Quod autem Colurum hunc cum Finitore eundem esse dicit Bonincontrius, partim excusamus propter perturbationem versusum loco suo luxatorum, partim damnamus, quod Astrologo indignum putare de Horizonte villo hæc posse dici.

v. 32. *Andromedaque sinus imos*] *Ἀνδρομέδα Κύμα* vocant in Virgine Asterismi.

pag. 20. v. 3. *Quam septem stelle.*] Ad verbum interpretatur Aratea: πολλὰ φαινόμενα ἑλίου πρώτης ἀπὸ νυκτός. prima enim occurrit ἀκρόνυχθ' in Horizonte. Scholiastes Gerinatici : Altera nanque Helice est, qua apparet prima noctis.

v. 5. *Et Geminis Cancrum dirimit.*] Nunc discedit ab Eudoxo suo, & merito, quum vult solstitia fieri inter finem Geminorum, & initium Cancri, nimirum ἐν σημειολογῇ διαφευγῇ. At Eudoxus, vt alibi dicemus, Cancro, & Capricorno τὰς ἑπτά fieri dicit in descriptione horum circulatorum. ἔτι δ' ἐν ταῖς, inquit, ἀστροῖς τὰς πρῶτον ὁ πάλθ' ὁ ἀσφαγῆς τῷ κόσμῳ. ἦτα τὸ μέσον τῷ ἀρὲν χ' ἡ πάλθ' ἢ τὸ κερύνε τὸ μέσον, ἦτα ἐξ τῷ νοτίῳ ἡδύθ' ἢ τὸ μέσον τῷ ἀρὲν. At Manilius & à se quoque discedit, qui hic brumam in principio Capricorni fieri dicit: alibi autem dicit Solem brumam conficere, quando Fulget in octaua Capricorni parte bisformis.

v. 7. *Inde axem occultam.*] Inde in polum Antarticum conueniens fecat ad rectos angulos sphærales alterum gyrum, Colurum æquinoctialem.

v. 8. *atque alio rursus.*] Scribe ex Gemblacensi:

— atque illo rursus de limite tangit
Te, Capricorne. —

v. 11. *Proterit.*] Horatius eodem sensu — *ver proterit astus.* Idem intelligit Virgilius:

— *calcemque terit jam calce Diore.*

Sed Gemblacensis habet *perterit.* Quæ autem hic dicta sunt de finitionibus Colurorum, falsa sunt maximam partem: quæ confutare, tanti esse non duximus.

v. 14. *Atque hac æternam.*] Gemblacensis codex huic capiti præferebat titulum, DE ANABIBAZONTE ET ORIZONTE. Sed ego nunquam memini legere, Meridianum circulum Anabibazontem vocatum esse: quanuis recte potest dici Anabibazon, in quo altissimum est punctum Solis in habitatione nostra: vt Lunæ *ὑψίστου μὲν ἀναβιβάζων* dicitur. De Meridiano & Oriente nunc acturus est.

Ibid. *fixerunt tempora sedem.*] Tempora vocat Circulos parallelos & Coluros, quia per eos anni signantur tempora. Sed falsum est, quod dicit, reliquos circulos, de quibus locutus est, immobiles esse, quin Arctici neque vni sint; neque immobiles, vt ex veterum sententia supra demonstrauimus. Reliquos autem tres mutabiles esse quod ignorari, condonandum illi, quum omnibus hætenus persuasum sit non puncta æquinoctialia εἰς τὰ ἀστρογόμενα promoueri, sed octauam sphæram εἰς τὰ ἐπόμενα.

v. 16. *Hos volucres.*] Noue dixit: id est mobiles, ἢ μεταβαλλόμεναι.

Ibid. *nanque alter ab ipsa.*] ὁ μεταμεινέτω.

v. 10. *Hic mutans per signa, vices.*] Orizon. Signa hic, vt *ἡμεῖς* Græce *τεχνικῶς* accipit, quomodo scilicet Mathematici. Intelligit ergo τὸ πρὸς καρυφῶν σημείον.

Ibid. *seu si quis Eoos, seu petit Hesperios.*] ἢ πέραν τοῦ πρὸς μῆκον efficit varietatem Meridianorum.

v. 25. *volat hora per orbem.*] ἅμα τὸ πρὸς μῆκον τὴν πέραν γίνεσθαι πέραν fit alius Meridianus, inquit Geminus, & post illum totidem verbis, vt solet, eius compilerator Proclus. Ita infiniti erunt Meridiani. Sed quia quod per ἐλαχίστην πέρασιν fit, id sensu percipi non potest, conuenit inter Mathematicos, vt gradus vnus esset illa πέρασιν, quæ Meridianum αὐτῶν καὶ ἀλλοτρίον comprehendere possit. Sed illud inter eos nondum conuenit quanto stadiasmo terrestri illud spatium respondere possit. Eratosthenes 800 stadiis finit. Ptolemæus D. Geminus, & totidem verbis Proclus ccc. Sed si Orizon, vt ipsi volunt, mutatur in cccc, totidem stadiis mutatio esse debebat in Meridiano. Orizontis enim & Meridiani reciproca est ratio. Ambos enim hos maximos circulos coniunxit merito: quia alter sine altero esse non potest. Omnis Orizon Meridianum suum ad rectos angulos secat. Poli omnis Orizontis sunt puncta Orientis & Occidentis. Poli Mundi sunt poli omnium meridianorum. Ita omnis Orizon per puncta ortus & occasus transit, vt omnis meridianus per polos mundi, qui per polos mundi & verticem nostrum transit, is est meridianus noster. Qui illum ad rectos angulos secat, & tangit punctum finitionis oculi, is est Orizon: & contra, &c. Ita reciproci sunt.

v. 23. *diuiso signa antem lumine mundum.*] Legendum *culmine mundum*, vt olim curauimus edi in editione Lutetiana, quanuis aliter sentiremus in Notis. Nostram correctionem confirmat codex Gemblacensis, qui habet *culmine*, non *lumine*, vt vulgatæ editiones.

v. 25. *Quando aliis aliud.*] Profecto iste versiculus debet commutare sedem,

Cumque loco Terra calumque & tempora mutat,

Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.

Hic, inquit, cum situ mutatur, quandoquidem aliud aliis medium diei est, neque idem, & vnum.

v. 26. *Atque vbi se prius.*] Sex horæ sunt quadrans *πυθμίσας*, vt nonaginta gradus sunt quadrans circuli. Qui igitur vno quadrante circuli orientiores sunt, quam nos, illis Solem sex horis citius, quam nobis oriri dicit Manilius. Contra qui nobis quadrante vno occidentiores sunt, serius illis occidet Sol, quam nobis, nempe post sex horas confectas. A Molucis igitur insulis, ad insulam Christianorum Habassienorum Zucotoram, quadrans circuli est: vt ab eadem Zucotora, ad Canarias insulas, alter quadrans. Molu-

Molucensibus igitur Sol sex horis maturius orietur, quam Zucotorinis. Eodem modo, quando Zucotorinis orietur Sol, quia permensus est quadrantem *πυθμήν*, Molucensibus meridiem conficiet. Et quum Zucotoræ verticem stringet Sol, tum Canariis orietur, Molucensibus occidet.

v. 26. *Atque ubi se primis extollit Phœbus ab undis.*] Esto Zucotorinis oriri Solem.

v. 27. *Illis sexta manet.*] Molucensibus. Nam tum illis erit meridies, quia tunc illos premet aureus orbis, quod Meridianum eorum premet aurea Solis Rotā.

v. 28. *Rursus ad Hesperios sexta est, ubi cedit in undas.*] Rursus ad Habassenos sexta est, qui Hesperii & occidentiores sunt illis, quando Molucensibus cedit in undas.

v. 29. *Nos primam & summam.*] Nos, qui in Canariis sumus, eandem horam primam diei numeramus, quam illi sextam. Primam & summam dixit, quia summa hora noctis, id est duodecima confecta in init prima diei. Sic Attici *πρωὴ* & *νύκτις* dicunt.

v. 30. *Et gelidum extremo.*] Lumen gelidum Solis orientis dicit poetice, quia tunc minus eum sentimus, quam quum in punctum meridiæ ascendit. Quamvis unusquisque intelligit, quid velit Manilius, quia rem tritam & omnibus notam tractat: tamen haud cuius facile erat horum versuum sententiam extricare.

v. 31. *Alterius finis.*] *τὸ ἐξέσθαι.*

Ibid. Cognoscere gyros.] Nos hic intelligebamus finem pro circulo, ut supra. Sed reclamat Gemblacensis. Nam habet *gyri*. fines igitur alterius gyri, id est *ἐξέσθαι*.

v. 32. *Circumfer faciles oculos.*] Nam Orizon nihil aliud, quam *περιπαρῶν ὁρίζων*.

v. 33. *Quicquid erit cæli primum.*] Melius Gemblacensis:

Quicquid eris Calique imum, Terraque supremum.

Nam imum cælum & extremum terræ coire videntur in finitione illius circuli.

Pag. 21. v. 2. *Redditurque aut recipit.*] *Reddit orientia, recipit ponto occidentia.* Ac nescio, an pro *fulgentia* legendum *fugientia*.

v. 3. *Præcingit tenui.*] Præcingit Mundum, *ὅτι διχλομήτιν ὅλυν ὁραῖον τὸ κόσμον, ὅτι ἡμισφαίριον μὲν ὡς τὸ πλὴν ἀπολαμβάνει, ἡμισφαίριον δ' ὡς τὸ πλὴν.*

v. 4. *Hæc quoque per eorum volitabit lineæ.*] Lineam circulum vocat volitare ait, quia omnes Orizontes mobiles.

v. 5. *Hunc tantum.*] Scribe *Nunc tantum*. Vestigia veræ lectionis exstabant in Gemblacensi: *Non tantum. Medium mediumque* dixit prisca elegantia, ut candidior candidiorque.

v. 6. *Nunc septem ad stellarum.*] Septentriones.

Ibid. *nunc mota sub astra.*] Reliqua astra vocat mota, hoc est mobilia: quia oriuntur, & occidunt, ad differentiam Septentrionum, qui semper conspicui sunt. Ea sunt, quæ ab Arctico loci, ad Æquinoctialem pergentibus in conspectu sunt. Ergo secundum ea, quæ proponit, *παρὰ τὴν ταπεινότητα τῶν δεξιῶν* à Septentrione fiet ad meridiem. quod verum est. Et quæ de sensili Meridiano dicta sunt, eadem de sensili Horizonte dicantur, necesse est: quia posuimus alterum sine altero esse non posse: item *παρὰ τὴν μικροτέλειαν* non percipi, nisi *κατὰ πέντε ἑκατὸν σκαδίων* cccc scadiorum. Ergo totidem scadiorum *τῶν τῶν δεξιῶν* *παρὰ τὴν μικροτέλειαν* ponendum est: quamvis apud Geminum, & eius compilatorem Proclum *τετακτομένην τῶν δεξιῶν*, non *τῶν δεξιῶν* ponatur.

v. 7. *Sed quocunque vaga.*] Intelligit *τῶν πρὸς μεσημέριαν ὑπὸ τῆς ἀρκτὸς πείρας*.

v. 11. *Dimidium regis.*] Nos olim *regis* correximus, & rectè. Ita ratio postulat, ita habet Gemblacensis. Ex cuius auctoritate totum versum ita legimus:

Dimidium teget, & referet varioque notabit Fini.

In eo erat *regis* & *referet*. Ductus orationis, & futurum *notabit* ita legendum postulat.

Ibid. *Dimidium teget, & referet.*] ὥστε τὸ μὲν ἡμισφαίριον ὑπὸ τῆς γῆς, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς ἀρκτὸς πείρας, vt jam diximus.

Ibid. *Dimidium teget, & referet.*] Tangit definitionem Horizontis. Ori-
zon est κύκλος ἐν δεξιῶν τὸ, τὸ φαίνεται καὶ τὸ ἀφανὲς μέρους τῆς γῆς.

Ibid. *varioque notavit Fine*] Locus deprauatus. Legendum profecto.

varioque notabit

Fini cum visu pariter sua fila mouentem.

v. 13. *Hic terrestri erit.*] Quasi reliqui omnes sint cælestes. Sed cur terrestris potius, quam cælestis, sit tam extremum Cæli, quam Terræ præcingat? Hoc puto, quia ἡ *φαινομένη* Orbis mechanici, qui instar est terræ, est loco Horizontis.

v. 14. *Et mundum plano.*] Πλάνο *χθονιαλῶ* vnde *de plano legere*: item *Planipedes* *γῆρας* *πιδες*. Atque omnino ἐν δεξιῶν est circulus jacens, vt illi *πρὸς ὁριζὸν* Meridianus est circulus stans.

v. 15. *Atque trahens à se titulum.*] Inepte. Optime Gemblacensis:

Atque à fine trahens titulum, memoratur Orizon.

δεξιῶν enim est finitor.

v. 16. *Hic addunt aliquos.*] Rectissime Codex Gemblacensis:

Hic adice obliquos, diuersaque fila trahentes.

Ibid.

Ibid. *Hu adice.*] Altero I extrito dicebant Adicio. Sic Reicio. — *reice capellas.* Inde reicinium dictum vult Varro. In Apotelesmatis: — *adice & tiuilia bella.*

Ibid. *Oblíquos.*] Nam vterque obliquus, Zodiacus & Læteus. Non poterat hæc egregia emendatio sine optimo codice præstari.

v. 18. *Alter habet.*] ὁ ζῳδιακός, quem primo loco describit. Zodiacus ac Galaxias hoc habent commune; quod non λέγουσιν οἱ, vt reliqui omnes Sphæræ circuli, sed sensiles sunt. Vterque enim visu notatur. propterea ambos vno capite complectitur. Habent & commune, quod, vt diximus, vterque obliquus est.

v. 21. *Exercens varias naturæ lege choreas.*] Varro de omnibus stellis dixit:

*Quum pictus ær feruidus late ignibus
Celi choreas astricas ostenderes.*

Etiplæ Manilius libro sequenti:

Signorumque choros, ac Mundi flammea testæ.

Et vetus Sphæra: κινητὰ χορείας πρῶτ' & ἡγεῖται κελύς. quanquam duas tantum stellas veteres Magistri χορείας ἀστέρες vocarunt, nempe duas illas de tribus, quæ in cauda Cynosuræ circa polarem, quæ immobilis videtur esse, circumducuntur, in inorem saltantium. Hyginus: *Sed in prioribus stellis vna est infima, [in ima] quæ polus appellatur, vt Eratosthenes dicit, per quem locum ipse mundus existimatur versari.* Reliquæ autem duæ χορείαι dicuntur, quod circum polum versantur. Scholia Germanici: *Supra alias decem [duas. not. caudæ] quæ præcedunt, & dicuntur LV DENTES, & [est] maxime alsera, [alta] quæ vocatur Polus.* Fortasse LV DIONES. Id enim χορείαι. Sed nihil mutamus. Ludere autem est χορεύειν, & lusiones χοροίαι. Cicero in Timæo: *Lusiones autem Deorum, & inter ipsos Deos concursiones.* Plato: χορείας ὅ τῶν αὐτῶν & πρὸς αὐτῶν ἀλλήλων. quæ verba interpretantur Manilium. Apud Ciceronem inepte legitur *Fusiones.*

v. 27. *tantoque notari.*] Lege — *tantumque notari Mente potest.* — Vt etiam Gemblacensis habet. Non est, inquit, λόγος διαφανὴς, vt alii, sed ἀόρατος ἀκαταμάχητος. neque vtique ἀπαράτης, vt illi:

Sed nitet ingenti stellatus balteus orbe.

v. 29. *balteus orbe.*] Ζῳδιακὸν Arabes

نطاق Nitac. vocant. Vtrunque balteum, seu *Almantica, seu* *teum, siue ζῳδιακὸν* significat. Auctor Alcabitii: *Manrica est circulus, qui latus est in medio, & in ligatura striatus, & habet significare circulum Zodiaci.* Quibus verbis designatur, ita describi solitum, vt pingitur à Manilio. Nam latæ fasciæ modo pingebatur, qua si quis præcingat se, à tergo quidem latam & explicatam habebit: ad vmbilicum autem, vbi est nodus præcinctionis, strictam

strictam. Quis dubitat latam fasciam ibi stringi, vbi nodus sit? Hoc dixi: quia in illum locum Alcabicii doctus amicus noster μακρότης ea de penetrabilibus Mathematices eruit, quæ huic loco alienissima sunt. Iudæi artis magistri vocant Zodiacum *זוֹדְיָאק* opus Phrygionarium, id est limbum textilem.

v. 32. *bissex lateſcit.*] Tribus circulis parallelis balteum Signiferi constare veteres scribunt. quorum duo extremi latitudinem circuli definiunt: medius in duas æquales partes, quæ sunt senum graduum, baltei latitudinem diuidit. Mechanici ταυίας vocant. Achilles Statius de Zodiaco: ἐξ δὲ τῆς ἑξαεξῆς τρεῖς, αἱ οἱ μαθηματικοὶ ταυίας καλοῦσιν. ἐστὶ δ' ὁ καλαμχερμίνος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῶ μαμλιωμίνω. Veteres illi latitudinem huius circuli secundum τὰς τῆς πλατυτέρης περιόδους definiuerunt. Quod si sequimur, non jam senum graduum, sed octonum partes illas duas describemus. Nam maxima Venetis περιόδου est fere partium viii. Ita non bissex, sed bis octo lateſcet fascia partes. Illustis Picus Mirandula, quum legeret Zodiaci fasciam in xii gradus patere, putauit necessarium esse, vnum quodque Signum xii graduum latitudinem habere: ita vt latitudinem Zodiaci πρὸς τὰ ζώδια πλατύνῃ, non autem πρὸς τὰς πλανωμένων περιόδους accipiat. Mendose. Nam quædam ζώδια non in tantum patent, quædam etiam in longius. puta, Tauri pes extra Zodiacum procedit: & ex duobus Piscibus is, qui Australis est, multum extra Zodiacum περιέρχεται. Geminus: Ἐτι δὲ τίνα τῆς τῶν ζώδιων ὅτε ὅλα κείται ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ· ἀλλ' ἂ μὲν ὅτι βορρῶτες αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ ὅτι ὡς νοτιώτερες, καὶ διὰ τὸ ὅτι οὐρανίους. Locus Mirandulani est libro septimo contra Astrologos. Adrem. Zodiacus dupliciter accipitur, aut Solis, aut aliarum vagantium ratione. Solis quidem ratione dicitur ἐκλειπικὸς κύκλος, ἡλιακὸς κύκλος, ὁ δὲ μόνον τῷ ζωδίων κύκλος. Propter alios vagantes dicitur πλατύς κύκλος, vt hic Fascia. Et quanta erit vagantium maxima in vtranque partem περιέρχεται, tantam eius altitudinem esse ponendum.

v. 33. *Quæ cohibet vario labentia sidera cursu.*] Eius fines in latitudinem non egredi sidera, falsum jam demonstrauius. Nam ζώδια quædam etiam extra sex gradus promota sunt, vt supra ostendimus: Venus autem etiam vsque ad viii euagatur. Sed πλατύτερον hæc accipienda sunt.

Page. 22. v. 1. *Alter in aduersum.*] ὁ γαλαξίας: qui quidem nullum in Sphæra vsum habet. Sed quia absolute πῶς αὖ τῷ ἑρῶν περιμαλίσαν persequitur, ponendus necessario fuit. Veteres tamen & in Sphæra solida ponebant. Achilles: ὁ γαλαξίας ὅταν ὁ ἐν τῇ σφαίρᾳ καλαμχερμίνος κηρῶ λελύκῃ. Arabes vocant vian lactis.

طريق اللبن

v. 2. *Et paulum à Borea gyro.*] Gemblacens. Et paulum ad Borea gyros. Quod non sequar.

v. 3. *Transitque inuersa.*] Inuersam Cassiopeam vocat *αὐτὴ τῶ ἀστράδιον*. Capite enim cernuus occidit *κωκυτῆρος δίκην*. Aratus:

τὰ γ' ἵκνται οἱ καὶ κόσμον
φαίνε' ἐν δίσκοιο, πόδες καὶ χεῖρες ὑπερδόν.
ἀλλ' ἢ γ' οἱ καθάλλω ἴσα δύσσαι ἀρδύλλει
μφορμὴν γράτων.

Marcus Tullius:

neque ex calo depulsa decore,
Fertur. Nam verso contingens vertice primum
Terras, post humeris, euersa sede refertur.

Hyginus: *Hæc occidens, Scorpione exoriente, capite cum sedili resupina ferri per-*
spicitur. Hunc gestum cadentium inprorum cernuationem & cernulationem veteres dixisse, in Festum notauimus ex Varrone & Glossariis. Apuleius Mileſia nona: *super mensam, caruleus corruens.* Legimus, *cernulus corruens.*

v. 5. *Aquilamque supinam.*] Hoc contra asterismos, qui *μὲν ἄρρον* eius nobis obuersum pingunt, & Theonem, qui *τὰς μορφὰς* vultibus in cælum, tergis in nos conuersis *χρῶσθαι* testatur.

v. 10. *Centauri alterius.*] Australis, qui & Chiron.

v. 12. *Geminis que per imum.*] *per ima.* & ita Gemblacensis. Intelligit autem pedes Geminorum.

v. 17. *Quotiens praciditur ipse.*] Hoc est, *διχοτομεῖ, καὶ διχοτομεῖται*. Nam duo sunt magni Circuli idem centrum cum Sphæra habentes. Intersecant igitur sese.

v. 22. *Ac veluti virides.*] Subintelligendum τὸ *Q V V M.* Vt in *Ætæa* *Ac veluti resonante.* Vide quæ in illum locum adnotamus.

v. 24. *Inter diuisas equalibus.*] Proculdubio legendum:

Inter diuisas equalibus est via partes.

v. 28. *Candidus in nigro.*] Nigro, *κνάρη.*

v. 29. *Caruleum findens.*] Aratus:

χμασμένον ὑπὲρ κύκλῳ οὐρανόν.

v. 32. *Et resupina facit.*] Susplicere facit homines. Eleganter. Ex admiratione resupinant homines vultus ad intuendum Galaxiam. Accepit ab Arato, vbi de Galaxia:

τυχεῖς δὲ πρὸ φάνας ἡκὸ δαῦμα.

Pag. 23. v. 2. *Nam se deductu.*] *Diductu.* Semper ita erratum fuit in hoc auctore.

v. 3. *Seminibus.*] *Lege Segminibus:* Hoc est *ἡμισφαίρις*. In eos hæc dicuntur, qui putabant τὸν γαλαξίαν ἐν Συμβολῇ εἶναι δύο ἡμισφαίριων συνιστάμεναι.

Quis dubitet *seginibus* pro *seminibus* legendum? Stipitem prorsus esse oportet, qui hoc non videat. Nam quid est *deductu seminibus*?

Ibid. *Segminibus*.] Contra dixit infra:

— duplicisque extrema caeuera

Connentiant, calique oras, & sidera jungant.

Nam ibi cali oras, vt hic segmina. Si enim segmina, ergo oras habent.

v. 3. *raraque labent compage carina.*] Carinam τὴν καλίστην καὶ χαμάριον vocauerit; siquidem mendo locus vacat. Sed Gemblacensis habet:

— *raraque labent compagine rime.*

Optime. Non indigent interprete.

v. 4. *laxato pectore lumen.*] Vitiose, vt paret. Gemblacensis recte. *laxato segmine.* Hæc omnia luculentissima sunt.

v. 8. *calique oras & sidera tangant.*] Melius Gemblacensis: *& sidera jungant.* quanquam τὸ *sidera* suspectum est. Nescio, an Manilius scripserit, *& sidera jungant.* Nam quia federa scriptum erat sine diphthongo, inde ansa librario deprauandi locum. In *Διὰ Δυνίον*, Maniliane orarum federa.

v. 9. *Perque ipsos jungat.*] Repone ex Gemblacensi: *Perq, ipsos fiat nexu.* Manifesta sententia.

v. 11. *Clara compagine versus.*] Fortasse scripserit Manilius: *compagine rursus.*

v. 14. *Illac Soli equos.*] Aristoteles: οἱ δὲ τὸν ἥλιον εὗρον τὸ κύκλον φέρωντες. Tu vise locum.

Ibidem: *diuersis curribus isse.*] Profecto legendum *curfibus*, vt habet Gemblacensis.

v. 16. *Exustas sedes.*] οἷον ἂν διακαχεῖτο τὸν τόπον τῶτον, ἥτις τοῦτον ἄλλο τι ποιεῖναι πᾶσι τὸ ποιεῖν αὐτῶν.

v. 19. *Fama etiam antiquis.*] Opinio Pythagoreorum. Aristoteles.

v. 24. *Orbemque regentem.*] Gemblacensis: — *orbemque rigentem.* Nihil verius. Nam qua currus Solis ibant, erat flammea & ignea via nunc diuersis curfibus Solis, eam viam rigentem factam. Sic in secunda Institutione.

Eternas superare niues, orbemque rigentem

Prona Lycaonia spectantem membra puella.

v. 26. *Errantes nutu flammæ.*] κινεωλογία. nutu περιεργασί.

v. 27. *Curuisque quadrigis.*] Curuas quadrigas vocat equos ab orbita deflectentes. vt quum scilicet funales equi ἀτακτοί, neque directam orbitam tenent. Tunc enim vere curuum ἄγμα efficiunt. neque vero aliter sentit Sidonius in Narbone:

INCUR-

Incurvantur equi. proterua currum

intrat turbatorum.

Quod Sidonius *Incurvantur*, id Ovi-

dus *Expariantur equi.*

v. 33. *faciem seruantia casus.*] Gemblacensis *referantia casus.*

Pag. 24. v. 1. *Mollior è nino.*] Ita interpungendum.

Nec mihi celanda est fama vulgata verustas

Mollior: è nino lactis fluxisse liquorem Peñore, &c.

Molliorem famam vocat comparatione illius Phaëtonis, quæ violentior esse videtur.

v. 3. *calumque colore Infecisse suo.*] Rhetorum est *πρόθεσις*, Philosophi *προδοκία*. Ita eorum sunt *προδοξα διαχρήματα*: huius *προδοξίς*. Sed & Rhetor interdum *προδοξίς* utitur, & Philosophus *προδοξα διαχρήματα*. Nam *προδοξα διαχρήματα* multum possunt post *προδοξίς*. Sic Manilius post *προδοξίς* de Lacteo circulo *προδοξα διαχρήματα* è medio vulgi petita, puta fabulam Phaëtonis, & de lacte Iunonis adfert: quod solet facere aliquando Aristoteles: quem non piget interdum fabulas vulgi in medium producere: non vti que quod in illis verum sit, sed quia à vero ortæ ut plurimum. De lacte Iunonis, præter Grammaticos, & Mythologos, habes plene apud Philoponum in primum Meteoron.

v. 6. *An maior densa stellarum.*] Democriti. *πολλῶν καὶ μικρῶν καὶ ζωῶν ἄστρων συμπληρομένων ἀλλήλοις διὰ τὴν πύκνωσιν ζωανασμένων τὸ λεγόμενον γάλα ἀποτελεῖν.*

Ibidem: stellarum turba corona.] *ζωανασμὸς πολλῶν ἄστρων*, vel *ζωανασμὸς*.

v. 7. *Connexis flammis.*] *ζωοφάνει, συμπλέκει*. Sed non deterius est, quod in Gemblacensi legimus. *Connexis flammis*. Sic infra *collato fulgore*.

Ibid. Crasso lumine.] *crassum lumen τὴν πύκνωσιν τῆς φωτισμῶν*

v. 8. *Ex fulgore nites collato.*] *Fulgore collato τῆς σωμανασμῶν*.

v. 9. *An fortes anima.*] Aliud *προδοξα*, quod Heroum animæ in Lacteo circulum recipiuntur. Cuius rei fabulæ veterum plenæ. Habes & apud Philoponum in primum Meteoron, Macrobius in somnium Scipionis.

v. * *Castra Ducum.*] Versus irreptitius: cuius ἀποτελεστικὸν confortatum est ex tertio versu præcæmii libri sequentis. Præterea non de castris, aut bello, aut similibus sermo, sed tantum de viris fortissimis, & illis; qui aliquo virtutis nomine clauerunt. An dicemus Troiam victam sub Hectore relatum ad circulum Lacteam? Tamen potest fieri esse aliquos, quibus has nugæ interpretari magis sit cordi, quam nobis auctoribus illas expungere.

v. 20. *Abq. Asia gentes.*] Vitium huius versiculi non poterat deprehendi sine ope melioris libri. Gemblacensis igitur recte habebat:

Atque Asia gentes, & Magno maxima Pella.

Alexander Pellæ natus erat, vt & pueri sciunt, & Iuuenalis indicat:

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

v. 21. *& strictas pondere mentes.*] Sic locutus est in Sphæra barbarica. — *strictos nec crede Catones.* Strictos *ἰδιωτέρας*, & qui non sunt *κατανοητοί*. Firmicus: *strictos & avaros efficiet.*

v. 24. *& qui fabricauerat illum.*] Fabricam Socratis Platonem dicit, vt Albinouanus opus Cæsaris Brutum à Cæsare informatum:

Et magnum magni Cæsaris illud opus.

v. 26. *Persidus & victor.*] Xerxes non fuit Persidis victor, sed à Patre relictæ rex. Sed Poëtis familiare reges domitores vocare.

v. 28. *Tarquiniosque minus.*] Neque hic vitiosus locus sine Gemblacensi purgari poterat. Habet enim ille liber: *Tarquinioque minus, Reges.* Et Reges omnes Romanorum, minus Tarquinio, excepto vno Tarquinio. Perspicua & optima sententia. Omnes Reges Romanorum, præter vnicum Superbum, virtus sua in cælo aut Lacteo circulo collocauit. Nam Superbus nullis meritis eo peruenire potuit.

Ibid. *& Horatii proles Tota acies pontis.*] Falsum. Hoc enim non ad trigeminos Horatios, sed ad vnicum eorum gentilem Coclitem pertinet, de quo infra. Gemblacensis habet *Tota acies partus.* Lego: *Tota acies partu.* Curiatii trigemini fuerunt tota acies Albanorum, vt Horatii trigemini fuerunt tota acies partis suæ, id est Romanæ: quia non prælio vtriusque exercitus, sed dimicationi horum tota fortuna belli commissæ. Eleganter hoc dictum. Sic in priori apotelesmatico de eodem dixit: *Nulla acies tantum vicit, pendebat ab vno Roma viro.* Quare verissima est emendatio nostra.

v. 31. *Et Romana ferens.*] Ad statuas Coclitis allusum, quæ cum corona ciuica formabantur. Coronæ autem ciuicæ murorum speciem erant.

v. 32. *Et cum militia.*] Gemblacensis. *Et cum militio.* Legendum: *Et commilitio.* Perspicuitas & elegantia sententiæ est vicem interpretis. Habes commilitum vocem apud Plin. juniorem lib. x. epist.

v. 33. *Qui gestat in alite Phæbum.*] Tria hæc Phæbi tutela, Coruus, Cycnus, Delphinus. De Coruo & Delphino testes habes veteres nummos xv virum sacris faciundis. In illis expressa est Delphica tripus Phæbi cum Coruo in inferiori parte, Delphino in superiore. De Cycno & Delphino Martialem sponforem dabo.

Campus diues Apollo sic marinus,

Sic semper senibus fruare Cycnis.

Campas veteres Latini omnia *ἁγρῶν* & ingentes pisces vocabant. Vide Festum

Festum. *ut* *ἱερὸν* igitur Campas marinas vocat Delphinos Phœbo sacros, vt apparet ex nummis xv. virum. Vulgo inepte: *murinus* pro *marinis* legebatur, inendosius an ineptius. Vnde pugna Lapitharum Grammaticis narratur, quorum *Ἰαυδάς* Apollines & alia nugatoria missa facimus. De Campis, & Hypocampis vide non inutilia in iuuenilibus conjectaneis nostris.

Page. v. 1. *Et loue qui meruit.*] Afferuit Iouem, hoc est, Capitolium à Gallis. Errecte conditor in Romæ Camillum vocat, qui aliter Romulus vulgo dictus fuit. Eius autem victoria fuit quasi quædam urbis *παλιγγενεσία*.

v. 4. *Et tertia palma Marcellus.*] Propter tertia opima. Est autem *ἀρίστη ἐκ τῶν ἀρίστων*, Marcellus tertia palma. Vt apud Virgilium in Culice:

Hic & fama vetus nunquam moritura per ævum

Curtius. —

In Bucolico:

Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum. Silius:

Atque hic egregius lingua nomenque superbum

Goruius. —

v. 6. *Certamen Decii votis.*] Gemblac. *Cerrantesq; Deci votis.*

v. 7. *Inuictusque mora Fabius.*] Gemblacens. *Inuictusq; mora Flavius.* mirum priscam eius nominis scripturam sub vitiosa lectione refert. Fauius enim veteribus illis scribebatur, non Fabius. Fauia apud priscos erat fouea. Vnde Fauii dicti, quod auctor gentis est ita dictus à fouea, siue fauia, ad quam eius matrem compresserat Hercules.

v. 8. *socio per bella Nerone.*] Ita etiam loquitur Valer. Flaccus vi.

— *quis fretus equis per bella, virisque.*

Eadem paulo post locutio importune repetitur.

— *socio per templa Tonante.* Sic paulo ante:

— *Et Pyrrhi per bella Papius ultor.* Et nimius est in hisce

tautologiis Manilius.

v. 11. *Ante Deum princeps.*] Deum Cæsarem. Historiis Græcis *Καὶσάρης* sicut vt Diodoro. Pompeius igitur ante Cæsarem erat princeps Reipublicæ, vt post eum Cæsar, qui *δύς*.

v. 12. *Et Claudia magna propago.*] Magis placet *Et Claudi magna propago*, vt in Gemblacensi. quanquam *Clausi* legendum tunc fuerit. Clausus enim auctor Claudiæ gentis. Ouidius in Maio:

Dedicat hoc veteris Clausorum nominis heres.

v. 14. *matrisque sub armis.*] Matrem, nisi fallor, vocat Octauiam, quæ focus erat. Eius enim filiam Marcellam vxorem duxerat Agrippa. Hæc omnia in gratiam Augusti. Gemblacensis hic corruptus est.

— *matrisq; sub armis Miles Agrippina. ventrisque.* —

Hoc moneo, ne quis putet aliquid boni in illo monstro lectionis latere.

M

Nam

Nam iudicio opus est in veterum codicum lectione. neque omnium est illis bene uti. Sed quare Agrippa miles sub armis matris suæ? An strenuus ille dux militavit sub matre sua? Itaque nugatoria hæc sunt, & locus depravatus. Suspicio Poëtam scripsisse.

— *Matri quæ sub armis Miles Agrippa sui.*

An intelligendum amos non arma? id est, vlnas? ἀνέλας, ἀλνας Poëtæ Græci dixerint. ita interpretabimur, jam sub ipsa nutrice cum lacte imbibisse militarem scientiam. Calpurnius:

— *maternis causam qui lufit in vlnis.* Id est, qui sub ipsa matre etiam lactens hausit præcepta eloquentiæ.

v. 17. *Quod regit Augustos.*] *Augustus.* Et ita Gemblacensis. Sed quare dicit cælum regi ab Augusto, quod nondum tenebat? id est, in quod nondum relatus erat. Hoc inortuo Augusto melius conveniebat. Neque huc illud facit hilum: *Divisum imperium cum Ioue Caesar habet.* Nam terras ab Augusto, cælum à Ioue regi dicit.

v. 19. *Altius ætherii.*] Post finem antecedentis versus ponenda τάλῃα distinctio. Nam hoc vult: altius, quam patet Galaxias, ibi esse sedem Deorum: secundum illam Galaxias est sedes Heroum.

Ibid. *Altius ætherii quæ.*] Subaudiendum τὸ QVAM. Altius quam quæ patet Galaxias. nimirum cælum. Eiuscemodi particulas QVAM, QVVM, VT, à Poëtis reticere non raro, alibi non semel docuimus.

v. 21. *Qui virtute sua similes.*] Similes Diuis, ἀντίδωι ἴσους. Vestigia Diuum. Cælum. Catullus:

Ac quanquam me nocte premunt vestigia Diuum.

v. * *Sunt alia aduerso.*] Hi quatuor versus, quam importune hic positi sunt, satis fidem fecerit principium. Nam hoc modo sequeretur, hætenus tanquam tractatum esse de stellis: & proinde recte continuari sermonem de Planetis. Atqui de circulis recenter & Galaxia actum est, & quidem prolixissime. Præterea si hoc admittimus, ergo circuli sunt sidera. Sunt alia, inquit, sidera quinque. Ergo quæ proxime dicta sunt, ea quoque sidera. Atqui circuli sunt. Ergo circuli sunt sidera. Vides ἀπρονίαν. At quomodo post quatuor versus reiecti recte cohæreant, mox patebit.

v. 23. *Hic prius.*] Gemblacensis *Ac prius.* Potest etiam ferri, *Ac prius.* Nam dixit ante, Hæc est Heroum sedes, & tempus erat jam ad alia tractanda stilum convertere. Sed tamen reuocat me cognata materia Cometarum. Absolutis enim iis, quæ de lacteo circulo dici poterant, antequam libro coronidem imponat, cognatam circulo lacteo materiam de Cometis subiungit. Recte Manilius, ut alia, Cometas statim Galaxiis subiungit. Cognatam enim Cometarum & Galaxiæ materiam dicit Aristoteles: οὗ ὅστις ἔστι τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἀστέρων οὗ ἐν ἡμέτερον ματέρει, καὶ οὗ τὸ γινώσκον τὸν αὐ-

τῶν αὐτῶν ἀστρολογίων τρεῖς πρὸς ἑαυτὴν. Alioquin & ad Astrologiam hæc quoque materia pertinet, quatinus Astrologi in Cælo prius effectus ponunt: secundus in regione, quæ eos & Lunam interest. In Cælo quidem sunt stellæ, quæ dicuntur *μῆτινες*: & vocantur Signa prima. Infra Cælum sunt, quæ vocantur *μειλίχια*, quæ & Aristoteli *μειλίχια καὶ ὀδυσσῆα*, vt *καμῖται*, *πυρσὸς*, *διὰ πύρρος*, &c. Et sunt quæ Astrologis Signa secundaria dicuntur: quod secundas à Stellis vires habeant. Hermes ἐν Κάρῳ: οἱ δὲ πύρρος, καὶ οἱ καμῖται δδτερεῖν φέρειν ἢ σπουτασματων. Item: ὅτε δὴ λαοὶ ἡ ἡγεγία διαδωρ σι, καὶ σωμαρσῶς ἡ τοῖς ὀδυσσῆα ἄστρος, ἢ τῶν τοῖς δδτερεῖς. Sed, vt dixi, non tanquam Astrologus hæc addidit Manilius, sed tanquam Physicus, & implendæ mundi Sphæræ. Nam totus hic liber Physicus est, non Astronomicus.

v. 24. *Implenda est Mundi facies.*] Nam implendæ Mundi faciei post stellarum, & circulatorum doctrinam, deerat ἢ μετῶρος tractatio.

v. 25. *Quicquid ubique nitet.*] Tractaturus de omni corpore, quod in Cælo nitet, vt ipse loquitur, memor à se Planetarum quinque mentionem nullam factam, eam obiter huc reiecit, vt ab eis, ad reliquos ignes, qui sub Luna sunt, opportune transiret.

v. 25. *Quicquid ubique nitet.*] Post hunc versiculum reiiciendi sunt illi quatuor de quinque Planetis, quos non solum antecedentia, sed etiam sequentia huc pertinere probant. antecedentium quidem absurditas, si quidem ibi relinquantur: consequentium autem conuenientia. Nam quia dixit:

Sunt alia aduerso pugnancia sidera Mundo: Postea recte subiicit:

Sunt etiam rara sortis natalis euntes.

v. 26. *Sunt alia aduerso.*] Quia dixit se velle tractare de eo, quod cinque viget, & nitet in Cælo. at nondum de Planetis tractauit, quum supra inerrantes omnes descripsit, propterea, nunc ipsorum Planetarum nomina ponit, quia sunt inter ea, quæ corpus per omne ubique nitent, & vigent.

Ibid. *Sunt alia aduerso.*] Alia præter ea, quæ in capite ἢ ἀπὸ τῶν μετῶρος vocantur. Septem vagantes Græci vocant *πλανήτας*, Nigridius Errones, Aratus *μειλίχια*. Eos vno versiculo comprehendit vetus Poëta. *Μῆτιν, Ζῆν, Ἀρεν, Περσίν, Κρόνον, Ἥλιον, Ερμῆν.*

Ibid. *pugnancia.*] *ἰδιωλῖς*. Nam τὸ πᾶν nihil contrarium.

v. 30. *Sunt etiam rara sortis.*] Præter quinque illos Errones, sunt etiam alii ignes, quos quidam stellarum numero habent.

Ibid. *rara sortis natalis.*] *ἰδιογενὲς γένος*, ἀλλοτρίου φύσιν. Sed contra Seneca: Cometa aeternus est, & sortis eiusdem, cuius & cætera.

Ibid. *euntes Protenus.*] Hic *protenus*, vt apud Virgil. *Protenus ager ago.* — Sunt autem *διὰ πύρρος*, non qui proprie Cometæ dicuntur. In quibus potes etiam numerare quæ dicuntur *Γλα.* Seneca fulgores vertit. *Hi*, inquit, *fulgores*

gores dicuntur: quia brevis facies illorum & caduca est, nec sine injuria decidens. Sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his testis videmus ista, quæ astrapopleæ Græci vocant. Virgilius:

Illam summa super labentem culmina testis
Cernimus Idæa claram se condere silas,
Signantemque vias: tam longo limaxe sulcus
Dat lucem, & late circum loca sulfure fumant.

v. 32. tractosque perire Cometas.] Cometas genus facit, eiusque species αἰλα, διάστροφας, δαλας. Sunt enim, quos ipse tractos vocat. Operæ autem hos duos versus loco suo luxarunt. Reponendum enim ita:

Sunt etiam rare sortis natalis euntes:
Protenus, & rapim subitas candescere flammæ.
Aera per liquidum.

v. 33. Rara per ingentes.] In genere omnes Cometas raro contingere, & scimus omnes, & Aristoteles caussam docet: τὸ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλὰς, μὴ δὲ πολλὰς κομήτας, αἰτίῃ ἢ τῇ ἡλίῳ, καὶ ἢ τῷ ἄστρῳ κίνησις ἢ μόνον ἐκκένουσι τὸ διαρρῆν, ἀλλὰ καὶ διακένουσι τὸ ζυγισμῶν.

v. 33. per ingentes videntur.] Quod sæpenumero bellicosus motus antecedit.

Pag. 16. v. 2. Humidior sicca.] Humidiorem spiritum vocat τὴν τῇ τῇ γῇ καὶ ὅτι τῇ γῇ ὑγρὴ ἀτμός. Siccam auram τὴν αὐτῆς τῆς γῆς ὑγρὴς ἐξ ἑαυτῆς κατὰ τὴν ἀναθυμίασιν. Aristoteles.

v. 6. flamma capacem.] Melius rapacem. id est τὸ ἐκκενναμα. Aristot.

v. 8. Principia aurarum.] ἀρχὰς πνευματώδη. Aristot.

Ibid. volucrique simillima fumo.] κατὰ τὴν οὐρανὴν. Aristot.

v. 10. pariterque cadunt fulgente Cometa.] Breuissima illis mora est: quum pereant ipso Cometa fulgente. Vix Cometa fulgere incipit, quum ecce statim exolefcunt, vt loquitur Seneca. Nam & hic quoque Cometa est genus. Magis tamen placet, quod olim emendabamus, — fugiente Cometa. Nam ita potius sententia postulare videtur.

v. 11. Quod nisi vicinus.] Plinius: breuissimum, quo cernerentur, spatium septem dierum annotatum est: longissimum octoginta. Quidam doctus vir suis ad Senecam Notis, quia sciebat à Seneca Cometem visum sex continuos menses, putabat in Plinio legendum c l x x x. Sed frustra est. Nam hæc Plinii fuit opinio, & aliorum veterum. In quo tamen eum falli tum exemplum à Seneca adductum, tum experientia ipsa conuincit. Obseruauimus enim Cometem per dies plusquam c x. Non pigebit adscribere locum ex Nicephoro Gregora insignem de Comete: κομήτης περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐκείνων καὶ τὰ ἐκείνων καὶ ὅρθηα τῆς νυκτὸς φανόμενος μικρὸν ὑπερ τὸν ὅριον καὶ ὅτι ἢ ἢ ἢ παρήλαυνεν εἰς τὰ ἐκείνην, τοῦτον καὶ ἡμῶν εἰς πλάτος ἤρμα.

ἡρέμα διάσπλο ἐν οὐρανῷ, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον ἦν παρήλλαξεν. ὁπότε
 γὰρ ὁ κομήτης. τὰ πάντα φάειν ἤρξατο, πῶς θενεῖν ὁ ἥλιος ἀπὸ ἐποφί διῶν τὸν
 κερκινόν. ὁπότε δ' αὐτὸς ἐμαράνθη, ἡ φάειν ἦν, τὰς φθινοπωρινὰς ὁ ἥλιος ἐποφί ἔπαιε.
 ὡς γίνετο τὸ αὐτὸ θενεῖν ὑπὸς, μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς, πῶς διεκτατομωρεῖν διά-
 σπμα, ὅταν ὁ ἥλιος ἤλασεν ἐν κομήτῃ περὶ τὴν ταύρον ἑδραζόμενος, καὶ ἡρέμα ἐαυτὸν
 ἀκάλειντο. Insignis locus. Propterea hiftoiam verbis ipfius fcriptoris ad-
 ducere placuit. Vbi nota de Cometa cum Sole furgente, & interdii appa-
 rente. item de tempore durationis à Solftitio, ad æquinoctium autumnale,
 nempe dies ciii, aduerfus Plinii fententiam, vti etiam monuit Frater Mar-
 tinus ordinis Prædicatorum, fcribens fub Iohanne xxi Papa ante annos ccc :
*Anno Domini mcelxiv. Cometes tam notabilis apparuit, qualem nullus ante tunc
 vivens viderat. Ab oriente enim cum magno fulgore furgens, vſque ad medium
 hemifphærii, verſus occidentem, comam perlucidam pertrahēbat. Et licet in diſerſis
 mundi partibus forte multa ſignificauerit : hoc tamen vnum pro certo compertum
 eſt, vt quum plus quam per tres meſes durauerit, ipſo primo apparenſe, Papa (Urbanus
 iiii.) cepit infirmari : & Cometes diſparuit.*

V. 14. *Immensum.*] *Immersum.*

v. 15. *Tum quia non vna specie.*] Omnino ad verbum Aristot. interpretatur. Ille enim τὰ ἡμέαλα vult accidere ὅπως αὐτὸ ἀναθυμιάμενον τύχῃ ἐκ ἡμελισμῶν. ἐὰν μὲν γὰρ πάντῃ, κομῆτις. ἐὰν δ' ὅτ' ἡ μήκος, καλεῖται παρωσία, &c.

V. 20. tenuisque capillos.] *Capillus*. Et ita Gemblacens..

v. 21. *Diffusus radius.*] Et tunc est verus κομήτης, vt jam ex Aristotele docuimus.

V. 22. *Nam prior hac facies.*] *Gemblacensis. Nunc prior hac species.*

v. 23. Et globus.] Et fit *παρωγία*. Anno Christi dxxviii, Iustino & Eutaricho Coss. ἀλλ' ἔτιν ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀγαθῶν ἡ πόλις ὁμοῦ ἐκείνην ὅς ἔχον ἀλτὶνα σήμερον δὴ τὸ κατὰ οὐλὴνα ἐλγὸν τινος παρωγίαν τῆς.

V. 24. *Interdum equali.*] *de xis.*

v. 25. *Quadratan,ve trabem.]* Sueton. Seneca : Chirimirander quoque in eo libro, quem de Cometis composuit, ait, Anaxagora visum grande insolitumque calo lumen, magnitudine ample trabis, & id per multos dies fulsisse : Talem effigiem ignis longi fuisse, Callisthenes tradit, artequam Burim & Helicem mare absconderet. Aristoteles ait, non trabem illam, sed Cometem fuisse. Nonnus libro primo :

καὶ δ' αὖτις, μέγιστον ἐπήλυδες· οἷα δὲ μακρὰ

ἡ ἐρίθην γαύοντ. δοκοὶ δολιχῆρει πυρσῷ.

Anno Christi 1662. Buxo & Iohanne Coll. ἰσάμ ἐν τῷ ἔσθῳ, σημῆν.
μήκω ἐν τῷ ἔσθῳ, ἐν σπληνί, ἑσθῳ τινος δι' Ἀσθίας, ἑσθῳ τινος δι' Αἰνί.

Ibid. *et ceterum ubi n. n. am.*] Qualis vifa anno Christi currente MXXIV, Constantinopolitano a. n. 6543. Cedrenus: τῆς Σατωμελεως μηνι ὅς σ' φ' Μ Γ.

ἰνδιδύοντο Γ' πυρὶς ἱσάντο σύλη κατὰ τὴν ἰσάν, τὴν κορυφὴν κακλμίνου πάντο
 πρὸς μισσηλείαν.

Ibid. compagine.] ἀκυρολογία. In trabe aut parallelepipedo nulla est compago, aut ἀρμογή. Sed imaginandum epipeda inter se junēta esse.

v. 26. Quin etiam tumidas.] πιδίας, πιδίους, πιδυός. Tot modis enim dictum video.

Ibid. paruosque capillos.] Totus locus ita legendus:

Quin etiam tumida exaequat dolia flammis

Procero distenta vtero. paruosque capillos

Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.

Nam & Gemblacensis habebat *glomeratus*. Sed in eodem male erat *Paruosque capillos*. Quidam pruritu innouandi dixisset rectam esse lectionem, & innui Parthos capillos, quia Parthi comati. Vnde quum ægrotante Vespasiano, paulo ante decessum eius nunciatum esset, cometen apparere: elusit portentum interpretatione, & ad Parthorum regem, qui comam pasceret, non ad se, dixit pertinere. Certe non defuturi sunt, quibus hoc commentum arridebit.

Ibid. paruosque capillos.] βερρυχίας.

Ibid. *glomeratus in orbes*.] Persistit in tralatione. Nam orbis etiam dicitur βερρυχός & cincinnus. Martialis:

Vnus de toto peccauerat orbe comarum

Annulus. — Annulum vocat, qui hic orbis.

v. 29. Hirta figurantur.] Legendum:

Hirta figuratur tremulo sub lumine messu.

Aristoteles: αἱ πλάτθ' ἔχῃ καὶ μῆκθ' τὸ ἰσχυρὸν, πολλὰς δέσται καμὴν φλόξ, ὥσπερ ἐν ἀέρεσι καμμένης καλάμης. Hirtos cometas simpliciter vocat Plinius. Sed melius veteres libri, qui habent HIRCI. αἶψας quoque sunt in Cometis.

v. 30. Lampadas & fissas.] Legendum:

Lampadias fissus ramosos fundit in ignes.

Nam faces fissæ sunt: quod Virgilio dicitur inspicare.

— ferroque faces inspicat acuto.

Plinius libro 11. capite xxv. Lampadias ardentes imitatur faces. Fissus accusatiuo plurali τὰς χιόας. Sic apud Tertullianum libro de castitate Sanctitus pro Sanctiōne, Expiatus pro Expiatione, in Valent. Obpristinum de Virginitate sanctitum. qui locus male vulgo capitur. Laërtius in Zenone: Κομήτης ἡ παλαιὰ ἡ λαμπάδιος πυρὶς ἵσται ὑπερῶτα. λαμπάδιος κομήτης, qui aliter λαμπάς Senecæ & Achilli Statio.

Nunc jaculum longo, nunc sparso lumine lampas

Emicuit calo. — Calpurnius:

Non per utrunque posuit, sicut solet, igne cruento

Spargit, & ardens scintillas sanguine Lampas.

In nostris collectaneis Græcis; anno primo Olympiadis cii. Λαμπάς ὁρῶν κατὰ τὸν ἑσπέρην ἐπὶ πολλὰς νύκτας τοσούτων ἔχουσα λαμπρότητα, καὶ δυνάμειν τῇ φωτὶ, ὅσην ἔχει τῆς σελήνης παρὰ μεσημέριον τῇ σελήνῃ.

v. 32. *Quam vaga per liquidum.*] Gemblacens. per nitidum.

Ibid. *Scintillant lumina.*] Scintillatione fiunt ἀστὲρ. Aristoteles : ἰσὺς πᾶσι τὸ ἀσπίσκονμα ἢ καὶ τὸ μῆκος, ἢ καὶ τὸ πλάτος. ἦτας μὲν οἷον ἀποσπινθεῖν αἶμα καίμανον (τὸ τοῦ ἡλίου) διὰ τὸ παρακυρῶσαι, καὶ μικρὰ μὲν, ἐπ' ἀρχῇ δὲ αἷζ καλεῖται. Seneca : Aristoteles quoddam eorum Capram vocat : *Si me interroga-veris quare, prius rationem mihi reddas oportet, quare Hædi vocentur.* Atque hæc quidem scurriliter, ut solet, Seneca. quasi Aristoteles sit auctor eius appellationis, qui dixit αἷζ καλεῖται, non αἷζ καλεῖται.

v. 33. *Et cennes longis jaculantur.*] κυριολεκτία. Nam inde ἀνοήτως dicti sunt Ptolem. Aliis ἀνοήτως, ut Plinio.

Pag 27. v. 1. *Exurgunt, procul.*] Legendum *exurgunt, procul.* ἀπὸ τοῦ διαστήματος, vel potius ἐξ ἄπην. Inde διακρυφαί dicuntur Ptolem.

Ibid. *Volucres imitata sagittas.*] ἀνοήτως.

v. 5. *Ætnameque imitatur Olympo.*] Gemblacensis, *Ætnameque imitatur Olympo.* Sed vulgata lectio vera.

v. 12. *Spirantis semina terra.*] Qua in hæresi Aristoteles : hæc omnia καὶ ἀναθυμιάων τῶν ἐκ γῆς αἰσώδων, καὶ διακρυφαί. Sic infra : — *terra spirante vaporem.*

v. 16. *Sive igitur ratio.*] Refumit, quod longo hyperbato interruperat supra : *Sive quod ingentem terra spirante vaporem, &c.*

v. 15. *Imbribus in mediis.*] Gemblacensis *Imbribus & mediis.* Fortasse, *Imbribus & mediis.*

v. 17. *Inuolucres ignes.*] Lege :

Inuolvens ignes poruis generare Cometas.

Poruis generare poetice, generavit.

Ibid. *Inuolvens ignes.*] ἐκασχυμίστην, scilicet ὅταν ἐκ ἀντὶς ἑκατέρωθεν αἰσώδων, ex Aristotele.

v. 18. *ob cuncta creavit.*] Legendum : *ob juncta*, vel *sub juncta*. Sive, inquit, id fiat καὶ ἐξ ἄπην καὶ αἰσώδων. Est opinio Democriti & Anaxagoræ : quidicebant ἂν κομῆται nihil aliud quam αἰσώδων ἢ πλανητῶν αἰσώδων, ὅταν διὰ τὸ πλεόνον ἔλθιν δὲ ὅταν θῆται ἀλλήλων. Videntur autem id ab Ægyptiis didicisse, qui credebant ἢ πλανητῶν αἰσώδων καὶ αἰσώδων καὶ πλανητῶν αἰσώδων γινώσκον. Vnde scisciebant Cometen esse αἰσώδων αἰσώδων δὲ ἢ καὶ πλανητῶν καὶ αἰσώδων, quod hic intelligitur per *juncta sidera*. Mirum vero non resumere id, quod supra dixerat :

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes.

Nam

Nam hoc concludendum erat: Quia cælum passum ignibus factum sit, ignem ex se sibi ad *καίανμα* corripendum suppeditare.

v. 20. *Sed trahit.]* *Seu trahit.* Opinio Pythagoreorum & priscorum magnæ Græciæ Philolophorum. Aristoteles: *ἡ δὲ Ἰταλικὴ τινὲς καὶ ἡ λαμπρὴν Πυθαγορείων ἕνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῆς πλανητικῆς ἀστροῦ. ἀλλὰ διὰ πολλῶν τε χροῖν τε καὶ φιλοσοφῶντος εἶναι καὶ τῶν ἡσυχαστῶν ἐπὶ μικρὸν. ὅπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὸν τῷ Εὐμῶ ἀστροῖ. διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνει, ἐκλείπει φάσγος. ὥστε διὰ χρόνου φαίνεται πάλιν.*

v. 21. *Inuoluitque suo.]* Tunc dicuntur *ὑπαυροι*. Vulgus combustos dicit.

v. 22. *Ac modo dimittit.]* Tunc dicuntur *ἔξαιροι*. Res autem ipsa *καύσις*, explicatio à radiis Solis: abstantia à Solis radiis, vt Vitruuium verbum vsurpem. Tunc enim Planeta absistit à Sole, vel Sol à stella fixa. Ponamus Solem in prima parte Arietis: item Mundi integram reuolutionem xxiv horarum: Solem autem ipsum proprio motu partem vnā confecisse, ita vt duæ jam partes sint: sane Sol in secunda parte Arietis deprehenditur, altera parte motu ipsius Mundi, altera proprio expatiatus. Hoc proprie est *καύσις*. Proprius igitur motus causa est *καύσις*. Sic in stella Mercurii. Nam quum æquale propemodum cum Sole curriculum conficiat, propterea raro videtur. Quia vero exiguos transcensus facit, quæ Aristoteli dicuntur *ἐπαναβάσεις*, sæpe transgreditur apparentiam suam, quam Græci φάσιν dicunt. Vnde raro apparet, vtpote quia circa Solem moueatur. Quare non Sol Planetam, sed potius Solem Planeta dimittit. Et tunc dicitur Planeta *ἔξαιρος εἶναι*, καὶ ἡλιακὸς ἀναβαίνει, eius vero φάσος *καύσις*. hoc est, ἡ μετεία ἀστροῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου.

v. 23. *Et Venus.]* Venus magno spatio à Sole recedens secundum latitudinem vna eademque die matutina & vespertina fit. Vnde Vesper & Lucifer dici meruit potius, quam Mercurius.

v. 24. *Serpentem.]* Locus deprauatissimus, qui tamen oculatissimos sensus effugeret. Hic nobis succurrit Gemblacensis:

— sicut Cyllenius orbis
Et Venus, accenso quum ducit Vespere noctem,
Sæpe nitent, falluntque oculos. —

Ibidem: *Sæpe nitent.]* Iam diximus *καὶ καύσις*. Mam φάσιν eorum intelligit.

v. 25. *Seu Deus instantis fari.]* ἐνδοξὸν ἐπηχέισμα à vulgi opinione.

v. 26. *Signa per affectus.]* Cometæ vocat *σάβην τὴν ἐξ ὧν*.

v. 33. *Labentesque rapit.]* Lege *Tabentesque*.

Page. 28. v. 3. *Qualis Erichthonios.]* Gemblacensis: *Qualis Erechtheos*. Contendit autem cum Lucretio. vide II Thucydidis, & Georgica.

NOTÆ IN SPHÆRAM M. MANILI.

v. 7. *foffus defecerat.*] Gemblacensis: *Laffus defecerat.*

v. 16. *Extremas modo.*] Ita melius quam Gemblacensis: *Externas modo.* Manifesto indicat eam cladem non multo antea contigiffe, recenti etiam tum eius memoria. Accidit vero quinquennio ante Augufti excessum. Ex quibus colligere licet tempus, quo hæc fcripta sunt.

v. 17. *quum fera victorem rapuit Germania Varum.*] A clade Variana ad Consulatam C. Antistii, C. Suili Rufi, Cornel. Tacitus putat annos absolutos XI. Annal. XII. quod tempus congruit anno Christi Dionysiano X, Dolabella & Silano Coss. quadriennio folido ante excessum Augufti.

v. 25. *nec plura alias incendia Mundus Substinuit.*] Simillimum illud:

*Non alias calo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arserunt Cometa.*

v. 33. *repetitaque rerum Prelia.*] Optime Gemblacensis: — *repetitaque rerum Alea.* Ita reponere. Neque dubium est à Manilio esse. Sic Pomponius Iurifconfultus dixit *aleam emere*, quum captus piscium, aut missilium emitur. D. l. 8. §. de contrahenda empt. quod Græcis dicitur *ἐλάον ἀνίστασθαι*. Laërtius in Thalete etiam *ἔχον ἀνίστασθαι*. Græcum esse *κύβητος*, & *κύβητος τὰ πύσματα*, & pueri sciunt.

Pag. 29. v. 1. *Et in Ponto quaesitus rector Olympi.*] Adulatorium. De Augusto enim intelligendum. Vt in Sphæra Barbarica:

*Assiacosque sinus inter suspensus vterque
Orbis, & in Ponto Cæli Fortuna natabis.*

v. 2. *quum pompa rependit.*] Vitium esse in verbo *rependit* nemo negaverit, nisi qui Latine nescit. Opus est enim verbo, quod absolutum Grammatici vocant. Nos olim *terendit* diuinabamus non male. Nam tendere etiam de nauali prælio potest dici, quum *παρεμβολή* dicta sit acies naualis. Diodorus x. 1. 253. *δύο παρεμβολὰς ἔδντο τῷ μὲν τῷ πρὸς τῷ τετρατάμει τῷ δὲ τῷ ναυτικῷ διωτάμει. καὶ τὰς μακρὰς ναῦς ἀπάσας ἐκάλειστο, καὶ τὰς βαρύνει καὶ τὴν ἐνὶ τῇ πελάγει. τῷ δὲ τῷ πρὸς τῷ παρεμβολῶν. κτλ.* At *παρεμβολῶν* quid aliud, quam tendere? Sed sine dubio vera lectio est *pendit*. Bellum enim nauale dicitur pendens. In Apotelesmatico.

*Nauales etiam pugnas, pendentia bella
Attribuunt.*

Græcum est *μετακίβηται*: quod est pendere, & in alto *μετακίβηται*, quando naues tenent altum. Accedit huc quod Iacobus Sufius ad oram libri è regione huius

N

ne huius loci de ingenio ita correxerat. Paria ergo fecimus. Sed quomodo ille interpretaturus fuerit, nescio.

v. 8. *Arg. Adamanteu.*] Ob Ianum Quirini ab Augusto clausum. quod bis tantum antea contigerat. Horatius:

Ianum Quirini clausit. ———

Virgilius:

——— *dira ferro & compagibus arma*
Claudentur belli porta. Furor impius intus
Sana sedens super arma, & centum vinctus abenis
Post tergum nodis fremeat horridus ore cruento.

v. 10. *Si pater.*] *Sit pater.*

JOSE-

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES

Et

N O T Æ

IN

PRIMUM ISAGOGICVM
M. MANILII.

Riore libro duo posuimus, circa quæ
 τὸ ἀποτελεσματικὸν τίλεθ- versatur: quorum alterū *μετεωρολογικὸν*
 dictum fuit, diuersa notione à Meteoris Aristotelis: alte-
 rum *πυρρῆτικόν*, siue *ὑποτελεσματικόν*. Et alterum quidem
 alteri tanquam materia subjacet. Ideo primum est ordi-
 ne, *ἢ δυνάμει*: vt & materia ipsa prima ordine. Quod igitur
 ex eo opus fuit ad tironem in Apotelesmaticis informandum, Manilius
 assumpsit: nimirum ea, quæ τὸ ὄντι sunt tantum, τὸ δίδοτι autem, quale quod
 ἐν μεγάλῃ *Συλλαβῇ* docet Ptolemæus, illis relinquit, qui maiores in ea re pro-
 gressus facere volunt. Quæ igitur præmisit libro primo, ea non sunt abso-
 lutæ Astronomicæ: sed est veluti quædam, vt vocabat Posidonius, *εὐχρίστη*
μετεωρολογικὴ, quæ tirunculis aditum ad apotelesmaticen munit, ne *ἀπίστωσι*,
 vt Iamblicus loquitur, id est *ἀπὸ εἰσπηγῶν* ad illa sacra irrumpant. Quibus
 rudimentis absolutis, nunc cum ordo ad eam, quam exponere instituit,
 apotelesmaticen vocat: cuius duo membra sunt. alterum *πυρρῆτικόν* vocatur:
 alterum *ὑποτελεσματικόν*, seu *πυρρῆτικόν*. Ac *πυρρῆτικόν* quidem disputat tantum,
 quomodo signa se habent aut per se, aut inter se, vt alibi plenius docemus.
 alterum versatur circa effectus ipsos, *ἢ ἀποτελεσματικῶς*. Ita vt *πυρρῆτικόν* nobis
 gradum struere ad apotelesmaticen minime dubium esse debeat. Pro-
 pterea liber quartus, qui Apotelesmata inscribi debet, duobus *πυρρῆτικῶς*
 hoc scilicet, secundo ac tertio sequenti præmunitur. Est enim *πυρρῆτικὴ μέ-*
σοθ *εὐχρίστη μαθηματικὴ*. Quare Plutarchus Tarrutium Firmanum dicit

N 2

ἀπὸ

ἀποτελεσματικὸς ὁ δὲ τὸ πρῶτον μετὰ δὲ, quum vellet eum Mathematicum designare: sed proprie πινυλικὸς est εἰσαγωγὴ ἀποτελεσματικῆ, qualis est primus liber τὸ τετάρτου Ptolemæi: qui quum sit πινυλικός, frustra eum primum apotelesmaticum vocant etiam doctissimi viri. Nam Isagogicum, non autem Apotelesmaticum esse tum materia ipsa, tum Ptolemæus docuerit, qui initio primi ita scribit: ποιοῦμεθα τὴν ἡδὴ τὸ λόγον καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ἔχον. & initio secundi, qui primus est apotelesmaticus τὸ τετάρτου, rursus scribit, τὰ κελεύει αὐτὰ τὸ πινυλικὸς ποιοῦμεν. Eiusmodi est liber secundus Firmici, qui in reliquis Mathematicis suæ libris quoties eum librum citat, semper Institutionis librum, aut Institutionem simpliciter vocat. Sic iste, ac sequens Isagogici tantum sunt: quartus autem apotelesmaticus. Ità sunt duo illa membra, in quæ ποιοῦμεν τέλει partiti sumus. Dicimus autem Institutionem primam, Institutionem secundam, id est librum primum, librum secundum Institutionis. Vt primus, secundus Annalis Ennii, prima, secunda Origo Catonis apud Grammaticos: primum, secundum Edictum apud Iuriconsultum.

Pag. 29. v. 23. Et quinquaginta Regum.] Homericos dixit βασιλεῖς pro ducibus.

v. 25. Hecloreamque facem.] Ita recte emendaverunt viri docti, quum antea & manuscripti, & Romana editio haberet: Hecloreamque facit: ineptus, vel potius nullo sensu.

Ibi. Hecloreamque facem.] Ἰλιάδ' ο' in fine. De facibus ab Hectore classi Argivum iniectis nemo dubitat. In Sphæra Barbarica.

Hectoris ille facies arcu teloque fugavit.

Et dubitamus bene emendatum esse?

v. 27. Erroremque ducis.] Non est locus contaminatior in toto Manilio. Nam quid est *geminata æquora*? Vlysses non geminavit æquora, sed decennia, aut bellum decennii. Corrige ex libro Gemblacensi, sine quo locus hic frustra tentabatur:

Erroremque Ducis totidem, quot vicerat, annis

Instantem, belli geminata per agmina, ponto.

Vnum tamen nobis duntaxat permisimus: vt belli pro bello legeremus. Cætera sunt à Gemblacensi. Errorem ducis instantem ponto per geminata belli agmina totidem annis, quot vicerat. Vlysses totidem annis erravit mari, quot pugnavit ad Troiam. Hoc vocat errorem ducis instantem ponto totidem annis, quot vicerat, id est ἡέκιστον. Nam non solum pugnatores, sed etiam victores inducit, vt Homerus, αἰὲν αἰὲς δὲν καὶ πορείον ἐμμεναῖ ἀλλοι. *geminata belli agmina*, labores bellicos geminatos in mari. Vlysem enim in Odyssæa inducit conflitantem cum altero bello in mari. Quis hæc odoratus fuisset, nisi codex indicasset? Tamen nunquam probauimus illud, *geminata æquora*.

ibid.

pa

Ge
vi

do
pa
pi
cr
n
v

Ibid. *toridem quot vicerat annis.*] *ἰσίδωρ.* Maluit ita dicere, quam pugnauerat. Lucanus libro primo:

Bellorum ô socii, qui mille pericula Martis

Mecum, ait, experti decimo jam vincitis anno.

Generosius, quam si dixisset, *pugnatis.* Et sic Vlysses decem annos vicerat, ut fidi Cæsarini.

v. 18. *Insistentem belli.*] Claudianus eodem modo de eadem re.

Et saui toridem bello, quot fluctibus, anni

Conjugii docuere fidem. —

v. 30. *Patriam qui & jura petenti.*] Ita bene, meo judicio, emendarunt docti viri ex scripta deprauata lectione: — *patria qua jura petentiam; ut sit patria & jura in diâ duorū,* patriæ jura, quanquam potest etiam legi proprius ad vestigia corruptæ lectionis. *qui patria rura petenti.* Ait Homerum eripere patriam Vlyssidum dat ei: quia inducit eum in patriam rura peruenisse non itatim post excidium Troiæ, sed longo post tempore: neque tuto, sed procorum insidiis petatum: neque vacuum, sed à procis occupatam patriæ possessionem dat. Certe hoc voluit Manilius. Nam mentem eius allequimur, verba fortasse nondum concepimus. De Homeri patria intelligere, & alia, quæ neque cælum neque terram tangunt, neque orationem ullam Latinam faciunt, in medium adferre, mens Manilii & ratio ipsa non patitur. Nonne satis clare loquitur, quum dicit, qui Homerus eripit patriam Vlyssi, dum dat, & ex cuius ore omnes vates rigantur? Quis negat hæc coherere.

Ib. *jura petentem.*] Si quis rura legere mauult, magis accedet ad mentem Homeri. Nam prius peruenit Vlysses, & ab Eumæo subulco receptus.

v. 31. *cuiusque ex ore profuso.*] Videtur legendum *profusos.* cuius rei codex Gemblacensis retinet vestigia. Nam *profusas* habebat perperam, quia in sequenti versu *lances pro latices* scriptum erat.

v. 31. *ex ore profuso.*] Ouidius de Homero: — *cuius*

Vatum Pieris ora rigantur aquis.

Et nescio, an alluserit ad historiam. *Ælianus* ποικίλης ἱγ. κς. Γαλέστου δ' ὁ ζοχάρεος ἐγραφε τὸν μὲν Ὀμήρου αὐτὸν ἱμνῶτα. τοὺς δ' ἄλλους ποικίλως τὰ ἱμνῶν ἀπομνημονεύων.

v. 32. *Omnis posteritas latices.*] Inepte Gemblacensis *lances.* propterea *profusos*, non *profusos* habebat. Monemus, ne quis *lances* à Manilio somnias putet, qui in illum codicem incidet. Nam tirones *hanc* rerum omnia mendosa in codicibus, pro oraculis habent.

pag. 30. v. 3. *Ex Chaos enixum terras.*] Atqui non dicit Hesiodus *ἐκ τοῦ χάους* ex Chaos genitam: sed *ἐκ τοῦ ἀρχαίου* ponit *χάος*, ἢ *τὸ πρῶτον*, *ἐκ τοῦ πρώτου* autem *ἐκ τοῦ πρώτου*: aliud agebat Manilius.

v. 4. & primum cunabantia sidera corpus.] Nihil tale in Theogonia Hesiodi.

v. 5. Τίτανας juuisse seniu.] Inepta lectio. Legendum auctore Gemblacensi:

Titanaeque senes Iouis & cunabula magni.

De Titanibus nihil in Theogonia. De cunabulis Iouis nonnihil collegeris ex illis:

πῆμα δ' ἐς Λύκτον, Κρήτης ἐς σίωνα δῖμος,
ὀππύτ' ἀρ' ὀπώτατον παῖδ' ἡμῶν τεκνῶν.

Sed hæc nihil ad cunabula, de quibus habebat in animo Manilius.

v. 6. Et sub fratre viri nomen.] λαίδος ἀνδρὶ δ' Ἡλῶν Σαλαρῶν ποίησας ἄκαυτον.

Sed hæc nihil ad mentem Manilii.

Ib. sine fratre parentis.] Iunonein parentem fuisse sine ope fratris Iouis, & Vulcanum peperisse, vnde ἀπάτωρ dictus fuerit, omnis vulgus Poëtarum cecinit, præter Hesiodum, quem tamen testem hic noster adducit:

Ἡρῇ δ' Ἡρακλὸν καὶ τὸν ἐν φιλότῃσι μυχῷ
γενάτο, ἔξ' ἀμείνοισι καὶ ἥκων ὃν περμαίτη.

Lilius Giralduus, ut probet Vulcanum sine patre ex sola Iunone natum; producit hunc versum ex Hesiodo:

Iuno Vulcanum nullo commixta in Amore

Edidit.

Nimirum illum versum Hesiodi vertebat, sed interpolato sensu & plane contrario.

v. 7. Arque iterum patrio.] Ex Ioue quidem & Semele natum Bacchum Theogonia Hesiodi canit, sed non assutum femori patris, quod hic indicatur. Quare aut falsus est memoriæ Manilii, quum hæc scriberet, aut aliam Theogoniam ab hac vulgata ab Hesiodo scriptam esse necesse est: quod falsum est. An dicemus sub eius nomine γαλαρίας Διὸς olim extitisse, ex quibus hæc hauserit Manilius? Nam Ἡρακλὶ γαλαρίας sub eius nomine citantur: ex quo opere hi luculenti versus produciuntur de formicis in homines incolæ Æginæ conuersis:

ἡ δ' ἀσπιδοτάμην τέκνη Λίανον ἰππιόχαρμις,
αὐτὰρ ἐπείρ' ἦεν πολυπύργου ἱκλὸς μέδον.
Μυρὸν ἰὼν ἤγαλλε. πατὴρ δ' ἀδρῶντι δῶντι,
ὄσοι ἴσως μύρμηκες ἐπύρετ' ἐνδοθὶ νίσου.
τὸν αὖτε πνίον, βαθυζώνης τε γυνώσκει.
ὦλδ' ἦτοι πρῶτον ἔδ' ἔαν νῆας ἀμφιλλύσας.

Quidni scripserit γαλαρίας Διὸς, ut & ἦσαν? Non enim credam adeo obliuiosum, ut in tot exemplis eum ratio fugerit, nec impudentem, ut quæ non erant, posteritati persuadere voluerit.

v. 9. *Quin etiam rursus.]* Hic versiculus interpolatus est in Gemblacensi:

Quique etiam rursus cultus legesque notavit.

Ex Plinio & veteribus citatur Hesiodus in Astrologia, & ex ea petuntur tempora, quæ messor, quæ durus arator haberet. sed alia Geoponica scripsisse præter *Ἔρᾱ καὶ ἡμέρας*, quæ hodie extant, neque ullus veterum prodidit, neque verum est. Quare satis mirari non possum hunc nostrum, qui aliam Theogoniam, alia Geoponica Hesiodi hariolatur. Sed fortasse Orphei *Ἔρᾱ καὶ ἡμέρας* Hesiodo attribuit: quorum hoc initium fuit:

οἱ δὲ γαιωνίης οἱ φιλαμρότου ἡμερῶ ἀντί,
καὶ τ' οὐκ χρυσίον γαίης ἐπιψάσαι ἔρᾱ,
γαίῃ δ' αἰεὶ ἐσθλὸν ἄνθρωπος διχαμπὸς ἀροῦντος,
ἢ γυροῖς ἐν κλάμα Μοθημνάας λαλῆσαι
κατ' ἔμμεναι, καὶ λαρεῖν ὅπως εὖδεε ἐλὲξ
ἡμέρη σκαπάτη τε λαχῆναι ἀμρότου αἶαν,
αὐλῆς δ' ὅτε τοῦ πᾶσι ἐν τῇσι μύθῳ κελεύει
ὅμνια σὺ Διὶ μὲν εὖ ἀροῦσιν οἱ τε Βάκχῳ
δοῦν ἀναπαύμεναι, καὶ ἐκπύανον ὄλεον ὀπάειν.

Luculentus versus.

v. 17. *caussasque rulere.]* Eratosthenem tangit, qui τὰ παλαιὰ κατὰ καύσας αἰτίας & fabulis conscripsit. Citantur inde versus passim à Theone, Hygino, Scholiaste Germanici, aliis.

v. 19. *Soluentemque patrem.]* Ea non est Astrothesia Cephei, ut soluat filiam vincit. Non intelligo.

v. 20. *Officioque Iouis Cynosuram.]* Ambæ nutrices Iouis fuerunt; Helice siue Cynosura, & Aex, quæ & Amalthea. Altera cunas motavit, altera lac præbuit.

v. 21. *Et furto Cycnum.]* Germanicus.
Cycnus de rhalami candens qui lapsus adulter
Furta Iouis falsa volucer sub imagine texit.

v. 22. *Spolioque Leonem.]* Quid intelligat, non docent nos Mythologi Hyginus & Scholiastes Germanici. Nam spoliū ipsum Hercules gestavit.

v. 23. *Et morsu Cancrum.]* Habes apud Mythologos. Germanicus quoque in ἀνάλεισιν meminit:

Te quoque, secundam meteres quum cominus Hydruum
Alcides, ausum morsu contringere, bello
Sidere donavis, Cancer, Saturnia luno
Nunquam oblita sui, nunquam secuta noverca.

Syn-

Synthesius Entomio Calnitii : ἀλλὰ (ἡρακλῆς) σφύσσει τὸν αἰγυπτιώτην τίς
μὴ ἐστὶν σιωπῆλικος. ἰπὲρ δὲ ὁ κερκίς αὐτῇ παρηγόρητο, καὶ ἀπέπνυ, εἰ μὴ τὸ
ἰδίον συμμαχίαν ἀνταπηγάτο.

v. 25. *Ceteraque ex vario pendencia casibus.*] Nam casus & causas omnes
assignavit omnibus astris Eratosthenes in Astronomicis mythologumenis.
Aratus vero rarissime fabulas delibat: adeo ut in quo Astronomiam Hesiodi
imitatur, intra fabularum licentiam hoc faciat. Multa enim ex illis rancidis
mythologiis circumcidit atque amputat. Id confirmatur venustissimo in
eum Epigrammati, quod apud Achillem Statium extat.

ἰσθδὲ τὸδ' αἶσμα καὶ ὁ ἔρως ἔτ' αἰδῶ
ἰχάτη. ἀλλ' ὀκνῶ, μὴ τὸ μολχεύτατον
ἦν ἰπὶόν ὁ Σολῆς ἀπμαζάλο' χαράτε λισθαί
ῤῥῖσσις Ἀρήτις Ἰγγασσι ἀρχηπίσσις.

Disertim ait Aratum ex Hesiodi Astronomico τὰ μολχεύτατα deflorasse:
cetera fortiter, puta μυθολογέματα, omisisse & insuper habuisse. παρῆματα
enim Arati ex Enoptro Eudoxi traducta, Hesiodi tessellis vermiculata
fuerunt.

v. 28. *Terram composuit cælum.*] Nam ridiculum est, Terram Mundi
punctum cælum videri peperisse. Itaque irridet Hesiodeum illud:

γαῖα δὲ τοι φέρων μὲν ἰχέωατο ἰσθ' αὐτῇ
ἕρπον' ἀσπερίσσεια.

v. 32. *dulces musamque inducit in auras.*] Absurde. Concipe ita:
perque horrida motus

Rura ferit dulces, musamque inducit in auras.

v. 33. *Ecce alius pictas volucres.*] Æmilius macer ὀρνιθογονίας scripsit, quod
hic tangit Manilius. Ex ornithogonia sunt hæc:

Et nunc agrestes inter Picumnus habetur.

Auxilium sacra veniunt cultoribus Ibes. Item:

altis ex vrbibus Ibes. Item ex secundo ornithogonias:

quum laude excelleret omnes.

Ibid. & bella ferarum.] κωνηγετινῶς illis temporibus scripsit Gratius: &
falso neminem ante se hoc argumentum tractasse prodidit Nemesianus, qui
sub Carino Augusto scribebat:

ἀνέσκειν περ' αἰνῶ, qua sola nunquam Trica voris. —

Pag. 31. v. 1. *Ille venenatos angues.*] Theriaca scripsit Macer, qui The-
riakon lib. v. citatur à Charisio:

longo resonantia fibila collo.

Ib. *hic nata per herbas.*] Æmilius Macer ῥιζοτομῶνς siue βοτάνης scripsit.
ex quo opere hæc proferuntur. Inter præteritas numerabitur ocimus herbas.
Item: — quales seges intubus herbas.

Ibid.

Ibid. vers. 3. *Immensum Tartara natum.*] Scribendum: — *immersum Tartaron aeternum.* Vestigia veræ lectionis extant in Gemblacensi: *Tartara natam.* Puto innui, qui *ταρταρα* scripserunt, aut raptum Proserpinæ. Si aliud præter hoc intelligitur, per me quidem esto. Simile est Corn. Seueri inluculento poemate de Aetna.

Sub terris nigros viderunt carmina Manes.

v. 6. *omne genus ærum.*] Chærilus, vt infra notamus.

τῷ δ' ὅτι πάντα δίδουσαι, ἔχου δ' ἀνέγλα τέχνην.

v. 9. *turbatque ad sacra ruentem.*] Gemblacens. — *ad nota ruentem.* Conuenientius menti Manilii.

v. 10. *Integra queramus.*] In eandem sententiam Lucretius:

— *juuat integros accedere fontes.*

ἀκχεύουσ. vt dixit Chærilus etiam de eadem re.

ὦ μάκαρ, ὅστις ἔλω καὶ πῶς χρόνον ἴδεις ἀνθρώπων
Μυσῶν θεῶν, δὲ ἀκχεῖς ὧν ἔτι λήμιον.

Νῦν δ' ὅτι πάντα δίδουσαι, ἔχου δ' ἀνέγλα τέχνην.

ἴσθαι ὅτι δόρυ καὶ λαλῶμεν δ' ἰδὲ τοι ἔσται.

πάντ' παρ' αἰνοῖσιν τοῦτο γὰρ ἄρμα πάλαι σῶν.

Hi versus possunt eludere iudicium Horatii de Chæriilo; in quem non æquior est quam in Plautum & Laberium.

v. 15. *soloque volamus In calum curru.*] Alibi:

Verbere agam currus non occurrentibus vllis.

Et propterea Chærilus vocauit τοῦτο γὰρ ἄρμα. quod secutus videtur Nemefianus loquens de intacto argumento: — *juuat aurato procedere curru.*

v. 16. *propria rate pellimus undas.*] Gemblacensis. *prima rate.* quod à Manilio est. Apud Tertullianum v. 11 de spectaculis, *Hoc igitur modo etiam à theatro separatur, quod est primum confistorium impudicitia.* Melius italegerim, quam *priuatum.* At in libro de Pœnitentia priuatum dixit pro proprietate, cap. 11. *Cur pœnitentiam inuadit delinquentium priuatum?* id est, proprietatem. Tertulliani sunt Priuatus, Sancitus, id est *ιδιότης*, *σομαστώσα.*

v. 21. *quum spiritus vnus Per cunctas habites partes.*] Stoicorum est ne vna quidem vacula minus. Quid est *ἡγεμονικόν*; πνεῦμα ἑξ ἑκῆς καὶ μέσσης καὶ ὑπερῆς τύποι. Et sane Stoicis maiori ex parte addictus est noster.

v. 22. *atq; irriget orbem.*] Eadem tralatione ignes irrigui, & carmen irriguum in Aetna. & in secunda Institutione hic noster irriguos cantus.

v. 23. *corpusque animale figuret?*] An non plane Stoicum illud, καὶ ἡγεμονικόν τύποι.

v. 26. *regeret prudentia sensum.*] Sine vlllo dubio *sensum*, non *sensum* scripsit Manilius. vt in Sphærae Mundi Proœmio:

— *Et æthereas per carmina pandere sensus.*

O

Vbi

Vbi idem error. Apud Gellium quoque in Favonini declamatione legendum: *caelestium rerum censu atque ductu*. quanquam vulgata lectio defendi potest: quæ tamen mediocriter Latine intelligentibus de mendo statim suspecta erit.

v. 27. *Non esset statio terris.*] Neque τῇ γῇ *στασις*, neque τῇ ἀερίᾳ *στασις* i καὶ ἀερίᾳ *στασις* esset.

v. 28. *standaque rigeres.*] Rigere, τὸ ἀκρῆναι.

v. 32. *nec flumina pontum.*] Iuxta eos, qui ex solo fluminum conuentu ac confluuiio mare constare dicunt.

v. 33. *Nec pelagus fontes.*] Scatebras fontium nihil aliud esse, quam maris secretos calles sub terra rimantis latices colatos exuta salugine, & alii veterum prodiderunt.

Pag. 32. v. 6. *Hic igitur Deus & Ratio.*] Stoicum: *θεὸς ὁ λόγος*.

v. 7. *Ducit ab æthere.*] A corpore æthereo alteratio manat. Permanat autem in totam terram, atque ea, quæ terram & ætherem interiecta sunt. Elementa, quæ infra Lunam sunt, ea & continentur, & inutantur à motu corporis ætherei: continent autem & mutant inferiora, terram, aquam, omnia, quæ in eis sunt, animantes, & plantas.

v. 9. *vitamque & fata ministrat.*] Melius Gemblacensis *vitam et fata* γένεσιν καὶ θανάτῳ.

v. 10. *ac proprios per singula corpora mores.*] *ἰδιορρυθμίας*. De iis in Apotelesmaticis.

v. 11. *Nec minus est querenda fides.*] Legimus, *comminus est querenda fides*. καὶ ἡ ἐγγύτης ἀπὸ τοῦ λόγου. Totus locus ita distinguendus:

Sentiri tamen ut vitas & fata ministrat

Gentibus, ac proprios per singula corpora mores,

Comminus est querenda fides. —

Probatur ea ἡ ἐγγύτης, ipsam sensibus nostris percipi, quomodo fata ministrat, ut omnia dispenset. Sic loquitur auctor Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ: *Ne illi quidem parti sermonis eius repugno, si comminus facetur plures formas dicendi etiam iisdem sæculis, nōdum diuersis extitisse*. Et clarius Prudentius in Romano: *Ne fluctuaret veritas dubia fide, si non pateret triste visu comminus*.

Id. *Sic temperas arua.*] *τὴν ἐγγύτην ἁρμῶν* intelligit, hoc est, ut jam proximam, fidem comminus quæsitam. *Ἡ ἐγγύτης ἀπὸ τοῦ λόγου* est Philosphorum: ἡ ἐγγύτης ἁρμῶν Rhetorum, quæ vulgus rude & imperitum ad fidem adigitur. Quod enim Cælum moueat & afficiat varie corpora nostra, exemplo rerum vulgarium, & tritarum docet. Hæc est ἡ ἐγγύτης ἁρμῶν. Quanuis, inquit, ἡ ἀστροφία τῶν ἀστρονομῶν nobis remotissima est: tamen certissimum est, ab ea, καὶ τῶν ἀστρονομῶν omnes mutationes dimanare: ut longius non sit petenda fides, quam

quandoquidem eodem modo & mutationes temporum, cæli, & maris manifestò videamus.

Ibid. sic temperas æna Calum.] Nimirum hæc est comminus fides quaesita, καὶ ἰγρῶν ἔρως, ut jam diximus. Idem argumentum persequitur Ptolemæus ad verbum: ὅ, τε γὰρ ἡλιος διατρίβει πᾶσι ἀνὰ τὸ πείχοντα πάντα τὰ πρὸ τῶν πλῆν ἡ μὲν διατρίβει καὶ τὰς ἐτησίους ὥρας μεταβάλλων πρὸς γῆρας ζῶντι καὶ εὐχῇ τερπόμενος, καὶ οὐκ ἐξιδάται, &c.

v. 14. Atque hæc seditio pelagi.] Locus inquinatissimus. Nam si inter-pungas post pelagi, quo referetur illa trunca oratio? Sed & sequentia magis mutila, — nunc sidera Luna Mora tenent. Quo enim & illa quoque referuntur? Deinde quid est sidera Luna mora? An motus Lunæ? Nugæ? Imo maria ipsa mota fidere Lunæ: Atque hoc postulat & ratio, & Manilii propositio. Nihil mutabo. Indicabo tamen, quomodo legendum putem.

Atque hæc seditio pelagi nunc fidere Luna
Mora tumens, nunc diuerso stimulara recessu,
Nunc anni spatio Solem comitata volentem.

Neque profecto aliter scripsit Manilius. Et quid clarius hac lectione? Seditio pelagi augescente lumine Lunæ mota tumet, & eodem fidere imminuto in diuersum stimulara recedit.

Ibid. Atq. hæc seditio pelagi.] αἰών. quod tanquam oscillo rursum prorsum reciprocetur. Græci dicunt αἰῶν τῆς φαστικῆς αἰῶνος διὰ τὸν ἡγρῶν τῆς φαστικῆς φάσεως τὸν παλίσσιον, ὃς ἡ ἀντιπομπὴ καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Auctor eius sententia Plato.

Ibid. Atque hæc seditio pelagi.] Gemblacensis pelagus. Hoc modo fortasse legendum:

Atque hæc seditio pelagus nunc fidere Luna
Mora tenet.

Ib. Nunc fidere Luna.] Nunc fidere Luna Mora tumens est αἰμυμύες. nunc diuerso stimulara recessu est ἀμπτωτίς. Sed cur hæc repetit, qui paulo ante dixerat, Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert. Nam quid illud quoque est, nisi αἰμυμύες καὶ ἀμπτωτίς.

v. 16. Nunc anni spatio.] Æstus à Luna & Sole, inquit Plinius. sed non addit quomodo. Ego puto hic intelligi maximos æstus in æquinoctiis. Nam equinoctia à Sole: menses à Luna, quos sequitur αὐτὸς αἰμυμύες æstuum ex huiusmodi Lunæ configurationibus. Certe aliter hunc locum interpretari non possumus. Totum autem hunc locum ad verbum adumbrant illa Lucani:

Ventus ab extremo pelagus sic axe volens
Destititque ferens: an fidere mora secundo
Tethjos vnda vaga Lunarium affuer horis:
Flammiger an Titan ut alenses haurias vndas
Erigas Oceanum, fluctusque ad sidera tollas

Vbi habes de Luna & Sole, vt hic, & præterea confirmatur emendatio, *fidere Luna mota tumens*: quod quidem hic est *fidere Lunari secunda mota æstuant.*

v. 17. *Sic submersa fretis.*] Ptolemæus ad verbum ὅτι αὐτὴν οἱ ἀνθρώποι διδοῦσι τοῖς ποταμοῖς τῇ γῇ πῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, συμπαροῦσιν αὐτῇ ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐν τῇ θάλασσῃ καὶ ἐν τῇ ἀέρι. Et declamator ille apud Gellium: *Quoniam videntur terrena quedam inter homines sita celestium rerum censu atque ductu moveri: quale est, quod Oceanus quasi Luna comes cum ea simul senescit adolescitque.*

v. 20. *sic reddis cornibus ora.*] Cornua Soli nulla sunt, vt Lūnæ μωροῦ δὲν. Sed recte Gemblacensis.

Tu quoque fraternis sic reddis curribus ora.

Bonincontrius quoque sic legit.

v. 22. *Aut dedit ille refert.*] Ex Gemblacensi ita legito:

Aut dedit ille, refert: & fidus fidere constas.

v. 27. *Corpora que ad Luna nascentis cornua lustrant.*] De Elephantis loquitur Plinius: *Auctores sunt, in Mauritania salibus ad quandam amnem, cui nomen est Amilo, nitescere Luna noua, greges eorum descendere: ibique se purificantes solenniter aqua circumspersi, atque ita saluato fidere in siluas reuerti vitulorum fatigatos præferentes.* Dio & Athanasius amplius.

v. 28. *Venturasque vident hyemes.*] ἀερὸς ὥστε. Animakium pete ex Arato Plinio & aliis. Hiemes autem χιμῶνας ἰσχυροῦς dixit, id est tempestates. Quare Bonincontrius interpolauit *venturosque, vident imbres.* Atqui generalius hiemis siue tempestas, quam imber. Quas tempestates animalia prænotant, ea dicuntur ἀερὸς ὥστε, vt illarum auium apud Varronem.

Aut frigidos nimbos aqua caduciter ruentis

Prænuere aquatila Querquedula natantes.

Atque à stellarum ortu petuntur, eæ dicuntur ἀπὸ σημείων, Latine Siderationes, & Præsiderationes.

v. 30. *Eximiam natura dedit.*] Subaudiendum τὸ cvi. Horatius: *nemo ut sit anarus, se probet.* Subintelligendum Qvi.

v. 42. *Ipsumque requiris.*] Repone ex Gemblacensi: *seque ipse requirit.*

v. 33. *quarum est permissa voluntas.*] Gemblacensis *permissa facultate* &c quidem melius. Nam non de voluntate hic agitur, sed de facultate, quæ permissa quidem, sed non æqualiter. Reliqua probant.

Pag. 33. v. 1. *Infidos adeo.*] *Infidas.* Infidas vocat, non vtique quod earum ἀγνοίας non sint ἀπὸ τοῦ, sed quia æquali lege hominibus non tribuuntur. Facultas, inquit, perimitur. Sed incerta est. Nemo eas artes sibi promittere potest, neque eo modulo, aut numero, quo ille, aut ille. Alius enim alio

alio doctior est. Labore pari, euentu dispari ea comparantur. Est igitur aliquis, qui dispensat eas, quum, homo ipse, quantumuis aditens de ipsis non consequatur quod optat.

v. 3. *Quod patet auctores.*] Locus deprauatus. Gemblacensis:

Quod patet autores summa non corporis esse.

Bonin contritus interpolavit:

Quod patet auctoris summi, non corporis esse.

Lego : Quo patet auctoris summam, non corporis esse. Summa, & jus non corporis est, sed auctoris corporis. vel, ut verbis Manilii loquar : Quo patet esse Dei, non nostri munera census. Vtil enim probare, artes & alia non esse nostri juris, sed Dei. Ex quibus satis constat Bonincontrium, quum illa interpolaret, mentem Manilii affectum non fuisse.

V.4. *Mitto quod certum est.*] *Mitto, quod & certum est.*

v. s. *Materiaque datum est.*] *Materiaq, sat est cogi, Gemblacenſ. Materia*
est tō τὸ κοινόν, Mundus tō τὸ πᾶν.

v. 6. *Quis celum possit.*] Hæc ita concipienda:

Quis calum possit, nisi cali munera nosset,

Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?

v. 8. *Atque hanc conuexi molem sine fine parentis.*] Haud dubie legendum *parentis*.

v. 10. *Stellæ aduersus sidera bellum.*] Obstantur enim motui Vniuersi. Sed *idiotæ* dixit. Nullum enim bellum Planetis cum Cælo.

v. 11. *At terras calogue ferum.*] Si aliqua sententia ex istis elici posset, hoc videtur velle, hominem non posse comprehendere terram & mare, nisi Natura oculos animo dedisset. Atqui Manilio sermo est de celestibus tantum, ad quæ penetrare vis humani ingenii non potuisset, nisi oculos mentis Natura dedisset. At terras & mare cognoscunt omnes peregrinantes, etiam stupidissimi. Versus iste neque ullam sententiam habet, neque si vlla tolerabilior posset elici, ad ea, quæ tractat Manilius, pertinere potest. Pedaneus Grammaticus iudicauerit ab indocto huc infartum.

v. 13. *Ni tantis animis oculis*] *ἐν τοῖς τοῖσιν ἰσὺς τὰς ψυχὰς καὶ ἰσχυμῶ-
των*: ut loquitur Æschylus in *Promethæo*. Tertullianus: *in agnitionem veri
inclasset*. Iamblicus: *ἐν τοῖς τοῖσιν αἰσὺς τῆς ψυχῆς*, ad verbum plane.

V. 14. Cognatūmque sibi.] ἀρχαϊκώτερον Gemblicensis, Cognatam-
ne sui.

Ibidem : *Verriſſet ad ipſum.*] Et nos olim emendauimus, *ad ipſam*.
 & adſtipulatur Geinblaceniſis. hoc eſt, ad ſeipſam. familiaris locutio Mani-
 o. Nam ridiculum eſt ad ipſum Mundum, Latinitas ipſa reclamat.

os non potuimus comprehendere Mundum ratione gubernari, nisi
O 3 Deus

Deus ornasset ipsum? Nux. Hæc aliena sunt proposito auctoris. Gemblacensis inendum aperit. In eo enim *distasset*, non *ditasset*. Sane homo ad cognoscendum naturæ opus ineptus erat, nisi Natura dictasset illi. Hoc magis aperit lectionem superiorem veram esse,

——— *vertisset ad ipsam.*

v. 17. *Et primas quas dant leges.*] Aliquis suspicari posset Manilium scripsisse. *Et prius.* Sed nihil muto.

v. 18. *Qui neget esse nefas.*] In Proœmio Sphæræ Mundi:

*Qui foret humano conatus peccatore tantum,
Inuitis ut Deus superet Deus ipse videri,
Sublimis aperire vias: innumque sub orbem,
Et per inane sui parentia legibus astra?*

v. 19. *Deducere in orbem.*] Prouerbialiter: Deducere in orbem, cogere in ordinem.

v. 21. *Ipsa fides operi.*] Quis credat Manilianum esse. Ipsa fides faciet fidem? Qui credit, interpretetur. Sed nos Manilium scimus scripsisse:

Ipsi res operi faciet pondusque fidemque.

Rem tibi auctorem dabo, ut Plautus loquitur. Dabo tibi veritatem ipsam prius prædictam, ac creditam, quam eueniret.

v. 22. *Nam neque decipitur.*] In Sphæræ Mundi.

——— *docet Ratio, cui nulla resistunt*

*Claustra, nec immensa moles, ceduntque recessus,
Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile calum.*

v. 23. *Rite secunda via est.*] Gemblacensis:

Rite secunda via est, ac veris credita causis.

Via, quæ fidem facit, secunda est, plana ac facilis, quia probata est, rite, ac veris causis, quum euentus prædictionibus fidem faciat.

v. 24. *Euentusq; datur.*] Repone ex Gemblacensi: *Euentusq; datur.*

Ibid. *Euentusq; datur.*] Hoc vocatur *εὐρησμός* Artis magistris. At Ptolemæo & in Epigrammatio in Ptolemæum dicitur *τίλσις*:

Καὶ τὰ λήϊα εὐρησμός ἐστι τῆς μαθητικῆς.

Predixit euentus fortis tempore finem.

v. 26. *Suffragia vincere sortis.*] Vtrumque verbum Comitiale.

v. 30. *Verbera sam currus.*] Omnino legendum, *Verbere agam currus.* Ita currus verbere instigabo, ut nemo mihi occursurus sit. Cui hæc emendatio displicebit, ille & Manilii mentis & Latinitatis imperitus est. *verberagam* scriptum fuerat in archetypo, vnde omnia illa, quæ hodie extant, Manilii descripta sunt exemplaria.

Ibid. *Verbere agam currus.*] Homericum: *μαρτύρην δ' ἐλάειν.* Qui Poëtarum lectioni vel leuiter assueuerint, scient non aliter legendum esse, & aliter legentes deridebunt.

v. 31.

v. 31. *Nec pariter sociis.]* Legendum omnino:
Nec per iter socios commune regentibus actus.

Elegantissime. Nec periter commune duobus vicinis regentibus actus socios. A seruitutibus rusticorum prædiorum Iter & Actus. Nam imperiti, qui corruperant, putabant *actum* esse participium. In quo flagro admonendi erant.

v. 32. *Sed calo noscenda.]* Non agani currus, quo alii, sed per ipsam Cælin. Qui legebat *Sic calo*, satis, vt in aliis, ostendebat, se non sensum Manilii assecutum esse. Nam repetitio elegantissima est.

Pag. 34. v. 1. *Vel quibus illa sacros.]* Aut astris solis gaudentibus, aut saltem illis, quibus illan non inuidere sacros meatus: hoc est, quibus iter & actum ad hoc prædium dederunt. Nam persistit in eadem metaphora, tamen non iisdem verbis.

v. 3. *Ille fuit.]* Recte olim vidimus mensum esse in hoc loco. Itaque legebamus *Ille fugit*. Sed Gemblacens. *Ille fluit*. Itaque reponendum auctore libro. Bonincontrii textus quoque ita habet.

v. 5. *Et blandis aduersa sonis.]* Huic mendosæ lectioni olim non malam substituebamus: *Et dulces ad verba modos*. Sed Manilianum est minima mutatione, *Et blandis diuersa modis*. vera lectio. In hoc auctore semper aut certe vt plurimum hæc duo *diuersa* & *aduersa* commutantur: quod quidem tam frequenter occurrit, vt semel admonuisse maluerim, quam toties cramben repetere. Diuersa blandis sonis sunt cantica modulis diuersificata.

v. 6. *Vt modico noscenda ad fata labore.]* Optime. & ita habent editiones, & confirmatur fide Gemblacensis codicis. Bonincontrii temere mutauit *affecta pro ad fata*. Cuius mutationis ipsemet se auctorem profitetur. Quid clarius potuit dicere Manilius, quam turbamillam mollem & Musicæ potius quam Astrologiæ natam esse modico labore ad fata noscenda? Quis hæc non intelligit? Ptolemæus ad verbum dixit *ἀστρολογον*, loquens de eodem genere hominum. Non possum non mirari homines in plana via frigantes.

v. 7. *Hoc quoq; fatorum est.]* Non omnibus datum est fatorum legem discere. Nam à fato datur; fata discere.

v. 8. *At primum.]* A signis Zodiaci causæ & *ἡρώων καὶ φασγῶν* desluunt. Ex autem *ἰδιότητι* considerantur aut *ἕκαστὸν τῶν ἡρώων καὶ σπυρίων καὶ τῶν ἀστρολογικῶν*, aut *ἡρώων* αὐτῶν *μόνον* καὶ *διδρακτικῶν*. idque dupliciter: aut *καὶ αὐτὰ*, aut *ἑκαστὸν ἄλλα*. Nam *καὶ τῶν ἡρώων τῶν σπυρίων* promittit quidem ipse: sed non comparent. *τὰ καὶ αὐτὰ* multis modis diuisionem recipiunt. aut *καὶ τῶν ἡρώων*, *ἀστρολογικῶν*, *διδρακτικῶν* aut *καὶ τῶν εἰδῶν*, *λογικῶν*, *ἀλλογῶν* aut *καὶ τῶν ἡρώων*, *ἡρώων*, *ἡρώων* aut *καὶ τῶν σπυρίων*, *διδρακτικῶν*, *διδρακτικῶν*.

ἡμορρα. aut χτὶ τῶν ἁπλῶν πρὸς τὰς ἄρας, δίσωμα, Ἐπὶ τῶν σφαιρῶν. aut χτὶ τὸ κῶδξ, ὑποσφαιρῶν, ὁρῶσα δία. aut χτὶ τὸ ἔχον πρὸς τὸν τόπον, ἡμενῶν, νυκλευῶν. aut χτὶ τῶν διαδῶν καὶ βίαν, ἡμενῶν, ὑδατῶν, ἐπαμφανέζοντα. aut χτὶ τὸ πλεονάζοντα, ἢ ἐλαττωμα, πολύτρονα, ἢ τοὶ πολύτροποι, πολύτρονα, ἄνα, σέξ, ἢ τοὶ σέξων, ὅτι κῶντα. Sunt & ἑρμῶνα, ἀνέπνευ: & alia. Hæc Manilius. quibus contenti erimus. Nam longe plura sunt apud Firmicum, Paulum Alexandrinum, & Arabas. Nos de multis hæc pauca delibauimus explicandi auctoris nostri.

v. 9. *Nam mascula sex sunt.*] Alterna ab Ariete mascula sunt: reliqua feminina. Arabes, puto ex Ægyptiorum Myriogenesi etiam sexum in *μονομαχίας* Signorum notant: quæ omnia ἀνδριόγυνα sunt, καὶ σφαιρα.

Ibid. *Nam mascula sex sunt.*] Prima Signorum diuisio χτὶ φύον.

v. 12. *Cernis, ut aduersus.*] Transpositio. Ita digere:

Diuersi totidem generis sub principe Tauro

Alternant genus, & vicibus variantur in orbem:

Cernis, ut aduersus redeundo surgit in arcum?

Alternant genus duce Tauro, & sunt feminina. Dux enim femininus, quia surgit auersus.

Ibid. *Cernis, ut aduersus.*] Omnino legendum *auersus*, nisi nobis auersa mens est. Taurus auersus surgit, posterioribus, non anterioribus. Eius enim ἀπὸ τοῦ prior surgit, quam τὸ βύνατον. In Apotelesmatis.

Auersus venit in calum, diuesque puellis.

Propterea femininum est. Nam & κυανδῆος, quod auersus, & ἦλος, quod diues puellis. Notum illud: *Si tu auersus & aduersus impudicus es.* Qui *aduersus* volent legere, quin alium quam se traducunt? Si taurus est auersus, quomodo potest esse aduersus? Mitatus sum pruritum contradicendi & μισολήθων. Et ille sciolus, qui contextum maluit interrompere in cluso versiculo in parenthesin, ne à nobis transpositionem animaduersionem sequeretur, quid merebat? Qui ita facit, nullum habet sensum elegantiae litterarum, ut taceam χυανδῆος.

Ibid. *surgit in arcum.*] Si non est mendum, dixerit, quia κυρτός, καὶ κυανδῆος. Et ita Claudianus:

Surgeret in phalamum ducto quippe Pelion arcu.

Id est, quum Pelion in arcum concameraretur. Sed propius ad mentem Mantlii alibi:

Umbratura Deam retro sinuatur in arcum Bellua. —

Nisi ab eadem mente legerimus *in arcum*. quod olim faciebamus, & nunc valde probamus.

v. 13. *Humanae etiam.*] Secunda diuisio Signorum, καὶ ἑδῶ, λογῶν καὶ ἄλογα. Λογὰ καὶ ἀλόγα τοῖς δὲ sunt Gemini, Virgo, Libra, Aquarius. Cetera sunt ἄλογα καὶ ἀνεπίμορφα.

v. 14. *Nec mores distant.* Hæc omnia interpungenda.

Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum

Ingenium facient. Etiam signanda. — vel quin jam.

Ibid. *Pecudum pars.* τὰ αἷονα καὶ θηριώματα θηριώδεις efficere ait. Sed distinguendum fuerit : τὸ αἷονα τὰ μὲν ἡμεῖς, καὶς, ταύροι. τὰ δ' αἰμαῖς, λέον, σαρπίγες.

v. 15. *Quæ jam signanda.* Omnino aliud est. Ideo legendum. — etiam signanda, aut quin jam, aut tale quid. Est enim tertia diuifio καὶ τὴν αἷοναν, quæ propterea dicuntur μονόβητα, ἰδιόβητα, ἰδιοφυῖ, μονάζοντα. Certe vel oculatissimum quenque non Cenforum nostrorum, quos non facimus nauci, sed doctiorum hic locus fugere poterat. Nam qui diuisiones has ignoraret, ista cum superioribus conjunxisset, quod quidem commissum est in editionibus vulgaribus.

v. 16. *propriaque sorte.* Propterea vocantur ἰδιόβητα, Latine singula. Sors ἔπαι. Nam imperitè editum erat *sorte*, vt *sepe* alias. Vulgus indoctum nescit distinguere Fortem à Sorte : quæ inter se differunt, vt τύχη & ἔπαι. Hæc puerilia sunt. Sed tamén propter pueriles velitationes monenda.

v. 17. *Nunc Bini insiste.* Vt illa superiora καὶ αἷοναν, ita hæc contraria ratione καὶ ζώοναν. Et est quarta diuifio. Binorum alia difuncta, quæ dicuntur ζώονα, δίδυμα, καὶ ζυγανῖ, & Paria : vt Gemini, Pisces. Alia concreta & Συμφυῖ, quæ dicuntur δίμορφα καὶ δίφω, Capricornus, Sagittarius.

v. 19. *Ambiguisque valent.* Lege ex Gemblacensi :

Ambiguisque valent, quis sunt collegia, satis

Ad meritum noxamque. —

Optime. Nam ea, inquit, plurimum valent ambiguis satis ad meritum & noxam, quibus sunt collegia duorum corporum : tanquam Gemini sint collegæ inter se, & Pisces. Itaque hæc signa dicuntur Paria, quorum alia sunt respicientia se, vt Gemini ; alia auersantia, vt Pisces. Alteri ad concordiam, alteri, ad odium possent. Vide αἰμαῖαν ἢ ματιστοχρίαν.

v. 22. *Hic coniuncta manens.* Geminorum καὶ διμορφία connexis brachiis.

v. 23. *Dissimile est illis.* Alter enim βόρις, alter νότις. vetus Sphæra.

τὸ δ' ἑξῆς μὲν λέγει, τὸ δ' ἀποφασίζον
αἰμαῖαν ἢ διδυμὰ ἔχειν εἰλέει κύκλῳ.

ὁ μὲν βορέης κλιματὶ ἑδῶν πόλιν,

ὁ δ' εἰς νότον κλιματὶ εἰς διδυμὸν βίβλιν.

v. 25. *Atque hæc ex paribus toto gaudentia celo.* Ineptissime. Gemblacensis recte :

Atque hæc ex Paribus toto gaudentia censu

Signa means. —

P

Ibid.

Ibid. *toto gaudentia censu.*] ἁλόντες, ad differentiam ἡς διμύων, de quibus mox.

v. 6. *Signa manent.*] Repone *meant*, ex Gemblacenſi. Bonincontrius quoque habet. Meare ſigna, quod toties totiesque Arato eſt Ἀσὶς. Sic in Sphæra barbarica:

Sed regione means Cepheus humentis Aquari.

Ibid. *nihil exterius mirantur in ipſis.*] In ipſis, in ſe ipſis. Manilianum. Nihil alieni habent. Sane enim duo quidem, ſed eiufdem formæ & cognata. Nihil exterius habent, vt Capricornus ex Capro & Piſce: Centaurus ex homine & bellua.

v. 27. *Amiſſumue doleat.*] Non enim dimidiata ſunt. vt Centaurus eſt ſemiferus homo, & ſemihomo fera. neque totus homo, neque tota fera.

Ibid. *quedam quod parte recifa.*] Malim, *quedam quoque.* Eſt ἡ ἀδιάφορος ἡ οὐκ ὅμοια. Ἐκείνων τὰ μὲν διδυμα, τὰ δὲ διμύων, ſiue διδυῶν. Parte recifa, quod dimidium alterutrius animalis habeant.

v. 29. *Vtque Capricornus.*] Lege; vt olim emendauimus, & adſtipulatur Gemblacenſis:

*Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum
Iunctus equo.* —

v. 30. *pars huic hominū.*] Gemblacenſis: — *pars huic oris, ſed nulla prioris.* Sed huic equo, cui commiſſus eſt dimidiatus homo, anterioris hominis nulla pars eſt. Nam purus equus eſt dimidius, vt anterior pars purus homo dimidius.

v. 32. *Diſtat enim.*] Διſταμα. quæ differunt à Geminis, ſeu Paribus: quæ ſunt, quæ præcedunt Signa Tropica, Gemini, Virgo, Sagittarius, Piſces: non vtique à forma dicta, ſed ab effectu. Duplicem enim habent, qua contingunt & præteriti temporis finem, & principium ſequentis: Gemini quidem affectum ver, & ineuntem æſtatem: Virgo æſtatis finem, & principium Autumni. Sagittarius Autumnum relinquit, Brumam excipit. Piſcium alter conſummat hiemem, alter ver ſufficit.

Ibid. *Diſtat enim.*] Eſt quinta diuiſio ἡ τῶν ἡσίων ἀπὸ τὰς ἀέρας.

Pag. 35. v. 1. *Nec faciet ratio.*] Nec facie. Etiam ita Gemblacenſis. Non quod facie gemina vt Virgo, ſed quod gemini temporis confinia tenet, æſtatis deſinentis, & Autumni ineunſis.

v. 5. *Quod duplices reſinent.*] Συναιροῦντα τῶν παρωρχημάτων, & τὰς ἀέρας.

v. 6. *Vt quod ſubſequitur.*] Vt quos ſubſequitur.

Ibid. *ſub ſidera fratres.*] per ſidera. Gemblacenſis. Locutio Manilio familiaris.

v. 7. *Ex Geminis alter.*] Alter Geminorum dicitur ἄλλος, alter ἄλλων. Arabes Iracleus : corruptit, Aphellan. Sed

ابركلوس Abracaleus : Auellar, & لول. Auellar.

v. 10. *Ille senescens.*] Ita hæc concipimus :

Ille senescens veris, subeuntis at ille

Æstatis pars est : prima fors vltima parti.

v. 11. *prima fors vltima parti.*] *Prime parti.* Latinius dixisset priori parti. Nam est pars vltima antecedentis partis, nempe veris senescens : quod claudit, & æstatem excipit, διὰ τὴν ἥλιον ἀπὸς διατὸς χρόνους. Proclus, vel potius Geminus : Διόμα, ὅτι ἐν δύο ζωήσκησιν σωματίων, ἀλλ' ὅτι μάλιστα δύο ἔργον ὄν. τοιαῦτα δὲ ἐν ταῖς πάντα τῇ τελευτῇ αὐτῶν. Sed & veteres ipsi de his ita scripserunt : Omne tempus principium, medium, & finem habet. Principium dicitur ἔστι. Tunc enim æris in illud fit commutatio. Medium est fortius, vt & αὐτὴ fortior est. Extremum incipit in sequens degenerare. Ab eo igitur signa triplicis generis connectebant, ἔστι, ὑπὸ, δίσωμα. Igitur δίσωμα ob id dicta, quia vtrunque ὑπὸ & ἔστι contingunt.

Υ Ω Λ Φ ἔστι.

Υ Ω Μ Ξ ὑπὸ.

Π η ρ θ Χ δίσωμα.

v. 12. *Mitior Autumnus.*] *Mitior Autumnus molles sibi vindicat arcus*
Materiamque ori. Fera tergo membra rigentem
Excipiunt hiemem. —

Sagittarius parte hominis, quæ mitior est, respicit Autumnum, quæ & ipsa est pars anni mitior subeunte hieme. At parte, qua fera est, excipit hiemem.

v. 24. *mittunt in tempora signum.*] Male Gemblacensis : — *nunc jamque in tempora signum.* Nisi sit nunciantque. vt nunciant sit spondeus. quemadmodum illud, *Vt Nasidieni iuvis se cana beasi.* Sed recta est lectio *mittunt in tempora signum.* Tralatio à Prætorē, qui Circensibus signum mittendi currus dar, præeunte linea alba à carceribus, ad metam. Cassiodorus : *Alba linea non longe ab ostiū in vtrumque podium, quasi regula directā perducitur, vt quadrigæ progredientibus inde certamen oriretur : ne, dum se præpropere conantur elidere, spectandi voluptatem viderentur populi abrogare.* Ex his verbis Cassiodori intelligis quid sit apud Ovidium :

— *cogit nos linea jungi.*

Et Martialem: — *nec cessat linea diues.* Qui enim in suo nouitio opere de Circensibus negat Martialis verba huc referenda, fallitur. Nam ea linea non solum committendis quadrigis, sed etiam reliquis omnibus, adhibebatur, quæ ad ludos spectabant. quid? an Sparsiones erant sine spectaculis? Ergo neque sine linea. Puerilis est velitatio. Vbi reprehendendi sumus, tunc nominis nostri mentio frequens. Alias mirum silentium. Sed non querimus nostra aliorum fieri, quæ nos ipsi publica fecimus. Transenna vero dicitur funis ab vno extremo, ad alterum protensus. Atque ita hæc linea vocabatur. Glossæ: *Transenna*, βρόχῳ ἐν ἀριστεῖς τέλαται. Item, *Transenna*, ὑπὸ ληξ, ἀπὸ λαγῆ, μαππαὶ σημεῖον. Cedrenus: ἐν ἀρμαῖοις αὐτῶν ἱσχυῖν, καὶ τὴν ὑποκαταστήσιν ἀρμαῖον. Lucianus: τὴν ὑποκαταστήσιν ἀρμαῖον. Quod à carceribus ad metas extenderetur, ὑπὸ ληξ declarat. Quod ἀπὸ λαγῆ diceretur, docet Cassiodorus in iis, quæ ex eo jam produximus. Ad cuneos enim Theatri tunc discedendum erat loci capiendi causâ. Propterea Ouidius dixit. — *cogit nos linea iungi.* Signum, inquit, datum cogit τὴν διαρκαλασθῆναι, & in cuneis nos densare. Denstabant enim se, ne confusiac permixti & sibi & aliis spectaculum eriperent. Simile legas καὶ αἰνῶν μεμνημένοι Athenis. Sic τὸ μαππαὶ σημεῖον ostendit statim signum mappa à Prætorē mitti. De ea mappa, quæ Cedrenus & alii Græci infimæ vetustatis scribunt, non pigebit referre: μαππαὶ τῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἰδὲ καὶ ἐξ ἀτίας τοιαύτης. ἰδὲ τῶν τοῖς ἀτίας ἐπὶ τῇ ἀτίας διαρκαλῆς, καὶ δὲ τὸ παύσασθαι τὴν διαρκαλῆς, τὴν ἐν χερσὶν ἐκμαγῆν, ὃ καὶ μαππαὶ παύσασθαι καλῶν, ἐξ ἧς καὶ μαππαὶ, ἰσχυῖν. ὅτι δὲ καὶ μαππαὶ τὸν ἀγῶνα παύσασθαι. Idem Cassiodorus: Mappa vero, quæ signum dare videtur Circensibus, tali casu fluxit in morem: quum Nero prandium protenderet, & celeritatem, vt assolet, avidus spectandi populus flagitaret: ille mappam, quæ tergendis manibus utebatur, iussit abiici per fenestram, vt libertatem daret certaminis postulati. Hinc tractum est, vt offensa mappa certa videatur esse promissio. Omnino ex Ennio cognoscimus signum emittendis equis à Prætorē mitti solitum. Hic igitur Manilius elegantissime dixit, Capricornum mittere signum venientis hiemis, tanquam Prætorē quendam, qui, quod cutrus emittebat signo dato, ab eo ἀφῆτος dicebatur, vt locus ipse ἀφῆτεια, hoc est carceres. ἀφῆτος est, qui Romæ editor Circensium, idem qui ludos committit. ἀφῆτος est ludorum curulium, vt Munerarius gladiatorum. Dicitur & κύριος τῆς ἀφῆτειας. Cuius enim magistratus erat Circensium editio, eiusdem & signi missio. Ab eo Planetæ, ἀφῆτος, καὶ κύριος τῆς ἀφῆτειας apud Astrologos ab eadem translatione: item οἱ κύριοι τῆς ἀφῆτειας λαβόντες ἀφῆτος. Ab eadem mente χρόνων ἀφῆτος Ptolemæus dixit, vt hic Manilius mittere signum in tempora. Sic & locus ipse, vnde mouetur Planeta, ἀφῆτεια & ἀφῆτος τὸν, qui in Circo dicuntur carceres. Ac, vt factiones quatuor Circensium erant, ita & factiones quædam sunt stellarum, quæ dicun-

de
ca
Pla

Vt
4
7
6
don
om
78

7
ca

7
7

dicuntur *ἀπλοῖς* : vt qui sunt eiusdem factionis *ἀπλοῖς*, *Κωμῆταις* : qui contrarie, *μακροῖς*. Factiones proprie in ludo pilæ dicebantur, & Factores. Plautus Curculione:

Tum isti, qui ludunt datatim, seruiscurrarum in vias.

Et datores & factores omnes subdam sub solum.

Vt Latini in ludo pilæ Factiones vocabant, ita etiam Græci *ἀπλοῖς*. Pollux: *ἐν τῷ λυγιστικῷ τῷ παλαιῷ ἱεροῦ δὲο χαμῆας ἰσθμῶν ἰσθμῶν τῶν ἀπλοῖς ἰσθμῶν*. vocat *ἰσθμῶν* τῷ *ἀπλοῖς*, vtranque factionem ludentium, quos factores dixit Plautus. Itaque toto calo errant, qui *ἀπλοῖς* in stellis conditiones vertunt, non factiones : vt ex veteribus Firmicus, recentiores vero omnes, quod sciam. Sed longe ineptius *ἀπλοῖς* Prorogatorem vertunt. *ἀπλοῖς* nullam prorogandi significationem habet. Arabes Græcorum *ἀπλοῖς*

vertunt cum puncto duro, quod ipsi *Τετρίδι* vocant, & quidein rectissime. Nam sine puncto *ἔστ* Græce *ἀπλοῖς*, *ἔσκαπα* Hispanice, Aquitanice. *ἔστ* Proprie de equo siue

emisso siue vinculis ruptis fugiente. *ἀπλοῖς* igitur cum puncto

recte ab ipsis vertitur, vt multa alia præsertim in Tetrabiblo Ptolemæi, in quo libro interpres probat se Hellenismi peritissimum fuisse. Ptolemæus de amicitiis loquens: *ἀπλοῖς ἀπλοῖς τοῖς τῶν ἰσθμῶν τῶν ἰσθμῶν* Sane hic *ἀπλοῖς* nullam vitæ prorogationem habet.

Neque aliquis opponat hæc esse Grammatica : nihil referre vtro modo vertatur : quæ est hodie imperitorum hominum impudentia, vt omnia, quæ ignorent, Grammatica vocent. Ego aio ad artem multum conferre, vtrum stella vitæ initia habere dicatur, an vitam prorogare. Diuersum enim munus est. Satis castigauimus prorogationes pro aphesibus, & conditiones pro factionibus. Qui enim *τὰς ἀπλοῖς* factiones vertet, multo clarius artem intelliget, quam qui conditiones. Castigentur igitur hæc.

v. 15. — *Qui te Capricornæ sub ipso Pramittit.* Sub ipso, Maniliæ, sub se ipso. Itâ postea loquitur.

Quosque Arses præ se mittit.

v. 17. *tempora pisces bina ferunt.* Gemblacensis: *Bina dicant.* melius, meo iudicio. Textus Bonincontrii *Bina ducunt* : quæ sunt vestigia veræ lectionis.

v. 19. *reuolens decurrit ab astris.* Gemblacensis — *decurrit in astris.* Et merito. quis enim antea hæc intelligebat? Quum Sol est in aquaeois astris, in Piscibus scilicet.

v. 20. *Hiberni coeunt cum ver tunc roboris imbres.* Veram lectionem tam deplorati loci tibi præstamus hanc esse:

Hiberni coeunt cum vernis roboris imbres. Verni rores huiusmodi hibernos imbres solent excipere.

Est enim omnino, ut dixi, ἡμικτοῦ; cuiusque interciso in Pleiadas definit, ut veteres putabant. Neque vero prudenter ei caudam attribuit Vitruuius, quum antea inchoatum, & ἡμιτελὴ designasset. Vnde enim cauda interciso? Attribuit ei caudam & Plinius libro 11. Sed eadem lasciuia caudam interciso attribui possunt, quæ vixit, quæ vere nullam habet. Vrsi enim habent non caudam, sed loco caudæ ὄπισθον. Sed & in Calippi parapegmate notatum fuit. καὶ Τυρῶν. τὴν ταύρι κήρυξ δαυί. Item ἑ Ταύρων. τὴν ταύρι ἡ κήρυξ δαυί.

v. 24. *testudine Cancrum.*] Testudine vocat, ut Græci φαλίδε. Nam ut φαλὶς in Architectonica est testitudineum opus: sic testam Cancrī φαλίδε posse dici auctor Homerus, qui Cancros φαλιδόμους vocat in Batrachomyomachia. Testudinem Latini omnem camerationem: Græci etiam ὄρεον. Et quæ in Lyra testudo à Manilio dicitur, ea Græcis ὄρεον. In Asterismo Lyra: ὁ λαμπρὸς ὅστις τὴν ὄρεον καλέμας λύρα.

v. 26. *Ne mirere.*] Pulchrum vero commentum: propter ἄλυσιν καὶ ἄλυσιν moras longarum dierum αἰτιολογία, quæ sunt anilia & futilia.

Ibid. *quum Sol aduersa per astra.*] Nam ἐν τῇ ἐναντίῳ eorum est ἀνίστησις, propterea aduersa vocat, & antea dixerat:

Et quasi seditio celum tenet.

v. 27. *Æstium tardu attollit.*] Attollat. Etiam Gemblacens.

v. 28. *Nec te praeceant.*] Lege praereant. Septima diuisione χεῖρ τὸ ἔχον αὐτῶν τὸν τόπον. καὶ ἡ δὲ αὐτῶν τὰ μὲν ἡμέραν, τὰ δὲ νύκτα.

v. 30. *Non cenebris aut luce suam peragentia noctem.*] Quid est luce agentia suam noctem? Gemblacensis prodidit fraudem. Habet enim suam peragentia sortem.

Non, inquit, nocturna aut diurna nocte aut die censentur. Nam ita varient, & quod æstate diurnum erat, hieme nocturnum foret. Sed perpetuas, inquit, stationes habent.

v. 32. *Omnia qua certis*] *Omnia quod certis.* Gemblacensis.

Pag. 36. v. 1. *mundi natura sacrata est.*] Lege:

Mundi natura sacrata

Temporis attribuit partes.

Quibus natura sacrauit stationes suas singulis. Infra:

Hic regimen Natura dedit, propriasque sacrauit

Vnicuique vices.

v. 3. *Nanque Sagittari.*] Signa diurna: Pisces, Aries: Sagittarius, Scorpions: Leo, Cancer, binis mediis intercepta. Illa autem bina media intercepta nocturna dicuntur. Nempe Taurus, Gemini: Virgo, Libra: Capricornus, Aquarius.

v. 3. *rapidique Leonis.*] *rabidique Leonis.* Gemblacens.

v. 9. *Nunc Pisces, Cancer.*] Omnino legendum:

Nunc Pisces, & Cancer, & acri Scorpios istu.

v. 10. *Aut vicina loco.*] Vel, inquit, vicinaloco, vel æquis partibus diuisis, nempe binis interiecta. Nam vicina sunt Pisces, Aries, Sagittarius, Scorpius, &c.

Ibid. diuisa aut partibus.] binis interiectis.

v. 9. *rotidem nec signa feruntur.*] Scribe; nocturna feruntur. Et ratio postulat, & Gemblacensis ita habet.

v. 11. *Castoris esse vices.*] *Castoris esse vices* olim legebamus. Idem Gemblacensis, sed cum traiectione: *Esse vices castri.* Castra vocat quaslibet stationes in Zodiaco. Alibi

in externis subsidans hospita castris.

Item :

Ipsis dant fines castris, capiantque vicissim.

Ausonius:

Septimus accepit limes rutilantia flammis

Recto castris. —

Ait igitur alterum hemicyclium à principio Arietis diurnum: alterum à Libra, nocturnum dici.

v. 13. *Sunt quibus.*] Alii masculina vocant diurna, feminina nocturna.

Hoc dicit.

v. 14. *Femineæ in noctem.*] *Femineam noctem.*

v. 15. *Quod nonnulla.*] *Legō, Quin nonnulla.* Sed tamen sibi suspectum est. Octava diuisio, *ἡ ἑστὴ διατάξ. ἢ ἡ ἑστὴ τὰ μὲν ἡγεαία, τὰ δὲ ὑδρωαία, τὰ δὲ ἰσχυροειδῆ.* Et quidem *ἡγεαία*, Taurus, Aries, Leo, Scorpius. *ὑδρωαία*, Cancer, Pisces. *ἰσχυροειδῆ*, Capricornus, Aquarius.

v. 16. *Neptuno debere genus.*] *ὑδρωαία*, Cancer, Pisces.

v. 17. *& effuso gaudentes aquore Pisces.*] Ad Catasterisum Piscium alludit. Nam Pisces in aqua, quæ ab vrna Aquarii defluit, dicuntur natæ.

v. 18. *ut quæ terrena.*] *ἡγεαία*, Taurus, Aries, Leo, Scorpius.

v. 20. *Positusque Deorum.*] *Gemblacensis Positusque Deorum.* Vtrumque præfert veterem lectionem, *hostisque Deorum.* Ita olim emendauimus, & quidem feliciter, ut omnes Latine intelligentes ad stipulatos speramus.

v. 22. *Sunt etiam media legu.*] *ἰσχυροειδῆ*, Capricornus, Aquarius. Post hunc versum retrahere illum: *Humida terrenis:*

Sunt etiam media legu communia signa,

Humida terrenis aquali fœdere mixta.

Ambigua terre Capricornus, & aquorū vndis:

Parque mari nitens semper fundentis Aquarii.

Et hæc quoque olim non infeliciter à nobis restituta, quod nescio, an vlli nostro-

nostrorum Simiotum in mentem venire potuisset. Certe hæc opus habebant non vulgari attentione.

v. 23. *Humida terrenis atque illi degere mixta.*] Primum hunc versiculum pristinis sedibus restituiimus. deinde emendauimus. *aquali sedere mixta.* Olim placuerat, *aquali lege remixta.* Sed vera est hæc posterior emendatio. Qui aliquo iudicio præditi sunt, nunquam reclamabunt.

v. 24. *Ambiguus terra Capricornus.*] In Sphæra veteri de Capricorno:

τὰ σφῆδ' ἢ μὲν αἰγρόλαμα δύνει.

ἢ σφῆδ' ἐπιδυν ἰχθύος θαλάσσιον.

ἢ μὲν ἢ γὰρ σφῆδ' ἡλιοφόρος.

ἢ δ' ἐν κλύδωνι πῆχ' ἡλιοφόρος.

v. 25. *Par[s]que marina nitens.*] Legendum quidem: *Par[s]que mari nitens.* Caterum an ita pingeretur Aquarius, vt dimidiatus tantum appareret, equidem nescio, & an Ovidius eo alluserit.

Iam puer Idæus media tenus eminet aluo.

Et liquidas mixto nectare fundit aquas.

Nam etiam de dimidiato Aquario oriente intelligi potest. Certe poetæ videntur dimidiatum oriri voluisse. Aratus:

ὕδροχοιο μέσῳ περὶ τοῦ μέσου.

Itaque præbuit anam Attalo locum deprauandi, qui legebat ἡν περὶ τοῦ μέσου. Sed castigatur ab Hipparcho. ὕδροχός, inquit Hipparchus, τῇ δὲ κοίμῳ καὶ μισσηβείας πρὸς ἀρκτος τὰ μὲν καὶ τὸ σφῆδ' ἢ τὸν κεφάλῳ μέση πολὺ ἐπιθῶντα τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ οἷς τὸ πρὸς ἀρκτους μέρος ἔχει. τὸ δ' ἢ τῷ πρὸς ἀρκτους πρὸς τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ. ἐν τῇ τῷ ζῳδιακῷ τὰ μέσα αὐτῇ καὶ. Si igitur ita medius secatur à Zodiaco Aquarius, vt altera pars in Aquilonem, altera in Austrum excidat, profecto Oriente illa parte Zodiaci, quæ medium secat, orietur Aquarius media tenus aluo. reliqua pars adhuc erit ἐν τῇ περὶ τῇ. quod Manilio est in mari esse. Sed propterea non satisfit menti Manilii. Nam ipse ait semper mari niti alteram partem Aquarii, vt sit ambiguum signum terrestre & marinum: ex quo manifesto indicat pingi solitum dimidiatum extra aquas eminentem. Alioqui quomodo ambiguum signum maris & terræ esset? In Kalendaris Rusticis Romæ totus expressus est, non dimidiatus. Ovidius intellexit de diuidia parte oriente, quomodo accipiendum in Parapegmate:

vi. Eid. Febr. ὕδροχός μὲν ἀνατρέπει.

v. 26. *animum desistere caussis.*] Gemblacensis *desistere curis.* Nona diuilio, κατὰ τὴν πλοῦν κτημα, ἢ ἐλάττωμα. τῷ ζῳδιακῷ τὰ μὲν πολὺ γῆ, πολὺ ὕδατος, πολὺ τέχνης. τὸ δ' ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἀνατολῇ.

v. 28. *Fecundum est proprie.*] πολὺ γῆ, seu πολὺ ὕδατος, seu πολὺ τέχνης sunt, Cancer, Scorpis, Pisces.

v. 30. *Sed steriliu Virgo est.*] Signa στείρα, στείρα δὲ, ἄγῃα sunt Virgo, Leo, Aquarius.

v. 32. *Inter vtrunque manes.*] Quæ neque *πολύγονα*, neque *συνέγ*, ea dicuntur *κινά*: Capricornus, Sagittarius, Aries, Libra, Gemini, Taurus.

v. 33. *Et qui contento.*] Gemblacensis, *Et qui Cretæo*. Dicitur enim Minois regis Cretæ filius.

Ibid. *Centaurus in arcu.*] Centaurus in arcu *ἑλκυσεν. ὁ κένταυρος ἐπὶ τῷ τόξῳ*, hoc est *ἐπὶ τόξῳ. ὁ αὐτὸς ἐπὶ κέντρῳ, ἐπὶ κέντρῳ*. Sic alibi: — *geminumque sub arcu Centaurum* — Sic Cicero: *Homo in tenui re, αὐτὸς ἐπὶ ὀλίγῳ χρεματῶν*.

Pag. 37. v. 1. *aquantem tempore Libram.*] *Lege: aquantem tempora Libram.*

v. 3. *Nec tu nulla putes in eo commenta vocasse Naturam.*] Legendum *commenta notasse Naturam verum.* — Decima diuisio, *δρακῖνα*: Leo, Sagittarius, Aries.

v. 6. *Aut qua recta suis.*] Vndecima diuisio extra ordinem. Nam *ἑρπύδα*, siue *ἑρπύς*, item *χερῖμανα*, siue *κατερρίμματα*, omnia sunt *χρὶ τὸ κέντρον*. Atque de iis, quæ *χρὶ τὸ κέντρον*, supra dictum est in sexta diuisione.

Ibid. *Aut qua recta suis.*] *ἑρπύδα*: Virgo, Gemini, Aquarius. *Libratur* hic dictum, vt in architectonica, quæ recta ad libram in plano collocantur, librari dicuntur: vt apud Cæsarem *machina ad libram* dicuntur *destitui*. Apud Ouidium aliud est:

Et iam finitima corpus librat in herba.

Nam ibi, vt in tormentis, librari lapides, & saxa dicuntur: Gallice *essancer*.

v. 8. *Vel qua fessa sedent.*] Corrige ita in textu, vbi operæ perperam ediderunt, *vt qua fessa*. Sedentia, vt diximus, ad sextam diuisionem pertinent. Sedentia sunt, siue *καθίστονα*, Taurus, Libra, Capricornus.

v. 10. *Libra sub emerito conscendens.*] Gemblacensis *confidens*. quod proprium à labore in sede se collocantium. Textus Bonincontrii quoque ita habet. Sane accomodatum ad *καθίστονα* priscam. In Calendario enim rustico Romano Episcopi Vallenſis Libra confidit, quæ tamen hodie pingitur stans. Quam inepta erat vulgata lectio, tam notabilis est Gemblacensis.

Ibid. *orbe laborum.*] Orbem laborum vocat, quod pensum alii. *τὸ κέντρον*. Quotidianus enim labor redit in orbem. Et operarii laboribus defuncti collocant se quieti, qualis Libra pingitur.

v. 11. *Tuque tuo Capricorne gelu.*] Et Capricornus quoque contractus pingitur: vt alibi:

— *Et angusto Capricornus sidere flexus:*

Et procumbens quoque quemadmodum bos, vt extat in eodem Calendario rustico. in quo plane *ἑλκυσῶν* est vterque tam Capricornus, quam Taurus.

v. 15. *Quod si solerti.*] Vndecima diuisio. *ῥακῖνα*, siue mutila. Auctores artis *μελοποιήματα* vocant.

v. 17. *Scorpius in Libra consumit brachia.*] Chelæ Scorpii in Libra consumuntur. Et nos alibi monemus Scorpionem occupare partem duorum Do-decatemiorum: quo nomine duplex dicitur Germanico in *ἀνδύτραι*:

Scorpius hinc duplex, quam cetera, possidet orbem,

Sidera, per Chelas geminato sidere fulgens.

Vnde *ἡλαιο* Græcis sæpe pro Libra, vt in multis locis apud hunc auctorem. Virgilius:

— ipse tibi iam brachia contrahit ardens

Scorpius, & cali iusta plus parte reliquit.

Hoc est: tibi reliquit locum Libræ. Hinc Poeta vetus:

Et libram, quam Caesar habet. — Adde quod alludit ad natalem Cæsa-ris Augusti principio Libræ, VIII Kal. Octobres Iulianas. De quo alibi.

v. 18. *Succidit incuruo.*] *ἐκλάζει.* Aratus:

Ταύροι δὲ Σκλάβων ὅσην περιφέρουσιν ἐκλάζει. Lucanus:

Æthiopumque solum, quod non premeretur ab vlla.

Signiferi regione poli, nisi poplite lasso

Vltima curuati procederet vngula Tauri.

v. 19. *Centaurus superest.*] Nam Centauri *ἡμιανθρώποι*, vt pingatur dimi-diato vultu. Centaurus est etiam dimidiato vultu in illo luculento rustico Calendario Episcopi Vallensis, quod longe meo iudicio elegantius, quam illud, quod etiam vidimus in palatio Farnesiano, in quo Sagittarius pleno vultu visitur, non dimidiato. Apud Iuvenalem simile est.

— Et statua meditur prælia lusa.

v. 24. *Temporibus quoque sunt.*] Duodecima diuisio eadem cum quinta. Nam τὰ *δίσωμα*, quæ in illa tractantur, eadem sunt cum iis, quæ in hac pro-ponuntur, quæ ideo dicuntur *χρονικά*, quod desinant in principiis quatuor temporum anni, Pisces quidem ineunte vere, Gemini æstatis principio, Vir-go Autumni, Sagittarius hiemis.

v. 27. *Quatuor in partes scribuntur.*] Fortasse tribuuntur scripsit Manilius. Sed vulgata in lectionem non improbamus.

v. 29. *Nec satis est proprias signorum noscere formas.*] Proprias formas di-cit, quod *ἰδιομόρφους* propriarum formarum vires, hoc est, τὴν *ιδιότητά* τῶν *μορφώσεων* dixisset. τὰ *ἴδια* καὶ τὴν *ιδιότητά* αὐτῶν, vt diximus, tripliciter con-siderantur, καὶ αὐτὰ, καὶ ἄλλα, καὶ ὅτι τὴν *πλανομένην* οὐκ αὐτῶν. Sed tertia, quam promissit, non compareret. Prima absoluta, superest secunda, ἡ *ἴδια* καὶ ἄλλα οὐκ αὐτῶν, quæ *ἡμιανθρώποις* dicitur, vulgo Alpectus. Nam apud vete-res hoc verbi non reperies. Censorinus Conpectus vocat.

v. 30. *Consensu.*] τῇ *οἰκείωσιν*. τῇ *συμφωνίᾳ*.

Ibid. fata movent.] Decernunt. *ῥαδεν*, τῇ *οἰκείωσιν*.

v. 31. *Atque alii alia.*] αἱ *μορφώσεις*, quarum paulo ante meminuit.

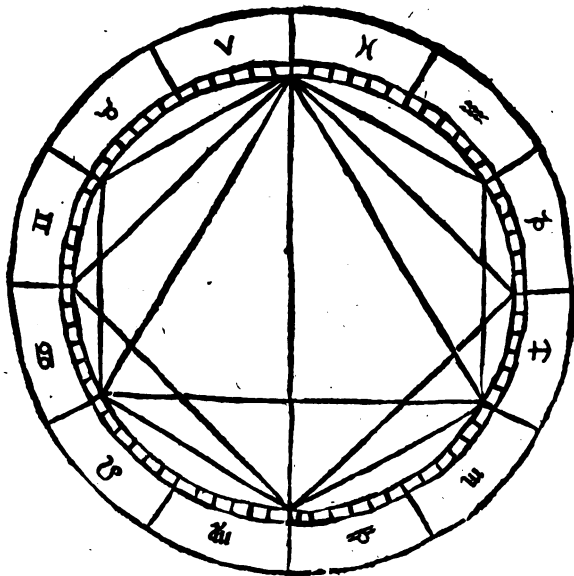
v. 33. *In tres aequales.*] Esto circulus Zodiaci partium cccxx. Eius semissis clxxx *quatuordecim in diametru* efficit: triens cxx triquetri aquilateri: quadrans xc tetragoni latus: sextans lx Hexagoni.

Ibid. *In tres aequales.*] A triangulo isopleuro primum *quatuordecim* aggreditur. Tres lineæ æquali ductu faciunt trigonum isopleuron: cuius latus quatuor signa absoluta intercipit. Quatuor enim signa triens circuli.

Pag. 38. v. 2. *Et quacunq[ue] tamen.*] *no tamen* totam sententiam perturbabat. Extricat Gemblacensis, in quo est, *Et quacunq[ue] ferit*, optime. Quacunq[ue] ferit, siue percutit latus trigoni, ea dicuntur signa trigona. Quo enim definit linea, aut quo incipit, dicuntur ea puncta initia trigoni.

v. 3. *In tria partitur.*] Hic quoque *no partitur* non minores tenebras offundebat. Legendum enim *partitur*. Totus locus ita concipiendus:

CONFIGURATIONVM DIAGRAMMA.

Es qua-

No

Est

prin

gon

ma

for

ca

go

ac

m

c

c

*Es quacunque feris, dicuntur Signa trigona,
In tria partitus quod ser cadit angulus astræ,
Qua diuisa manent ternis distantia signis.*

Non indigent interprete.

v. 4. *Qua diuisa manent ternis distantia signa.*] Scribe:

Quæ diuisa manent ternis distantia signis.

Etiã Gemblacenſis habebat ternis. Quæ linea ferit, ea ſunt trigona. vt à principio Arietis, ad principium Leonis linea ducta facit angularia ſigna trigona Arietem, & Leonem, & tria ſigna intercepta relinquit, Taurum, Geminos, Cancrum. Ergo Signa trigona ſunt, quæcunque manent ternis distantia ſignis.

v. 5. *Laniger & paribus.*] Scribe: *Laniger è paribus.* — poſtquam docuit, quomodo fiat, & quatenus dicatur trigonum, nunc quæ dicantur trigona, exponit. Qui legebat *vs paribus*, ſolens delirabat. Sed cibus illi erat à nobis diſſentire, vt aliis illepidis capitibus vſiuenit, quod hominum genus cum maxima voluptate, & riſu quotidie expior.

v. 9. *Per totidem toti.*] Tam deſperato loco ſuccurrit Gemblacenſis: qui pro *toti* habet *totius*. Nimirum *fortis* ſcripſerat Manilius, vt ſolet; id eſt *τῶν μοίρας*. vt poſſis perſpicere *δὲ τοῦ* nos olim diuiſaſſe hic deſſe, verbum, quod *μοίρας* exprimeret. Itaque *Partes* legebamus. *Deſunt*, id eſt ſuperſunt. Reliqua quæ non tetigimus. *τὰ λοιπὰ, τὰ λεγόμενα*. Gloſſæ: *Deerit, ἀδελφίδη*.

v. 10. *Sed diſcrimen eris dextris ſeu cauſſa ſiniſtra.*] Diſtinguendum.

Sed diſcrimen eris dextris, ſeu cauſſa. Siniftra

Quæ ſubeunt: quæ præcedunt, dextra eſſe feruntur.

Dextra ſigna ſunt *τὰ προηγούμενα ἢ προαναφαιρόμενα*. Siniftra *τὰ ὑπομείνω*. Res ipſa loquitur. Conſule diagramma. Quintum Signum ab Arietis principio eſt principium Leonis in conſequentia. Leo igitur eſt ſiniſter. Rurſus quintum ſignum in antecedentia, eſt Sagittarius. Proinde Sagittarius eſt ſignum dextrum trigoni Arietis.

v. 13. *Hoc ſatis exemplo eſt ad quæ diuerſa.*] Legendum:

Hoc ſatis exemplo eſt. At quæ diuerſa quaternis

Partibus equali laterum ſunt condita ductu, &c.

Ibid. *At quæ diuerſa.*] Nihil muto. Sed conſtat mihi Manilium ſcripſiſſe *diuiſa*. In Gemblacenſi duo hæc, *diuiſa, diuerſa* commutantur.

v. 15. *Quorum designat normalis.*] Normalis linea, ἢ *τὰ εὐθὺς*: linea, quæ ad perpendicularum cadit, id eſt *κατὰ ὀρθὴν*. Itaque *ὀρθὸν γωνία*. Quintiliano recte dicitur normalis angulus. Nam poſteriores male rectum angulum vocant, vt non diſtinguant *τὸ ὀρθὸν γωνίᾳ* & *ὀρθίαν*.

Ibid. *Quorum designat.*] Quorum anguli normales ſunt. Signa tetragona.

Q 3

v. 16.

v. 16. *Dextra ferunt Libram Capricornus spectat & illum.*] Interpolatio sunt hæc. Gemblacensis hic mutilus est, & corruptus Bonincontrii textus habet:

Dextra fert Libram Cancer Capricornus & illam.
Quæ recta est lectio. Et tota sententia ita concipienda.
Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
Conspicit hunc Aries, atque ipsum partibus æquis
Cancer, & hunc laua subeuntis sidera Libra.

Consule diagramma. Non opus est Mercario.

v. 18. *& hunc lana.*] Gemblacensis *lana*: quomodo superius *Dextra*. Incipiat Tetragonum à Libra. Libræ dexter Cancer, Cancro Capricornus, Capricorno Aries, Arieti Cancer, *eis τὰ ἀντιμέτωπα*: at Cancro rursus sinistra est Libra *eis τὰ ἐνόμενα*. Insigniter hic locus deprauabatur ab eo, qui à nobis didicisse ægre ferebat. Sed æger zelotypia animus motat, quantum potest, alas: nondum tamen volare didicit.

v. 19. *Semper enim dextris censentur signa priora.*] Mirum genus loquendi: Signa censentur priora dextris: id est, eo censentur priora, quod dextra sint, τὰ δεξιά τῶν.

v. 20. *Scilicet in totidem.*] Lego: *Sic licet in totidem.* — Hoc, inquit, modo licebit cætera Tetragona exornare, ternis signis latus instruendo. Quarta enim pars Signorum sunt tria signa.

v. 23. *Sed si quis contentus erit.*] In Gemblacensi titulus huic capiti prænotatus erat: DE MENSURA EORVM SIGNILITER ATQUE PARTILITER. & quidem recte. Nam trigona aliter signiliter, siue *σημαίνω*, aliter partiliter, siue *μεμενῶ* capiuntur: quod signiliter, hoc est, si quinque absoluta signa comprehendat latus trigoni, erunt partes 61, quæ excedunt trientem de 600 LX partibus. At si partiliter, hoc est, tertiam partem circuli acceperis, tunc comprehendet quatuor tantum signa absoluta.

Ibid. *Sed si quis contentus erit.*] Si quis illa non secundum partes Circuli, sed secundum signa æquare voluerit, falsus erit: puta, si quis ita quadratum componere voluerit, ut putet quaternis signis includendum, & Trigonum quinis, ita ut *σημαίνω*, non *μεμενῶ* ea ratio putetur. Nam si à principio Capricorni ad finem Tauri, ducatur linea, ea includet quinque signa absoluta. Sed erit latus trianguli isoscelis, non isopleuri, cuius basis erit duorum signorum.

v. 24. *Diuisum signis.*] Legendum: *Diuisum ut signis.*

v. 29. *Qui tamen ex signis.*] Non statim sequitur, ut trigoni vim sentire possit, qui in signo angulari natus est. Nam quia *μεμενῶ* constituendi sunt *σημαίνω*, si à xv parte Capricorni, ad xv Tauri, ducatur linea, & fiat Trigonum latus:

nilatus: sane qui secunda parte Tauri nascetur, non poterit vires trigoni sentire. Nam ita quatuordecim partes à trigono excluduntur.

v. 23. *Amisere loco dores.*] Eleganter. Nam in exemplo superiori licet Taurus, in cuius secunda parte horoscopus incidit, sit quintum à Capricorno signum; tamen nomine tenus erit trigonum, quatenus signum à signo quintum est, loco autem, id est *μικρὸν*, non erit. Amittit enim vires trigoni: quia partes non sunt absolutæ.

Pag. 39. v. 4. *Hunc autem numeri.*] Quod si à principio signi, ad finem quinti, ducatur linea, latus non efficit summam trientis. excedet enim. utpote quum quinque signa absoluta sint partes cī: quas oportebat esse cxx, ut sint triens circuli.

v. 6. *Quod quatuor duo sint.*] Locus pessime acceptus. Proculdubio legendum:

*Quod quum bis duo sint hac à dirimentibus astra,
Sic tamen extremum leui, &c.*

Error solens librariorum veterum *quum vi* pro *quum bis*. Inde posteriores librarii prioribus imperitiores *ex quumvis*, *quumvis* fecerunt, proclui errore.

Ibid. *Quod quum bis duo sint hac à dirimentibus astra.*] Dirimentia astra, siue signa vocat, angularia, quibus quatuor media stipantur. Quamvis, inquit, tibi concedam bis duo, siue quatuor signa à punctis dirimentibus esse, tamen latus efficit centum quinquaginta. Nam ex duobus dirimentibus signis, siue angularibus, vnum integrum accepisti, quum principium tantum eius assumendum esset, non finis. A principio enim signi, ad principium quinti, non autem ad finem quinti, ducenda erat linea. Anguli sunt signa dirimentia: quæ à similibus partibus sumenda sunt.

v. 7. *Si tamen extremum.*] Si tandem à principio signi primi anguli, ad finem signi secundi anguli numeres, puta à principio Capricorni ad finem Tauri, confiet numerus cī partium: hoc est, ut ipse loquitur, ter quinquagenum partium.

Transibit numerus formam.] Formam trianguli, τὸ *ῥῆμα*. Nam non amplius erit isopleuron, sed isosceles. Sic Censorino dicitur Hexagoni lateralis forma. sic infra:

Quadrati si forte volēs effingere formam.

Sed fortasse legendum *normam*. quod non est contemnendum.

v. 10. *finisque sequenti Consumet ductus.*] Ductus, hoc est linea illa consumet etiam sequentis lateris principia. Triginta enim illi auferet.

v. 11. *Consumet ductus.*] Ductus, linea tractus ipsius lineæ. Supra:

In tres aequales discurrit linea ductus.

Ibid. *Licet ergo signa trigona dicantur.* —] Licet trigonorum more quanta

quinta signa in latere habeant, tamen non seruant legem partium trigoni.
 v. 13. *Hec eadem species fallit.*] Gemblac. *fallet.* Idem quoque fallere
 potest in tetragono. Quamuis enim quatuor signa in latus includas, tamen
 nisi *semper* nonaginta partes tantum assumpseris, operam luseris.

v. 16. *Euenit, vt prima signi de parte prioru.*] Prius signum est dexter an-
 gulus. Sequens, sinister. Si à principio Capricorni, ad finem Arietis lineam
 duxeris: quatuor quidem signa in latus includeris. sed tamen quadrati lege
 non erit. Latus enim quadrati est nonaginta partium, hic vero, vt ipse lo-
 quitur, bis sexagenarum. Excessus erit, vt in trigono, xxx partium. Quid
 autem mouerit Manilius, vt rem tam puerilem tam anxie notarit, equi-
 dem causam comminisci non possum. Nam à principio signi, ad princi-
 pium signi, & partis, ad similem, fit ductus. Valde bardum esse oportet,
 qui aut erraret, aut quintum signum, quinque signa putaret esse. Nugato-
 ria sunt hæc.

v. 18. *Bis sexagenas facias sua summa.*] Deprauatissima sunt. Totus locus
 ita restituendus, & quidem minimo labore:

Si partem ad summam ducatur virga sequenti,

Bis sexagenas facias. Sin summa prioru,

Et pars confertur subiuncti prima, duorum

Signorum in medio numerum transique, refertque.

Gemblacensis retinet vestigia veræ lectionis.

Bis sexagenas facias in summa prioru,

Ibid. *Sin summa prioru.*] Ecce iterum vrget nos incommodo. Si qua-
 dratum à fine dextri Signi, ad principium sinistri putetur: quamuis à xxx
 parte Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa numerantur: tamen
 duo intercepta media includentur in latus, duo extrema excludentur. Ita
 latus erit bis tricenarum partium. Summæ deerit triens. Tricena enim
 hæc deerunt, quæ priori summæ; hoc est summæ prioris exempti supera-
 bant. Sane hanc Manilius *desiderare* amare non possum. Quis enim illi con-
 cedat ab vltima Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa comprehen-
 di? Sunt enim sexaginta partes tantum exclusiue, sexaginta & vna inclusi-
 ue, vt vulgus loquitur. Nam dodecatemiorum habenda est ratio. Do-
 decatemia vero in quauis parte circuli, vnde vnde incipias, reperiu-
 ntur. A quacunque parte Circuli tria continua dodecatemia accepe-
 ris, trientem Circuli absolueris. Is numerus, quem præscribit, constare
 non potest nec in trigono, si à prima Capricorni, ad tricesimam Arietis nu-
 meraueris. quatuor enim tantum signa erunt. neque in tetragono, si à
 prima Aquarii, ad tricesimam Arietis. Nam tria tantum erunt. Et tamen &
 trigono, & tetragono suus constabit partium numerus, quamuis signorum
 non constet, vt vult Manilius. Præterea quumfigurationes illæ à numeris

vocen-

vocentur, Sexilis à sex, quadrata à quatuor, triquetra à tribus, dimidiatus circulus à sex: si sexilis habeat duo signa, quadrata tria, triquetra quatuor, opposita sex, & signa illa per numerum figurationis multiplicentur: ea integrabunt circulum, hoc est XII signa Zodiaci, bis sex, ter quatuor, quater tria, sexies duo. Quod ex sequentibus diagrammatis patet.

HEXAGONA.

6

2	V	II	Ω	♄	♃	☿
	♅	♆	♇	♈	♉	♊

TETRAGONA.

4

3	V	♅	♄	♃
	♅	Ω	♈	☿
	II	♇	♃	♊

TRIGONA.

3

4	V	Ω	♃
	♅	♇	♃
	II	♄	☿
	♅	♈	♊

OPPOSITA.

2

6	V	♄
	♅	♈
	II	♃
	♅	♃
	Ω	☿
	♇	♊

V. 19. *Et pars confertur subiunctis.*] Ineptissime, vel potius nullo sensu. Legendum *subiuncti*. Angulus dexter vocatur prior. Ergo laeus vocatur subiunctus, merito.

V. 20. *Signorum in medio.*] Profecto Manilius scripsit: — *duorum*

Signorum medium numerus transique, refertque.

Numerus per duo media signa intercepta transit, eorumque summam refert duntaxat, non autem dirimentium, siue stipantium.

Ibid. *Signorum medium.*] Mirum genus: Signorum medium, media signa. Fortasse legendum *numerum*. Ita erit *medium* pro *mediorum*. Ita, inquit, summa transibit duorum mediorum signorum numerum.

Ibid. *refertque.*] Refert tantum media signa. quid refert? Triginta duplicat partes. at pars tertia desit, nimirum totius trianguli tertia pars, hoc est triginta. hoc est quod elegantissime dicit naufragium vnius signi.

Ibid. *transique refertque.*] *in dià dvoir*. Transita signa refert. Transitorum signorum refert numerum. Transita signa vocat intercepta. Infra:

Alterius ductus locus est per transita signa.

V. 23. *Naufragium facient partes vnius in ipsis.*] Distinguendum:

Naufragium facient partes vnius. In ipsis

Non igitur fas est signa numerasse trigona.

R

V. 24.

v. 24. *Non igitur satis est signis.*] Non satis est signiliter *ἐξιστάμεν* putare formas.

v. 27. *facies quum membra trigoni.*] Gemblac. *trigoni*. Recte.

v. 28. *Hic poscit quintam.*] Manifestum mendum deprehendimus olim; *quartam* pro *quintam*. Sed & Gemblacensis agnoscit *quintam*. Hic, inquit, hoc est in trigoni finitione centesima summa poscit quintam partem. Centesimam summam vocat *ἡ ἐξοττόδε*, centenarium numerum *ἰδιωτικῶς*. Cuius quinta pars xx. Ita sunt cxx in latere trigoni isopleuri. Illic, hoc est in tetragono, centesima summa amittit decimam. Decima centenarij x. Ergo fient xc in latere quadrati. Bonincontrius: *Hic poscit quartam partem*, id est, inquit, quatuor signa. Vides acumen. Et multa eiusmodi apud illum virum minime malum inuenies. Sed nos abstinemus à pædagogicis reprehensionibus.

v. 30. *Et quisunque quater cunctu.*] Lege: *quater iunctu*.

v. 31. *Quaque loca in triplici.*] τὸ IN abundat. Positio in sequenti, vt alibi:

Ne magna breuibus careant compendia dictu.

v. 32. *Quum signata via.*] Elegantissime dictum: hoc est, vbi coit angulus. Angulus est compendium viæ: quia aratur, & breuior fit superficies. Contra lineæ rectæ parallelæ sunt dispendium viæ, quia ab alterius extremo, ad alterius extremum, longior via est, quam ἐν τῷ κλίσει duarum. Non potuit dici elegantius.

Ibid. *Quum signata via.*] Quacunqne incumbit angulus.

v. 33. *Hu natura dedit*] Ex Gemblacensi repono:

Hu natura dedit communi fœdera lege.

Tota *ἡ φύσις* ita concipienda:

Et quisunque quater iunctu fauet angulus vsque,

Quaque loca triplici signatis linea ductu,

Quum signata via linquet dispendia recta,

Hu Natura dedit communi fœdera lege,

Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.

Pag. 40. v. 2. *Quacirca non omnis habet genitura trigonos Consumet ductu.* —] Desest τὸ QVÆ. Vt supra: *Ingenium Natura dedit*. id est, cui ingenium Natura dedit. Nisi dicamus *habens* non *habere* legendum esse.

Ibid. *Quocirca non omnis habet.*] Non omnis genitura, quæ habet ductus trigonos, statim dicenda habere, nisi consumptos & absolutos habeat. Vt à xv Arietis, ad 1x Leonis, numerantur quinque signa: sed non tamen absolutum trigoni latus habet illa genitura, nisi partiliter habeat, hoc est à parte data, ad similem.

v. 3. *licet ergo signa trigona Dicantur partes.* —] Ineptissime, & contra hypo-

hypotheseſin. Nam trigona tunc abſoluta ſunt, quum dicuntur partes, vel partilia. Sed Manilius ſcripſit: — *licet ergo ſigna trigona Dicantur partiſin.* — Signa trigonæ partiſin, id eſt Signa partiſin trianguli. Nam proſecto Aries & Leo ſunt ſigna trigonæ partiſin, ſive trigonilateris. Sed non ſtatim erunt trigona, niſi à parte, ad ſimilem partem numerentur.

v. 7. *Diſtat enim, an partes.*] Melius fecero, ſi totum locum, vt debet legi, appoſuero:

*Diſtat enim, an partes conſumat linea iuſtas,
Detrahetue modum numeri, quem circulus ambit,
Nunc tres efficiat, nunc quatuor vndique ductus,
Quos in plura iuber ratio procedere ſigna
Interdum, quam ſunt numeru memorata per orbem.*

Plurimum, inquit, intereſt, an linea, quæ aut trigonum, aut tetragonum facit, conſumat iuſtas partes, & partiliter accipiat: an vero detrahet numerum totius circuli, quum ſcilicet in plura ſigna procedit, quam ratio numeri per totum orbem poſtulat.

v. 8. *Detrahetque.*] Melius ad mentem Manilii *Detrahetue*. Detrahere, vel vt alii ſcribunt, detrectare, idem quod primigenium Detrahare.

v. 10. *Quos in plura iuuet.*] *Iuber*.

v. 12. *Sed longe maior.*] Quatenus ~~et~~ differant ſigna, docuit. nunc quatenus viribus. Longe, inquit, maior viſ trigoni, quam tetragoni. Quo enim propior nobis linea fuerit, eo efficacior. Quo maior *arcu remotior*, eo ab arcu ſuo remotior, & centro ſuo propior. Subtenſa in trigono remotior eſt ab arcu ſuo, quam in tetragono. Ergo nobis propior, qui centri vicem obtinemus. Efficacior igitur.

v. 14. *ſubmoto linea.*] Linea, ſi *arcu remotior*. Templo, arcu ſuo. *Horum*, tetragonorum.

v. 15. *Illâ magis vicina.*] Linea trigoni.

v. 18. *Deniaque alternis.*] Inepte hæc diſiungunt à ſuperioribus vulgata editiones. Nunc ad Hexagona pergit. Sexta pars Circuli, lx: quot partium latus Hexagoni. Denia vocat, quia eorum *arcu remotior* remotiſſima, ideoque obliquus eorum aſpectus, ac minimus inter ſe conſenſus. Noue autem alterna pro binis dicit: vt & Cenſorinus; qui latera Hexagoni alternas lineas vocat.

Ibid. *Deniaque alternis.*] Quod à principio Tauri, ad principium Cancri, linea ducitur, ideo medium interceptum alternum vocat. Atqui non magis interceptum eſt, quam Taurus ipſe. Vtrunque enim ſignum integrum eſt. Itaque ab ea mente dicit ſingula ſidera formari à tali linea.

v. 20. *Inuita anguſto.*] Inuitam lineam obliquam dicit. Quo magis *arcu remotior* à diametro recedunt, eo obliquiores. Orbem *non æquidistantem* dicit.

v. 21. *Nam quum per calles formantur singula limos.*] Interpolata lectio. Gemblac. *Nam quum per tales formantur singula limes.* Sed *limas* legendum. pro quo substituit de suo *binas* bonus Bonincontrius, ne & in hoc quoq; sibi dissimilis esset. Ego hanc subtilitatem non capio, ut latus hexagoni binis lineis includam. *tales limas* scilicet lineas: quas paulo ante *inuia* vocauit.

v. 23. *Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem.*] Quid? latus hexagoni curuatur per sex anfractus? Intelligit fortasse sex peripherias segmentorum hexagoni. Hoc vero longe ineptius erit. Nam in circulo proposito quamnam peripheriam possunt curuari, non video: nisi aliam peripheriam segmento hexagoni tribuamus præter eam, quam unicam habet circulus. Quod est absurdum.

v. 25. *qua te Capricorne rigentem.*] Gemblac. *quo te.*

v. 28. *Alterius ductus locus &.*] Legendum, *Alterius ductus locus est.* quod & puero patet. Absoluto primo orbe à Tauro, ad Pisces, alterius orbis initium ab Ariete, ad Aquarium, & sic deinceps. Transita signa vocat intacta. suntque ea, quæ primo orbe singula interiecta erant, neque à linea contingebantur. Nam ea in secundo orbe angulum facient: quemadmodum in primo orbe Taurus, & Cancer Geminis interceptos habent. In secunda repetitione Gemini & Leo Cancrum medium habebunt.

Ibid. *Alterius ductus.*] Ineptissime textus Bonincontrii,

Alterius ductus locus & per transita signa.

v. 29. *Vtque ea præteream.*] Non cuius sententiam huius loci capit. Gemblac. habet. *Vtque ea prætereas.* Totus locus ita continuandus:

Alterius ductus locus est per transita signa,

Vtque ea prætereas, quæ sunt mihi singula dicta.

Nihil verius. Ductus alterius orbis est, ut incipias à signis transitus in prior orbe, scilicet ut prætereas ea signa, quæ ego vocaui *singula*; nimirum *transita*.

Ibid. *quæ sunt mihi singula dicta.*] Quæ ego vocaui singula illo versiculo.

Nam quum per tales formantur singula limas — Sidera. —

Hæc ut dixi, non cuius erant obuia. Sed Gemblacenensis fuit hic nobis *id est iuxta*.

v. 31. *Transuersos igitur.*] Censorinus: Hunc quidam conspectum non vsquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre.

v. 32. *Quod nimis inclinant.*] Aufonius:

Obliqua exilem dimittit linea lucem,

Adspirans tenues per inertia pondera motus.

v. 33. *ex recto certior ictus.*] Vt in trigono linea recta certior, proxime à trigono in tetragono. in hexagono vero lima & obliqua.

Pag. 41. v. 1. *Tertia conuerso.*] Omnino legendum *conuexo*. De Hexa-

Hexagono intelligit rursus. Error à vetere Scriptura: *connesco*, pro *connexo*.
v. 2. *Et quæ succedit.*] Plane legendum: *At quæ succedit*. Nam aliud ea-
put est.

Ibid. *At quæ succedit.*] Sequitur ordine *αὐτὴ δὲ ἀνωτέρω ἔστι δόξα*. Ea
sunt, quæ nullam configurationem facere possunt. Nam *χηματισμὸς* ut mi-
nimum non potest fieri intra 11 partes. Quæ igitur intra hunc numerum
sunt, ea *ἀσυνέστα*, *ἔξ ἀσυνέστα*, *ἔξ ἀχηματισμῶν* dicuntur, ut sunt, quæ xxx tantum
partium computantur: quorum duo sunt genera. *μοναχὰ*, hoc est dodeca-
temoria à principio, ad finem suum considerata. Item *συμμετρὰ*, à partibus si-
milibus, ad similes: ut à xvii Cancrī, ad xviii Leonis. Hæc igitur nullum
χηματισμὸν efficiunt. Nam *χηματισμὸς* est *αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς*. Hic vero aliud
signum non est. vnum enim tantum est. Ergo nullus *χηματισμὸς* quia nul-
lus *χηματισμὸς* δ' ἰσὺς, ut Græci auctores artis notant.

v. 3. *Singula circum qua tantum transeat astra.*] Lege *transmeat*. Trans-
meare & Transire dicitur Manilio linea, quæ à signo, ad signum ducitur.

v. 4. *Vu eius procul est.*] Signa singularia, seu *μοναχὰ* nullum effectum
habent, quia nullam *χώραν*. Si nulla *χώρα*, ergo nulla *οὐκ ἐνεργεῖ*. Inefficacia vo-
cat Firmicus; quæ signis singularibus diuiduntur: Græci δ' δ' ἰσὺς *ἀντεργεῖται*
ἰσὺς. Vocant etiam *ἀσυνέστα*. Firmicus: *Insistendum Mathematicum etiam*
in primis illud docere debemus, quid sit diametrum, quid trigonum, quid quadrat-
um, quid hexagonum, quid abieptum. Ita hunc locum explenimus & emenda-
uimus ex veteri Codice manuscripto. Nam hodie & mancus & corruptus
locus ille circumfertur. *Abiectus* enim ibi legitur pro *ableptus*. Quin etiam
lemma eius capitis ita ex eodem libro restituendum: *De Diametris, Trigonis,*
Quadratis, Hexagonis, de inieptis, siue Ableptis. Item infra: *Ac per hoc quodcum-*
que signum extra hunc numerum fuerit inuentum, pigrum & ableptum dicitur.
Imponere potuit correctoribus vox *pigrum*, *ἀργόν*, ut Græci artifices vocant,
cui respondet non male Latina *abieptum*. Quia igitur *ἀσυνέστα* signum di-
citur, quod nullum *χηματισμὸν* efficit, ab eo inferioris vetustatis Græci τὸς
χηματισμὸς etiam *ἐκείνους* dixisse videntur. Sane Censorinus Conspectum di-
xit, quod Arabes. **اسطر** hoc est, *Aspectus*, ut etiam nostri ex illis
vertere. Quicquid **اسطر**, Arabes præter Ptolemæum decernunt, id
Arabum com mentum putant nostri: quoniam tamen pluri-
ma, quæ Arabibus vulgo attribuantur, vetustissimorum Græcorum
esse comperimus, è quibus Arabes hauserunt.

v. 6. *Sed tamen est illis Phabus sub lege propinquus.*] Gemblac, *sub lege pro-*
pinqua. recte. Sed nondum purgatus locus est. Nam perperam *Phabus* pro
sedus, quem errorem etiam alibi infra castigauimus.

Ne sit mirandum, si Phabus non datur astris.
Ibi enim *sedus* quoque legendum. Sed tamen, inquit, *sedus* est illis sub le-
ge pro-

ge propinqua: quod eiusmodi configurationes possunt esse collegia masculorum & femininorum signorum. Nam linea à principio Arietis, ad finem Tauri, & sextilem aspectum includit, & masculum cum feminino coniungit. si inquit, quæ sunt hexagona non valent, at tamen sub lege propinqua fœdus habent. Propinqua enim lex est hexagonorum collegiis masculorum & femininorum. Quod Phœbus hic tenebricosus non radians facit Bonincontrio, melius ex ipso didicerit lector, quam ex nobis, qui nemi nisi solemus impare.

v. 7. *quod euntibus astris.*] Quod ordine incedentibus astris, id est, quod astris secundum ordinem suum binis sumptis masculum vnum vni feminino non respondet, & coniunctum est.

Ibid. *Mascula sex maribus.*] Potest legi: *Mascula sex paribus respondent.* Infra:

Mascula si paribus, vel si diuersa suorum

Respondent generi. — Respondent autem mascula sex masculis, quia terna ternis: Aries, Libra: Gemini, Sagittario: Leo Aquario. Sic feminea femineis, terna ternis: Taurus Scorpio: Cancer Capricorno: Virgo Piscibus.

v. 9. *Femineæ sic coniungunt.*] Misere hæc deformata sunt. Vere scripsit Manilius:

Quod nam diuersum genus est, quod euntibus astris

Mascula sex maribus respondent: cetera sexus

Femineæ. sic coniungunt commercia mundi.

Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Sub lege propinqua hic *quartioque* valet: quod genus masculinorum, & femininorum non est diuersum hexagonis, utpote quum signis secundum successionem suam euntibus sint mascula sex: & totidem masculis respondeant totidem cetera sexus femineæ. Hæc nemo bene intelligebat, & quidam hæc temerarent potius, quam aut intelligerent, aut à nobis didicisse videri vellent.

v. 9. *Femineæ se coniungunt.*] Legimus: — *Cetera sexus*

Femineæ. Sic coniungunt commercia Mundi.

Manifesta & certa sententia, cui nemo sanior aduersari possit.

v. 10. *Sic quicquam alterius.*] Ridicule. Scripserat Manilius:

Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Figuris, quartioque. Nam de illis mentio, & horum in hoc epilogo meminit.

v. 11. *Et cognata iacent certis.*] Corruptum à correctoribus. Gemblacensis:

Et cognata manent generis sub legibus astris.

Legem

Legem propinquam, cuius supra meminit, vocat hic legem generis, siue sexus. Itaque restitutionem huius loci codici Gemblacensi debemus. Et sane omnia hæc oculatissimos effugiebant, nedum tirones harum rerum.

v. 12. *Iam vero nulla est.*] Lemma huius capituli in Gemblacensi præferebatur hoc: DE INCONIVNCTIS SIGNIS ET QVÆ VI. LOCO SVNT. Nunc de illis, quæ dicuntur *Quædam* à similibus partibus, ad similes sequentis. Firmicus iuncta vocat.

Ibid. herentibus addita signa.] Herentibus, *Quædam*

v. 13. *nam consensus habet.*] Lege:

— *nam consensus habet, quia visus ademptus.*

Quia visus ademptus, ὅτι ἀβλαβή. Nulla linea defuit ad visum nostrum. Videtur hoc iis, quæ supra αὐτὸ βλάβηον diximus, aduersari, & ἀβλαβή potius dicta, quia à nobis non videntur, quam quod se non vident.

v. 14. *In se cuncta ferunt.*] Gemblacen. *In se ducta ferunt.* Sed lego totum:

In se ducta ferunt animos, quæ cernere possunt.

In se ducta, quia sibi solis sunt, & non aliis. quia nullam χάριν habent. Profecto eleganter dictum, *in se ducta, τὰ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὃ αὐτοῖς ἀλλοῖς ἔχοντα.* Adimunt, inquit, attentionem, καὶ ὑπατινισμὸν, neque dant locum visui. sunt enim ἀσώματα. Hæc quoque antea nemo capiebat.

Ibid. In se ducta.] ἀλλήλων ἀντιστραμμένα. Ptolemæus, τὰ πρὸς ἑαυτοῖς ἀλλήλων.

v. 15. *Sunt etiam aduersi.*] Legendum: *Sunt & diuersi generis.* — Sed totus locus ita comprehendendus:

Sunt & diuersi generis connexa per orbem

Mascula femineis, semperque obfessa vicissim.

Quauis supra de masculinis & femininis attigerat, tamen hic obiter dicit posse vim sextilibus inesse, qua collegia sunt masculorum & feminarum: non qua sunt ἑχηματισμένα, utique lege generis siue sexus, ut ipse loquitur, non autem lege ἑχηματισμῷ. Neque hæc antea intelligebantur.

v. 16. *semperque obfessa vicissim.*] ἑκατέρωθεν διελημμένα. Nam masculum signum binis utrinque femininis stipatum, & contra.

v. 17. *Disparibus.*] Disparia sunt duo ἀνομοειδῆ simul sumpta. Itaque duo signa non efficiunt ἑχηματισμὸν, qua masculina sunt, & feminina. ideo nihil possunt. Sed & nihil possunt qua sunt ἑχηματισμένα ἑκατέρωθεν. Consensus enim habet, ut supra dixit. Sed ipse Manilius in his configurationibus turbat. Intelligit enim à principio signi, ad principium sequentis, virgulam ductam ἑχηματισμὸν non efficere. A principio autem signi, ad principium sequentis, virgulam ducere, id vero est disparia includere, masculum cum feminino copulare. Sed ea erunt παράρτητα. Vnum enim tantum signum intercipitur.

v. 18. *Sæpe quoque in nullas.*] Hæc sunt ἀσώματα, altera masculina, aut femini-

feminina, sexta quæque. Nam virga à principio Arietis, ad principium Virginis ducta in nullas vires erit cominoda. Quare?

Virgula per totum quod par non ducitur orbem.

Quia omnes configurationes in circulo debent esse æquilateræ. At virgula à signi principio, ad principium sexti, non semper eadem per orbem ducitur. Faciet enim Triangulum isosceles: cuius basis à principio Virginis, ad principium Scorpionii.

v. 19. *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.*] Ad verbum Ptolemæus: τὰ ὅτι διὰ τῆς ἐκ αἰῶνος διαφύτων ἑλῶς κύκλου, ἥτις ἄλλαν χρηματισμὸς ἐστὶν ἰσότης ἢ ἀεμῆς διάστημα συνιστῶν.

v. 20. *Sed duo signa facit.*] Duo signa dirimentia quaternis interiectis. Signa dirimentia Aries, & Virgo. Quaterna interiecta, Taurus, Gemini, Cancer, Léo. Sed hæc nugatoria. Nam Aries totus est. Initium autem Virginis tantum assumitur. Eadem nugatus est supra. Imo sunt quinque signa absoluta, à principio Arietis, ad principium Virginis.

v. 21. *Tertius absumpro ductus non sufficit orbe.*] Tertius, inquit, ductus non absumet circulum. Hoc est, tertia quæque signa non partiuntur æqualiter circulum. Itane Manili? Quid aliud hoc est, quam aspectus sextilis? linea à xv Arietis, ad xv Geminorum, tertii nempe signi ducta, quid aliud, quam Hexagonilatus in circulo? Bis ergo hallucinaris, & quum hanc formam aliam ab hexagona putas, & quum imprudenter negas quod antea astruebas. Quis non miretur ἀπλοχίας;

v. 22. *Atque ita diuersis.*] In Gemblac. lemma præbat: DE CONTRARIIS SIGNIS. & quidem recte. τὰ διαμετρῶντα enim nunc persequitur. Nam hæc tantum quatuor Configurationes in signis valent, Trigona, Tetragona, Hexagona, Diametra. De tribus dixit: de quarta nunc.

v. 22. *Atque ita.*] In Gemblacensi: *Atque ea.* Diuersitas aperit vitium. Nam neutrum huc inferendum fuit. ἀρχαῖος scriptum fuerat, *Atque*, pro *At que*. Nihil verius. Ob ignorancem huius rei mira deprauatio totius periochæ consequuta erat: quam ita concepimus:

At qua diuersis ex partibus astra resurgunt

Per medium aduerso Mundum pendentia vultu,

Et toto diuisa manent contraria Cælo

Septima quaque, loco quantum submotæ ferantur,

Ex longo tamen illa valent. — Optima sententia, & haud dubie ad propositum Manilii. Diuisa, Aduersa, Diuersa pro eodem semper ponit, vt habes hic ea continuata. Διαμετρῶντα igitur intelligit.

v. 25. *Septima quoque loco.*] Emendauimus iam olim: *Septima quaque* interpunctione post vocem *septima*. Adstipulatur Gemblacensis.

v. 26. *Ex longo tamen illa manent.*] Inepte. Gemblacensis recte:

Ex

Ex longo tamen illa valent. — Ita etiam diuinauimus olim.

Ibid. Ex longo tamen illa valent.] Censorinus: *A seprimo Zodio, quod est contrarium, plenissimus potentissimusque conspectus.* Aufonius:

At vbi signifera media in regione cohortis

Septimus accepit limes rutilantia flammis

Recto castra situ: turgentis fudera partus

Iam plena sub luce vider. nec fulgura parci

Luminis intendent, toto fouet igne corona.

v. 28. *Nunc Phæbo.*] Sol cum Signis & Planetis, Planetæ cum Sole & cum Signis miscentur his quinque modis: *ἢ ἑκατέρωθεν, ἢ τετραγώνως, ἢ τετραγώνως, ἢ διὰ πλάτος, ἢ ἐν κέντρῳ.* Sed omnium potentissimus conspectus, *ἢ ἐν κέντρῳ,* secundus *ἢ ἐν διὰ πλάτος:* & sic deinceps.

v. 29. *Quod si forte liber.*] Nunc quasi *ἐν τριγώνῳ,* quæ sunt *διὰ πλάτος τε τὰ δία, docet.*

v. 32. *par nocti in utroque dies est.*] Longe melius Gemblacen.

— *par nox in utroque diesque.*

Pag. 42. v. 3. *Obseruans inter sese contraria cursus.*] Lego rursus non cursus. Rursus eas, inquit, contraria inuicem sese obseruant, nempe *ἐν διὰ πλάτος;* tamen interdum natura & genere sociantur; vt postea dicit.

v. 7. *Mascula si paribus.*] Male Gemblac. *Miscua.* Lege vero.

Mascula si paribus, vel si diuersa suorum

Respondent generi. —

Si mascula masculis, aut si diuersa, id est feminina femininis respondent, mascula masculis *ἐν διὰ πλάτος* respondent, Aries Libra, Gemini Sagittario. Feminina femininis, Taurus Scorpioni, Cancer Capricorno.

v. 10. *Et vincit natura locum.*] Loco concordant, quatenus mascula masculis, feminina femininis respondent. Interdum tempore repugnant, quatenus solstitiale brumali opponitur. Ita Cancer Capricorno genere siue sexu congruit: lege temporis discordia sunt. Contraria enim Solstitium & bruma. *Et vincit Natura locum.* Loco amica sunt, quia masculum masculo.

lo. Natura, id est lege temporis repugnant.

v. 18. *At non Lanigeri.*] Vt Cancer Capricorno masculum masculo congruit genere, ita etiam Aries Libra. Sed vt Cancer Capricorno discordat tempore, non item Aries Libra. In parte enim verum est, in parte falsum. Nam verum utique est, quia utrumque diem æquat nocti. falsum vero, quia ver & autumnus si non omnino contraria, tamen aliquatenus inter se opposita & repugnantia. Rationem subiicit.

v. 19. *quia ver autumnus tempore differt.*] Magis amo lectionem *ἐπεφύλαξ* Gemblacen. — *quia ver autumnus tempore differt.* ver, inquit, differt autumnus, respectu temporis, sed conuenit respectu æquinoclii.

S

v. 20.

v. 20. *Fruitibus hic implet.*] Gemblac. *Fruitibus hoc implet.* Nam autumnum etiam neutro genere veteribus dicebatur. Varro apud Nonium. Et sane dixit autumnum tempus paulo ante. — *autumno tempore differt,* ut habet Gembl.

v. 21. *Sed ratione pari est aequali nocte diebus.*] Minima mutatione legendum.

Sed ratione par est aequali nocte diebus.

Nisi quis malit, *equali nocte diebus.*

v. 24. *Servantia tempore vtrinque.*] Ita legimus, non *vtrunque.* Tempore dixit pro *temperamento* haud dubie: ut infra:

— *ferrique rigor per tempora nota.*

Verbum temperare ab eodem. Nam veteres dicebant *Tempera.*

v. 25. *Quo minus infesto decertent sidera Calo.*] Reponendum auctore Gemblacensi:

Quominus infesto decertent sidera bello.

v. 26. *Talis erit ratio diuersis.*] Diuersa signa vocat aduersa & *diapysma* *ta.* Et saepe, ut diximus, diuersum pro aduerso apud hunc auctorem obseruabis.

v. 27. *Hu animaduersis.*] Lemma huic capiti in Gemblacensi: *SIGNORVM COMMERCIA, ET QVÆ CVIQUE DEO ATTRIBVANTVR SIGNA.* Quæ perspicue ostendunt omnia illa lemmata à Grammaticis esse, non à Manilio. Nam commercia signorum partim tractata sunt, partim sequuntur. Manilius scripsit perpetuo Carmine. Grammaticorum, & Librariorum hæ diuisiones sunt, & sectiones Capitum. Tutelas igitur Signorum persequitur, quæ nihil ad commercia & *vinculum* eorum faciunt.

v. 30. *Quum diuina dedit.*] Romæ Virtutes consecratae, & Vitia. Spei, Fidei, Mentis: item Pauoris, Febris fana in Annalibus Romanorum legimus. Aliter hunc versum accipit Bonincontrius: quod æquo animo, ut alia pleaque omnia illi condonamus.

v. 31. *Condidit & varios.*] Longe aliter & melius Gemblacen.

Condidit & varias sacro sub nomine vires.

Sequentia confirmant.

v. 32. *Pondus ut in rebus.*] *Pondus uti rebus.* Gemblac.

v. 33. *Lanigerum Pallas.*] Hic insultus erat titulus in Gemblacensi: *SIGNORVM COMMERCIA: inepte.*

Pag. 43. v. 1. *Cyllenius Cancrum.*] Olim emendabamus.

— *Cyllenie Cancrum,*

Iupiter & cum matre Deum regis ipse Leonem.

Quæ omnia plane refert Gemblacense exemplar.

v. 3. *Spicifera est Virgo.*] Magis placet Gemblacensis lectio:

Spicifera

NOTÆ IN PRIMUM ISAGOG. M. MANILI. 139

Spicifera est Virgo Cereris. Merito spicifera deæ spicifera Virgo attribuitur.

Spicum illustre gerens præstanti corpore Virgo. Cicerō.

Ibid. Fabricataque Libra Vulcano.] *Vulcani.* Gemblac.

v. 5. *sed partu equina.*] Virum quidem illum, sed qui altera parte sui equus sit.

v. 6. *Atque angusta.*] Ita Gemblac. & Bonincontrius, non *Angusta.* Rationem alibi reddidimus, *Angusta sidera Capricorni*; vt alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

v. 7. *Et Iouis aduersum.*] Gemblacen. *Et Iouis aduerso.* Scribo, vna litera minus. *E Iouis aduerso.* Aquarius est Iunonis astrum ex aduerso Iouis. Nam aduersum signum Aquario est Leo, dicatus tutelæ Iouis. Noti sunt Dii duodecim maiorum gentium, quos disticho comprehendit Ennius. Illos cum suis tutelis apponemus.

DUODECIM DI CVM TUTELIS SVIS. ENNI.

♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐
Iuno,	Vesta,	Ceres,	Deiana,	Minerua,	Venus,	Mars,
♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋
Neptunus,	Iouis,	Mercurius,	Volcanus,	Apollo.		

In Calendariis Rusticis Romanis Farnesiano, & Vallensi eodem modo dispositæ sunt tutelæ Deorum. In illis enim ita tutelæ respondent Manilianis, si modo Ianuario Aquarium, non Capricornum, Februario Pisces, non Aquarium, Martio Arietem, non Pisces attribuas. Tene prius memoriter distichon Enniantum. vt vnicuique Deo suam tutelam adtribuas: tene & istud non id quidem exquisitæ elegantiz, sed tamen magni ad memoriam subsidii:

Vrna, Capes, Virgo, Crocus, Helles portitor, & Bos.

Scorpius, & Pisces, Leo, Cancer, Libra, Gemelli.

Ergo Iunoni Vrnæ, Vestæ Caprum, Cereri Virginem attribues. Et ita deinceps.

v. 10. *Quum ratio tua ferz.*] Mirum in modum dissimulata lectionis veritas: Manilius scripsit:

Quum Ratio variet stellas, & sidera cures.

Sequentia tantum abest, vt hanc emendationem non confirment, vt eam vltro poscere videantur. Sed melius fecero, si totum locum apponam:

*Quum Ratio variet stellas, & sidera cures,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artu, vt ingenio diuifa potentia surgat,
Exaquentque fidem Celo morsalia corda.*

Quum Ratio & si uarieta variet stellas & τὴν ἑ αὐτῆς ἄλλα & αὐτῆς τὰ ὅλα
variet, variet etiam methodum ingenium humanum, & ceterum cum Celo.
locus ille illustis & a puero capi potest.

v. 13. *Exaquentque fidem Celi.*] Repone Celo ex Gemblacen. hoc est, vt
humana industria certet cum celo. Si diuina Ratio variet stellas, vt & hu-
mana quoque mens inethodum variet, & per omnes tramites celi poten-
tiam scrutetur.

v. 14. *Accipe diuifas*] Non magis hæc αὐτῆς τὴν οἰκίαν ἢ ἡ ζωὴν perti-
nent, quam tutelæ supra positæ: quibus alius locus debebatur. Hæ autem
sunt μελοποιίαι ἀνθρώπων, hoc est, in quæ membra vnumquodque signum ius
habet. Græci: αἱ ἀνθρώπων μελοποιίαι, ὡς κινεῖται μὲν ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τὸ ὅλον
αὐτῶν τὰ σῶμα, τὰ πάθη τὰ νόμιμα τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς κλήρης τῆς τύχης, & τῆς δαί-
μονος, & τῆς φύσεως, & τῆς φύσεως αὐτῶν. ἐν δὲ τῇ φύσει τὰ πάθη & τὰ νόμιμα.
Sane hoc eis μελοποιίαι plurimum valere sciunt artifices propter τὰ νόμιμα
μέλη. adeo vt si vena secunda sit, id αὐτῆς τὴν μελοποιίαν spectet. Hermes in
Carpo: μὲν ἄλλῃ μοῖνι Ἰδίων, & στήθεος ἐκτετακτός τὸ ζώδιον, ὃ κινεῖται τὸ μὲν αἶμα.
Putā venam in brachio non deimittendam, si Luna sit in Geminis: quod
brachia sint tutela Geminorum. Quæ Ptolemæus vocat ὤμων, & ὁ
πᾶσι τὰ μέλη, ea Arabes **الزمانة** Azemena, id est ad verbum, ὁσινωμένα,
est ὅμη. Alii Græci vo-
cant ὤμων μέλη, vt diximus, id est caus-
saria. Vettius Valens semper coniungit αἰτίας, & σῶμα. τὸ αἶμα Sallustius dixit
dehonestamentum. vide Gellium. Sic Marcellus Empiricus Græcizat,
quum dentem caussarium dicit, & oculorum caussarium hominem τὸ τὸ
ὀφθαλμὸν ἀλγῶνα. Vegetius in Veterinario suo dicit in causa esse pro-
θεῖον, idem quoque miseram partem vocat τὸν ὀφθαλμὸν, τὸν. Ptolemæus
etiam aliquando ἀδινέμενον μέλη. Porro αἱ μελοποιίαι dupliciter con-
stant, aut ἐν ὅλῳ σῶματι, vt hic, aut ἐν μορφοποιίαις: quam patet
Egyptius Necepsō peculiari ad hanc rem dicato sermone tractare
Firmicum libro Octauo.

v. 15. *Singulaque in propriis.*] Restitue ex Gemblacenſi:

Singulaque propriis parentia membra figuris.

Ibid. *Singulaque propriis parentia membra figuris.*] Pro-
characteres Signorum ἐν ζωδιακοῖς corpori humano v-
tos, quod & hodie fit in Almanachis vulgaribus.

v. 17. *Aries caput.*] Legendum:

*Quum Ratio variet stellas, & sidera curret,
Argumenta petes omnia de parte, viaque
Artis, ut ingenio diuisa potentia surgat,
Exaquentque system Calo mortalia corda.*

Quum Ratio & ἡ λογική variet stellas καὶ τὰ αἰὲς ἄλλα & αἰὲς τὰ ὅδια
ἔσται, variet etiam methodum ingenium humanum, & certet cum Cælo.
locus ille illustris & à puero capi potest.

v. 13. *Exaquentque fidem Cal.*] Repone *Calo* ex Gemblacen. hoc est, ut
humana industria certet cum cælo. Si diuina Ratio variet stellas, ut & hu-
mana quoque ingens inethodum variet, & per omnes tramites cæli poten-
tiam scrutetur.

v. 14. *Accipe diuisas*] Non magis hæc αἰὲς τὴν οἰκείαν αἰὲς λογικὴν perti-
nent, quam tutelæ supra positæ: quibus alius locus debebatur. Hæ autem
sunt μελοδοσίαι ἀνθρώπων, hoc est, in quæ membra vnumquodque signum ius
habet. Græci: αἱ ἀνθρώπων μελοδοσίαι, ὅν κινεῖται μὲν ἡ καρτὶς καὶ τὰ ὀφθαλμοί
καὶ τὰ ὦτα, καὶ τὰ πόδια καὶ τὰ χεῖρα. τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς κλήρης τῆς τύχης, καὶ τῆς δαίμο-
νος, καὶ τῆς φύσεως, καὶ τῆς κακίας αὐτῶν. ἔνθεν γινώσκουσιν ὅς ἐστι τὸ πλεον καὶ τὰ πλεον καὶ τὰ σπ.
Sane hoc eis μελοδοσίαι plurimum valere sciunt artifices propter τὰ ἰατρία
μίαν. adeo ut si vena secanda sit, id αἰὲς τὴν μελοδοσίαν spectet. Hermes in
Carpo: καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ σώματος, καὶ οὐκ ἐκ τῆς φύσεως τὸ ζώον, ὃ κινεῖται τὸ μόνον οἰόν.
Putā venam in brachio non deimittendam, si Luna sit in Geminis: quod
brachia sunt tutela Geminorum. Quæ Ptolemæus vocat ζευνομήνα, καὶ ὁ
ποδοτότα μέλαν, ea Arabes Azemena, id est ad verbum, ζευνομήνα, καὶ ὁ
ποδοτότα μέλαν. Et omnes **الزمانية** Astrologi sciunt quid sit Azemena, id
est σπ. Alii Geminis vo cant ζευνομήνα, ut diximus, id est caus-
saria. Vettius Valens semper coniungit αἰτίας, καὶ σπ. τὸ σπ. Sallustius dixit
dehonestamentum. vide Gellium. Sic Marcellus Empiricus Græcissat,
quum dentem causarium dicit, & oculorum causarium hominem τὸν τὴν
ὀφθαλμὸν ἀλγύνη. Vegetius in Veterinario suo dicit in causa esse pro δια-
θεσῶν. idem quoque miseram partem vocat τὸν ποδοτότα, τὸν. Ptolemæus
etiam aliquando ἀδινέμων μέλαν. Porro, αἱ μελοδοσίαι dupliciter confide-
rantur, aut ἐν δόξαι, καὶ ἐν πραγματικῶν, ut hic, aut ἐν μορφολογικῶν: quam pater priscus ille
Egyptius Necepho peculiari ad hanc rem dicato sermone tractauit. Vide
Firmicum libro Octauo.

v. 15. *Singulaque in propriis.*] Restitue ex Gemblacensi:

Singulaque propriis parentia membra figuris.

Ibid. *Singulaque propriis parentia membra figuris.*] Proprias figuras dicit
characteres Signorum ἐν ζευνομήναις corpori humano vulgo ἀππινγί soli-
tos, quod & hodie fit in Almanachis vulgaribus.

v. 17. *Aries caput.*] Legendum:

Aries

Aries caput est ante omnia princeps *Sortitus.*
v. 18. *cenfusque sui pulcherrima colla Taurus.*] Sicalibi loquitur:
— *nec nostri munera cenfus.*

Nam cenfus suum Taurus collum vocare potest, quod collo atq. Ideo collum proprius cenfus illius. Vel quia torosus. Ouidius:

Colla tori extant: armis palearia pendent.

v. 19. *& in Geminis.*] Scribendum: — *at in Geminis.* —

Ibid. equali brachia forte scribuntur.] Et hic quoque *τὰ* scribuntur. *οὐδὲ* *τὴν* *ἡμετέραν*.

v. 14. *Centauro femora accedunt.*] Quoties vulgo editum est *Femora*, Gemblacensis habet semper *Femina*.

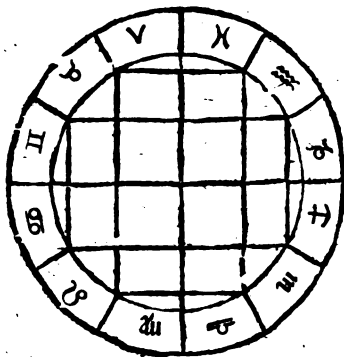
v. 27. *Quin etiam proprius.*] Hic iterum Gemblacense exemplar præferbat lemina: *SIGNORVM COMMERCIA*. Vires Signorum, quæ *ἑστὴ* *ἀντὶ* considerantur, dupliciter accipi supra monimus: aut *ἡ* *ἐμμετρίῳ* *τινι*, ut iam exposuit: aut *ἡ* *ὁμοιότητά* *τινι*, ut mox expositurus est. *ὁμοιότης* vero est *ἰσοδυναμία* & *ὁμοιότης* *ἢ* *συμβαίει* *ἢ* *συμπίπτει*. eaque fit *ἡ* *τὰ* *βαρύνει*, *ἡ* *τὰ* *ἀνίσταται*, *ἡ* *τὰ* *μεινύει*, *ἡ* *τὰ* *φιλῶν*. Singillatim omnia suo loco.

v. 28. *Conueniunt & certa gerunt.*] Melius Gemblacensis:

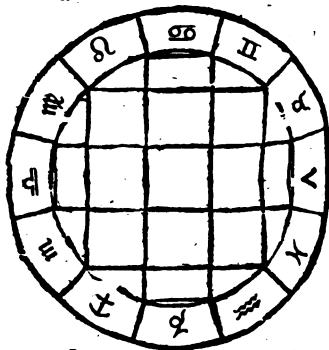
Conueniunt, ut certa gerant commercia rerum.

v. 29. *Inque vicem præstant visus.*] Quæ à quatuor punctis cardinalibus æqualiter distant, ea veteres *ἀντιόνη* vocabant: & quidem quæ æqualiter à punctis tropicis absunt, *ἰσοδυναμία* dicuntur, item *βαρύνοντα*. æqualiter vero à punctis æquinoctialibus dimota, *μεταβάλλοντα* *ἢ* *ἀνίσοντα*. At quidem *τὰ* *βαρύνοντα* siue *ἰσοδυναμία* æquales dies, & noctes habent. Contra *τὰ* *μεταβάλλοντα* *ἢ* *ἀνίσοντα* æquales ortus & occasus. Nam ducta per puncta æquinoctialia, linea circulum in duo hemicyclia, æstiuum, & hiemale, vel Septentrionale, & Australe fecat: & semicirculum signorum septentrionalium *ἡ* *μεταβάλλοντα*: semicirculum Australium *ἡ* *ἰσοδυναμία* facit: quia ab Ariete dies noctem superant, à Libra superantur: ut hoc pulchro commento maiores dies minoribus imperare debeant. Quæ igitur æqualiter à linea per centrum & puncta æquinoctialia ducta distant, ea & æqualia sunt inter se; ut pote æqualiter à diametro distantia; & æquales ortus atque occasus habent: ut in hac inclita vrbe Lugdunensi Bataurorum, Aries, & Pisces oriuntur hor. 0. 51. 12". Taurus, Aquarius hor. 1. 7. 36". Gemini, Capricornus hor. 1. 45. 56". Cancer, Sagittarius hor. 2. 31. 40". Leo, Scorpio hor. 2. 51. 36". Virgo, Libra hor. 2. 52. 0". Sed *τὰ* *μεταβάλλοντα* *ἢ* *ἰσοδυναμία* Antiscia vocat Firmicus in Institutione: *Antiscia sunt nobis Græcorum magisterio tradita*. Nolo enim aliquis suspicetur, quod non sit apud Græcos iste tractatus. Nam si Ptolemaus nullam aliam rationem sequitur, nisi Antisciorum, & Antiochus, quem docet, quod Libra Arietem propter terram, qua media est, non videat, quasi per *σέ-*

culum quidem Antisciorum rationem tangit. His verbis non innuit quidem Antisciorum nomen apud Ptolemæum extare, sed τὰ ἀντισκία & ἀντισκία Ptolemæi nihil aliud esse, quam Antiscia: & immerito reprehenditur ab illustri viro Pico Mirandula, quasi voluerit nobis persuadere Antisciorum nomen apud Ptolemæum non extare. At in hoc nullam culpam in se admisit Firmicus: Nam diserte non expressum nomen Antisciorum esse dicit, sed per speculum eorum rationem tangi. Quod autem Antiscia Antiochi eadem cum Antiscis Ptolemæi facit, errat, non autem quod Libram, & Arietem Antiscia facit. Hæc enim vetustiorum, non Ptolemæi, sunt Antiscia. Nam non à punctis cardinalibus, sed ab integris Dodecatemoriis cardinalibus, æqualiter distantia Antiscia vocabant. Demophilus: ἀντισκία ζώδιον ζώδιον ζῶδιον κενώσιν ὃ μὲν κενώσιν αὐτοὶ καὶ ἡ μέγιστος ὃ ζῶδιον μόνον. ἰχθύς ταύρος, ὃ μὲν ταύρος κενώσιν ὅσον ἀναφορῶν, οἱ δὲ ἰχθύς μέγιστος: ὁμοίως ὁ δροχὸς τοῖς διδύμοις, αἰγὼν τοῖς κρινῶν, τοξότης, λέωντι, σκορπιὸς παρδάλιν. Plane sunt quæ Antiochus, non quæ Ptolemæus designabat: neque alia sunt Manilii Audientia, & Videntia. Eadem etiam sunt Pauli Alexandrini, quum ait: ὃ ταύρος μετὰ τοῖς τοῖς ἰχθύσι. ἀντισκία δ' ἰχθύς αὐτῶν. Sed ridiculum, Virginem & Scorpionem: Leonem & Sagittarium: Geminos & Aquarium: Taurum & Pisces ὁμοζώνων capi, Libram autem, & Arietem ὁμοζώνων, ut iam ex Antiocho apud Firmicum notauimus. At ἐκλεπτὰ καὶ ἰσοδυναμῶντα à Dodecatemoriis quoque Cardinalibus integris καὶ ὁμοζώνων, non ab ipsis punctis Tropiciis putabant, ita ut ὁμοζώνων Signorum paria quinque, interiectis singularibus Cancro, & Capricorno, acciperent. ὁμοζώνων vocant, quæ

ANTISCIA MANILII ET ANTIOCHI.

quæ Antiochus, non quæ Ptolemæus designabat: neque alia sunt Manilii Audientia, & Videntia. Eadem etiam sunt Pauli Alexandrini, quum ait: ὃ ταύρος μετὰ τοῖς τοῖς ἰχθύσι. ἀντισκία δ' ἰχθύς αὐτῶν. Sed ridiculum, Virginem & Scorpionem: Leonem & Sagittarium: Geminos & Aquarium: Taurum & Pisces ὁμοζώνων capi, Libram autem, & Arietem ὁμοζώνων, ut iam ex Antiocho apud Firmicum notauimus. At ἐκλεπτὰ καὶ ἰσοδυναμῶντα à Dodecatemoriis quoque Cardinalibus integris καὶ ὁμοζώνων, non ab ipsis punctis Tropiciis putabant, ita ut ὁμοζώνων Signorum paria quinque, interiectis singularibus Cancro, & Capricorno, acciperent. ὁμοζώνων vocant, quæ

v. 32. *Iccirco aduersis.*] Iccirco contingit, vt ex aduerso opposita signa gratiam, & contra coniuncta bellum pariant, & quæ longe distantia sunt, concordēs inter se efficiant.

Pag. 44. v. 3. *Sed Deus in leges.*] Quod Deus in leges. Gemblac. Εἰς ἀντι-
λογίαν antecedentium. Itaque totus locus ita continuatur.

Vtrique & sorti pugnant, fugiuntque vicissim:

Quod Deus in leges mundum quum conderet omnem,

Affectus quoque diuinitus variantibus astris.

v. 8. *Diligens alia & noxas.*] Noxa & noxia βλάβη. Hoc tritum est. Sed hic noxa est iurgium, simultas. Claudianus lib. primo de Laudib. Stiliconis: —

parua strepitum nec vincula noxa

Dissolui patitur. —

Aufonius.

Sæpe in coniugio sic noxia, si nimia est dos.

Vnde mei Galli noisse pro iurgio vlturparunt.

v. 10. *sibi que ipsa placerent, Sicut naturas.*] Sunt enim quidam φιλαυτοί, nimirum vt & signa quædam φιλαυτοί: de quibus ante,

— conuersaque quedam

Inter se proprio ducuntur plena fauore.

v. 14. *Audit se.*] Lege: *Audit se; Libramque videt, frustratur amando.* Se audit, & videt Libram. frustra autem diligit eam. Librarius per incuriam hunc versiculum in Gemblac, omiserat.

Ibid. *Audit se.*] In Antisciiis veterum, vt diximus, Dodecatemoria *αυτοῦ* ἐν διαμέτρῳ ponuntur. Omnia videntia sunt ἐν ἀντιπόσει Arieti & Libræ. Ita illa se ἐν διαμέτρῳ respiciunt, quum reliqua se ἐν τῇ ὁμοζωνίᾳ respiciant. At Libra solam se audit, & Aries se quoque audit, quia in ratione audientium diametrus sola habet locum in ipsis Tropicis Dodecatemoriis. Quare Cancer se solum, & Capricornus quoque se videt. Ab ipsis enim ducitur ratio signorum audientium, non autem videntium. Ideo mutuo sese audiunt non autem mutuo sese vident. Habe igitur Diagramma Antisciorum Manili in ante. In eo, in ratione τῶν ἀκρότερων, subtensa à Tauro, ad Pisces ducitur, cuius subtensa arcus summa apud Arietem includit. Aries igitur vtrinq; lateronibus Tauro & Piscibus stipatus neminem audit, nisi se ipsum. Alioquin oporteret vt audiret oppositum signum Libræ. At oppositorum in Antisciiis ratio non est, nisi in propria οἰκείᾳ. οἰκείωσις τῶν βληνόντων est propria Tropicorum non æquinoctialium. Itaque Tropica ambo Cancer, & Capricornus se inuicem vident, quia secundum ipsa Tropica τὰ βληνόντα censentur. Contra οἰκείωσις τῶν ἀκρότερων propria est æquinoctialium Signorum. Ideo se vident mutuo Libra & Aries, non autem mutuo sese audiunt. Hanc rationem Antisciorum nemo ante nos explicauerat: & igno-

ignoratam fuisse, satis ostendebat Mathematicus ille, cui pene supplicium dedi, quod illius veterum expergefacerem. Videntia & Audientia Firmici longe alia sunt à Manilianis, quæ plane arguunt *ματαιότης, ἡ ματαιότης* illorum veterum Genethliacorum.

v. 15. *Taurus, Lanigero qui fraudem nectis.*] Audientia & Videntia Manilii nituntur rationibus Antiliciorum. Cætera *ἀντιλογίαι* sunt, Amantia se, & insidiantia. Insidiatur Taurus Arieti, Virgo Sagittario. Vides futilitatem artis.

v. 16. *Fulgentes vides atque audis per sidera Pisces.*] Audit Pisces sane, videt Virginem. Nam non potest eundem audire & videre. Hic Manilium fugit ratio, vt & Demophilum, qui Libram ait *ἰσχυρὸν τῆς χειρὸς* quum in ratione *ἢ ἀκρότης* nulla linea ab Ariete ad Libram ducatur. Sunt enim illa *ἀλέκτορα*, vt toties diximus.

v. 17. *Virgine mens capitur.*] Lege: *Virgine amans capitur.* — De Europa satis notum.

Ibid. *Sic quondam gesserat.*] Gemblacensis vexerat.

v. 18. *retinentem cornu lana.*] Ouidius dextra.

Respicit, & dextra cornu tenes: altera dorso Imposita est. — Paulo aliter Theocritus:

*τῇ μὲν ἔχων ταύρου δολιχὸν κέρα. ἐν χειρὶ δ' ἄλλῃ
ἔχει πορφύρεα, κόλπον πύγας.* —

v. 19. *Indutusque Ioni.*] Ita Gemblac. Distinguendum vero:

Indutusque Ioui. Geminorum ducitur aurum Ad Iuuenem, &c.
Ioui pro Ioue *ἀρχαῖος*. Ita alibi *parti* pro *parte*: *forti* pro *sorte*. Sic & Plautus Cistellaria. Claudian. vi Consul. Honorii. *Nec procul amnis abest urbi.*

Ibid. *Indutusque Ioni.*] Ouidius: *Induitur faciem Tauri.* — Magis nobis olim placebat. *Indutusque Iouem.*

Ibid. *Geminorum ducit & aures.*] Recte olim hæc omnia extricamus ita:

Indutusque Ioui. Geminorum ducitur aurum

Ad Iuuenem æternæ fundentem Piscibus undas.

Cui iudicio nostro sanet Gemblacensis, qui ita habet. Infinita vero talia à nobis olim restituta comprobant idem Gemblac longe melior reliquis omnibus codicibus Manilianis, quotquot hodie extant.

v. 21. *Inque ipsos animum Pisces.*] Perturbatissima sunt. Legendum:

— *Geminorum ducitur aurum*

Ad Iuuenem æternæ fundentem Piscibus undas,

Inque ipsos animum Pisces, oculique Leonem.

Gemini, inquit, audiunt, Aquarium, vident Leonem. Quod verum est. Consule Antiscia Maniliana.

T

Ibid.

Ibid. *Oculoque Leonem*] *Oculique Leonem*. Gemblacensis.

v. 22. *Capricornus conditur astro.*] *Legimus conditum.*

v. 23. *Vertitur in semet oculis.*] Gemblacensis mirum quantum dissidet.

In semet vertunt, oculosque in mutua tendunt.

Tota igitur perioche ita comprehendenda:

Cancer, & aduerso Capricornus conditur astro

In semet vertunt, oculosque in mutua tendunt.

In semet vertunt, In se inuicem conuertuntur ἀρχαίως. Propert.

— *domina vertat in auriculas.* —

Sed hoc fuerit nugari, vel ἀλογιστῶν. Nam ratione ἡ βασιμότης nulla linea sub-
tenditur à Cancro, ad Capricornum. Non igitur ἀλλοδαπῶν. Non
enim αἰκίμωσις ἡ βασιμότης propria est eorum. Sed audiunt se inuicem, quia
ab illis ἡ ἀκρότης αἰκίμωσις. Non dubito Manilium scripsisse.

Cancer, & aduerso Capricornus conditur astro

Vertitur in semet oculis, in mutua tendit

Auribus. —

Hæc referunt vulgatam lectionem, quam etiam retinet textus Bonincon-
trii, & liber alius in manuscriptis. Cancrī & Capricornī propria αἰκίμωσις ἡ
βασιμότης est. Ideo Cancer se solum videt, vt & Capricornus solum se quo-
que videt. At mutuo se audiunt, quia ἡ ἀκρότης αἰκίμωσις non ab aliis est.
Cancer se videt. Capricornus se videt. ambo se mutuo audiunt.

Ibid. *In mutuaque tendit.*] Emendauimus. — *in mutua tendit*

Auribus. —

v. 24. *& Cancrī captatur.*] Scribimus:

— *at Cancrī captatur Aquarius astro.*

At Cancrum amat Aquarius. ἡ ἀλλοφιλέτην ἡ ἐνδεδόντων, ἥτοι μισόντων
rationem quærere, est cum ratione insanire. Sunt enim, vt dixi, ἀπαισιό-
δοι. Ergo Manilio Cancrum amat Aquarius, Sagittarius Virginem, Gemi-
ni Pisces, Cancer Geminos, Libra Scorpion, Aquarius Cancrum. Quæ nu-
gatoria sunt omnia.

v. 26. *Centaurus.*] *Lege Centauro.*

At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem

Centauri. —

Leo videt Geminos, audit Centaurum. Consule Diagramma.

v. 29. *Libra suos sequitur sensus.*] Sensus vocat hic auditum, vt in idio-
tismo Italico. Libræ & Arietis propria est αἰκίμωσις ἡ ἀκρότης. Ideo mu-
tuo se vident. Sed Libra sola se audit, quia ipsius est αἰκίμωσις ἡ ἀκρότης.
Omniino τὰ ἄλλα se vident aut audiunt. Duo ἄλλα se vident, τὰ ἑκάστα duo
se audiunt, τὰ ἰσχυρότερα.

v. 30. *atque animo complexa est.*] Amat Scorpion.

v. 31. *Ille videt Pisces.*] Scorpium quidem videt Pisces: sed falsum audire Libram: imo Virginem. Diagramma fidem facit. Itaque, aut ἀλογία, aut ἄγνοια est. Accepit contiguum, ἐν τῷ ζυγαριῶν, pro homozono signo.

v. 32. *Nec non Arcitenens.*] Totum locum ita legit Gemblac

Nec non Arcitenens magno parere Leoni

Auribus, atque oculis sinum fundentis Aquarj

Conspicere affuenit. —

Sagittarius audit Leonem, & videt Aquarium. Sinum, aliter Vrnā vocavit. Asterismi κελπι, Theo, οὐροχελυ. Fundens χυτός substantiue, ut alibi.

v. 33. *arbitrium crurum fundentis Aquarj.*] Sed potest legi σιγνυμ pro σινυμ, & quidem melius.

Pag. 45. v. 2. *contra Capricornus in ipsam.*] Gemblacensis:

— *contra Capricornus in ipsum*

Conuertit visum. — *In ipsum, id est, in se ipsum.*

Maniliana locutio, quam nos primi in hoc auctore indicauimus. Sine ope manuscripti libri non erat locus medicinæ. neque vates sumus, qui in prior editione diuinare non potuimus. Capricorni propria est οὐκείωνος ἡ βλαπτότων, non ἡ ἀναισθητότων. Ideo se solum videt, Cancrum autem audit. Quatenus est ἄζωνος seipsum videt. Sed πανταλοῦς. Idem enim supra dixerat:

Cancer & aduerso Capricornus conditus astro

Vertitur in semet oculis. —

v. 4. *in Augusti felix qui fulserit Ortum.*] Suetonius: In secessu Apollonia Theageni Mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat: quum Agrippa, qui prior consuluerat magna & pene incredibilia pradicarentur, reticere, ipse genituram suam, nec velle edere, persenerabas, metu, ac pudore, ne minor inueniretur: qua tamen post multas adhortationes, vix & cunctanter edita, exiit Theagenes, adorauitque eum. Tantam mox fiduciam fati Augustus habuit, ut ibiema suum vulgauerit, nummumque argenteum nota sideris Capricorni, quo natus est, percusserit. Germanicus Cæsar in ἀναισθητός; de Capricorno:

Hic, Auguste, suum genitali corpore numen

Attonitas inter gentes patriamque pauentem

In calum tulit, & materni intulit astris.

Omnino Augustus Capricornum horoscopantem habuit. Rursus Suetonius: Natus est Augustus M. Tullio Cicerone, & Antonio cons. ix. Kal. Octobri, paulo ante Solis exortum. Si Augustus natus est oriente Sole, aut circiter, & quidem horoscopante Capricorno: ergo Sol erat in Capricorno: & proinde September Romani anni prisca incidebat in Decembrem Iulianum, quem fingimus semper fuisse, in quo Sol obtinebat Capricornum à xxv Decembris Iuliani. Atqui plusquam sexaginta annis ante Consularum Cicer-

ceronis September Romanus conueniebat ex parte in Iulium, siue Quintilem Iulianum. Quid quod anno reformationis Fastorum adhuc pars Septembris Romani deprehendebatur in Quintili Iuliano? Sed pauculis annis ante Consulatum Ciceronis, teste ipso Cicerone in Frumentaria, fruges demessæ in Sicilia iacebant in area Kalendis Sextilibus, Verre Prætoræ obtinente Siciliam. At messis in Sicilia fit in fine Geminorum, hoc est in Iunio Iuliano. Ergo Sextilis antiquus conueniebat in Iunium Iulianum: & proinde September antiquus in Iulium nostrum. Si igitur Augustus natus est oriente Sole, vt vult Suetonius: ergo natus horoscopante Cancro. Falsum igitur horoscopante Capricorno editum. Si Capricorno horoscopante editus, vt vult Germanicus, qui Aratea sua Augusto dicauit: ergo falsum dixerit Suetonius, natum oriente Solc. Aut Suetonius hallucinatus est, aut Theagenes, & post eum Augustus, & Germanicus. An vero simile est, Suetonium tam accuratum scriptorem, qui etiam omnia minima persequitur, tempus natalitium Augusti ignorasse? Non possumus defendere tantam *αἰτιολογίαν*, nisi dicamus Theagenem perperam thema designasse, aut potius Augustum perperam indicasse. Quomodo Agrippa, & Augustus potuerunt tempus geniturarum suarum edere in tanta confusione anni Romani, qui quoties intercalatum sit à natalibus suis, ad eadem Cæsaris, omnino nesciebant: ne ipsos quidem Pontifices puto, qui non ex præscripto, sed ad libidinem intercalabant, potuisse asseuerare in xx annis quoties & quando intercalatum fuisset. Sed profecto verisimile ex iis, quæ perperam retulit Augustus Theageni, ipsum Theagenem ex coniectura, & tempore æstimato sub Capricorno Augustum editum pronunciasse. Nam sub Capricorno editos, rerum potituros pronunciat Firmicus. *Prima pars Capricorni*, inquit, *si in Horoscopo fuerit inuenta, Regem faciet ac Principem, & cui maxima deferantur insignia potestatis*. Si hæc tam vera sunt, quam verisimilia, satis fuerint ad culpam à Suetonio in Theagenem deriuandam. Sin aliter, parum cauissè videtur Suetonius. Hæc disputatio candidis viris ingrata non erit. Nam de Stellionibus non laboramus.

v. 5. *Autribus at summi capiat fastigia Cancr.* Fastigia Cancræ vocat, *ιδιωτικῶς*, ex priscorum falsa opinione, qui Cancro nullum signum magis Septentrionale oriri putabant: ideo altissimum omnium signorum esse pronuneiebant Geminus. *Ὁ δὲ θεωρῶν τοῦ αἰῶνος βορεῖται. ὁ γινέσθαι ἡλιου. διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ βορεῖται τοῦ αἰατέλλειν τὸ καρκίνον.* Ab ea mente dixit Lucanus:

— *Circulus alti Solstitii.* — Quod magistri, etiam qui se Mathematicos proferunt, quare dictum à Luciano, ignorant. Sed falsebantur illi nascentis astrologiæ amatores potius, quam consulti. Æquidistant enim à punctis Tropici Gemini & Cancer. Itaque Cancer non altius oritur, quam Gemini, vt volebant illi. Quod castigat Geminus.

v. 7. *Sublimemque colit Cancrum.*] *Sublimem Cancrum*, vt Lucanus, *circulus alii Solstij.* —

v. 9. *cupiuntque attendere Taurum.*] *Attendere*, audire. *Attentio*, & sensus apud hunc nostrum pro auditu.

v. 10. *quum sidera fixit.*] *ἡγεσθῆναι*. Sunt enim *ἡγεσθῆναι*. Editiones, & Bonincontrius *fixit*. Sed Gemblacen. *fixit*. & nos oliu ita.

v. 11. *Hu orti similes.*] Gemblacen. *His orti similes referunt per mutua census, Audire vt cupiant alios, aliosque videre.*

Quod sequimur : quanquam *sensus* retinemus : tamen non caret ratione *sensus*.

v. 15. *Quin aduersi meant.*] Alia diuisio *ἡ ἑστ' ἄλλα συμπαρόντων*. aut enim *ἡ ἑστ' αὐτῶν*, vt Videntia, Audientia : aut *ἡ ἑστ' αὐτῶν*. Nam etiam Trigona Trigonis quædam consentiunt : quædam dissentiunt.

v. 17. *sic veri per totum.*] Epilogus Manilianus. Sic supra : — *sic coniungunt commercia Mundi :*

Sic, inquam, alterius paret Natura figuræ. Item.

Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda.

v. 18. *Namque Aries, Leo.*] Trigona signa Aries, Leo, Sagittarius aduersantur trigonis Libræ, Aquario, Geminis : idque *ἡ ἑστ' αὐτῶν ἡ ἀντιθέσις*. Ea autem fit aut secundum situm, vt quum opposita, ideoque aduersa : aut secundum naturam, vt quum alia *λογισ*, alia *ἄλογα*. Nam hic prius trigonum est *ἡ ἑστ' αὐτῶν*, alterum *ἡ ἑστ' αὐτῶν*.

v. 22. *Quod tria signa tribus.*] Aries Libræ, Gemini Sagittario, Leo Aquario opposita sunt, & quidem lexu conuenientia. Mascula enim masculis respondent. sed natura dissident, quatenus τὰ λογισ τοῖς ἀλόγοις opponuntur. Aries *ἄλογον*, Libra *λογικόν*. Et sic de aliis. Itaque mira est hæc *ματαιότης*, vt eadem concordent simul, & discordent.

v. 24. *Humana est facies Libræ.*] Libripens enim in astrothesia figurabatur. Alii à Virgine gestari volunt : vt Kalendaria ambo Rustica Romana. Adulatores poetæ Augusto in manus tradunt.

Qua locus Eriogen inter, Chelæque sequentes.
quasi locus ille vacaret, & non esset libripens, nisi Augusto in Cælum recepto. Poeta satis vetus dixit :

Et Libram, quam Cesar habet. — propterea quod anno ordinato Augusti natalis in principium Libræ incidebat.

v. 25. *quis viribus ampla.*] Einendabamus. — *quia viribus ampla.* Sed Gemblacen. :

Idcirco & cedunt pecudes. quod viribus amplis.
Consilium est manum. —

rectione carnis, mentio est Senatorum Ducenariorum: *Finge aliquem Tribunicie potestatis suo virio regradatum: per singula militiae equestris officia ad tribunus vocabulum deuolutum: nuncquid ex Tribuno statim tiro sit? sed ante primum in Nouatum, citante Photio: βασιλδουτος ἱωμάων Δακίη ἔ βαλλεαυῖ Πῆστη & δακλῶδελ & ὁ ἑταρμα λαβὼν πᾶρ' αὐτῶν πᾶντας τοὺς ἀπὸ τῶν Ρομῶν ἔ τὰς πλεῖς ἱταρχίας χεστὰς βαρυτότας βασάνους ἔ πικροῖς ἰδωλολατρῶν ἰδιόετα.* Sed hæc aliis discutienda relinquimus. Aliud est procurator ducenariæ Apuleio Milesia septima. & in vetere Saxo Valentiaë Auarum.

D. ET A M

MEMORIA. AETER
PETRONI. CASTI. VET
MISSI. HONESTA
MISSIONE. EX. LEG
PRIM. MIN. EXOPTIO
NE. PROC. DVCENAR
ET. VITALINIA. FLORAE.
CONIVGI. EIVS
VIVI. SIBI. PONEND
CVRAVER. ET. SVB
ASCIA. DEDICAVE
RVNT.

v. 7. *Et Pisces, atque hos.*] Melius totum locum apposuero.

*In paries Tauri sub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Cheli, & qua dat Scorpium acer,
Es Pisces. At quos Geminorum sidera formant,*

Hic cum Lanigero bellum est, eiusque trigono.

v. 9. *Capricorni semina.*] Sub Capricorno nati.

v. 10. *Et Libra partus.*] Integer locus ita legendus.

Et Libra partus, & quas dat Virginis astrum,

Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri,

Lanigeri communis erit, rabidique Leonis

Messu. ~~~~~

Nam terna sidera aduersari dicit Arieti & Leoni: item Virgini totidem Taurum, Sagittarium, Pisces.

v. 11. *numerantur sidera Tauri.*]

Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri.

Etiā

Etiā Gemblacenſis habebat *ſidere*.

v. 12. *rapidique Leonis.*] Ita ſemper peccatur pro rabidi.

v. 13. *ſed toridem.*] Hinc incipit ſententia. Sed longe deprauatiſſima hæc habent editiones, & liber vetus. Omnia ita legenda:

— *ſed toridem bellum ſubſcribitur aſtru.*

Erigone Taurumque timet, geminumque ſub arcu Centaurum, & Piſces. At te, Capricorne, rigemem

Maxima turba peſit. —

totidem ſigna ſubſcribunt bello in Erigonem.

v. 14. *geminique ſub arcu.*] Legimus: — *geminumque ſub arcu Centaurum.* — Centaurus ſub arcu *ἑλλωίζου. κενταυροῦ ἐπὶ τοῦ*, hoc eſt, *τοῦ ἐπὶ τοῦ*, aut *ἐπὶ τοῦ*. Geminum, *διφωῖ*. Sed & Gembl. habet *geminum*.

v. 16. *Maxima turba.*] Romane dictum *maxima turba*. τὰ λογὰ. Sed eſt decurtata locutio, pro optima maxima. vt Varroni nux iuglandis dicitur optima maxima, item fundus optimus maximus in veteribus actionibus.

Ibid. & illi aduerſus Cancer Chelu.] Ita diſtinguendum.

— *Libram Capricornus, & illi*

Aduerſus Cancer, Chelu quod vtrunque quadratum eſt.

Nam tam Cancer, quam Capricornus ambo ſunt quadrata Libræ. Aries, Cancer, Libra, Capricornus ſunt quadrata.

v. 18. *Quique in Lanigeri numerantur ſigna trigoni.*] Emendabamus olim *trigoni*. quod rectum eſt. Sed Gemblacenſis habet *trigonum*, fortalle *ἀγώνιον* pro trigono.

v. 22. *Quique Sagittiferi.*] Gemblac. *Sagittari*. Et ita ſemper quotieſcunque *Sagittiferi* editum eſt.

v. 24. *legem & natura iubentem.*] Emendabamus olim:

Depreſſiſſe volunt natura lege iubente.

nifi præſens lectionem Gembl. codicis. — *natura & lege iubente.* τὴν δὴ δυνάμιν. Alioquin eadem eſt ſententia. Natura Centauri à Geminorum, Virginis, Libræ & Aquarii diuerſa. Hæc enim quatuor λογὰ: ille ex vtroque mixtus, *ἐπὶ τῷ λογῷ καὶ τῷ ἀλόγῳ*.

v. 26. *Et quos æternis.*] At quos. Senſus: At turba ferarum duce Aquario agitāt natos ſub Aquario & toto trigono. Trigona Aquarii: Aquarius, Gemini, Libra: quæ ſunt λογὰ. At quadratum Aquarii: Aquarius, Taurus, Leo, Scorpio: quæ ſunt τρία ἀλόγα, vel, vt Marilius loquitur, turba ferarum ſub vno iuuenē, ſive λογῷ Aquario. Illa, inquam, turba ferarum agitāt Aquarium, atque adeo totum Aquarii trigonum. Locus erat obſcuriſſimus. At turba ferarum in tetragono Aquarii ſub vnius Aquarii virtute agitāt & natos ſub ipſo Aquario, & ſub trigono Aquarii.

v. 29. *Pisces exortus.*] Ratio postulat, *Piscibus exortos.*

v. 32. *Nec sola est ratio.*] Hactenus ꝑ *μεγιστήν* aduersantium signorum rem meo iudicio futilissimam absoluit. Quamuis ea omnia ἀσυντόνιστα sunt, tamen diagramma ꝑ *διωκτῶν* & *διωκομένων* ὁρίων apposui : in quibus aliquando oblitus fui bis eadem ponit. Sed solens facit. Taurus persequitur Scorpion. Bis hoc dicit.

In partes Tauri sub Cancro nata seruntur
Pectora, & in Chelis, & qua dat Scorpium acer.

Item :
Scorpium in totidem secundus creditur hostis.
Æquoreum iuuenem, Geminos, Tauram atque Leonem

Erigonem, Libramque fugit. —

& alia, quæ operæ non est ponere. quorum denique piget.

Ibid. *Nec sola est ratio.*] Neque vero vna est ratio ꝑ *διωκτῶν* & *διωκομένων* ὁρίων. Nam & tertia quæque inimica inter se propter limam *ὑπερτέρας*, vt in hexagonis dictum est. item septima quæque : quia *ἐν διὰμῳ* postremo quæcunque vtriusque trigona nempe tertia quæque ab illis. Sunt duo opposita, Libra & Aries. Tertium signum vtrinque ab alterutro est trigonum alterius oppositi. Tertium signum vtrinque ab Ariete, Gemini, & Aquarius, trigona Libræ signi oppositi. Eodem modo tertia vtrinque à Libra Leo, & Sagittarius sunt trigona Arietis signi oppositi.

Pag. 47. v. 6. *Ne sit mirandum, si Phæbus.*] Et hic quoque Phæbus ioculariter positum pro *solis*, vt supra :

Sed tamen est illis Phæbus sub lege propinqua.
Nec sit mirum, inquit, si nulla est *οἰκονομία* illis signis, quæ signis aduersi trigoni cognata sunt.

v. 7. *Quæ sunt aduersi.*] Legimus *aduersi*. Sed aliam lectionem præfert Gemblacensis :

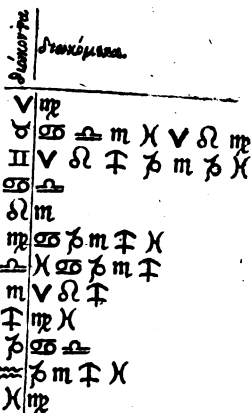
Quæ sunt aduersi signis cognata trigona,
non male. Vtrum melius adhuc delibero.

v. 9. *Corpora totque modis.*] Post hunc versiculum expungendi octo sequentes, & continuandus hic cum illo : *Pæque tot aras hominum :* Rationibus supersedeo. Res ipsa locuples auctor erit, si integrum locum apposuero :

Per tot signorum species contrarios surgunt

V

Corpora,

*Corpora, totque modis, quoties inimica creantur:
Perque tot atates hominum, tot tempora & annos,
Tot bella, & varios etiam sub pace labores,
Quum fortuna fidem queras, non inuenie vsquam.*

Hinc fit, inquit, vt tot diuersi mores nascantur, tot odia, tot labores, & nulla adeo fides inueniatur. Nimirum hoc accidit propter tot Signorum species. Horum versuum hanc sedem esse nemo negauerit, nisi imperiti, & ἡλίθυροι, quos quotidie ridemus simiolo Cercopas.

v. 13. *At quanta.*] *Lege, Ab quanta.*

v. 12. *Vt Fortuna.*] *Gemblac. Quum Fortuna.*

v. 14. *Quamque onus inuidia non excusabile terris.*] Quid est onus excusabile? Digna sententia defensoribus suis. Non intelligo. Nescio an Manilius scripserit *non excusabile.* ἐν ἀποδείξει. quod deponi non potest. Certe nihil verius. Quid magis accommodum oneri quam excussio?

Ibid. non excusabile.] ἀρπαλὸς ἀποδείξει. Hesiod. δυσχερὸς ἀποδείξει. Non dum displicet prior emendatio: *Quamque onus inuidia non exitiabile terris.* ἐξίτης βάρος. Suetonius: exitiabilem inuidiam sibi mouit.

v. 21. *In populo scelus est.*] ἐν δούλει. In populo scelus. ἡ δούλη ἀρχή.

Ibid. & abundant cuncta furor.] *Gemblacensis furoris.* Est ἀρχαῖος ἔργον.

v. 24. *Scilicet in multis quoniam discordia vincit.*] *Emendabamus olim:*

Scilicet in multis quoniam discordia signis

Corpora nascuntur. — Emendationi nostræ fauet Gemblac.

v. 25. *pars est sublata.*] *pax.* Ita postulat sententia.

v. 28. *Atque hominum gentes.*] Versus illos, quos supra dispinximus, cum hoc continuandos esse, te ipsum iudicem fero, nisi aut bardus, aut malignus es. Vide sententiam.

Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.

Iccirco nihil ex semet Natura creauit

Pectore amicitia maius. — De odio dixit. Sequitur de amicitia.

v. 32. *leuis vna fuit per sacula moris.*] Obscurauit luculentam sententiam parua mutatio. Nam Manilius scripsit:

— *lis vna fuit per sacula mortis,*

Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Subintelligendum autem ὅτι QUIBUS. Quibus vna lis fuit mortis. Vt Exiguum natura dedit. Cui exiguum natura dedit. Maniliana ἔκθεσις iam tribus locis à nobis animaduersa.

Ibid. leuis vna.] Hæc est scriptorum Codicum, & textus Bonincontrii, & vetustiorum editionum lectio. Editio Lugdunensis omnium recentissima vna pro vna innouauit, ineptissime vnum par, inquit, amicorum succurrit, quibus nullum iurgium intercessit, præter vnam licem mortis: quum

alter

alter alteri mortis causam præripere vellet. Ovidius 11 de Ponto iisdem verbis de eadem re:

Extirpis hoc vnum, quod non conueneris illi,

Cætera pars concors & sine lite fuit.

Diceret alterutrum ab altero mutuatum esse. Martialis illud simile in vno pari fratrum:

Nobilis hac esset pietatis rixa duobus,

Quod prostratre mori vellet vterque prior.

Porro *leuis*: est vestigium prisce lectionis Archetypi, vnde omnia sequioris notæ Maniliana exemplaria propagata sunt. Nam *leis* scriptum fuit. Veteres enim *leitem*, *veitem*, & similia pro *licem* & *visem* dicebant, vt nemo paulo eruditior ignorat. Ergo ex illo *leiu* factum *leuis*. Notum illud: QVAM LEITEM, SIVE REM.

Ibid. *per sæcula mortis*.] Per sæcula, hoc est in toto vitæ suæ tempore vnam tantum litem hanc mortis habuerunt. ita sæculum hic, vt in diuina pagina, sumitur pro tempore quouis.

v. 33. *Alter quod raperet*.] Notum illud Pacuianum: *Ego sum Orestes: Imo ego Pylades*: Ovidius:

Ire iubet Pylades charum perisurum Orestem.

Hic negat: inque vicem pugnat vterque mori.

Pag. 48. v. 1. *Es duo qui porneæ sequi vix noxia parui*.] Ominino historia, & ductus literarum legendum clamat:

Es duo, qui potuere sequi vadimonia sponsi.

Quid erat *vix noxia parui*? Vere fungi sunt, qui hæc non agnoscunt. De Damone & Pythea, vel potius Phintia, etiam me tacente, hic agi notum est. Habes apud Ciceronem 111 de Officiis, & in Tusculanis: apud Laetantium lib. v. Apud Valer. Maximum lib. 1v. cap. vii. & Iamblichum ex Aristoxeno, qui primus hanc historiam memoriæ prodidit: & Ælium de varia historia.

v. 3. *Sponsoremque reum metuis, ne solueres ipsum*.] *Ipsum*. seipsum. Maniliana locutio. *αὐτὸν, ἑαυτὸν*. Metuit sponsorem, ne. Metuit ne sponsor. notus Hellenismus. His duobus exemplis adde & tertium Charitonis & Menalippi. Ælian. *παῖσι. α. δ.* Adde & Epigramma:

Δεῖς ἡγχιτῆρες ἐρημείας φίλῳτῳ

ἑὺδαίμων Χαιῖτων ὃ Μαράντιον ἔσθ.

elegiaco heroicū subiicit. *qu岸quam Athenæus*

v. 4. *Si tamen & cognata*.] Explicatis signis aduersariis, & causis inimicitarum, litium, atque odiorum, præmisit & *αἰσχροειας λόγῳ* utilitates & exempla amicitiz, quibus nunc subiungit signa, quæ amicitiam, concordiam, scædus & pacem conciliant. Hæc autem fiunt per Trigona, Tetragona, Hexagona, & Diametra.

Ibid. *Cognoscere signa.*] Melius Gemblac. *dignoscere.*
 v. 6. *Lanigeri partus.*] Primum Trigonum, vel, ut vulgus Mathematicorum loquitur, Triplicitas ex Arabibus, qui dicunt ثلاث triplicatum pro Trigono.

v. 7. *meliorque Leone Prosequitur genitos.*] Gemblacensis: meliusque Leone.

v. 9. *Qua colitur nanque est natura mirius astrum.*] Quatenus est cicur animal, & cultus patiens, eatenus est mitius, quam reliqua duo, Leo, & Sagittarius.

Ibid. *Qua colitur.*] Vnde κηλ. Poetæ dicitur.

v. 10. *Expositumque sue noxa.*] Sic Sallustio *Opportunus iniuria*: quod ille maximus Atticissimi captator accepit ex medio Athenarum. Attici enim hominem εἰρησίδεον vocabant, quem is opportunum iniuriæ Xenophon: οἱ βακτιέας ἔχοντες κατὰ δοκίμην βλαδίαν, εὐλαβέμεν & εἰρησίδεον, ἔπαιον αὐτοὺς. Sic Mutarchus scribit Tyrannos Athenarum interfecisse primum inuisissimum omnium Sycophantam, qui, quia primo loco sese obtulerat, neque propter publicum odium latere poterat, ab ea re εἰρησίδεον vocatus est. Verba eius ἐκ τῆς αἰ. Καρυοφάγας hæc sunt: ἔτω τοι καὶ οἱ τυραννίτες ἀρχοὶ μαθητίας ὡσπερ καὶ οἱ πρῶτον ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κατέλασαν τὴν συκοφαντίαν, οἱ εἰρησίδεοι, καὶ οἱ δεισιφρονοῦντες καὶ τεῖντες.

v. 11. *Nec minus ingenio molli.*] Distingue:

Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.

Non minus ingenium mite illi est, & mollis natura, quam lana ipsa, quam gerit.

v. 15. *At cum Lanigeri.*] Locus insigniter fœdatus. Ita restitue:

At cum Lanigeri partu sub utroque trigono

Non partu: sed rara geris pro tempore bella.

Partu, ἀρχαίας Partes. Partes pro factione poni alibi docuimus.

Ibid. *sub utroque trigono.*] Sub duobus reliquis de trigono, Leone, Sagittario. Non utique cum Ariete & reliquis trigoni duobus Zodiis est bellum. Sed tamen aliquando intercedit frigusculum. quod magis ex feritate Leonis, & Centauri, quam Arietis natura accidere ponendum est.

v. 19. *Quoi commixtus homo est.*] *Commixtus*: quia μεξίδης. Sed potest legi *Commisus*. ut supra.

— & pectus equo commixtus equino. Virgilius:

Delphinum caudas utero commissa luporam.

Et sane non commixtus est, sed commissus. Asterismi: ἐκφορὶς ἢ ἀδρόπτις Κομμι. Sed, ut dixi, γράσσας, μεξίδης, ut μεξοπάρις. In hoc trigono, inquit, melior est Aries, deteriores Leo, & Sagittarius: quanquam & Leone melior Sagittarius propter anteriorem partem, quæ humana est. Et ideo quod duplex melior eo, qui simplex.

v. 20. *Iccirco pax est.* Pax ab Ariete, querela à duobus reliquis trigonis.
v. 21. *Quin etiam Tauri.* Secunda triplicitas, siue secundum Trigonum.
v. 22. *Nec magis illorum.* Contrarium menti suæ dicit. Aut legendum.

Nec minus, aut Et magis.

v. 25. *Quosque dabunt Chela.* Tertia triplicitas.

v. 29. *Scorpius & Cancer.* Quarta triplicitas.

v. 31. *illu nam sape est subdolu.* Gemblac. hæc cita habet:

Concordant, illu (nam sape est subdolu actus)

Scorpius adspargit noxas sub nomine amici.

Ibid. sub nomine amico. sub nomine amici.

Page. 49. v. 2. *Communtant quimos.* Commutationes animorum sunt, quas Comicus describit: *Bellum, inimicitia, pax rursus.* Ptolemæus: *ἐν ταῖς φιλικαῖς συνοσιπότηται, καὶ μακρολογία, ἐν τῇ ἑχέτης ἀποδοαίτε καὶ ἀνικτασάσων.* Estque illud plane, quod ait:

— *interdum fœdera rumpunt, Ac reperiunt.* —

Ibid. Interdum fœdera rumpunt, Ac reperiunt. Ptolemæus: *ὁ τέλος συνοσιπότηται τὰς συμβιώσεις, ἀλλὰ ποιοῦν ἐπαρδὸς, καὶ ἀταμνήσεις ὧστε τὸ ἀποσπένει, καὶ φιλόσοφον.*

v. 4. *Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda.* Odium ex signis notatum absoluit, sed nondum pacem ex signis compleuit. Superest enim *ἑστὶ τὸ βαλῶν, ἐξαγῶν, διαμέσων ἀσχηματίαν*, ex quibus pax petenda. Versus est epilogicus, & in finem totius tractatus reiiciendus. Præterea sequitur alius versus epilogicus, de triplicitatibus longe diuersus. Itaque duo sunt Epilogi de re diuersa. Quod est absurdum. Dubito an sit Manilii.

v. 5. *In terris geniti.* Sane bene *in terris.* Nam profecto homines in cælo non nascuntur. Imperite fecerunt, qui mutarunt. Manilius enim scripsit, *in terris.* Est enim Epilogus trigonorum, siue triplicitatum. Tali sub lege inquit, nascuntur in trigonis.

Ibid. In terris geniti. Ita alibi: — *sub Cancro nata feruntur*

Pectora, & in Chelu — Item:

In Cancro genitus Capricorni semina ladunt. Græcum est, *ἐν καρκίνῳ, ἐν χηλῶν ἀνοίγματι.*

v. 6. *Nec satis est.* Non, inquit, satis est sola ipsa signa per se considerare. Nam variant aut planetarum commixtione, aut alia configuratione, trigona enim amicitia accessione maleficarum stellarum odium generant, & signum trigoni lege consideratum, quadrati aut diametri lege alias vires habet. Item distat, orienturque, ac occident, id est, *sunt, diametrum.*

v. 7. *sedemque vagantum.* Gemblac. *sedemque vagantum.*

v. 8. *Parte genus variant.* Parte, situ. Nam alias vires habebunt in trigono, alias in quadrato: alias in oriente, alias in occidente.

v. 12. *modo detrahit idem.] modo detervit. Gemblacensis.*

v. 13. *Quaque illic sumunt vires.] Gemblac. sumunt ita. recte.*

v. 14. *Distat enim surgantne.] Distat, sese respiciant ἐκ διαμέτρου, necne.*

v. *. *Efficiunt vires.] Hæc huc non pertinent. Hi tres versus aberant in Gemblac. & recte. Sunt enim ex fine huius libri. Dele ergo. Ex his potes advertere, quam misere luxatus fuerit hic scriptor.*

v. 15. *Crebrius aduersis.] Aduersis τοῖς ἐκ διαμέτρου. Ex diametris odium, ex quadratis amicitia, item ex trigonis. Ptolemæus: καὶ ὁ συνδυασμὸς, ὃς ἐκ διαμέτρου τῶν πέντε ἔχειται, καὶ ἐκ τῶν τετραγώνων, καὶ ἐκ τῶν τριγώνων.*

Ibid. *cognata quadrata.] Omnia quadrata in amicitia longe præferuntur omnibus schematicis: quod omnia quadrata Zodiaci circuli sint ὁμοῦς: quatuor καρτεία, Aries, Cancer, Libra, Sagittarius: quatuor διπλά, Pisces, Gemini, Virgo, Sagittarius: quatuor ἀπλά, Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius. Hanc sententiam veterum recudit Ptolemæus, qui ait τετραγώνος καὶ ἑξαγώνος συνδυασμὸς vocari, quia ἐκ τῶν ὁμοῦς ζῳδίων constat. contra ἀσυμμετρὸς esse τετραγώνος καὶ διαμέτρου, quia ἐκ τῶν ἀντιομοῦς. Græci: τὰ μὲν τετράγωνα καὶ διαμέτρα ἐκ ἐναντίων συγκείμενα, καὶ ὁμοῦς συνδυασμὰ, ἀπλά δὲ. τὰ δὲ τετράγωνα καὶ διαμέτρα ἐκ ἐναντίων συγκείμενα, καὶ ἐκ τῶν τετραγώνων καὶ διπλῶν. Cognata Zodia Ptolemæus vocat quæ sunt vnus sexus: Manilius autem τὰ καρτεία, διπλά, ἀπλά. Manilius ex quadratis cognationes, ex trigonis amicitias nasci vult. Ptolemæus ex trigonis amicitias nasci, quæ ζωασείας vocantur. Duplicem enim φιλίαν facit, τὴν ἀπὸ τῶν τετραγώνων, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν διπλῶν ἀπὸ τῶν τριγώνων.*

QVADRATA.

καρτεία.	V	OB	Ω	ρ
ἀπλά.	Ϝ	Ω	π	≡
διπλά.	Π	π	†	κ

v. 22. *Caper brumam genitosque ad frigora Pisces.] Corrige ex Gemblacensi:*

Caper brumam genitusque ad frigora Piscis.

id est Caper, idemque Piscis. Est enim pars Caper, pars piscis.

v. 23. *Nec non & duplici.] τὰ διπλά. Dicuntur etiam δίσημα.*

v. 24. *Quartum quaque locum.] quemque locum. Gemblacensis.*

v. 26. *Et duo Centauri licet vno corpore texti.] Sine dubio legendum rectos. Duo quarti Casus. Virgilius:*

Si duo præterea tales Idæa tulisset

Terra viros. —

Licet, inquit, cernere duos contextos in vno corpore Centauri. Est enim δίσημος. Gemblacensis hac in parte sanus non est:

Et duo Centauri licet vno in corpore textum.

v. 27. *Sic & simplicibus.*] Simplicia Signa sunt, quæ succedunt Tropicis, vt *δισημα* quæ præeunt Tropicis, *δισημα* sunt *αεστημενα*, simplicia *ιπαρρησιμωα*. Ita τὰ ἑπὶ τοὺς duobus utrinque lateralibus Signis stipantur. Tropica Arabes mobilia vocant: simplicia fixa, quia Græcis etiam *σιμα* dicuntur: *δισημα* communia, quia temporis autecedentis exitum, & sequentis initium tenent.

v. 28. *nec pingitur vlli.*] Repone iungitur vlli, auctore Gembl.

v. 33. *Ac veluti cognata.*] Ad cognationes & affinitates quadrata plurimum valere: ad externorum amicitias contrahendas triquetra.

Pag. 50. v. 13. *gradibusque propinquis.*] Ita recte Lugdunensis editio: quum antea ineptissime etiam Gemblacensis, & veteres editiones & textus Bonincontrii haberent: *grauibusque propinquis*. Vbi homo minime malus Bonincontrius interpretatur *grauibus*, id est stabilibus & fixis signis. Risi hominis *ἀρχαίαν*. Nam quis tam puer in his, vt *gradibus* legendum esse non videat? *affines signant gradibusque propinquis* Accedunt pro eodem dixit. Affinitas idem est cum gradibus propinquitatis.

Ibid. *Idcirco affines.*] Ptolemæo affinitas est *συγγενική διὰ συγγένων αεστημένων*.

v. 4. *Quæ tribus emensis signis.*] Ait Trigonum omnium schematum ad iungendas amicitias esse efficacissimum. de quo etiam Ptolemæus: τὸ ἀνθρωπικώτερον φιλίας αὐτῶν αεστημένων: quia nimirum eius linea longior ac longius spatium complectitur, ac remotiores angulos coniungit. Ideo pertinebit ad amicitias externas, & ad diuersarum nationum atque alias externas amicitias coniungendas.

v. 5. *Hæc ad amicitias.*] Arcuissimam amicitiam intelligit, quam Græci Astrologi *κωασεῖαν* vocant. Id quod iam supra attigimus, nec opus repetere.

v. 7. *Utque ipsa in longo.*] Gemblac. *Utque ipsa ex longo.*

v. 10. *Quam quæ nonnunquam.*] Melior, inquit, amicitia ἢ δίσση, quam amicitia ἢ φύσση: quod in affinitatibus interueniunt friguscula, dissensionumque, quas Græci Astrologi *παρσιωπήσεις* vocant, quales in amantium iris: imo quas auctor noster superius designauit:

Committunt animos interdum, & fœdera rumpunt,

Ac reperiunt. — Et in veteribus monumentis coniugiali amoris nullas *παρσιωπήσεις* interuenisse illis verbis declarabatur: CVM QVA VIXIT SINE VLLA QVERELA: aut SINE VLLA ANIMI LÆSVRA. Ptolemæus dixisset: ἀνδρὶ τινὸς ἀρεστοῦς καὶ ἐκκλημάτου. vel ἀρεστοῦτος, καὶ ἀνεκλήτου. Eiden etiam ἀνεπηρέας, ἀπλάως συμποκὴ est coniugium sine læsura & offensione.

v. 12. *Proxima vicinis subscribunt tertia quæque Hospitiibus.*] Non est locus,

cus, qui non dicam me; sed & omnes magis fugerit. Totus ita legendus:

*Quotquot Cardinibus proprio quadrante mouentur
Proxima, vicinia subscribunt, tertia quaque
Hospitiibus. sic astrorum seruabitur ordo.*

Non erat, inquam, locus in hoc auctore magis tenebricosus. Æquos lectores iudices fero non zelotypos, sed ab humanitate tam morum, quam literarum instructos.

v. 11. *Quotquot Cardinibus proprio variante.*] Legendum:

Quotquot Cardinibus proprio quadrante mouentur Proxima. —

Persequitur sermonem de Quadratis. Quadrata triplicia sunt, vt supra diximus, *καρτεῦς*, *ἀπλά*, *διπλα*. Ac quidem *καρτεῦς* sunt cognatorum, *ἀπλά* vicinorum, *διπλα* hospitum. Paucis obscurissimum locum explicauimus. Quotquot igitur cardinalia proprio quadrante mouentur, vt Aries, Cancer, Libra, Capricornus, hæc

Q V A D R A T A.

COGNATORVM.	✓	☿	♌	♏
VICINORVM.	♈	♊	♍	♎
HOSPITVM.	♉	♋	♊	♌

— affines signant, gradibusque propinquis
Accedunt, vnaque tenent sub imagine natos.
vt iam antea dixerat.

v. 12. *Proxima vicinia.*] *τὴ ἀπλά* *χ*, *ταυρὰ*, Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius: quæ sunt vicina cardinibus, vicinos conciliant.

Ibid. *tertia quaque.*] *διπλα*, *διόρμα*. Gemini, Virgo, Sagittarius, Pisces: quæ sunt remotiora à cardinalibus (sunt enim tertia) hospitibus dicata.

v. 13. *sic astrorum seruabitur ordo.*] Sic seruatur ordo in quatuor *κοίταις*, quæ ius humanum continent, vt in astris. Quatuor illa *κόμματα*, sunt *συγγενία*, cognatio, à natura: *κονδία*, affinitas, à lege: habitatio & vicinia à iure gentium: hospitalitas, à naturali, & gentium. De affinitate dixit. Eam enim assignat trigonis. reliqua tria quadratis & quidem secundum consequentiam signorum. Nam Cardinalibus signis proxima sunt *ταυρὰ*, illis *διόρμα*. Primis cognati, secundis vicini, tertiis hospites assignati. Quantum noctis inuexerat traiectio illius versiculi, *Quotquot cardinibus*, &c. quis hæc antea capiebat? Deinde *proprio variante*, pro *proprio quadrante* ineptissime legebatur. quod & tenor sententiæ, me tacente, docet.

v. 13. *sic astrorum.*] Non male legeretur: *si castrorum seruabitur ordo*. Si, inquit, signorum *χ* *τὴ ἐκόνερα* ratio habeatur. Sed nihil mutamus. Putamus tamen ita Manilium scripsisse.

v. 14. *Quæ quanquam in partes diuifit.*] Scribe *diuifit*. Quæ quidem *ταυρὰ*, quanquam iure diuifit quadrifariam circuli quadratum siue Tetragonum

num quæ efficiunt, non idcirco tam valent iure quadrati, quam iure Cardinis:
 et ideo proxima tertio ab illis.

v. 17. *non lege quadrata. non lege quadrati.* Gemblacensis & nos olim.
 v. 16. *minus est numeri.* minor est numeri. Gemblacensis & nos olim.
 Quamquam quadrata sunt Aries, Cancer, Leo, Sagittarius: tamen non tam
 quod quadrata, quam quod Cardinalia, eorum ratio habetur. Similiter se-
 quentia, id est *scilicet*, itemque *scilicet* & ipsa quoque non tam ius suum
 capiunt à lege quadrati, quam à lege cardinis, idque singula in proprio qua-
 drante, ut ipse ait, non utique in alieno.

v. 17. *Nam nihil in eorum seruit sibi.* Si quidem si tantum lege quadrati
 valerent, seruirent tantum suo sibi nomine, quia quadrata. Atqui eorum
 vis est mixta ex iure Cardinum & quadrati.

v. 18. *Ipsæ dant fines astris.* Quatenus sunt quadrata, dant fines, & legem
 quadrato, & tunc seruire sibi videntur, id est contemplatione sui tantum
 effectus habere. Quatenus vero in Cardinibus constituta, legem & fines à
 Cardinibus accipiunt.

v. 22. *Partitam in seclis.* Hæc non sunt nihili, quomodocunque illa in-
 terpreteris. Gembl. longe diuersam lectionem concipit:

Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,

Pacata in seclis signa ut perdiscere possit.

Pacata signa amicitia vocat, de quibus proxime loquebatur. In seclis
 vero inimicitia, de quibus antea. Itaque nobis opus erat facie salutifera
 ad hos scopulos declinandos. quod absque codice Gemblacensi desperan-
 dum erat.

Ibid. *Pacata in seclis.* Post hunc versum melius cohæreret ille, qui in
 alienas sedes irrepsit, si modo Manilii est:

Sic eris ex signis odium tibi, paxque notanda.

Ibid. *perdiscere possit.* Noue dixit perdiscere, quod alibi dignoscere.
 Dignoscere nigrum albo frequenter dicimus. Perdiscere non dicimus.

v. 23. *Perspice nunc tenui.* Optime Gemblacensis:

Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam.

Sic Virgilius:

In tenui labor, at tenuis non gloria.

v. 23. *Perspice* Inepæ Bonincontrii textus *Prospice*. Sic alibi:

Nunc age subtili rem summam perspice cura.

Vbi idem error in Bonincontrio.

v. 24. *Quæ tantum Graio.* Hæc omnia aliter, & quidem melius Gem-
 blacensis:

Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,

Et tantum Graio signati nomine passam

X

Dede-

Dodecatemoria, in titulo signantia causis.

v. 25. *Dodecatemoria.*] In titulo, in nomine. Vt infra: *Quartus interfectus.* id est nomen. Ecce alius consensus Signorum ex Myriogenesi Ægyptiorum ac eorum monomeriis petitus. Recte vero post amicitias hæc connectit. Nam & hæc quoque ad amicitias, concordiam, odia, & discordiam pertinent, vt infra testatur:

Iccirco quanquam signis nascuntur eisdem,

Diverfos referunt mores, inimicaque vora.

Signum habet partes $x \times x$. Vnaquæque in duodecim ducitur. Itavnumquodque Dodecatemorion Zodiaci habet duodena Dodecatemoria *τετράς* & proinde duo gradus cum semisse Dodecatemorii Zodiaci respondent vni Dodecatemorio technico. Dodecatemorion duplex est, aut enim ipsorum Signorum, aut planetarum. De Signorum igitur prius, postea de planetarum Dodecatemoriis. Quæcunque signi pars propofita fuerit, eam in tot duodecimas ducito. deinde tricenæ singulis secundum ordinem suum tribue. triginta nempe signo propofito, triginta sequenti, & sic deinceps, donec totum numerum pattium consumpleris. In quo numerus te reliquerit, is erit locus Dodecatemorii. Esto propofita $xiii$ pars Geminorum, putavel quia Horoscopus est in ea, vel quia *κέρως*, vel propter aliam causam. Volo scire vbi sit Dodecatemorium Geminorum signi propofiti. Duc illas $xiii$ partes duodecies. Prodeunt $clvi$. Ex quibus da xxx Geminis signo propofito: xxx Cancro; xxx Leoni; xxx Virgini: xxx Libræ. Superfunt vi . Ergo Geminorum Dodecatemorion est in vi parte Scorpii. Idem efficies, si $xiii$ partes in duo & semis distribueris. Habebis enim quinque Dodecatemoria, & quintam partem vnus, id est quintam de triginta, nempe vi , vt antea. Priorem methodum Dorotheus Sidonius vetus Poeta in suo carmine tradiderat: posteriorem docet Ptolemæus in Institutione, id est libro primo Tetrabibli. Omnem vero Dodecatemoriorum doctrinam Ptolemæus, vt vanam ac fallacem exagitat: & in genere omnia de Monomeriis ab Ægyptiis conficta *ἀπαιτιολόγηται καὶ ἀεὶ πάλιν φλυαριέμενα καὶ μὴ πεισάντων ἁπλοῦς λόγος* dicit. Multum enim eiusmodi commentis delusit ac luxuriata est veterum Ægyptiorum *φαισρία*: adeo vt Pappus Alexandrinus *παισιμὰς τεχνικὰς ἐκκοιτάξας* excogitauerit, & omnem de duodecimis doctrinam falsam, & inconstantem esse conuicerit. quem consulas licet. Arabes, qui nihil eorum, quæ veteres in otio *πολυπραγματούμενοι*, relinquunt, hanc doctrinam retinuerunt. vocant Dorogen.

v. 26. *Nam quum tricenæ.*] Signi integri partes xxx . Diuisis in xii , vnaquæque erit pattium ii . S. Dodecatemorion ergo est sestertius gradus: quomodo dicitur sestertius pes in lege xii Tabularum.

v. 27. *numerus deducitur omniu.*] Gemblac. — *deducitur omniu.* Melius.

Melinus. Nam triginta per duodecim diductis, id est diuifis, fit id, quod ipse dicit, nempe vt dodecatemorion fit binarum & femiffis partium.

v. 32. *Adtribuit totidem numeru.*] Lege *numera*.

v. 28. — *binas in partibus effi.*] Diuifis xxx partibus vnus signi in xii, Dodecatemoriorum est binarum partium cum femiffe. *binas & dimidiam partem*, id est, fextertium gradum, *in partibus*, id est Dodecatemorii, quæ sunt signa technica, pars duodecima vnus signi naturalis: quemadmodum vnum signum naturale duodecima pars Zodiaci. At Bonincontrius partes *binas*, id est xxi v & *dimidias*, in sex, quæ conficiunt triginta. Vides acumen hominis. Et tamen fieri potest, vt nos quibusdam præ illo nugari videamur. Neque deerunt, qui ita arbitrati sunt.

Pag. xi. v. 8. *Singula diuerfis.*] Gemblac. *diuifis*. Et frequens commutatio est in hoc auctore *diuifis & diuerfis*. Ita erit, quot partibus astra variant, diuifis Dodecatemoriis. Sed profecto Manilius scripserat:

Singula diuifis variant quot partibus astra

Dodecatemorii proprias mutantia vires.

Nam astra, id est Dodecatemoria technica variant secundum partes Dodecatemorii Zodiaci diuifis. Nihil mutamus. Rem in medio relinquimus.

v. 10. *Nunc quid fit cuiusque.*] Gemblacensis male, *cuiusque*. Legendum *cuiusque*. *inductus*, *cuius* pro quale, *notandum*, id est, *notandum*. In Euangelio: *notandum* *et* *dicimus* *quod* *ut* *id* *est*, *notandum*. Apud Prudentium — *Deumque*

quem colat, aut iussu cuiusque veneris. —

v. 12. *Ipse suo recinent.*] Signa, inquit, proposita, vindicant sibi primas partes: vt in exemplo superiore: proposita est pars xiii Geminorum. Ergo primum Dodecatemorion attribuitur Geminis, signo proposito.

v. 13. *vicinis subeuntes.*] Subeuntes partes, id est, reliquæ partes de 156 (deductis 30, quas attribuimus signo proposito) 126 distribuuntur in vicina & proxime sequentia signa. *In suo corpore*, id est, in se ipsis. vt puta Gemini, quia illud est signum propositum, primas tricenæ partes retinebunt in suo corpore. At Bonincontrius putat, de corporibus nostris intelligi, & vicinis interpretatur Planetis. Barbarorum est insultare insecitæ minime malæ. Hoc gloriosulus nostri sæculi relinquimus.

v. 15. *Vltima & extremu.*] extremus numerus extremo signo debetur. Erogaus triacotadibus in omnia signa, reliquus numerus reliquo signo imputatur.

v. 19. *Nec genus est vnum.*] Nec vna, inquit, est methodus. Nam alii multiplicat in duodecim, alii in fextertios gradus distribuunt. quæ methodus eodem recidit. Hoc vult, puto, noster. Paulus Alexandrinus multiplicationem in duodecim falsi conuincit. Esto, inquit, Sol in xxx Arietis. Multiplicatione in xxi facta & distributis omnibus tricenariis, initio sumpto ab

Ariete, numerus desinet in Piscibus, & non perueniet in Arietem. quod verum est. Atqui, inquit, hoc verum est Dodecatemorium, quando multiplicatione tricenarii numeri facta in alium numerum, summa in idem Zodion incidat, à quo initium factum est. Atqui tricenario in xii multiplicato incidit numerus non in Zodion, à quo initium factum est, sed in proxime antecedens. Ergo multiplicatio in xii est breuior iusta. In xii igitur multiplicatio facienda. Ita 30 in 13 ductis, distributionis initio ab Ariete facto, secundum hypothesein, numerus cadet in ipsam tricesimam Arietis. Quæ & ipsa nihilo sequius inepta sunt, quam cetera. Itaque nihil aliud, quam *μᾶλλον ὀφείλουσιν* ridere possumus. Nam quis illi concedat numerum in ipsum zodion, à quo initium factum, cadere debere? Nugæ, nugæ sunt hæc.

v. 10. *Pluribus inque modis verum Natura locauit.*] Scribe verum. Manifesta est menda. Ibid. *Pluribus inque modis verum Natura locauit.*] Firmicus: *Celarium & abscondi plurimis tegumentis natura diuinitatis ab initio voluit, ne omnibus scitu esset accessus, neve cunctis patefacta manifestatio suo origine panderetur.* In textu Bonincontrii est *Finibus inque modis*, à typographis an à Bonincontrio.

v. 21. *Deduxitque vias.*] Inepte. Viam non deducimus. sed via nos ducit. Et hoc non vult Manilius. Vult per ramosa compita, & multa diuerticula ad veritatem perueniri. Ergo lege, *Diduxitque vias.* in multos ramos, & multa compita diuisit hanc viam.

v. 22. *Hæc quoque comperta est ratio.*] Explicata doctrina Dodecatemorii Signorum, nunc ad Dodecatemotiorum Planetarum progreditur. Exemplum in Luna instituit. Idem potest in reliquis sex planetis. Est autem eadem methodus, quæ Dodecatemorii Signorum. Quot igitur Planeta, tot sunt Dodecatemoria: vt taceam *κλῆρον ἡ, ἀποκρίν, de quibus iam actum est. Paulus Alexandrinus: τὸ ὅτι ἀπὸ τοῦ δωδεκατημείων, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κλῆρου, ἑστὶ κλῆρος, περιγράφει τὸν ὅλον.* Planetarum & Cardinis, & Horoscopi Dodecatemoria esse dicit. Et hoc est, quod vult Manilius. Nam proposito Lunæ Dodecatemorio, reliquorum Planetarum Dodecatemoria quoque esse innuit per consequentiam.

v. 23. *Quocunque in partu.*] Quia *ὅτι ἀπὸ τοῦ δωδεκατημείων* est & Solis & Lunæ, hic Manilius τὸ δὲ *Cardinis* tractat. Et eadem est methodus cum altera. Vt à Signo, in quo Sol fuerit, initium in illa sumitur, ita in hac à Signo, in quo Luna.

Ibid. *Quocunque in partu.*] Et hoc quoque ineptissime. Neque insectamur Bonincontrium, cui mendosa lectio imposuit. Legendum igitur:

Quocunque in parti nascentium tempore Luna

Constitit, numeri hanc ter dispone quaterina.

Quam inepte atque legebatur, *Quocunque in partu.* Non de partu loquitur, quanquam de hora genituræ agit. Non ita stolidi sumus, vt hoc concedamus.

mus. Sed de parte signi, in qua Luna fuerit tempore genituræ: quam mul-
tiplicare iubet per xii. Alioqui multiplicandus esset partus. Quod
quam ineptum esset? Quod de Luna dicit, idem de omnibus planetis dici
potest. Nam quot Planetæ, tot Dodecatemoria. Propterea dicitur: τὸ ἅ-
σινον δαδὲ καὶ τμήσειν à Paulo Alexandrino; non autem τὸ σαλῆινης δαδὲ κα-
τμήσειν.

v. 27. *Qua dehinc defuerint.*] Et hoc quoque ridicule. Scribendum enim:
Et qua dehinc fuerint. Sic enim locus concipiendus:

Inde suas illi signo, quo Luna refulsit,
Et quæ datis fœderis, hæc tibi, Virgine, signa.

Et quæ dehinc fuerint, partes numerare memento.

Inde suas, nempe tricenae partes. Et quæ debint fuerint, hoc est & sequentibus signis. Memento attribuere suas partes primo signo, mox sequentibus. Nam quod Bonin contrarius intelligit de partibus, quæ desunt Lunæ ad explendum signum, id vero rite, non insectatione dignum est. Non enim à partibus, sed à toto signo numerandum, ut in Sole factum. Neque enim si Luna fuerit in 23 Scorpii, à septem reliquis putandum, (quod quid sit, nemo capere possit) sed à toto signo Scorpii. Plane in tota doctrina Deccatem oriorum infans est Bonin contrarius. Sed ne alii quidem, qui alios insectari solent, melius hæc capere potuissent, nisi nos illis ad hæc viam muniissemus. Tamen serio dissimulabunt, & nunquam hæc ignorasse videri volent.

v. 28. Προξίμια, & nunquam hæc ignoraile videri volent.
quod nihil habet commune cum superiore. Demophilus in Isagoge: τὴν
ἄλλαν λαμβάνουσιν τὸ πρὸς ὁμήρου δώδεκα μηνέων. ἰδὲν σπείας τὸ πρὸς ἀρχαίων μοιρασθὲν τέτατον
τοῦ αἵ ὅχι περικοντάδας εἶναι. τίς δ' λοιπάς εἰς δύο καὶ ἥμισυ διπλαῖ ἐπιμερίζει· ἀφ' οὗ αὖ
ἐπὶ τὴν ὁμήρου ζωοῖν. οὐδ' οὐ μὴ ὅχι περικοντάδας, ἀρχὴν αὐτὰς, εἰς ἡμισυ καὶ δύο ἐπιμέ-
ρεζ ταύτας. Vide quod tricenae partes distat Luna à Sole. Eas aufer. Reli-
quas partes diuide in seftertios gradus. Vbi te destituet numerus, ibi erit
Lunæ Dodecatemonion. Sin autem tricenos numeros non habuerit, ta-
men diuide reliquas partes in seftertios gradus, vt in methodo Solaris Do-
decatemorii. Esto Sol in xii Geminorum: Luna in xxiii Scôrpii. Arcus
est partium clix in quo sunt quinque Triacontades: quibus sublatis, super-
sunt decem, quæ in 2½ diuisantur quatuor Dodecatemonia: quæ à Scorpio,
vbi Luna est, in sequentia Dodecatemonia Zodiaci erogata desinent in fine
Aquarii. Ita Lunæ Dodecatemonion est in fine Aquarii. Hæc omnia antea
omnibussignota erant. Recte autem Demophilus, *ἀλλος λαμβάνουσιν*. Alia
enim res est, neque vllam cum altera cognationem habet. Nam ex priore
methodo Lunari multiplicentur 23 Scôrpii in 12. Fient 276. In quibus tria-
contades sunt nouem, partes reliquæ sex, quæ à Scorpio, in quo luna est, pu-
tatz desinunt in sextam partem Leonis.

ibid. Proxima tricenae partes sententia datur.] Proxima, inquit, Metho-
 X 3 dus

ducit, *id est* *reducitur* *apud* *apud*. Nam ducit est deducit *apud*. Sed manca est oratio. Non enim dicit unde illæ triacontades sint deducendæ. Plena esset oratio. si ita scripsisset.

Proxima tricenas partes sententia ducit.

Luna quot a Phæbo distans per signa recepit.

Nostri *isæti* nunquam huius loci sententiam consecuti fuissent. & tamen hoc non magis mouerit illos, quam si nihil in Manilio præstitissemus. Qui ridere uolet, legat Bonincontrii in hunc locum expositionem. Nos uero illi bono viro omnia condonamus, id est, ignorationem huius antiquitatis. *ὁλοκλήρως* autem orationis ab eo animaduersum non esse, hoc uero non stomachum nobis, sed risum mouet. Sed longe stolidius fecerint, qui cum sequentur.

Ibid. *Sententia ducit.*] Ita ratio postulat. ita Gemblacensis. ita Germanica & Lugdunensis editio. Textus Bonincontrii *ducunt*. & inuenit patronos Bonincontrium ipsum & alios. Flagro hæc digna sunt.

v. 29. *Hic ubi deficiet numerus.*] Vbi absumptæ erunt, & deductæ omnes triacontades.

v. 31. *Dimidium reliquit.*] Ita restitue: — *summa reliqua*

In binas partes adiecta parte locetur

Dimidia, reliqua tribuitur ut ordine signis.

In tertios gradus reliqua summa diuidenda. Ut in exemplo nostro de 160 gradibus, triacontadas quinque deduximus. Reliqua decem in duo & semissem partiti sumus. Hæc egregie restituta sunt. Quod non pudebit dicere. Non enim adhuc æquos iudices nostrarum vigiliarum & beneficii in hunc anchorum collati nacti sumus. Nos ipsimet in Olympico stadio nos victores prædicabimus. Ferat nos candidus Lector non tam meriti nostri, quam ingratorum hominum causa nos hæc *καταπίπτειν*. quanquam non deest stupor, tamen maiorem partem vindicat sibi in illis *καταπίπτειν* & ambitio. Miseret me eorum.

v. 33. *Dodecatemorii signis.*] Restituendum:

In qua deficiunt te, iustum Luna tenebit

Dodecatemorii signis. Post cætera duces

Nam Gemblacensis habet *tenebit*, non *videbit*. quod melius est.

Pag. 52. v. 1. *sic constant astra locata.*] Legendum:

Ordine quaque suo, sicut stant astra locata.

Similiter in secunda Institutione:

Ordine natura, sicut stant cuncta locata.

Gemblacensis hic non nihil trepidat. Habet enim:

Ordine quaque velut stant astra locata.

v. 2. *Hæc quoque te ratio ne fallat.*] Aliud Dodecatemorii genus, quod dicitur Mendose.

dicitur Dodecatemorion Dodecatemorii. Vnum Dodecatemorion est sestertius gradus, vt diximus, hoc est, quinque dimidii gradus. Singuli dimidii gradus singulis suis Planetis attribuuntur. Et hic quoque Bonincontrius *ῥήμβος* ἐν σάρτει, qui clementius à nobis accipietur, quam ab aliis acciperetur, si malum aliquod fatum miserum interpretem horum furor obiectisset. Sed bene cum eo agitur, quod illi Bonincontrio harum rerum peritiores non sunt.

v. 3. *Maior in effectu minor est.*] Quo particularior, eo certior: *ἡ μὲν μαρτυρία, τὸς τῶν ἀνελεύθια*. Atque adeo Dodecatemorion Planetæ, quod est Dodecatemorion Dodecatemorii, est certius & pollentius ipso Dodecatemorio cuius Dodecatemorion est. Atque id est, quod vult illis:

Maior in effectu minor est, quod partibus ipsis

Dodecatemorii quid sit, quod dicitur esse

Dodecatemorian. —

Est, inquit, Dodecatemorion quoddam in partibus ipsius Dodecatemorii.

v. 5. *namque id per quinque notatur.*] Sestertius gradus respondet quinque dimidiis partibus. Singula earum singulis planetis attribuuntur. Hoc est, quod dicit:

— *ducunt & singula sortes*

Dimidias. —

Singula nempe quinque sidera, quæ iam dixit, hoc est, Planetæ.

v. 8. *Dimidias vires quæ in eis & cura capeffunt.*] Hæc deplorata ita restituitur in integrum:

— *ducunt & singula sortes*

Dimidias viresque in eis & cura capeffunt. Perfpicue verum.

v. 9. *In quocunque igitur.*] Egregie hunc locum restituit codex Gemblacensis:

In quocunque igitur Stella quandoque locata

Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.

Ita enim habet scriptus ille Codex. *Quocunque quandoque, quæ quandoque, & similia,* sunt Maniliana, vt alibi notamus.

v. 11. *Cuius enim stella in finem finit.*] Castiga; vt olim fecimus:

Cuius enim stella fines in fidere quoque

Inciderint. — Superfunt vestigia in Gemblac. *cuius enim stella in*

fine finit. Fines τὰ ὅτι πλανομένων δεῖα intelligit. Vulgus cum Firmico

Terminos vocat. Ab initio Arietis, vsque ad vi gradum, est terminus ♈:

à vi, ad xii, terminus ♎: à xii, ad xx, terminus ♊: à xx, ad xxv, terminus ♋.

Esto igitur Dodecatemorion signi in xii Arietis. Quia est terminus Mercurii, Mercurius dabit effectus in illis finibus, vt etiam fatetur natio

Astrologorum. Sed esto in xv Arietis. A xii ad xv, sunt gradus quatuor

absoluti, id est octo dimidii gradus: & proinde xv est in nono dimidio gradu.

Abiectis

Conditor & vacuos muris circumdare colles
Destinat; ante, manu quam tenter scindere fossas,
Vertit opus. —

Planissima sententia. Conditor vrbis ante, quam mœnia circumdet, prius vertit opus, &c. Est hyperbaton in parabola vsque ad illa,

Sic mihi cunctanti tanta succedere molis. In hac & superiore parabola multa lûculenter dicta. Atque haud scio, an ab Ouidio in meliora sperare possimus.
v. 4. *muris circumdare colles.*] Tangit morem Romanum: quo vt plurimum coloniarum in editioribus condebantur.

v. 10. *Est illi silicem.*] Lege, *Est alii silicem.* Ita etiam Gemblac.

v. 11. *Ferrique rigor per tempora nora.*] *Tempora ferri temperamentum.*

Supra:

Permixtosque dies mediis hiemem inter & æstum

Articulis vno seruantia tempore vtrunque.

Tempora ferri etiam mei Galli in suo idiotismo seruant, *La trempe du fer.*

v. 12. *hinc artes, hinc omnis.*] Scribo:

— *huc artes, huc omnis conuenit vsus.*

v. 15. *Sic mihi tractanti.*] tractanti succedere haud scio, an satis Latine dixerim. Gemblacensis veram, ni fallor, lectionem præfert:

Sic mihi cunctanti tanta succedere molis.

Optime ad mentem eius. cunctanti, non, statim irrumpenti. Aratus ad verbum dixit ἐπὶ χορτί.

ἰδ' ὅτι ἐπὶ χορτί παύματα ἡδὲ ποδ. hoc est, cunctanti surgere mane.

v. 19. *Ergo age noscendus.*] Triplex est ἡ ζωὴν χροῖς. ἡ καὶ ἀναλ. ἡ καὶ κερσιν ἡ ἀσέως, ἡ καὶ μετέβασις, quæ dicitur καὶ τὸς τόπος. Ac prima, quæ καὶ ἐπιματιομένη τίνα, aut καὶ ἐμαίωται fit, iam supra absoluta est. Altera, quæ fit καὶ μίξις, ἡ τὸ συμπερικτὴν ἡ ἀσέως, in manus nostras non peruenit. Reliqua est tertia, & vltima, ἡ κλειωμένη, καὶ τὸς τόπος. Eam nunc promittit.

Ibid. *Ergo age noscendus.*] Doctrina hæc dicitur à Græcis τὰ δασυκάρπια πινυμένη ἐκ ζωῆς. Platica est informatio ad xii locos genituræ: quorum primi sunt quatuor cardines, ac dicuntur κάρπια: quatuor secundi, qui ἀπαιματά, vulgo deiectionis loci, seu pigri: quatuor tertii, qui & ἐπαυαφοί, vulgo succedentes. Ita veteres, & Firmicus. Sed Manilius τὰ δασυκάρπια in duo membra diuidit: in quatuor cardines, & eorum intermedia numero octo. vnde ἐκ τῶν τόπων dicuntur, item ἡ ἐκ τῶν τόπων. δασυκάρπια Arabes vocant

Turres: quod est frequentissimum apud illos, Manilius etiam

CASTRA.

v. 20. *Cardinibus, qui per Mundum sunt quatuor omnem.*] Quatuor κάρπια ἡ ἀσέως alii cuspidēs vocant, alii etiam angulos. Quod καὶ ἐν

Y

Græcis

Græcis est, id Arabibus cornu, cuspis. Aben Ezra $\eta\eta$ parillus. Sed & omnes domus cuspi $\eta\eta$ des vocantur. Sunt autem hæc: $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$, siue $\alpha\pi\alpha\tau\omicron\lambda\eta$, $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$, siue $\alpha\pi\tau\iota\mu\sigma\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$, $\delta\upsilon\sigma\iota\varsigma$, $\mu\epsilon\sigma\sigma\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$. Interuallum autem, $\mu\epsilon\sigma\sigma\iota\mu\alpha\tau\epsilon\iota\omicron\theta$ dicitur, aliis etiam η $\tau\epsilon\tau\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$. Nam $\chi\eta\mu\alpha$ & $\chi\eta\iota\sigma\iota\omega\varsigma$ est $\tau\epsilon\tau\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$.

v. 21. *mutanteque volancia signa.* $\eta\eta$ $\zeta\omega\delta\iota\omega\varsigma$ $\chi\eta\iota\sigma\iota\omega\varsigma$ spectatur η $\chi\eta\eta$ $\tau\omicron$ $\iota\sigma\iota\omega\delta\iota\omega\varsigma$, η $\chi\eta\eta$ $\tau\omicron$ $\zeta\upsilon\mu\beta\epsilon\tau\eta\kappa\iota\varsigma$. Ac $\chi\eta\eta$ $\tau\omicron$ $\iota\sigma\iota\omega\delta\iota\omega\varsigma$, quatenus in Zodiaco, & quidem per omnes configurationes, de quibus supra: qui modus semper constans, & stabilis. Nam ea omnia in circulo Zodiaci considerantur. $\chi\eta\eta$ $\zeta\upsilon\mu\beta\epsilon\tau\eta\kappa\iota\varsigma$ autem inconstans, ambulatorium, $\mu\epsilon\tau\alpha\beta\alpha\tau\iota\kappa\iota\omega\varsigma$, quatenus & secundum motum cæli, & secundum Meridianorum & Finitorum variantias. Ideo dixit: — *mutanteque volancia signa.* Hoc enim $\zeta\upsilon\mu\beta\alpha\mu\alpha\tau\iota\kappa\iota\omega\varsigma$, non $\iota\sigma\iota\omega\delta\iota\omega\varsigma$ fit.

v. 22. *Vnus ab exortu.* $\alpha\pi\alpha\tau\omicron\lambda\eta$, $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$ $\zeta\omega\delta\iota\omega\varsigma$.

v. 23. *Qua primum terras aequali limite creuit.* Longe melius Gemblacensis:

Qui primum terras aequali limite cernit.

Paulus Alexandrinus hinc vocat $\delta\iota\mu\omicron\iota\epsilon\iota\alpha\varsigma$ & $\alpha\pi\omega$ $\mu\epsilon\iota\delta\theta$.

v. 24. *Alter ab aduersa.* $\delta\upsilon\sigma\iota\varsigma$, $\delta\upsilon\omega\omega\varsigma$ $\zeta\omega\delta\iota\omega\varsigma$.

v. 26. *Tertius excelsi.* $\tau\omicron$ $\mu\epsilon\sigma\sigma\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$.

v. 27. *Phæbus subsistit habenu.* Scribe — equis Phæbus subsistit anhelis.

v. 28. *mediasque examinat vndas.* *examinat vmbra* olim emendabamus. Confirmatur fide Gemblacensis.

v. 29. *Ima tenet quartus.* $\tau\omicron$ $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$, $\tau\omicron$ $\alpha\pi\tau\iota\mu\sigma\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$.

Ibid. *fundato nobilis orbe.* Fortasse melius *fundato immobilis orbe.*

v. 30. *In quo principium est reditus, finisque cadendi.* In Shara Mundi:

Qua caderes, subeat calum.

Pag. 54. v. 3. *nectantque in vincula bina.* $\delta\upsilon\omicron$ $\eta\mu\iota\kappa\omicron\kappa\lambda\iota\alpha$.

v. 8. *Primus erit summi.* $\tau\omega\varsigma$ $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\kappa\omicron\pi\omega$ præfert $\tau\omicron$ $\mu\epsilon\sigma\sigma\epsilon\gamma\eta\mu\alpha$, vt Ptolemæus & alii. Tractat vero significationes quatuor cuspidum.

v. 12. *Et Deus omnis Adferat.* Ita Gemblacensis, & veteres omnes editiones, præter Lugdunensem, quæ recte habet — $\epsilon\tau$ $\delta\epsilon\iota\omega\varsigma$ \omicron $\mu\omicron\mu\eta$ $\alpha\delta\epsilon\tau\alpha\tau$. Sed ne sic quidem locus purgatus. Nam *Adferat* longe melius, auctore Gemblacensi.

v. 14. *atque omnis gloria vulgi.* Præfero lectionem Gemblac. *atque omnis gratia vulgi.* Paulus Alexandrinus: $\zeta\eta\mu\alpha\iota\omega\varsigma$ η $\tau\omega\varsigma$ $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$ η $\delta\epsilon\iota\omega\varsigma$, η $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$ η $\zeta\upsilon\mu\beta\epsilon\tau\eta\kappa\iota\varsigma$, η $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$ η $\delta\epsilon\iota\omega\varsigma$, &c.

v. 15. *Reddere iura foro.* $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$ η $\delta\epsilon\iota\omega\varsigma$, η $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$ η $\delta\epsilon\iota\omega\varsigma$. Paulus Alexandr. imo $\delta\iota\kappa\omicron\lambda\omicron\upsilon\varsigma$, $\zeta\omega\eta\eta\eta\eta\eta\eta\eta\eta$, $\nu\omicron\mu\iota\kappa\iota\omega\varsigma$, quod plane vult Manilius, sed si Mercurius ibi fuerit. Idem Paulus.

v. 18. *Proximus est ima.* $\tau\omicron$ $\alpha\pi\sigma\iota\sigma\tau\omicron\theta$. Lege vero *Proximus est ima.*

v. 19.

v. 19. *Sustinet alterius.* Legimus, *alternis*. Confirmatur fide Gemblac. in quo recte alternis, quia subinde cardines mutant. Supra:

*Quæ nisi perpetuis alterna sorte volentem
Curfibus excipiant.* —

Ibid. *mixtum radicibus orbem.* Legendum: *mixtum radicib.*

v. 20. *Effectu minor in specie.*] *in specie.* quanquam ima statione locatus, atque ideo in specie minor videtur, non tamen propterea minor in effectu. Apponam totum locum, vt legendus:

Proximus est ima quanquam statione locatus

Sustinet alternis mixtum radicibus orbem

Effectu minor in specie, sed maior in usu,

Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.

Quid clarius hac lectione, imò quid verius?

v. 21. *Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.*] Fundamenta, id est opes, vt Firmicus in testimonio, quod paulo post producet, *substantiam, fundamenta*. Siceriam Græci huius artis magistri *διμέλια* vocant. De hoc Paulus Alexandr. *ἐστὶ τὸ πᾶν αὐτῶν ἐγγράσιον καὶ διμελίον, &c. καὶ ἐξιδουμέναιας αἰῶνος* *Quantitas.*

v. 22. *Quam rata sint fossis scrutantur.*] *scrutatur.* Firmicus: *Hic locus ostendit nobis parentes, patrimonium, substantiam, fundamenta, mobilia, & quicquid ad latentes vel repositas patrimonii pertinet facultates.* Ergo *τοῦ* *quam rata vora sint fossis metallis*, est *ἐστὶν ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀποκατασκευασμένον ἀσφάλεια*. Atque hanc scio, an *τὴν ἐξιδουμέναιας* nomine καὶ τὰ ταῦτα ἀποκατασκευασμένα comprehendantur. Nam Polybius eo nomine suppellectilem tantum designat, & veteres Glossæ. Vides etiam hic Fundamenta eadem notione, qua Manilius, & Paulus Alexandrinus, imò & Ptolemæus *διμέλια* capite αὐτῶν τύχης ἀντικείμενα.

v. 23. *Atque ex occulto quantum contingere possit.*] *Quantum possideas in confiscato*, vt Suetonius, & Tertullianus quod de pecunia, καὶ αὐτῶν τὴν ἐξιδουμέναιας recte dicitur. Sed annonariæ species, aut vina dicuntur condita, & in conditis ea habere aliquis dicitur. *κατακλιτικὴ καὶ κρητικὴ* Magistri artis vocant homines, qui studiose in conditis opes confiscatas habent.

v. 24. *Tertius atque illi pollens.*] *Feliciter olim emendauimus:* *tertius aequè illi pollens.* — De Horoscopo loquitur, quem *ἰσοδυναμῶντα τῷ προσκόπῳ* dicit, quod vterque *ἰσότης* & Fundamentum dicatur. Nam Fundamentum non semel vocari à Manilio, & in eo mundum fundatum esse, otius est, quam vt repetatur. *βάσις* autem καὶ *προκατάστασις* τῶν ἀποσκόπων vocat imper Paulus Alexandrinus. Vnde Firmicus: *Ex hoc loco totius geniturae fundamenta noscuntur.* quanquam non recte æquipollens dicitur. Nam otius ἰσότης est horoscopo æquipollens. ac propterea *ἀντιστοικήσας* dicitur Paulo Alexandr.

v. 16. *vna dies redit.* Inepte. Scribendum sane. —
Vnde dies redit, & tempus describis in horas.

Neque exemplo caret. Ita enim in proœmio Sphæræ Mundi:
Qua Mundus redit, & nigra superenolat vrbes.

v. 28. *Nec capis exterrum.* Vfus vicit, vt Græcum nomen retineret.
 Nam si libuisset Latine vocare, non deerat nomen Græco respondens Horis-
 pex. quid ni, vt Cœlis pex Apollo Romæ apud Sex. Aurel. Victorem *ἡ-
 ρισπex*. Sic extispex, *αἰλαχρῶσπις*?

v. 29. *Hic tenet arbitrium vitæ.* Propterea *αἰα* dicitur, hoc est guberna-
 culum. Paul. Alex.

v. 33. *utrunque admixtu.* utrunque olim emendabamus. Subscribit
 Gemblac.

Pag. 55. v. 3. *coniungitque epulas.* vnde *χαριστά* Paulo Alexand.
 v. 6. *Nec contentus eris.* Proximum significationibus cardinum, eorum
 tempora adiacere. Græci *κλήρων χρόνους* vocant, quum singulis quadrantibus
 suos ætatis gradus attribuunt. Primus quadrans à medio cælo, ad Horosco-
 pum, dicitur *ἀπηνιωτικός*. secundus ei oppositus *ἀνταπηνιωτικός* ab imo cælo,
 ad occidentem. Tertius *λιβυκός* ab occidente, ad medium cælum. Quartus
αἰτλιβυκός ei oppositus, ab Horoscopo, ad imum cælum. Horum igitur ar-
 cuum, quæ sunt quædam *μοσχαίματα*, primus, nempe *ἀπηνιωτικός*, primam pue-
 ritiam continet, ac proximam ætatem pubertati. *λιβυκός* pubertatem, & iu-
 uentam. *ἀνταπηνιωτικός* senectam, & exitam ætatem. Ita Manilius. At De-
 mophilus Græcus auctor paulo aliter nempe per cuspides ipsas, non per in-
 tervalla. *ὁ δὲ ὠροσκόπος* δηλοῖ τὴν πρῶτην ἡλικίαν τὸ *μοσχεύημα* τὴν μέσων ἢ δὲ
οἰς τὴν τελευτάν, τὸ δὲ ὑποχρὶν καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ἡμέρας ἐδοξίας,
 καὶ ἐδοξίας.

Ibid. *Nec consentus eris.* Lemma erat in Gemblacenſi: DIVISIO
 ÆTATIS IN PARTES CÆLI.

v. 7. *Intervalla etiam.* τὰ *μοσχαίματα*, intercepta inter cuspides.

v. 9. *Quicquid ab exortu.* Arcus *ἀπηνιωτικός* continet prima pueritiz
 rudimenta, ac novellam infantiam.

v. 11. *Quod summo premittitur.* *λιβυκός* primam pubertatem.

v. 14. *Quæ pars occasus.* *ἀνταπηνιωτικός* statam ætatem.

v. 17. *At quæ perficitur.* *αἰτλιβυκός* senectam ætatem. Variat Gembla-
 cenſis à vulgata lectione:

At quæ perficitur cursus redeunte sub imo.
 Quod verum est. Quæ redeunte cursus cæli confectus est. Nam in fine ius
 ortus mundi, id est Horoscopus constitutus.

v. 20. *Labentisque dies vitæ.* Gemblacenſis, *Labentemque diem vitæ.*

v. 21. *omne quidem signum.* Repetit quæ supra. exponebat *ἐπὶ τῷ μετα-
 Γατινῷ*.

ἑτεροῦ ἡ ἑξῆς. Explicatis igitur quatuor cardinibus, nunc ad intervalla, hoc est ad bina signa cardines interiecta, progreditur. Sunt autem ea quidem à parte dextra ἀναφορῆς, à parte sinistra, ἀποκλίματα, quibus binis vtrinque cardo cingitur. Et quia quatuor intervalla sunt, ideo octo sunt in summa. Vnde hæc περιματῖα dicitur ὁκτάτοπος.

v. 22. Partibus inficitur.] Supra ita loquitur:

Aëraque insectum nostras dimittit in auras.

Firmicus libro VI: Patrem etiam ipsum diligenter exquire, & vide qui sit patris dominus, & ubi positus. Ipse enim ex sua natura locum inficiet. Nimirum intelligit τὰ τῶ ἡλιακῶν διαστήματα τοῖς ἡλιακοῖς διαμέτρῳς ἑκταεποικίους, ut ait Ptolem. ἀποκλίματι καὶ ἀναφορῇ.

v. 24. Et accipiunt viros, caloque remittunt.] Supra:

Ipse dant fines castris, capiuntque vicissim.

v. 28. pœnamque ferentia sidera sedis.] Actum erat de hoc loco, absque ope Gemblacensis, qui habet *seclis*, nimirum pro *seclis*. Itaque totus locus ita continuandus:

— & præferentia cogit

Esse sui moris vario nunc diues honore.

Nunc sterilis, pœnamque ferentia sidera seclis.

Et nunc diues vario honore, nunc sterilis cogit sidera esse sui moris & ferentia pœnam seclis. Nempe diues honore aliter, sterilis pœnam seclis.

v. 29. Quæ super exortum est à summo sidere cali.] Satis obscure, quamquam intelligimus quid velit. Gemblacensis lucem reddidit.

Quæ super exortum est à summo tertia calo.

τῷ ὁριζωνίῳ ἡλιακῷ ἀποκλίματι intelligitur. vocatur καὶ δάμων, καὶ ἀναφορῇ. Sexto Empirico, ἀναφορῇ τῷ ὁριζωνίῳ. Paulo Alexandrino.

v. 31. Et vitio.] Malim. Est vitio.

v. 32. Par erit aduerso.] τῷ διώοντι ἀποκλίματι. Vocatur ἀναταροῦς πύλη, καὶ τὴν πύλην, ἥτις πύλαι, πύλη πύλη. etiam: ἀδύσσις, καὶ ἀποκλίμα φαῦλος. Paulo Alexandrino. perperam, meo iudicio. Nam hoc potius convenit tertiæ sedi à medio cælo occasum versus, hoc est octavæ domui, non autem sextæ.

v. 33. neu præstet cardine mundi.] Cardo Mundi ὁριζωνίῳ. Ne hanc prærogatiavam habeat ἡ δύσις, quam habet ortiua, cuius ἀποκλίμα super ortum scandit, quum huius ἀποκλίμα infra occasum sit. Vnde dicta πύλη πύλη.

Pag. 56. v. 1. Vtraque præterita.] Loquitur de sexta domo, quam ait Portam laboris dici, non de vtraque. Omnino legendum *Ve quæ*. vtpote quæ. Et sane non aliter scripsit Manilius. vtpote, inquit, quæ iam lapsa sit. Immergitur enim infra Orizontem præceps.

Ibid. præterita fertur.] Gemblac. *Præterita*. male, si bene iudico. Nam solenter peccat in eiusmodi.

v. 2. *Orta laboru.*] Non magnæ molis erit diuinare *Porta laboru*. Bonincontrius non solum de xii domo intelligit, sed etiam ortam vocari dicit, quia Sol in eam, inquit, ingreditur, quum exit de sub terra. Quis contineat risum hæc legens?

Ibid. *Porta laboru.*] Gemblacen. *Ora laboru*. non inale. Sed recte. *Ora Porta*. Sic *ἐκπαροχὴ τοῦ ἀφροσύτου* dicitur *Orci porta*.

v. 3. *Nec melior super occasum.*] *τὸ δαύοτος ἐπιχαλαροῦν, ἀρῶν ᾧδον, ἀρῶν δαύοτος, τυφώος διν*.

Ibid. *contraque sub ortu.*] *τὸ ἀφροσύτου ἐκπαροχὴ*. *Αναροῦ* Firmico. βίβλ., ἢ πάλιν Paulo Alexandrino.

v. 4. *Ille superna.*] *superne*.

4. 9. *Extiterint.*] *Extiterunt*.

v. 11. *Cessit & in tumulum belli, viteque Typhoeus.*] Lege Typhoco, vt Orpheo. Metaplasimus. Nam Typhoei dicendum esset, *Τυφώ*. vt Virg. *Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo*. Orphei, ὄρφεα.

Venuste vero dictum: Terra sepeliuit vna & bellum, & Typhoeum.

v. 12. *Ipsa tremis mater flagrant.*] *Flagrantem*, Typhoea scilicet.

v. 13. *Atque resurgenti.*] Locus vitiolissimus, & qui in nugas præcipitem dedit Bonincontrium. Non multum laborabimus in corrigendo:

At quæ fulgenti sequitur fastigia calo

Proxima.

Sequitur, ἐκπαροχὴ. Est enim *ἐκπαροχὴ τοῦ μεσογηνίου*.

v. 14. *Neve ipsi cedat.*] Sic supra ad eundem sensum loquitur: *neu præstet cardine mundi*. Ne ipsi quidem horoscopo cedit, inquit. Inde dicta *ἀγαθὴ τύχη*, Manilio Felix: quasi non *τύχη*, sed *ἐτυχὴ* dicatur.

v. 15. *Spe melior.*] *ἀγαθὴν ἐλπίδων ἐν Σηματινῶς*. Paulus Alexandrinus.

v. 16. *summa comes addita fini.*] Nam puncto medii Cæli vicina est: à quo altius fastigium non est.

Ibid. *vitrixque priorum.*] Persistit in tralatione. Dixit enim, *Palmamque petens*. Tandem præteribit priores ante se currentes. Apostolus ad verbum tertio ad Philipenses: *τὰ ἢ ἐπὶ τοῖς ἀλλανδαροῦν, τοῖς δ' ἡμετέροις ἐκπεπαισμένοις* & *Χριστὸν δίδωκεν ὅτι τὸ βελῆον τ' αὐτὸν κλησέως τ' ἐν ἐκείνῳ Ἰησοῦ*. At Bonincontrius, *vitrixque priorum*, id est v i i i, x i i, v i, & secunda domus. Nec hac hallucinatione contentus, interpretatur de tertia domo dictum, *Alitius insurgens*. Tædet nugarum.

v. 17. *In peiusque manent cursus.*] Quia, inquit Bonincontrius, sunt domus cadentes. Itane? De tertia putat dictum. At vndecima domus non est cadens domus. Quomodo igitur in peius manent cursus, quum sit *ἐκπαροχὴ τοῦ μεσογηνίου*, à qua ad *μεσογηνία*, ad feliciora cursus est, non ad peiora? Vide quæ superiori capite pronunciat de felicitate, claritate, & imminet.

eminentia mediæ cæli. Denique medium cælum reliquis omnibus omni
causâ præstat. Profecto ab vndecima domo, ad decimam, non in peius, sed
in melius processus fit. Ordo autem domuum non secundum consequen-
tiam signorum censetur, provt dicitur prima, secunda: sed ex motu cæli.
Horoscopus est prima domus, duodecima domus secunda, vndecima est ter-
tia, medium cælum est quarta. Ita Manilius non semel, non vt vulgus: cu-
ius rei ignoratio imposuit Bonincontrio. Est ne hoc in peius progredi?
Quam alius essem, si hæc vel in somnis cogitasset. Feliciter olim correxi-
mus: Imperiisque manent cursus. — Ait omnium votorum summam ibi
esse. Cursus in eo stádio est ad imperia. Nam persistit in metaphora stadii,
de qua iam ex Apostolo retulimus. In eo curritur ad imperia: neque votis
vllus locus est, quia consequeris quod habes in votis. Vota locum non ha-
bent. Græce, το δατυχὲν μάδος δ' ἔχον κέρητορ. Quam inepta & nugatoria sit
vulgata lectio, ex elegantia huius advertere potes.

v. 19. *Atque eadem inferior.*] Melius Gemblacensis *Atque eadem interior.*
Nulla enim est, quæ propior medio cælo.

v. 20. *Quoi ritulus Felix.*] Atqui ἀγαθὴ τύχη tantum dicitur, quod equi-
dem sciam. Manilius etiam εὐτυχίαν dictam innuit. Pro *Quoi* textus Bonin-
contrii & Gemblac. habet *Quod*. neque aliter vnquam reperiās. Censum
nomen virtutis nomine eleganter dictum, vt Iurisconsultus: *hoc iure omnes*
consensur, & similia, quæ nec pueri ignorant. Sed lectio variat in Gem-
blacensi.

— censum si proxima Græcia
Nostra subis lingua, virtutisque à nomine nomen.

Bonincontrii textus: — *veterique à nomine nomen.*
Proculdubio ex illis veram lectionem eruemus.

Quoi ritulus Felix, si censum proxima Græcia
Nostra subis lingua, virtutisque à nomine nomen.

Census lingua, vis lingua, ἡ διάλεκτος, Manilianum est, vtpote toties ab eo
vsurpatum. siquidem, inquit, nostra lingua potest ἡ μάδος sequi censum &
vini Græcæ, & vertere nomen à nomine. Quibusdam hoc displicebit. No-
bis vero doleret aliquid à nobis feliciter excogitatum, quod ipsis placeret.

v. 21. *verritque à nomine nomen.*] ἐνοματοποιεῖν.

v. 22. *Iupiter hic habitat.*] Nam propterea Sex. Empiricus, & Paulus
Alexandrinus ἀγαθὸν δαίμονα dictum putant.

Ibid. *Fortuna crede regenti.*] Propterea ἀγαθὴ τύχη dicta.

v. 23. *Huic in peruersum.*] Huic διαμυσθὲν ἡ ἐκπαράφωξις ἢ ἀντισυνεπαρήματι.
ἀγαθὴ τύχη Paulo Alexandrino. quod alibi non reperio.

v. 24. *Imaque submersi contingent fulmina mundi.*] Lege: *consgens.*
Fulmina τὰ ἐκείσματα: quomodo tam sæpe nomen dixit pro momento, sic
fulmen

fulmen pro fulmento. Varro fulmentam dixit genere feminino in illo
 proverbio: *Fulmentum lectum scandit.* Alibi docemus quid sit fulmentum in
 loco, nimirum quod *fulmen*, vocabant. Celsus accipit non pro fulcro lecti,
 sed pro quouis fulcimento, quod pedi lecti, siue clinopodi subiicitur. Verba
 eius ex 11. libro sunt hæc: *Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri.*
Si ne id quidem est, ac certe vni pedi lecti fulmentum subiiciendum est. Ita veteres
 Celsi manu scripti Codices, pro quo inepte excusum est funiculus.
 Ibid. *fulmina mundi.* Cælum *ad artem per artem* fulmin etiam in Spha-
 ra mundi supra dixerat:

Cardine tam simili fulcum, quam vertice fingit.

v. 25. *Aduersaque nitet parte.* Emendauimus olim:

Aduersa qua parte nitet — Ad stipulatur Gemblacensis. Hic per
 omnia strenue nugatur Bonincontrius.

Ibid. *defessa peracta Militia.* Ait defunctam militia, ac quasi emeritam:
 quia est finis quadrantis proprii.

v. 27. *Cardinis & subitura iugum.* Defuncta enim quadrante *aratus*
rimum imum cælum videtur scandere. Ab occidente enim, ad imum cælum,
 & hinc ad Horoscopus, domos numerat Manilius.

v. 28. *Nondum senis opus Mundi.* — Nondum ad cardinem imum per-
 uenit, qui sustinet onus Mundi. Hic, vt dixi, recte docet, non ab imo cælo ad
 occidentis cardinem: sed à quinta domo, ad imum cælum, ab imo cælo, ad
 Horoscopus progressum fieri secundum cæli motum. Nam prima, & se-
 cunda domus vulgo dicitur secundum consequentiam signorum, non au-
 tem secundum motum cæli. Hoc imposuisset peritioribus, ne dicam
 Bonincont.

v. 29. *Demonien.* Ita hæc distinguenda:

— iam sperat honorem.

Demonien memorant Graii. Roman a per ora
Quæritur inuerso titulus. sub corde sagaci
Conde locum. —

Ibid. *iam sperat honorem.* Contrarium supra dixit:
 — nec vota supersunt. Hic proponit imminentes honores: ibi inuaden-
 dos obicit; nec voto aut spei locum esse.

v. 30. *Quæritur inuerso titulus.* Inuertendo huic nomini Latine adhuc
 quæritur vocabulum. quasi dicat, Latine adhuc verti non potest. Et sane
 nescio, an Latinum sit, quod huic respondeat, nisi forte Genialis. Nam *Genius*
 est Genius. *Genius* *Genius* *Genius* — Maluginatus dicebant veteres Romani, &
 cuiusdam illorum priscorum cognomen fuit Maluginoso: quod *Genius*
 veteres Glossæ reddunt. Inuersum igitur *Genius* *Genius* *Genius* nisi contrarium ma-
 lis, *Genius* *Genius* *Genius*. Nam vtri potius assentiar, nescio. Gemblacensis habebat in
Genius.

NOTÆ IN PRIMVM ISAGOG. M. MANILI. 177

v. 31. *numenque Dei totumque potentis.*] Manifesto vitiosum. Sed succurrit Gemblacensis: — *numenque Dei nomenque potentis.* Optime.

v. 33. *Hinc momenta manent.*] Lege *Hic.* In quinta domo ponit ægritudines, & salutis discrimina. At recentiores ea omnia sextæ assignant.

Pag. 57. v. 1. *Bellaque morborum cecis pugnantia celi.*] Gemblacensis: —
Bellaque morborum cecis pugnantia celi.

v. 2. *Viribus ambiguum gemitus.*] Hinc, inquit, surgunt discrimina vitæ nostræ, quod ambigo, an accidar duplicibus viribus & causâ diei pollentis duplici vi in utrâque partem, nempe salutis, & morbi. Allusit ad prouerbiū: *Nescis quid vesper serus vohar*, & illud Euripidis in Oedipode.

ὦ νύξ, τοι μεταβολαί, πολλὰς ὄρεαι.
quasi dies nunc aliud mane promittat, nunc diuersum vespere.

v. 4. *Sed mediam post astra diem.*] Legendum: *Sed medii post astra die.* Die *ἄρ' αἴθερος*, id est, diei.

Libra die somni que paves ubi fecerit horas. Ausonius in Rossis:

Ad primi radios interitura die. Ouid. in Maio:

Abbe præterita perfida verba die. Inepte in editionibus præterita, item *fide.*

Ibid. *Post astra.*] Nam vnaquæque domus habet astrum suum, siue *ζῳδιακόν*. Legebamus olim *post castræ die.* quod sane puto verum esse. neque aliter scripserit Manilius. Suspectum tamen est quomodocunque legas. Nam ea quidem domus est vndecima, & ex vulgari serie, sequitur medium Cælum. Sed Manilius, vt diximus, contra signorum consequentiam domos numerat. Supra dixit de 1 x domo: *At qua fulgenti sequitur fastigia celo.* Quomodo igitur tam nona; quam vndecima sequuntur idem medium cælum?

v. 6. *Æthera Phæbus amat.*] Ne hoc quoque sanum est. Suspiciamur olim legendum *Atria Phæbus amat.* Est nona domus, dicata Phæbo, *Σπουδαία ἀγαθόν, περιμεσότημα* Paulo Alexandrino, *θεῖς, κατὰ μέγας, μοῖρα, μοιραία.*

Ibid. *sub quo quoque corpora nostra Decernunt vitia.*] Quid est corpora nostra decernunt vitia? Deinde quod vitium in illo loco, qui Deo dicatus? Locum in medio reliqui. Nam nullam opem adferre possum. Inanes & futes coniecturas neque eruditi est comminisci, neque prudentis admittere.

v. 8. *Deus ille locus.*] Deus enim dicitur, *Deus* Phæbus, ipsomet Manilio interprete: *Atria Phæbus amat.* — Firmicus de hoc loco: *Est autem diei ac Solis locus.* Legendum: *Est autem Dei Solus locus.*

v. 9. *huc aduersa nitens.*] *Σπουδαία τῷ ἰσχυρίῳ.* Tertia domus. *θεῖα, τῶν ὁρίων.* ἀγαθόν *Σπουδαία* Paulo Alexandrino.

Z

Ibid.

Ibid. *huic aduersa nitens.*] Ita hic locus concipitur in Gemblac.
 — *huic aduersa nitens, qua prima resurgit*

Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum.

Pars Mundi —

In quo primam producit in *reducit*, vt solebant veteres illi, vt Lucretius *reducere* dixit prima producta. De hac re vide Porphyriionem in illud Epodi,
Reducet in melius vice.

v. 10. *Iserum reducit Olympum.*] Post imum cælum enim sequitur.

v. 11. *noctemque gubernat.*] Gemblac. — *mortisque gubernat.* mendose.

v. 12. *Et dominam agnoscit Phæben.*] Iccirco vocatur *Phæben*, vt oppositus ei locus *Θέοι*. Sed melius, meo iudicio, secundam domum *Dianæ* dicassent, quam tertiam, propter diluculum, siue crepusculum matutinum, quod propius est τῇ ἀνατολῇ, siue τῷ ὀρθοκταφ. *Diana* enim *φωσφόρος*, Latine *Lucina*, aliter lux dubia vocatur, id est crepusculum. Strabo: *ἐπὶ τῷ δ' ὅτι βαίνει ἀκάλως θεῖ, καὶ πόλις Εὐβοῖα, καὶ τὰ τῆς φωσφόρου ἱερῶν, ἢ καὶ αὐτὴ ΛΟΤΤΗΜ ΔΟΤΒΙΑΜ.*

Ibid. *fraterna vidensem regna, per aduersæ calî fulgentiæ partes.*] Paulus Alexandrinus: *ὅτι καὶ ἐν τῇ αἰωνίᾳ παρὰ τὸν ἵπνον, ὅτι διαμείβει τὸ πρὸς τοῦτο τὸν οὐρανόν.*

v. 14. *imitantem sinibus orbis.*] Non deterior est lectio Gemblacensis:

Fataque damnosîs imitantem sinibus oris.

v. 17. *Arce sed in cæli.*] *μεσογένημα.* Medium cælum.

Ibid. *qua summa accliuia.*] Ab horoscopo, ad medium cælum.

v. 18. *qua principium decliuia sumunt.*] A medio cælo, ad occasum.

v. 20. *Suspenduntque suo libratum ex ordine.*] *ἡσυχία* olim diuinauimus libratum examine mundum. Subscribit Gemblacensis. A lance momentanea translatum. In Sphæra mundi — *sextamque examinat horam.* Supra

— *mediasque examinat umbras.* Sic Arabes verti *زین* cale punctum Zenith *زین*, id est, examen vocant. Thema est *زین* examinare.

v. 21. *Afferit hanc Cytherea.*] Rursus redit ad quatuor cardines: quos supra considerauit, quatenus sunt cardines, nunc vero quatenus Domicilia καὶ οὐκ ἔστιν ἀστρονομία τῆς ἀστρονομίας. Præterea illis attribuit suas tutelas, quod supra non fecerat. Tutela mediî cæli *Venus*, imi cæli *Saturnus*, Horoscopi *Mercurius*, occasus *Dis pater*. Atque vt supra, ita hic incipit à medio cælo propter excellentiam. Locus enim ille aliis propterea præfertur, quia plenissimo lumine supra omnes illustratur.

v. 23. *Per quæ humana.*] Loco desperato opportune succurrit Gemblacensis.

Afferit hanc Cytherea sibi per fidera sedem.

Et veluti faciem mundi, sua collocat ora.

Per

Per qua humana regis. Propria est hac reddita parti

Vu: & connubia, & thalamos, tadasque gubernat.

v. 24. *Connubia & thalamos.*] Paulus Alexandrinus: *ζάμν & τῶν ἀφ' αὐτῶν φιλῶντων ἀδελφικὸν ἀδελφικόν.* Suspicio vero Manilium scripsisse.

— *Propria est hac reddita parti*

Vu, vt connubia, & thalamos, tadasque gubernet.

Nihil mutauimus.

v. 26. *quo percipe mentem.*] Scribe: *quod percipe mente.* Hoc solet præcipere Manilius, quoties breuior esse vult. Supra

— *sub corde sagaci conde locum* — Interea, inquit, *ἐν καρδίᾳ λόγον* hoc retinebis, ne pluribus te obtundam. Sed & sequentibus confirmatur:

Vt breuia in longo compendia carmine præstem.

v. 27. *compendia carmine præstes.*] Emenda *præstem.* Extant vestigia in Gemblacensi, vbi legitur *præstent.*

v. 28. *Et qua.*] Lege, *At qua.* τὸ ὅτι γινώσκων.

v. 30. *Ac media sub nocte iacet Saturnus.*] Distingue:

Ac media sub nocte iacet. Saturnus in illa Parte, &c.

Ita olim emendauimus. Ita Gemblacensis quoque.

v. 33. *Et pater in propriis.*] Gemblacensis, *in patriis.* Recte. *ἐν τοῖς πατρῷοις.* Paulus Alexandrinus, & alii omnes. Vestigia huius lectionis extant in textu Bonincontrii. Ibi enim legitur *in primos.* Nimirum quia compendioſe scriptum erat *prios.* Sic semper in illo textu Bonincontrii *primum*, *prima*, *primos* ex compendioſa lectione legitur *primum*, *pria*, *prios*, id est *patrium*, *patriis*, *patrios.* Sic etiam in aliis editionibus, vt in hoc loco *ex prios* factum *proprios.* Hoc in onem, ne ioculariter putes scriptum primos casus à Manilio.

Pag. 58. v. 1. *Fortunamque senum.* *Ζυμῶν τὴν τῶν γῆρας ἡλικίαν, & τὰ λείπον.* Paulus Alexandrinus.

Ibid. *prima est fortuna.*] Gembl. — *prima est tutela duorum Nascentum atque patrum* — Prima est, inquit, tutela duorum, Natorum & Patris. Nam & alia est tutela natorum, vt Horoscopus. Infra:

In qua fortunam natorum condidit omnem

Natura, eque illo suspendit vota parentum.

Item quintus locus ex doctrina Ægyptiorum. Græci τὴν πρῶτην τόπον οἱ Ἀστρολογικῶς ἀφορισμῶν τοῖς τέχναις παρέχον. Quod & vulgus Astrologorum sequitur: qui ibi quoque affectus paternos ponunt. Sane Arabes hanc quartam domum rebus patris præficiunt, hoc est, τοῖς πατρῷοις. Contra Ptolemæus τὴν πρῶτην à positu Solis & Saturni: matris vero à positu Lunæ & Veneris diiudicat. Sed & Græci τὸ μετὰ τὸ πρῶτον ἐπὶ τὴν ἑπάρμοστον αὐτῆς, & eis oppositas sedes, quartam & quintam filiorum fortunæ attribuerunt. Non ergo caret ratione Maniliana sententia.

v. 2. *qua celi condita pars est.* Quis hæc intelligit? Gemblac.
 — *qua tali condita pars est.* Retinet vestigia prisca codicis, ex quo veter-
 nola omnia illa huius auctoris exemplaria descripta sunt. *qua tali condita*
partest. ex quo *pars est* reformatum. Ergo totus locus ita concipiendus:

— *prima est rusela duorum.*

Nascentum, atque patrum, qua tali condita parte est.
 Non opus interprete, sed æquo lectore, & minime liuido.

Ibid. qua tali condita parte est.] In sequenti libro — *qua prima condita*
parte est.

v. 3. *Asperum erat tempus.*] Ex vitio vitium propagatum. Primum erat
Asper erat tempus. Sed quia Solæcum putabant: *Asperum* scipserunt. Ergo
 minima correctione indiget *Asper erat tempus.* *Exaratum* enim olim di-
 uinatumus: *Asper & ademptus.* Ita scribebant illi imperiti librarii. sic
ademptare. semper in veteribus libris exaratum esse, sciunt qui illorum le-
 ctione triti sunt, mirantur qui nunquam viderunt.

v. 4. *signatque suas pro nomine vires.*] Supra — *in titulo signantia causam.*
 Si vocatur *signation*, quas vires pro nomine assignare possit, equidem non vi-
 deo, & serio querendum censeo.

v. 5. *Nunc age.*] *oponit &.*

v. 8. *Nec tua templa.*] *Te tua templa.* —

v. 11. *Auctores tibi dant artes.*] Scribe:

Auctores tibi dant artis, qua ducit Olympum.

Auctores artis, Astrologi: vt Iuriconsulti auctores iuris.

v. 13. *ex illo suspendat.*] *ex illa.* vel, *eque illa.* Horoscopus partem for-
 tunæ filiorum sibi vindicat, quia auctor vitæ est. Propterea ex eo vota pa-
 rentum pendere ait.

v. 14. *Vnus in occasu.*] non semel emendari potest iste locus: Apponam
 totum emendatum:

Vnus in occasu locus est super. ille ruentem

Præcipit mundum retrā, & sidera mersat,

Tergaque prospectat Phœbi, qui viderat ora.

v. 16. *Terraque prospectat Phœbi qua viderat ora.*] Vitiosissimus locus
 Auget suspicionem Gemblacensis, in quo est, *qui*, non *qua*. Nimirum refert
 ad ipsum locum occasus. Meo periculo lege: *Tergaque prospectat Phœbi, qui*
viderat ora. Orizon occidit, qui Phœbi fargentis ora viderat, eiusdem
 occidentis terga prospectat. Clara lectio. tanquam dicat orientis Solis ora
 videri, occidentis terga. in Sphæra Mundi dixerat, *Hinc vbi ab occasu nostros*
Sol aspiciit ortus, vt occidens aspiciat nostros ortus.

v. 17. *Terrasque per orbem.*] Sequentia postulant *terraque*. Surripit diem
 per terræ orbem & tumorem.

v. 23. *qua vocat & condit Phœbum recipitque, refertque.*] Itane Manili, occasus refert Phœbum? quid reliquisti Horoscopo, quem ais, vt verum est, referte Phœbum? Aliud agebat noster, quum hæc caneret. Hæc non probantur nobis.

v. 24. *Tali sub lege notanda Templorum tibi sunt vires.*] Nos quoque τῶν δωδεκάτοκων, hoc est, octo toporum cum quatuor cardinibus diagramma in gratiam tironum infra subiecimus, ne non illorum studiis consuluisse videamur.

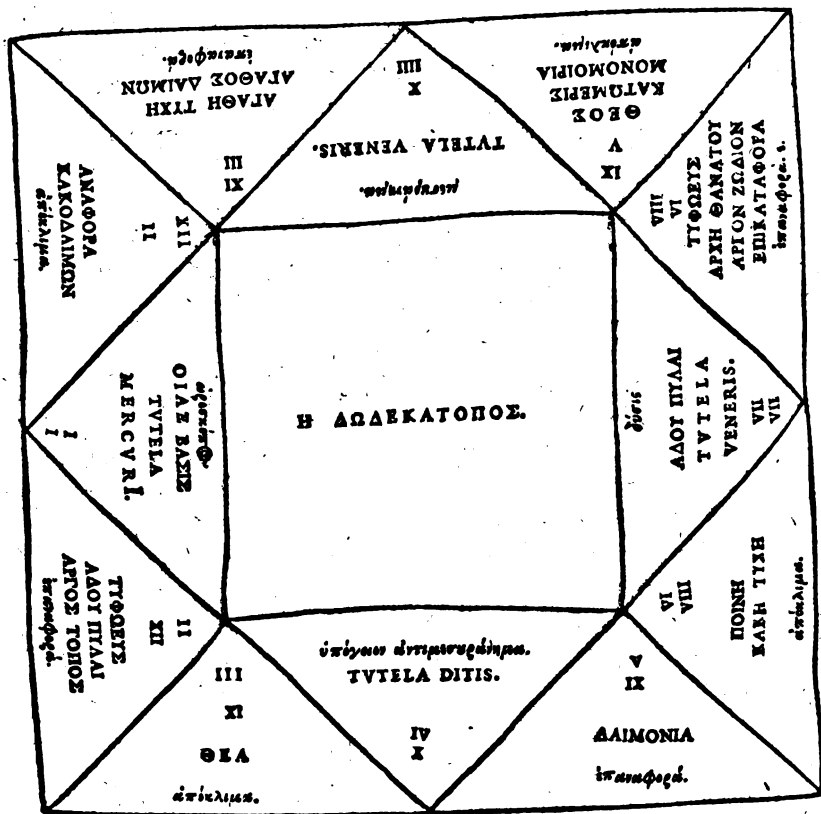
Ibid. v. 25. — *quæ peruolat omniū Astrorum series* —] ἀνυπολόγια. Nam ἀνυπολόγια non mouentur: ideo nec peruolare possunt. Sed sequitur Aratum — *δεδοται.*

v. 29. *utrumque aliena capessunt Regna.*] Stellæ aliena capessunt regna, & subdunt hospitiæ externis castris, quando non sunt in suis οἰκιστοῦσιν, ut quando Mars in alio signo, quam Ariete fuerit. Ita de aliis.

v. 31. *Hæc mihi sub certa.*] Non extant illa: quæ tamen constat edidisse.

v. 32. *Nunc satis est cali partes titulosque notasse.*] Tituli locorum sunt, decimæ domus τὸν: vndecimæ ἑπταδὸς δαίμων: duodecimæ ἑξῶς δαίμων. Ita de aliis. Hoc enim vocat titulum: vt quum ait:

*Hic parti Dea nomen erit Romana per ara.
Grecia vocis sua titulum designat eundem.*

v. 33 *Effectusque loci.*] Effectus, vt quum gloriam, & honores in medio celo ponit: patrimonium & thesauros in imo: mores & institutionem in horoscopo: epulas, conuiuia, otia in occasu. Nam hæc decreta eorum locorum ipsemet in quo de illis differis, effectus vocat: vt quum de imo celo loquitur:

*Effectus minor in specie, sed maior in vsu
Fundamenta tenet rerum, sensusque gubernat. Paulo ante:
Hæc loca præcipuas vires, summosque per artem,
Factorum effectus referunt.* —

Quos

Quos effectus Manilius, vulgus Astrologorum significationes vocat.

Ibid. *Deosque.*] Nam quidam eorum, puta quatuor cardines, sunt tutelæ Deorum, vt Horoscopus Mercurii: medium cælum Veneris: imum Saturni: occasus Ditis. Non enim, quum Saturnus præficitur imo cælo, ita intelligendum, quasi *οὐδὲν αὐτῷ* sit, quod perperam putauit vir illustris, Phœnix sæculi sui, Picus Mirandula, sed tanquam numen tutelare.

Pag. 59. v. 1. *Qui parti nomen posuit, qui condidit arcem.*] Lege:

Quoi parti nomen posuit, qui condidit arcem. — *Ὀττο τοπος.* — vocatur hæc *οὐρανοῦ ἐκτάτοπος*, vt xii locorum *δωδεκάτοπος*. Mirum vero *ἐκτάτοπος* tantum dici, quæ omnino *δωδεκάτοπος* sit. Nam *Ὀττοπος* plane designat vericulus:

Grecia voce sua titulum designat eundem.

Atqui & cardines quoque ipsos adiunxit. Est ergo *δωδεκάτοπος*. Sed non caret ratione. Nam cardines per se considerantur, *ὀκτώ τοποι* autem sunt ad quatuor cardines *ἑκάτι τι*. cardinibus enim bini topi attribuuntur, quorum antecedens est *ἀπὸ κλίμα*, sequens *ἐκ παραφωγῆς*. Puta, nonus locus est *ἀπὸ κλίμα* decimi, vndecimus *ἐκ παραφωγῆς*. Non immerito igitur doctrina quatuor cardinum antecedit doctrinam *ὀκτώ τοπων*: quod *ὀκτώ τοποι* sint sequela quatuor cardinum, bini nempe singulis attributi.

Ibid. *Qui parti.*] Vetus scriptura decepit semper librarios in hoc auctore *Qui pro Quoi.* Creberrimum hoc.

v. 2. *Ὀττο τοπος.*] Puer emendauerit *Ὀττο τοπος*. Nam *τόποι* sunt, quos tractat. At bonus Bonincontrius agnoscit modos. Quis de face horum Genethliacorum, quorum maxima pars omnium bonarum literarum & imperita & hostis est, non rideat, si diodecim domos quis vocaret duodecim modos? Dignus flagro esset, qui ita loqueretur. Sed *δωδεκάτοπος* etiam pro *δωδεκάτοπος* imperitii librarii scripserant apud Demophilum, qui tamen tractat *δωδεκάτοπος*. Quantum est imperitorum, & barbarorum, qui docere volunt, quod ipsi non intelligunt: videtur confundi solitum. Tam enim *δωδεκάτοπος*, quam *δωδεκάτοπος* dicitur continuo apud Vettium Valentem. Sed error est vulgi.

v. 3. *per quos Stella diuersa volantes.*] Scribe *volentes*. Diuersa volare qui Latine scit neque usurpabit, neque probabit. Contra eleganter dictum, *stella diuersa volentes, & decernentes.*

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES

&

N O T Æ

In

SECUNDVM ISAGOGICVM
M. MANILII.

Ic liber tanquam reliquum de ratiuna-
cula alterum membrum institutionis absoluit. Nam &
ἡ δὲ ῥητορικὴ reliquias in principio executus est: post quam
ἀπορρηματικὰς ad ephodum horoscopi inueniendi se confert.
Ordo enim postulat vt post rationem & δὲ ῥητορικὴ expli-
catam, eius inuestigandi modum doceat.

v. 17. *vestros extendere fines.*] Gemblacensis:

— *vestros extendere fines*

Conor & indignos in carmine ducere cantus.

Bonincontrius:

En conor ad indignos. Sed Gemblacensis retinet vera vestigia ele-
gantis lectionis. Legendum enim proculdubio:

— *vestros extendere fines*

Conor & inriguos in carmina ducere cantus.

Metaphora à fontibus, & riuis, quos specu & incili per arua deducunt. In-
riguos semper illos veteres scripsisse sciunt antiquorum Codicum periti.
Inriguos cantus dixit, vt Cor. Seuerus *Carminē inriguo*. Quid verius potest
dici? Scribimus hæc doctis & veris Criticis, quos statim veritatis lumen
afflabit.

v. 18. *inriguos.*] Ita scribebant, vt sciunt & mediocriter docti. Glos-
sarium: *Endoribuum*, ἑνδορίων, ἑνδορίων. Lege: *Endorignum* ἑνδορίων, ἑν-
δορίων.

v. 20.

HI
GERI
ES. F.
IONES

Æ

GOGICVM
ILII.

reliquum de ratione
institutionis absoluit. Nam
incipio executus est: postquam
oroscopi inueniendi se contulerunt
et rationem et *subsequens explicationem*
modum doceat.
ensis:

nes
cantus.

acensis retinet vera reliquid
bio:

es
cantus.

incili per arua deducant. lo
antiquorum Codicum per
e intriguo. Quid verius poet
quos statim veritatis luce

& mediocriter docti. Gl
ege: *Enderiguum* *in* *re* *re*
v. 20

v. 20. *Fulminis & flammæ partusque.*] *Fulminis flammæ partusque.*
ἡ δὲ δούρ. familiarissimum schema Manilio, hoc est, partus sepultos in matre Semele fulminis flammis: vel gigantes partus Terræ in Terra in matre sepultos. Sed melius de Semele intellexero.

v. 21. *Priamumque ferentem.*] Priamum ex Achillis tentorio cadauer Hectoris referentem.

v. 27. *Non annosa canam.*] Post x i x annum belli Messeniaci excisa fuit à Spartanis Messana. Propterea annosum bellum vocat. Tyrtæus:

ἀμφὶ τὰ δ' ἑμάχοντ' ἐνταχιδὲς ἔτη
 πολέμους ἀπὶ θαλάσσης θυμὸν ἔχοντες
 ἀρχυμέναι πατέρων ἡμετέρων πατέρας.
 οἰσὺν δ' οἱ μὴ καὶ πῶτα ἔργα λιπόντες
 φῶρον Ἰσθμίων ἐν μεγάλῳ ὄρειον.

De Messanensibus Peloponnesi, non Sicilia loqui, ut putat bonus Bonincontrius, operam lusero, si demonstrare velim, quum de conemo dubitet.

v. 28. *creptæque fulmine flammis Mania Thebarum.*] Fulminato Capaneo vindicata est Thebanorum vrbs à flammis, quas ille minabatur Thebis. Inepta est scriptura Gemblacensis, & textus Bonincontrius:

— *creptæque flumina flammis.* quæ quidem Bonincontrius interpretatur de Lerna palude ab Hercule flammis exsiccata.

v. 29. *& victam, quæ vicerat, urbem.*] καὶ δμείνα νίκην. Propertius de eadem re:
 — *& semper prælia clade pari.* Suidas: ὅτι Σουβαίνι νικισσάσης ὕστερον καὶ ἑστ' ἐπὶ τὴν ἡττῶσαν. Plane idem, quod Manilius. Valde ridiculus est hic Bonincontrius.

Pag. 60. v. 1. *Immissumque fretum terris, iter aquorū vndis.*] τὴν γὰρ πλάσσω, ὡς τὴν θαλάσσαν ποιεῖσιν. Nam in Atho perforato immisit fretum: fretum autem Helleponticum ponte iunxit.

v. 3. *Quantum si sacra loquar.*] *Tacta* vocat res protritæ, historias ab omnibus decantatas, quales iam recensuit. Horatius vocat publicam materiam. Origo, inquit, Romanæ gentis maiore otio, quam res vulgaræ, canenda, à me in aliud tempus differtur.

v. 11. *ignotaque nomina rerum.*] *ἔνδοξα* multa in hac arte.

v. 14. *quod nosse nimis.*] ex Gemblacensi totus locus ita distinguendus.

— *quæ nosse nimis. quid? dicere, quantum est?*

Carminē quid proprio? pedibus quid iungere certis?

Multum variant à vulgaris: & quidem longe elegantius.

v. 18. *Troiaque cadentem.*] Gemblac. — *Troiaque cadentes.*

v. 21. *Et si quæ externa.*] Est *περίττωις τῆς ἑστ' ἰστορίας ἐνδοξίας*. Excusat nouitatem verborum. Sic Lucretius de patrii sermonis egestate conqueritur.

v. 12. *non omnia flecti.*] Non omnia peregrina verba flexum Romani idiomatis admittunt.

v. 25. *monstrata ministrer Et der.*] Melius Gemblacensis: *monstrata ministrat Et dat.* —

Pag. 61. v. 1. *Mutua in alterutrum.*] In alterutrum βασιλίσκη. Nam de duobus tantum dicitur. At hic de quatuor elementis. Gemblacensis, in alternum, id est, ἐναλλάξ, ut in vanum, μάτην.

Ibid. *Mutua in alternum.*] Ὑποστάσις καὶ ἀντικείμενον.

v. 7. *Qua summas operum partes.*] Opera Græci vocant μετέωρα. Vnde ζώδια διαπεράλα, μὲνινεργα veteribus Astrologis. Ea Manilius vocat Athla. quod nomen apud alium artis magistrum non inuenies. Nam eius neque Ptolemæus, neque alii, Vettius Valens, Paulus Alexandrinus, Firmicus, Arabes, recentiores meminerunt. Sed ne doctis quidem suboluit de istis Athlis Manilianis. Nam μετέωρα Græcis tantum, Latinis recentioribus Magisteriorum nomine nota sunt: quod ab Arabibus acceperunt. Athla Manilius vocat, quæ aliter ἐν τῷ κόσμῳ λέγονται. Latinis Studia, artes. Vulgo professiones in idiotismo dicimus. Sallustius pluribus circumscripsit: *Quæ homines arant, nauticant, ædificant.* Horum Athlotum peculiare thema editurus est nunc Manilius: cuius Horoscopus est Sors Fortunæ: de quo suo loco.

v. 9. *Quæ quasi per mediam Mundi præcordia partem.*] Præcordia Mundi Zodiacum vocat: ut in Sphæra Mundi: — *impenitus ipsa*

Scire iuuat magni penitus præcordia Mundi.

v. 11. *Euincant Stellæ.*] Quia nempe eueniat καὶ τὰς ἀστέρας καὶ τὰς ζώδιας, & vicissim τὰ ζώδια καὶ τὰς ἀστέρας καὶ διηγεῖται περὶ αὐτῶν.

v. 12. *Hic regnum natura dedit.*] Gemblacensis, *Hic regimen.* Ita etiam Bonincontrius.

v. 13. *sanxitque per omnia.*] Ita hæc legenda sunt.

— *sanxitque per omnia summam*

Vndique vti fari ratio traheretur in vnam.

Nam Gemblacensis etiam habebat vndique vti fari. In vnam summam, id est in ὁμοεικότυπον τῶ κληρῷ τῆς τύχης. Quod sequentia declarant. omnium ἐν τῷ κόσμῳ ἀμείνων rationem in vnam summam τῆς ὁμοεικότου coniecit.

v. 15. *Nam quodcunque genus rerum.*] Non erat alius interpret querendus. Ipse his tribus versiculis rem summam complexus est. Docet enim, quid sit ἀβλόν: & quid eius appellatione contineatur: ut melius doceri non potuerit.

v. 17. *Humana in vita poterant contingere sortem.*] Gemblacensis *sorte.* Humana sorte, id est humanitus.

v. 18. *Complexa est in tot partes.*] Gemblacensis: *Complexa est tot & in partes, quot est astra vocarant.* Sed legendum:

Complexa

Complexa est: tot & in partes, quod & astra notarat.

Nam vocandi verbum nullum locum hic habere potest.

v. 19. *Res posuit.*] Totus locus contaminatus est. Ita lege:

*Nam quodcunque genus rerum, quodcunque laborum,
Quæque opera atque artes, quicunque per omnia casus
Humana in vita poterant contingere sorte,*

*Complexa est: tot & in partes, quod & astra notarat,
Res posuit, certasque vices.*

Ibid. *sua nomina cuique.*] Lege *nomina*. quæ in Sphæra mundi vocat pondera. — *signorum pondera vires*. Nam ridiculum esset nominare ea, quibus iam nomina sunt. Si cui tamen videtur retinendum *nomina*, poterit similitudine loci, qui sequitur. — *nomenque genusque*. Quanquam alia ratio est.

v. 21. *pars semper vt idem.*] Scribe — *par semper vt eidem Confinis parti vicinis* flaret in arum, auctore Gemblacensi. Elegans metaphora ab agris vicinalibus. Hic sensus est: vt pars eidem parti confinis hæretet, vt aruus ager confini suo agro vicinus est.

v. 23. *Horum operum partes.*] *Horum operum sortes*. Gemblac.

Ibid. *Horum operum sortes ad singula signa locauit.*] διαρροισις χρηδλιαλο-
γιας δυναμεις. In hominis genitura duo præcipua considerantur: τὰ σωματικὰ
& τὰ δὴκτικὰ. Quum dico *σωματικὰ*, etiam τὰ ψυχικὰ complector. Et, vt
melius mentem Manilii aperiam duo themata hominis præcipua instituit:
alterum genituræ, alterum actionum. In genitura τὰ σύμμετρα, hoc est, τὰ
ψυχικὰ, & τὰ σωματικὰ continentur: in actionibus τὰ δὴκτικὰ. In Genitura
primus locus datur Horoscopo: in actionibus Sorti Fortunæ; qui est veluti
actionum quidam Horoscopus. Hæc ita clara sunt, vt aliis demonstrationi-
bus munienda non sint: in qua tamen re admodum pueriliter lapsus est
Phœnix, delicta Musarum, atque alumnus Philosophiæ Picus Mirandula.
Is putat ea, quæ Manilius mox expositurus est de themate actionum, ad the-
ma genituræ referenda esse: neque aliud præter thema χρηδριας proponi à
Manilio. Atqui longe differunt ista, vt dixi, tam mehercule, quam Horo-
scopus & Sors Fortunæ. Nam Bonincontrio semper ignoscimus si ei nihil
horum suboluerit, quum ante nos nullus Mathematicus, ne gloriosus
quidem inter illos, quid essent Athla, sciuerint. quod dicimus inuerti: non
quod tanti res sit: sed propter contemptores bonarum literarum, qui eas
Grammaticam vocant.

v. 24. *Non vt in æterna cali.*] Non semper fors Fortunæ omnium genitu-
rarum eidem parti hæret. Non semper à simili parte deducitur. Quia enim
à Sole interdiu, à Luna noctu deducitur: illa autem duo sidera non semper

in omni genitura eundem locum obtinent, ita neque Sors Fortunæ in omni genitura eundem locum obtinebit.

v. 28. *Atque alio alio.*] Atque aliis nascentibus ab alio signo Sors Fortunæ deduceretur, aliis ab alio. Sed Gemblacensis habet *alium*. Puto esse vestigium emendationis nostræ prioris, *alias*.

v. 29. *Vt caperet genitura nouam per sidera formam.*] Formam vocat Horoscopum. Nouam formam, sortem Fortunæ, qui est alter Horoscopus, quem ideo nouum vocat, quia prior est *ἡμέτερος*, iste Athlorum. Sic infra: *Hac erit exoriens & pars & forma* — id est Horoscopus.

v. 30. *Nec tamen incerto.*] Ita tamen ne confunderet omnia: tum ordinem seruauit, ita tamen ne confusionem admitteret. Quot enim geniturarum Horoscopi, tot Sortes Fortunæ. Noua Sorte Fortunæ & nouæ quæque actiones exoriuntur. Sortem enim Fortunæ tanquam ducem sequuntur. Nam, ut diximus, in genitura τὰ ἐπὶ τοῖς, in Athlis autem τὰ ἐπὶ τοῖς considerantur. Atque horum utique Horoscopus dominus est, illorum Sors Fortunæ. Aliter Hermes ἐν περὶ τῶν Σωματικῶν τῶν ὁροσκοπικῶν τὰ δὴντα τὰ κληρῶν τύχης, τὰ ψυχικῶν τὴ στήν, τὰς ἀρχὰς τῶν μεσογρημάτων subiicit. Ut quum hæc sint quatuor in nascente consideranda, tot etiam noua themata instituenda sunt: primum τὸ Σωματικῶν, alterum τὸ δὴντικῶν, tertium, τὸ ψυχικῶν, quartum τὸ ἀρχικῶν. Atque ut Horoscopus τὸ σωματικῶν dux est, ita τὸ δὴντικῶν ὁ κληρῶν τύχης, τὸ ψυχικῶν ἡ στήν, τὸ ἀρχικῶν τὸ μεσογρημα.

Pag. 62. v. 3. *In quibus omnis erit natura & condita summa.*] Repone ex Gemblacensi:

In quibus omnis erit Fortuna condita summa.

v. 4. *Vt quum iam stella.*] Locus deploratissimus. Gemblacen. *vt sit quum stella*. Præit viam toti loco restituendo, qui pessime acceptus erat:

Hæc autem facies rerum per signa locatas,

In quibus omnis erit Fortuna condita summa,

(Vt sit) quum stella septem læduntve iuuantve,

Cardinibusve mouet diuina potentia mundi:

Sic felix aut triste venit per singula fatum:

Talis & illius fors est speranda negotii.

Quum has facies rerum per signa locatas, id est, τὰς ὁδοὺς ἰσχυροῦς Sortis Fortunæ septem stellæ, ut sit, lædunt aut iuuant, aut varia potentia cardinum mundi mouet, pro ut, inquam, læduntur aut iuuantur à stellarum suffragiis, aut factionibus, perinde erit felix aut triste fatum: perinde quoque erit aliter atque aliter tale negotium. Obscurissimus erat locus, & quem olim non capiebamus bonorum codicum ope destituti. Bene illi consultum est nunc.

Ibid. *quum stella septem læduntve iuuantve.*] Non omnibus obuium, quid

quid velit Manilius. Constituto Themate Sortis Fortunæ, perinde septem stellarum Sortes ducebantur, ut Sors Fortunæ in genitura. Sors Saturni dicebatur *ῥίμη*, Iouis *τίμη*, Martis *τόλμα*, Solis *ἀγασθαίμων*, Veneris *ἔρος*, Mercurii *ἀνάγκη*, Lunæ *ἀγαθή τύχη*. De quibus omnibus egerat in libro suo illi rei dicato Trifmegistus, cui libro nomen fecerat *παράστῳ*. Ptout igitur bonum locum maleficæ stellæ sors, aut malum beneuolæ contigerit, ita erit factum felix, aut triste, ita erit sors illius negotii speranda. Quomodo autem Sortes septem errantium ducendæ sunt, docerem nisi superuacuum existimarem.

οἱ ἐπὶ αὐτοῖς ἐν τῇ παρ-
αστάσει τίθηται.

•	ῥίμη
♄	τίμη
♂	τόλμα
☉	ἀγασθαίμων
♀	ἔρος
☿	ἀνάγκη
☾	ἀγαθή τύχη

v. 5. diuina potentia Mundi.] videtur Manilius scripsisse diuisa potentia.

v. 6. Sic felix aut triste.] vel, Si felix. Viriunque bene. Malim, Si felix,

v. 10. ut pateat positura operum.] Positura, ἡμῶν ad verbum.

v. 11. Fortuna Sors prima datur est.] In Gemblacensi hic appositus erat in margine titulus: FORTUNE LOCVS. Est autem ὁ κλητὸς τύχης vicem Horoscopi in positura operum.

v. 13. Fundamenta domus.] τὰ θεμέλια ἔργων, opes. Ptolem. Paulus Alexand.

Ibid. domique herencia inuita.] ἐξομύνη. Paulus Alexandrinus. Male, meo iudicio, codex Gemblacensis:

dominque herentia tanta; Monui, quod qui pruritu correctionum tentantur, possent hanc lectionem admittere, & inuita Minerua interpretari.

v. 14. quis sit consensus in arduis.] Legebamus olim *contentus*, non male. Bene enim nobis suspectus fuit locus de vitio. Sed melius Gemblacensis: *quis sit consensus*. Eandem lectionem habet alter manuscriptus.

Ibid. quis sit concessus in arduis.] Ad verbum τὰ ἔργων. Paul. Alex.

v. 18. Quæquis peregrinus.] Gemblacensis: *Quaque peregrinus*. Neutrum bene. optime olim emendauimus:

Quodque peregrinus interuersantibus vrbis

accidere iussus. — Hæc secunda sedes est militiæ, & peregrinationis. Sententia etiam puero perspicua.

v. 19. titulo comprehenditur vno.] Dux res vno titulo, militiæ, & omnis peregrinatio. Vide quam stolide facerem, si alterum membrum de militiâ acciperem, quod stulti quidam fecerunt. Quam ineptum genus loquendi, Militiâ accipere alluevit versantibus intervires. Omnem stulticiam vince-

ret, militiam versari inter vrbes. Tantum abest, vt potius militiam vrbanam sequenti loco ponat. Vides absurditatem. Quicquid igitur obuenit nobis tam militiæ, quam inter peregrinas vrbes versantibus, hoc omne comprehenditur vno hoc loco: quæ est secunda sedes theinatis Sortis Fortunæ.

v. 20. Tertia ad vrbanos,] Titulus in Gemblacensi: MILITIA TOGATA.

v. 22. fideique tenet parentia vincla.] Fidei vincla. τὰ νόμιμα τῆς ἀξίας in legibus Atticis, quæ fidei nomine comprehenduntur. Terentius:

Thais patri se commendauit. in clientelam & fidem

Nobis dedit se. — vincla iure Romano dixit, de necessitudine inter clientes & patronos. Posteriores Græci voce Romana hoc ius *πατρωνία* vocant, in quibus Paulus Alexand.

v. 25. quum mundus consonet.] Scribe *consonat.* quodocunque fauent astra: familiare Manilio. *Infra:*

— *utrumque regunt dominantia sidera* —

Item: — *mouens vt mundum sidera cunctaque.*

v. 28. Rostrisque loquentem imposuit.] Si mendo locus vacat, loquentem noque dixerit, pro oratore, τὸν ὀνομαζόμενον ῥήτορα ad verbum est Loquens, Locutor. Et in Teutonismo Germanico ita vocatur. Sed videtur exulceratus locus. Gemblacensis suspicionem auget. Ita enim habet:

— *rostroque loquentis imposita.* Nunquam probauit loquentem imposuit rostris. Sed proba est sententia ex vestigiis Gemblacensis:

Pendentemque reum lingua, rostrisque loquentem

In posita, & populo nudantem condita iura.

Patronum orantem, & eius lingua pendentem reum, atque adeo Tribunalium plebis aut alium quempiam ἀγοράσιον ἐ Rostris perorantem in iura posita, & vetus ius ac iam conditum ac receptum populo explicantem, puta Cicero-nem agrarias leges propositas antiquantem, & veteres explicantem. Opponit posita iura conditis, id est, promulgatam legem receptæ. In secunda institutione:

Hic etiam legum tabulas, & condita iura Nonnulli.

v. 29. In posita.] Posita iura leges trinundino promulgatas. *Infra* plane idem extulit:

Quicquid proposita inter sacunda leges Efficit.

Ibid. condita iura.] Leges antiquas. Locus erat intricatissimus.

v. 30. Atque expensa.] Expensa examinata Aufopius:

Quas modo sollicitis nequæq; expendere nugis.

v. 31. Quum index vero.] Scribe ex Gembl. *Quum index veri.* Quum, inquit, index veri ad verum tuendum nullum aliud externum auxilium aduocat, præter ipsum verum. Nam veritas ipsa satis est per se ad se ipsam defendendam.

Pag. 63. v.1. *Atque vtrunque gerunt.*] Manifesto legendum,
Atque vtrunque regunt. —

Ibid. *dominantia sidera, manant.*] Gemblacensis optime: *dominantia sidera, parent.* Non opus habet doctores. Inepissime hæc reformauit Bonincontrius:

Atque vtrunque manent dominantia sidera, ducunt.

v.3. *Et socios tenet & comites atque hospitium vna.*] Non probo lectionem Gemblacensem: *Et sociis tenet & comitantes hospitium vna.* Vulgatæ accedimus.

v.5. *In sexta diuis.*] Bonincontrius stolide interpolauit, *In sexta seruum.*

v.13. *nam locus occupat omnem Patrum seriem.*] Scribe, *Natorum seriem.* Ait enim eo τὸν παῖδα ὅσας omnem & ἀνὰ τελευτὴν contineri.

v.15. *Omniaque intrantur.*] Qui nascuntur, non intrant, sed prodeunt in lucem. Vnde ἡστος ab Astrologis dicitur ἐξέρχῃ, id est, exitus. vt etiam vertunt Arabes. Ineptum ergo intrantur, quod proculdubio falsum. Manilius enim scripsit *Infantum.*

Ibid. *Omniaque infantum mixta nutritia turba.*] Omnia nutritia mixta infantum turba. Continet enim τὰ νοῦθ' ὅσας, & τὰ ἀνὰ τελευτὴν. Nam τὰ ἔσθ' ἡστος dicuntur nutritia. Alibi:

Et precium calo sua per nutritia ferre.

Sed proculdubio hic per nutritia intelligitur ἀνὰ τελευτὴν, παῖδα ὅσας, non τὰ ἀνὰ τελευτὴν. Igitur, inquit, continetur educatio liberorum simul cum infantibus ipsis.

v.17. *In quo seruorum mores & qualiter omni.*] Atqui de fernis in officio continendis postea dicit. Bis ergo idem dixisset. Ne igitur τὰ νοῦθ' ἡστος auctorem nostrum putemus, consulamus Gemblacensem. In eo ita scriptum fuit:

In quo sortium rumores aequalibus omnis.

Textus Bonincontrii:

In quo sortitur mores & qualiter omni.

In vtroque aliter extant vestigia veri. Scripsit Manil.

In quo sortimur mores, & qualibus omnis

Formetur domus exemplis. —

v.23. *Nunc oppressa mouent.*] Vitiosam interpunctionem restituo:

Quaque valetudo veniat nunc libera morbo,

Nunc oppressa, mouent vt mundum sidera cunque.

Ibid. *mouent vt mundum sidera cunque.*] Paulo ante:

Sidera vt inclinant vires, & templa gubernant.

Ter aut quater in hoc tractatu habes similem clausulam.

v.24. *Non alias sedes.*] vestigia priscae scripturæ,

Non

Non alia est sedes. — vt supra; quæ condita pariet. Ergo.

Non alia est sedes, tempusve genusve medendi. Quæ sibi deponat.

Ibid. Non alia est sedes. — vt supra; quæ condita pariet. Ergo. Vulgo Electionem vocant. cuius moremque prope ad infaniam studiosi sunt Arabes.

v. 31. seu ferat officium. — vt togati salutatores Martiali.

Ibid. nutus blanditur in omnes. — Melius Gemblacenſis:

— nutus blanditur in omnes.

Pag. 64. v. 1. Seu Cererem plenam, vincentemque horrea messem. — Mendoſum tinniunt. Gemblacenſis, & alter manuſcriptus:

Seu Cererem plena vincentem credita messe. — Ita reponere.

v. 6. quum pandere rerum. — Quum pandere earum: ſcilicet Stellarum. Sed vtiſſimam comparerent ea.

v. 7. Incipiam effectum. — Pandere incipiam ægypti, id eſt pandam. Callus:

— quum tu diligere inciperes. id eſt, diligeres. Infra:

Et ne forte vagus Fortune querere ſedem Incipias. —

id eſt, quæras.

v. 9. Et quoniam toto digeſto. — Ita interpunges:

Et quoniam toto digeſto orbe labores

Nominaque in numerum, viresque exegimus omnes

(Aethla vocant Graeci) quæ cuncta negotia rerum

In genera & partes biſ ſex diuiſa coherent:

Nunc quibus aſcendant ſignis quandoque canendum eſt.

Ibid. toto digeſto orbe. — Orbe, Circulo Zodiaci: cuius diuiſione ſunt xii. domicilia. Haecenus Aethla & Aethla. Primus igitur locus eſt αλφ' & τυχος, & continet in ſe αλφ' & τυχος, & αλφ' & τυχος. Dupliciter α τυχος conſideratur. Aut enim circa animum, & vocatur cum adiectione τυχος αλφ' & τυχος. aut circa corpus, & dicitur αλφ' & τυχος de qua nunc agimus. Nam

alteram, hoc eſt, αλφ' & τυχος, ponit octauo loco. Secundus locus τυχος & αλφ' & τυχος. Tertius τυχος & αλφ' & τυχος. Quartus τυχος & αλφ' & τυχος. Quintus, αλφ' & τυχος & αλφ' & τυχος. Sextus τυχος & αλφ' & τυχος. Septimus τυχος & αλφ' & τυχος. Octauus, τυχος & αλφ' & τυχος. Nonus, τυχος & αλφ' & τυχος. Decimus & αλφ' & τυχος. Undecimus & αλφ' & τυχος. Duodecimus τυχος & αλφ' & τυχος.

v. 10. Nominaque in numerum. — Malim Nomina. Sepe hæc duo coniungit, nomina & vires. Sed quidam dicent excuſari poſſe. Maneat ergo ſecurum in ſede ſua.

v. 11. Aethla vocant Graeci. — Quot Herculis Aethla, tot vires humanæ attri-
buunt.

buunt. Sunt autem omnia, quæcunque homines facere, aut pati possunt. Apud vnicuius Manilium rei huius memoria seruata. ne miremur hætenus ignoratam fuisse.

v. 13. Nunc quibus ascendant signis quandoque canendum est.] Quibus quandoque. Quod quandoque vadiu emissum redditur orbi. Infra:

Quod quandoque vadiu emissum redditur orbi. De quo genere loquendi supra monuimus. In carmine, quo Deos euocabant Romani, apud Macrobiū: illis legibus, quibus quandoque sunt maxime hostes deuoti.

v. 14. Perpernas neque enim sedes.] Satis supra idem inculcarat:

Non vt in æterna cali statione manerent.

v. 15. sed tempora mutant.] Scribe, sed tempore mutant. Iam dixit in illis: — sed tempore sedes Nascentum acciperent varias. —

v. 17. Incolumis tamen vt maneat.] Sufficiebat, quod dixerat supra:

Nec tamen incerto confunderet omnia motu.

Quantis, inquit, ambulatoria sunt *ἡ μεταβατική*, tamen saluo ordine variant. Sequuntur enim ducem *κλήρον τύχης*, qui, vt toties diximus, alter Horoscopus est.

v. 18. ne falsa varia.] Scribe, ne falsa variet.

v. 19. Si sua quæque voles reuocare ad fata Laborem.] Vt extremopriore libro inuento Horoscopo, & *ἡ δωδεκάτοπος* instituere docuit: sic in hoc, inuento loco Fortunæ, quomodo xii Athla collocanda sint, & quid quæque sedes sine domicilium cuiusque Athli significet, indicabit. Vnde constare potest quam falsi sint duo illustres viri, Picus Mirandula, & Iohannes de Rojas Hispanus, quibus hæc Athla Maniliana nihil aliud esse, videntur, quam Thema genituræ, siue *ἡ δωδεκάτοπος ἡ ἀθλητική*, quæ longe inter se differunt: quum prima sedes & *ἡ δωδεκάτοπος ἡ ἀθλητική* sit Horoscopus. prima sedes autem *ἡ δωδεκάτοπος ἡ ἀθλητική* sit *κλήρον τύχης*: qui est alter Horoscopus Athlorum. Quia igitur omnes docti, vt video, ignoratione Athlorum, rei antiquissimæ, hunc locum Manilii non assequuntur, nos quemadmodum primi doctrinam Athlorum ab obliuione vindicauimus, ita eius *ἡ δωδεκάτοπος* infra subiecit cum Dodecatopo genituræ, vt lectores manifestum vtriusque rei discrimen animaduertere possint. inscitiam Bonincontri, qui hic putat de themate genituræ agi excusat error illorum duorum suorum virorum, de quibus iam mentio à nobis facta.

v. 21. Quæ primo pars est numerosis dicta sub Athliu.] Paruo discrimine legendum:

Quæ primo pars est numero sic dicta sub Athliu.

Quæ, inquit, pars ita cognominata, nempe PARS FORTVNÆ, vel quod idem est, SORS FORTVNÆ est primo numero sub Athlorum Dodecatopo.

Ibid. *Quæ primo pars est numero sic dicta sub Arithm.*] Primo igitur inuestigandus κληρ⊙ τύχης: quo inuento, cætera disponenda, vt in themate genituræ fit. Ex his videmus, tempore Manilii maiorem rationem fuisse τὸ δαδευμένον ἢ τὸ ἀδελφόν, quam τὸ δαδευμένον τὸ ἡμίονον: & quidem thema genituræ ad Sortem Fortunæ indagandam, thema autem Sortis Fortunæ ad apotelesmata institui solitum. Quod accurate notandum.

v. 23. *Cætera predicto.*] Aperte iubet τὴν ἢ ἀδελφὸν δαδευμένον à Sorte Fortunæ numerare, ac nouum Thema instituere. Neque profecto aliter sensit Ptolemæus in istis: τὰ γὰρ ἐν τῇ κτήσεως, ἐκείνῃ τινὰ ἔστω, ἀπὸ τοῦ ποτὶ τὸ ἀλλομένον κληρὸς τύχης. Nam sane prima sedes, quæ est κληρὸς τύχης, apud Manilium continet fundamenta domus, domuique hærentia cuncta. His enim τὰ τῆς κτήσεως, quæ proponit Ptolemæus, intelliguntur. Ideo vocatur ἡλιοστάσις ὁριόσκει⊙. Quare sine dubio Ptolemæus κληρὸς τύχης accipit pro horoscopo noui thematis.

Ibid. *Cætera predicto subeuntibus ordine signis.*] Aperte æqualem modum instituendi thematis intelligit, à simili parte, ad similem. Nam nullum alium nouit Manilius, neque pleraque omnis vetustas.

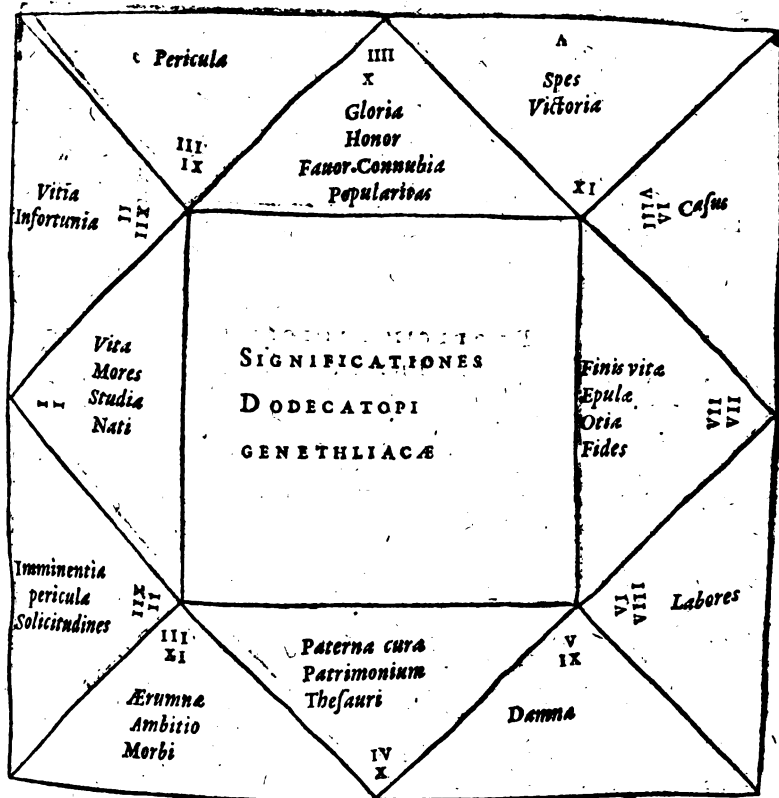
v. 25. *Et ne forte vagus natura.*] Res ipsa cogit legere *Fortuna querere sedem.* Sic supra: *In quibus omnis eris Natura condita summa*, perperam legi naturæ pro fortunæ tam ratio, quam vetus codex docet. *Querere incipias, ἀρχαίῃς*, quæras.

v. 26. *duplicem certa ratione capeffe.*] Duplex κληρ⊙ τύχης, ἡμετέρος ἢ τυχευμένης. quod & ex verbis Petosiridis & Necepho, quæ infra producemus, patebit.

v. 27. *percepto tempore forma Confliteris.*] Nascentis forma, horoscopus.

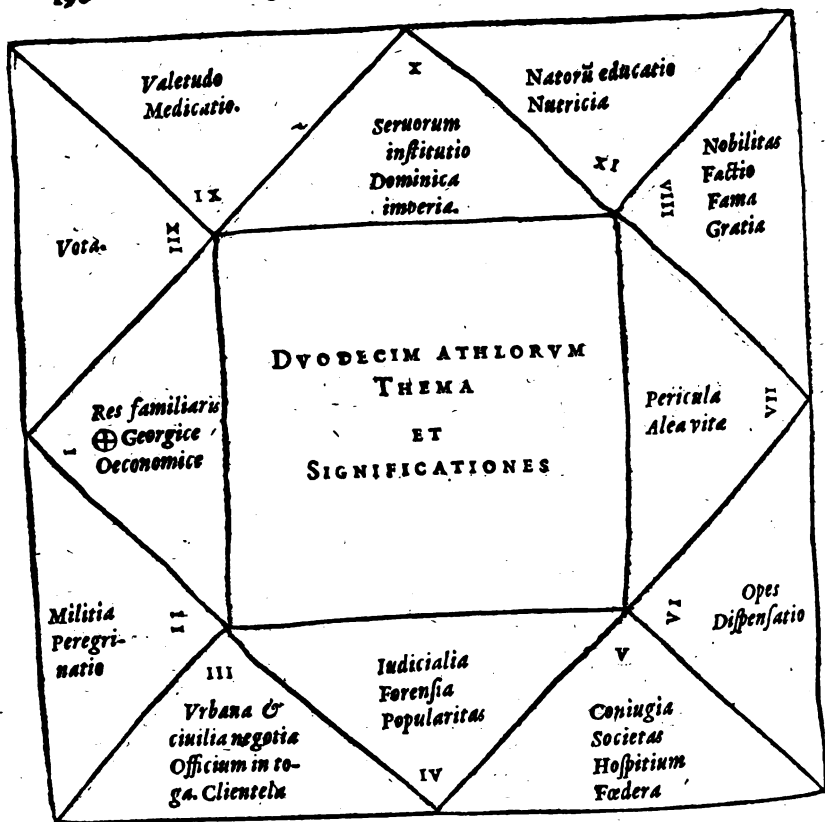
v. 28. *cali stellis ad signa locasit.*] Instituto themate. Thema est positus

stellarum.

stellarum, & constellatio genituræ. Glossæ, si qua adspexerit, constellatio. Suetonius. *Tantum mox fiduciam fatis habuit, ut thema suum vulgauerit* Inde figurænefco dicitur etiam Thema.

v. 29. *Transuersa Phœbus.*] Si Sol erit in supremo hemisphærio, ab oriente per meridiem, ad occidentem, erit diurna genitura: sin ab occidentem, per innum cælum, ad orientem, erit in infimo hemisphærio, & proinde erit nocturna genitura.

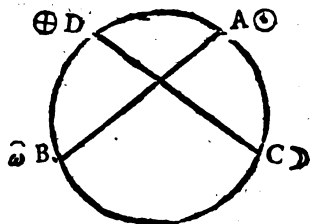
Pag. 65. v. 3. Tunc si forte dies.] In diurna genitura hoc modo progredere. A Sole, ad Lunam per signa consequentia numera. Eas partes abice ab Horoscopo: id est, numera per signa consequentia; initio factum ab Horoscopo. Hoc enim Manilius vocat deducere, & Græci *ἀνὰ* *ῥήματα*. In quo te destituet numerus, ibi erit Sors Fortunæ. Ascendat 17. 4. Tauri. Locus Lunæ sit in 13. 6. Cancrī: Solis in 4. 9. Capricorni. Distantia Solis à Luna per signa consequentia, grad. 188. 57. quam si ab

fr ab horoscopo numeruero, numerus destituet me in 26, 1' Scorpii. Itaque grad. 26, 1', Scorpii est locus Sortis Fortunæ. Hermes in Carpo: *ὅτι βολήθη ποιῆσαι τὸ ἀστρονομικὸν κλήρη τὴν τύχην ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐν μαγίῃ, λαμβάνοντες ἀπὸ τοῦ ἡλίου ὅτι τὸ σήμανμα τὸ ἰσά ἀπὸ τοῦ ἀστρονομικοῦ.* Petosiris & Necepsio differtius: *ὅταν κλήρον τύχης λαμβάνοντες, ἡμέρας μὲν ἀπὸ ἡλίου ὅτι σελανίω ἀείδοντες, καὶ τὰ ἰσά ἀπὸ ἀστρονομικοῦ ὅτι τὰ ἐπὶ ἡμέρας.* Recentiores Magistri faciliorem viam insunt. Locum Solis à Loco Lunæ detrahunt. Reliquum est distantia Solis à Luna: quæ distantia ad Horoscopum adiecta definit in loco Sortis Fortunæ. In nostro exemplo: Locus Lunæ, grad. 103. 6'. Solis, 274. 9'. Abiicio locum Solis à loco Lunæ, accommodato asse circuli. Relinquantur grad. 188. 57', distantia Solis à Luna, vt antea.

v. 4. *à Sole ad Lunam.*] καὶ τὰ ἐπὶ ἡμέρας scilicet: per consequentiam Signorum. Hoc enim addiderunt Theoremata Petosiris & Necepsio.

v. 5. *ortiuo eorundem de cardine duces.*] Abiicies ab Horoscopo secundum signa consequentia, infra Orizontem in eum cælum versus. In nostro exemplo distantia Solis à Luna gradus 188. 57'. Is arcus ab Horoscopo per signorum consequentiam putatus definit in gradu 26. 1' Scorpii. Ibi est Sors Fortunæ. Itaque Sors Fortunæ est veluti Lunaris Horoscopus, vt scribit

Ptolemæus. *ἵνα ὁν ἔχῃ λόγον καὶ σχηματισμὸν τῶν ἀνατολικῶν ἰερέων, τῶν ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῆς τύχης, καὶ τῆς σελήνης ἀνατολικῶν ἰερέων.* Eam configurationem Solis cum Horoscopo proportionem respondentem ei, quam habet Luna cum Sorte Fortunæ exprimet longe melius subiecta figura. Effo circulus, in quo ab A, ad B, item à C, ad D, æquales lineæ ducantur. Quia peripheriæ ADB, DAC æqualibus rectis AB, DC subtentæ sunt æquales, remoto communi DA, reliquæ DB, AC erunt æquales, & proinde ADDB, BCAD. erunt æquales. Sit ergo c locus Lunæ, A Solis, d Sortis Fortunæ, B Horoscopi. Distantia Solis à Luna, hoc est, peripheria ADDB, numerata à puncto A versus C, definit in D; & quantum erit intervallum Lunæ à Sole, tantum erit Sortis Fortunæ ab Horoscopo. Hoc est, quantum erit intervallum CA, tantum erit DB. Et propterea qui σχηματισμὸς est τοῦ ἡλίου, hoc est, *τὸ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἰερέων, hoc est, τὸ ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, hoc est, τὸ C, καὶ τῆς τύχης, hoc est, τὸ D.* Hæc est mens Ptolemæi.

v. 7. *In quodamque igitur.*] Ptolemæus: *ἐπεὶ δ' αὖ ὁμοίως ὁ ἀστρονομικὸς δόγματι καὶ τοῖς ἀστρονομικοῖς καὶ τὸν τόπον φαμὲν ἐπὶ τῆς τύχης.*

Bb 3

v. 8. *ἵνα*

v. 8. *in genis tunc cetera signis.*] Cetera signa sequuntur ordine Sortem Fortunæ, tanquam Horoscopus. Tauro primam sedem obtinente, secundam habebunt Gemini. In exemplo nostro Sors Fortunæ cecidit in 26. i. Scorpii. Igitur in positura Athlorum prima domus incipiet à 26. i. Scorpii. Secunda 26. i. Sagittarii. Tertia 26. i. Capricorni. & ita deinceps secundum æqualem distributionem, quam faciebant veteres illi, vt supra copiose demonstrauimus.

v. 10. *At quum obducta nigra.*] Mirum hunc versiculum longe aliter concipi in Textu Bonincontrii:

At quum (subfectu orbem nox tinxerit alio.

v. 10. *At quum obducta nigra.*] Aliud exemplum. Duos enim κληῖς τύχης dixit, ἡμερῖν & νυκτερινόν. Quomodo in diurna genitura consequetur Sortem Fortunæ, docuit. Nunc docet in nocturna genitura quomodo habeas.

v. 11. *qui tum materna excofferit alio.*] Ἐπὶ τοῦ excessum ab alio vocant magistri artis.

v. 12. *Verte vias sic.*] Petofiris & Necepsio: ὅταν κληῖς τύχης λαμβάνῃς, ἡμερᾶς, ἢ νύκτος ἢ ἡμέρας, ὅτι σελήνῳ ἀέθμεν, & τὰ ἴσα ἀπὸ ἀρούρης ὅτι τὰ ἡμέματα ἢ ἡμέρας ἀπόλους· νυκτὸς ὃ ἀνάπαλιν. Quod igitur illi Egyptii dicunt ἀνάπαλιν, hoc Manilius dicit *Verte vias*: quod quidem ita Græci Magistri exponunt. τὸ ἀνάπαλιν δὲ τί ἐστίν; ἵνα ἀπὸ σελήνης ὅτι ἡλίου ποιήσῃς, & μικρὰ εἰς τὰ ἡμέματα, ἀλλὰ εἰς τὰ ἡμέματα ἀπολύσῃς. Nimirum contrario ordine ἡμερῶν docet. In diurna genitura sumebatur distantia Solis à Luna, hoc est, periphæria ADBC. In nocturna contra sumitur distantia Lunæ à Sole, nimirum periphæria CA. In diurna genitura reiciebatur ab Horoscopo in consequentia. Nimirum periphæria ADBC putabatur a B, donec per CA defineret in D. At in nocturna genitura distantia Lunæ CA reicitur in antecedentia, hoc est, a B, ad D. Recte igitur ἀνάπαλιν, & *Verte vias*. Esto igitur Sol in 21. 49 Leonis. Luna in 26. 31 Virginis. Horoscopus in 1. 0' Leonis. Distantia Lunæ à Sole 325. 18. quæ detracta de Horoscopo, hoc est, in antecedentia signorum putata relinquit gradus 155. 42'. hoc est, 5. 42' Virginis. Ex hoc circulo, quem proposuimus, fortasse manauerit character vulgaris Sortis Fortunæ, quem ita designant ☿ nisi sit Thema ipsum Athlorum in quatuor cardines secum: vel, quod omnino verum puto, quia sortes omnes ligneæ, vel eburneæ ita scalperentur.

v. 16. *Tot numerare iubet fulgens Horoscopus à se.*] In antecedentia, non in consequentia, à B, ad D. Nam Manilius domus quidem ipsas primam, secundam, tertiam secundum signa consequentia vocat, vt vulgus solet. Sed tamen ordinem domorum eum esse censet, non qui à numero secundum signo-

signorum consequentiam, sed qui à motu cæli censetur, secundum antecedentia. quod in significationibus *τῶν δωδεκατόπων* genituræ in fine superioris libri, item in Dodecatopo Athlorum, non semel proficitur. In diurna igitur genitura Manilius iubet distantiam Solis à Luna, nempe arcum *ΑΔΒΕ*, à puncto *Β* putare ad *Δ*: In nocturna autem distantiam Lunæ à Sole, arcum *ΕΑ*, à puncto *Β*, ad *Δ*, putare. Atqui idem est. Quid enim interest distantiam Solis à Luna per signa consequentia sumptam ab horoscopo in consequentia numerare, aut distantiam Lunæ à Sole per antecedentia, ab horoscopo in antecedentia quoque putare, si eadem res, methodus diuersa? Itaque frustra sunt Petosiris & Necepsos, qui rem diuersam putarunt, & Manilius nostrum fugit ratio, qui diuersas Sortes Fortunæ censet, nocturnam & diurnam. Sane enim est tam in nocturna, quam diurna genitura loco Solis detracto à loco Lunæ, reliquum ab horoscopo in consequentia numerare. Itaque optime omnium Ptolemæus: *καὲν μὲν τοι τύχης συνάραμεν ἀπὸ τοῦ ἀστροῦ πᾶσι τοῖς ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸ ἀπὸ ἡλίου ὅτι σαλήνιον. καὶ τὰ ἀφαιρῶμεν ἀπὸ τῆς ὁροσκοπίης καὶ τοῦ πομπανῆος τῶν ἡμερῶν.* Ergo *καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς* eandem sortem Fortunæ esse dicit, atque vna tantum methodo indagandum. Non enim duo sunt *καὲν τὴν τύχην*, vt ridicule vult noster, sed duæ methodi vnius *καὲν τὴν τύχην*, quæ eodem recidat.

v. 17. *Hunc Fortuna locum teneat.* Fortuna Sors Fortunæ. prima sedes, inquit, detur Sorti Fortunæ. Cæteræ sedes cæteris Athlis secundum ordinem signorum. Vides manifesto æqualem modum intelligi. Idem supra:

*Cætera prædicto subeuntibus ordine signis
Contingens, teneant proprias vt singula sedes.*

v. 19. *Forstian & queras.* Neque Athla sine sorte Fortunæ, neque Sors Fortunæ sine Horoscopo indagari potest. Nam Athlorum Sors Fortunæ, & Sortis Fortunæ Horoscopus dux est. Necessario igitur prius Horoscopus habendus, deinde Sors Fortunæ, quæ sine eo frustra indagatur.

v. 20. *Qua ratione quæ nascitur.* Ineptissime, vt & cæco paret. Felicissime olim nobis succurrit legere:

*Qua ratione quæ nascitur tempore nostri
Exprimere immerso surgentem Horoscopon orbe.*

quo: nihil verius excogitari potuit. *À talis tempore, ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου χρόνου.* Sic infra ad eundem modum, ad eandem sententiam:

varioque refertur. Sub tali regione dies. — ἐν τῇ τοῦ δωδεκάτου καίματι. Talis à *δὴνα*. Antonius:

Et quicquid vocum bellæ talis habet.
ἐν δὴνᾳ δὴνα. Et potest quoque legi *à talis. τὸ δὴνᾳ.*

Ibid.

Ibid. *Qua ratione queas à talis tempore nati.*] Ephodus ad Horoscopus indagandum.

v. 21. *Exprimere immenso.*] Lege immerso.

v. 22. *Quod nisi sub stellis visus ratione tenetur.*] Ita habent manuscripti duo, Gemblacensis, & alter, item textus Bonincontrii. Solennis error veterum librorum *sub stellis* pro *subtilis*. Sciunt hoc qui veteres libros triuerunt. Itaque olim non absurde legebamus:

Quod nisi subtilis visus ratione tenetur.

Quod sane reiici non poterat, nisi Gemblacensis partim iuuaret, partim reclamaret. Ibi enim conceptum est:

Quod nisi sub stellis visum ratione tenetur.

Itaque minimum laborem reliquit ad verum eruendum. Legendum enim:

Quod nisi subtili visum ratione tenetur,

Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo.

Ita vetus coniectura nostra, adigta ope codicis Gemblacensis veram sententiam huius loci restituit. Quam ineptum sit sub stellis horoscopus indagare, sciunt qui sine risu hæc audire non possent. Quod, inquit, visum & consideratum subtili ratione nisi tenetur, fundamenta ruunt artis.

v. 23. *Fundamenta ruunt artis.*] Quid enim horoscopus aliud, quam fundamentum? Imo, ut diximus, *βάσις* & *πρωτοβάσις* à Paulo Alexandrino vocatur. Corruente igitur artis fundamento artem quoque ipsam corruereneccesse. Græci: *πρωτη ἀρχὴ πάντων* & *ρίζα ὁ ἀρχὴ* & *ἀρχὴ τοῦ ἀποτελεσματικοῦ νομα* (ε). *τίτε τοίνυν ἡμετέριον, ἀρχὴν πάντα τὰ ἄλλα αὐτοῦ* *ἐκκαμπτάντες, ἡγορησμένον* & *συγκεισθῆναι*. Quæ quid aliud quam Manilium interpretantur?

v. 24. *Cardinibus quoniam falsis.*] Falsos cardines, hoc est, fallaces vocat, nimirum propter mobilitatem & *τὸ μεταβατίνον*. Nam *τὸ Falsum* hoc significat apud hunc nostrum, ut:

— *falsi fallacia Mundi*: quemadmodum paulo ante mundum *mentiri* faciem dixit. Neque tantum *τὸ μεταβατίνον* falsos vocat: sed etiam quia fere semper inæquales, ut supra notauimus. Nam circulus magnus per punctum Eclipticæ transiens & Meridianum ad angulos rectos in polo Mundi secans inæquales tetrantes Zodiaci facit nunc maiores xc graduum, nunc minores.

Ibid. *qui cuncta gubernant.*] Inuento Horoscopo tandiu Sphæram solidam voluebant, quoad punctum Eclipticæ datum ortiuo Orizonti admouerent. Vnde fiebat, ut circulus inagnus, qui ad polos, Mundi Meridianum ad rectos angulos secat ad contactum ortiui Orizontis tetrantes, ut dixi,

vt dixi, quatuor faceret cum Meridiano. Illi quadrantes Manilio dicuntur gubernare cuncta, quia ex eorum intervallis ἡ δὲ πύτος & exornatur.

v. 25. *Mentitur faciem.*] *Mentitur, variat.*

v. 29. *vt totum lustrer' curuatis arcibus orbem Exprimere.*] Curuatos arcus τὰς ἀφ' ἑδρας τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου ἀφ' ἑδρῶν ἡλίου intelligit. *Exprimere* etiam in eandem sententiam dixit alibi:

Quaratione queas à talis tempore nari

Exprimere immerso surgentem Horoscopon orbe.

v. 30. *Exprimere. & vultus.*] Textus Bonincontrii:

Exprimer' & vultus — Sunt vestigia priscæ scripturæ in archetypo, ex quo propagata sunt ista, quæ exstant hodie inferioris notæ & mendosissima exemplaria. Nam in archetypo scriptum erat *Exprimeret vultus.* vt supra *partest,* & alibi *Et Capite vno.*

v. 33. *Auferat occasus.*] *Auferat occasus.* —

Pag. 66. v. 1. *Nec me vulgata.*] Circulus ille magnus cum Meridiano Zodiacum in quatuor partes inæquales diuidit, nisi Horoscopus in alterum punctum æquinoctiorum aut tropicorum incidit. Atque adeo inuenio Horoscopo non admodum difficile illos tetrantes constituere. Signorum vero anaphorica tempora colligere, hic vero labor est. Non placet, inquit noster, hæc vulgata methodus, quæ binas horas Signis ascendentibus attribuit. Tricenarum, inquebant, partium est Signum. Quinæ denæ horam constituunt. Ergo vnum signum constans bis quinis denis gradibus binarum horarum est. Hæc illi *μοίρας*, quæ in Zodiaco accipienda sunt, confundentes cum temporibus Æquinoctialis in cccclx *μοίρας* lectus est circulus Zodiacus, in totidem *χρόνους* Æquinoctialis. illæ sunt mensura ascensionum. Isti mensura horarum. xv enim *χρόνοι* horam constituunt. Sed horum opinio locum habuerit, siquidem Signorum ascensiones æquales essent. Nunc vero sunt inæquales, aliæ plurium, aliæ pauciorum, quam triginta graduum. In hac Lugdunensi Bataurorum inclita vrbe Aries cum Piscibus ascendit graduum 12.48'. Taurus cum Aquario grad. 16.54'. Gemini cum Capricorno 26.29'. Cancer cum Sagittario 37.8'. Leo cum Scorpione 42.54'. Virgo cum Libra 43.0'. Non igitur sunt tricenarum partium: & consequenter neque binarum horarum, atque id quidem quatenus Dodecatemoria considerantur, non quatenus ζώδια κατ'ἑναισμένα. Tunc enim longe magis discrepabunt. Quædam enim κατ'ἑναισμένα minora sunt, quam Dodecatemoria: vt verbi gratia, Cancer ne tertiam quidem partem obtinet Dodecatemorii. Virgo autem vindicat portionem de Leone, & Chelis. Piscium denique australis totus propemodum in Dodecatemorio Aquarii situs est. Scorpio duo Dodecatemoria occupat.

Cc

v. 3. Et

αὐτὸς δὲ τῶν ἀποχρησίων. ὅτε χάσεν ἐφ' ἡμέρας μὲν μίσην αὐτὸς αἰδῶσι δὲ προσηκόν κύκλων.
 δι' ἣν αἴτταν τὰ μέγιστα ἡμερῶν χάσεν ἐφ' ἡμέρας μὲν τὰ αὐτὰ διαμένει.

v. 131. *Quam brevis illa iacet.*] Et digito ostendit, à Brumæ puncto, ad punctum Solstitii, obliqua computari: à puncto Solstitii, ad Brumam, recta.

Ibid. *ram longus circulus hic est.*] *Circulus*, id est, semicirculus, arcus, ut vulgò loquuntur, est ἡμικύκλιον κατὰ βιβάζον, quod est recte orientium. Ille alter semicirculus est ἡμικύκλιον ἀναβιβάζον oblique orientium.

v. 16. *Nec nocturna minus.*] Nec minores sunt noctium, quam dierum variantia, imò æquales, sed in diuersis signis.

v. 17. *Sed tamen aduersis.*] Gembl. *Sed tantum aduersis.* — longe melius, & sententiæ Manilii conuenientius. Nam aduersis mensibus, id est, septenis quibusque inensibus tenorem eundem alternæ dierum & noctium diuersitatis constare ait. Cancrī dies longissimæ: aduersi vero signi sine Capricorni noctes pari mensura. Iam clara omnia.

v. 20. *p̄ri sub lege manere.*] Manere in auras barbarum est. Opus est enim non quietis, sed motus verbo, ut loquuntur Grammatici. Sed omnino scripsit Manilius: *sub lege meare.* Etiam alibi *manent* pro *meant*: legebatur. Meare in auras, est oriri. Lucanus de signorum ortu:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit Refrictor. —

Quis, inquit, possit credere, pares ascensiones esse, quum iam probauerim alia πολυἀφός, alia ἀλιγανάφός esse?

v. 21. *Adde quod incerta est.*] Si dies sunt incerti, & diurnæ quoque duodecimæ sunt incertæ. Hora est duodecima diurna. Ergo horæ diurnæ incertæ. De noctibus idem concludas licet. Dierum magnitudo incerta est. Ergo senum signorum ascensionales mensuræ inæquales. Recte. Rursus aliud argumentum. Horarum sunt magnitudines incertæ. Ergo ascensiones non semper binarum horarum esse possunt. Separat hoc argumentum, quod pendet à priore.

v. 24. *Quum tamen in quocunque loco.*] Aratus:

— πᾶσι δ' ἐπὶ νυκτὶ

ἐξ αἰὲς δυνάσιν δυοδεδάδες κύκλοις,
 τῶσαι δ' ἀπὸ ἡλίου. τῶσαν δ' ἐπὶ μῆνι ἡμέρας
 νύξ αἰὲς τετάνυσται, δεσπότης ἡμῖσι κύκλοις
 ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς αἰέρε' ὑπὸ διγμή.

v. 27. *Quum spatium non sit tantum.*] Quum omnibus non sit tantum spatium, ut eorum ascensio binas horas compenset. Pugnantes horas etiam infra dixit:

Donec ad ardens pugnarint sidera Cancrī.
 Pugnare ἀπὸ τοῦ ἐπαλλάττειν ponit.

v. 28. *Si modo.*] *modo* abundat, vt *tamen* apud Horatium:

— *Si tamen*

Non inuisa rates transfiliunt freta.

v. 29. *Quem numerum debet ratio, sed non capit vsus.*] Si non est mendum in hac lectione, hæc horum verborum mens fuerit: Ratio inquit, postulabat, vt singula signa essent binarum horarum: sed experientia aliter docet. Ratio colligit, si signum est tricenarum partium, hora quinarum denarum, sequi necessario, vt signum sit binarum horarum. Hæc recte colliguntur. Sed vsus docet, non secundum longitudinem Zodiaci tempora putanda, sed secundum ascensiones signorum.

v. *. *Nec tibi constabunt.*] Hi viginti octo versus pertinent ad partem hinc multis versibus summotam, quæ est de horarum mensura. Itaque illam necessario hæc sequi debebat. Nam post doctrinam horarum horologium instituendum, & quidem vt præcipit, ab æquinoctio. At quid hæc ad argumentum longitudinis temporariæ signorum, & ascensionum ipsorum? Rursus quod sequitur exemplum stadialium signorum, quam inepte post sequitur, vt longe multis versibus & paginis antecedit doctrinam stadialismorum, quam postea docet. Deinde, quod maximum telum est, caput longum, quod post stadialismorum exemplum sequitur, pertinet ad continuationem nostri argumenti, quo confutatur opinio de binis horis signorum ascensioni attribuendis. Valde huic optimo scriptori nocuit importuna Correctorum *æmenda*, qui eius libros in capita secuerunt, quum autem facile fuit membra suo ordine luxari, quam proclive fuit, libros in membra secare. Isti igitur viginti octo versiculi cum toto capite sequenti, qui sunt in summa versus LIV. quo transferendi sint, suo loco docebitur. Itaque mirus est consensus totius contextus ita eo ordine restituto, qui pristino seruato nullus erat. Egregia est huius traiectionis restitutio. neque emendationi huic aduersari possunt, nisi Simioli, & Zelotypi.

v. 30. *Sed neque per terras.*] Duobus argumentis confutat vanitatem opinionis, quæ binas horas ascensionibus Signorum attribuit. Prius est inæquales esse ascensiones in eodem loco. Nam Alexandriæ Aries oritur gradib. 20. 23', Taurus 24. 9'. Ergo non sunt æquales ascensiones. neque igitur binarum horarum. Posterius ascensiones eorundem signorum in hoc loco non esse æquales ascensionibus eorundem in alio. Alexandriæ Aries oritur gradib. 20. 53'. Romæ gradib. 17. 21. Taurus Alexandriæ gradib. 24. 9'. Romæ gradib. 21. 6'. Vnde illa diuersitas? à positu regionum, quod ab æquinoctiali ad polum pergentibus semper oblique ascensiones decrescunt, rectæ autem crescunt: dies æstiuu maiores sunt, hiberni breuiiores. Hæc igitur omnia argumenta ex positu globi terræ instructa sunt ad euer-

euertendam sententiam de binis horis ascensionum. Quam ineptum erat disputationem hanc interrompi, interiecta materia valde dissimili de horologiis & stadiasmi signorum, tam absurdum post illam materiam iterum ex abrupto disputationem eandem repeti. Mentio horarum fecit, vt huc caput de horologiis coniceretur, quum, vt diximus, horarum mentio facta sit, quod sit membrum suae sequela prioris argumenti. Nam si dies sunt incerti, & duodenæ quoque partes eorum, id est horæ, sunt incertæ, rectissime. Pergit: sed noli putare signorum ascensiones inter se variare in eodem loco, quod iam diximus, vnde & horæ variant. variant etiam per omnes terras. quæ enim oblique ascendunt, eo magis illa oblique ascendunt, quo magis ad polum pergitur. & contra magis recta, quæ recte ascendunt.

v. 31. *simili nec tempora cursu.*] Gemblacensis:

— *simili nec tempora summa.*

v. 32. *modus est varius ratione sub vna.*] Distingue:

— *modus est varius. ratione sub vna*

Nunquam Phryxæi ducuntur velleræ signi,

Chelarumque fides, iustæque examina Libra:

Nec manifesta parer falsi fallacia Mundi,

Nec similis simili toto nox vertitur orbe,

Omnia consurgunt binas si signa per horas.

Si, inquit, omnia signa consurgunt per binas horas, nulla est dierum inæqualitas. Atqui est. Ergo non consurgunt per binas horas. Minorem probat, quia æquinoctia duo sunt in anno. Ergo in toto reliquo anno inæqualitas est dierum & noctis. Non enim æquinoctium dictum esset, nisi essent & dies non æquinoctiales. Nam æquale dictum æϰς τῇ, nempe respectu inæqualis. Æquinoctium igitur dictum contemplatione reliquarum dierum cum noctibus inæqualitatis. Hæc ita clare Manilius, quæ antea ne Oedipus quidem intelligebat.

Ibid. *ratione sub vna Nunquam Phryxæi.*] Æquinoctiorum vna ratio est semper. Nam vbique terrarum eodem modo & mensura æquinoctia conficiuntur. Si, inquit, signa sunt binarum horarum, ergo nullum æquinoctium conficitur neque vernum neque autumnale: sed semper erit nullo discrimine æquinoctium. Atqui modus est varius. Ergo, &c.

Pag. 67. v. 2. *Omnia consurgunt.*] Ita duo manuscripti, Gemblacensis & alter: item veteres editiones, præter textum Bonincontrii: vbi ineptissime est,

omnia quin surgunt binas sibi signa per horas.

Quod homini tenebras offudit, ne pollet ne minimum quidem in sententia horum versuum videre. Legendum vero:

Omnia consurgunt binas si signa per horas.

v. 3. *Quo medius recte.*] Manifesto legendum:

Quos medius recto percingitur ordine Mundus,

illi perpetua iunguntur pace diebus Obscura noctes. —

Est principium descriptionis climatum ab æquinoctiali, ad polum. Per quos homines transiens mundus percingitur recto ordine. Sed in Gemblacensi legitur *illi* non *illius*. Tunc non *illi* esset *illius*. & retinendum esset *Quo*.

Quo medius recto pracingitur ordine mundus

illi perpetua iunguntur pace diebus Obscura noctes. —

quod magis placet. *illi* Cicero dixit non semel pro *illius*, ut alibi notamus. Verissima est ea lectio.

Ibid. Quo medius recto pracingitur.] Dies æstimantur à circulis parallelis, quos Sol numero CLXXXII describit, è quibus medius est æquinoctialis. *illi* circuli, ubi in arcus æquales diuiduntur, æquales dies faciunt. In sphaera recta orizon æquinoctialem ad angulos rectos, proinde & in arcus æquales diuidit. Ergo æquales dies facit. Sub sphaera igitur recta æquales semper dies sunt, quia per polos mundi transiens Orizon idem semper est:

Ac bene diuiso mundus patet orbe, latetque.

Ibid. recto percingitur orbe.] Vnde ἡσθὶ χάρις σφαίρας.

v. 7. *Nec manifesta patet.*] Fallaciam mundi τὴν ἀνόμωλον dierum dicit.

v. 8. *Nec similis simili toto nox vertitur orbe.*] Gemblacensis longe melius:

Nec similis simili toto nox redditur æuo.

Similis simili ὁμοίωσις. ἴσος ἴσφ. Aristophanes:

οἶμος κύκλω ἴσος ἴσφ κακομύτης.

Est autem simile τὸ ὁμοίον ἀρχαίως αὐτὶ τὸ ἴσφ dictum quod in Sphaera Mundi notamus.

Ibid. Nec similis simili.] In obliqua sphaera multi dies sunt inter se æquales, & multæ item noctes: quæ nimirum æqualiter à punctis tropicis distant, modo πυχῶς & ὑποχρῶς non ἀκρῶς accipiuntur. Nam alioqui interuallum dierum à solstitio, ad æquinoctium autumnii, minus est eo, quod ab æquinoctio veris, ad solstitium. Sed hoc est ἀνάστων & λήθω tantum διαφέρω. Itaque non τὴν ἀκρίβειαν, sed mentem Manilii interpretamur: qui dicit habitantibus sub sphaera recta non id contingere, quod nobis. Nos dicimus quintamdecimam diem, puta, ante solstitium esse æqualem quintadecimæ diei post solstitium. At habitantes sub sphaera recta nihil tale dicere possunt, ut pote quibus omnes dies æquales sunt. Nobis omnibus annis multi dies multis diebus æquales sunt, & multæ noctes multis noctibus. At illis ne toto quidem æuo, id est ne vnquam quidem hoc accidit: quare?

Vna quod æquali lustratur linea Phæbo. Valde ridiculus est Boninc.

v. 9. *Omnibus autumnus signis, ver omnibus vnum.*] Æquinoctium quidem sempiternum esse sub recta sphæra, verum est. Perpetuum ver, & autumnum ibi florere, falsissimum. Simile argutabatur supra de longissimo die sub Cancro, quum dicit habitantibus sub Tropico vix Solem occidere. Quod & Aufonius somniabat:

Semper ubi æterna vertigine clara nitet Lux.

Quomodo ibi æterna lux, aut longissimæ moræ Solis, ubi dies est tantum horarum 13. 8'?

v. 11. *Nec refert.*] Nihil refert scire, vtrum solstitium sit, an brumæ. Nam semper æquinoctium est.

v. 13. *Sideribus mediis.*] τοῖς μέσσοις.

Ibid. *an quæ sunt quatuor inter.*] τοῖς τεσσάρτοις, τοῖς διαμέσσοις.

v. 15. *Obliquos iaceat*] *Obliquus.* Miseret me Bonincontrii, quem vulgaris lectio in nugarum calles induit. Quid indignius Mathematico, quam putare circulum Zodiacum iacere per tres circulos obliquos? Itane Tropici & æquinoctialis, vt vno verbo dicam, paralleli circuli, obliqui sunt? & iaceat de obliquitate circuli dictum etiam alibi tetigimus:

Sed iacet obliquo signorum circulus orbe.

Sed magis ludibrium debet, quum legit iaciat non iaceat. Pudet nugarum.

Ibid. *recto tamen ordine Zona Censurgunt.*] quantum quidem ad situm pertinet, recto ordine. quantum vero ad signa ipsa inter se, alia recte, alia oblique. Sed Manilius vult omnino omnia signa in sphæra recta recte oriri: quod satis illis testatur:

Et paribus spatiis per singula lustra resurgunt.

Quæ fuit veterum opinio. Nam & ita Lucanus:

Non obliqua meant, nec Tanro Scorpius exis

Rectior, aut Aries datas sua tempora Libra,

Aut Astra iubet lentos descendere Pisces.

Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens,

Humidus Egoceros: nec plus Leo tollitur Vrna.

Omnia signa sub Sphæra recta ἰσοκλίμως esse, quod iste canit, tam falsum, quam quod subiicit:

At tibi, quacunque es Libyco gens igne dirempta,

In Noton umbra cadit, qua nobis exis in Arcton.

Ait sub Cancro positæ umbras semper in Austrum iaci, falso. Hoc enim illis, qui extra Capricornum habitant, accidere necesse est. At illis, qui intra Tropicos habitant, pro diuersitate conuersionum Solis, nunc Austrina, nunc Aquilonia est. Sed de hoc in Prolegomenis.

v. 16. *Supraque caput.*] ὑπὲρ τοῦ κεφαλῆ, verticaliter, vt vulgus loquitur. *Zona* ἡ ζώνη, aut simpliciter ἡ κωνίτις.

v. 17. *per singula lustra resurgunt.*] *Lustra* simpliciter τὰς αἰόδους. *lustrum Solis* infra vertens annus.

v. 19. *Et simul ex illa.*] *Gemblacen* male: *At simul ex illa.* Et simul ab æquinoctiali recedas, quacunq; te tulerit gressus in Septentrionem. Sentit *καὶ τὴν ἐν γυμνασίᾳ αἰόδοτον καὶ πᾶσι* fieri *ἐκ τῆς αἰόδος*.

v. 21. *Per conuexa gradus.*] Puto legendum:

*Quicquid ab extremo temet prauenterit axe
Per conuexa gradus gressum vestigia terra.*

Ordo: quicquid gradus prauenterit te gressum per fastigia terræ. ὅτι δὲ ποτὶ
ἢ αἰόδοτον ἢ πᾶσι σοὶ καὶ πᾶσι αἰόδοτον. Hæc fuerit sententia huius loci,
siquidem vitio caret, quod valde dubito. τὸ quicquid est quantum, ἕως. Ita
plane Lucanus 111.

Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris.

Quicquid patet, quantum patet.

Item libro VII. — *quicquid descender ab arbore summa*

Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur

In Syria portus tendit ratu. —

Quod sane eodem modo dictum, vt hic quicquid te prauenterit gradus. Sed
& Sidonius eodem modo quo noster:

— *nunc Pegasus aliu*

Adiunxit, quicquid gradior? —

v. 20. *prauenterit axe.*] *Axem* ascensum, cliuum vocat. Propert.

Scandentisque axis patria de vertice murus.

Iuuenalis:

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.

Claudianus prologo in consulatum Theodori Manlii:

Parnassus geminos fertur iunxisse volatus,

Consulit alternas Pythius axis aues.

Ergo cliuum vocat summum globi sub æquinoctiali. Nam ab æquinoctiali
ad polum pergentibus descenditur. vel simpliciter extremum axem, remo-
tum clima. Lucanus 11.

— *calida medius mihi cognitus axis* Egypto. —

v. 21. *Per conuexa gradus.*] Ita libro primo:

Sed quocunque vage tulerint vestigia terra

Hæc modo terrarum nunc hæc gradientis ad oras.

v. 22. *Quam tereti natura soli decircinat orbe* In tumidum —] *Scribe*
seretis, & orbem.

v. 24. *ergo vbi conscendens orbem.*] *Gemblacen* *conscendes* deprauato ex
confides.

Ergo vbi confides orbem scandensque rotundum

Digrediere. — *Ibid.*

Ibid. *stridensque rotundum.*] Nemo dubitauerit vitiosam esse scripturam. Succurrit Gemblacensis: *scandensque*. Quod sine dubio verum est.

Ergo ubi *confider, orbem scandensque rotundum Degrediere.* — Ab æquinoctiali, ad Septentrionem pergentibus polus attollitur, quia ab æquinoctiali Septentrionem versus descenditur, quod ipse vocat desiderare, tralatione à ponderosis, quæ pessum eunt. Hoc est enim desiderare, tanquam qui ab æquinoctiali ad Septentrionem pergunt, perinde ac qui à summo deorsum deuoluntur.

v. 25. *Digrediere.*] Gemblacensis. *Degrediere.* — Hoc est, descendes. Aliud enim est *Digredi*. Glossæ. *Degreditur* *αλαλαίν*. Non erat locus emendando huic errori sine codice.

Ibid. *simul fugiet pars altera terra.*] Orizon quidem orbem in duo hemisphæria æqualia diuidet, quia magnus circulus est, sed non ad rectos angulos: quia per polos eius non transit. Simul igitur facta fuerit poli eleuatio, obliqua intersectio sequetur.

v. 26. *sed quantum inflexerit orbe.*] *Orbem.* Prima fuit hæc differentia ab habitu sphæræ: quod aut obliquus, aut rectus. Altera hæc, quod inter se diuerse obliqui. Atque hæc quidem est, de qua loquitur.

v. 27. *Tantum inclinabit cali positura.*] Ab hac igitur varia positura & variz umbræ, & ab illis horarum varietas colligitur. Quæ enim recte orientantur, ea hic oblique oriuntur: & quidem obliqua alia aliter: quia positura alia atque alia.

v. 30. *Atque eris obliquus.*] Lege *obliquo*.

v. 31. *Qui transuersus erat.*] Transuersum dicit quod *αὐτὸς ἐπὶ δὲ* stat. Obliquum *αὐτὸς ἐπὶ δὲ*.

Ibid. *Qui transuersus erat spatia.*] Scribe:
Atque eris obliquo signorum balteus orbe,
Qui transuersus erat, statio quando illius una est,
Nostre mutantur sedes. —

Nostre sedes mutantur: hoc est, noster Orizon variat, & prout à polis mundi discedit, obliquiores eius intersectiones facit.

v. 32. *ergo ipsa moueri Tempora.*] Argumenti *αὐτοκρα*. Horæ habitum Sphæræ sequuntur. Habitus Sphæræ mobilis est. Ergo mobiles horæ, seu tempora.

Pag. 68. v. 2. *curfus obliqua malignos.*] Curfus malignos dicit, vt in Sphæra inuida lumina.

Inuidaque obliqua radiorum munera flamma

Dat per iter minimum nobis. —

Vtrumque enunciatum eadem & tralatione, & notione.

v. 4. *Pro spatia mora longa datur.*] *ταῖς στυμὶ* post *τὸ* datur.

Quo propiora

Dd

piora nobis, eo maiores oriendo moras interponunt. Hoc est, quod dicit:

— qua proxima nobis

Consurgunt, longos cali visuntur in orbes. Supra:

Atque alia inflexu oriuntur sidera membris:

At illi magis est rectus surgentibus ordo,

Ut propius nobis aliquid, vel longius astrum est.

Ita fiet, ut Borealia signa eo magis supra terram extent, quo longior sit $\pi\alpha\rho\kappa\tau\iota\ \sigma\lambda\acute{\alpha}\tau\omicron$: & contra Australia magis deprimantur, quæ ipse vocat ultimam. quanquam non omnia signa Borealia recta sunt: ut neque omnia Australia obliqua. quod ipse tamen omnino sentit. Siquidem vult ea, quæ supra terram magis extant, esse recta. Sic fieret, ut arcus ille à principio Arietis, ad finem Virginis totus rectorum signorum esse debuerit. quod falsum. Sed hæc est illorum præcorum astronomia, quam Manilius & Lucanus sequuti sunt.

v. 7. *Et quando ad gelidas.*] Et quanto. Etiam Gemblacensis agnoscit.

v. 9. *Vixque ortus occasus erit.*] Aratum de his intellexisse volunt quidam veterum, in quibus Hyginus.

$\kappa\acute{\epsilon}\nu\eta\ \sigma\tau\iota\ \kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\eta}\ \tau\eta\ \nu\acute{\upsilon}\chi\eta\ ,\ \eta\ \chi\eta\tau\epsilon\varsigma\ \acute{\alpha}\nu\epsilon\sigma\tau\iota\ \mu\acute{\iota}\sigma\gamma\gamma\eta\ \delta\upsilon\sigma\iota\varsigma\ \tau\epsilon\ \chi\epsilon\ \alpha\upsilon\tau\omicron\lambda\alpha\iota\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\lambda\omicron\sigma\iota\ .$

Sed Aratus intelligit de contactu Orizontis, & circuli Arctici. Ibi enim $\mu\acute{\iota}\sigma\gamma\gamma\eta\ \delta\upsilon\sigma\iota\varsigma\ \tau\epsilon\ \chi\epsilon\ \alpha\upsilon\tau\omicron\lambda\alpha\iota\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\lambda\omicron\sigma\iota\ .$ quod in eo puncto, $\epsilon\iota\ \sigma\tau\eta\mu\acute{\epsilon}\nu\ \chi\eta\tau\epsilon\varsigma\ \chi\epsilon\ \epsilon\iota\pi\eta\ \sigma\phi\alpha\lambda\mu\acute{\iota}\varsigma$, stella oriatur & occidat. Non igitur de illis intelligebat Aratus, de quibus hic Manilius, quum potius de his nostris intelligat. de quibus interpretantur quoque illud Homeri ex x Odysseæ:

$\epsilon\upsilon\delta\alpha\kappa\ \alpha\upsilon\tau\eta\ \epsilon\pi\eta\epsilon\ \delta\omicron\iota\varsigma\ \epsilon\zeta\eta\epsilon\tau\omicron\ \mu\iota\delta\upsilon\varsigma\ ,$
 $\tau\omicron\upsilon\ \mu\acute{\epsilon}\ν\ \beta\epsilon\kappa\kappa\omicron\lambda\acute{\iota}\omega\ν\ ,\ \tau\omicron\upsilon\ \delta\ ' \acute{\alpha}\epsilon\gamma\gamma\upsilon\phi\alpha\ \mu\eta\lambda\alpha\ \nu\omicron\mu\acute{\epsilon}\δ\omega\ .$
 $\epsilon\gamma\gamma\upsilon\varsigma\ \delta\ ' \nu\omicron\kappa\tau\omicron\varsigma\ \tau\epsilon\ \chi\epsilon\ \eta\mu\alpha\tau\omicron\varsigma\ \epsilon\iota\sigma\iota\ \kappa\epsilon\lambda\phi\theta\omicron\iota\ .$

Ibid. *si longius inde Procedat.*] Scribe *Procedas.* — Si fiat longior $\tau\epsilon\ \pi\lambda\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma\ \pi\acute{\alpha}\epsilon\rho\delta\omicron$.

v. 11. *Tricenasque trahent.*] Hoc accidit sub elevatione poli ad lxxvi grad. scrup. xx x. in septentrionalibus partibus Islandiæ, quam primus omnium Pytheas Thulen esse dixit: item in Scrisinia, & Boddia regionibus Suetiæ conterminis, sub polo eclipticæ, quo neoterici magna inscitia Arcticum definiunt. Nam eas regiones habitantibus vertex à polo mundi 23. 30'. gr. distat: polus mundi 66. 30' attollitur. Tropicus illis tangit pulsus Orizontis, obtinetque eum locum, quem in Helleponti tractibus pes prior maioris Vrsæ. Et quia illis polus Zodiaci est pro vertice, necessario eisdem Zodiacus erit pro Orizonte secundum ea, quæ libro primo diximus. Semel vero in die polus Zodiaci eorum Zenith stringit. Sed subito transit Zodiacus, atque eleuatur, & Orizontem ad maiores, quam antea, angulos intersecat. Vnde

Vnde altera pars supra terram extat, altera tecta subius latet. Quia autem subita sit conuersio: sit quoque, vt puncto temporis sex signa subito existant, altera vero nascantur tardissime, quantum XXI v. horarum spatium est. Tanta est obliquitas eclipticæ. Contra accidit, quum occidunt. Quum igitur Cancer sit omnium signorum polo vicinissimum, propterea non occidit: sed simulac pullum Orionis tetigit, iterum resurgit. Contrarium imaginare in Capricorno. Quare quum Sol in puncto solstitii fuerit, necesse est diem viginti quatuor horarum esse, quia noctis interiectum momentum breuissimum est. De hoc igitur interpretamur illud principis poetarum:

ἔπος δ' οὐκ ἔστι τὸ ἐν ἡμέρας εἰσι καὶ δ' ὅροι.

Ibid. *Tricenæque trahet.*] Quia nimirum minimum noctis momentum intericiatur, adeo vt pene sensum fugiat: propterea ait integrum menslem continuari die vno: vel diem esse vnus mensis. Quod sane quindecim diebus ante, & totidem post confectum solstitii sidus accidere debet. Nam tanta est nox, quantum satis est, temporis primo puncto Cancrī, vt orizontem tangat. quod pene ἐν πῇ ὁδοῦ, vt ita dicam, contingit. Hoc in Islandia, vt supra tetigi, & illi parallelis tractibus accidit.

v. 13. *Et attritu consumitur horis.*] Recte. Nam etiam in die, quæ vnus scrupuli fuerit, XXI horæ considerantur.

v. 14. *Paulatimque peris spatio.*] Et hic quoque *statio* legendum, vt supra.

v. 15. *Pluraque per partes subrupto.*] *Subrupto.* subrepto ἀγχιῶν. vt infra: *Mensibus eruptis*, hoc est ereptis. Paulus libro primo Sententiarum de extraord. criminib. *fimo corrupto.* id est, correpto: vt Comicus, ἀπὸ τοῦ λαβῆ. Et Plautus dixit *subruptum* pro *subreptum*. Neque aliter fere scribebant illi. Quod dicit *per partes*, id est ἐν μέρει, paulatim vt iam dixerat:

Paulatimque peris statio fulgentibus astris.

v. 16. *Tempore quærentur.*] Locus vitiosus. τὸ *Tempore* formatum ex eodem in antecedenti verbo. Manilius scripsit *Terra*.

Pluraque per partes surrepto tempore signa

Terra quærentur medio celata tumore.

Maior pars astrorum celatur terræ tumore. Ita proculdubio scripsit Manilius.

v. 17. *Adducuntque simul Phœbum, texentque tenebras.*] Plane est, quod ex Poeta adduximus: ἔπος δ' οὐκ ἔστι τὸ ἐν ἡμέρας εἰσι καὶ δ' ὅροι. Vbi vides ἀμύνον Homeri & Geographiam eorum temporum: quum tractum oræ Campaniæ, ac magnæ Græciæ adeo longe in Septentrionem submouerent, vt, si quidem eam *statio* sequimur, sub Polo Eclipticæ Læstrygonas, & Lami oppidum ponendum sit. Itaque Strabo, & alii veteres Homeri studiosi multum assuant in Geographia Homeri explicanda.

v. 18. *Mensibus eruptis donec sit debilis annus.*] Eruptis ereptis ἀρχαῖων.
 Annus sane sit debilis vno mense, vt contra eodem vno mense maior erat
 solstitiali tempore. Nam ibi vna dies, hic vna nox continua mensem abstu-
 lit. Contrariorum eadem ratio. Quod de die dictum, id de nocte quoque
 intelligendum. Sunt c l x x x paralleli circuli, quos Sol lustrat per annum.
 Quantum illorum supra Horizontem extat, tantam esse dierum mensuram
 supra diximus. Quia vero duo vltimi Tropicorum vicem sunt, in hac autem
 cæli inclinatione ea est Orizontis obliquitas, vt totum Cancrī tropicum su-
 pra terram relinquit, totum vero Capricorni Tropicum subtus demergat:
 sane quum Sol erit in omnium signorum sublimissimo Cancro, ad diem
 conficiendum integra æquinoctialis circuli conuersione opus est, hoc est
 c c c l x partibus: arcum autem diurnum totidem partium esse necesse est.
 Contra, quando Sol in omnium signorum humillimo erit, in eo videlicet
 circulo, qui totus infra terram est: ad noctis curricularum conficiendum tota
 æquinoctialis conuersione opus est. At in contrariam partem puncto tem-
 poris Sol ortus id efficiet, quod erit vicem temporis diurni. sed nullum
 ἀδυνασµὸν faciet. Quia ἀδυνασµὸς nihil aliud, quam τὸ φανὸς ἀπὸ τῆς ὀψιᾶς, quæ
 nulla esse potest, quum ab Orizonte in tantum circulus ille deprimatur.
 Nam hic paraugalmos sit tantum sub illis signis, quæ propius punctum sol-
 stitiale sunt, Geminis, & Cancro, & quidem in illis tractibus, in quibus nox
 longiuscula est, quam sub polo Eclipticæ: vt verbi gratia, quibus Tropicus
 non est pro Arctico, neque tangit punctum Orizontis Aquilonii: illis tan-
 tum temporis noctes obscurantur, quantum tropicus ipse abest à pulsū Ori-
 zontis septentrionalis: vt scimus accidere in Scotia, in qua nostrates milites
 noctu in excubiis alea ludentes nullum lumen adhibebant solstitiali sidere
 confecto. Tropicus autem distat ab Orizonte Edinburgi part. 9.17' circiter.
 Tantum igitur mediæ noctis tempore Sol ab illorum orizonte distat in sol-
 stitio: vt reliquum noctis ἀδυνασµὸς necesse sit, & ex horis 6.23', duos tan-
 tum trientes horæ minus 111 scrup. fere noctem obscurari, reliquas au-
 tem horas illustrari, καὶ ἀδυνασµὸς. Vnde habes rationem lucidarum dierum
 in illis regionibus, à quarum Orizonte propius abest Tropicus: Quare
 τῶν τὸ φανὸς ἀπὸ τῆς ὀψιᾶς ignorantēs Romani putarunt vix ibi noctem esse. Sed
 nec causas omisit diligentiſſimus scriptor Strabo, his verbis rem quasi di-
 gito indicans. ὁ δὲ, inquit, καὶ τὰς ἀρκτικὰς τόπος τὸ οὐρανὸν ἐν ὅλαις ἡμέραις τι φέ-
 ρεις πυρὶ παραγνῆσθαι ὥστε τὴν ἡλίου, ἀπὸ δύσεως ἕως καὶ ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς ὀψιᾶς
 ὁ δὲ θεινὸς ὕπνιος ἀπὸ τῆς οὐρανὸς ἐνδὲς ὥστε ἡμῶν καὶ διαλέχτον. τοῦτον οὖν ὁ
 ἡλίου ἀφίσταται τὸ οὐρανὸν καὶ τὸ μεσσηνικόν. καὶ παρὰ ἡμῶν δὲ τοῦτον τὸ οὐρανὸν
 ἀποχρὴν αὐτὸ τὸ ὄφθαι καὶ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἡδὴ καταγνῆσθαι τὸ φέει τῶν ἀνατολῶν ἢ τῶν δύσε-
 ων. Hinc consequens est, vt quanto remotior sit Tropicus ab Orizonte,
 tanto minus noctes illustrentur: & qui proxime Æquinoctialem habi-
 tant,

tant, tantum abest, vt illis noctis extrema illustrentur, vt non prius luceat, quam Sol ortus sit: nulla vero aurora fere, aut crepusculum apparet in regionibus, quæ intra decimum gradum ab æquinoctiali sunt. cuius rei nulla causa alia, quam maxima Tropici à Finitore distantia. Quod si nullus in ætate *πυρρῶς* fieri potest, tanto minus fiet, quum Sol erit in altero Tropico: ne forte quis credendum putet Ludouico Cadamusto, qui quum hoc scriberet, id fieri dixit ideo, quia ibi nulli montes sint, qui orienti Soli officiant. Ridicula est ratio, neque digna quæ confutetur.

v. 19. *Si vero Natura finat sub vertice cæli.*] Ne hodie qui tem ad ea loca nauigationes penetrarunt. Nuper nostri Hollandi ad lxxxv vsque gradum velificati sunt. Indementia cæli & mære concretum vltra pergere vetuit. Tamen illi strenui Argonautæ Naturæ & incommodorum omnium victores hanc gloriam reportarunt, vt primi omnium ea loca adiuße ausi sint, nullis fortasse postea eandem gloriam, ne dicam maiorem adepturis.

v. 20. *Quem rigidus fulcitur.*] Axis fulcire videtur eas, quia illis stans & rectus est subiectus *ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ ἀξὸς ὀρθῶς*.

v. 21. *Æternas superare.*] Gemblacensis: *super ire*. Vtrunque probum.

v. 22. *Prona Lycæonia spectantem membra puella.*] Puellæ quidem prius, sed postea *πυρρῶς*, *ἡ εἰς ἀρκτον μεταβαλλέσθαι*. Prona membra ad illos respicientia, qui directo sub polo siti sunt. Nam nobis non ita, qui remotiores. Et prona id est in terras respicientia *ἢ ὡς δὲ* membra facit contra Theonis sententiam, qui imagines cælestes in cælum, non in terram conuersas esse scribit. Sic idem Theo Cancrī pectus & os in cælum, *ὡς ἔγωγε* autem, id est, testam & dorsum in nos conuersa esse.

v. 23. *Stantis erit.*] *τὸ κῆδος* trifariam *καταρρίπτει*: iacere, sedere, stare. Tot habitus sunt Sphæræ. primus iacentis, qui dicitur *ἰσθὺς σφαῖρας*, propter rectos angulos Horizontis cum æquinoctiali. alter sedentis, *τῆς ἰσχυρῆς*. Stantis, *ἢ μολαδῆς*. Tunc enim Æquinoctialis, qui Horizontis vicem est, ac in ambitum rectum circumuertitur, omnino molæ trifidis & habitum & conuersionem refert. Minus autem proprie Sphæra recta dicitur propter rectos angulos, quos cum Æquinoctiali facit, quia per eius polos transit, quæ ea appellatio stantis sphaeræ magis propria sit, in qua æquinoctialis idem cum Horizonte & circulo arctico. Axis autem stat *ὡς ἰσθὺς*. ideo mundum fulcire dicitur paulo ante. Is enim rectus situs est, proinde vt hominis rectus situs, quum stat, non quum iacet. Nam homo dicitur stare, sedere, iacere, *ἢ τὸ κῆδος*, non *ἢ τὸ ἔχειν*. Sic sphaeræ situs denominatio *ἢ τὸ κῆδος* esse debebat, quæ tamen recta vulgo dicitur non *ἢ τὸ κῆδος*, sed *ἢ τὸ ἔχειν*, quia scilicet *ἡ γῆ* eius *ὡς ἰσθὺς* *τὸν δὲ δὲ* *ἢ τὸ ἔχειν*. Et sane vetus Ptolemæi Scholastes *ἰσθὺς* *σφαῖρας* vocat *τὸ ἔχειν*, ad librum *ἢ τὸν ἐκτὸν*, cap. de Eclipsibus. quod accurate notandum. Porro veraque Stans, & recta sphaera immutabilis *ἢ*

ἀπογεῖναι. Quam minimum enim aut ex recta attolletur polus, aut ex stante deprimetur, statim Rectæ & Stantis nomen perit. At contra ἡ ἐκκλινὴς diversitates ἡ ἀλλοτρίη multas esse nemo dubitat. Recta Sphæra vna est: quia vnus Æquinoctialis. Stantis duæ; quia poli duo.

v. 24. *Turbinis in morem.*] Mola superior dicitur meta. Paulus de instructo & instrumento legato l. 18. *Est autem meta inferior pars mola, catillus superior.* Falsum. Iuriconsultus scripsit: *Est autem meta superior pars mola, catillus inferior.* Apud veteres enim superior mola *κατωθεν* fuit: inferior cauainstar catini. vnde illi nomen. Meta autem instar turbinis inuersi conueniebat in catillum, vt mas in feminam, qua parte basis est, non qua mucro. Nam mucrone superne pendeat, basis autem in catillo vertebatur. Sunt & hodie eiusmodi molarum trufatiles ordeos, olyraz, sinapi pinfendis. Et quidem Meta Græcis ἀλετὴν dicitur, Catillus autem ὄρε. Auctor Helladius apud Photium. Septuaginta interpretibus inferior mola *μύλα*, superior *ἐπιμύλα*. vt Hebræis מלח quod inequitationem significat, siue *אֲבָבָה*. Meta igitur, Turbo, & Conus *Λωάνωμα*: & proinde Turbo est superior mola. Quia igitur in morem metæ molaris sphæra circumuertitur, ab eo dicta *σφαῖρα μυλοειδής*. in Commentariis Græcorum: ὁ πάλῃ καὶ βραχὺ ὑπὸ τοῦ ταπεινότερον ὅτι τὰ ἐκπλάττει ἀπὸ μύλας, ὅθεν τὰ ὄρε, οἷον ἐν τῇ μυλοειδίᾳ σφαῖρα δύνει. Quibus ad eum modum polus attollitur, illi *ἀρκτικοί* dicuntur: quauis initium *ἡ ἀρκτικὴ* incipit ab iis, quibus Arcticus aut idem cum Tropico, aut maior est.

v. 25. *Inde tibi obliquo.*] Habitantibus sub polo vertex est polus ipse. Igitur Æquinoctialis est Orizon. Necesse ergo sex signa septentrionalia semper super terram esse, sex contraria sub terra: item à principio Arietis, ad finem Libræ, quandiu Sol in illis signis, vnum tantum diem sine vlla interpellatione continuari: contra in signis Australibus vnam tantum noctem perpetuari. Hæc vel indoctus è Sphæra petere potest. Sunt enim, vt Strabo de alia re loquens dicit, *ἑβδομηκοντὰ τέσσαρα τῶ ἰδιότητι καὶ ἐ δόγματα μαθηματικῆς ἀμετέωρος*.

Ibid. *Sex tantum signa patebunt.*] à principio Arietis scilicet ad principium Libræ. Nam profecto excusari non potest Plinius, qui refragatur, lib. iv. cap. xii. *Ibi creduntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semestri luce, & vna die Solis auersi: non vt imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno oriuntur in Solis brumæque, semel occidunt.*

v. 27. *Sed teretem accliu.*] Gemblacensis *acclini*. Male *accliu*. Nam *accliu* est, qui collem aut cliuum scandit. Hoc non vult noster. Non enim ibi Sol scandit, vt in nostra inclinatione, ad Cancrum vsque. sed semper incumbit *ἀκλινῶς* Orizonti fere. Itaque *acclini* optime, id est circuitu incum-

cumbente in Orizontem & ipsum stringente. *Acclini.* ἀπὸ κοινῶς, *circumit.* v. 32. *recto versatur ab orbe.* [ἀπειρὸν μιλιοῦς, vt iam diximus: vel ἑρπύλλης ἀπειρὸν μιλίων διέκλυ. Sequentes versus, atque adeo tota hæc tractatio supra omnes elegantias est.

Pag. 69. v. 4. *ab omni dimidium & toto.* ἡμισυρῶς. *ab omni & toto,* ἀπὸ παντὸς ὅλου.

v. 5. *orbe rotundo.*] Gemblacensis *rotundi.* vt sit orbis rotunditas, non rotundus orbis.

v. 15. *Et quoniam quanto.*] Hactenus duobus validissimis argumentis opinionem de binis horis ascensionalibus expugnauit, priorē à varietate ascensionum in eodem loco: posteriore à varietate ascensionum in omni. Nam secundum aut finitorum varietatem, aut poli exaltationem, crescunt horaria momenta ascensionum, & quidem per ἰσότητας αὐξήσεων, per æqualia incrementa, & decrementa, quæ fuit priscorum astronomia. Superest nunc docere quomodo fiant illa incrementa: quæ pars obscurissima videtur in hoc auctore, & vero non bene à nobis hactenus, ab aliis ne minimum quidem percepta. Quia demonstrauit non esse binarum horarum ascensiones, superest ostendere, quot, & quando, & quibus in locis, si non vbique, & quorum signorum ascensiones, & quatenus crescant & decrescant. Hoc vetustatis argumentum etsi vitiosum, non tamen ingratum studiosis erit, quorum causa, non inuidorum, laboramus. In eorum igitur gratiam hæc aperiemus, & rem ab vltima origine reuocabimus. veteres igitur illi Ægyptii non aliter obliquarum & rectorum

ascensionum rationem putabant quam per æquales progressus: & quauis ab Hipparcho & aliis summis artificibus Canones ascensionum obliquarum instituti essent, qui possent frenum huic licentiæ imponere, tamen vulgus astronomorum ab illa scabiē adhuc vngues continere non potuit, vt opus fuerit Ptolemæo eorum amentiam

ASCENSIONES SIGNORVM IN ÆGYPTO.

Ascensiones vetustæ.

Ascensiones catalogæ.

Grad. 1. Hor. 1. 11. Grad. 1. Hor. 1. 11.

χ	♈	21. 40"	1. 26. 40"	20. 35'	1. 23. 32"
☾	♉	25. 0"	1. 40. 0"	24. 9'	1. 36. 36"
♊	♊	28. 20"	1. 53. 20"	29. 49'	1. 59. 16"
♋	♋	31. 40"	2. 6. 40"	34. 35'	2. 18. 20"
♌	♌	35. 0"	2. 20. 6"	39. 39'	2. 22. 36"
♍	♍	38. 20"	2. 33. 20"	44. 55'	2. 19. 40"

castigare, qui eam methodum sequerentur. Nam eius verba in eam rem operæ est audire, ἢ κοινὴ περὶ μαθημάτων ἢ περὶ ὁμαλῶς ἀστροχῶς ὅτι ἀναφορὰν ὡς ἀναφορὰν μὲν καὶ μὴ μὲν καὶ μὴ μὲν καὶ μὴ μὲν (ἐκείνη) τῆς ἀληθείας. Non enim tunc solum obtinebat hæc vitiosa methodus, sed etiam temporibus Valentiniani senioris. Tunc enim Paulus Alexandrinus scribebat suam εἰσαγωγὴν ἀποτικλοματικῶν. Is refert ascensiones Signorum καὶ ὁμαλῶς αὐξομεινῶν in inclinatione Ægyptiaca. Exem-

Exemplum eius in diagramma coniecimus. quod quidem duplex est. in priore parte sunt ascensioniones æquabiles, vt referuntur à Paulo Alexandrino, cui nos horas respondentes adiecimus è regione. In altera parte habes castigatas ascensioniones cum horis illarum progressionì congruentibus. Inuenies etiam idem exemplum *ὁριζων ἀναφορῶν* apud Ptolemæi Scholiasten, quem Paulo Alexandrino vetustiorē iudicamus. In illo igitur exemplo differentia sue excessus inter ascensionem duorum signorum est grad. 3.20'. Excessus ille est nona pars differentia duorum semidiurnorum arcuum maximi & minimi: quæ detracta de triente minimi constituit ascensionem Arietis. Rursus in hac ratione ascensio Leonis ad ascensionem Tauri eam semper rationem habet, quam maxima dies ad minimam. In exemplo ascensio Leonis est grad. 35.0'. Ascensio Tauri grad. 25.0'. quæ inter se rationem habent, quam septem ad quinque. Si igitur semicirculus, id est, grad. 180 diuidatur in rationem VII ad V, habebimus pro arcu maximo semidiurno grad. 105, pro minimo 75. Differentia vtriusque nona pars grad. 3.20' detracta de triente minimi arcus, hoc est, de gradib. 25.0', dat ascensionem Arietis grad. 21.40'. Addita dat ascensionem Tauri grad. 25.0', nimirum ipsum trientem arcus minimi semidiurni. Ita semper progrediendo per æquales adiectiones graduum 3.20', tandem ascensio Leonis erit triens arcus semidiurni maximi, nempe grad. 35.0'. quemadmodum Taurus erat triens arcus minimi. Denique adiectis iterum grad. 3.20', habebimus ascensionem Virginis grad. 38.40'. De horis idem facies. Nam septem sunt maximus arcus semidiurnus, quinque minimus. Nona pars differentia vtriusque, nempe hor. 03.20', detracta de triente arcus minimi, nempe hora 1.40.0', dat ascensionem Arietis hor. 1.26.40". Et sane gradibus 21.40' totidem momenta horaria respondent. Manilii methodus, quam esse suam gloriatur, non admodum abludit à nostra. Iubet sextam partem arcus maximi diurni pro ascensione Leonis, & sic sextam partem arcus minimi diurni pro ascensione Tauri. deinde tertiam partem differentia vtriusque assumi pro excessu. Eodem vtraque methodus recidit: neque indiget exemplo. Nam satis prior nostra viam ad hæc muniuit. Præter ignorationem huius pragmatiz, quam aperte præfert Bonincontrius, etiam ausus est dicere Manilium fuisse mathematicorum principem, qui hæc arcana carmine heroico complexus sit. Sed & neque constat sibi. Nam quum initio huius pragmatiz Manilium agere dicat, & quidem vere, de temporibus ascensionum horariis, tamen in progressu expositionis suæ, non de ascensionum horariis momentis, sed de longitudinibus dierum explicat. quæ est summa *ἀλυσία*. Locus hic omnium intricatissimus erat in toto Manilio & propter rem ipsam, & propter inenda. Rem ipsam tenemus. propterea minore labore ad sententiam

tiam eruendam opus erit. Menda ope Codicis Gemblacenſis potero aut omnia ſublata, aut pauca admodum reliqua eſſe.

v. 16. *nunc accipe ſigna Quor ſurgens in quoque loco totantque per horas.*] Poſtquam ſigna non binarum horarum eſſe conuicit: nunc reliquum eſt, vt quot horis quaque aſcendant, oſtendat. Non enim aliter Horoſcopus haberi poterit. In Gemblacenſi codice appoſitus erat titulus: *QVOMODO IN OMNI INCLINATIONE MYNDI OPVS INVENIATVR.* vbi *OPVS* decurtatum eſt ex *HOROSCOPIVS*. Atqui iſtis non tractatur de Horoſcopo inueniendo, ſed de horis & ſtadiſinis aſcenſionum. Ridiculus titulus. Appoſui tamen, vt omnes videant, non eſſe Manilii has ſectiones & capita. quæ vnica cauſa fuerunt textus perturbandi. Nam duo capita, vt oſtendimus, hanc pragmatian antecedeabant, quæ ſequi debent. Qua in re non leuiter Manilii ſtudioſos promereri ſperamus.

v. 19. *Ne falſus dubiaratione Horoſcopus erret.*] Nam totius Horoſcopi adipiſcendi cauſa hæc *meſyptia* inſtituta.

v. 20. *Atque hoc in totam certa ſub lege ſequendum eſt.*] Generatim, inquit, regula huius doctrinæ inſtituenda, quod ſingulorum nulla poteſt eſſe certa propter diuerſitatem inclinationum Mundi. Sed non cohærent ſequantia, idque propter id eſt inſultum. Totum locum ita concipies:

*Atque hoc in totum certa ſub lege ſequendum,
Singula quod nequeant per tot diſtantiæ motus
Temporibus numerique ſua exalta referri,
A me ſumas: iter poſitum ſibi quiſque ſequatur,
Perque ſuos tendat grefſus: mihi debeas arcem.*

Liquida ſententia: Atque aliquis, inquit, à me diſcat hoc in genere quidem ſequendum, quia ſingillatim omnia perſequi non poſſumus.

v. 21. *Singula quod nequeant.*] Singula exempla ſi inſtituenda ſunt, operam luſerim. Non enim poteſt, quia quot ſunt habitationes, tot inſtituenda eſſent exempla. Sed infinitæ ſunt habitationes. Infinita igitur exempla. Præſtat igitur certa ſub lege, hoc eſt generaliter methodum proponere.

v. 23. *iter poſitum ſibi quiſque ſequatur.*] Inſtitutam à nobis methodum ſequatur.

v. 24. *Perque ſuos tendat grefſus.*] Et tendat iter per ſuos grefſus. Eandem viam grefſibus ſuis inſiſtat, quam ego illi indicaui, & me auctorem huius artis, id eſt, methodi agnoſcat.

v. 25. *Quoque mudo hoc parat.*] Inepta huius loci ſcriptura valde ſenſum impediēbat. Gemblacenſis optime habet.

*Quacunque hoc parti terrarum quiſque requirer,
Deducas propriam notamque diemque per horas,*

Ee

Parti,

Parti, *Ionice*, *Sorori*, pro parte, *Ioue*, *Sorore*, familiare Manilio. Ita etiam Plautus. Notat Priscianus.

v. 26. *Deducat proprias noctemque diemque per horas, Maxima sub Cancro minima qua cingitur vmbri.* Exemplum. Roma maxima dies horarum xv. minima ix. quæ æqualis est minimæ nocti. Propterea iubet habere maximam diem, & minimam noctem.

v. 28. *Et sextam summa.* Sexta de quindocim horis, hoc est scrupula 150, tribuantur Leonini, vt habes in hoc diagrammatio. Simili modo Sexta minimæ noctis, nempe nouem horarum, quæ est scrupulorum 90, excipitur Tauro.

v. 32. *Vt quantum vna ferat.* Græcum est, *ὅσον ἂν ἡ ἡμέρα ἔσται* quantum trahit vna sexta minimæ noctis vel minimæ diei. & quidem ea est, vt diximus scrup. 90. Potest etiam dici, quantum temporis vna sexta ferat tantum temporis tribuatur nascenti Tauro.

v. 33. *Temporis aduerso nascensia sidera Tauro.* Deprauatissima sunt Legimus:

*Vt quantum vna ferat tantum tribuatur ad ortus
Temporis aduerso nascensia sidera Tauri.*

Quantum vna sexta feret temporis, tantum temporis tribuatur ad ortus Tauri nascentis aduerso fidere.

Pag. 70. v. 1. *Has inter quasque accipiet Nemeæus in horis.* Incepta sunt hæc. Lege:

Has inter, quasque accipiet Nemeæus, horas.

Nemeæus, *μυμήτωρ*. Ionice pro *μυμήτωρ* vt *οὐρανός*. *οὐρανός*.

Phæbea lampadis instar. ibi Phæbeæ est *οὐρανός*. At — *Phæbeia virgo.*

— *Phæbeius asceq.* Ibi est *οὐρανός*. Hæc omnia perperam per diphthongum etiam à doctis viris scribuntur: Nemeæus, Phæbeus, Dionææ matri, Callippææ, Philippæum. Nam sunt *οὐρανός*, *μυμήτωρ*, *διοναία*, *καλλιπεία*, *φιλιππειον*. Neque ignarus sum tam *μυμήτωρ*, quam *μυμήτωρ* agnosci à Stephano. At tamen *μυμήτωρ* non potest esse nisi à *μυμήτωρ*, non autem à *μυμήτωρ*, vt *μυμήτωρ*, melius quam *μυμήτωρ*. quod tamen Græcum est.

v. 2. *Quod discrimen erit.* Discrimen inter Leonis & Tauri ascensionem, nempe inter 150, & 90, sunt 60. quorum tertia pars, nempe 20, erit excessus progressionis arithmeticæ in his ratiociniis ascensionum. quod & oculus ipse docet in Diagrammate.

v. 3. *Tertia vt accedat Gemini.* Nempe vt tertia illa cum ascensione Tauri

HORARIA TEMPORA
ASCENSIONVM ROMAE.

| Signa
ascendi | Scrup.
Hor. | Stadia |
|------------------|----------------|--------|
| ☾ V | 70 | 140 |
| ☾ V | 90 | 180 |
| ♊ II | 110 | 220 |
| ♊ II | 130 | 260 |
| ♊ II | 150 | 300 |
| ♊ II | 170 | 340 |

Tauri componat ascensionem Geminorum script. 110. In his omnibus *τηλεσθη*. Bonincontrius. Quid mirum? Nam quis antea vel minimum hæc odorabatur?

Ibid. *qua tempora Taura vinciat.*] tempora, *χρῆμα ἀναστροφῆς*. vinciat autem, quia in omni progressu arithmetico excelsus est vinculum prioris summæ & sequentis.

v. 4. *atque eadem Cancro similisque Leoni.*] Idem excelsus compositus cum ascensione Geminorum nempe cum 110 dabitur Cancro, atque erit scrupulorum 130. Similis quoque datur Leoni. Hoc est, similis compositus cum 130 dabit ascensionem Leonis 150. Simile noster auctor non semel sumit pro æquali. de quo in Sphæra Mundi; & supra.

v. 5. *Sic eris ad summam ratio deducta priorum.*] Gemblacensis optime perducta. quod omnino necessarium erat. Nam excelsu ad ascensionem Cancri appposito, constat ascensio Leonis 150. quæ, inquit, est prior summa à nobis proposita, nempe sexta pars arcus diurni maximi. Sic est ratio perducta ad priorem summam, hoc est, ad sextantem arcus diurni maximi.

v. 6. *Quomodo diuisis Nemeus duxeris horu.*] Gemblacensis:

Quomodo diuisis Nemea si duxeris horu.

Si truncum est, pro sibi Nemea autem pro Leone & infra dicitur:

Bis que uouens Nemea tribus besaque sub istis.

v. 7. *Inde pari Virgo procedat temporis actu.*] *Legit autem.* pari excelsu.

v. 8. *Sed certa sub lege prioris semper ut astra incolumem seruet summam.*] Ea lege omnia hæc crescant per adiectionem accensus, ut semper antecedentis signi ascensio incolumis seruetur, & illi adiectus excelsus sequentis signi ascensionem componat.

v. 10. *Hæc usque ad denas horarum partibus autem.*] Hic & infra Manilius usurpat augere pro multiplicare. Ad commodiorem computi usum iubet partes horarias per dena multiplicare: patet, quia 90 cepit pro quindecim: 54 pro nouem; aliam, id est totum tempus 144. Nam hora est duodecim vnciarum, ut habet apud Plinium. Sic duodecim horæ sunt duodecies duodecim vnciarum: quæ in rationem quinque ad tria diuisa dant 90 pro maximo arcu diurno, 54 pro minimo diurno, aut nocturno. Ergo sexta pars maximi arcus 15, minimi 9. Ad commodiorem calculum iubet assumi 1440 pro 144, & quidem 144, pro 288. Nam *ἐν ὅλῳ* integro sunt 288 vnciæ, non 144. Sed omnia ad compendium & commoditatem computationis. Quod autem de die maxima xv horarum loquatur, non de alia, mox infra ex ratione stadiasmi patebit. quæ omnia ne Sibylla quidem intelligebat, & tamen qui hæc tam facili genere tradita percipiant, quiduis molientur, ut

tur, vt persuadeant aliis, se hæc ante nos scivisse, imo si possint, à se nos didicisse.

v. 11. *Per totidem Libra decrescens sidera partes.*] Quam insigne mendum, quam facile etiam oculatissimis imponere posset? Legendum enim:

Hic usque ad denas horarum partibus auctu

Per totidem à Libra decrescens sidera partes.

Sic infra de Libra, & de eadem re:

Ex illa totidem per partes sic brentiantur.

Nam à Libra incipiunt decrescere per totidem partes quot creverant, vt habes in diagrammate.

v. 12. *Et quantis in utrumque modis tolluntur ad ortum.*] In utrumque modum, oblique & recte. Quantis modis, id est mensuris temporum oriuntur oblique, tantis mensuris recte occidunt. Hoc est, quod dicit *diversam in sortem*. Nam quæ oriuntur recte, occidunt oblique, & contra. A Libra sidere contrario modo oriuntur & occidunt oppositis suis. Libra ortus est æqualis occasui oppositi eius, nempe Arietis; occasus Libræ æqualis ortui Arietis. Aries oritur oblique horariis scrupulis 70', occidit recte scrup. 170. Contra Libra oritur recte scrup. 170. occidit oblique scrup. 70'.

Ibid. *Quantis modis.*] Quot modis. *quantis sumus*, quot sumus Tertulianus dixit,

v. 14. *Hæc erit horarum ratio ductenda per orbem.*] Dupliciter putabantur modi anaphorici, per horas & per stadia. Horarum ratione absoluta; nunc ad stadiasum pergit, quæ methodus eadem cum superiori, vt mirer, quid illi fuerit consilii, vt eundem modum nihilo quidem discrepantem à priorè iterum retractet. Satis mirari non possum. Poterat dicere: quæ ratio est ascensionum in horis, eadem est in stadiasmis. Itaque experiamur.

v. 15. *Sidera, quæ ostendit quæ oriuntur quæque caduntque.*] Longè aliam lectionem præfert Gemblacensis: *Sidera, quæ ostendit quæ oriuntur quæque caduntque.*

Et proinde quidem est diuina quodammodo pro quæ stadiis perperam exaratum fuisse. *¶ Illa*, id est, ratione. Bonè contrarius innovante: *illa quoque in stadiis*. Iubet eandem rationem conferre ad Zodiacum orbem, quem veteres in stadia diuiserunt, vt ex illa ratione ortus & occasus in stadiasmis expendantur. Hæc ratio, inquit, à nobis excogitata erit referenda ad stadiasimum Zodiaci orbis, vt illa ratione expendatur quot stadiis quæque oriuntur, & cadunt. Vetusissimi Egyptii orbem, quem hic memorat, id est Zodiacum, in stadia 7704000 diuidebant, quæ sunt miliaria Italica 963000, Germanica 192600. Signum in 642000 gradum in 22400. Vsum horum stadiorum tacet Firmicus, qui contentus fuit hæc de illis scribere libro

libro VIII: *Pars igitur Signi vigintivnum millia & quadraginta studia habet.* Sed legendum *quadringenta*. Puto, quia totidem stadiorum ambitum terræ definiebant, in quot stadia cælestia vnum signum oriebatur, in totidem terrestria eius vim extendi. Neque profecto stadialium signorum appositusset Manilius, nisi eius usum aliquem in hac arte sua esse sibi conscius fuisset. Qui autem assumitur numerus stadiorum in ascensionibus, arbitrarius est, & secundum numerum, qui in rationem maximæ, & minimæ diei secatur, deligitur. Exemplum: Ad methodum diei maximæ & minimæ Aegypti assumitur duodenarius, qui in 7, & 5, quæ ratio est maximæ & minimæ diei, secandus est. Ille igitur duodenarius pro arbitrio in mediocrem summam multiplicatur, puta in 60, ut fiant 720 numeri, aut in 90, ut sint 1080, ad expeditam scilicet methodum: quia quo breuior summa, eo tractabilior. Hoc facto videbant quam rationem haberent 1080 ad 770400, ut referrentur ad vsus suos. Sic in exemplo stadialium, quod posthanc tractationem ponet, summa stadiorum est 720. In hac autem doctrina, quæ nunc est præ manibus, stadia sunt tantum 320, nimirum pro ratione assumpti numeri octonarii. Nam ratio maximæ diei ad minimam Romæ est vt quinque ad tria: & proinde numerus assumendus & secandus in eam rationem est octonarius. Octo igitur in arbitrium aliquem numerum, puta octoginta, ductus producit 320. & sectus in rationem quinque ad octo dabit 200 maximæ diei arcum, 120 autem minimæ diei. sexta pars inaximi arcus, stadia 33. 20'. minimi, 20. 0'. Sed commodioris computationis gratia multiplicentur in nouem. Ita 300 erit sexta pars arcus inaximi diurni pro ascensione Leonis, 180 sextans in minimi arcus pro ascensione Tauri. Differentia 120. Triens 40, qui erit excessus progressionis, ut habes in diagrammate. Ita illi veteres nunquam apponebant horaria ascensionum tempora sine stadialibus, ut videbimus, alibi in exemplo à Manilio producto.

v. 16. *Quæ quum tercentum numeris vicenæque consent.* Hoc est 320, non 360, ut putat Bonincontrius, & de gradibus dictum vult, in quos secatur circulus Zodiacus. Repetit enim bis 70. quod neque ratio loquendi, nec mens auctoris patitur. Delirium est.

v. 17. *Detrahatur summa tota pars.* Totâ priore correpta, τοσάυτη, cui è regione respondet *Quota*. Tertullianus de anima, cap. xxxviii: *vt quoto die dedicata Dei conditio, toto mense interdum producatur Dei imago.* Sed aliter accipit Tertullianus, ac Manilius. Manilio enim tota est τοσάυτη, tanta. Tertulliano totus est τοῦτο. Sed & apud eundem Tertullianum totus est τοῦτο, in Valentinianos: *Ceterum tota in adytis diuinis, tot suspiria Epopsarum, totum signaculum linguae simulacrum membri virilis reuelatur.*

Ibid. *quota demis utrunque.* Vtrinque.

v. 18. *æstiuæ nomine noctis.* Totum locum ita concipe:

Ee 3

Detra-

*Detrahitur summa tota pars, quota demit verinque
Omnibus ex horis æstiuæ nomine noctis,
Solstitium summo peragit quum Phœbus Olympo.*

Hæc non cuius sunt obuia. Sed modo patebunt. Ex tota summa, inquit, stadiorum 320 tota pars, id est, ea pars proportionalis demitur, quam demit Sol ex omnibus horis, nempe integri *νυχθημερον*, quæ sunt 24, quando conficit Solstitium: & quidem illæ sunt xv horæ Romæ: quæ eam rationem habent ad totam summam 24 horarum, quam 200 ad 320. Ergo 200 erit arcus maximæ diei, & reliquis de summa 320, nempe 120, erit arcus minimus diurnus. Igitur tota pars detrahitur de 320, quotam partem aufert maxima dies ex 24 horis. Ablatis igitur 120 de 320, remanent 200, arcus maximus diurnus.

v. 20. *Quodque his exuperat demptis.*] Demptis 120 de 320, quod exsuperat, nempe 200.

Ibid. *id ducito in aquas Sex partes.*] Itane ducito? Quid hic multiplicatio? Imo me hercle diuidito. Et profecto Manilius scripsit.
— *id diidiro in aquas Sex partes.* — Sic antea de eadem re:

Quod disjcrimen eris, per tris id diuide partes.

v. 21. *Sextamque ardenti trade Leoni.*] Sexta pars $\frac{200}{6}$ 200, sunt 33, 20'. quæ ob commoditatem in nouem ducta sunt 300, vt habes in diagrammate.

v. 22. *Rursus qui steterit numerus sub nomine noctis.*] *sub nomine.*

v. 23. *Eius erit signo Tauri pars illa dicenda.*] *dicenda.* Qui numerus fuerit sub momento minimæ noctis, vel minimæ diei, eius illa pars, id est sexta, erit Tauro dicanda. Numerus stadiorum minimæ noctis 120. Sexta pars 20 in 9 ducta sunt 180 pro ascensione Tauri.

v. 24. *Quodque hanc exuperat partem.*] Id est discrimen, siue excessus inter 300, & 180, quæ sunt 120.

v. 26. *Tertia pars eius.*] Tertia pars eius discriminis, nempe $\frac{120}{3}$ 120, hoc est 40, addita numero Tauri, nempe totis 180, dat ascensionem Geminorum 220.

v. 27. *similis tunc cetera lucro.*] Simili excessu $\frac{120}{3}$ 40. Patet ex ipso diagrammate.

v. 29. *Augebuntque nouem numeratas nomine summas.*] Pessime deformatus locus. Sed codici Gemblacenfi gratia habenda, qui sub inuolucris latentem veritatem præfert. Habet enim:

Augebuntque nouem vicinas munera summas.

Sed nō munera ex alia lectione vitiosa numeratas constarum. omnino legendum:

Auge-

Augebuntque nouem vicina nomina summus.

Nouem momenta, siue numeri augebunt, multiplicabunt viginti ad commoditatem computationis, vt supra in horis fecimus. Nam & hic quoque 20, quæ Tauro debebantur, in 1x duximus; ad expeditum calculi vsum.

v. 30. *Donec perueniant ad iusta tempora Libra.*] Gemblacensis: *sidera Libra.*

v. 31. *Ex illa toridem per partes sic breuiantur.*] Idem supra:

Per toridem à Libra decrescunt fidere partes.

v. 32. *conuersaque nomina lege accipiunt.*] Legendum:

— *conuersaque nomina legem Accipiunt.* — Accipere legem victi à victore solent. Itaque ait, dies, qui vicerant, vicissim à victis vinci, vt fiat *utquea vixit.*

Pag. 71. v. 1. *Hac via monstrauit.*] Gemblacensis *monstrabit.* & merito. nondum enim produxit exemplum stadiasmorum Cnidi, quod faciet alibi. Atque hactenus methodus ascensionum *vtb' ὁμαλὰ ἀνομιώνων*, quam methodum suam esse dicit. Nos aliam paulo ante dedimus. Sed mirum de ascensione Arietis tacuisse in vtraque methodo, horarum, & stadiafmi. Nos ostendimus in nostra methodo, excessum detrahendum esse ex triente arcus semidiurni minimi, eamque fore ascensionem Arietis & Piscium.

v. 2. & *numerare suos ortus per sidera cuncta.*] Numerare ascensiones signatum per stadialmum.

v. 3. *Quod bene cum propriu*] Quod simul bene, acceptaueris cum propriis horis; nunquam te effugiet Horoscopus.

v. 5. *Quum poterunt certis.*] Nunquam te effugiet Horoscopus, quum horas diei auferes ab Horoscopo, non attribuendo signis binas, sed tot, quot debentur eorum ascensionibus ex doctrina tradita. Hæc non intelligit Bonincontrius referens ad modum vulgarem. Longe discedit à mente auctoris. Sed non pauci doctiores illo longe turpius hallucinati essent.

v. 7. *Nunc quibus hiberni.*] Vltimis verbis disputationis dixit iam tuto posse Horoscopum haberi, si ex horis propositis deducamus ascensionum horaria momenta, quemadmodum tradita sunt, initio ducto à loco Solis, & in quo consistit numerus, ibi esse Horoscopum. Sed horæ variant, vt ipse longa hac disputatione nos docuit. Quæ incrementa horarum quibusque accedant ascensionibus, docuit: at quæ incrementa & decrementsa horarum ipsarum sint, non docuit. Hoc igitur debet in antecessum dare, ne semper eundem horarum modum vsurpemus. Horæ enim diurnæ

ratio sub Romano celo. eius exempli diagramma appo-
posuimus per incrementa, & decrementa horaria. Ali-
ter non capies Manilium.

TABVLA INCRE-
mentorum, & de-
crementorum
horarum.

| | Scrup.
Horaria | |
|---|-------------------|----|
| ♂ | 570 | 30 |
| ≈ | 630 | 60 |
| λ | 720 | 90 |
| ν | 810 | 90 |
| σ | 870 | 60 |
| Π | 9000 | 30 |
| Ω | 870 | 30 |
| Ω | 810 | 60 |
| π | 720 | 90 |
| ⌒ | 630 | 90 |
| ⌒ | 570 | 60 |
| ⌒ | 540 | 30 |

ADDE

MINVE

v. 13. *Quam minimam Capricornus agit.*] Vt dierum
incrementa, ita vmbraſum decrementa rite capiuntur
à bruma. Plinius libro xxxv i. cap. x. *strato lapide ad
obelisci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confe-
cto die ſexta hora.* Mendose. Corrige: *strato lapide ad
magnitudinem, cui par fieret vmbra brumæ confecto die.*
Nam quantam vmbraſum faciebat obeliſcus die brumæ
in meridie, tantum ſtratum lapideum erat, quod pro
amulſuo horario aſſumpſit, cuius gnomon erat obe-
liſcus ipſe. Itaque non ad obeliſci magnitudinem ſtra-
tum erat, ſed ad eam magnitudinem, cui par obeliſci
vmbra fieret die brumæ confecto. Quis non ſibi per-
ſuadebat ſe illum locum Plinii intelligere? Nos ex eo
duo notabilia menda ſuſtulimus.

v. 14. *Quo que ab iuſto ſuperaueris vmbra, Aut trepi-
dent lucis.*] Et qua quantitate aut nox ſuperauerit, aut
dies deſecerit, eius pars tertia danda eſt ſigno medio.
Vide totumne diſcrimen maximæ & minimæ diei accipias, an dimidium.
Eodem enim res recidit. ſed nomina partium mutantur. Nam totius duo-
decima eſt ſextans dimidii. totius ſextans, eſt triens dimidii. Vt hic quam nos
diximus duodecimam totius, eam is vocat ſextantem dimidii. Differentia
maximæ & minimæ diei Romæ, horæ ſex. duodecima ſunt ſcrupula trigin-
ta: quæ & ſunt ſextans trium horarum.

v. 15. *Et crepiſcent.*] Inepte. Nos olim emendauimus *trepident.* Con-
firmavit Gemblacenſis. Superare & trepidare contraria, *capitulum & uſum.*
Nam quod deſicit, trepidat à ſumma. Dies igitur dicitur à iuſto trepidare,
quidquid deſciſcit à die æquinoctiali, hoc eſt à xii horis.

Ibid. *pars tertia ſigno.*] Pars tertia eius, quo vmbra ſuperat, aut lux
trepidat, tradenda eſt Aquario. Nox maxima ſuperat minimam diem Ro-
mæ ſex horis, æquinoctialem autem tribus. Hic igitur intelligitur de exceſſu
noctis maximæ ſupra noctem æquinoctialem, aut, quod idem eſt, de deſe-
ctu diei minimæ à die æquinoctiali. Tertia pars trium horarum eſt hora,
vel 60 ſcrupula, vt habes in diagrammate.

v. 16. *qua ſorte retenta Dimidio vincat primum.*] Aquarius acceptis 60
ſcrupulis ea ſumma vincit Capricornum, qua ipſe vincitur à piſcibus. Nam
30, 60, 90 ſunt in progreſſu arithmetico: & vt Aquarius 30 ſcrupulis ſu-
perat Capricornum, ita ipſe viciffim vincitur totidem à Piſcibus.

Ff

v. 19.

v. 19. *Hu opibus tria signa etiam.*] Gemblacensis:
Hu opibus tria signa valent. Sic paulo post:
 — *ita summa diebus.* Est epilogus.

v. 20. *sed summa prioris* Accedit numeri coniuncta sequentibus astris.] Su-
 pra de simili progressu arithmetico idem extulit:

Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
Incolumem seruet summam, crescentque nouando.

v. 21. *Cesseris vt ternis.*] Tota perioche ita distinguenda:

— *Sed summa prioris*
Accedit numeri coniuncta sequentibus astris.
Cesserit vt: ternis fuerit si longior horis
Brumali nox forte die. —

Hæc incrementa, inquit, ita intelligenda accedere, vt tamen summa prioris signi maneat. Verbi gratia Capricornus in principio habet 540 scrupula horaria, id est nouem horas absolutas. In fine accedentibus 30 scrupulis fient 570 scrupula, quibus 60 accedant. fient 630 scrupula in fine Aquarii. Ita semper summa prioris seruetur, cui accedente excessu conflatum summa sequentis, vt fit in omni progressu arithmetico. Neque aliter sentiebat in doctrina horariorum progressum.

Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
Incolumem seruet summam. —

v. 21. *Cesseris vt.*] Prout cesserit discrimen inter maximam & minimam diem. puta, si excessus ille fuerit trium horarum, vt Romæ. Exemplum idem subiicit, quod nos.

v. 22. *Brumali nox forte die.*] *non forte est exempli gratia: is Sed signa-
 τος λήψ.*

Ibid. Capricornus vt hora Dimidia attollat lucis.] Habes in Exemplo. Nam ad 540 scrupula, id est, ad nouem horas, accedentibus 30 scrupulis, sunt scrupula 570 in finem Capricorni.

v. 24. *Ipse suam proprie dicat.*] Gemblacæ ducat, vt nos olim.

Ibid. summaque prioris Adiungat.] Summa prior 570. Accedente hora, nimirum 60 scrupulis, fient 630.

Ibid. summaque prioris Accedat.] Legendum profecto
 — *summaque priorum.* Nam 20, quæ accedunt Piscibus, æquant 60, & 30 priorum.

v. 29. *Incipit à sexta.*] ἀναρχαλαύσις methodi traditæ. Primo signo horam dimidiam dedimus: secundo duplicatam dimidiam: tertio triplicatam, hoc est, sesquihoram

v. 30. *Diuiduum.*] Diuiduum διασπέρων. Ouidius:
Insula, diuidua quam facis amnis aqua.

Tempus

Tempus diuiduum est distributio horariorum scrupulorum in signa. Incipit autem à sexta, quia sexta pars trium horarum est hora dimidia.

Ibid. *triplicant vires.*] Falsissimum, legendum:

— *duplicant vires herentia signa.*

Ibid. *arentia signa.*] *Ærere*, pro *hætere*, Vmor pro Humor, & alia in hoc auctore. Legendum igitur. — *herentia signa.*

v. 31.] *Vltimaque acceptas duplicant.*] Alter error hunc peperit. Alter emendatus huic emendando præiudicium fecit. Nam si ibi *triplicant* pro *duplicant*, & hic contra *duplicant* pro *triplicant* positum erat.

v. 4. *Cedere diuersa.*] Hic versus alio pertinet.

v. 31. *Ita summa diebus.*] Epilogus.

v. 32. *Namque Aries totidem.*] Nam Aries accipit 90, quot scilicet habebant Pisces. eaque adiungendo diebus totidem de noctibus deducit, vt ratio postulat, vt quod accedat diei, decedat nocti.

v. 33. *Quot prius abstulerant proprio sub nomine.*] Sic in Apotelesmatis: *Diuersasque ferunt proprio sub nomine leges.*

Nisi vtroque legendum nomine.

Pag. 72. v. 1. *Hora datur Tanro.*] Consule diagramma.

v. 2. *sic vltima primis Redditur.*] Sic dimidia hora, quæ vltima datur Geminis, compendat eam, quæ prima data est Capricorno.

v. 4. *Rursus & incipiunt.*] Subiunge versum supra à nobis exclusum:

Rursus & incipiunt propria de sorte diebus

Cedere diuersa labentia tempora lege.

Vox diebus præcedit hic versum, vt eadem antea præcedebat vbi importune positum erat. Tempora incipiunt cedere de diebus, & de propria sorte eorum. Decedunt enim eis, quæ antea accreuerant. & quia à fœnore translatio erat, in eadem persistit.

v. 6. *Respondent pariterque illis.*] Istos tres versus tam constat nobis alienos esse huius loci, quam incertum est, vnde irreperierint. Loquuntur autem de stellarum situ, & eundem omnino sensum habent, quem illi in Sphæra Mundi:

Ignæ designat species atque ignibus ignes

Respondent, media extremis atque vltima summis.

v. 9. *Hæc vice discedunt noctes ad sidera bruma.*] Imo à *sidere bruma.* Res ipsa locuples testis est.

v. 11. *Solstitium tardi quàm sit.*] *Lege, dum sit.* Ita semper loquitur.

v. 13. *similisque redit.*] *similique.* & *actū.* *seu arjy,* nisi maius *actū.* quod fortasse præferendum. Hactenus doctrina incrementorum & decrementorum horariorum. quæ neque vera est, neque per vnum signum integrum eadem possunt esse incrementa horarum: quod tamen hic decernitur.

Quotidie enim mutantur scrupula horaria. At hic solido signo vnum idem-que decrementum aut incrementum attribuitur. Post hunc versum retrahenda sunt illa duo capita, quorum prius de horis, alterum de stadialismo signorum. Prius incipit: *Nec tibi constabunt*. alterum: *Nunc age quos stadii*. Sed quoniam docuit incrementa horarum ab observatione minimæ diei. Sed quomodo obseruanda sit minima dies, non docuit. Hoc igitur ordine sequi debet. At quam ridicule supra connexum erat cum disputatione in illos instituta, qui binas horas signis attribuebant. Propter horarum mentionem subditum erat hoc caput antecedenti disputationi, quæ tam conuenit illi, quam horologium ascensionibus Signorum.

v. 14. *Nec tibi constabunt.*] Primum iubebat:

Principio capienda tibi est mensura diei,

Quam minimam Capricornus agit. —

Quam viam insites? Non aliter potes, nisi prius indagaueris diem ipsum æquinoctii. & cur non potius præcipit indagare diem brumæ, quæ incipit & dierum incrementum, & incrementorum diurnorum consideratio? quia obseruationes brumæ aut solstitii non sunt tutæ propter longum Solis transitum, qui per quadraginta fere dies ἀναδύσας videtur in punctis tropicis immorari, vt testatur Geminus, quum re vera non moretur, sed ita nobis videatur. Propterea obseruatio alterutrius, vel vtriusque æquinoctii tutior, quam vel solstitii, vel brumæ. Nam obseruato æquinoctio vtroque tunc facile incrementorum excessus colligitur, qui à bruma, ad æquinoctium distribuitur eo, quo supra inceptum est, modo: quanquam falsa sunt illa incrementa. quæ neque veris arcubus diarnis conueniunt, neque iis, quas methodus Maniliana colligit, ascensionibus.

v. 17. *Regulaque exactas.*] Gnomonicis rationibus inuestigationem faciendam præcipit. Regulam vocat, vt Græci *Κανὼν ἀεὶ ἰσών*.

v. 18. *Quæ segnemque diem.*] Gembl. *Quæ signemque diem.* — Munit viam ad veram lectionem:

Quæ signetque diem sedes, perpendat & vmbra.

Traiectio: quæ sedes signet diem, & perpendat vmbra. Sic Virgilius:

Sunt alia, quas ipse vias sibi repperit vsus. id est, sunt alia viæ, quas repperit vsus.

v. 19. *Hæc erit in Libra.*] ἰσημεριὸν ἀφολόγῳ. Vitruuius: *In quibusque locis horologia erunt describenda, eo loci sumenda est æquinoctialis vmbra.* ἀφολόγῳ nomen posterius est. Prius enim πόλον dicebatur, quod postea ἀφολόγῳ. Athenæus lib. v. πόλον ἐκ τοῦ καὶ τὴν Ἀφελῶνιν ἀφαιμειμένην ἡλιοδότην. Aristophanes *μηρυάδης*.

Πόλον καὶ τὸν ἑστίν. Ἐκαστοῦ τὸν ἡλίου Τέταται; —

Herodotus lib. ii. πόλον καὶ τὸν ἑστίν. Ἐκαστοῦ τὸν ἡλίου Τέταται; —

No.
Date
Page
Volume

Name
Rank
Grade
Pay
Service

ἡμεῶν Ἑλλήνων. Erantque prius ἀρολῖα brumalia, vt Romæ. Primus omnium ἡλιόβιος διεῖδεν ἐν Πυκνῷ statuit Meton. Erant autem tam nocturna, quam diurna in vsu iam tempore Menandri: cuius lepida verba extant de quodam inuitato ad cœnam hora XII, ex fabula, cui titulus ἐργῆ.

— ὅς κληθεῖς ποτε
εἰς ἐστῆσιν δ' ὀδὸν ἀποδύσσει, ὄρβει
πορὶ πῶς ἑλθέτω ἔσχα πῶς οὐκ ἴδω,
ὅς ὑπὸ λῆξιν, τῇ παρὶν αὐτῇ ἡμέρᾳ.

Nam quum inuitatus esset tunc adesse, quando δ' ὀδὸν ἀποδύσσει ἡ σκιά, ipse expectatus noctu plenilunio, & clarissimo lumine, putauit non solum diem esse, sed duodecimam horam diei confectam, conspecta vmbra in duodecima lineâ. quod plane plenilunio accidere solet.

v. 22. *medio quum currit Pheebus Olympo.*] Repone ex Gemblac. *quod currit.* Medium Olympum vocat Æquinoctialem in duo æqualia hemisphæria Mundum diuidentem.

v. 23. *summotus in astro.*] Lege — *summotus in Austros.*

v. 25. *vernales vertis in horas.*] *vertis*, vertitur Propert. Sed Gemblacens. habet: *fertur in horas.*

v. 26. *sed nox oblita diei.*] Quatenus nox detrahit diei, videtur ab eo dici obliuisci diei, *oblita diei.* Sed nox oblita diei, ne summa claudicet, compensat quod diei defuerit. Diurno circulo dato, datur & nocturnus. Nam arcu diurno de assè circuli deducto, remanet arcus nocturnus, & contra. In exemplo Manilii proposito, arcu nocturno 9, de solida conuersione horarum 24 detracto, remanet arcus diurnus horarum 15.

v. 28. *Sic in duodenas exit vtrunque.*] Singuli arcus nunquam duodenas horas æquinoctiales restituere possunt, nisi tempore æquinoctii. Alias aut plurium, aut pauciorum horarum sunt. Sed vterque arcus coniunctus est semper bis duodenarum horarum. Hoc est, quod vult. Non leuiter autem mirati sumus in Calendario rustico Romano, quod est in ædib. Vallensib. per omnes inenses noctem cum die compositam efficere τὸ νυχθήμερον horarum xxv, non xxiv. In Ianuario. DIES HOR. viii, s. NOX HOR. xvi. s. quæ simul componunt horas xxv. Sic in mense Martio: DIES HOR. xii. s. NOX HOR. xii. s. Ergo τὸ νυχθήμερον est horarum xxv. Sic per omnes menses. Et tamen nullus antiquarius hæc monuit.

v. 31. *Donec ad ardens pugnarint.*] Gemblac. *pugnarunt.* Pugnare τὸ ἀλλήλων. Iam indicauimus.

v. 32. *Atque vbi.*] *Atque ibi.*

Pag. 73. v. 3. *quarum ratio manifesta per artem Collecta est.*] Quarum diuersitatum ratio collecta est per artem supra à nobis traditam, & exemplo illustratam.

v. 4. *venietque suo per carmina textu.*] Statim subiiciet. Intelligit enim exemplum horarum ascensionalium cum stadialimis. de quibus mox. Ex alio enim exemplo colligitur horarum & temporum variantia.

v. 5. *Atque hac est illas cali mensura per horas.*] Scribe per oras.

v. 6. *Qua rigat aestiuis gradibus.*] Profecto legendum:

Quas rigat aestiuis gradientibus torrentibus amnis Nilus. —

Nilum grauidum aestiuis torrentibus dicit ex opinione eorum, qui putant incrementa Nili ex torrentibus Æthiopiæ fieri: quod & multi veterum scripserunt, & verum est. Quod hic *gradientibus* scriptum fuit, attribuendum vitiosæ consuetudini scribentium *gradientibus* pro *gradientibus*. Alioqui si voluisset esse stultorum more molestus, somniassem gradus *τῶν πελοποννησίων*, qui in columna scalpti erant: & futilem coniecturam mihi blanditam pro vera accepissem. Sed quod dicit:

Atque hac est illas cali mensura per oras, Quas rigat, &c.

fugit nostrum ratio. Non enim mensura diei maximæ in Ægypto est horarum æquinoctialium 14. 30', sed ea maxima dies est in regionibus, in quibus polus attollitur ad grad. 36, & vsque ad partes Græciæ. Nam si rationem propius putemus, dies maxima Alexandriæ est hor. 14. 1. 12". Eius enim arcus maximus diurnus est grad. 110. 18'. At hæc mensura, quam ponit nos, est Cnidi & Rhodi. quod & me tacente loquuntur, Plinius, Ptolemæus, alii. Cnidi maximæ diei arcus est graduum 216. 50'. hoc est, horarum 14. 27. 20" quod parum differt ab hoc modo horario. Quæ de Sphæra Mundi & horariis rationibus docet Manilius, omnia ex Eudoxo hausit. Omnes enim sphæræ Græcorum ad inclinationem 36 grad. fabricabantur, vt testatur Leontius Mechanicus, nimirum ad circulum Arcticum Cnidi, vbi Eudoxus suum *ἡμερολόγιον* scripsit, quæ & erat eius patria. Neque solum in patria sua Cnido, sed etiam in Cyzicenis & Hellesponti tractibus scripsit. Quum esset in patria sua & *ἡμερολόγιον* scriberet, polum ibi attolli dicebat ad vi partes, qualium xv quadrans circuli esset. Sic quum esset in Hellesponto, aut in Cyzicenis partibus, maximam diem ad minimam eam habere rationem dixit, quam quinque ad tria: quod distinguere nesciuit Aratus, qui Arcticum definit capite Draconis, hoc est 37 grad. à polo: diem autem maximam ad minimam rationem habere dicit, quam quinque ad tria. quæ non possunt conuenire illis tractibus, in quibus polus ad 37, sed in quibus ad 41 grad. attollitur. In Hellesponti partibus diu degisse & summo in honore fuisse scribit & Laertius. Itaque in patria sua *ἡμερολόγιον* scribens ortus & occasus stellarum designat aliter ac in alio opere, quum esset in partibus Cyzici. Diuersi enim Orizontes sunt, discrimine graduum quinque & amplius. Non igitur in eodem tempore oritur Arcturus Cnidi, quò in Hellesponto, & Cyzici partibus. Sed vnde nostro tam insignis hallucinatio, vt attribuat Ægypti partibus quod

quod Cnido, aut Rhodo conuenit? Dicam vere. Eudoxus cum Platone diu inter Ægyptios sacerdotes versatus, penes quos asseruabantur arcana astronomiæ, tandem ea, quæ ab illis didicerat, popularibus suis publicauit, & hanc Ægyptiorum non suam doctrinam esse testatus est. Laertius de scriptis Eudoxi: *αὐτὸς ἡγεμεναι τῆ Ἀρυσίδος τῇ αὐτῶν παρὰ τῶν τοῦ ἡερίου δόξαν τοῖς Ἑλλήσι*. Quæ igitur ex Eudoxo citabantur, Græci Ægyptiacam, Latini barbaricam rationem vocabant. Quia vero omnia ab Eudoxo scripta Ægyptiacam doctrinam esse putauit Manilius, etiam quæ de patria sua intelligebat Eudoxus, ea is de Ægypto accipienda esse putauit. Hæc erroris ansa Manilio fuit. Nisi dixerimus climata Ægypti & Rhodi confundi solita à veteribus illis. Nam Firmicus eandem mensuram maximæ diei attribuit climati primo, id est, Ægypti, & secundo, id est, Babylonio, & vicinis regionibus. Vise locum libro primo, cap. XIII. *In climate primo, hoc est, Æthiopia*. Repone ex manuscripto, *hoc est, Alexandria*, &c. Hæc ratio melior priore.

v. 7. *imitatur sidera Mundi.*] Septem planetas.

v. 9. *Nunc age quot stadiis.*] Supra in doctrina temporum ascensionaliū docuit quot surgant in quoque loco cedantque per horas Signa. hic vero eius doctrinæ vnicum adfert exemplum. Et quemadmodum ibi doctrinæ horarum ascensionaliū subiecit doctrinam stadiasmi, quæ eadem est, ita etiam hic vni exemplo horarum Cnidii tractus subiicit exemplum stadiasmi eiusdem tractus. Neutrum enim est Ægyptiaci soli, quodiple putat, sed Cnidii. Nam hora maxima, quam nunc retulit, ad minimam, eam rationem habet, quam 19 ad 29. ea enim est ratio 14. 30', ad 9. 30'. Est autem in stadiasmi exemplo ratio maximæ diei ad minimam, quæ trium ad duo. Sic fere est 29 ad 19. Nam sunt pene 30 ad 20. Quare idem est. In exemplo, horario dies maxima est horarum 14. 30. Hic vero est, 14. 24. Neque tam exacta harum rerum fides ab hoc auctore exigenda est. Sic etiam Firmicus, loco supra à nobis adducto, Ægypti climati, & Babylonio maximam diem ex ratione ascensionum, hor. 14. 24 assignat.

v. 10. *Sidera quoque cadant.*] Scribe quotque cadant. quot stadia.

Supra:

Quot surgant in quoque loco cedantque per horas.

Ne magna in breuius.] Tolle τὸ in. *Ne magna breuius.* Positio syllabæ committitur in sequenti. Supra:

Quaque loca triplice signarit linea ducta.

Compendia ne careant breuius dictis. Hoc est, quod superius dixerat:

Vt breuia in longo compendia carmine prestem.

v. 13. *Dena quater stadia.*] In hac æquabili ratione ascensio Leonis est semper

Ibid. *Dena quæter stadia.*] Hic circulus est stadiorum 720 in elevatione Cnidi aut Rhodi. Supra erat 320 in elevatione Romæ. Ergo ratio stadiisimi arbitraria fuit. Quia ratio maximæ diei ad minimam est vtrius ad duo, ergo numerus erit quinque: & proinde quinarius cum 144 multiplicatus est ad commodiorem methodum.

Ibid. *duplicataque ducit Quum cadit.*] Signa oblique orientia recte cadunt & contra. Aries oblique oritur. ergo recte occidit. Signi cuiusvis occasus est æqualis ortui signi oppositi, & contra. In Cnidio tractu Aries orientur grad. 19. 24'. Libra grad. 36. 34'. Ergo Libræ ortus est æqualis occasui Arietis. In hoc stadialmo Aries oritur stadiis 40. Libra 80. Ergo 80 stadiis occidit Aries.

v. 15. *quum cætera signa Octonis crescunt stadiis.*] Alii dicerent *quum crescant.* Sed probum est *quum crescant.* Ennius:

— *quom volito viuo' per ora virom.*

v. 17. *Et totidem amittunt.*] Ascensionibus accedunt octona stadia. occasibus decedunt. Patet ex diagrammate.

Ibid. *gelidasque rigentia.*] Legendum haud dubie *vergentia in vmbra.* Gelidum solet vocare, quod Solis aut stellarum lumine priuatum est. In Sphæra:

Er gelidum extremo lumen sentinus ab igne:
hoc est languens à luce. Sic frigidum est *Æaspy.*

Frigida ceruleo contorquet lumina vultu.

v. 19. *Tertiaque in quarta parte si ducitur eius.*] In Gemblacensi nihilo sanior est locus. — *in quarta parte sic ducitur eius.*

Sed non magnæ molis est veram lectionem ex illis vestigiis odorari.

Tertiaque in quartas partes inducitur eius.

Quadrans horæ, inquit, accedit reliquis quinque ascensionibus, & præter quadrantem illum, tertiâ pars eius quadrantis inducitur in quartas, id est, in quadrantes ipsos. Nam quadrans horæ sunt xv scrupula: tertiâ pars quadrantis quinque scrupula: quæ in singulas quartas in sequentibus erogantur. Ergo quum scrupula singula accedant singulis quartis, siue quadrantibus, iam non quadrans erit, id est, xv scrupula, sed xvi, excessus accrescens singulis horariis temporibus ascensionum. Obscurus locus antea, nunc, ni fallor, illustratus est. Sed Bonincontrio & hic quoque ignoscimus. Hanc veniam illi impetrarunt ii, qui hæc ignorant, & tamen omnia videri volunt scire.

v. 22. *Quum subeant orbem.*] Hic *subire* est occidere. Alioqui in Sphæra Mundi subire est ascendere, quod Hispanicum idioma retinuit:

Qua caderet, subeat celum, rursusque resurgat.

Plinius libro 11. *Decidunt imbres, nebula subeunt.* Inde *Subiices nubes*, quia subeunt

Gg

subeunt sublimia, ut exprimant Græcum *μετὰ τοῦ*. Difficile est constituere utram significationem vindicet in illo versu:

Distat enim surgantne eadem, subeantne cadantne.

Nam utrunque & quidem contrarium designare potest. Est enim medium constitutum inter surgere, & cadere: ut alterutrum extremi esse possit. Non est nouum in Latinitate eiusmodi compositorum duas contrarias notiones esse, ut immixtum *ἀμυγνῆς καὶ μίμνῃς*. Et alia, quæ studiosi adolescentes melius meminerint, quam ego.

Ibid. *rursusque ad sidera Libra.* Scribe: *rursusque à sidere Libra.* eundem errorem supra in doctrina horarum castigauimus.

v. 26. *Occidensque Aries spatium tempusque oriendi.* Quomodo conuenire possunt hæc duo, *occidens* & *oriendi*? Contraria enim sunt, tanquam occidere, & oriri. Sed Manilius scripsit:

— *tempusque ruendi Quod dabit.* Ruere diem aut noctem Oceano, solennis poetarum locutio. — *ruit Oceano nox.*

v. 27. *in tantum Chela cum surgere perstat.* Emendauimus olim. — *in tantum Chela consurgere perstat.* Assentitur Gemblacensis. Signa *ἡ συνίσταται*, hoc est, æqualiter à punctis æquinoctialibus distantia, sunt *ισοστάσεις*. hoc est, æquales ortus & obitus habent; quibus scilicet contingit recte oriri, & oblique occidere, aut contra. Virgo & Chelæ, siue Libra æqualiter à punctis æquinoctialibus absunt. Ergo *ισοστάσεις*, &c.

v. 30. *Iam facile est siquod quandoque* Quod quandoque, que quandoque, Maniliana sunt, redundante *τὸ* quandoque.

v. 31. *surgentia signis.* Repone signa.

v. 32. *propriasque ascribere in horas.* Lege,

propriisque ascribere in horas Partibus. Idem alibi plane eademque sententia:

In nulla faller regione Horoscopus vnquam,

Quum poterunt certis numerari singula signa

Temporibus parte ex illa, quam Phæbus habebit.

Pag. 74. v. 1. *In qua Phæbus erit.* Archaimus, *in qua erit.* Vlpianus: *in pubertatem decesseris.* Cicero: *in Senatum dixi.* Sed Gemblacensis habet: *In quos.* Manifesto legendum: *In quos.*

Ibid. *quorum mihi reddita summa est.* Quorum signorum anaphorica summa & Epilogismus redditus est. Gemblacensis *quorum*: id est horarum. utrum melius, delibero. Ex longissima disputatione tandem peruenimus ad methodum Horoscopi, quo nomine instituta fuit disputatione. Esto igitur aliquis natus in Rhodo insula, Sole initium Geminorum obtinente, hora nona æquinoctialis absoluta. Consule Diagramma ascensionum.

Ab ini-

Ab initio Geminorum ad finem Virginis colliguntur horæ 9.4'. Aio Horoscopus esse in fine Virginis. Hoc est igitur, quod dicit:

— *quum liceat certis surgentia signa Ducere temporibus.* —

Ortus enim Geminorum, Cancrî, Leonis, & Virginis suis temporibus horariis collegimus, & propriis ascriptimus in horas partibus, & rationem, siue ~~horoscopus~~ deduximus ex illo signo, in quo Phœbus est, nempe ex Geminis. Quantum igitur hallucinetur Bonincontrius, qui vîsato modo Horoscopus apud Manilium venatur, hinc æstimare licet. sed ne aliis quidem hæc odoratus erat. Nos vero omnia infra plene exequemur, si prius doctrinam totam Manilii præmiserimus.

Pag. 74. v. 2. *illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum.*] Cæcum esse oportet, qui non videat hæc nunc recte cohærere, quæ tam longo spatio diffusa erant: vt in multis locis videres humano capiti ceruicem equinam. Non leuiter de Manilio & eius studiosis meriti sumus, qui textum ex tam fæda luxatione in suos artus restituiimus. Non deerunt & improbi & inuenusti, qui aliter censebunt, aliter deblaterabunt. Duas igitur methodos horoscopi inuestigandi proposuit: illam, quam modo periclitati sumus, & hanc, quæ omnibus illius æui & retro mathematicis vel potius planis in vîsui, estque ea, quam supra vulgarem vocauit:

Nec me vulgata rationis præterit ordo,

Quæ binas tribuit signis surgentibus horas.

Horas in gradibus redactas à loco Solis computabant. Vbi definebat numerus, ibi erat Horoscopus. Hæc erat illorum æruscatorum methodus.

Ibid. nascens via ducere ad astrum.] Ita olim emendauius. Ita etiam habet Gemblacensis. At corrupta vulgatæ editionis lectio, quæ habet *astrum*, decepit bonum Bonincontrium, adeo vt meridionales & australes horas somniarit: quod monstri quid sit, nescio. Nascens astrum esse Horoscopus & pueri dixerint.

v. 4. *Nam quæ sit lucis, si lucæ requiritur, hora, aspicias.*] Aut enim genitura est diurna, aut nocturna. Prius de diurna.

v. 6. *Multiplicans deciesque.*] Corrupta hæc ita restituere iubet sententia:

— *atque hunc numerum reuocabis in ipsum*

Multiplicans decies, adiectu insuper eidem

Quinque tamen summu. —

Ipsam numerum horarum multiplicabis decies & quinquies. Esto aliquis natus Sole initium Geminorum obtinente, hora inæquali nona absoluta. Multiplicatis horis ix inæqualibus in xv, sunt gradus 135. quæ sunt signa quatuor, gradus xv. & putata ab initio Geminorum, desinunt in 15 ♊. Ita Horoscopus erit in 15 ♊ secundum hanc ridiculam methodum, quæ erat propria illorum Agyrtarum. Sed & Demophilus vetus scriptor, quum de

methodo τῷ ἀστρομίσθῳ ζώδιῳ αἰσθῆται, qui est alter horoscopus conceptionis, ut ille alter nascitæ, ita scribebat: ἐπὶ τῷ ὁροσκοπῷ τῆς ἀσθῆς καὶ ἐπὶ τῷ λαμβάνοντι. ὧστας αἰσθῆται μίσην ἑτῆος διπλοῦν ζώδιῳ τῷ ὑποκύνειν ὁροσκοπῷ. καὶ τὰ ἀντιμέτωπα πολλαπλασιάσας ὅτι τὸ πᾶν ὅσον πλεονέχει. καὶ Συμφαλαίως ὑποβῆθι ἀναπείκοντα ἀπὸ τῷ ὁροσκοπῷ τῷ ὑποκύνειν. καὶ ὅτι δ' ἀντιπῆν ὁ ἀσθῆς, καὶ ὁ ὁροσκοπῷ καὶ τῷ τῷ ἀσθῆματι καταβῆθι. Quamquam ab horoscopo, non à Sole numerari iubet, item non in xv, sed in qualvis partes Signi horas multiplicari, tamēn utraque methodus multum habet inter se affinitatis, & vetustatem præfert.

v. 7. *quia quæcunque sub hora Ter quinas mundi sex tollunt.*] Lege se tollunt. Iubet ergo binas horas signis attribui. Atqui hanc opinionem furcillis supra exagitauerat. Quæ hæc est leuitas? Bonincontrius agnoscit τὴν sex. hoc est solens traducit sese. Et sane rarum est, quum illi homini aliud boni excidit. *Se tollunt ἀσθῆματι.* Hic plane Bonincontrius est cæcior Tiresia.

v. 8. *Ter quinas Mundi se tollunt fidera partes.*] At ubi sunt illæ superiores censoriæ notæ in eos, qui binas horas signis orientibus tribuunt? ut taceam horas ciuiles veterum inæquales fuisse: At xv gradus Æquinoctialis horam æqualem constituunt.

v. 9. *coniungere & illas.*] — coniungere & illas.

Qua superent Phæbo partes per signa, memento.
Esto homo natus, Sole xvi Tauri obtinente, hora v i i i inæquali. Horis 8 in 15 ductis fiunt signa quatuor. Addo partes xv absolutas, quas perfecit Sol in Tauro, ut præcipit Manilius. Numero igitur à principio Tauri. Numerus definit in xv Virginis, qui erit locus Horoscopi.

v. 11. *Ex hac tricenæ summas.*] Scribe summa. Ex hac summa.

v. 14. *Cum quo confisset numerus.*] Gemblacensis:

Sic supra: Tum quo subsistet numerus consumptus in astro. Recte.
Atque ubi subsisteris, signum dicatur oriri.

v. 15. *Quæ in parte suam summam numerivæ reliquit.*] Qua in partem numerus relinquet suam numerivæ partem. Elegancia profecto digna Bonincontrii auditoribus, quibus persuadebat hæc Latina esse. quid Latina? Satis erat, si aliquo sensu essent. Nobis olim feliciter succurrit legendum *momenve* relinquit. Scriptum fuerat vitiose *numenve*. Sic alibi, — *qui munera summæ imposuit* — perperam pro *munera*, hoc est moneta. Quod Momen apud hunc auctorem creberrime positum sit pro summa & numero, sat suis locis patuit.

v. 16. *Hæc eris exoriens & pars & forma per ignes.*] Distingue.

Hæc eris exoriens & pars, & forma. Per ignes

Continua partes. —

Exoriens

interius pars & forma

Quamvis non

Confiteri.

libi per ignes Com

per ignes, per stellae. I

— quoniam de superne

libi per ignes.]

non quis autem intel

et non infusio mente

nam in hunc locum

per ostendi mus.

1. 17. Continua pa

et suarationia à

et, utroque modo ra

repositi est noctu, n

carodimus, id est

nocturne. Esto aliqui

non born Solis. Ho

com in Themate

repositos antecesso

et decima Leon

et in mentem n

15 E

15

15

15

15

15

Exoriens pars & forma est τὸ ἀποσπασθὲν ζῶδιον, ἢ ἀποσπασθῆσα μοῖρα. Alibi:

Quam tibi nascenari percepto tempore forma

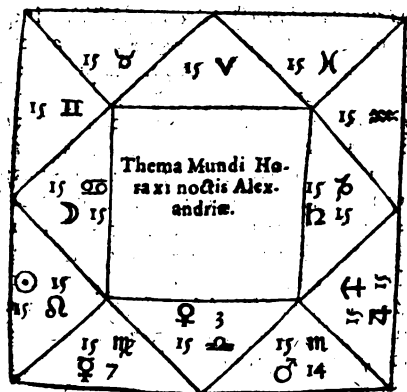
Confiterit. — Sic dixit signa formantia ortus, id est, ἀποσπασθῆσα.

Ibid. *per ignes: Contineat partes.*] Scribe: — *per ignes: Continua partes.* —

Per ignes, per stellas. Infra: — *pariterque orbem vidisse per ignes.* In Sphæra: — *quibus ille superuenit ignis*, id est, Stella.

Ibid. *per ignes.*] Noctu. Nocturnam genituram *πῶς δὲ* docet. Hæc omnia quis antea intelligebat? Nam Bonincontrio ne minima quidem huius loci suspicio mentem perstrinxit. Non magis Latine sciens eius expositionem in hunc locum intellexerit, quam ille locum istum. Nos quid esset *per ignes* ostendimus.

v. 17. *Continua partes.*] Nihil noui dicit. Hodie astronomi putant omnia sua ratiocinia à meridie: veteres Chaldaei, siue Genethliaci ab ortu Solis. utroque modo ratiocinia sunt 24 horar. Si igitur genitura inciderit *per ignes*, id est noctu, non à nocte nouum ratiocinium instituere iubet, sed horas diurnas, id est duodecim horas ab ortu Solis cum horis nocturnis connectere. Esto aliquis natus hora septima noctis. Illa hora erit decimanoa ab ortu Solis. Hoc est, quod vult. Huius autem rei dabimus illustre exemplum in Themate Mundi, quanquam iugatorio ab illis priscis Egyptiæ Matheseos antecessoribus prodito. Ponunt Mundum conditam Sole in quinta decima Leonis posito, hora xi noctis ineunte. Ab ortu Solis ad horam xi ineuntem noctis, putantur horæ absolutæ xxi: quæ in gradus

xv multiplicatæ ex hac methodo fiunt gradus 330. quibus adde à principio Arietis, ad partem 14 Leonis absolutam, gradus 134. Fient omnes gradus 464. Detracto assæ circuli, remanent gradus 104. qui ab initio Arietis putari desinunt in gradum absolutum 14 Canceri. Ergo Horoscopus est in gradu xv ineunte Canceri, vt erat propositum. Itaque non ab ineunte nocte putanda sunt ratiocinia genituræ nocturnæ, sed continuanda cum tempore diurno, vt præcipit Manilius. Nam bene hoc monuit, quanquam, vt diximus, nihil noui edicit. Hoc enim facit, quia ineunte nocte putatur hora prima, non tertiadecima. In hoc Themate recte est apud Firmicum Sol in xv Leonis, non in 13, vt apud Paulum Alexandrinum. vbi legendum è, errore satis proclui.

v. 33. *Natalis mundi.*] *ἀποκατὰ* & infra cæli nascentis hora dicitur. Et risum & stomachum hic moueret illis Bonincontrius, qui nescirent hominem insanire solennia.

v. 26. *Non feret oblitus.*] Nusquam felicius coniectura nobis cessit olim, quam in hoc inquinatissimo loco. Manilius enim scripserat:

Fallere non possit summi fastigia celi

Signifer obliquus: stent fundamenta sub imo:

Stent veri stellarum arcus, verique sub ortus.

Scriptum fuerat *obliquus*. vnde *oblitus* scripsit Librarius. Non, inquit, imponet nobis Signifer propter obliquitatem suam.

v. 27. *verique sub ortus*] coniunctim legendum:
— *verique sub ortus*. Suboriri τὸ δυνάει dicit.

Ibid. *stent fundamenta sub imo.*] *ἀπὸ κοινῶς* τὸ VT. Vt, inquit, neque Signifer obliquitate sua veram regionem τὸ μὲν ἀρχὴν αὐτῶν & vt τὸ ἀρχὴν μὲν ἀρχὴν sibi constet, constet etiam τὸ δυνάει. Itaque vero Horoscopo prehensio, reliqui tres cardines constabunt.

v. 28. *Dena quod in proprias.*] Perspicue legendum *Denique vi in proprias*. Hæc etiam lectio imposuit Bonincontrio, vt de denis Signis nugaretur. Caueant studiosi ab illius interpretis inscitia: quam non exprobro homini, sed illam metuo parum cautis adolescentibus. Et præterea sæculum suum, & multa alia tam eum ab insectatione tutum præstant, quam inscitia conuincerent, qui tali interpreti assensionem adhiberent.

Hactenus Manilius magnis molitionibus horoscopi sui methodum eruit: cuius nos exemplum quoque dabimus, si quidem prius, quod antea nos polliceri meminimus, præcepta doctrinæ Manilianæ, & quidem eo fere ordine, quo ipse docuit, collegerimus.

NOTA IN SECV

PRÆCE

I. DODECATEMOR.

Partem decem Signi

liber omnia signa, in

ter numerus, ibi est D

Quatuorque in p

Confiteri.

II. LITER. Partem

que, initio, vt antea

Non enim tri

habetur differe

II. DODECAT

te quatuordecim

as numeros

quo Luna fue

et aliud:

proxima tri

III. DODEC

parte Signi

graduum gra

propolita: lec

In quo Plar

memorior

IV. SORTEM

Distantiam S

Signorum

harm: per i

Tunc si

V.

Distantia

Relic

Arq

PRÆCEPTA DOCTRINÆ
MANILIANÆ.

I. DODECATEMORION SIGNI AVT PLANETÆ INVENIRE.

Partem datam Signi, in quo Planeta fuerit, duc duodecies. Tricenas distribue in omnia signa, initio ducto ab eo, in quo Sol fuerit. In quo Signo definit numerus, ibi est Dodecatemorion Signi aut Planetæ: per illud:

*Quacunque in parti nascentum tempore Luna
Constituerit. — 51. 23.*

ALITER. Partem datam Signi per $2\frac{1}{2}$ diuide. Numeros in Signa distribue, initio, vt antea, facto ab eo Signo, in quo Sol fuerit: per illud:

*Nam quum tricenas per partes fidera consent,
Rursus bisseis numerus diducitur omni. 50. 26.*

II. DODECATEMORION LVNÆ PER POSTERIOREM
MODVM INDAGARE.

Vide quot tricenarios Luna distet à Sole. Omnibus tricenariis deductis, reliquos numeros per $2\frac{1}{2}$ diuisos distribue in Signa, initio facto ab eo Signo, in quo Luna fuerit. Vbi consistet numerus, ibi est Dodecatemorion Lunæ: per illud:

Proxima tricenas partes sententia ducis. 51. 28.

III. DODECATEMORION DODECATEMORII INVENIRE.

A parte Signi data numera deinceps gradus semisses quinque. Primum dimidium gradum da ei Planetæ, in cuius terminum inciderit pars Signi proposita: secundum dimidium gradum sequenti Planetæ: & ita deinceps. In quo Planeta quintus dimidius gradus consistet, in eius finibus est Dodecatemorion Dodecatemorii.

IV. SORTEM FORTVNÆ IN DIVRNA GENITVRA INDAGARE.

Distantiam Solis à Luna numera incipiens ab Horoscopo per consequentiam Signorum. Vbi consistet numerus, ibi est Sors Fortunæ in genitura diurna: per illud:

Tunc si forte dies nascentem exceperit alma. 65. 3.

V. SORTEM FORTVNÆ IN NOCTVRNA
GENITVRA INVENIRE.

Distantiam Lunæ ad Solem numera incipiens ab Horoscopo per antecedentia. Reliqua vt supra: per illud:

At quum obducta nigris nox orbem texeris alu. 65. 10.

VI. HO-

VL. HORARIOVUM TEMPORVM ASCENSIONALIVM
EXCESSVM INVENIRE.

Accipe trientem sextæ partis differentię maximi & minimi arcus diurni horarii: per illud:

Quod discrimen eris, per tri id diuide partis. 70.2.

VII. ASCENSIONVM SIGNORVM HORARIÆ
TEMPORA COLLIGERE.

Habeas excessum per antecedens. Abiice à sextante minimi arcus diurni. Ipsa est ascensio Arietis. Deinde per adiectionem excessus, habebis ascensiones horarias reliquorum quinque ad inñium Libræ: per illud:

Tertius ut accedat Geminus, quæ tempora Tauro Vinciat. — 70.3.

VIII. EXCESSVM STADIASMI ANAPHORICI INVENIRE.

Numerum stadiasmi seca in rationem maximæ & minimæ diei. Triens sextæ partis differentię vtriusque rationis est excessus stadiasmi anaphorici: per illud:

Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa. 70.24.

IX. STADIASMV M ASCENSIONVM COLLIGERE.

Excessum per antecedens repertum abiice à sexta parte numeri minimæ diei respondentis. Is erit stadiasmus Arietis. In reliquis perge per adiectionem excessus, vt in horariis temporibus ascensionum: per illud:

Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem. 70.14.

X. INCREMENTVM DIERVM COLLIGERE
IN QVADRANTE HIBERNO.

Sextam partem differentię minimæ & æquinoctialis diei adice diei minimæ. Aggregatum est tempus horarium finis Capricorni. Tempori Capricorni adice tertiam partem eiusdem differentię. Aggregatur tempus horarium finis Aquarii. Cui rursus adiciatur dimidium differentię. Aggregabitur finis Piscium: per illud:

Principio capienda tibi est mensura diei. 71.12.

XI. INCREMENTA DIERVM COLLIGERE
IN QVADRANTE VERNO.

Aggregato finis Piscium adde rursus dimidium differentię pro tempore horario finis Arietis. Tempori horario Arietis adde trientem differentię pro fine Tauri. Denique aggregato Tauri adice sextantem differentię. Colligitur tempus horarium finis Geminorum: per illud:

Namque Aries totidem deducit noctibus horas. 71.32.

XII. DE-

XII. DECREMENTA DIERVM COLLIGERE
IN QVADRANTE ÆSTIVO.

De tempore horario finis Geminorum detrahe sextantem differentię pro tempore horario finis Cancrī. De tempore horario Cancrī detrahe trientem differentię pro tempore finis Leonis. Denique de tempore horario finis Leonis detrahe dimidium differentię pro tempore horario finis Virginis: per illud:

Rursus & incipiunt propria de sorte diebus Cedere. 72. 4.

XIII. DECREMENTA DIERVM COLLIGERA
IN QVADRANTE AVTVMNALI.

Tempori horario finis Virginis detrahe dimidium differentię pro tempore horario finis Librę. Tempori horario Librę detrahe trientem differentię pro tempore finis Scorpī. Tempori Scorpī detrahe sextantem differentię pro tempore horario finis Sagittarij: per idem.

XIV. DATA HORA GENITVRÆ HOROSCOPIVM
INDAGARE.

Ab horis absolutis abiice ascensiones signorum per VII Præceptum collectas, quantum opus erit, initio à loco Solis facto. Vbi numerus consistet, ibi est Horoscopus: per illud:

— *quum liceat certis surgentia signa*

Ducere temporibus. — 73. 31.

XV. HOROSCOPIVM PER MODVM ACYRTARVM
GENETHLIACORVM INVENIRE.

Horis datis in xv ductis adiice gradus, quos Sol peregit in Signo, siquidem in principio Signi non fuerit. Summam graduum aggregatam computa à principio Signi. Vbi consistet numerus, ibi est Horoscopus Genethliacorum Æruficatorum: per illud:

Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum. 74. 2.

JOSEPHI SCALIGERI

CANON ASCENSIONALIS AD ELEVATIONEM

GRADVVM QVADRAGINTA QVATVOR.

GRADUUM QVADRA

H	V		m		n		l		T		om		m		n		m		n		
	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II
1	0	2	10	0	2	10	0	3	38	0	4	22	0	5	6	0	5	50			
2	0	4	20	0	5	48	0	7	16	0	8	44	0	10	12	0	1	40			
3	0	6	30	0	8	42	0	10	54	0	13	16	0	15	18	0	17	30			
4	0	8	40	0	11	36	0	14	32	0	17	28	0	20	24	0	23	20			
5	0	10		0	14	30	0	18	10	0	21	50	0	25	30	0	29	10			
6	0	13		0	17	24	0	21	48	0	26	12	0	30	36	0	35	0			
7	0	15	10	0	20	18	0	25	26	0	30	34	0	35	42	0	40	50			
8	0	17	20	0	23	12	0	29	4	0	34	56	0	40	48	0	46	40			
9	0	19	30	0	26	6	0	32	42	0	39	18	0	45	54	0	53	30			
10	0	21	40	0	29	0	0	36	20	0	43	40	0	51	0	0	58	20			
11	0	23	50	0	31	54	0	39	58	0	48	2	0	56	6	1	4	10			
12	0	25		0	34	48	0	43	36	0	52	24	1	1	12	1	10	0			
13	0	28	10	0	37	42	0	47	14	0	56	40	1	6	18	1	15	50			
14	0	30	20	0	40	36	0	50	52	1	1	8	1	11	24	1	21	40			
15	0	32	30	0	43	30	0	54	30	1	5	30	1	16	30	1	27	30			
16	0	34	40	0	46	24	0	58	8	1	9	52	1	21	36	1	33	20			
17	0	36	50	0	49	18	1	1	46	1	14	14	1	26	42	1	39	10			
18	0	39		0	52	12	1	5	24	1	18	36	1	31	48	1	45	0			
19	0	41	10	0	57	6	1	9	21	1	22	58	1	36	54	1	50	50			
20	1	43	20	1	0	0	1	12	40	1	27	20	1	42	0	1	56	40			
21	0	45	30	1	2	54	1	16	18	1	31	42	1	47	6	2	2	30			
22	0	47	40	1	7	48	1	19	56	1	36	41	1	52	12	2	8	20			
23	0	49	50	1	8	42	1	23	34	1	40	26	1	57	18	2	14	10			
24	0	52		1	11	36	1	27	12	1	44	48	2	2	24	2	20	0			
25	0	54	10	1	14	30	1	30	50	1	49	10	2	7	30	2	25	50			
26	0	56	20	1	17	24	1	24	28	1	53	32	2	12	36	2	31	40			
27	0	58	30	1	20	18	1	38	6	1	57	54	2	17	42	2	37	30			
28	1	0	40	1	23	12	1	41	44	2	2	16	2	22	48	2	43	20			
29	1	2	50	1	26	6	1	45	22	4	6	38	2	27	54	2	49	10			
30	1	5	0	1	27	0	1	49	0	2	11	0	2	33	0	2	55	0			

CANON

CANON HORARIVS
AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

| | Arcus diurnus
Manilianus. | | Hora inæqua-
lis siue civilis. | | Arcus diur-
nus castigat-
us. | |
|---|------------------------------|----|-----------------------------------|-------|-------------------------------------|----|
| | Horæ æquin. | | Horæ æquin. | | Horæ æquin. | |
| | I | | I | II | I | |
| ♂ | 9 | 15 | 0 | 46 15 | 9 | 14 |
| ☿ | 10 | 21 | 0 | 51 45 | 10 | 30 |
| ♂ | 12 | 0 | 1 | 0 0 | 12 | 0 |
| ♂ | 13 | 39 | 1 | 8 15 | 13 | 30 |
| ♂ | 14 | 45 | 1 | 13 45 | 14 | 46 |
| ♂ | 15 | 18 | 1 | 16 30 | 15 | 18 |
| ♂ | 14 | 45 | 1 | 13 45 | 14 | 46 |
| ♂ | 13 | 39 | 1 | 8 15 | 13 | 30 |
| ♂ | 12 | 0 | 1 | 0 0 | 12 | 0 |
| ♂ | 10 | 21 | 0 | 51 45 | 10 | 30 |
| ♂ | 9 | 15 | 0 | 46 15 | 9 | 14 |
| ♂ | 8 | 42 | 0 | 43 30 | 8 | 42 |

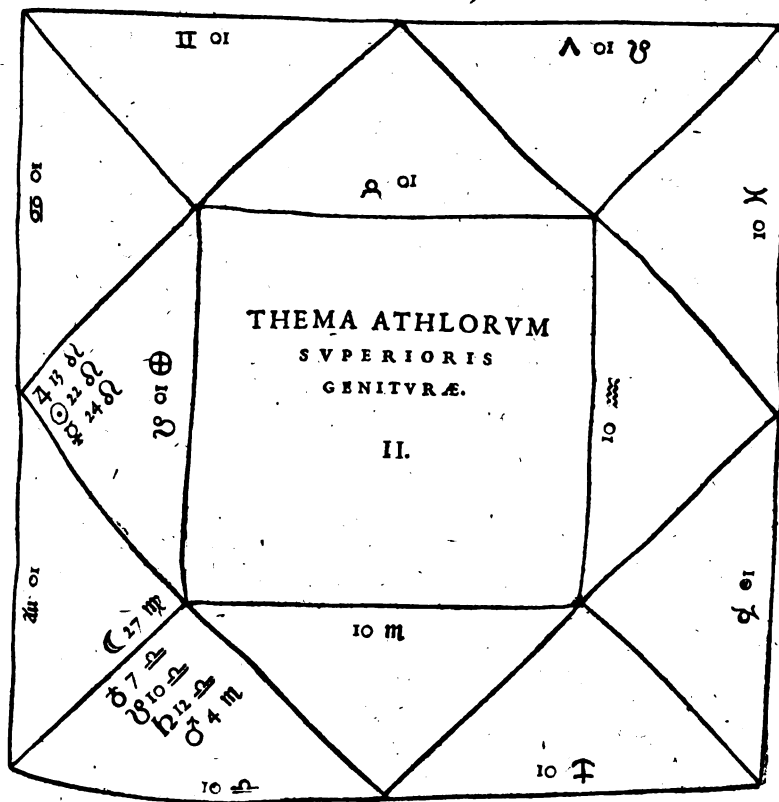
TABELLA ANAPHORICORVM TEMPORVM
AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

ASCENSIONES MANILIANÆ						ASCENSIONES CASTIGATÆ.					
	Grad.	I	Hor.	I	Tricesima		Grad.	I	Hor.	I	Tricesima
					I II					I II	III
♂	16	15	1	5	2 10	♂	16	34	1	6 16	2 12 32
☿	21	45	1	27	2 54	☿	20	2	1	21 28	2 42 56
♂	27	15	1	49	3 30	♂	28	14	2	52 56	3 45 52
♂	32	45	2	11	4 22	♂	36	13	2	24 52	4 49 44
♂	38	14	2	33	5 6	♂	39	23	2	37 32	5 15 4
♂	43	45	2	55	5 50	♂	39	14	2	36 56	5 13 52

II 01

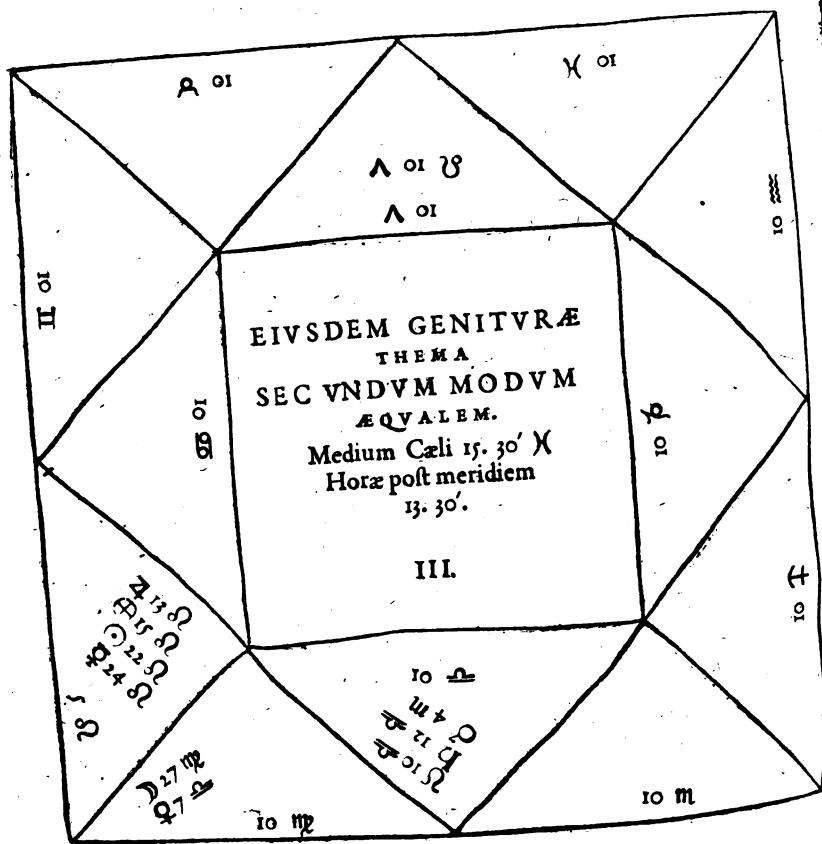
29 01 01

6.1.11
8.7.12
28.10.12
12.11

Hh 3

EIVSDEM

THEMA

NOTE IN SECV

A 71

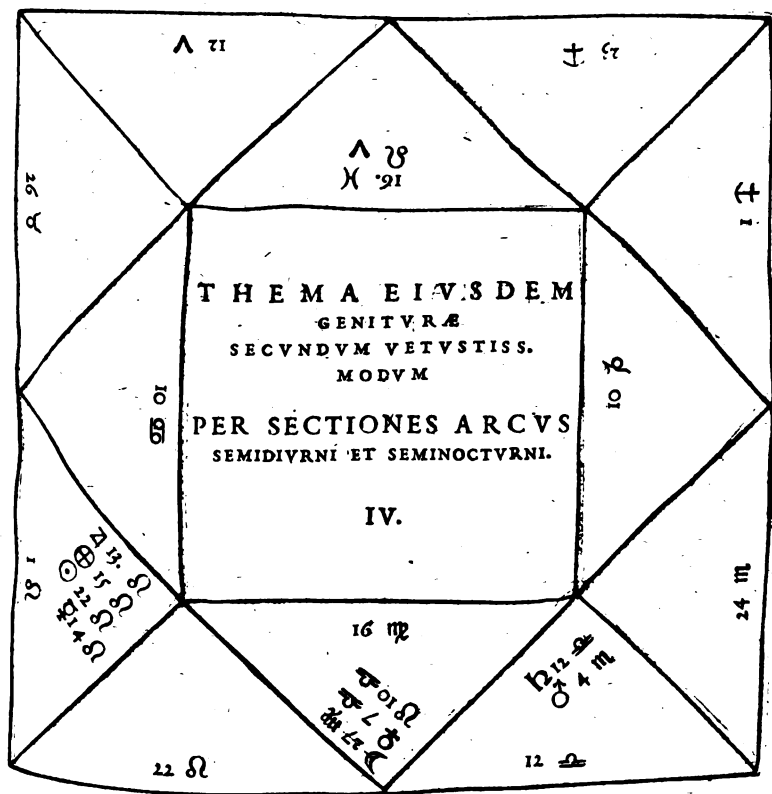
T

or

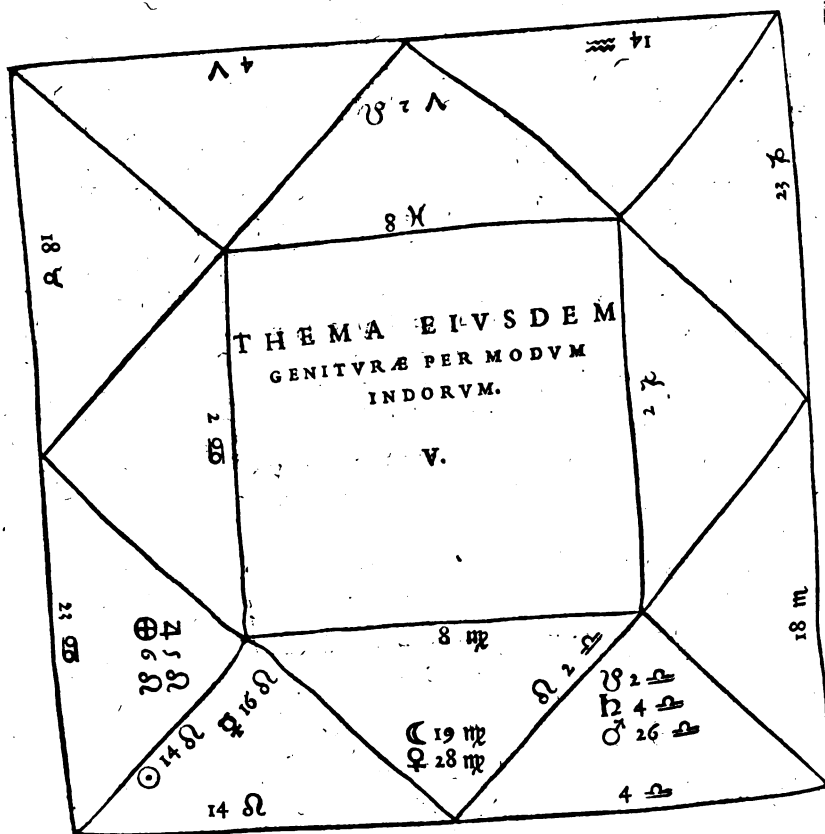
B

P

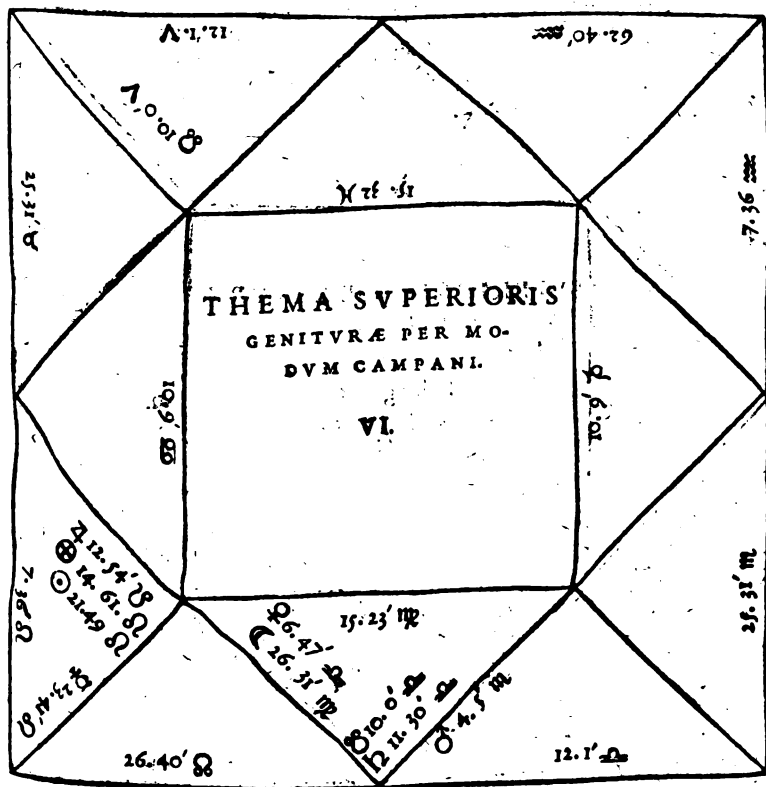
233

THEMA

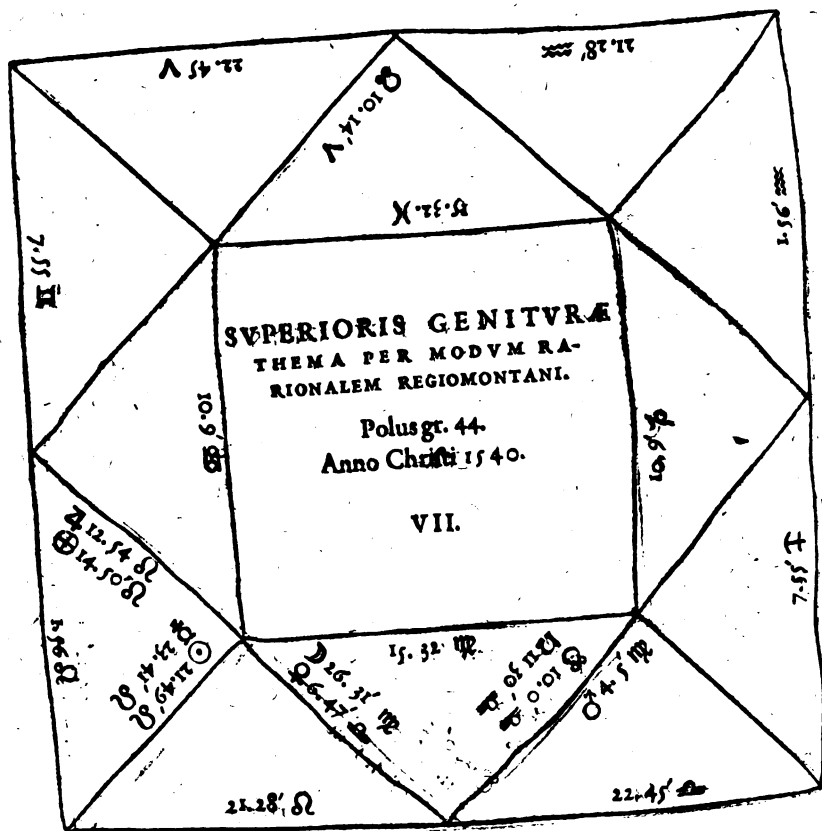

THEMA

ii

SVPE

DVODE-

nilio mentio. Sed nos ideo apposuiamus, vt & suis horariis temporibus responderent, & cum castigatis gradibus comparari possent. Rursum per præcepta x, xi, xii, xiii, Canon horarius fiat triplici versu. in primo esto arcus diurnus methodi Manilianæ. In secundo duodecima arcus, siue hora temporaria, vel civilis. In tertio arcus diurnus castigatus respondens principio Signi, cui è regione oppositus est. Arcum vero horarium nocturnum si quis volet, accipiat Signi oppositi arcum diurnum, vt & mediocriter docti sciunt. Exemplum: Arcus diurnus Leonis est 13, 39. oppositi signi arcus diurnus, nempe Aquarii, est 10, 21, qui erit arcus nocturnus Leonis. Et vicissim arcus diurnus Leonis est arcus nocturnus Aquarii. Vel aliter: arcus diurnus Leonis 13, 39 de 24 deductus relinquit arcum nocturnum Leonis 10, 21 æqualem arcui diurno Aquarii Signi Leoni oppositi. Quod autem integro Dodecatemorio vnum tantum arcum horarium attribuerimus, quum per singulos tamen dies varient horaria momenta, id fecimus ex ipsius Manilii præscripto, qui illos veteres sequutus horas per Dodecatemoria, non per singulos dies variare credebant. Ideo in Calendariis notabant, illo mense umbra est tot pedum, mensis tot horarum. vt habes in Calendariis rusticis Romanis, & apud Palladium. Sic etiam, vt alibi tetigimus, solstitium per totum Cancrum, Bruinam per totum Capricornum committi putabant. Et quia inuidia propter illam animaduersionem olim vapulauius, ne iterum nobis idem contingat, de horario arcu idem monere visum est, si modo istis mathematicis hoc satisfacere potest. Denique construatur Canon ex tricesima temporum ascensionum, sextuplici versu, vt Canon indicat, cum linea graduum triginta: quos reticuit Manilius, quia vulgo notum erat gradus singulos respondere tricesimæ unicuique, cui appositæ erant. His ita constitutis, esto quidam natus in dato climate 44 graduum, hora nocturna temporaria 7^h fere, Sole in 22° δ posito. In Canone horario arcus diurnus Leonis est hor. 13. 39. Nocturnus igitur, per ea, quæ demonstrata, erit 10. 21. Hora ~~æquæ~~ respondet hor. æquinoctialibus 6. 45. 39. Igitur horæ ~~æquæ~~ 7^h respondebunt horis æquinoctialibus 6. 45. 39. cum quibus si componatur arcus diurnus 13. 39, fient horæ 20. 22. 39: quibus denique adice ex Canone ascensionali tricesimas collectas respondentes gradui 21, δ , quem iam Sol peregit. nempe hor. 1. 47. 6. Fiet omne tempus ab ortu Solis, ad tempus genituræ propositæ, horarum æquinoctialium 22. 9'. 45". id est 22. 10' fere. Iam ab initio Leonis, in quo Sol est, numerata omnia tempora horaria ascensionum, donec aut numerum propositum consummaueris, aut proxime minorem adeptus fueris. Ab ascensione igitur Leonis hor. 2. 33. 0", ad initium Cancræ, constanter horæ 21. 49. quæ deductæ de hor. 22. 10', relinquunt hor. 0. 20', post ascensionem Geminorum

rum. Ergo pertinent ad Cancrum. Ideo quæro o. 20, aut proxime maiorem numerum in area Canonis, sub nota Cancrī. Et occurrunt o. 21. 50" è regione gradus v. Aio igitur horoscopus esse in quinto gradu Cancrī, per xiiii Præceptum. Itaque à simili parte reliquorum Signorum sequentes *πρὸς* Thematis instituentur. Nam modum inæqualem adhuc non norant: quum ipse Manilius Thema Sortis Fortunæ per similes Signorum partes construi præcipiat. Instituto Themate, reliqua præcepta *ἡδὲ δὲ* licet. Luna est in 27 η. Ergo Dodecatemorion Lunæ est in 24 *α* per i Præceptum. Ita de reliquorum Planetarum Dodecatemoriis. Rursus Dodecatemorion Lunæ, per posteriore in modum, est in 18 *α*, per i i Præceptum. Horoscopus est in termino, siue finibus Martis, utpote in quinto gradu Cancrī. Ergo eius Dodecatemorion Dodecatemorii cadet in fines Lunæ in diuidia parte gradus xii Cancrī: hoc est in 11. 30'. 69, per i i i Præceptum. Denique per v Præceptum, Sors Fortunæ deprehenditur in 9. 42'. siue in 10 δ. Itaque eodem modo aliud Thema instituetur, quod Athlorum vocatur, cuius Horoscopus est Sors Fortunæ. Ex quo poteris sententiam eorum refellere, qui ubi Manilius *ἀπὸ τῆς ἀθλητικῆς ἡ ἀθλῶν* agit, ipsi putarunt de themate genituræ intelligendum. Atqui tantum discrepat thema Athlorum à themate natalicio, quantum Horologium ab Analemmate. Nam Thema genituræ instituebatur quidem ad apotelesmata & *κρίσις* hominis nati, sed præcipue ad Sortem Fortunæ indagandam. At ex Themate Athlorum omnis doctrina apotelesmatum pendeat. Hæc est methodus Horoscopi illorum Veterum, quæ castigabat imperitiam Eruscorum Genethliacorum, qui eodem quidem modo Horoscopus eruebant, sed bimas horas singulis signis attribuebant. Vt illam delirationem confutauit hic modus, quo vititur Manilius, ita ipse castigatione indigebat. Vt enim aliataceam, in dato tempore & hora genituræ Cancer Signum horoscopus est *ἡ ἀφ' ὧν ὁ ὥριος*. Nam τὰ ἀφ' ὧν ὁ ὥριος dicuntur, ut alibi monemus, & satis vulgatum est, Signa sex à principio Arietis, ad principium Libræ. Reliqua vocantur *καὶ ἀπ' ὧν*. Quum igitur Signum horoscopus fuerit *ἡ ἀφ' ὧν ὁ ὥριος* quadrans *ἀπ' ἡλίου*, hoc est interuallum à medio cælo, ad Horoscopus, est maior nonaginta gradibus. hoc est, signum horoscopus est quintum à signo culminante. Contra minor est nonaginta gradibus, si fuerit *ἡ ἀφ' ὧν ὁ ὥριος*. hoc est, signum horoscopus tertium est à culminante. Ergo, quum Horoscopus huius genituræ in signum, quod est *ἡ ἀφ' ὧν ὁ ὥριος*, incidit, τὸ τεταρτημειον *ἀπ' ἡλίου* est maius 90 gradibus, quod verum est. Culminabit enim x gradus Piscium in data elevatione, oriente quinta Cancrī. Ergo Tetrans *ἀπ' ἡλίου* erit graduum 115, hoc est horarum 7. 40'. Atqui si ex Canone ascensionali putare velimus totidem horas, & scrupula à decima Piscium, numerus desinet in 5 δ. Ergo Horoscopus esset in signo sexto à

medio celo, quum tamen quantum signum tantummodo à culminante possit esse. quod est ridiculum. Quum enim decima pars Piscium culminet, numeros nonæ parti exacte Piscium respondentes, hoc est 16.30', abice à tota ascensione Piscium 1.5'. & reliquum coniunge cum ascensionibus Arietis, Tauri, Geminorum, Canceri: compones horas 7.17'.30". quæ deductæ de horis 7.40', relinquunt horas 0.22'.30". E regione v grad. Leonis habes proxime maiorem 0.25.30". Ergo, vt diximus, horoscopus erit in v Leonis, non Canceri. Multa eiusmodi absurda istius methodi notare possim. Hoc vnum exemplum suffecerit, vt ostendamus non sine causa à priscis damnatam: qui prius ascensionem rectam medii cali collegerunt, & nonaginta gradibus ad ascensionem rectam adiectis, aggregatum ad Canonem climatis contulerunt, & ei gradum Eclipticæ respondentem pro parte ascendente assumpserunt. reliquas domos simili gradu Signorum terminarunt, qui est omnium vetustissimus modus, quo & Arabes hætenus vtuntur, diciturque à nostris modus æqualis: cuius exemplum habes in tertia figura. Eo modo vtuntur Firmicus, & Paulus Alexandrinus, & secundum aliquos, quibus nos quoque assentimur, Ptolemæus: quod colligitur ex iis, quæ de Apheticis locis dixit: *τοῦτο δὲ τοῖνυν ἀφ' ἑκείνης τῆς πορείας, τὸ πρὸς τὸ ἀποσκόπων δὲ τὴν κατὰ μέγεθος τὴν αἰῶνα πορείαν ὅτι περὶ τὴν αἰῶνα πορείαν ὅτι περὶ τὴν αἰῶνα πορείαν ὅτι περὶ τὴν αἰῶνα πορείαν*. Hoc certe non fieret, nisi omnes domus essent tricenarium graduum. & quicquid ad hoc conuellendum adferunt docti, non dicam falsum, sed ineptum est. Etiam interpretes ipsius Ptolemæi ea adfert, quæ ne ipse quidem intelligebat. Quid mirum Ptolemæum hoc modo vsum, qui sit omnium post illum Manilianum vetustissimus? Successit illi & ipse quoque vetustissimus, qui sit per trientes arcus semidiurni, & seminocturni, qui est primus modus inæqualitatis. Hoc etiam quidam Arabum vtuntur, qui maximam partem harum nugarum non à suis, sed à Græcis habent. Etiam Sapiens Aben Ezra Iudeus ait Ptolemæum hoc vsum: quod omnino necessarium, siquidem non vsum est modo æquali. Nullus enim modus inæqualitatis antiquior isto. cuius exemplum habes in quarta figura. Ab eo modo minuunt Indi octo gradus tam in domuum initis, quam in locis Planetarum, vt habes in quinta figura. Quemadmodum enim illi veteres prius Thema genituræ construebant, deinde Thema Achlorum: ita etiam Indi prius Thema genituræ per illum modum disponunt; deinde aliud thema adiiciunt, de minutis, vt diximus, octonis gradibus ex singulis domibus, & locis Planetarum. Hunc modum confutauit primus Campanus, alio instituto, cuius exemplum damus in sexta figura. Eum Regiomontanus profligauit, nouo excogitato, quem rationalem vocauit, eo quod, si Diis placet, vult Ptolemæum vsum fuisse. Tres isti modi in cardinibus consentiunt, in domorum metatione valde discrepant. Campanus

nus circulos positionis per æquales sectiones maximi circuli verticalis, Re-
giomontanus per sectiones Æquinoctialis traiecit. Habes quoque exem-
plum modi Rationalis in septima figura, cum themate Athlorum in octaua,
per eundem modum. Hactenus candide Lector, quæ Manilius de Horo-
scopo sensit: cuius rei vestigia nulla olim extabant in eius carmine, hodieq;
adeo obscura sunt, vt nisi à nobis indicata essent, gloriosis, qui dicunt nos
Manilium tractare non debuiss, desperandum fuerit ea inuenire posse. In
prima figura adsumpsimus tempus genitura: horam inæqualem $1\frac{2}{3}$ post me-
diam noctem, hoc est hor. æquinoct. 1. 31. 48. Idque fecimus commodita-
tis causa, quum verum tempus fuerit hor. 1. 30, quod sequimur in reli-
quis exemplis. Nisi hoc monuiss, fortasse hoc futurum erat argumen-
tum alicuius monstri in nos edendi.

v. 29. *Nunc sua reddentur.*] Hic prænotabatur lemma in Gemblacensi:
CVIVS SIGNI QVISQVE ANNVS AVT MENSIS AVT LIES AVT HORÆ
SINT. Quod non male conceptum est. Agit enim Manilius hic de duodecim
annis Dodecaeteridos Chaldaicæ, id est Genethliacæ, cuius quanquam men-
tio extat apud Censorinum, tamen hactenus omnibus ignoratam nos primi
omnium patefecimus ex Arabum scriptis, in libro secundo de Emendatione
temporum. Chaldaei habent generalem & omnium communem, qualem
in illo libro produximus. Sed & aliam habent priuatarum geniturarum pec-
uliazem, cuius primus annus init ab eo Signo, in quo Sol est tempore ge-
nitura: quanquam alii non ab eo Signo, in quo Sol fuerit, eam instituebant,
sed ab eo, in quod Horoscopus inciderit. vtriusque sectæ meminit noster:
& prius illius, quæ incipit ab eo signo, in quo Sol fuit tempore genitura:
Itaque si Sol, verbi gratia, fuerit in Leone, primus annus erit Leonis, secun-
dus Virginis, tertius Libra: & ita deinceps.

v. 30. *Quæ diuisa etiam.*] Diuiduntur in proprios annos singula, vt pri-
mus annus sit Arietis, secundus Tauri: & sic consequenter.

v. 33. *Primus erit signi.*] Primus annus Dodecaeteridos Genethliacæ
erit cognominis eius signi, in quo Sol fulserit. Aliquis natus est Sole in Leo-
ne posito. eius Dodecaeteridos genethliacæ annus primus erit Leonis, se-
cundus Virginis, tertius Libra: & sic deinceps.

Pag 75. v. 1. *Annus quod lustrans.*] Sol est *χρονόμετρος* annuus, Luna
mensstruus, Horoscopus diurnus, Planeta horarius. Anni igitur ductus ad
Solem pertinet, vt mensis ad Lunam, diei ad Horoscopus, Planetæ ad
horam.

v. 2. *Proximus atque illi.*] Lege:

Proximus, atque alii subeuntia signa sequuntur.

Proximus annus, id est secundus sequitur secundum signum, alii deinceps.

sub.

JOSEPHI SCALIGERI
DODECAETERIS GENETHLIACA.

MENSES DODECAETERIDOS.												
ANNI DODECAETERIDOS	V	♄	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♄	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂
	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂	♂

subeuntia signa ordine. Quanta caligine hæc antea obducta erant: Quotusquisque horum, qui nobis interdicebant Manilio, vel minimum quidque horum odorabatur? Ergo continuantur ita duodecim anni, donec ad primum signum peruentum fuerit, vnde prius exeperat Dodæcaeteris. Primum enim anno primum signum est V, duodecimum X. duodecimo anno, primum X, duodecimum ☿. Quia igitur primum signum anni duodecimi est ultimum Signiferi, necesse est sequentis anni primum signum, sit etiam primum Signiferi, & ideo ad caput nonæ Dodæcaeteridos reuersio fiat. infra etiam meminit:

— & exaltis bis sextiam Solibus annus.

Orpheus scripserat etiam poema Ὀρφεὺς ἑρμῆτι, cui titulus Ὀρφεὺς ἑρμῆτι. Ex illis hoc apotelesma citant Grammatici:

ἔστι δ' αὖτις ἀνὴρ ἢ κοίτην, ἢ τὴν ἐστὶν, ἢ βασιλῆος, ὅς τῃ μὲν ἐστὶν ἐστὶν ἑστὶν αἰτῶν.

Pronunciat enim tanquam Astronomus de quodam, qui illo anno Dodæcaeteridos, in illo Signo, & illa constellatione nasceretur, fore regem, principem, aut summum virum. Recte autem Manilius de temporum nati ratione subiicit post Horoscopi doctrinam. Nam Horoscopi methodum & ordine & potentia sequitur temporum locus, ὁ δὲ χρόνος τῶν. Ptolemæus: ἔστι δ' αὖτις ἀνὴρ ἢ κοίτην, ἢ τὴν ἐστὶν, ἢ βασιλῆος, ὅς τῃ μὲν ἐστὶν ἐστὶν αἰτῶν. Sunt autem duo, ὁ δὲ χρόνος ζῶντος, ὁ δὲ αἰτῶντος. In priore queritur quot annos victurus sit natus in a

e hinc quot annos, quod
 v. 1. hinc de hinc, hoc
 v. 2. hinc de hinc, hoc
 v. 3. hinc de hinc, hoc
 v. 4. hinc de hinc, hoc
 v. 5. hinc de hinc, hoc
 v. 6. hinc de hinc, hoc
 v. 7. hinc de hinc, hoc
 v. 8. hinc de hinc, hoc
 v. 9. hinc de hinc, hoc
 v. 10. hinc de hinc, hoc
 v. 11. hinc de hinc, hoc
 v. 12. hinc de hinc, hoc
 v. 13. hinc de hinc, hoc
 v. 14. hinc de hinc, hoc
 v. 15. hinc de hinc, hoc
 v. 16. hinc de hinc, hoc
 v. 17. hinc de hinc, hoc
 v. 18. hinc de hinc, hoc
 v. 19. hinc de hinc, hoc
 v. 20. hinc de hinc, hoc
 v. 21. hinc de hinc, hoc
 v. 22. hinc de hinc, hoc
 v. 23. hinc de hinc, hoc
 v. 24. hinc de hinc, hoc
 v. 25. hinc de hinc, hoc
 v. 26. hinc de hinc, hoc
 v. 27. hinc de hinc, hoc
 v. 28. hinc de hinc, hoc
 v. 29. hinc de hinc, hoc
 v. 30. hinc de hinc, hoc
 v. 31. hinc de hinc, hoc
 v. 32. hinc de hinc, hoc
 v. 33. hinc de hinc, hoc
 v. 34. hinc de hinc, hoc
 v. 35. hinc de hinc, hoc
 v. 36. hinc de hinc, hoc
 v. 37. hinc de hinc, hoc
 v. 38. hinc de hinc, hoc
 v. 39. hinc de hinc, hoc
 v. 40. hinc de hinc, hoc
 v. 41. hinc de hinc, hoc
 v. 42. hinc de hinc, hoc
 v. 43. hinc de hinc, hoc
 v. 44. hinc de hinc, hoc
 v. 45. hinc de hinc, hoc
 v. 46. hinc de hinc, hoc
 v. 47. hinc de hinc, hoc
 v. 48. hinc de hinc, hoc
 v. 49. hinc de hinc, hoc
 v. 50. hinc de hinc, hoc
 v. 51. hinc de hinc, hoc
 v. 52. hinc de hinc, hoc
 v. 53. hinc de hinc, hoc
 v. 54. hinc de hinc, hoc
 v. 55. hinc de hinc, hoc
 v. 56. hinc de hinc, hoc
 v. 57. hinc de hinc, hoc
 v. 58. hinc de hinc, hoc
 v. 59. hinc de hinc, hoc
 v. 60. hinc de hinc, hoc
 v. 61. hinc de hinc, hoc
 v. 62. hinc de hinc, hoc
 v. 63. hinc de hinc, hoc
 v. 64. hinc de hinc, hoc
 v. 65. hinc de hinc, hoc
 v. 66. hinc de hinc, hoc
 v. 67. hinc de hinc, hoc
 v. 68. hinc de hinc, hoc
 v. 69. hinc de hinc, hoc
 v. 70. hinc de hinc, hoc
 v. 71. hinc de hinc, hoc
 v. 72. hinc de hinc, hoc
 v. 73. hinc de hinc, hoc
 v. 74. hinc de hinc, hoc
 v. 75. hinc de hinc, hoc
 v. 76. hinc de hinc, hoc
 v. 77. hinc de hinc, hoc
 v. 78. hinc de hinc, hoc
 v. 79. hinc de hinc, hoc
 v. 80. hinc de hinc, hoc
 v. 81. hinc de hinc, hoc
 v. 82. hinc de hinc, hoc
 v. 83. hinc de hinc, hoc
 v. 84. hinc de hinc, hoc
 v. 85. hinc de hinc, hoc
 v. 86. hinc de hinc, hoc
 v. 87. hinc de hinc, hoc
 v. 88. hinc de hinc, hoc
 v. 89. hinc de hinc, hoc
 v. 90. hinc de hinc, hoc
 v. 91. hinc de hinc, hoc
 v. 92. hinc de hinc, hoc
 v. 93. hinc de hinc, hoc
 v. 94. hinc de hinc, hoc
 v. 95. hinc de hinc, hoc
 v. 96. hinc de hinc, hoc
 v. 97. hinc de hinc, hoc
 v. 98. hinc de hinc, hoc
 v. 99. hinc de hinc, hoc
 v. 100. hinc de hinc, hoc

in altero quot annos, quot menses, dies, horas. Nam $\chi\rho\sigma\tau\upsilon$ nomine intelligitur $\eta\lambda\lambda\alpha\eta\ \pi\epsilon\lambda\epsilon\delta\omicron\varsigma$, hoc est annus, & ut Manilius loquitur, Solis Iustrum. Prolemaus: $\chi\rho\sigma\tau\upsilon\ \&\ \delta\iota\delta\iota\varsigma\ \circ\ \tau\omicron\upsilon\tau\omicron\ \&\ \epsilon\pi\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \kappa\epsilon\tau\alpha\lambda\alpha\mu\beta\alpha\tau\omicron\varsigma$, $\delta\omega\delta\epsilon\mu\epsilon\iota\ \&\ \kappa\alpha\iota\ \circ\ \epsilon\lambda\alpha\phi\tau\omicron\varsigma\ \tau\epsilon\tau\alpha\ \mu\eta\sigma\epsilon\varsigma\ \epsilon\iota\sigma\iota$, $\kappa\alpha\iota\ \eta\mu\epsilon\tau\alpha\varsigma$, $\&\ \&\ \epsilon\tau\epsilon\alpha$. Ita anni, mensis, diei horæ ratio venit in horoscopus. Atque hic quidem recte à Manilio seruatur. Omnis tamen $\chi\rho\sigma\tau\upsilon\ \pi\epsilon\sigma\chi\mu\alpha\tau\iota\alpha$ sine locis apheticis inutilis ac manca est. Sed hoc referuauit illi libro, quem de Stellis errantibus scripserat.

v. 3. *peragunt quod menstrua.*] *peragat.* Sed Gemblac. *peragis.*

v. 5. *tradisque sequentibus astris*] *tradisque.* Etiam Gemblac.

v. 6. *mensisque tuos natura.*] *mensisque suos.* Et Gemblac. *quoque.*

v. 7. *Atque ipsus uoluit numerari Signa per horas.*] Puta in quo signo Horoscopus deprehensus fuerit, id signum denominabitur ab ea hora, vel Planeta, cuius hora erat. Nascatur aliquis ascendente Leone, hora Mercurii. Leo princeps Dodecaeteridis illius nati denominabitur à Mercurio; Virgo à Luna, Libra à Saturno, Scorpius à Ioue: & sic deinceps.

v. 9. *Per que alterna.*] *Perque alterna.* Et Gemblac.

v. 17. *sequi ipse dies aliumque relinquit.*] Melius Gemblacen. *aliumque requirit.* Se requirit, & alium. Neque ipse sibi similis videtur, neque alium sibi ipsi similem experitur. Et superiore versu idem liber habet

— non menses mensibus usquam.

v. 18. *Tempora consistunt propriisque carentia signis.*] Recte olim suspicabamur de vitio huius loci. Sed non opis humanæ erat sine ope codicum scriptorum vitium tollere. Præsto fuit Gemblacensis: in quo scriptum erat:

Tempora quod sistant propriis parentia signis.

Sistere absolute. ut in Apotelesmatis:

Index extrema sistet vitæque necisque. id est, $\tau\upsilon\chi\eta\iota\sigma\tau\epsilon\alpha$, $\sigma\omega\alpha\iota\chi\eta\alpha$, stare.

Propertius: *Nec mora sit, plano sistit uterque gradu.*

Est verbum substantiuum, nisi quis censcat legendum.

Tempora quod sic stant propriis parentia signis.

Sed nihil mutandum.

v. 21. *causæque minantur.*] Repone ex Gemblacensi, *casusque minantur.* Et ita quoque editio Lugdunensis.

v. 22. *dum vertimur, astra.*] *conuertimur, astra.* vulgatam lectionem non potest tueri, nisi qui nugari præoptauerit.

v. 23. *Sunt quibus vs cali.*] In Gemblacensi iterum superior titulus repetitur, & oræ marginis apponitur: *CVIVS SIGNI QVISQVE ANNVS* & r. & recte. Nam de eadem re continuatur sermo, sed diuersa sententia. Superior enim sententia incipiebat Dodecaeterida à signo, in quo Sol erat tempore natalizio: hæc vero à signo horoscopante. Tenebræ erant in toto

hoc capite, neque quis quo hæc omnia pertinebant magis sciebat antea quam quid ipsa verba designarent: adeo omnia mendis obfusa sunt: præsertim hæc tota perioche, quæ, siquæ alia in Manilio, veterum codicum opem implorabat. Nam humani ingenii vis hic nihil poterat. Apponam totum locum, ut lectorum iamdiu expectandum absolvam.

*Sunt quibus & pateat, cali nascentis ab hora
Sidere, quem memorant Horoscopon, in venturis
Parte quod ex illa describitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & astra,
Et capite ex vno menses, annosque diesque
Incipere atque horas, tradique sequentibus astris.*

Gratia Codici Gemblacensi: cui hanc restitutionem debemus. Minimam licentiam vnius literulæ nobis sumpsimus. Nam & pateat pro ut pateat legimus. Sunt alii, inquit, quibus consistet & exploratum sit, omne ratiocinium anni, mensis, & diei deducendum esse à sidere horæ cæli nascentis, quem vocant horoscopum, & ex eodem capite omne tempus instituendum, propterea quod ab horoscopo hora sequentibus diebus describitur. Vides summo fulgore tenebras discussas.

Ibid. *Sunt quibus ut cali pateant nascentibus.* Non erat opis nostræ hæc emendare sine veteri codice. Gemblacensis itaque habebat:

*Sunt quibus ut cali pateat nascentis ab hora
Sidere, quem memorant horoscopos, —*

Sed mendum est in ut pro & quod totam sententiam perturbabat, item in horoscopos, quum etiam vulgatæ editiones, & Bonincontrii textus horoscopon habeant, & Latinitas ita postulet.

Ibid. *Sunt quibus & pateat.* Ita restituiamus, pro ut pateat: in quo totius sententiæ cardo versatur. Cætera enim omnia hinc pendent. Sunt, inquit, quibus pateat, & exploratum sit ab horoscopo omne ratiocinium deducendum esse. Ita nos receptam lectionem excusamus. præsertim cum Cicero ita loquatur prima Tusculana: *Quum pateat igitur æternum id esse, quod se ipsum moueat.* Lambinus negat Latinum esse: & pro eo PAREAT legendum esse. Quid faciet illo Ouidiano ex Eleg. in quarto Tristium:

Fac modo repateat penitusse tui.

Sed ille ponit Ouidium inter auctores malos Latinitatis. quod est portentum inusitatum, & simile illi, quod excidit viro magni nominis, qui Ouidium ut vita, ita carmine improbum vocauit. portentosa sunt, inquam, hæc, portentosa. Sed non dubitamus Manilium scripsisse, *Sunt quibus & placeat.* Neque vero dubitandum eam fuisse auctoris scripturam. Reliqui tamen vulgatam, quia & ipsa constat sibi, & Latina est.

Ibid

Ibid. *celi nascentis ab hora Sidere, quod memorant.*] Gemblacen. quem memorant; ὁ ὀροσκοπῶν enim, non τὸ ὀροσκοπῶν dicitur: quem Manilius definit horam celi nascentis. τὸ ζῳδιον autem ὀροσκοπῶν definit sidus horæ celi nascentis.

v. 24. *horoscopon inuenturū.*] Ridicula erant hæc omnia. Distinguendum enim — *horoscopon, in venturū.* Quæ quis non intelligit nunc? Et quis antea intelligebat? *in diebus venturū, ἡμεραις.*

Ibid. *Horoscopon*] Cicero vocat natalitium sidus. Chaldaei norant natalitia sidera. τὸς ὀροσκοπῶν. item natalitia prædicta. *Qui hæc Chaldaeorum natalitia prædicta defendunt.* id est, ἡ χaldaίων ἡμελιακὰ στοιχίσματα.

v. 25. *Parte quoque ex illa*] Gemblacensis, *Parte quod ex illa.* vna vocula fustulit omne dubium. Hoc enim plane vult: quod horæ sequentis temporis describuntur ab horoscopo, (vnde vocatur Horoscopus) hora autem est principium omnis temporis: omne igitur tempus ab horoscopo esse putandum. Itaque hæc sic connectenda docet — *in venturū*

Parte quod ex illa describitur hora diebus.

Quod omnis hora describitur in omni sequenti tempore à parte illa, scilicet horoscopo: vnde & prima Institutione:

vnde dies redit, & tempus describit in horas:

Hinc inter Graios Horoscopes editur vrbes.

quæ his facem allucent.

v. 26. *Omne genus rationis agit.*] *omne genus rationis agi.* Omne rationum temporis.

v. 27. *Et capit ex vno.*] Vestigia prisca Archetypi, vnde hi inferioris notæ descripti. In eo enim scriptum fuit, *Et capit ex vno, vt parte est, &c.*

Ibid. *Et capite ex vno.*] Ex horoscopo.

v. 28. *Incipit atque horas.*] Gemblac. recte Incipere. Ita etiam textus Bonincontrii.

Ibid. *traditque sequentibus astris.*] *tradique.* Etgo vt primus annus Leonis, in quo Horoscopus, secundus Virginis, tertius Libræ fuerit; sic etiam primus mensis Leonis horoscopantis, secundus Virginis, tertius Libræ. Nec minus primus dies Leonis, secundus Virginis, & hora quoque similiter, non autem secundum priorem sententiam, quæ annum incipiebat à Signo, in quo Sol erat tempore nascentis, menses autem à signo in quo Luna: diem & horam ab Horoscopo & Planeta, in quo Horoscopus

tantum redire, quum possint quater reuerti. Quod si diem tantum artificialem accipimus, ne tunc quidem semper eadem hora bis redire potest in die. Nam sexta & septima Planetaria semel tantum contingent. Si nolumus auctorem nostrum ἀλογεῖν, adiuuandus erit interpretatione, & dicendum hoc ut plurimum euenire, ut hora planetaria bis in die, & toties in nocte contingat, rarius autem semel. quod sane verum est. Sed quur hæc diuerticula quærimus? Non enim intelligit de hora Planetaria, sed de hora τῆς διημέρου. Vt enim primus annus, mensis & dies, signo horoscopanti attribuitur, ita etiam hora. Itaque aliquis natus esto hora nona diei κλεινῆς, ascendente Leone, die Mercurii. Hora pertinet ad Lunam. Sic Lunæ hora intra viginti quatuor horas bis redibit ad Leonem. Nam nascente homine hora Lunæ attribuebatur Leoni, hora Saturni Virgini, hora Iouis Libræ, & sic deinceps. ergo tertiadecima hora à nato homine, redit Lunæ hora in Leonem. quod est falsum. Leo quidem redit, non Luna. Quare excusari non potest hic. Duorum autem Planetarum in tutela est omnis Genesis: ut in exemplo nostro de die Mercurii & hora Lunæ. Tunc dicitur hominem natum πολλῶντῶ ἡμέρῃ, σήμερον ὃ διαπίπτει. Omnis enim dies, id est feria septimanæ, cognominis est vni Planetæ. Planeta igitur, cuius dies est cognominis, dicitur πολλῶντῶ toto illo νυκτερίῳ: ceteri Planetæ dicuntur διήμεροι. Vt in exemplo à nobis adducto, Feria quarta est Mercurii; hora, in qua natus homo, σελήνης. Ergo natus est ἡμέρῃ πολλῶντῶ, σελήνης διαπίπτει. Quam autem vocamus Septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant τῶν ἡμετέρων. Septizonium, præsertim Egypti; item θεοὶ ipsas ἡμέρας. & πῶς οὐκ ἔστιν dicebant, id est quota feria. Illud autem τὸ πῶς πολλῶντῶ, τὸ ὃ διήμερον, simile est illi in inscriptione veteri: κρητορῶντῶ Αὐρηλίου Πρωτοῦ, ὃ ἐπὶ ἡμέρῃς Αὐρηλίου Τερτυλλίου.

Ibid. venit omnis ad astrum Hora die bis.] ad astrum, εἰς τὸ ὁροσκοπικὸν ζῳδιον. In viginti quatuor horis bis redibit ad horoscopus ἢ πολλῶντῶ ἡμέρῃ.

v. 32. Mense dies semel.] Intellige ut horam, ita etiam ἡμέρῃς πολλῶντῶ, ἢ ἡμέρῃς πολλῶντῶ est cognominis illi Planetæ, cuius hora fuerit nascente homine. In nostro exemplo Luna est πολλῶντῶ. quia nascente homine, feria quarta, id est die Mercurii, hora nona erat hora Lunæ. ideo Luna erit πολλῶντῶ illius diei, quæ incipit ab hora nona. Nam toto vitæ tempore illi homini dies incipiet à nona hora. & primus Planeta illius erit Luna, primum Signum Leo. Vt autem ἢ πολλῶντῶ ἡμέρῃς in orbem redeat, hoc est, ut ad signum horoscopi, ὃ τὸν πολλῶντῶν ἀρχὴν reuertatur, hoc non potest fieri, nisi post duodecim hebdomadas. qui sunt plus quam menses duo. Nam octagesimo quinto die ἢ πολλῶντῶ ἡμέρῃς hora ad idem signum reuertitur. Itaque parum cauissè videtur Manilius. Quum dico redire ad idem signum, non intelligo ad locum Zodiaci, sed feræ. Sine dies τῆς διημέρου

distribuantur signis in consequentia, initio ab horoscopo signo facto, nunquam feria attribuetur illi signo, nisi post duodecies septem dies. Non solum experientia, sed & ratio ita exigit.

v. 33. & ex aliiis bis sexam Solibus annus. In δωδεκατηναις à duodecim annorum conuersione dicta est, quod unusquisque annus à consequentia signorum denominatur: primus à signo horoscopi, secundus ab epanaphora horoscopi, tertius ab apoclimata imi cæli. & sic deinceps.

Pag. 76. v. 2. Vnius & signi.] Ego hæc ita distinguo.

Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,

Vnius & pariter signi si mensis, & annus

* Asperiores ut agat mensem: si mensis in astrum

Lætius inciderit, signum sit triste diei:

Si fortuna diem foueat, sit durior hora.

Difficile est, inquit, ut in idem tempus concurrant omnia, ut quum vnus signi fuerint annus & mensis, tamen annus asperiores agat mensem: item ut mensis astrum sit lætius, astrum diei tristius: item ut fortuna diei sit felix, signum horæ durius.

v. 3. Asperiores agat mensem.] Legimus Asperiores ut agat mensem. Sed suspectum locum facit Gemblacensis, Asperiores agam mensem. Perfecto locus non est sanus.

v. 7. Non annos signum.] Gemblac. signis. & nos ita olim.

v. 10. Et modo deest alius.] alius.

v. 12. Interpellatum.] Gemblac. variata.

v. 13. Et quoniam duci.] Duxi. Hic lemma appositum erat in vetere

Gemblacensi: QVOT ANNOS VNVM QVODQVE SIGNVM TRIBVIT. quæ est pars doctrinæ τὸ περὶ χρόνων τόπον. eaque, ut diximus, hæret methodo Horoscopi. Nam nato homine, quis vitæ progressus, & quatenus, inuestigatur. Progressus vitæ in Dodecaeteride consideratur, finis vitæ in anaphorizis temporibus, quibus τὰ ἐτη βιωσιμα inuestigabant. Nam quot gradus ascendit signum, tot annos vitæ dare hæriolantur. Paulus Alexandrinus: ἐπειδὴ ὁ κόσμος ἐκ Σαοφίας μίσην ἔσται, ἀνατέλλει ἡ ἀστὴρ Αἰγυπτιῶν ἐν τῷ δὲ Αλεξανδρίας καί ματι τῶν λῶ. Aliter & quidem male in eo iudicio, Firmicus, qui non tot annos illud signum oriri dicit, puta viginti, sed vicesimo anno. Ita enim libro primo: debemus ostendere, quoto anno vnum quodque signum in genituro oriatur. Deinde subiicit: In climate primo, hoc est Alexandria, Aries oritur anno vicesimo: Taurus vicesimo quarto: Gemini vicesimo octauo: Cancer tricesimo secundo: Leo tricesimo sexto: Virgo quadagesimo. Quod est plane exemplum stadialmi Cnidi à Manilio propositi: si modo gradus geminaueris. Sed imperrite πολλὰν ἀνατολὴν λῶ ἐτη vertit, Leo oritur tricesimo sexto anno. imo triginta sex annis, ut supra ex Paulo Alexandrino ostendimus. Sed clarins hanc ματαίστην

No.

DATE

TIME

PLACE

NAME

AGE

SEX

REL.

EDUC.

OCC.

REMARKS

INITIALS

SIGNATURE

DATE

TIME

PLACE

NAME

AGE

SEX

REL.

EDUC.

OCC.

REMARKS

INITIALS

SIGNATURE

DATE

TIME

PLACE

NAME

AGE

SEX

REL.

EDUC.

OCC.

REMARKS

INITIALS

SIGNATURE

DATE

TIME

PLACE

NAME

AGE

SEX

REL.

EDUC.

OCC.

REMARKS

INITIALS

ταυτοχρῆς veteres Ægyptii exposuerunt. Nam Thema constituebant omnium regionum. Horoscopus erat signum, cui regio subdita est. Quot graduum est quadrans ortiuus, id est ab Horoscopo, ad medium cælum, in tot annorum spatium vitam illius gentis extendi posse putabant. Hanc doctrinam *τεταρτημιον* vocabant, item Tetartemorion, nempe à quadrante Circuli. Plinius libro septimo, cap. XLIX: *Poscere videtur locus ipse fidelis scientia sententiam.* Epigenes CXXII (CXII Cenforino) annos impleri negavit posse: *Berosus non excedi CXVII.* Duras & ea ratio, quam Ptolemaeus, ac Neepos tradiderunt, & Tetartemorion appellant, à trium signorum portione, qua posse in Italia tractu CXXVI annos vitæ contingere apparet. Negavere illi quinquaginta partium exortiuam mensuram (quod anaphoras vocant) transgredi, & has ipsas incidi occursum maleficorum siderum, aut etiam radiis eorum, Solisque. Quod dicunt de Italia, non parum discedit ab eorum ratiociniis. Signum, cui subiectum Italia, est Libra, auctoribus illis veteribus, & Manilio. Horoscopante igitur prima parte Libræ, prima Cancrī culminat, ut ipsorum ratio postulabat, qui omnia ad methodum Horoscopi sui, & præterea ad æqualem modum dirigebant. Secundum illorum anaphoricas ἀπομονώσεις Cancrī oritur grad. 32. 30'. Leo gr. 37. 30': Virgo 42. 30'. Summa gradus 112 30'. Tot annorum vita contingere posset in Italia, non autem 126. hoc enim potius in Germania tractibus contigerit. Sed hæc sunt inutilissima. Manilius vero aliam insinuat viam, & quidem causam φυσικώτερον repetit. Nam vita à Sole & Luna, & contra mors ex eorum cum maleficis stellis occursum. συμβάνδ, inquit, Γαζι, τὰς δυνάτωφους ἢ δὲ ἀπινδύων κλημακτῆρες ἴνδιδ' ἐκ τῆς ψείρας τοῦ σωματίου ἢ καὶ ἐκ τῆς ἀλλήνης, ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς πρὸς τὰς ἀπὸ χαλεπῶν ἀκτῶν, &c. Quia igitur auctores vitæ sunt ambo Sol & Luna, eorum periodos considerarunt, Solis quidem viginti octo annorum, quam etiam Persæ vocant Salchodai, Lunæ autē decem & novem, quam iidem Persæ vocant Salmahi. Et quidem ut Solis quatuor periodos longissimam vitam præstare aiunt, ita etiam totidem Lunæ periodos mediocrem. Ergo Solis sæculum longissimum CXII annorum, ut vult Epigenes, Lunæ LXXVI. Et profecto Latini unam periodum Solis vocant aream vitæ. Martialis celebrans natalem suum quinquagesimum septimum:

*Quinquagesima libra sepsimamque
Hanc vestri fero nunc rogi acerram.*

Annos addite ter precor novenos:

Ut nondum nimia piger senectas,

Sed vitæ tribus arcus peractis,

Lucos Elysia peram puella.

Postulat ad quinquagesimum septimum annum ineuntem addi annos XXVII. Nimirum octagesimo quarto decedere cupit. Hoc tempus vocat

tres.

tres areas vitæ. Apparet, quantum coniectura assequi licet, vnum missum, qui erat septem cursum in Circo, vocatum fuisse Arcan. Nam Area sumitur pro ipso Circi spatio. Claudianus vi. Consul. Honori.

*Nec solus hic cursus equus: mansueta quadrigas
Cingit rana Tigrys, subitaque aspectus arena
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & bellicosos exercuit area iusus.*

Ergo vna area viginti octo anni, quatuor area, longissimus terminus annorum cxxii, etiam secundum Epigenem. Mediocris terminus quatuor cycli Lu-
nares, anni lxxvi. Peragere vnam aream vitæ dixerit Martialis, vt Epica-
res Comicus de Laide:

*ἔπει δὲ δολαχὸν τοῖς ἔτεσιν ἦδ' ἡρήχῃ,
τοῖς ἀρμονίαις διαχαλᾷ τὸ σπματῶ.*

Nam metaphora est à stadio, vt illa Martialis à Circo. Sed clarius Alexis:

*τὴν δὲ ὕστατον
τῆσαν δ' αὐλῶν τῷ βίῃ, ἔπ' ἐβόλομαι.*

Nam δ' αὐλῶν est versura stadii, quod melius confirmatur lectione quorum-
dam librorum etiam scriptorum Martialis, vbi legitur:

Annos addite bis, precor, nouenos.

Ita lxxv annos optat viuere: & proinde area erunt xxv anni non xxviii:
vt allusio fiat ad viginti quinque missus Circensium. Seruius ad illud, Cen-
tum quadriugos: vnius diei exhibendo Circenses ludos, vt Varro dicit in libro de
rebus pop. Rom. olim vigintriquinque missus exhibebantur, &c. Ergo area xxv
anni. & omnino curriculum vitæ aream vocat idem Martialis.

Per varias artes, omnis quibus area seruis,

Ludere quum liceat, currere pigritia est.

Quia igitur vitæ modus ex anaphoricis temporibus signorum æstimatur,
neque gradus anaphoricos probat Manilius, alias ascensiones signis attribuit,
nempe ἀναφορικός χρόνος τῶν ζῴων μαχίδος. Ergo methodo eadem vtendam, qua
supra Manilius colligebat horaria ascensionum tempora. Da igitur sextam
partem annorum 112 id est annos 18, menses 8, ascensionem Leonis, per præ-
ptum vii, & ix: itidem sextam partem annorum 76, hoc
est annos 12, menses 8, Tauro, per eadem. Differentiæ
vtriusque triens sunt anni duo, excessus nempe progressio-
nis, per præcepta vi, viii. qui abiectus ex ascensione Tau-
ri, dabit ascensionem Arietis Annos 10, menses 8, per præ-
cepta vii, ix. Habemus igitur & χρόνος βιωτικῆς Manilii, &
causas eorum. Ita studiosi addiscant verum querere per
verum, non per falsum. Numquam enim inuenient. mul-
tis inponit δόξα καὶ τὸ ψεῦδος. Nimio plures sunt, quam
vellem. Hæc omnia tenebrosos erant.

Anni/Menses	
X	V 10. 8
xx	v 12. 8
β	ii 14. 8
τ	σθ 16. 8
η	δ 18. 8
ω	η 20. 8

NOTÆ IN SEC

v. 14. Quod quandoq

modum. quod qua

2. m. l.

v. 16. que summa

can. 20. & recte hzc

v. 20. r. 10. r. 11.

tridus sunt octo me

v. 21. appositu, r.

can. vidimus: cuius

v. 24. Bisque nou

ablativus detegit

Bisque nomen

can. 10. Semea leger

Quomodo d

lib. 10. sexque

debant pro be

missionem vicif

v. 11. Piscibus a

Pisc

77. v. l.]

Q V E Q

lib. Nec sal

can. 10. quanvis

et aut x^o p^o

et alibi pron

v. 4. Templa

v. 5. Quom

can. locos. &

v. 7. Mox

non orre

10. 11. 12. 13.

v. 8. per

cap. Manili

v. 10. Si

congitudine c

ocabant quo

locat. r. 10. al

in quo illa e

mineralite

elle. horol

v. 13. *Quod quandoque genus.*] Sæpe hoc Manilianum genus loquendi annotauimus. *quod quandoque genus*, quod genus. Nescio an *τὸ venir* sanum sit.

v. 16. *qua summam continet aui.*] Ergo & prior pars pertinebat ad summam aui, & recte hæc illam sequitur.

v. 20. *unumque trientem Fraudatum.*] *Lege triente.* Annus vno triente fraudatus sunt octo menses, vt scis, & patet ex diagrammate.

v. 21. *appositis tu, Taure, duobus Vincis.*] Nimirum excessus est biennium, vt iam vidimus: cuius adiectione progreditur numerus.

v. 24. *Bisque nouem Nemeet dabis.*] Recte, si non interpolatum esset. Gemblacensis detegit inangonium:

Bisque nouem Nemea tribus —

Nimirum Nemea legendum. Sic supra Nemea est Nemeus Leo:

Quomodo diuisis Nemea sibi duxerit horis.

Ibid. *bis sexque sub illis.*] Emendauimus iam dudum *bissemque sub illis*: Ita scribebant pro *bessim*. Sic apud Persium *trifidis agas* in veteribus libris, apud Varronem *vicifidu*, *ducifidu*. Frequentia hæc in veteribus libris.

v. 32. *Piscibus ac Aries.*] *Lege ast Aries.* Superfunt vestigia in Gemblac.

Piscibus est Aries. —

Pag. 77. v. 1. *Nec satis est annos.*] Lemma est in Gemblacensi: *Q V O T ANNOS Q V Æ Q V E LOCA TRIBVANT.*

Ibid. *Nec satis est annos.*] Duo membra *τῶν βιωσίου χρόνῳ* assumpsit Manilius, quantum plura sunt alia. Nam *χρονολογίας* præcipue considerantur aut *χρὶ τῶτος*, aut *χρὶ νεῶτερος ἀσέων*. Et quidem partem *τῆς χιόνος ἀσέων* supra & alibi promissit. Nunc eam, quæ *χρὶ τῶτος*, exponit.

v. 3. *Templa quoque & partes cali.*] *ἢ δὲ δὲ τὸν τοῦ*.

v. 5. *Quum bene confisterit stellarum.*] Iubet primum disponere planetarum locos. & tamen nihil dum de illis scripserat. Sed promittit.

v. 7. *Mox veniet mixtura suis.*] Apotelesmata, quæ docet Manilius, sunt *ἀμύμη*, non *συμμεταμύμη*. Nam hic nulla *νεῶτερος* aut *μικτὴς ἀσέων*, sed duntaxat *ἢ δὲ δὲ τὸν τοῦ* *χρόνῳ*.

v. 8. *percognitarentum.*] Malim *præcognita. μετρηθῆναι μὲν*. Ita profecto scripsit Manilius.

v. 10. *Si bene confisterit.*] Quum *χρονολογίας* disponerent, & de vitæ longitudine quarerent, locum in quo erant luminaria, obseruabant, quem vocabant *πρωτοφύττα τόπος*, item *πρωτοφύειαν*. Ptolemæus certe commendat, & vocat *τόπος ἀναγκασιότατος*. Porro *πρωτοφύειαν* Lunæ præferebant. Nam signum, in quo illa esset, horoscopare dicebant. Et quum Tropica signa non solum vniuersaliter, sed & pro ipsa genitura obseruarent: id signum, in quo Luna esset, horoscopum vitæ dicebant, & ab eo Tropica signa numerabant. Ha-

bes igitur rationem, quare præcipue *ἡμερολόγιον* Lunæ in hoc negotio requirit. Ponit vero *χρόνος βιωτικός*, qui vnicuique domicilio competunt, Luna in aliquo eorum posita, ut sint quasi quædam Ferdaria Lunæ. *Ἀνατολὴ* LXVIII: *μηνεστέριμα* LXXV: *δύοις* LXXVI: *ἡμέραν* LXI: *ἡμέλιμα μηνεστέριμα* τῇ LXVIII: *ἡμερολογεῖς ἡμέραν* LXIII: *ἡμερολογεῖς μηνεστέριμα* τῇ LXVII: *ἡμέλιμα* L: *ἡμερολογεῖς ἀνατολὴς* XLII: *ἡμέλιμα ἀνατολὴς* XXIII: *ἡμερολογεῖς δύοις* XIII: *ἡμέλιμα δύοις* XII. Sed non certioribus rationibus hæc nituntur, quam Ferdariæ Planetarum, de quibus fatetur Sapiens Aben Ezra se nihil scire.

v. 11. *Quod redit.*] Lege: *Quo redit.* Præfert Horoscopus, at Ptolemæus τὸ *μηνεστέριμα*. Verba eius: *δοικὴν τὸ μηνεστέριμα ἀνατολὴν τῇ κεφαλῇ. ἀρχὴ δὲ πάντων ἔστι ἐν ἡμῖν μοῖραν ἢ κεφαλῇ.* Subtiliora, quam veriora: & profecto omnia, cuiusmodi sunt, *ματαιότης* est.

Ibid. *nascentisque tenebat.*] *tenebit.*

v. 13. *at quintus sub culmine summo.*] τὸ *μηνεστέριμα*.

v. 14. *tribus hic numerus.*] Erunt LXXV.

v. 15. *Bis quadragenis.*] Lege:

Bis quadragenis occasus diues in actu

Solis erat, numero nisi deesset Olympias vna.

in actu Solis, ἐν τῇ *περίοδῳ ὡλεσθῆναι*. Actus *περιόδου*. Sic infra:

Denā quater renocat verrentis tempora Solis.

Ita etiam supra dixit. *Bis quadragenis, ἑπὶ κοινῇ annis.*

v. 15. *Bis quadragenis.*] ἢ δύοις LXXVI.

v. 17. *Primaque tricenot.*] Lege: *Imaque tricenot* — τὸ *ἡμέλιμα* annos LXI.

v. 19. *Quodque prius natum.*] *ἡμέλιμα μηνεστέριμα* τῇ nonā domus annos

LXVIII.

v. 21. *Quod fuerit laetum.*] *Laetum* trigoni *ἡμερολογεῖς ἡμέραν* quintus locus annos LXXIII, qui est annus climactericus. Firmicus libro IV. Inter ceteros præterea diametros hoc maxime observandum est, quod septeni anni, ac noveni per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes naturalis quædam & laetenti ratione variis hominem periculorum discriminibus semper afficiunt. Unde & sexagesimus tertius annus, quia utriusque numeri summam pariter excipit, androdas appellatus est. Locus iste Firmici insignis est, & tamen ita depravatus, ut vix dignoscatur, quid velit. Ego primum lego: Inter cetera primum climacteras maxime observandum est. item: androclas appellatus est. Nam *ἀνδρόκλας* dictus, quasi Viri fragus. quod disertim à Firmico quasi digito indicatur infra: *Hac igitur ex causa androclas ab Ægyptiis dictus est, quod omnem vitæ substantiam (ἡμέλιμα) Vettius Valens) frangat, atque debilitet.* His duabus nostris emendationibus postea suffragari vidimus codicem scriptum

1	78	
7	76	
10	75	
9	68	
5	63	
4	61	
11	57	Anni
3	50	Domus xii
2	42	
12	32	
8	24	
6	18	

No.
1. Co
2. Co
3. Co
4. Co
5. Co
6. Co
7. Co
8. Co
9. Co
10. Co
11. Co
12. Co
13. Co
14. Co
15. Co
16. Co
17. Co
18. Co
19. Co
20. Co
21. Co
22. Co
23. Co
24. Co
25. Co
26. Co
27. Co
28. Co
29. Co
30. Co
31. Co
32. Co
33. Co
34. Co
35. Co
36. Co
37. Co
38. Co
39. Co
40. Co
41. Co
42. Co
43. Co
44. Co
45. Co
46. Co
47. Co
48. Co
49. Co
50. Co
51. Co
52. Co
53. Co
54. Co
55. Co
56. Co
57. Co
58. Co
59. Co
60. Co
61. Co
62. Co
63. Co
64. Co
65. Co
66. Co
67. Co
68. Co
69. Co
70. Co
71. Co
72. Co
73. Co
74. Co
75. Co
76. Co
77. Co
78. Co
79. Co
80. Co
81. Co
82. Co
83. Co
84. Co
85. Co
86. Co
87. Co
88. Co
89. Co
90. Co
91. Co
92. Co
93. Co
94. Co
95. Co
96. Co
97. Co
98. Co
99. Co
100. Co

Iac. Cuiacii Iurifconsultorum principis. Apud Vettium Valentem lib. v. capite de Climacteribus ex Critodemo verustissimo astrologo : ἐπισημαίνονται τὰ κλίμακα, 12 Κζ, 4 Ζ ♂ ἀνδροκλάστῃ, χαλεπὴ καὶ θανάτηφόρῃ. Ex quibus omnibus patet, non omnem climactericon, sed solum LXIII annum ἀνδροκλάστῃ vocari.

Ibid. Quod fuerit lanium.] Ἐπαραφορὰ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς annos LXIII.

Ibid. prolataque signa.] τὰ προσηγμένα.

v. 23. Quaeque super signum nascens hoc ordine primum.] Gemblacensis longe melius. cui subscribit textus Bonincontrii :

Quaeque super signum nascens à cardine primum

Tertia forma est, & summo iam proxima calo.

Est ἔπαραφορὰ μισογενήματ' ann. LVII.

v. 26. Quaeque infra veniens.] ἡλὸς ἔλθῃ μαλιστα μισογενήματ'.

v. 27. Ter quinquagenas.] Fallum. Emenda :

Per quinquagenas complet sua munera brumas. \ ann. I.

v. 28. Quique locum superat.] Emendabamus olim :

Quemque locum superat nascens Horoscopus. —

Subscribit Gemblacensis. ἔπαραφορὰ ἀνατολῆς annos XLII.

v. 31. At qui praecedit.] ἡλὸς ἔλθῃ ἀνατολῆς annos XXIII.

Pag. 78. v. 1. Quod super occasus tentatum est.] ἔπαραφορὰ δύτικῇ annos XVII. Quid autem reponam pro vitioso tentatum, equidem comminisci non potui.

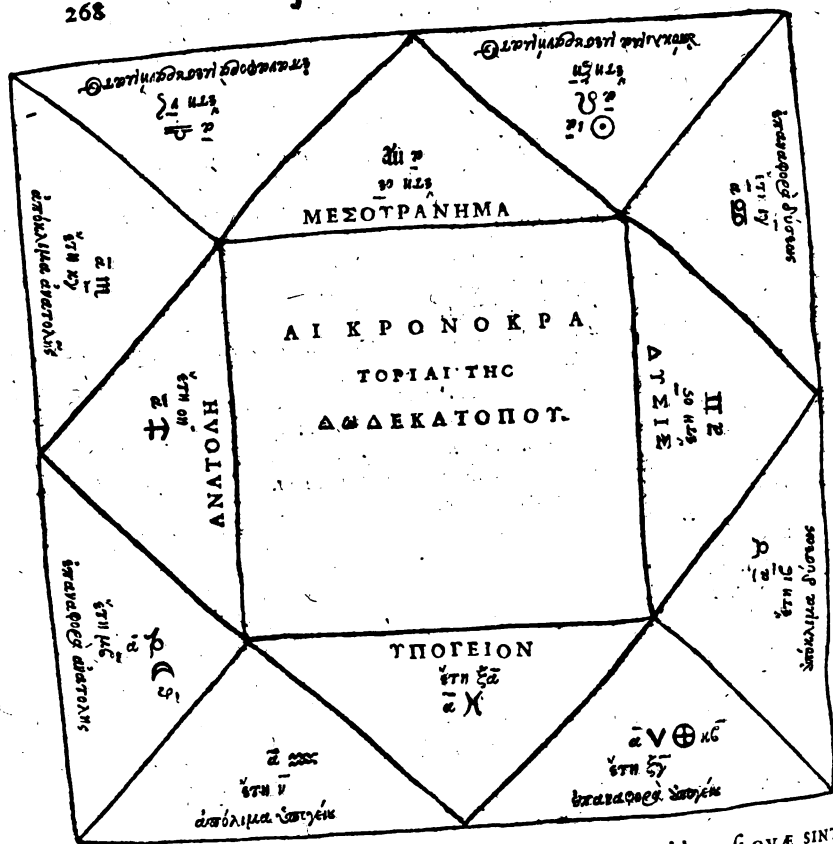
v. 3. Inferius perimet.] Gemblacen. interius. ἀπὸ τοῦ ἡλίου δύτικῃ. annos XII.

Ibid. bis sexque peractis Immatura trahet natalis.] τὸ natalίῳ πρίσκει pro natales. Ergo peractis legendum & trahent.

— bis sexque peractis

Immatura trahent natales corpora morri.

trahent morri, ad mortem. vt: — viamque affectas Olympo. ad Olympum. Gemblacensis habet corpora morbus. Totius capitis huius summam in schema coniecimus, cuius Exemplum infra posuimus.

v. 5. Sed tamen in primis.] Praibat Lemmain Gemblacensi QVÆ SINT TRIPPLICATA SIGNA ET QVAS VIRES HABEANT. Sed corruptum est TRIPPLICATA pro TROPICA. Tropicorum nomine quatuor ^{κλίμα} mundi intelliguntur: quorum duo proprio nomine ^{τροπικὴ} tropici. Cancer, Capricornus: duo autem ^{ισμικα} ismika. Aries, Libra. Tropica, quia in contrarium statum mutant tempora. Contrarii status sunt æstas, & hiems, ut calor & frigus. Sed & Manilius ipse infra τὰ τροπικὰ ἐνυμολογῆν Quatuor hæc & in arte valent, & tempora mutant. Lucanus: — variis mutator circulus anni.

quavis

N
quanti
antea
et, li
obieru
cero
sentia
desp
qua
Hinc
proci
inge
An

quauis Cicero melius à conuersione, quam ad nos facit Sol. Obseruabant autem veteres Tropica in genituris. quæ si non in genitura essent; hoc est, si cardines genituræ non incidebant in Tropica signa, locum Lunæ obseruabant, quem *ποσηφύρτα* vocabant, & ab eo Tropica numerabant. Cicero 11. de Diuinatione, de Chaldaeis: Etenim quum, ut ipsi dicunt, ortus nascientium Luna moderetur, eaque animaduertant, ac notent sidera natalitia Chaldaei, quacunque Luna iuncta videantur: oculorum fallacissimo sensu iudicant ea, quæ ratione atque animo videre debebant. Ita alia erunt Tropica *φύρες*, alia *σείρη*. Hinc colligitur, quare Manilius Tropica signa post domiciliorum *χρότες* protinus subiicit. Faciunt enim & illa ad vitæ tempora, quum eorum ratio in genituris habeatur.

v. 7. *Partibus aduersis.*] Opposita enim sunt Cancer Capricorno, Libra Arieti.

v. 9. *nodosque resoluunt.*] *τὰ κόμματα* Mundi nodos vocat.

v. 10. *Torumque emittunt.*] tanquam *ἄνδρ' ἀφ' ἀστέρων*

v. 13. *paruos recessu destruit.*] Vix enim videtur recedere à puncto solstitiali, adeo ut per quadraginta dies *ἡμέρας* nulla fere percipiatur. Geminus.

v. 14. *Et quanto fraudauit tempore noctes, In tantum lucet.*] Gemb. contra — *Et quanto fraudauit tempore lucet In tantum lucet auget.* & quidem optime. Nam in Cancro incipiunt lucet decrescere. Sed & textus Bonincontrii eandem lectionem retinet.

v. 15. *stat summa.*] Pessime acceptus locus. Hoc & cæco patet legendum: — *ut quanto fraudauit tempore lucet.*

In tantum noctes augetur summa per omnes.

Quis poterit hæc damnare, nisi qui Latine nescierit?

v. 16. *Cum Cererem fragili.*] Melius Gemb. lac. Tum Cererem. Bonincontrii textus Tunc.

Ibid. *distingere culmo.*] Irrepsit ex sequente versu. Legendum vero *distingere*. quod ab Arato mutuatur ita canente de Sirio:

ῥεῖα δὲ τὸ ἐνέον διὰ τῆς ἀστὲς ἀλλὰ.

Exorientisque suo distinguit fidere culmos. Ammonius in quinque voces: *οὐρανὸς ἀστὲς τὸ ἀστὲς κνυδὸς διδασκὸν βουλῆς ἀπὸ τοῦ Κύνος καὶ μάλιστα ποιεῖ, ἢ διακρίνει τὸς ἀστὲς.* ita Maniliæ. Potes aliter:

Atque suo vehemens segetes discriminat ortu.

Recte Germanicus: — *accenditur astra.*

Distignisque ortu. Distinguuntur segetes, quum interflauescunt ad maturitatem properantes. Nam aliter interpretari est meræ inscitia. & ita Ammonius supra, *διακρίνει τὸς ἀστὲς.*

v. 17. *Et in variis distingunt.*] Gemb. lac. *defringunt.* Ita etiam olim legebamus Martial. — *curuo defringere ferro.*

v. 18. *Et tepidum pelagus iactatis languet in vnda.*] Nolim mutari, quam Gemblacensis habet:
Et tepidum Pelagus iactatum languet in vnda.

v. 20. *Iam tellure fugit.* —] Vagatur exsiccat solo: quod hieme ea loca aquis operiantur.

v. 21. *Nilisq; rufescit in aura.*] *Lege in arua.* Diferens error supra — *musamque inducit in arua.* Vbi legebatur *in aura.*

v. 22. *Hic iterum situs est.*] *Lege Hic rerum situs est.* *Canerique fidere, &c.* Manifesta lectio, nisi quis forte ad eius lucem caliget, vt nocturni oculi.

v. 25. *Per minimas cogit noctes.*] Imo contrarium:
Per minimas cogit lucis & maxima noctis Tempora —

Ita olim emendauimus. Ita etiam Gemblacensis.

v. 27. *Inque vicem nunc damna facit.*] *Gemblac. damna legit.* Haud scio an bene.

v. 28. *Tunc riget omnis ager.*] *Gemblac. Tunc fugit.*
Ibid. clausum mare.] Et supra:

Tum subeunt Hædi claudentes fidere pontum.

Vide Vegetium.

Ibid. condita castra.] *Hiberna militum.*

v. 29. *horrentia saxa.*] *Melius Gemblac. — sudantia saxa.*

v. 30. *Statque vno Natura loco.*] Et hic quoque *Statque vno loco* in Capricorni partibus intelligendum Geminus testatur. non quod reuera sit, sed quod videatur vix per quadraginta dies nox decrescere. Veteres illi serio credebant. Sane sensus ipse non aliter iudicat, sed ratio non patitur. Ex hac theoria pendet ratio Antisciorum Manilii, vt suo loco demonstratum est.

v. 31. *Proxima in effectu simili.*] *similes.* Etiam adtestatur Gemblacensis, in quo scriptum.

Proxima in effectum & similis referentia motus.

v. 32. *Esse ferunt lucas.*] Hic error, qui supra, *lucis pro noctis.*

Pag. 79. v. 1. *Inter principium reditus finemque coerces.*] Propterea Cicero in Arateis nodum mundi vocat: quia scilicet apud Aratum *ἡνέκεν* *ἐνέκεν* legerat, non, vt hodie editur, *ἐνέκεν*. Sequitur vero:

Tempora diuiso iungens concordia mundo.

Nam ea diuisio mundi dicitur nodus celestis. Aliter locum hunc capere non potes.

v. 6. *Tunc primum mura pelagus.*] Magis placet lectio Gemblac.

Tum primum mihi pelagus consternitur vnda.

v. 11. *Viribus in tantum signis.*] *signis*, vt olim emendabamus. Approbat Gemblac. est *ἡνέκεν*. Segnem naturam sub bruma quare dixerit, patet ex illo:

Statque

Statque vno Natura loco, paulumque quiescit.

v. 13. *pari cum fœdere ducit.*] Gemblac. *ducens recte.* Ita ergo continua:

Huic ex aduerso simili cum sorte refulget

Libra diem noctemque pari sub fœdere ducens Tantum quo, &c.

v. 14. *Tantum quod victas.*] Lege — *pari cum fœdere ducens*

Tantum quo victas vsque ad se vincere noctes

Ex ipsa iubet. —

v. 15. *Ex ipsa iubet ac bruma*] *Ex ipsa iubet ad Brumam.* Etiam Gemblacensis habet *ad*, non *ac*.

Ex ipsa iubet ad brumam, quum tempora vincunt.

quousque, inquit, *Libra* noctes victas vsque ad se, (ad initium scilicet *Libræ*) vice versa iubet vincere vsque ad initium *Capricorni*, ubi *brumæ* sidus conficitur.

Ibid. ac bruma cum tempora vincunt.] Gemblacensis:

ad bruma cum tempora vincit. Male, meo iudicio.

v. 23. *Sed non per totas.*] Præibat Lemmain Gemblacensi: *QUÆ PARTES IN QUATVOR SIGNIS TROPICÆ SINT.* vere quidem, sed importune. Non enim hic vlla sectio capitis esse debet. Alioquin infinitæ sectiones esse debebant.

Ibid. Sed non per totas aqua est mensura figuræ.] Gemblacen. rectissime *versura* non *mensura*. Nam *versura* est *ῥοπή*. vnde *ῥοπή* dicta. *ῥοπή* in metis Circensibus & *ῥοπή* idem. *Versuram* in porticibus dixit Vitruuius, quam vorforiam Plautus. Quando ad nos à *Capricorni* principio redit Sol, tunc ad nos dicitur capere vorforiam aut *versuram*. Ait igitur ne ipsorum quidem *Tropicorum* inter se similitudinem esse. Nam *Tropicorum* signorum quatuor duo tantum sunt vere *Tropica*, reliqua duo *ἰσημερὰ*. Simile, inquit, aut commune inter se habent, quod vertant tempora: dissimile, quod diversa tempora faciant *ἰσημερὰ*, à *Tropicis*. Communis, inquam, ipsa *versura*, siue *ῥοπή*: sed ipsæ *versuræ* dissimiles inter se.

v. 24. *Omnia nec plenis spectantur sidera signis.*] Et hic quoque Gemblacensis iure merito habet, *vertuntur sidera*. Dixit enim *versura*.

v. 27. *Vna dies toto Cancrī longissima signo.*] Geminus hanc quidem opinionem priscorum fuisse monet, vt in toto signo *Capricorni* *brumam*, in toto *Cancrī* solstitium confieri putarent. Nos ex illa opinione Antifisia veterum manasse, & Lucanum eos secutum fuisse indicauimus. Hoc inquam, persuasum fuit priscis illis. Sed hoc non vult Manilius. De vna tantum die longissima in toto *Cancrī* sidere loquitur, non de omnibus illius sideris diebus. De prima tantum die *Cancrī*, vel, vt alii, de octaua: quando quidem nonnulli solstitium in octaua parte *Cancrī* fieri putabant. Propterea infra concludit:

Vna

*Vna ergo in Tropici pars est cernenda figuris,
Qua moveat mundum, qua rerum tempora mutet.*

Qua moueat mundum, qua rerum tempora mutes.
Vna dies brumæ, vna solstitii, non tota sidera : vna vtriusque Equinoctii, non totum sidus Arietis, aut Libræ. Sed & illi veteres non quando Sol Arietem ingreditur, tunc ver confici credebant : neque Solstitium, quando primam partem Cancris iniret. Apud Columellam enim, Ouidium & auctorem paraepematis à Leonico conuersi, Ver multis diebus ante ingressum Solis in Arietem notatum est, & Solstitium longe antequam Sol primam partem Cancris tangat. Cui consentaneum, quod ea tempora in octauis Signorum confici putarent.

v. 28. *Fata mouent.*] Gemblacensis *Fatta mouens* consulta. Non sequimur. Non possumus mutare sententiam in iis, quæ olim legebamus ita: *... mouendum, quæ rerum tempora muer,*

Quae moueat mundum, quae rerum tempora mutet,
Et haec alius declinet in usus.

*Qua moueat manuum, qua seclum
Fata trahet, consulta alios declinet in vsus,*

Fata nauet, consulta alios declinet in vjms,
Moina in aduersum flectat, rursusque reuoluat.

Sane hæc & Maniliana sunt, & elegantissima. Ineptos & barbaros codices nihil moramur.

v. 32. *Consulta alios.*] Consulta, quæ decreta vocat Firmicus : τὰ ἀπο-
τελέσματα. *Βραβυμινος Μομινά.* quod nomen pluri-

v. 33. *Omnia in aduersum.*] Reposui^{mus} *Momina*. quod nomen plurifariam in hoc scriptore deprauatum fuit.

v. 33. *Omnia in aequalitate*]. *Repositum*
 fariam in hoc scriptore depravatam fuit.
 Pag. 80. v. 3. *Qui prima momenta darent.*] Non defuit, qui æquinoctia &
 Solstitia in partibus Signorum, alius, qui in octauis, alius in decimis confieri
 putarent. Et sane primum Sosigenes putauit solstitia confici in octauis par-
 tibus, idpue patet ex Iuliani anni dispositione, quæ ab ipso facta est, quum
 octauas partes in Kalendis mensium poneret, Arietis quidem in Kalendis
 Aprilis, Cancrī Kalendis Quintilibus, Libræ Kalendis Octobribus, Capri-
 corni Kalendis Ianuarii. Sed post eadem Cæsaris ter mutauit sententiam
 trinis commentationibus dubitationem potius suam, quam rei scientiam
 professus. Non dubium est, quin corrigens sese illa tempora non in octa-
 vis, vt antea, sed in primis partibus confici existimârit. Nam vetustissima
 est ~~in ipso~~ æquinoctiorum & solstiorum in octauis partibus signorum, du-
 centis annis vt minimum ante primam Olympiadem, si rem propius pute-
 mus. Sed de his in libris de Emendatione temporum.

Ibid. *frenos[que] dierum.*] quibus tanquam habenis Sol nunc relaxat, nuncingyrum diem cogit, relaxat in Solstitio, cogit in bruma. Propterea Cardines nodos vocavit supra.

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES

Et

NOTÆ

In

APOTELESMATICVM
M. MANILII.

Vo superiores libri sunt *πινακικοὶ ἢ τοῦ ἡμετέρου*. Hi posteriores sunt *ἀποτελεσματικοί*. Nam hæc scientia aut informat, aut decernit. Et decreta ipsa vocantur *ἀποτελεσματικά*, hoc est responsa. *ἀποτελεῖν* enim dicitur Astrologus, quando respondet: qua in significatione vsatur à Ptolemæo, item ab eius interprete in librum secundum, ὃς ἀποτελεῖν, ἢ καὶ ὅλα ἐθνη καὶ πόλεις ἀποτελεῖ, ἢ τινὲς τινα καὶ ἀνθρώπων. Prædictionis, quæ per Astronomiam fit, duæ partes sunt: altera circa astrorum motum, altera circa effectum astrorum. Vnde Græci eam partem vocant τὸ ποιντικόν. Priorem partem tractauit primo libro. Alteram quatuor sequentibus: quæ & ipsa in duas partes discedit: εἰς τὸ πινακικόν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. & quidem τὸ πινακικόν tractat τὰς καὶ ἀστρον καὶ τὰς αὐτὰς καὶ πρὸς ἄλλα σχέσεις. Ea omnia, vt diximus, iam prioribus libris absoluit. τὸ ἀποτελεσματικὸν in hoc & sequenti. Orditur vero non dicam luculento, sed diuino præmio.

v. 22. *Nec quod habet, numerat.] Tam deest auaro quod habet, quam quod non habet.* Mallet vero:

Pauperiorque bonis quisque est quo plura requirit.

v. 26. *Et summum census precium est effundere censum.]* Ouid.

Quarere vt absument, absumpta requirere certant:

Atque ipsa vitium sunt alimenta vices.

v. 28. *Torque superuacuis vitam deflete querelis.]* Lege deplete querelis, hoc

Mm

hoc est, exhaurire. Pierius latice digno deponimus haustu. Papinius. Traditit à vasis: & rō superuacui quum dicit, in eadem translatione persistit. Nam vasa superuacua sunt, quæ Græci *εργαλῆα*.

v. 30. *Longaque per cerdos signantur tempora cursu.*] Repone casu ex Gemblac. Sic in Sphæra mundi:

Singula nam proprio signantur tempora casu.

Pag. 81. v. 2. *damna & compendia vite.*] verum est, quod concipit Gemblacensis: — *damna & compendia rerum.*

v. 2. *Nemo caret damno.*] Inepte Bonincontrius:

Nemo caret dando. stolide interpolatum sequentia satis aperiunt.

v. 3. *inuitam pendere voris.*] *prendre.* Hanc pristinam emendationem nostram confirmat Gembl.

v. 4. *fors est sua culpa ferenda.*] Et cæco patet legendum:

— *fors est sua cuique ferenda.* Approbatur à Gemblac.

v. 6. *Fugissent ignes Aenean.*] Non probo lectionem Gembl. *Fulsiissent ignes.* Hic ignes de Palladio, quod ferebat Aeneas, intellegendum.

v. 9. *Romaque sic enata fores.*] Interpolatum. Gemblac. & abet manuscriptor: *Roma casis & nata foret.* optime. Sed alter habebat *casus, enata*

v. 10. *In Capitolinos auxissent fulmina montes.*] Legendum: *culmina montes.* construxissent arcem Capitolinam in Tarpeio monte. Hoc enim auget montem. Ineptum est in Gembl. *flumina.* Sequentia probant: *Incendit sua posuisset Iupiter arce.* Nam de fulmine Iouis, quod Iompe Bonincontrius, non persuadebit nisi similibus suis. Est autem enallage, *auxissent in Capitolinos montes in culmina,* hoc est arcem, & ad eam Iouis Capitolini. Nisi forte quis putarit legendum: *In Capitolino sanxissent culmina monte.*

v. 12. *Captus, vel caput his orbi foret.*] Semper suspectus mihi fuit locus hic. Gemblacensis: *Captus & captus orbi foret.* Deest literula:

Captus & à captis orbi foret. — Egregia sententia: orbis victores Romani prius victi sunt à Græcis. Sunt enim à Troianis oriundi, qui à Græcis olim capti, ipsi rursus & Græcos, & orbem ipsum ceperunt. Virgilius. Num capti potuere capi?

v. 14. *Solus & appositus.*] oppositis scribendum. Obiecto ymbone.

v. 15. *rupisset fœdera virgo.*] Cloelia.

v. 17. *Nulla acies tunc euit.*] Multum discrepat à vero. Gemblacensis optime: *Nulla acies tantum vicit.* Nulla acies tantum vicit, quantum tres illi fratres, imo quantum tertius duobus superstes. Sequentia confirmant.

v. 20. *Varronemque pigrum magnum quod vltere possit.*] Pigrumne, qui celer.

celeritate fugæ se cladi Cannensi eripuit? Deformatissimus est hic versiculus. neque vero integrior in Gemblacensi :

Varronemque pugum magnum quam vinere possit. Proculdubio pugum ex profugum constat, id est profugum. Itaque lego:

Varronem profugum, magnum quam vinere posse,

Postque rivos Thralymene latus. —

Varronem fuga vitæ consulentem, quem mirum post tantam cladem vinere potuisse, idque post cladem ad Thralymenum. *Magnum quam*: alii dicerent *magnum quantum*. utrunque dicitur magnum quam, magnum quantum: immane quam, immane quantum. Græcum *ἄνυστον* *δύον*.

v. 23. *Spectatum Hannibalem*.] Melius Gemblacens. & textus Bonincontrii:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis.

Frustra enim legatione Romana à rege Prusæ petitus catenas veneno hausto præuenit. Bonincontrii textus habet *Speratum*, quum tamen interea ipse *Spectatum* legat. Haud dubie interpolatio est ab illo: *cecidisse catenis*, cecidisse in catenas, ut supra trahere morti, trahere in mortem.

Immatura trahent marales corpora morri

v. 24. *Exiliumque rogi*.] Quid est *exilium rogi*? Quam inepte hoc conceptum est. Legebamus olim:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis

Exilium Regi furtiva morte luisse.

nisi quod nunc legimus *Speratum*. Hannibal quem Romani sperabant casurum in catenas suas hausto veneno ignominiam antevertit. Gemblacensis habet:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis

Exiliumque rei furtiva morte luisse.

poterat tolerari. Nam tanquam exul reus, non profugus latuit apud Prusiam, quia à Romanis petebatur. Itaque luit exilium rei furtiva morte: tanquam reus exilio damnatus obiit. Sed hoc sententiæ tenor non patitur, quia priorem versum disiungit à posteriore, quum prior per se constare non possit.

v. 25. *Adde etiam Italicæ vires*.] *Adde etiam vires Italæ* Gemblacensis concinnius.

v. 29. *Et iactat Libycis compar*.] *ἄγαντα, ὅτι τὰν Μάκων ἐν τοῖς Καρχηδωνικοῖς ποταμοῖς ποταμὸν ἔχουσιν ἴσθμους*. Plutarch.

v. 30. *Atque crepidinibus*.] *Equæ crepidinibus*.

Ibid. cupie Carthaginis orbem.] Recte olim consiciebamus *orbem* *Carthaginis*. Gemblacensis veram lectionem aperuit: — *Carthaginis arces*. lege ergo:

Equæ crepidinibus capis Carthaginis arces.
 Crepidinem vocat ruinas, & τὰ ἱερῆα Carthaginis. Non male etiam legē-
 bamus *Carthaginis urbem.*

v. 31. *Hoc nisi fata daret.*] Fato Stoicorum omnia addicit : Fortuna
 Epicuri omnia abiudicat.

v. 33. — *pelagusque receptum Et tres.*] Aulus Postumius Albinus re-
 rum Romanarum lib. primo :

*Ille cui cernis Capitolia celsa triumphis
 Sponte Deum pacuere, cui freta nulla repostos
 Abscondere sinus, non tuta manibus vrbes.*

Hoc volebat dicere : Ille Pompeius ter triumphator, victor maris, Pirata-
 rum scopulus, ut inquit Petronius, vilissimo capiti supplicium dedit. quod
 hic exequitur Manilius,

Pag. 82. v. 2. *Cumque etiam posses.*] Gemblac. *Cum iam et iam. iam & iam*
 dictum ut magis magisque.

v. 4. *Et collecta rogam*] Gemblac. *Eiectaque rogam.* Vnius literula mu-
 tatione legimus :

Eiectaque rogam facerent fragmenta carina.

Eiectam carinam dixit, quæ ex naufragio in litus à mari eiecta fuerat ex qua
 rogos constructus, quemadmodum rogam ipsum vocat naufragum ignem.
 Sed vulgaris lectio videtur interpolata ex Lucano.

— *summas dimouit arenas,*

Et collecta procul lacera fragmenta carina.

Exigua trepidus posuit serobe —

v. 10. *Indicium dextra retinens.*] Snetonius sinistra: *Libellum infidia-*
rum indicem ab obuiio quodam porrectum libellis ceteris, quos sinistra manu tenebat,
quasi mox lecturus commiscuit.

Ibid. *nomenque cruore Deleuit*] Fortalle: — *omenque cruore.* Legen-
 dum *monimen.* idem est cum indicio. Deleuit cruore indicium & moni-
 men, quod dextra retinebat.

v. 14. *quid Xerxem maius?*] Profecto Manilius scripsit :

— *quid Xerxes maius & ipso Naufragium pelago?* Nam dixit, *regumque rui-*
nas. ergo & Xerxes ruinam & naufragium dicit. Tantum naufragium, ut
 ne ipso quidem pelago capi posset.

v. 15. *quid capros agmine Reges Romanis positos.*] Hæc monstratio non pos-
 sunt confici sine Hercule, hoc est Gembl. libro. Is habet :

— *quid capto sanguine Regem*

Romanis positum? —

pro quid tantum quod scriptum erat. Seruium Tullium natum capto san-
 guine, nimirum captiua Ocrisia Ocriculana (aliis Corniculana) Romanis
 Regem impositum fuisse nemo nescit. Captum sanguinem pro captiuo eo
 modo

NOTA IN A
modo dixit, quo C
a lectione, & Bon
rellem.

v.16. *raprosque*
scipi potest: aut Pa
intelligunt. aut qu
a incendio à Metel

v.17. *Cedentes*

Servant

Metello accipi pra

Ibid. quitem

homo, quam temp

v.18. *Quod su*

in lib. vii cap. d.

v.20. *Ex ipsi*

etiam Platonis

etiam Macrobi. in

lib. vi

v.21. *Atque*

in medio inter

raprosque funeribus

etiam v.17. e

in suo reliquit

etiam de volum

etiam quae pos

etiam. Huc,

etiam dicitur sem

etiam Diogenes

etiam etiam H

etiam: Hippocrit

etiam Superu

etiam etiam

etiam Euri

v.22. *E*

At

Vi

v.23. *I*

v.25. *E*

modo dixit, quò Catullus & Horatius maritam pro maritali. De vulgata lectione, & Bonincontri interpretatione dicerem, si horas perdere vellem.

v. 16. *raptosque ex ignibus ignes.*] Raptos ex ignibus ignes dupliciter accipi potest: aut Palladium ereptum ab Æneâ ex ignibus, vt ignis Vestalis intelligatur. aut, quod magis credo ipsos ignes Palladios siue Vestales raptos ex incendio à Metello.

v. 17. *Cedentemque viro flammam.*] vel Metello, vt diximus. Iuuenalis: *Servauit trepidam flagranti ex arce Mineruam.* vel Æneæ. Sed de Metello accipi præstat.

Ibid. *qui templa ferebat.*] ἱερωνικός. Nam τὰ ἱερά tam res sacræ, vt Palladium, quam templa dicuntur.

v. 18. *Quod subito veniunt.*] Habes apud Valer. Max. lib. ix. cap. xii. Plin. lib. vii. cap. lxxx.

v. 20. *Ex ipsis quidam elati.*] Plin. lib. vii. cap. lxx. Adde his, si libet, ex 10. πολιτ. Platonis περὶ τῆς ἀφ' ἑρμῆς τοῦ ἥους Παμφύλου. de quo etiam Val. lib. i. Macrobi. in Somn. Scip. Vide Iustin. Martyr 19. 50. Orig. in Celsum 74.

v. 21. *Atque huius vitæ duplex.*] Celsus: *Si certa futura mortis indicia sunt, quomodo interdam deserti à medicis conualescunt, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse? Quin etiam vir iure magni nominis Democritus ne finis quidem vitæ satis certus notus esse proposuit, quibus medici credidissent. adeo illud non reliquit, vt certa aliqua signa futura mortis essent.* Intelligit autem Celsus de volumine, quod Democritus περὶ ἀντιγραφῆς scripserat, hoc est, de exanimi muliere, quæ post septem dies reuixit. Plinius attribuit Heraclidæ, non Democrito. Huc, inquit, pertinet illud apud Græcos nobile volumen Heraclidæ, septem diebus femina exanimis ad vitam reuocata. Meminit eius voluminis alticubi Diogenes Laërtius, in Empedocle. & librum illum Heraclito attribuit. Quare etiam Heraclidis esse dicitur in codicib. Plinii. Laërtius: τὴν γὰρ ἀπὸν ὁ Ἡρακλῆς φησὶ τοῦτον τιτὶν, ὡς περὶ κοῖα ἡμέρας συντηρεῖν ἀπὸν καὶ ἀσπῆον τὸ σῶμα. Superius: Ἡρακλῆδης δὲ ἐν τῷ περὶ νόσων φησὶ καὶ Πανσάρια σφηνήσας αὐτὸν τὸ περὶ τὴν ἀπὸν. Et alibi: Ἡρακλῆδης μὲν δὲ τὰ περὶ τῆς ἀπὸν, διηγουμένων, ὡς ἰσοδότῃ Ἐμπεδοκλῆτι ἀποτίνας τὴν νεκρὰν ἀνθρώπου, κτλ.

v. 22. *Ecce leuis permittit.*] Lucilius:

At cui? quem febris vna atque vna aspersa,

Vini inquam, huius potuit vnus tollere.

v. 23. *Rationis vincitur vsus.*] Mussabat sacito medicina dolore.

v. 25. *parcuntque venena.*] Aufonius:

Et quum fata volunt bina venena iuuans.

v. 27. *Ingeniumque suum retinens.*] Pone *taliam* *scipula* Postea:
 ——— *transitque per illum,*

Ex illo fortuna venit. furit alter amore.

v. 29. *& vertere Troiam.*] Vertere Troiam, ut vertere solum. Abydenus adolescens vertebat solum suum, hoc est Troada, in qua posita Abydus, & transfretabat in Europam. Mens Manilii: Duo germani fratres dissimilimi: alter adeo amore insanus, ut ipsum Abydenum vincat: alter autem Iurifconsultus. Hinc Persius:

—— *geminos, Horoscope, varo*
Produce genio. ——— Horatius:

Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngi
Praferat Herodis palmeris pinguibus: alter
Diues, & importunus ad umbram lucis, ab ordine
Siluestrem flammis & ferro mitiget agrum,
Scit Genius, natale, comes qui temperat astrum
Natura Deus humana, mortalis in vnum
Quodque caput, vultu mutabilis, albus & ater.

v. 33. *Non nostrum hoc bellum est.*] Non sponte nostra ad hoc ducimur. Sed nimirum est aliquid, quod nos cogat. Nullum est in hoc *nostrum* *quod* Ergo est aliquid supra nos, atque adeo praeter *transiit*.

Ibid. Cognatur tanta mouere.] In Gemblac. est Hellenismus: — *cognatur tanta moueri.* Neque dubium est scripturam veram esse. Sic

Lucanus:
Iupiter est, quodcunque vides, quodcunque moueris.
 ut habent bonae notae codices.

Pag. 83. v. 2. *Et Decios non omne tulit.*] Totam hanc periochen longe melius concipit Gemblacensis:

Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,
Materies in rem superat, sed lege repugnat.

Non deerat quidem materia nascendis Catonum similibus, sed lex fatirepugnat.

v. 3. *Et inuictum deuicta.*] Male Gemblacensis:

—— *& inuicta deuictum morte Catonem.*

v. 7. *Sed rapit exceptos funus fortuna superbos.*] Interpretetur Oedipus. Neque distinctio, quam olim apposueramus, huius inuat. vera lectio:

Sed rapit ex sceptro funus Fortuna superbo.

Opes & regna, inquit, non redimunt fata regum. Sed è medio sceptro & regno Fortuna rapit funus. Ut paupertas non accelerat mortem, ita nec opes vitam

vitam prorogant. *Funus*, cadaver, quod sepulcro inferitur, dici & pueri sciunt. Sequentia suffragantur. Statius IIII. Thebaidos.

Eoliden humero iactantem funus onusto:

id est, Learchum à se interfectum. Itaque *funus* vocat, quod Onidius *corpus inane*.

v. 8. Indicitque rogum summum.] *κεκυλοία*. Nam est funus aliquod indictium.

v. 10. Quin etiam infelix virtus.] Firmicus plura in eandem sententiam studiose collegit: *Fortis ab ignavo superatur: bonum prostravit inferior: iusto inficitur non profuit: castos providentia saepe decepit: pudicus ac sobrius impudicus; ac dissolutus in honoris petitione praelatus est. iacent strenui, laudantur improbi: & quicquid hinc profuit, illum incauta imitatione decepit. Hac nobis omnia stellarum cursibus conferuntur: his nos Fortuna varietatibus conficit. Quæ Firmicum à Græcis accepisse minime dubium est. In eandem sententiam quoque Messallah Arabs: Quia videmus alios prudentes exai boni, alii stultis bene esse, nunc quid hoc ab aliqua causa est? Quod igitur bene, aut male succedat hominibus præter eorum voluntatem, nimirum id Dei nutu, & Planetarum decretis accidere, quemadmodum & omnes bonos successus atque incommoda, facendum est.*

Ibid. Quin etiam infelix virtus.]

ὃ τλαίμων ἀρετᾶ, λήρος ἀρ' ἡδ' ἐγὼ δὲ σε
ὡς ἐργὸν ἦσαν, σὺ δ' ἀρ' ἐδέχθης τύχην.

v. 21. calumque interfecit ora.] vt in Centauro homo interfecit equo.

v. 22. Denique si non est.] Potentissimum hoc argumentum: Si non esset fatum, nulla essent apotelesmata. Atqui sunt. Quod autem sunt, postea probat. Quum enim τὰ ἀποτελεσματὰ aut καὶ τὸ ἀμυγῆς καὶ ζωδίων, aut καὶ τῶν καὶ σὺν καὶ ἀσέρον considerentur, ea nunc præsentī libro duntaxat expositorus est, quæ καὶ τὸ ἀμυγῆς καὶ ζωδίων spectantur. Cuius pragmatiz quum multæ partes sint, illa præcipua censetur, quæ καὶ ἰδιοπροπίας est. ἰδιοπροπίας Signorum aut circa vniuersalia sunt, aut circa particularia. Ac de vniuersalibus vltimo loco. De particularibus nunc ager, quæ dicuntur εἰδικὰ ἰδιοπροπίας, quia circa indiuidua versantur. Ea considerantur aut καὶ ὁλότηας καὶ ζωδίων, aut καὶ μικρομελείας, aut καὶ ἀτατοικαὶ χροίαι. Quæ tria singillatim suo ordine tractantur.

v. 30. tanto sit gloria maior.] tanto sit. Et Gemblac.

v. 31. Quod calo gaudente venit.] Quo calo. Gemblacen. Manilianum. Quo pro Quo magis. Sed nihil muto. το gaudente est suspectum.

Pag. 84. v. 5. Nunc tibi signorum mores.] Mores, ἰδιοπροπίας.

Ibid. summumque colorem.] Summam colorem vocat παντοῦν χροίαν καὶ τὸ ἀμυγῆς καὶ ἀσέρον. Nullæ enim hic καὶ πανομένων διαμερτέαι, nulla erran-

la errantium suffragia. Summum colorem ut Græci *χρῶς*. Ausonius, in *summa cute*. Nam & *χρῶς* cutis apud Græcos. Prouerbiale est. Idem quod alibi:

— *sed summa est rerum referenda figura.*

v. 6. Et studii varias artes.] Nam & *ἰδιοτέπιας* nomine etiam τὰ ἰδιοτέπια veniunt, quæ ipse ΑΘΛΑ vocat. In his igitur Signorum Apotelesmatis τὰ *σωματικά* & τὰ *δύπνητα* tractantur. *Σωματικῶν* quidem sunt αὐτὰ *ἰδιοτέπιας*. sed *δύπνητων* τὰ *δύπνητα* & *ματά* siue athla.

v. 7. Dives secundis.] Aries dabit inercatores, qui variis casibus rem frangent, ac iterum stabiliunt. Dat & lanifices & vestiariam facientes. Hæc sunt athla siue *δύπνητα* & *ματά*. Facit & sollicitos & inconstantes.

v. 8. Exitusque nouis.] Ut & pecus ipsa, quæ quotannis lanitium exiit, ac iterum producit. Quare qui sub hoc signo nascuntur, ut in momento rem facient, sic & momento facultatibus labentur. Mercatores enim, inquit Sophocles apud Stobæum:

ἀνθρώποι δὲ πρῶτα σὺν ἐμπολαὶ μακρὰς
αἰὲς παρὰ ῥήτορας οἱ πολυφθοροὶ
ἴσως αὖτ' ἢ κέρδιον, ἢ διώλησιν.

Ibid. Exitusque nouis.] Procopius Gazensis in Pentateuchon, loquens de eo qui natus sit sub ariete: *ὅτι περαιριτικὸς, & ποσειδικός. τοῖστος γὰρ φανί, ὁ κέρδιος. ἀποτιδιμανὸς γὰρ ῥαδίως τὸ ἔριον ἐκ τ' φύσεως πάλιν ἐπαμφάνηται*. Idem dicit quod Manilius.

v. 9. Naufragiumque inter.] *ἐκπλώσιν βίη ἀπόκτησιν βίη & χρημάτων ἀπολάσιν*. Paulus Alexandrinus *ὅτι περὶ τὴν δύναντον μειωτάς*. Idem.

v. 10. & notis in damna feretur.] Quemadmodum antea dixit:

— *semper habebit.*

Sed reclamat Gemblacensis: — & natus in damna feretur.

Quid est crescendo cadet: hoc est, natis opibus in damna feretur. Sic apud Catullum *Natum as. τὸ γινόμενον*.

Ibid. natus in damna feretur.] *δυσπερικτήτες* vocant Græci artis magistri, quos nunc lucrum, nunc damnum sequitur. Sic Paulus Alexandrinus.

v. 11. In vulgumque dabit fructus.] Ineptum: Gemblacensis, *In iugulumque dabit fructus*. Fructus gregis sunt agni & lana. Quoties id dicunt Iuriconsulti! Agni ad iugulationem & macello dantur, lana lanificio. Itaque vno versu utrunque comprehendit, quod nomine fructus venit, agnos & lanam.

v. 14. Nunc tenuare leui filo.] Facit *κλώσας*

Ibid. nunc ducere telas.] Facit *ὑφαντάς, & γερδύας*.

v. 15. Nunc gemere.] Vna litera minus scripsit Manilius: Nunc emere. Inter.

Interpolatores vestimentorum faciet: qui emunt vetera vestimenta & interpolata pro nouis vendunt. Græci vocant ἐμπροσθεῖς.

v. 16. *Quis sine non poterant vlla subsistere gentes Vel sine luxuria*] Quibus vestibus, etiam si non abuteremur ad luxum, tamen, amoto omni luxu, sine ipsis degere non possemus: nisi nudi vellemus prodire. Tantum est opus illud, ac tam necessarium.

v. 19. *Seque in Arachnea magnum putat esse triumphum.*] Pallas dicitur triumphus, hoc est triumphatrix, quomodo pastor certamen, hoc est certator. apud Maronem:

Est certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.

Ouid. vi Fastorum:

Publica, respondit, cura est pro manibus istis

Iuppiter. — id est curator.

v. 21. *Et dubia in trepido.*] Dele τοῖν in:

Et dubia trepido praeordia pectore finger. —

Positio fit in sequenti syllaba. vt supra:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

Ibid. *Et dubia trepido.*] Ἀποδοῖν, ἐμπροσθεῖς, δειλός, ἀμφοβήλος, & εὐδειλός vocat Ptolemæus.

Ibid. *praeordia pectore finger.*] Gemblac. fortasse non male.

— *praeordia pectore signum; ἀπο κοινῆ dicer.*

v. 22. *Seque sua semper.*] συνεχῆματις; Ptolem. Sed totum locum ita concipit Gemblacensis:

Hæc studia, & similes ducet nascentibus artes,

Et dubia trepido praeordia pectore signum,

Seque sua semper cupientia vendere laude.

Nihil mutauimus.

v. 23. *Taurus simplicibus donauit.*] donabit. Extant vestigia in Gemblac. *donabis.* Taurus agricolas dabit, laboriosos, laudis cupidos, taciturnos, tarda ingenia, & amoribus dedita.

v. 24. *Pacatisque labor veniet, patientia laudis.*] Vitiosissime, vt paret. Gemblacensis recte:

Pacatisque labor veniet, nec præmia laudis

Sed terre tribuet partus. Si retines Pacati, erit pacati soli. Vtroque recidit sententia. Natis sub Tauro continget labor quidem, sed in pacato, & fructus, non gloria.

v. 26. *ingumque suis possent cernicibus ipse.*] Alludit ad ἀποδοξαφλας ἀσπερίων. Taurus pingitur ἀποδοξίας, & quasi ingum possens.

v. 27. *Ille sui Phœbis portat.*] & Virgilius pene iisdem verbis in eandem sententiam:

Nn

Candidus

Candidus auratus aperit quum cornibus annum Taurus. —

v. 28. *Militiam indicit terris.*] Habes ibidem apud Virgil. & Hesiodum.

vetus Sphæra:

κῆ) δ' ἰσχυρὸς Τασθ, οἱ χαμόροις
τύποις ἰσχυρὸς κῆ. οἱ κατ' αὐχῶνα
εἰρήν' ἔχοντι τοῖον ἀρμόδι ζυγόν,
χαμφοῖς ἀρμόδις ἀντακὸς χαλκὸν γύας

Sunt vicem interpretis Manilio.

v. 31. *facilesque per arua.*] Vere bubulcorum fuerit non videre legendum *fascies*, vt olim correximus, & Gemblacensis retinet. & sequentia probant.

v. 32. *aque suo venit.*] *eque suo.* Gemblac.

v. 33. *tacite mentes & corpora tarda Mole valent.*] ἐνδομύχες, ἀμβλύαι, ἀνωπύτοις ψυχῆς. Ptolemæus.

Pag. 85. v. 2. *Mollius è Geminis.*] Gemini Calliopicos seu cantores, & musicos dant, voluptarios, astronomos, arithmeticos, Geometras.

v. 3. *Per varios cantus.*] Eiusmodi Calliopicos vocat Firmicus, ὠδῶν, Ptolemæus, φιλομύσους: fortasse etiam Musicarios suspiceris in vetere inscriptione Romana:

CALOCASIO
VERNÆ DVLCISS.
ET MUSICARIO
INGENIOSISSIMO:

nisi intellexeris Musicorum iustrumentorum artifices. quod fortasse verius.

v. 5. *Ingentemque sonum.*] Absurde. Recte Gemblacensis: *Ingenitumque sonum*: nervis verba inlita, & nervis ingenitum sonum. Nugandum absque ope codicis fuisset.

Ibid. *labor est etiam ipsa voluptas.*] ἀφρέπνοσι. Ptolemæus. Adeo laborem grauantur, inquit, vt etiam ipsa voluptas illis oneri sit. ἐσθλακῆς dictum.

v. 8. *Inueniunt & in astra vias.*] Astronomi sunt.

Ibid. *numerisque modisque.*] A numeris Arithmeticos, à modis Geometras cenlet.

v. 9. *Consummant orbem.*] Græce: περιδιδῶσι τὸν κύκλον μαθημάτων. κυκλογῶν. orbis enim disciplinarum dicitur, vt Græce ἐν κύκλῳ παίδευσις. Mathematicos orbem complebunt. Musici, Astronomi, Geometrae, Arithmetici erunt. Tot enim partes Mathematicas κύκλον μαθημάτων consummant. Quod igitur dixit *Consummant orbem*, hoc Ptolemæo est περιδιδῶσι τὸν κύκλον μαθημάτων.

Ibid.

Ibid. *consummant orbem.*] Orbis disciplinarum, vt Græce κύματα. Inde ἐγκύκλια μαθήματα.

Ibid. *postquam ipsos sidera linquunt.*] A siderum studio, ad Geometriam, & Arithmeticen se conferunt.

v. 10. *perque omnia seruit.*] ἐναρσφόρος, ἐνταχέης, πολυέτης. Ptolemæus.

v. 12. *Cancer & ardenti.*] vitium latere in hac lectione putauimus olim non iniuria. Sed Gemblacensis mendosiorē prodit, quam suspicati sumus:

Cancer ad ardentem fulgens in cardine vitæ,

Quam Phœbus summis reuocatus curribus ambit,

Articulum mundi retinet. — vitæ antiquitus pro vittam scriptum accipimus: id est ζώνην. Itā vocat, vt Lucanus loquitur, circulum alti solstitii.

v. 13. *Quem Phœbus.*] Quam Gemblac. vittam scilicet.

v. 14. *Articulum mundi.*] Quia longius Sol non excurrit in Borealia.

v. 15. *Ille tenax.*] Sub Cancro auari, mercatores, scēneratores, Dardanarii, negotiatores, nascuntur.

Ibid. *nullosque infusus.*] Lege, vt olim, effusus. Confirmat Gemblacensis.

v. 18. *Et grauida annose speculantem incendia mentis.*] Aegrorum somnia sunt hæc. Turnebus, & nos olim, antequam Aduersaria Turnebi ederentur, valde adolefcentes legebamus:

Et grauia annona speculantem incendia, ventis

Credere opes. — Ita habet Gemblac. ne vna quidem litera minus. Furor est aduersus hæc pertendere.

Ibid. *Et grauia annona speculantem incendia.*] Dardanarium.

v. 23. *Nauigat & steriles optando sortibus annos.*] Quid? optat steriles annos sortibus? O illepidum caput, cuius hæc interpolatio fuit. Gemblacensis:

Nauigat, & celeres optando sortibus annos.

Profecto scēneratores nihil prius in votis habent, quam vt quam primum fors æquetur scēnori. Hoc est; quod dicit, optare celeres annos sortibus. Inde Ausonius velocem vsuram vocat:

— & velox inopes vsura trucidat.

De nautico scēnere & traiecitia pecunia intelligi clarum est. ἱγρῆς τόκος vocat Nouella 106. Lego ἱγρῆς. Apud Pollucem lib. 111, ἱγρὰ, δανεισµατὰ ναυτικῆ: cum ναυτικὸν ἢ ἱγρὸν soleant opponi. Demosthenes ὅτι ναυτικὸν ἔτε ἱγρὸν-συμβόλαιον. Diphilus ναῦλα scēnus nauticum vocauit:

οἱ δὲ ὅτι τῇ μὲν γινώσκειν καὶ δίδωκε

λαβὼν τὴ ναῦλα καὶ δίδει ἱγρῶσαν.

Alioqui quis nescit quid sit

N n 2

ναῦλον

παύλον? vide legem Rhodiam: ubi χ $\tau\eta$ ἔγγυον mentio in eadem significatio-
ne. Demostheni $\epsilon\iota\delta\omega\tau\epsilon\varsigma$ est ναυτικὸν δάνεισμα. Maximus Tyrius orat. 11. $\tau\eta$ $\epsilon\iota$
 χ ρηματισμῶ ἐν τῇ $\epsilon\pi\alpha\lambda\acute{\alpha}\tau\eta$ $\epsilon\delta\epsilon$ βαλλομένων οἱ τοκοὶ μεγάλοι $\tau\eta$ δανεισμάτων.

v. 24. *Dulcibus vsuris aquo quoque tempora vendit.* Si non nauigat, vt ne-
gotietur in sua sibi pecunia: at saltem aliis trans mare fœnerat. Non solum,
inquit, vendit tempora sorti, quum exigit vsuras sortis, sed etiam æquo, id est
pro rata exigit vsuras vsurarum. Hoc enim est vendere tempora vsuris
æquo: quia & fortibus quoque annos vendit, quos optat celeres fluere, vt
sortem quam primum æquent vsuræ, & vsura fiat altera sors. Vetus Coini-
sitio. De traiectitia enim pecunia sermo est, quæ grauioribus, longe, quam
mediterranea, vsuras exigit, quod traiectitia periculo creditoris sit. Ita
igitur intelligendus locus: Aut nauigat, aut nauigantibus mutuat. Nam
quum ipse nauigat, tunc periculo suo, & suis nummis nauigat. Aliter.
Nauigat. id est, in naui ipsa pecuniam occupat fœnore, quum tamen
ipse non sit neque exercitor, neque institor, sed vnus ex iis, qui dicun-
tur $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$. Nam $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$ est $\epsilon\pi\eta\beta\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$, qui naulum dedit. Huiuscemodi $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$
multi immani fœnore pecuniam suam ponebant. quod indicat vetus
proverbium non bene à docto Collectore animaduersum. $\Theta\acute{\alpha}\pi\tau\epsilon\varsigma$, ὁ ὁ $\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon$
 $\eta\epsilon\kappa\lambda\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha$ $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$ $\tau\eta$ $\chi\eta$. Celerius quam vsura currit Heraclito vestitori fœneratori.
Nam apud Erasum $\tau\acute{\iota}$ ὃ desideratur. qui doctus vir ne minimum quidem
mentem prouerbii odoratus est. Vides proverbium Græcum idem velle
quod Manilium. Et verum esse, Celeres non steriles legendum esse.

Ibid. *Dulcibus vsuris aquo quoque tempore vendit.* $\alpha\iota\alpha\tau\omicron\upsilon\mu\acute{\iota}\sigma\mu\acute{\alpha}\varsigma$. τὸ $\alpha\kappa\upsilon\omicron$, vt
diximus, mere Græcum est, $\epsilon\zeta$ $\iota\omicron\upsilon\varsigma$. pro portione. Nam sane $\alpha\iota\alpha\tau\omicron\upsilon\mu\acute{\iota}\sigma\mu\acute{\alpha}\varsigma$ non
fit nisi pro portione sortis, quando iam vsura sors facta. In hoc casu τὸ $\delta\acute{\alpha}$ -
 $\nu\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$ ναυτικόν, vel sors ipsa vocatur semper ἔγγυον vel τὰ ἔγγυα in lege Rhodia,
vt iam monuimus. Hic igitur intelligit τοῖς ἔγγυοῖς τὰς τόκους ναυτικῶς æquari.
Quare vsuris æquo tempora vendit, id est, τὰ δανεία ἥτοι τοῖς ἔγγυοῖς $\epsilon\zeta$ $\iota\omicron\upsilon\varsigma$
 $\tau\eta$ χρόνον ἀντελλογεί. $\epsilon\zeta$ $\iota\omicron\upsilon\varsigma$ τὰ καθόλου scilicet. Sic in veteri inscriptione men-
tio fit anatocismi binæ centesimæ vsuræ. Hæc bina centesima hac nota
scribebatur $\omega\omega$. Anatocismon Plutarchus eleganter παρὰ βινάξτε, Est τόκος ἐπὶ
τόκοιο, τόκος γὰρ μὲν ἐστὶ χ $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron$.

Ibid. *Dulcibus vsuris.* Vlpianus *dulcitudine vsurarum dixit* l. x. Quæ in
fraud. cred. Quod autem hic dicitur, ex aliquot casibus accidere potest, non
semel. Habes exemplum lege Rhodia § xviii οἱ δ ναυτικοὶ τόκοι πάντων τῶ χρόνῳ
 $\delta\iota\omega$ ἀποδιδέσθαι, κατὰ βάρη, nimirum temporis vsuræ quoque exiguntur.

v. 25. *Ingenium solers.* $\epsilon\pi\eta\chi\epsilon\iota\varsigma$ homines.

Ibid. *suaque in compendia pugnat.* $\kappa\tau\eta\sigma\iota\beta\acute{\iota}\omega\varsigma$, φιλοκτῆμονες. Paulus Alex-
andrinus.

N
v.
confec
v
its on

Quar

ab ca
qui r
LIZANT
qui r
tas
Sic
plo
loc

v. 26. *Quis dubites vasti.*] Leo dat venatores, vestigatores, bestiarior, confectores ferarum. Facit & simplices, ac minime dolosos.

v. 30. *Postis ornare superbos.*] Melius Gemblac. *superbi*. Postes illi veteres ornabant spoliis ferarum, item armis.

— *postibus arma refigo.* Val. Flaccus III.

Et nunc ille iubas, capriuaque postibus ora

Imposuit spoliū infelix diuæque pudenda.

Quare recte olim supplebamus apud Ennium:

Desine, Roma, tuos postes ornare trophæis,

ab eadem mente. Sic apud Græcos τὰ περὶ πόλεως onerantur αὐλῶν. Quare qui reprehendunt coniecturam nostram de versu Enniano, imperitiam suam produnt, Hieronymus quoque Columna in ea re ludibrium debet: qui nunquam fere nos nominat, nisi vbi locus est, ut putat, reprehensioni, & tamen maior pars eius commentariorum ex nostris centonibus confuta est. Sic est ingenium hominum. Quid? adeo res nona illis visa postes templorum spoliis ornari Romæ? Audiant Silium libro primo. de Romanis loquitur:

In foribus sacris, primaque in limine templi

Captivi currus, belli decus, armaque rapta

Pugnantum Ducibus, seuæque in Marte secures,

Perfossi clypei, & seruantia tela cruorem,

Claustraq; portarum pendunt. — Eant, & melioribus obtre-

ctent: Sed clarius libro VI etiam de postibus priuatis:

Vnde ire in Martem, quo capta referre solebas,

Et victor mecum suspendere postibus arma.

v. 31. *domibus configere preda.*] Melius Gemblacensis *prefigere preda.*

v. 32. *Be parare metu filias.*] Recte Gembl. *Et pacare metu filias.* Stat. IV Thebaid.

— *tum saltus forte remotos*

Pacabat cornu, gelidique auersa Lycei.

Ibid. *Et viuere rapto.*] Gemblacensis *& viuere victor.* Non sequimur. Nisi sit *uiuere victo.* hoc est, feris domitis.

Pag. 86. v. 1. *Sed pecorum membris.*] Intelligit bestiarios, non vtique qui ad bestias damnati erant, quos *ἐνδραναίους* vocat Apostolus I ad Cor. IV: sed eos, qui auctorati hoc faciebant, ac spectaculo meridiano operam focabant, vel vt Maniliane loquar, qui luxuriæ cædem parabant: de quibus discrete scribit Theodoricus Rex apud Cassiodorum in epistola antepenultima libri V, & Callistratus I. III. 4. lege. De testib. II propter desperatam audaciam dicebantur *ἐνδραναίους*. Socrates in historia ecclesiastica: *κατήμα δένοντι ἐν τῷ*

σταυρῶ τ' Κωνσταντινου πόλεως ὀπτιλεύντων αὐτῷ ὁ δ' ἦμ' ἔχεται βόλα, δ' ἐν τῷ θανάτῳ ἔνα τῷ
 εὐφυῶν ἑξαβόλων μάχεσθαι. Claudianus:

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum.

Arte ligent, certoque premant venabula nifu.

Vides Claudianum τὴν ἑξαβόλους audaces vertere. Inde verbum elegans
 Apostolo ἑξαβολίδες, quod alii in ἑξαβόλων μεταλλάττειν, (ut Hesych. quod
 exponit εἰς θάνατον ἑαυτὸν ἀδύναμι) Philipp. 11. Dicuntur & οἱ ἑξαβόλοι Confe-
 ctors Suetonio. Glossæ, Confector, ἀναιρέτης. Eusebius de Polycarpo
 Martyre. σίρας γὰρ ἰδόντες οἱ ἄσπομοι μὴ δυνάμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τῷ πυρὶ δ' ἀπαμβύ-
 ναι ἐκάλει ἐπεσφίζοντα αὐτῷ κοφίκοις περισβύσαι τὸ ζῆλον. In veteri inscriptio-
 ne legitur: CONFECTVARIORVM. ET. SVARIORVM. CORPVS.
 Et Glossæ adstipulantur: Confectorium, χοιροφαγεῖον. Item: Confectores,
 ἑξαβόλοι. Malim ἑξαβόλοι. ita dicti, quod hasta feras collocabant in ludo
 meridiano. Et videndum, an locus, quem ζῶρον & ζῶρεον vocant Græci, quo
 bestię includebantur, hinc dictus sit. Vocabatur enim Catabolium: de quo
 in Martyrologiis, & alibi.

v. 4. *Ingenium ad subitas iras facilesque recessus.*] Horat.

Iraſci facili, tamen vt placabilis essem.

v. 5. *Æquale & puero.*] Malim: *Et quale est puero.* Et ita scriptum reli-
 quit Manilius.

v. 6. *At quibus Erigone.*] Virgo dociles, studiosos, eruditos, facundos,
 acutos dabit. Nascuntur etiam Notarii, singularii scriptores, item pudentes
 & compositis moribus.

v. 7. *Ore magisterio.*] Gemblacensis: *Ora magisterio.* Virgo coercita
 ἢ σώφρων ducit magisterio in studium ora & mores nudos. Ducere in studium,
 informare. ora, quia docet eloquentiam. nudos mores, puerorum primam
 ætatem imbuunt τῇ ἡδυνῇ. Prætulerim tamen aliam lectionem, ora magisterio,
 nodoque coercita Virgo. id est composita ad modestiam. Nam nodus hic
 significauerit coercitionem, vt in Panegyrico ad Pisonem.

Sen iuuat astrictas in nodum cogere voces. Hæc sine dubio est vera
 lectio. Altera, quamuis in Cod. Gemblacensi legitur, tamen inconcinna
 est, vt puero apparet. *Magisterio nodoque.* ἢ δὲ δὸν, magisterii nodo. Sic
 libro sequenti — *concha valloque latentes:* vallo conchæ. Claudian.

Hic habitas nullo constricta licentia nodo.

v. 7. *Ora magisterio.*] Virgo dicitur magistra infra:

Nec Leo venator venies, nec Virgo magistra.

v. 8. *& puera doctus*] φιλόλογος, φιλοχρηματίας efficit Ptolemæus.

v. 11. *Ille decus lingua facies.*] Sane qui consequitur eloquentiam à Vir-
 gine, non ille eam fecit, sed Virgo, quæ illi dedit. Lege ergo illa decus. Et ita
 Firmi-

Firmicus: *Herycoppe*
particulari collocati elo
genitura produitur a ve
thensis.

Ibid. *Ma decem*
in pectus m. l. p. Pro

v. 12. *Atque oci*

v. 14. *Hic & se*

non dicuntur, qui &

Ibid. *Cui luer*

manus.

v. 15. *Quique*

Marziale talem o

laqueis epistolis ta

mentat. Graeci

et Epiphanius, &

venando, quia &

cursum

Marci:

Hic &

Quique

Excepit

heca omnia et

v. 15. *cursum*

cursumque loc

v. 17. *In v*

tum enim est.

quam subrostit

tem promeretur

conuenire, ut

viduimus, con

trophyum

Saxo Roman

dia p s y c

v. 18.

mirum: q

parit, ata ne

quidem Vi

Firmicus : *Horoscopus in Virgine, & in eodem Mercurius, & Venus & Mars partiliter collocati eloquentissimos facit. Talis Hermodori & Demosthenis fuisse genitura proditur à veteribus. intelligit ergo Manilius genituram Demosthenis.*

Ibid. *Illā decus lingua faciet.*] φιλολόγος, φιλοχηματίας efficit: ἐυσέμης, ἑυχαιετός πρὸ λόγου. Ptolem.

v. 12. *Atque oculos mentis.*] ἰσχυρὸς. Ptolem.

v. 14. *Hic & scriptor eris felix.*] *scriptor eris velox.* Gemblac. Inde ταχέως dicuntur, qui & notarii.

Ibid. *Cui lūera verbum est.*] Singularum scriptor. Imperator Iustinianus.

v. 15. *Quique notis linguam.*] Vnde Notarii, & ταχέως. In Aufonio & Martiale talem olim ostendimus. notas etiam vocat Cicero in Epistolis. Reliquis epistolis tantum faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit. Græci σημειών. Dio : πρῶτον ὁ μακίνης σημειῖα τινὰ χαμμάτων εἰς τὴν ἐξουσίαν. Isidorus habet, Aquila Mæcenatis liberus, non autem Mæcenas. Epiphanius, ἐκ συντόμου λόγου. διὰ σημείων καὶ χαρᾶς ἰσχυρὰς. Item ἡ μεταχρησθὲν ἀπὸ τῆς χαρᾶς ἐκ τῶν σημείων ἐκ τῶν σημείων. Cicero ad Atticum : parum intellexit, credo, quia διὰ σημείων scripseram.

v. 15. *cursumque loquentis.*] Hanc periochen totam ita lege ex Gemblacensi:

*Hic & scriptor erit velox, cui lūera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursumque loquentis
Excipias longas noua per compendia voces.*

Antea omnia erant perturbatissima.

v. 15. *cursumque loquentis excipier.*] ostendimus ex Gemblac, — *cursumque loquentis. Excipias, &c.* In quibus tota sententia versabatur.

v. 17. *In vitio bonus.*] ἐξυμωρον. dictum, vt — *solaque libidine fortis.* Vitium enim est, quod magna naturæ cohibendo munera frenat. Vitium, inquam, subrusticus ille pudor: absque quo foret, magnas naturæ dotes in lucem promeret. Græcis μισοφυλία. cuiusmodi etiam, qui homines verentur conuenire, vt ille Nouius Martialis vicinus. In veteribus codicibus, quos vidimus, constanter est scriptum: *In Nouium Microscopicum*, vitiose pro Micropsychum: quæ erat eorum temporum consuetudo scribendi. Sic in Saxo Romano CLAVDIA SPYCHARIO. Rectum enim erat CLAVDIA PSYCHARION.

v. 18. *Hinc secundus erit.*] Fecundi etiam sub Virgine nascuntur, quod mirum: quum Virginis illi effectus esse non debeant. Nam vt ipsa non parit, ita neque eam γονιμάδης, neque πολυπάρης efficere consequens erat. Et quidem Virgo est de signis sterilibus.

v. 10. *Librantes noctem.*] Sub Libranati mensores, ponderatores, calculones, iurisperiti erunt, & qui de Iure respondebunt. *Palamedis generura.*

v. 21. *Per noua maturi post addunt.*] Inepte. Gembl. & textus Bonincontii post annum. Chelz librantes noctem cum luce per noua munera maturi Bacchi: hoc est vindemiali tempore. post annum. *ἀποδομὴ ἐναντί.*

v. 22. *Mensura & tribuent vsus.*] Menſorum crebra mentio in iure, & in veteribus Saxis. MENSOR. AGRARIVS. MACHINARIVS. FRUMENTI NVMER. AEDIFICIOR.

Ibid. & *pondera rerum.*] Ponderatores erunt. Glossa: Ponderator, *σάβμης ἢ ζυγοστάτης.* In veteri inscriptione vocantur Ponderarii. PP. PONDERARIVM. praefectus ponderarium. item Ponderates. In inscript. Lugdunensi PATRONO PONDERATIVM.

Ibid. Et *Palamedes.*] Palamedes *σάβμης ἀριθμῆς*, id est calculatoriam inuenit. ideo calculones hinc nascuntur. Veronæ nostræ: P. CAECILIUS EMPIRODIVS. VI VIR. AVG. CALCVLATOR. Modestinus Lxxv D. de excusat. *μὴδ' ἁβρογένης, μὴδ' ἁλκαλάτορας, ὡς δια-ψφιστὴς ἀριθμῶν, ἔχον ἀλ-τιμωσίαν.* Glossa: *ψφιστὴς calculator.* *ψφιστὴς ὁ ἀριθμῆς, Computator, numma-rius, Ratiocinator.* Fortasse pro nummario melius legeretur *Numerarius.* Vt alibi: *ἀριθμητὴς numerarius.* *Γεωμμητιστὴς* etiam dicitur, vt apud Chrysostomum & Suidam in *Κορπαίνας.*

v. 24. *Qui prius numeros.*] Palamedes ipsemet apud Euripidem in Palamede:

τὰ τ' ἡ λήθης φάρμακ' ὀρθώσας μόνον,
ἄφροντα ἢ φανῶντα συλλαβαί τιθεῖς,
ἐξέυρον ἀνθρώποις χάμματα' εἰδέναι.
ὥς ἔ' παρὸντα πορνείας ὑπὲρ πλοῦτος
τάλῃ κατ' οἶκος πάντ' ὀψευδῶν χαλῶς.
παύσιν τ' ἐπιθήσκοντα χαμμάτων μέδον
χάσαντας εἰπέον, τὴν λαβύντα δ' εἰδέναι
ἀ δ' οἷς ἔριν πείθεσθιν ἀνθρώποις κατὰ
ἥλατ' ὁ διαίρειν, ἢ ἐκ τῆς ἰδούης λέγειν.

In Tragedia autem Sophoclis Nauplio ita quidam de Palamede narrat:

ἔτι δ' ἵσχεαι ταχέως ἀρχειν σεσπῶς
σάβμην τ' ἀριθμῆς, ἢ μέτρων ἐνρήματα,
καὶ κεν' ἐτάξῃ. πρῶτος ἐξ ἐνός δικα,
καὶ ἥρ' ἴδω' αὐδὲς εὐρεῖ πεινυκτοτάδας,
καὶ χίλι' αὐδὲς. ἐς σεσπῶς φρυκτωσίαν,
ὅπως φυλάξῃς, τὰ δὲ δὴ Σημαντήνεια
ἰδεῖς, καὶ νύμφην ἢ δὲ εὐμήνεια.

ἐπὶ σφ

ἔσθ' ἂν ἄστρον μέγα, καὶ περικραῖας,
 τέξῃς τε ταύτας, ἑσθ' ἂν τε σήματα.
 γὰρ τε σήμερ' ἔσθ' ἡμεῖς ἐνδοκίμοις
 ἄρκυι σφράδας τε, καὶ κυλῖνδρον δ' ὄνον.
 ἑλμυῖον ἔσθ' ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ, σὺ δ' αὖ
 ἐπὶ τῷ, χρόνῳ τε διατεχῇς σοφότητας
 ἑσθ' ἂν, φλοίσβῳ μὲν κόπον καθήμενοις
 πεισῇς, κύβητι τε τερπνὸν ἀργίας ἀκρότης;

Eos versus ita restituiimus, qui apud Achillem Scatium præpostere & mendosissime leguntur. Quatuor ultimi citantur ab Eustathio. Si Æschylo credas, etiam Palamedes primus acies ordinauerit, duces, centuriones instituerit. Ita enim in Tragœdia Æschyli gloriatur:

καὶ τῶν ἀρχαῶν καὶ στρατάρχων, καὶ τῶν
 ἱσταζα. αὐτὸν δ' εἰδέναι διαιεῖσα,
 ἀεὶ καὶ, δόξα, δέναντ' αἰετὶν ἑλῆα.

Ter cibum in die sumendi auctorem se gloriatur.

Ibid. Qui primus numeros rebus.] ἡμῶν ἀριθμῶν Sophocli. Sed apud Æschylum Prometheus hoc sibi vindicat:

καὶ μὲν ἀριθμῶν ἔσθ' ἡμεῖς σοφισμάτων
 ἔσθ' ἡμεῖς αὐτοῖς, καὶ μὲν ἀριθμῶν τε σωδῶμεν,
 καὶ μὲν ἀπὸ τῶν μὲν οὐκ ἔσθ' ἡμεῖς.

Ibid. qui munera summis imposuit.] Non solum locum vitiosum olim indicauimus, sed etiam *nomina* pro *munera* legendum esse monuimus. Coniecturæ nostræ fauet Gemblacensis Codex, qui habet *nomina*. Recte etiam indicauimus *numina* scriptum fuisse, vnde factum *munera*.

Ibid. qui nomina summis imposuit.] καὶ μέγαν ἱσθῆματα. Sophoc. Summas numeros vocat, mensuras, ne fortasse aliud somnias, & risum lectoribus tollas. Infra: Designat summias.

v. 26. Hinc etiam.] Lege Hic. Ita olim nos. Ita etiam Gemblac.

v. 27. atque notis leuibus pendentia verba.] Iustinianus veteres leges singulis aut notis scribi. Marcus Diaconus Gazensis: Præter Cornelius sciens notis scribere, quibus videntur in iure. Sed illas notas vt è libris iuris Latinis Iustinianus; ita è Græcis quoque Basilii Imperator sustulit. vide Cedrenum 467. Firmicus libro III: Facit etiam aut Calculi, aut musica, aut notarum, aut difficultium literarum inuentiones. reddidit quoque socio in hoc loco Mercurio psephoctas sepe. Ita emendauimus ex veteri libro. Sed sine dubio, quam vbi que proficetur, hic quidem incertiam suam dissimulare potuit Firmicus. Nam ἡποπῶν] sunt præstigiatores, qui profecto non nasci debent sub eodem signo, quo calculatores, musici & singularum literarum scriptores. Sed ἡποπῶν non ἡποπῶν] sub eodem signo, quo ceteri nascentur, vt ex hoc loco

Οο

Manilii

Manilii colligitur. Stobæus sermone LXXX: Ἀρχιμάχος ἰσὺ τῶν διαλεκτικῶν
 ὁμοίωμα τοῖς ὑποπαύταις, ὡς τὸν χαλκῶντος ἑξαπόλιτος. Arcefilas philosophus dice-
 bat, Dialecticos esse similes prestigatoribus, qui cum oblectatione imponunt. Non
 assequitur doctissimus interpres.

v. 30. Non alio potius genitus sis Seruius astro.] Seruium Sulpitium iuris
 antistitem, familiarem Ciceronis, non regem Tullium intelligi, vt putat Bo-
 uincontrius, operam perdam si pluribus probem.

v. 33. Et rectoris egens.] id est directoris, ἡγεμονός. Glossæ. Rector infortunatus.
 Interpretem iuris intelligit.

Pag. 87. v. 1. Scorpius armata.] Scorpius dat alacres, bellicosos, martia-
 les, crudeles, venatores, gladiatores, arenarios, campidoctores.

v. 2. Qua sua.] Inepte. Lege Qui sua.

v. 3. Et sulcus semina miscet.] Adhibebo idoneum interpretem horum
 auctorem veteris Sphæræ:

ἑξῆς δὲ τῆς σφαιρῆς τῶν οὐρανῶν.
 Σφαιρῆς δὲ τῆς οὐρανῆς εἰς δέκα ἡμέρας.
 ἑξῆς τῆς οὐρανῆς εἰς δέκα ἡμέρας.

v. 6. quumque ipsa sub armis Pax agitur.] Gemblac. quin ipsa sub ar-
 mis P. a.

v. 8. Nunc hominum nunc bella gerunt.] In arena gladiatores cum
 aliis depugnant, & bestias quoque munere meridiano venantur in spe-
 ctaculo.

v. 9. Nunc caput in mortem vendunt.] Auctorati enim, non autem ad
 ferrum damnati hoc faciunt. Propertius:

Qui dabis immunda venalia fata sagine,
 Vincet ubi oras barba pudenda genas.

Et supra de Bestiariis: ——— mortesque lucentur.

Firmicus: qui se ob aliena gratia voluntatem, nudumque sanguinis iactura, ad
 mortis spectaculum vendant.

v. 10. quum bella quiescunt.] Iam dixit:

—— quumque ipsa sub armis Pax agitur. ———

v. 11. Sunt quibus & simulacra.] Campidoctores sunt: aut sub Campi-
 doctore simulacra pugnae proludunt, & ad palaria batuunt, & virgis delu-
 dunt. Glossæ: Campidoctor, ὁμοδιδάκτης. Armidoctor, ὁμοδιδάκτωρ. In pas-
 sione Thebeorum militum: Cum Exuperio, vt exercitus appellant, campidocto-
 re, & Candido Senatore militum. Vide Vegetium.

v. 14. At quibus in bisero.] Sagittarius redarios, equarios, domitatores,
 mansuetarios, robustos, acutos, agiles, vegetos facit.

v. 15. libet coniungere currus.] Lege, vt vetus Gemblacensis:

—— subiungere currus.

Coniun-

No
Conti
v.
equos
Egyp
Maria
v.
Nam
E. Ma
Cet
F
C
E
C

Coniunguntur duo currus. subiungitur equis currus. Longe differunt.

v. 16. *Ardentes & equos ad mollia ducere iussa.*] Subiunget curribus equos: aliquando etiam interinctos domitabit. Interiuncti enim sunt *αὐτῶν*, iungo exempti. Statius vi. Theb.

— *Libycumque natantibus ire Interiunctus equis.* —

Martial. & hora Interiungit equos meridiaua.

v. 18. *Quadrupedum omne genus.*] Videndum an scripserit:

Quadrupedum genus impositis domitare magistris.

Nam impositus pro equo vehens dicitur. Virgilius:

Frena Pelethronii Lapithæ, gyrosque dedit Impositi dorso. —

Et Manilius ipse — *imposito pareret tota magistro.* Non aliter scripsit no-
ster: quanquam receptæ lectioni fauere videtur illud

— *quid capro sanguine Regem Romanis positum* — hoc est, im-
positum.

v. 19. *Exorare tigres.*] Elegantissime dictum de mansuetariis. Sed di-
uersam & miram scripturam præfert Gemblac. *Exungulare tigres.* Hoc est
exarmare. In vitis imperatorum, exarmati Leones, quibus dentes, & vn-
gues vulsi, ne noceant. Sed propterea nihil velim mutari. Nam recte con-
iunguntur exorare & rabiem auferre. Martial.

Nunc sua Casarcos exorat prada Leones.

Qui enim exarmat Leonem, non propterea rabiem Leoni, sed rabiei Leonis
facultatem nocendi aufert. Fortasse translatitè dixit exungulare, pro ci-
curare, & feritatem exuere. Contra Statius vi Thebaidos:

— *& extremos auro mansueuerat vngues.* Vbi Statius mansue-
scere transitiue posuit, vt Varro rerum rusticarum lib. 11. *qua possent siluestria*
deprehenderent ac concluderent & mansuescerent, id est, mansuefacerent.
Exarmare vero dictum, eo quod vngues in Leonibus dicuntur arma, vt den-
tes in apris. Statius i x lib.

Armaque curua suum, & vacuorum terga Leonum.

Vnde eleganter nostrates venatores dentes aprinos defenacula vocant. Idem
lib. xi exarmatum senio leonem dicit: qui per senium nocere non potest.
Sic Valer. Flaccus vii.

— *alium (taurum) dehinc turbida Colchis*

Exarmat, lentumque offert timideque minantem.

id est, cicurat. Glossæ: Exarmo, *ἡμπελο*.

Ibid. *Exorare tigres.*] Mansuetarios efficit. Ita vocat Firmicus. Glossæ:
Mansuetariis, ἡμπελοῖς. In Apotelesmatis Sphæræ barbaricæ elegantissime
Mansuetarius describitur:

*Non inimica fera tali sub tempore natus
Ora feret. placidas reges in commercia genes.*

Ille manu vastos poteris frenare leones,
 Et palpare lupos, pantheris ludere captis.
 Nec fugiet validas cognati sideris vrsas:
 Inque artes hominum peruersaque munera ducet.
 Ille elephantia premet dorso, stimulisque monebit
 Turpiter in tanto cedentem pondere cunctu.
 Ille tigrim rabie soluet, pacique domabit.
 Quaque alia infestant silvis animalia terras,
 Iunges amicitia secum, catulosque sagaces.

Ibid. rabiemque auferre leoni.] Silius lib. 1.

Hirculo non pauidus fortis mulcere leonem.

v. 23. Impositumque manet: quocirca regnat in illas.] Ita habet Gemblacensis, qui magna ipse hæsitacione liberauit. Nam male vulgata editiones in illos. Quare qui nati sub Centauro imperant feris? quia Centauri corpus mixtum est feræ corpori, atque adeo impositum est feræ ipsi. Nam pars anterior & erectior hominis est. Itaque imposita est parti ferinæ, vt domitor equo. Quocirca, inquit, regnat in illas, scilicet feras.

Ibid. Impositumque manet.] Nam & domitores equis impositi eos moderantur. Et supra recte legimus:

Quadrupedum genus impositis domitare magistris.

v. 27. Vestis Capricorne.] Gemblacensis & alter codex:
 Vesta tuos Capricorne. Totus igitur ita legendus erit:

Vesta tuos, Capricorne, fouet penetralibus ignes.

Capricorni sidus dicatur Vesta. Supra in tutelis Deorum.

Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.

Ignis, qui dicatur est Vesta, & ad Capricornum quoque pertinet, & omne opus ex igne.

v. 28. Hinc artes studiumque.] Capricornus dat fusores, confectores, siue statuarios, metallarios, aurifices, fabros ferrarios, pistores, furnarios. Dabit & salaces, & inconstantes: quæ quidem pertinent ad luxuriam, & vitia priora ad athla. Hoc quidem semper in his apotelesmaticis facit, vt prius τὰ βλάπτοντα καὶ τὰ ἀνέμιστα, deinde τὰ λυγρὰ καὶ ἀμαρτανά μάλιστα ponat. Tantum monuisse suffecerit.

v. 29. poscitque nouas ad munera flammæ.] Ita Gemblacensis, & editio Lugdun. item Bonincontrii, non autem sidera, vt alie editiones.

v. 30. scrutari ceca metalla.] Metallarii hinc nascuntur. In vetusto Martyrologio, iv. Kal. Septemb. Herodes metallarius. τὰς μεταλλὰς Romani fatentur se à Bessis didicisse. auctor Cassiodorus. Claudianus:

Posse qui quicquid fluuiis euoluitur auri.

Quicquid luce procul venas rimata sequages.

Abdita

Abdita pallenem fodis soletria Bessi.

v. 31. *Terraque exurere venas.*] Gemblacensis:

— *terraeque exurere venis.*

v. 32. *Materiamque manu.*] Versus ab homine Alchymista infarctus.

Saltem debebat loqui Latine non alchymistice, si nobis persuadere volebat hanc fecuram esse Manilii. Nam profecto nunquam exurere & duplicari actuum & passuum simul coniunxisset, nulla alia distinctione facta: & præterea, quod caput est, nunquam duplicarier pro duplicari dixisset. Deinde abrupta est sententia. Postremo est ἀνθρώποις καὶ ἀναχρησμοῖς. Illis enim temporibus Alchymiz neque nomen neque res nota, ne audita quidem Romanis auribus. Non habemus antiquiorem Firmico, qui eius mentionem fecerit. Nam lib. 111, in decretis Lunæ in nona domo: *Si, inquit, Saturni has domus fuerit, scientiam Alchymia* (dabit) *si Solis, providentiam in quadrupedibus.* Suidas de vellere aureo Colchorum: τὰτο δ' ἐχ' ὡς ποιητικὸς φέρεϊ. ἀλλὰ βιβλίον ἂν εἰς δερματὶς περιλαμβανόν, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χρημάτων χρυσόν. ἐκείνους γὰρ οἱ τότε χρυσὸν ἀνέμαζον ἀπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξ αὐτοῦ. Alibi: χρημεία ἢ τὸ ἀργύρεον καὶ χρυσὸν ἐστασάμεν, καὶ τὰ βιβλία διερρηνοῦμεν. ὁ Διοκλητιανὸς ἔγραψε διὰ τὰ πωτὸ-βιβλία. Ἀργυρίους Διοκλητιανὸν τέτοις αἰτησίαις καὶ φοβικῇ ἐχρήσατο. ὅτε δὴ καὶ τὰ χρυμεία χρυσὸν καὶ ἀργύρεον τοῖς παλαιοῖς γραμμαῖνα βιβλία διερρηνοῦμεν. ἔγραψε καὶ τὸ περὶ πάλαιον Ἀργυρίου, ἐν τῇ ταυτῇ περιεργασίας τέχνης, καὶ διὰ χρημάτων αὐτῆς διακρίνας ἀνέμαζον, καὶ λοιπὸν Ρωμαῖοις ἀντάραξεν. Ex istis potes colligere, quantum inuentum vetustissimum est, tamen sero ad Romanos peruenisse. Nam à quibus temporibus Arabes eam popularibus suis vulgarunt, ex eo sero tandem barbare & insolenter exposita ad nos traducta est. Dolebat nimirum homini Alchymistæ, qui sciebat populares artis suæ sub hoc signo nasci, id negligenter à Manilio præteritum esse. Sed nulla fornax cinisflorum ita recoquere huius versum poterit, ut purum putum Manilianum efficere possit. Quid verbis opus est? Versus est alchymista dignus.

v. 33. *Quicquid & argento fabricatur.*] Flaturarios auri & argenti efficiet. In veteri inscriptione Romæ: FLATURARIVS. AVRI. ET. ARGENTI. MONETAR. Item in alia: C. SET LIVS. ONESIMVS. FLATURAR. DE VIA. SAC. Flaturarii non flaturarii editum est l. 6. de falsa mon. in Codice Theodosii.

Pag. 88. v. 2. *Consumantque foci Cererem.*] Consumuntque. Quia ferri fufio, item panificium non sine igne fit: propterea & fusores, & furnarios dabit. Denique omnes ei διὰ τοῦ πυρὸς ἐργαζέμενοι sub eo nascuntur, etiam Alchymistæ, & cinisflones. Ergo

Quod ferrum calidi solvant atque ara camini,

flaturarii, καὶ οὐτὶς αὐτῶν, χαλκῶν Ptolemæo dicuntur.

Ibid. *Consumantque foci Cererem.*] Consumuntque. intelligit μαγείρας.

O o ;

Huc

Huc etiam veniunt $\sigma\epsilon\chi\upsilon$, hoc est $\sigma\iota\upsilon\delta\alpha\tau\iota$ & $\sigma\upsilon\epsilon\iota$ $\delta\upsilon\lambda\lambda\omicron\tau\epsilon\varsigma$ Ptolemaeo: hoc est Mediastini balneariorum. Glossæ, *Mediastinus, Prefusor*: $\sigma\epsilon\chi\upsilon\tau\iota\varsigma$, $\sigma\epsilon\chi\upsilon\tau\iota\varsigma$. item ministri furnariorum his accensentur, & $\kappa\alpha\tau\omicron\lambda\upsilon\sigma\omega\upsilon\varsigma$ $\kappa\alpha\tau\omicron\lambda\upsilon\sigma\omega\upsilon\varsigma$. Glossæ, *Furnarius, parvulus, parvulus*. Suetonius Vitellio: *Antiochi cuiusdam summarium exercentis filia*. Meminit & Ulpian. l. xxiv. De dam. infe.

v. 3. *Addu & in vestes.*] Noli putare dictum vestiarios, aut sagarios sub eo siedere nasci, sed potius vestis precium accendi Sole in Capricorno posito: quæ quidem recta est interpretatio: cui fauent sequentia:

Frigore brumalem servans per sidera sortem.

Sic etiam Plinius Vergiliarum sidus ait esse infitorem vestium, quia mensis Novembri matutina parum cautos iam frigora mordent. Verba eius sunt ex libro XVIII. cap. xxv. *Hoc ipso Vergiliarum occasu fieri putant. Aliqui a. d. III. Eidus Novemb. ut diximus, servant: quoniam id sidus etiam vestium infitor est, & est in celo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hieme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatorum avaritiæ.* Post: *Nubilo occasu pluviosam hiemem denunciat, statimque augens lacernarum precia: sereno asseram, & reliquarum vestium accendunt.* Non poterat melior interpres Manilio dari.

Ibid. *mercemque fugacem.*] Quia dixit Capricornum expergefaccere infitorem vestium, & augere precium lacernarum, sequitur, ut eam mercedem fugacem vocet, quæ cito extruditur, neque in infitorio manet. Tunc enim propter anni tempus, Sole Capricornum ingrediente, magna sunt vestiarum mercis incendia.

v. 4. *servans per sidera sortem.*] Gembl. — *per secula sortem.*

v. 7. *Hic & mobilitas.*] Scribo, *Hinc & mobilitas*. nisi quis malit: *Hinc est mobilitas*. Capricornus est sidus $\delta\iota\mu\omicron\phi\omicron\upsilon\varsigma$ & $\delta\iota\phi\upsilon\varsigma$. Nam pars caper est, pars piscis. Vnde Paulus Silentiarius $\alpha\gamma\alpha$ $\iota\chi\theta\upsilon\lambda\iota\alpha$ dixit. $\alpha\gamma\alpha$ $\iota\chi\theta\upsilon\lambda\iota\alpha$ $\alpha\delta\alpha\gamma\iota\alpha$ $\mu\omicron\lambda\alpha\varsigma$ $\mu\omicron\lambda\alpha\varsigma$. in Panegyrico Basilicæ S. Sophiæ. Prior pars caprinos mores efficit, hoc est inconstantes, & $\alpha\lambda\lambda\omicron\sigma\epsilon\sigma\alpha\lambda\lambda\upsilon\varsigma$. caprarum enim est nusquam consistere: quo nomine Homero dicuntur $\alpha\pi\omicron\lambda\iota\alpha$ $\sigma\lambda\alpha\tau\iota\alpha$. Rursus Capricornus ex eadem pecudis natura producit falaces, $\lambda\acute{\alpha}\gamma\upsilon\varsigma$, & $\kappa\epsilon\tau\omega\phi\iota\alpha$. In melior pars ultima, id est, η $\epsilon\kappa\epsilon\upsilon\sigma\iota\varsigma$ $\tau\epsilon$ $\iota\chi\theta\upsilon$. Nam efficta vitium senectæ vel inuita tandem $\sigma\omega\phi\iota\alpha$ $\sigma\omega\phi\iota\alpha$.

v. 8. *Mens natat.*] Horatius:

— *pars multa natat modo recta capeffens,*

Interdum vitium obnoxia. — Inde $\delta\alpha\pi\tau\omicron\lambda\upsilon\sigma\omega\upsilon\varsigma$ $\sigma\epsilon\lambda\upsilon\alpha\varsigma$ dicunt etiam Græci.

ci. In veteribus Glossis: *Ticubo, nato, vacillo.*

v. 9. *Pars prior & Veneri.*] Pars prior et veneri. Non solum $\lambda\acute{\alpha}\gamma\upsilon$ & $\kappa\epsilon\tau\omega\phi\iota\alpha$, sed etiam $\tau\epsilon$ $\iota\chi\theta\upsilon$ $\kappa\epsilon\tau\omega\phi\iota\alpha$ $\mu\omicron\lambda\alpha\varsigma$.

v. 10. *Ille quoque inflexa.*] Qui sub Aquario nascuntur, studium habebunt

Not

bunt circ

pharam

v. 1. 1.

acionone

lice, aut

refido,

pellione

caicant

lib

laminu

Pinu

oag

nom

Pinu

dei re

Secu

Ca

ma

nu

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

dei

bunt circa aquæ ductus, expressiones aquarum, elices, naumachias, euripos, sphaeram mundi. Dociles & mixtes erunt: liberales ac effusi.

v. 12. *vndas inducere terris.*] In versu bis posuit *terris*, si hanc vulgatam lectionem sequimur. Non dubium est posterius corruptum esse. Qui dubitat, aut contradicit, imperite facit, neque audiendus est. Quid substituiam nescio, nisi, quod verum puto, *telus* pro *terris* legamus. Significat expressiones aquarum, quæ epitoniis versis, salientibus suis excussæ sursum emicant.

Ibid. *Licribusque novis.*] Per hæc, & quæ sequuntur, euripos, & novæ fluminum emillaria in Circo intelligit, quæ vocat ficta flumina. Virgilius:

Centum quadriungos agitato ad flumina curru.

Flumina, hoc est Euripum Circensem. Cassiodorus: *Circenses, quasi Circenses: propterea quod apud antiquitatem rudem, quæ hec dum spectacula in ornametum deduxerat fabricarum, inter enses, & flumina locis virentibus agerentur.* Fluminibus ergo successit Euripus: qui, ut ait idem Cassiodorus, maris vitæ reddebat imaginem. vnde illuc delphini æquorei aquas interfluebant. Servius ad eum locum Poetæ idem quod Cassiodorus: *Olim in litore fluminis Circenses agitantur in altero latere positis gladiis, ut ab utraque parte esset ignominie præcens periculum.*

v. 17. *Mille sub hoc habitant artes, quas temperat vnda.*] De Metone Atheniensi aquilicæ & astrologo hæc dicta esse olim in secundo operis de Emendatione temporum docuimus. Meton enim non solum astrologiæ studiis, sed etiam aquiliciis & aquarum librationibus nobilis fuit. Nam quos fontes hic Manilius memorat, eos ipse induxit Athenas, auctore Phrynico Comico in *μυροσφρα*.

ἡ δὲν ὁ μὲν ταύτης ταύτης ποταμῶν;

Μέτων ὁ Ἀδωνίου ἐστὶ ὁ τὰς κρήνας ἀγων.

Aquilices siue Aquileges Græci *ὑδροκόμους* vocant, Latini Libratores: rem ipsam *ὑδροκομία*, *ὑδροκομῆς*, *ὑδροκομῆς* in Geoponicis ex Democrito, item *ὑδροκομῆς*.

Ibid. *Mille sub hoc habitant.*] Post hunc versum transponendus huc is, qui quartus ab hoc est: *Quæ per aquas, &c.*

v. 18. *Quæ per aquas veniunt operum portisque sequuntur.*] Fædæta sunt hæc. Recte Gemblacensis & alter manuscriptus: *pontesque sequuntur.* id est arcus operum; aquæ ductus arcibus pontium impositos.

v. 19. *Quippe etiam mundi faciem.*] *Ἰσχυρὸς* ortuum & occasuum siderum edet. Ex illo paræpgramate Metonis Plinius & Columella non raro ortus & occasus stellarum petunt. Vide iv. lib. de Emend. temp.

v. 20. *sedesque manebit siderum.*] Instituet conuersionem cæli, quam dicet fieri

cet fieri decem & nouem annis, vt non ante perfecta *ἀποκατάστασις* & *ὁ κύκλος* &
ἡ τροχὸς & *ἡ ἀνατολὴ* & *ἡ δύσις* fiat.

Ibid. *culumque nauum versabit in orbem.*] orbem τὸν ἐν ἀνατολῇ καὶ δύσει, *ὃν*
 cuius auctor Meton. nouum, nouam periodum, quæ veterem periodum, Har-
 palio octaetericam sustulit, vt Harpalea Cleostraticam. Aratus:

πρῶτος τόδε ἔστί. τὰ δὲ (ἀνατολὴ) αἶμα
ἐν ἀνατολῇ, κύκλα παρὰ τὸν ἡλίον.

v. 21. *dulcesque fluunt ad sidera paruos.*] Scribe *ab sidere*. Non semel in
 hoc Poeta *ad sidera* pro *ab sidere* scriptum fuit.

v. 22. *Pectora nec sordent.*] Liberales sunt. Interdum prodigi.

Ibid. *faciles in damna feruntur.*] *φιλοδύπαντοι* sunt. Ptolomæus *δαπέ*
ως vocat.

v. 23. *fit profluit vîna.*] Expletur, & impletur.

v. 24. *Vlcima quos gemini.*] Piscibus geniti maritimis studiis implica-
 buntur: naues & armamenta naualia parabunt: naucleri erunt: *ὁδεύονταί τε*
φίλοιopes. peritissimi rei naualis: piscatores, naumachi, secundi, voluptarii,
 inconstantes, ac nullibi stabile stabulum habentes.

v. 29. *tot sunt parua quoque.*] Lege:
tot sunt, parua quot membra carina.

v. 30. *Peruenit in astra.*] Argo enim *κατὰ πνεῦμα*.

v. 33. *Iamque huc atque illuc caligine vereere clauum.*] Quis hæc probane-
 rit? Gemblacensis — aliquem conuertere. Sufius recte *agilem conuertere*. Sufi
 manibus igitur huius emendationis habenda gratia.

Pag. 89. v. 1. *fluctusque effindere rector.*] Aio rectam lectionem esse,
fluctusque effindere rector. τὸ frenare ratem id ostendit: item sequentia. Nam
 dicit aut rector stabit ad clauum, aut remex remo aget nauem. Vera est
 lectio.

v. 7. *Aut remis agere.*] Scribo hæc omnia ex fide Gemblac.
Iamque huc atque illuc agilem conuertere clauum,
Aut remos agitare, & lentas flectere consas.

v. 3. *Ex placidum ductu.*] Scribe *inductu euerrere*. Etiam *infra dicitindu-*
ctū retibus — *Euerrere*, *κνελήθω*. Nam inde *Euerriculum*.

v. 8. *Fecundum genus est nauis.*] Ridicule, Scribe, *Fecundum genus est*
nauis. Qui hinc nascuntur, secundi sunt, & *γονιμώδεις*. Sunt etiam voluptarii.
 Ibid. *Fecundum genus est natus.*] *γονιμώδεις, πολυκαίτοι, πολύτιμοι*.

Ibid. *& amica voluptas.*] *συνκοισταί, φιλήδονοι, ἀφροδισιακοί*. Ptolomæus.
 v. 11. *Bis sex materia propria pollentia signa.*] Pollentia propria materia,
 quatenus *ἰδιότρος* considerantur, & *χρὶ τὸ ἀμύγας*.

v. 12. *Sed nihil in semet.*] Absoluta prima parte *ἰδιότρος καὶ ἰδιότρος*
ἑαυτῶν

No

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

Ἰωάννης, nunc ad secundam se confert, quæ est προμοιείας. Porro & μορμολέας ipse aut x' ἀλλήλας suspectantur, aut xθ' αὐτός. Quæ καὶ ἀλλήλας, ex tantum vno modo considerantur, qui per denarium fit: vt per eos denarios numeros signorum commercia sint. Quum autem tricenarium partium signum sit, vnum quodque decurias ternas habet. Singulis decuriis singuli Decani Præsident. primæ parti Arietis præsidet Aries ipse, & reliquis nouem. Vndecimæ, ac reliquis nouem Taurus. Vicefimæ primæ, ac reliquis nouem Gemini. Idem ordo in cæteris

Signis constat, vt habes in Tabula. Signa, quæ se ex trigono aspiciunt, eosdem Decanos habent. Nam Arics, Leo, Sagittarius, quæ trigona sunt, eosdem Decanos habent, Arietem, Taurum, Geminos. Eadem ratio in

TRIGONA

DECANI

♈	♌	♐	♈	♌	♐
♈	♌	♐	♈	♌	♐
♐	♌	♈	♐	♌	♈
♌	♈	♐	♌	♈	♐

reliquis: vt nimirum in vno signo terni decani sint: quia tribus contuberniis, seu decuriis distincta sunt. Res admodum prisca est. Nam & vetustissimus scriptor Teucer Babylonius decurias istas tractauit. Abrogata vero à Ptolemæo, & ab Arabibus relata, qui has partes vocant *Wageah*. Ac quantum prisca res est, appellatio tamen non vetusta. Nam sumpta est à militia Romana, vt pleraque alia in hac matrotechnia. Qui enim Græce & Latine sciunt, nunquam concedent *δεκανὸς* Græca analogia inflexum esse. Nam si verum erat, etiam Græca analogia *πενταρὶς, ἑπταρὶς*, & similia formaret. Contra militiæ Romanæ sunt Decanus, Primanus, Quintanus. Decanus in Castris est caput contubernii habens nouem sub se: ipse decimus eis præerat: à quo nomen illi. Idem dicebatur caput scholæ. hodieque in collegiis ecclesiasticis qui decimus est, ac princeps collegii, alibi Decanus, alibi Caput scholæ vocatur, vt in Volcis Tectosagibus; & Arecomicis, & reliqua prouincia Narbonensi. Nimirum quia schola & contubernium idem. Francogalli mire detorserunt: vocant *chefeschel*. aut *chefescher*. vt Gibet pro Gibel. Gabalum. Turcæ etiam omnem decanum vocant camera præfectum. hoc enim apud eos sonat *Odabasi*. Nam *oda* est camera, siue contubernium. Vbi enim magnus numerus est, distribuunt in decurias, quas, vt diximus, *Odas*, id est contubernia vocant. Magis ostendunt morem Romanum, qui suis Decanis singulos munifices attribuerunt, quos Græci artis magistri *Καθηγῆς* vocant: quod & ipsum Romanæ militiæ verbum esse non dubitat, nisi qui Latine nescit. Quare & nomen quoque illis à militia Romana. Arabes, vt dixi, vocant *Wageah* aliquo honore præditum, aut aliquo in gradu constitutum, vt id est *ἄρσωνα*. quia Græci vetustissimi

stiffimi non *denarii* (hoc enim à Romanis deductum) sed *πέρσωνα* vocant, id est *ἀζώματα*. Iudæi, vt Aben Ezra, & alii, vocant *דנא* id est, *πέρσωνα*. Esto Sol in x parte Arietis. Quia *αἰχμασποτία* Martis est Aries, dicemus Solem esse in decano primo Arietis, *πέρσωνα ἀρίως*. Rursus esto Sol in xx Arietis. Dicemus Solem esse in secundo Decano Arietis, *πέρσωνα ἀρίως*. Denique Sol sit in xxx Arietis. Dicitur Sol esse in tertio Decano Arietis, *πέρσωνα ἀρίως*. Demophilus. Non igitur *αἰχμασποτία* dicuntur *πέρσωνα*, sed *αἰχμασποτία* *αὐτοῖς ἀρίως ἀλαφάρχοι*. Itaque primum *πέρσωνον* est is planeta, cuius signum est: secundum *πέρσωνον* Planeta sequens. Et sic deinceps. Aries est Martis primum *πέρσωνον*, secundum Solis, tertium Veneris iuxta seriem errantium.

v. 16. *Quam partem decima dixere Decania gentes.*] *τὴ decima deprauatum*. Non possum opem adferre. Tolerabiliter legeris *decimam*.

v. 18. *propria sub sorte feruntur.*] Melius Gemblacensis: *triplici sub sorte*.

v. 22. *Et verum in calo est.*] Correximus olim in *caco est*. Neque debet nos sententia pernitere. Gemblacensis habebat *in ceno est*. id est in *cano*. in voragine. non male. Sed Manilius scripsit in *caco*.

v. 25. *nomina celas.*] *nomina celas*. Semper coniungit hæc duo vires & nomina.

v. 30. *Astrorum princeps.*] Repone quem habet Gemblacensis & quædam editiones:

Namque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.

v. 32. *Sic inter densas.*] *Sic in ter denas*. Et dicitur habet Gemblacensis pro ducitur.

v. 33. *Tor ducit vires.*] Repone ex Gemblacensi:

Torque dabit vires, dominos quoruncque recepit:

Pag. 90. v. 6. *Scorpius adiuncta.*] Lege:

Libra decem partes Geminorum prima caepit:

Scorpius adiunctam. Centauri tertia pars est.

Ibid. *Centauri tertiaparte.*] Gemblacensis partes. Omnino legendam pars est.

v. 7. *Nec quisquam numero discernitur: ordine cedit.*] Quia dixerat in Taurio diuersam esse rationem ac in Ariete, quia Aries primam suam sibi decuriam in signo suo vindicat, nec ideo tamen primus est Decanus signi sui Tauri: propterea, inquam, addit, hic non numeri, sed ordinis rationem haberi. Neque enim quia primus est Taurus post Arietem, propterea primam in suo signo decuriam obtinebit: sed cedit ordini. Cancer enim ordine venit.

v. 8. *Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum.*] *Dirigit, tendit, absoluit*, vt non semel apud Tertullianum. Homero *τίτλον*.

v. 9. Bis

al
bl
H

v. 9. *Bi quinas partes primum dignatur.*] *dignatur* Gemblacensis, & nos olim.

v. 18. *Hos quoque coniungit.*] Ita melius puto, quam quod extat in Gemblac. *Hu quoque coniungit.* Vt Leo Tauro quadratus est, ita Geminis sextilis. Hoc vult. Bonincontrius enim *δρεποπαλει*.

v. 20. *Quon tribuit.*] *Quoi tribuit.* Sed totum locum ita concipe.

Quoi tribuit primam partem. vicina relicta est

Vicino, Nemece, tibi. pars ipsius ima est.

v. 22. *Qua fastidito concessa est.*] Græcissat, *concessa est iure potiri.* *Κωρυον* *πιδν* *νικηδε*. Paulus l. vltima, Dealeatoribus: *Quod in conuiuiu vescendi causa ponitur, in eam rem familia ludere permittitur.* *οι οικειοτατοι παλιν συγγνωσιν*.

v. 25. *veris iuga temperat illa.*] Imo, ille: contra in sequenti *hac*, non *hic*. & *lucibus*, non *lucidus*.

— *veris iuga temperat ille:*

Hæc autraminales componit lucibus horæ.

lucidus imposuit Bonincontrio. Itaque satis stolide *lucidus* in *lancibus* inuouit.

Pag. 91. v. 5. *Regna ferunt summas partes.*] Interpungenda:

— *recipitque receptus,*

Principiumque sui donat. coniuncta Leonis

Regna ferunt summas partes at Virginis esse.

v. 8. *Hærentisque decem partis nota.*] Scribe indubitato.

Hærentesque decem partes Nepa vindicat ipsi.

ipsi, sibi ipsi, Manilianum. Nepam pro Scorpione usurpat etiam Cicero vterque Marcus, & Quintus, Glossæ. Nepa, *νεπη*. Alii veterum pro Cancro, vt Plautus. vide Varrone in.

v. 11. *Lanigero primos tradunt.*] Piscium primam decuriam obtinet Capricornus, secundam Aquarius, tertiam Pisces ipsi. Atque ita rem habere, nisi prorsus insanimas, vel vnum Diagramma nostrum conuicerit. Ratio trigonallyter non patitur. Et quemadmodum primum signum Aries primam decuriam in suo sibi signo obtinet, ita Pisces vltimam in suo. At Manilius primæ Piscium decuriæ Arietem decanum facit, secundæ Taurum, tertiæ ipsos. Magna est inscitia, an alogistia.

v. 17. *Et melius sociat quoque sapius orbem.*] De vitio satis constat. De remedio consulendus Gemblacensis:

Et melius sociat, quo sapius, orbem.

idem est, quod paulo ante, dixit, *reperitque nomina*, vel *memina*. Vtrunque enim admitti potest.

v. 18. *Ne tua sub titulu.*] Signum natura in terna signa alia diuifit, ne forte sub noto titulo fallaris, & hæreas illis tantum, quæ supra in apotelesmatis

lesmatas signorum integrorum posuimus. Nam si duo sub eodem signo nati sunt, alter puta in sexta parte Arietis, alter in decima sexta, ne ideo putes similitum morum fore. Fallet enim te titulus Arietis. Nam quauis in eodem signo, tamen priores *idiotyras* Arietis sortietur, quas supra in Ariete enarrauimus; quia Aries suæ primæ decuriæ Decanus est. Alter vero, qui natus est sub decuria Tauri, habebit mixta apotelesmata Arietis & Tauri.

v. 19. *Disimulans non ostendunt.* Tituli scilicet non ostendunt qualia sunt ipsa astra, sed dissimulant. Hic corruptus est Gemb. Habet enim ostentur. An dicendum Manilium scripsisse:

Disimulant non ostentum mortalibus astra.

Astra dissimulant non ostentum. quod nolunt ostendere. Sed cur vulgatam lectionem reiiciamus?

v. 20. *Inque alio querenda manet.* Lego: *Inque alto querenda manent.* Astra scilicet. *Alto*, obstruso, recondito. vt supra: *in caco*.

v. 21. *Testis erit varius.* Pone Solem esse in vi parte Arietis, primo decano Arietis. Quia Sol *ἡλίου ἀρχὴν ἀέθρας*, erit is animus perplexus, dubius, vendicator, vanus. Rursus statue Solem in xvi. parte Arietis, secundo decano Tauri. Dicemus eum animum laudis cupidum, taciturnum, auroribus, ac deliciis deditum. Denique pone in xxvi Arietis, Decano Geminorum tertio. Dicemus solertem, vigilacem, lucri cupidum. Nam hæc omnia singulis signis suis exposita supra sunt. Vide quot diuersitates morum in vno signo pro ratione Decanorum.

v. 32. *Nec tantum lanas Aries.* Quia Luna *ἡσέλι πὸ σῶμα, ἢ ἡσέλιον κυεῖα*, pone Lunam similiter esse in primo decano Arietis. Nascetur mercator. In secundo constituta aratorem faciet, in tertio Musicum. Vides manifesta discrimina. Sed hæc pari leuitate perierunt, atque inuenta fuerunt. In solis enim Arabibus, tanquam in fundo, hæc fax refecit. Ptolemaeus enim *οἱ πάλαι οἱ πολεμαῖζοντες* reiiciunt.

Pag. 92. v. 6. *Multum, inquit.* *ἀπάντηος*. dictum *μυρτίκας*. *Την περ ἀνεῖβη, σέβρον*. Græci *λεπτόν, λεπτομερές*.

v. 7. *Cernere quam facili lucem ratione videret.* *videtur, putarem. Audire vocem visa sum modo militis, ἰδοῦσα αἰκνόν.*

v. 8. *Quod queris, Deus est.* Verba Manilii ad obiectionem. *ἀπάντησιν*.

v. 10. *Et transire tuum pectus.* Et exire extra te.

v. 11. *Pro precio labor est.* Ad eandem sententiam auctor *Simā*:
— *immensus labor est, sed fertilis idem*:

Digna laboratis respondent premia curis.

v. 12. *Nec mirere.* Ne primo aditu deterrearis. satis est potuisse intrare.

Cætera in tua potestate.

v. 14. *At*

No
v.
none, a
gumen
v
Sel G
conf
qua
ven
the
P
f
S
v
c
r
i

v. 14. *At nisi perfoſus.*] Piget te modici laboris in diuinæ rei inueſtigati-
one, at non immodice fatigationis, in auro eruendo. Perſequitur hoc ar-
gumentum auctor Ætne.

Scrutamur terras, euertimus omne profundum.

v. 19. *Annua ſolliciti conſummant vota coloni.*] Tibullus:

Hoc natale ſacrum multos conſummet in annos.

Sed Gemblac. habet *conſumunt.* & multum alternant: apud illum & excuſos
conſummare & *conſumere.*

v. 21. *moremque ſequemur in prædæ.*] Gemblacenſ. rectiſſime

— *Marremque ſequemur in prædæ.*

v. 23. *Luxuria quoque militia eſt vigil.*] Non ſolum militia eſt in caſtris,
qua Marrem ſequentes in prædæ ruimus: ſed & ſollicitudo circa gulam &
ventrem eſt altera militia.

Ibid. atque ruina.] *domina* & nepotatu, quo bona prodigimus.

v. 25. *quantum eſt; quod veneat omne*] *quantum eſt, quo veneat omne?* an-
rum ſcilicet.

v. 26. *Impendendus homo eſt.*] Si aurum impendis, nihil magnum im-
pendis. Impendenda maior res, homo ipſe, ut adipiſcaris Deum.

v. 30. *Sed proprias partes.*] Non ſolum τὰς μονομερίδας καὶ ἀλλὰς ſpectare
ſat eſt, ſed καὶ αὐτὰς. Eſt altera pars monomæriarum. Veteres Ægyptii
ſignis in portiones & momenta diuidebant: eaſque particulas etiam ſigna
vocabant, ut quædam quaſi ſigna in ſignis eſſent. Neque vero æqualiter ea
diuiſerunt, ut in decanis fecerant: ſed alias atque alias diuerſimodis portio-
nes fecerunt, propter diuerſas rationes, quas abſolutis ſtellarum circuitio-
nibus attribuebant. Portiones igitur & in ſignis aliz Saturni inueniuntur,
aliz Iouis, aliz Veneris, ac deinceps reliquorum Planetarum. Quorum igitur
ſtella quædam inuenitur in domo beneuolæ, ac terminis maleuolæ, ea
vitiat atque obſcurat fortunam. Ita terminorum effectus alterat ſtellarum
apothecmata. Sunt autem earum partium aliz καμπεῖ, aliz οὐραῖ, καὶ ἀν-
δρῖς: aliz ſteriles, aliz viſæ: aliz rigentes, ſeu algidæ. Puteales etiam addide-
runt ſive à ſe, ſive à priſcis Græcis Arabes maleferiati, ridicula ac ioculari
impudentia. Denique noxias aut viles partes conſtituebant, prout Deca-
norum poteſtates erant. Idem indicandum de partibus plenīs, ac vacuīs
apud Firmicum libro iv. Quæ omnia veterum Ægyptiorum otioſæ & περι-
ηας ἀπορρήματα. ſunt ex illorum monomæriis, & Ἀſculapii Myriogenēſi
excuffa.

v. 33. *Quaque minor.*] *Quaſque minor.*

Pag. 93. v. 10. *Aus faciens iter aut quarens.*] Suſpectus verſus, Gembla-
cenſis habet *virire redire.* Sed proſecto eſt πορνῆ κίμματα.

v. 13. *Momentoque negat vires vitæque ſalubres.*] Præferimus lectio-
nem

nem Gemblacensis — *visumque salubrem*. Sequentia adtestantur.
 v. 19. *Per varias causas.*] Melius Gemblac. *Per partis causas*. Vnde ridicule, ut solet, Bonincontrius nouauit, *Per paruas causas*. *Per partis causas*, per singularum partium causas.

v. 20. *Incidimus si verba piget.*] Locus pessime acceptus. Opem ferre non possum. Nescio, an legendum *Incidit*. Hoc est, si piget nos verborum inflexionis in hac *ἑννομία* & egestate sermonis Latini. Nam noue imperfecte cum verbo non transitiuo posuit. Sic in Sphæra barbarica:

Ardentem medios animum libet ire per ignes.

Eodem modo dictum fuerit hic, *incidi verba piget*, ut illic *animum ire libet*. *Incidit verba*, ut dolari. Aliud est verba cedere apud Terentium, pro verba facere, quod Attici dicebant *λογισαίν*. vnde *ἡντορας λογισαίν*, & *ἡντορας* orator. Nam apud Priscianum legitur *λόγος ἡντορας*. Quamobrem incidere verba fuerit noua incude recudere. quod faciendum necessario in paupertate eloquii Romani. Si ponamus ita legendum: ergo totus locus ita concipiendus:

*Sed quis tot numeros toties sub lege referre,
 Tot partes iterare queat? tot dicere summas?
 Per partis causas faciem mutare loquendi,
 Incidi si verba piget?*

Quomodo, inquit, *ἑννομίας* expressero, nisi verba ipsa quomodocunque inlectam? nisi noua incude verba procudam?

Ibid. *Sed gratia deerit.*] *ἀπάντησις*. Aliquis dixerit: Hoc non probabitur. Nam quid in pœsi acceptum esse potest, nisi delectet? Frustra probatur quod auriu in iudicio improbat

v. 22. *Sed mihi per carmen.*] *ὑπόκεισιν πρὸς ἀπάντησιν*. Atqui mihi non fingenda arbitrio meo materia datur, ut Poetis, sed monstranda. Non cuius hæc erant obuia.

v. 24. *Nec fingenda datur.*] Non placet lectio Gemblac. *Nec signanda dedit ipse sibimet.*] Gemblac. *dabit ipse*.

v. 28. *Ori si tamen hac.*] *οὐ* tamen abundat, ut Horatio — *fitamen*
Non inuisa rates transfiliunt freta.

Sed Gemblacensis habebat — *si tantum poteris.*

v. 29. *Accipe damnanda.*] Noxiæ duntaxat *μνομομασίας* expositurus est.

v. 30. *Langeri.*] In Ariete hæc partes noxiæ sunt auctore Manilio: iv. vi. xii. xiv. xvii. xviii. xxi. xxiv. xxv. xxvii.

v. 33. *vnaque viginti numeru pars addita laudet.*] *Lego, pars addita laedit.* Gemblac. *gaudet*. Vera lectio, quam restituimus. Sic infra
 — *vicefima & altera laedit.*

Pag. 94. v. 1. *Et quintam.*] Melius *quinta* Gemblac.

Ibid.

Ibid. consummat septima.] consummans.

v. 2. *Tauri nona mala est.*] Tauri partes noxiæ ix. xiii. xvii. xxi. xxiv. xxvi. xxviii. xxx.

v. 5. *fraudata duobus Triginta numeris.*] Constanter legimus; vt olim:

Quæque decem tresque ingeminat, fraudatque duobus

Triginta numeros: & tu tricesima summa.

v. 6. *Triginta numeris & tu.*] Gemblac. *Triginta numero sextum.* Quæ profecto sunt vestigia nostræ emendationis. Nota autem, candide Lector, fecunditatem ingenii poetæ in istis morosis numeris concipiendis. Nescio, an Ouidio melius cessisset.

v. 7. *Pestifera in Geminis.*] Geminorum partes noxiæ, i. iii. vii. xv. xix. xxi. xxv. xxvii. xxix.

v. 8. *ter quinta & noxia per se.*] Deprauatissima sunt. Gembl.

— *ter quina & noxia pars est.* Noli dubitare, quin verasit lectio:

— *ter quina noxia par est.* Sic infra: *& similis noxa venies.* —

v. 12. *Nes Cancri.*] Cancrî partes noxiæ i. iii. vi. viii. xi. xv. xvii. xx. xxv. xxvii. xxix.

v. 13. *decumaque perasta.*] Scribo perasta.

v. 14. *nec ter quinta.*] Scribe, *ter quina.* Ita etiam Gemblacensis. Sic supra:

— *ter quina noxia par est.*

v. 17. *Tu quoque contactu.*] *ἐπαφὴ τῷ ὀκτώρῳ*, quando extare incipit supra Orizontem. Leonis partes noxiæ, i. iv. x. xv. xxii. xxv. xxviii. xxx.

v. 18. *Es prima sub parte.*] Et quarta sub parte. — Gemblac.

v. 18. *& quinta salubris.*] Gemblac. *bis quinta salubris.* Atqui non loquimur de salubribus partibus, sed contrariis. Lege ergo

— *bis quinta salubris*

Terque caret calo. vicesima & altera ledit.

Desperatus erat locus. bis quinta & ter quinta (hoc enim latinus) sunt insalubres.

v. 19. *Terque caret calo.*] Iam dictum est. Bonincontrius: *Imo non caret: quia Leo est magnam signam, sed caret lumine, quia est nebulosa in iuba Leonis quasi de stellis loquamur.* Non deerunt tamen, qui tam asinina interpretationi accedunt. Sed multis eiusmodi emblematis vermiculatum est eius commentarium.

Ibid. *salubri Terque caret calo.*] Sic infra:

— *bis sexque peractis*

Octo bis aut denis metuenus dicitur aer. Ibid. aer, vt hic calum.

Ibid. *vicesima & altera.*] vicesima secunda. *Alter ab undecimo.* est tertiusdecimus.

v. 20. Et tribus appositis iunctum est.] Lego:
Et tribus appositis iunctim, totidemque sequitur.

v. 22. Erigones.] Virginis partes noxiæ, I. IV. V. L. VIII. XI. XXV.
XXIV. XXX.

v. 26. Et quinta in Chelis.] In Libra partes noxiæ, V. VII. XIII. XVII.
XXIV. XXVII. XXIX. XXX.

v. 27. Septima & undecima est.] Scribe:
Septima & undecima, decimaque & tertia iuncta.
Etiā fere ita Gemblac.

v. 29. nec non tricesima.] Gemblac. nona & tricesima. — & amba.
Quæ numerum claudunt, nona & tricesima, partes.

v. 30. Scorpios.] Scorpii partes noxiæ, I. III. VI. XV. XXII. XXV. XXXVII.
XXIX.

Ibid. Scorpius in prima reus est.] Rem, ut in ἰδιωτισμῷ Italico, est malus.
Infra: Ille patri natisque reus.

Ibid. cui tertia pars est.] Lege — cui tertia pars est. item
— & qua ter quoque quina notatur.

v. 33. eorumque capescit.] nonumque capiscit. Gemblacensis, ut nos olim.
Pag. 95. v. l. Si se fata senent.] Sagittarii partes noxiæ, IV. VIII. XII.
XVI. XX. XXIV. XXVI. XXVIII. XXX.

v. 6. Nec pars optanda est.] Capricorni partes noxiæ, VII. IX. XIII. XVII.
XIX. XXV. XXVII. Legendum vero:

Nec pars optanda est Capricorni septima. nona Consensit —
v. 9. Quæ auger quinto numero vel septima fertur.] Gemblac.

Quæve auger quinta, numero vel sexta feretur.

v. 11. Damnanda est.] Deest versus nomen Aquarii notans. Aquarii
partes. XI. XIII. XV. XIX. XXI. XXV. XXIX.

v. 12. Tertiaque & quinta est.] Scribe:

Tertiaque & quinta, & numero quæ condita non est.

Ibid. Condita non est.] vestigia scripturæ veteris Archetypi, non est; vt
partes, capitex, aliæ.

v. 14. Cumque illa quartam accumulât.] accumulans. Gemblac. accumu-
lant. est vestigium veræ lectionis.

v. 15. Tertia per Geminos.] Piscium partes noxiæ, III. V. VII. XI. XVII.
XXV. XXVII.

v. 20. Aera vel siccum.] Gemblacensis recte vel sicco. id est siccitate. ste-
rilem siccitate vel humore.

v. 21. Si rapidus Mauors.] Mirum ἡλατῶν ἀμείνωτος hic apponi,
eamque duobus versiculis adstringi, quum antea non fecerit.

v. 22. *Saturnus sumet glaciem.*] τὸ sumet suspectum. Quin & illi duo de Planetis verficuli, vt ingenue loquar, non sunt Manilii.

v. 23. *Nec te perceptis.*] Tertia & vltima hæc pars ἡ εἰδικὴν ἰδιότητων, quæ καὶ τῶν ἑξῆς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ consideratur in Gemblacensi. Lemma præbat. ORIENTIA SIGNA QUID EFFICIENT. & vere. Nam orientium tantum habetur ratio: quia, vt inquit Poeta, orientia has vires habent, vltra ortum remittunt.

v. 25. *vtroque remittunt.*] Gemblacens. & textus Bonincontrii recte, *vtroque.*

v. 26. *Namque vbi se.*] Aries oriens dabit inexhaustas & inexplebiles cupiditates, impudentia & audacia ingenia, inconstantia, otiosa, peregrinandi audacia.

v. 27. *Ex ceruice prior flexis quoque.*] Interpolata sunt. Legendum ex Gemblacensi:

Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibis.

Arietis ἀνδρογῶν ἡ αὐτῆς sua terga respicientis. Alibi:

Et sua respiciens aurato vellere terga.

Etgo flexa ceruix prior oritur, quam cornua.

v. 30. *Tantum audire iuuat.*] Gemblac. *Tanta.* Legendum vero *audere.* est ἐπιφύεσθαι. Bonincontrii textus *Tantum haurire.* Quod ipse innouauit.

v. 31. *Et ruit & mutat.*] Gemblacensis habet, *Vt ruas, & vincas. Et ruit, & mutat.* ἀλλοτρίως αὖτε.

v. 32. *Mollia per placidas delectant.*] Magis placet lectio Gemblac. *deludunt oria.* vera illa est lectio. Deludere est ἀπομυλίσασθαι Græcorum, & ἀπομυλίσας Poetarum.

v. 33. *Sed iuuat ignotum.*] Et hic quoque præfero Gemblacensem scripturam.

Sed iuuat ignotas semper transire per vrbes.

v. 34. *Quum vitreum findens aurato.*] Gemblacensis vitiose *aurauit.* Tanquam luce aurei velleris etiam ipsum mare afficeret. Sed vulgata lectio vt melior, ita longe elegantior.

Pag. 96. v. 5. *& Colchida regna reuexit.*] Innouatum ex alia vitiosa scriptura: *& Colchida terga reuexit.* Facili errore: Nam scripsit Poeta: *tergore vexit.* Semper hic poeta dicit tergus pro tergo. quod tamen negarent Grammatici, qui tergum τέρτον, tergus τὸ τρίτον σημα interpretantur. Sane verum est Tergus & Terginum pro corio vsurpari, vt Lucilio:

— dum saluo tergo & tergino licet.

Sed & tergo pro tergo vetus Sotadeus verficulus dixit:

Galli rimidi semineces tergora verrunt.

v. 6. *At quos prima creant.*] Tauro oriente cinædi, agricolæ formantur.

v. 9. *Auersus venit in calum.*] Taurum auersum oriri, & posteriora eius prius ascendere, supra tetigimus. Propterea qui eo oriente nascuntur, eos ait τοῖς ἐπὶ δία κατὰ πρὸς ἡλίου.

Ibid. *Dinesque puellis.*] Abundat puellis Taurus. Nam ἐν τῷ βυκεννῷ τῶν ὑάδας, καὶ τὰς πλειάδας habet, quas alii veteres ἐν τῇ αὐτοῦ collocabant. Itaque à Pleiadibus oriri incipit. *Dines puellus*, ut infra:

— *ingit Bithynia dines.*

v. 10. *Pleiadum paruo referens.*] *referens ἀναφύων.* vnde ἀναφύων dicuntur sidera, quum oriuntur. Sidus Vergilianum *paruo* glomerabile dixit, quia sunt in se conglobatæ, ac confertæ, ita ut minimum spatium occupent. Nihil enim aliud sunt, quam ἀστὲρ αὐτοφάνης, quod oculi & experientia docent. à quamente Val. Flaccus lib. v dixit: *Pleiadumque globos.* — Theo. ὅτε τὰς πλειάδας ἀγροῦμεν βότρυς ὁ δὲ ἡλίου ἀσσανακκαλμύνας. Aratus quoque confertas describit & in se collectas, quum de Perseo loquitur:

ἀρχὴ δὲ οἱ Ἰουῖς ὀφεινὴς ὁ ἡλίου πᾶσαι
πλειάδες φερτοῖ. ὅδ' ἔμᾶλα πολλὰς ἀπ' αἰσας
χῶρ' ἔχει. καὶ δ' αὐταὶ ὀφεινὴς ἁλὸς ἀφ' αὐραῖ.

Quidius in Phaenomenis suis ita hæc vertebat ex Arato. (vertit enim Arateæ)

*Pleiades ante genu septem radiare feruntur,
Sed tantum apparet sub opaca septima nube.*

Nam sequentia vertebat:

ἡ πᾶσι τοῖς δὲ τε ἀρχὴ μετ' ἀνθρώποις ὁ δὲ
ἔξ ὀφεινῆς ἔσσαι ἐπὶ βίαι ἐφ' ὀφεινῆς.

Qui vero paruū spatium obtinent, propterea Nicander ἐλζόντες vocat.

v. 11. *Accedent quoque rursus opus.*] Lege:

Accedent quoque ruris opes — Sed Gembl. legit *Accedent &.*

v. 13. *Sed Geminos aqua profert cum vincula cogit Parte.*] Quam multa delirare cogimur, vbi sine ope manu scriptorum profligatos locos, cuiusmodi iste est, emaculare volumus. Gemblacensis dinerfam lectionem ostendit ab ea, quam olim proferebamus. Habet enim:

— *quum vincla regitque Parte* — quæ proxime absunt à vero. Lege ergo:

Sed Geminos aqua quum profert vnda regitque Parte. —

In hoc scriptore, ut & in aliis codicibus, non raro literæ cl coaluerunt, & contraliteræ diuulsa. quare *vnda*, *vincla* inuicem commutantur apud hunc, & item *sedis*, *seclis*. Hoc in omnibus manu scriptis accidere sciunt, qui in illorum lectione accurate versantur. Sidera quum oriuntur, proferri ab vnda Oceani, pluries dicit in Sphæra barbarica, ut Aratus ab Oceano: & res exemplis non indiget. Quum *vnda* profert, & *tegit*: id est, quum prima pars Geminorum oritur ab Oceano, & reliquum adhuc tegitur: æqua parte, hoc est, æqualiter ambo incipiunt oriri. Amborum enim capita prima oriuntur. Ibid.

v. 9. *Auersus venit in calum.* Taurum auersum oriri, & posteriora eius prius ascendere, supra tetigimus. Propterea qui eo oriente nascuntur, eos ait τοῖς ὀπίσθια κατὰ τὴν ἑλῆν.

Ibid. *Dinesque puellus.* Abundat puellis Taurus. Nam ἐν τῇ βυξίνῃ τὰς υἰάδας, καὶ τὰς πλειάδας habet, quas alii veteres ἐν τῇ ἀποταμῇ collocabant. Itaque à Pleiadibus oriri incipit. *Dines puellus*, vt infra:

— *iugū Bithynia dines.*

v. 10. *Pleiadum paruo referens.* referens ἀναρίων. vnde ἀναρίωνες dicuntur sidera, quum oriuntur. Sidus Vergilianum paruo glomerabile dixit, quia sunt in se conglobata, ac conferta, ita vt minimum spatium occupent. Nihil enim aliud sunt, quam ἀρίων συστροφή, quod oculi & experientia docent. à qua mente Val. Flaccus lib. v dixit: *Pleiadumque globos.* — Theo. ὅτε τὰς πλειάδας ἀρίωνες ὀνομάζουσιν ἀναρίωνες. Aratus quoque confertas describit & in se collectas, quum de Perseo loquitur:

ἀρχὴ δὲ οἱ Ἰουλιῶν ὀπταρίων ἡλιδά πᾶσαι
πλειάδες φορέων. ὅδ' ἔμῃ μάλ' αὖ πολλὰς ἀπ' αἰῶνος
χρῆσθ' ἔχει. καὶ δ' αὖται ὀπταρίων ἀφ' αὐραῖ.

Ouidius in Phaenomenis suis ita hæc vertebat ex Arato. (vertit enim Arateæ)
*Pleiades ante genu septem radiare feruntur,
Sed tantum apparet sub opaca septima nubis.*

Nam sequentia vertebat:

ἡπείροισι δὲ τε ἀρχὴ κατ' ἀνθρώποις ὕδατος
καὶ οἱ ἄλλοι εὖσαι ἐπὶ βίαι ἐξ ὀπταρίων.

Qui a vero paruum spatium obtinent, propterea Nicander ἰλιζώνας vocat.

v. 11. *Accedent quoque rursus opus.* Lege:

Accedent quoque ruris opes — Sed Gembl. legit *Accedent &*.

v. 13. *Sed Geminos aqua profert cum vincula cogit Parte.* Quam multa delirare cogimur, vbi sine ope manu scriptorum profligatos locos, cuiusmodi iste est, emaculare volumus. Gemblacensis diuersam lectionem ostendit ab ea, quam olim proferebamus. Habet enim:

— *quum vincla regitque Parte* — quæ proxime absunt à vero. Lege ergo:

Sed Geminos aqua quum profert vnda regitque Parte. —

In hoc scriptore, vt & in aliis codicibus, non raro literæ cl coalescunt, & contra literæ d diuulsa. quare vnda, vincla inuicem commutantur apud hunc, & item sedus, seclis. Hoc in omnibus manu scriptis accidere sciunt, qui in illorum lectione accurate versantur. Sidera quum oriuntur, proferri ab vnda Oceani, pluries dicit in Sphæra barbarica, vt Aratus ab Oceano: & res exemplis non indiget. Quum vnda profert, & tegit: id est, quum prima pars Geminorum oritur ab Oceano, & reliquum adhuc tegitur: æqua parte, hoc est, æqualiter ambo incipiunt oriri. Amborum enim capita prima oriuntur. Ibid.

Ibid. *At Geminos aqua quum profert vnda regique Parte.* —] Geminorum ortus producit literatos, studiosos, hilares, facetos, cantores, fidi- cines, acres & acutos.

v. 16. *Corda creat & voce bonos citharæque sonanti.*] Interpolaticia sunt: Gemblacensis optime:

Corda creat, vocisque bonis citharæque sonantis Instruit. —

v. 17. *& dotes alto cum pectore iungit.*] Non est sanus locus. Gemblacensis lectio etiam exulcerata est. — *& dotes saltus.* Fortasse:

— *& dotes saltum cum pectore iungit.* Urbanos, & salibus abundantes. vt supra: — *rinſta lepore corda.* — In vulgari fortasse latet veritas:

— *& voces lato cum pectore iungit;* quod putamus verum esse.

v. 18. *At niger obscura.*] Cancer oriens cæcos creat. Genitura Oedipodis.

v. 19. *Quæ velut extinctus.*] Qui hæc sine cōdice emaculatē voluerit, cæcior erit, quam ii, quos hæc nubes producere dicitur. Gemblacensis:

Quæ velut exutus Phæbeis ignibus ignis.

Ignis exutus Phæbeis ignibus est Luna deficiens priuata Solis lumine, quo illustratur. Idem ad verbum de eadem re Aratus:

ὅς ἀμυδρόν, ὅτε σκιάσει καὶ ἰδὲ

ἰσχυρὸν γὰρ τὴν καὶ ἡλιόιο σφῆν;

quæ haud dubium in animo habebat Manilius.

v. 20. *Deficit.*] Recte, non *defuit*, vt in Gemblacens. quæ nubes, inquit, deficit, velut deficere solet ignis exutus ignibus solis, Luna priuata fraterno lumine.

v. 20. *& multa fuscant caligine fidus.*] Intelligit τὴν νεφελοειδῆ συστροφὴν quæ est circa Cancrum. Eam dicit ἀλαμπῆ perinde vt Lunam, quum deficit. Alii φάτνῳ vocant. Aratus:

Κατασκοπὴ φάτνῳ, ἥ μὲν ἐλπίς εἰκη

ἄχρῳ, βορρᾶν ἔπει καρύνει ὑψηλᾶσει.

Sed quum hic agatur de prima parte signorum oriente, tam frustra est, quod Cancrum incipere oriri putat à præsepi, quam quod Scorpionum ab acumine caudæ.

v. 21. *Lumina deficient artus.*] Lego *ortus*, hoc est, partus; vel *ortos*, quod melius. In Cancri nebula orti cæci erunt. Veteres etiam Astrologi in genitura Oedipodis prodiderunt, eo nascente horoscopum & Lunam in Cancro νεφέλειον incidisse. Nam τὰ νεφελοειδῆ in Signis sunt καύματα, hoc est τὴν ὥσιν, καὶ τὴν ζέματος ἀπρωτίαν. Græci: τοῖς νεφελοειδεῖσι ζυνάμψουσα σκλήνη δοθαμένη τῇ προί.

v. 22. *sed quisquæ vt viuut.*] Lege — *se quisque vt viuut, & effert.* Cæcus & viuut, & effert se filius quotidie. Mortuus enim viuens est. Propterea ait cæcis genitis geminam mortem dari. Nam & vita, quam viuunt, mors est, quia

est, quia sine luce: & mors altera omnibus communis nihilominus eos manet.

v. 23. *Si quis per summas.*] *Lego si quoi.* Gemblac. *Si qui.* quæ sunt vestigia veri. *Summas vndas* Oceanum, vt iam diximus in Geminis, hoc est, Orientem, more veterum, qui *ἡ ὁρίζων*, *ὁρίζων* vocant. Sic Aratus sidera, quæ in Orizonte sunt, *ὁρίζων* dicit. *καὶ τὸ πρὸς τὴν ἡμέραν*. — Leo igitur oriens prodigos, ac lurcones dabit. Genitura Erisichthonis.

v. 25. *Ille patri; natisque reus, quas.*] *reus* in eam significationem accipit, quam idiotissimus Italicus. quod alibi non legi, nisi apud hunc. Nam & ita supra: *Scorpius in prima reus est.*

v. 26. *ensuque immergis in ipso.*] *Lege censumque immerget in ipso*, vt etiam habet Gemblac. *In ipso*, in seipso. Manilianum.

v. 27. *Tanta fames animumque sibi.*] *Lege animumque cibi.*

v. 28. *vt capiat semper neque compleat vnquam.*] Ouidius:

— *cibus omnis in illo*

Causa cibi est, semperque locus sit in manu edendo. vt supra genituram Oedipodis, sic Manilius hic genituram Erychthonis tangit.

v. 29. *Inque epulas funis.*] Etiam impensam funeris & culturam sepulchri absumet. Tanta gula erit, vt ne ad iusta quidem in ortu facienda, aut ad annuam culturam sepulchri, & eius tutelam quicquam reliquum factura sit.

v. 30. *Erigone surgens.*] virgo summos honores ei defert, qui ea oriente nascitur. Ciuilis & Pontificii iuris consultum, item æditiuum templorum efficit.

Pag. 97. v. 1. *Sancta pudicitia.*] *ἡ ἀνδρεία, ἡ ποικιλία.* Ptolem. Ad verbum Iamblicus Pagina 59. *ἡ ἀνδρεία διὰ τὴν ἀνδρείαν ἡλικίαν ἡλικίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς διατείναν.*

v. 2. *Sed quum autumnales.*] Sub ortu Libræ nati erunt iudices, legislatores, summa rerum potentur. Genitura Augusti.

v. 4. *Iudex extrema sister.*] *Sister*, erit. Supra.

Tempora quod sistunt propriis parentia causis.
est verbum substantiuum, vt Grammatici loquuntur: qualia *τοὺς χρόνους, τὴν ἡλικίαν*. Absolute etiam apud Plautum Curculione:

— *quin capite sistat in via de semita.*

In Captiuus: *Nam qui obstiterit, ore sistet.*

v. 5. *Imponetque iugum terris.*] Omnia adulatoria. Nam propter Augustum dicit, cuius natalis in anno Iuliano colebatur initio Libræ ix Kal. Octobris, vel, vt Suetonius, & fragmentum Calendarii, viii. Kalen. Ac supra sub Capricorno natum dixit. Non potest leuitas excusari.

Ibid

Not
Ibi
mundi.

v.
conting

v.
igitar
Ex lib

٢

٣

٤

٥

٦

٧

٨

٩

١٠

١١

١٢

١٣

١٤

١٥

١٦

١٧

١٨

١٩

٢٠

Ibid. *legesque rogabit.*] Leges Iulias Augusti intelligit. In Sphæra mundi.

*Qui regis Augusti parentem legibus orbem.
Pace data terris, animum ad ciuilia vertet
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor.*

v. 7. & *cali post terras iura manebunt.*] *ἡμετέρας* futura Augusti, quæ contigit anno circiter quarto post scriptionem hanc in Sphæra:

Cæsar nunc terris, post calo maximus auctor.

v. 8. *Scorpios extrema.*] Scorpius obtinet partes Zodiaci 1x fere. Duo igitur dodecatemoria occupat. Prius dodecatemorion Chelæ complent. Eæ libræ dantur. Nam & Chelæ sæpe pro Libra ponuntur. Arabes vocant

القربان Zuben elakrabi *χρῆς τῷ σκορπίῳ*, ad differentiam

زبان السرطان

Zuben essartani *χρῆς τῷ κερύνῳ*. Alterum dodecatemorion est corpus ipsum Scorpii, cuius extremum cauda, quæ lucidissimis stellis constat, quantum in ortu Scorpii potior habetur ratio. Ea igitur cauda oriente qui nascitur, vrbium conditores erunt & vastatores. hoc est *πολεμῆς καὶ*

πολεμικαί.

v. 11. *Mænia succinctus.*] cinctu Gabino.

v. 12. & *in domibus maturas reddet aristas.*] Horatius:

— *imprimeretque muris*

Hostile aratrum exercitus insolens.

Aratur enim solum vrbis diruta.

v. 15. *Nec non Arcitenens.*] Sagittario oriente nascuntur bellatores, triumphatores, vrbium conditores, ac dirutores. Infelicem exitum sortientur. Genitura Scipionis Æmiliani.

Ibid. *prima quum veste resurgit.*] Vestem Sagittarii vocat, quam Asterismi *ἱερᾶμιδα καὶ ἀμύδα*, hoc est, Chlamydem. In Scholiis in Ptolemæum: *ὁ τοῦτος κατὰ τὴν ἑξῆς τὸ δῆμα ὅτι τῷ αἰμῶν ἱερᾶμιτος, καὶ ἀμύδα. ἡ ἀμύδα ἡ ἀμύδα. Quia vero illa chlamys vtrinque alarum pensilium appendices imitatur, eam, quæ Aquilonem spectat, Græci *βορείαν ἱερᾶμιδα*, alteram *νοτίαν ἱερᾶμιδα* vocant: quod non intellexit Georgius Trapezuntius magni operis Ptolemæi interpres. Omisit enim, quia non intelligebat. *ἱερᾶμις* igitur illa à partibus Aquilonis prima oritur. Eadem figura Sagittarius dicitur hic oriri veste, qua supra Cancer dicebatur oriri nube.*

v. 17. *Conspicuus patrias.*] Triumphus Cæsaris.

v. 18. *nunc condita mænia vertet.*] Gemblacensis:

— *nunc idem mænia vertet.*

v. 19. *Sed minimum indulgens.*] Cædes Cæsaris.

v. 22. *Ante fugam talis pensabat in agmine.*] Ineptissimam hanc lectionem eludit fides Gemblacensis codicis:

Ante fugam tali pensabat imagine victor.

Et olim ita edidimus. Tali exitu, inquit, compensavit clades Cannensem & Trebianam Annibal antequam fugeret à patria. Horrenda nimirum erat species, & imago fortunæ eius, quæ tantum ab illa veteri mutauerat.

v. 23. *Vltimus in cauda.*] Caudæ Capricorni vltimum fastigium in Aste-fismis dicitur *ἑσπέρων*. Hoc oriente natus militabit in classibus, & castris naualibus.

v. 24. *Miliciam in ponto distat.*] Totum hunc locum ita legit Gemblacens:

Miliciam ponto distat, puppisque colenda

Dira ministeria. — Quæ sequimur.

v. 16. *Quod si quem sanctum.*] Ortu Aquarii probi, & sancti creantur.

v. 27. — *quum primus Aquarius exit.*] Primus Aquarius, prima pars Aquarii, vt mox, Primos Pisces, primam partem Piscium, vt primus Annalis Ennii, primus liber Annalium. &c. Virgilius:

Vidimus obscuris primam sub vallibus urbem. Terentius Adelphis: *in prima fabula.* Hæc Charilius.

v. 28. *Neve sit vt primos.*] Lege, *in primos.* Piscibus orientibus creantur garruli, maledici, fusturrones, infidi, libidinosi. Item gemelli nascuntur.

v. 29. *mustantius semper.*] Male Gemblacensis *mutantius.*

v. 31. *Crimina per populum populi.*] Non est Manilii. Est ineptissimus.

Pag. 98. v. 1. *Scilicet in Piscem.*] τὸ ὕψωμα Veneris est in Piscibus, quia signum Piscium accedit ad naturam Veneris: hoc est humificum est. Inde fabula Venerem in Piscem mutatam, Chaldaeorum vtique & Syrorum *μυθολογία*, apud quos Venus Piscis figura colebatur, nomine Dagon, & Derceto. ταπεινώματα vero Veneris est in Virgine, signo opposito, quod est signum sterile. Quod autem propter hanc fabulam Piscibus abstinerent Syri, pleni sunt veterum libri. Ouidius:

Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,

Ne violent timidi piscibus ora Syri.

Inde apud Timoclem Comicum iocus de quodam piscium auido, qui ex-calfaciebat forum piscatorium, vt loquitur Augustus. Fore enim, si ipse, vt solet, omnes pisces deuoret, vt & Lari ipsi, quis pisces esca sunt, euadant Syri, id est non amplius pisces vorent:

τὸς ἑσπέρωνας ἔτ' ἢ μὲν πλεονεξίᾳ

ἰσοφάγ' ὥς τὸς Λαῖος ἢ Σύρος.

Quod autem Ouidius dixit timidos Syros, non frustra dixit, quanquam vulgo parum

go parum intelligitur. Timebant enim, si piscibus vescerentur, ne illis venter, aut aliud membrum intumesceret. Nam id plane persuasum habebant.

Menander :

— παρ' ὅσῳ μα τὸς Σύρις λαβῇ.

ἔται φάσιν ὅσῳ δέκονσι, διὰ τινα,
αὐτῶν ἀλεξάναι τὸς ἀσθῆας ἐγὼ γὰρ
αἰδῶσιν. ἔλεβον σαλπίαν, ἔτ' εἰς τὴν ὁδὸν
ἐκάλει· αὐτοὶ δ' αὖ κόπρη, ἢ δέδω
ἔβλασαντο, τὸ ταπύνασαι φέρεται.

τὴν δὲ δὸν, hoc est Venerem in piscem mutatam, quam ipsi, vt diximus, Derketo & Dagon vocabant. Itaque placabant eam more patrio in sterquilinio sedentes sacco operiti, quod crebrum in sacris Bibliis. Quare placabant vt quemadmodum ipsa tumorem membrorum immiserat, ita auferret ipsum. quod hic est ταπύνωσθαι. Hinc etiam Martialis loco male à Grammaticis concepto lux affulget:

Lux per Syrias tibi tumores

Lux per Berecynthios furores.

Nihil enim aliud sunt Syrii tumores, quam quos describit Menander. Itaque eo quoque alludit Satyra :

Insufflere Deos insistentes corpora.

οὐκ ἔστι δὲν esse Venerem, quæ in Piscem mutata fuerit, docet Lucianus proprio ei rei dicato libro.

v. 3. *Anguipedem alatos vngues.*] Falsum alatos vngues habuisse: imo ioculari. Gemblacensis legit *alatis humeris*. Legimus igitur:

Anguipedem alatis humeris Typhona furem.

Titanes, Gigantes, & Saturnus alatis humeris pingebantur: quod nemo nescit.

v. 5. *Nec solus fuerit.*] *Lege: Nec solus fuerit, vt nos olim, & Gembl.* Totum locum ita concipe:

Nec solus fueris geminis sub Piscibus ortus.

Erater erit, dulcissime soror, matere duorum.

Nec, inquit, solus nascetur, qui Piscibus orientibus matris alio educitur. Sed aut gemelli erunt, aut gemellipara. Id est: aut qui nascuntur, erunt gemelli, aut quæ nascetur gemellos pariet. Vide Ptolemæum libro III, capite πρὸ διδυμογονον. Gemellos autem, aut gemelliparas creant Signa διδύμα.

v. 7. *Nunc age diuersis.*] διδοῖς τελευ, quæ καὶ τὸ ἀμυγλὸς ἢ ὁδὸν spectantur, aut particulares sunt, vt diximus, aut vniuersales. Nunc de vniuersalibus: præpostero sane ordine. Non enim ab vniuersalibus, ad particularia, quod Ptolemæus fecit, sed contra, à particularibus, ad vniuersalia progressus est. Porro huius studii alterā partem ἀπρονόμητον vocari diximus: alteram νομιμὴν. Rur-

sus huius

sus huius *ποικιλιῶν* duo membra fecimus. τὸ *πινυλικόν*, ἢ τὸ *διπολλοματικόν*. Et
 vero τὸ *πινυλικόν* disputat, quomodo signa se habent aut per se, aut inter se.
 Per se, vt quæ sunt inascula, quæ feminea: quæ gemina, quæ duplicia: quæ
 stantia, quæ iacentia. Inter se, aut ex configuratione, vt quæ ex trigono,
 tetragono, hexagono, diametro sibi respondent: aut ex similitudine qua-
 dam: vt respicientia, audientia: ainantia, inimica. *Αποτολλοματικῇ* versatur cir-
 ca vniuersalia, & particularia. Aut enim effectus astrozum secundum gen-
 tes & vrbes sunt, aut secundum hunc, & illum hominem. Sed particularia
 sunt *ἀτμυτα*. Vniuersalia vero in particulares causas secantur: puta, quod
 signum huic, aut illi regioni prædicit: quo temperamento sunt gentes, qui-
 bus moribus, & similia. Ac sane illa prius tractari debebunt, quam τὰ *ἰδιώ-
 τα*. Nam vniuersalia *ἀποτολλοματα* validiora, quam particularia. Natura quidem
 propiora sunt τὰ *ἑσθ' ὄντα*. Nobis vero ea propiora videntur, quæ magis *μυ-
 στα*. De qua re vide amplius Ptolemæum libro iv, *πεὶ χρόνον διαφόρους*. Se-
 cutus est igitur sensus suos Manilius, quum particularia anteposuit, non
 ipsam naturam. Itaque ad generales *ἰδιωτικὰς* nationum ἢ *μορφώσεως* ea præ-
 mittit, sine quibus illæ explicari non poterunt. Sunt autem ea, quæ ad to-
 tius orbis terrarum descriptionem pertinent: *ἐλαττικῶν* tamen, ἢ *παρχυμῶν*,
 vt res ipsa docet.

Ibid. Nunc age.] Titulus huic capiti in Gemblacensi, DE PARTIBVS
 TERRÆ DISTRIBVTIS AD SIGNA. ET DE VNIVERSA TERRA
 ET MARI.

v. 8. *sed summa est rerum referenda figura.*] Summa figura rerum, vt
 summa cutis. Sed Gemblacensis:

— *sed summa est rerum referenda figura.*
 Nihil mutandum. Sic in secunda Institutione dixit:

— *summumque colorem, in eundem sensum.*
 v. 10. *Nascentemque ipsumque diem.*] Andreas Meluinus Scotus eximie
 doctus ante viginti sex annos ita legebat:

Nascentem lapsumque diem. Quod laudamus & sequimur.
 v. 13. *Asper ab axe ruit Boreas.*] Falsum. Nam is oppositus Austro non
 est *βορέας* aut Aquilo, sed *ἀπαικτικός*, siue Septentrio. Non tamen est error
 Manilii. sed est *ἰδιωτισμός*. Sic opponuntur τὰ *βόρεια* τοῖς νοτίοις *καταρχυμῶν*.

v. 14. *Zephyrusque profundum.*] Profundum Solem pro occasu dici
 semper miratus sum. Gemblacensis satisfacit. Is habet: *Zephyrusque profectum*.
 Arabes etiam dicunt Solem profectum pro occasu. *παρχυμῶν* ἢ *ἀπὸ τοῦ ὀρίωντος*. vnde Crates ita lege *غروب* bat apud
 Homerum:

οἱ δὲ ἀπαραχμῶνι ἐσείοντο, οἱ δ' ἀνιόντο.
 v. 17. *Ipsa notat Tellus.*] Legebamus olim *nasat*, haud absurda sententia.
 Terram

No
Terran
rum q
car no
nuda

abio
dam
pele

E
1

Terram enim in medio Oceani magni nauigii instar vectari & agitari veterum quosdam scripsisse & memineram, & alibi annotaueram. Sed alio vocat nos Gemblacensis, qui habet: *Ipsa vacat Tellus: longe melius. Ipsa tellus nuda est & extans in medio Oceani.*

v. 18. *Cingentis medium.*] Neoptolemus Parianus ἐν τῇ ὁδοῖα.

ὁκεανὸς, τὸ πᾶσα περιῖπυτο ἐνδεῖν χθονί.

ὡς γὰρ μιν διασπείρει πελάγῳ ἡ πύρρος,

ἀλλ' ἐς ἀπείριστον κέχῃ, τὸ μιν ὅτι μάστιγι.

v. 26. *Italiaque vrbes dextram sinuantis in vndam.*] Sinuare non legitur absolute. Sed Manilius scripsit *insinuantis*. Nam insinuat in dextram vnam, id est partes Africae, qua Calabria excurrit in pelagus. *dextram vnam*, pelagus Africum: Supra:

— qui vespere ab atro Admissus dextra. —

v. 29. *Et natat Ionio.*] Gemblacensis: *Enatat*, vt etiam nos olim:

Ac vbi se primum porra mare fudit ab illa,

Enatat Ionio, laxasque vagatur in vndas.

Enatat, exspatiatur libere, quum tamen revera Pontus non natet, sed in eo natetur. Sic Tertullianus, *ignis coquitur*. Claudian.

— *largos hac nectaris imbres Irrigat* — imbres non irrigantur sed irrigant.

v. 30. *Et prius in lauas effundens.*] *Et prius in lava se fundens*. Ita etiam Gemblac.

v. 32. *secat equore velum.*] Lege: — *secat equore lauum Illyrium*. Similem mendam olim in Tibullo sustulimus:

— *Permisis lava ministro*. Nos: *permisit vela ministro*. Gemblacensis habet: — *secat equore bellum*. Nihil aliud est quam bellum pro lebum, & lebum pro leuum, id est lauum.

v. 33. *claramque Corinthon.*] Non ad Corinthum, quæ ab vtraque Isthmi ora sexagenis distat stadiis, sed ad Lechæum, qui est portus Corinthi occidentalibus negotiationibus, vt Cenchreæ est altera parte orientalibus. Lechæum etiam celebre ludis trietericis, quæ Isthmia dicta. In vii libro Thebaidos Lycæo perperam editum, pro Lechæo:

Nec sua pinifero magis adnaret vmbra Lycao.

De Palæmonis manibus & eius trieteride sermo est. Et quidem vetustissima menda est, quum agnoscat a Scholiaste.

Pag. 99. v. 1. *patulas circumuolat oras.*] Sane nullus poeta dixit mare circumuolare terram, sed circumluere. Malim igitur *circumluit*. Sed nihil mutandum. Sic enim Priscianus Dionysii interpres.

Finibus à Siculis Cresæum prouolat æquor.

v. 3. *Traditur iniisum.*] Lego: *mersæque puella Traditur iniisum*. — Sed

Rr

& Gem-

& Gemblacensis habet diserte *Truditur*. Neque multum laborandum fuit ad hæc diuinanda. Sed & textus Bonincontrii habet *inuitum*, ut nos olim emendauimus.

v. 6. *Euxino iungi.*] *iungit*.

v. 8. *Inde vbi in angustas iterum se nauita partes.*] *nauita fauces*. Gemblacensis.

v. 12. *arcumque minantem.*] Duos arcus faciunt *oi* *deputat*: alterum in ora Paphlagoniæ ad Colchida: alterum, de quo hic sermo ad sinum Issicum.

v. 14. *Ingentique sinu fulgentes aquore.*] Nos olim:

Ingentique sinu fugientes aquora terras. Ita etiam Gembl.

v. 16. *Niliaci verum.*] *Lege: iterum morientia.* Et ita Gembl.

v. 17. *Hæc medium.*] hoc est mediterraneum. Omnino hæc diuisio est ab Eratosthene, ducta linea à freto Gaditano, ad sinum Issicum, quam lineam continuat cum monte Tauro. Quare quicquid citra Tanrum, & lineam Boream versus, *μὲν ὁ βορρην*, quod ultra in austrum, *μὲν ὁ νότον* vocauit.

v. 18. *constringit harenis.*] *Lege harenis*. Sæpe apud auctores hæc mutantur *harenis, habenus*. Vera lectio hæc.

v. 20. *Sardiniam in Libyco signant vestigia planta.*] Inde *ἑρῶσα* dicta, & *σαρδαλιώτις*. Sallustius historia secunda: *Sardinia in Africo maris facie vestigi humani in occidentem, quam in orientem latior*. Silius x i i:

Insula fluctifono circumuallata profundo

Castigatur aquis, compressaque gurgite terras

Enormes cohibet nuda sub imagine planta.

Inde Ichmusa prius Graus memorata colonis.

In vulgatis editionibus male: *sub margine planta*.

v. 24. *Pulsatur Cypros Ægyptia.*] Non frustra de vitio suspectus nobis olim locus iste. Gembl. *Ægyptia Cypros pulsatur*. *Lege:*

Ægypti Cypros pulsatur fluctibus omnis.

v. 26. *Torque minorâ solo.*] Deesse versum ante hunc & pueri fatebuntur, nedum doctiores, qui in hanc sententiam concipiendus videtur: Quid loquar tot vrbes? Qui hoc negarit, ineptissime negarit.

v. 29. *primaque intrantis in orbem.*] *Lege: — primamque intrantis.*

v. 30. *Æ Balearica regna.*] Gembl. *Balearica rura*.

v. 32. *sibi parte reclusus Faucibus abruptis orbem.*] *Lege:*
Nec tantam ex vna Pontus sibi parte reclusis
Faucibus abruptis orbem. —

Pag. 100. v. 1. *Impulsi Oceano porius.*] Sane legendum:

Impulsi Oceano Pontus. — Est elegans repetitio *in Pontus*.

v. 3. *Nan-*

N
v.
ditione
Orum
orum
Psych
autra

At
ne

ex

ai

f

v. 3. *Nanque inter Boream pontumque æstate nientem.*] Merito hanc lectionem olim improbauimus. Gemblacensis recte:

Namque inter Boream ortumque æstate nientem,

In longum angusto penetrabilis æquore fluctus Peruenit. —

Ortum æstate nientem: Ortum æstiuum. Sane Caspium est inter Boream & ortum æstiuum.

v. 4. *Penetrabilis æquore fluctus.*] Sequitur Clitarchum auctorem, qui ex Scythico mari Caspium erumpere ait, vt Persicum & Arabicum ex Oceano australi. Idem sentit Strabo lib. 11. Item Dionysius,

δύτερος αὐτ' ἐλὶς ὁ μὲν, ἅταρ περιέρισατο ἄλλων,

ὅστ' ἀποιδυάμενος κροῖνις ἄλδς ἐν βορέας

Κασπὴν αὐτὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἰνδοῦ θαλάσσης,

ἢ καὶ τ' ἑκατὶς ἑταροὶ διεφθίμζαντο.

At vetustissimus scriptor Herodotus & sciuit, & testatus est esse instar lacus, neque aliunde fluere, sed suis litoribus circumscriptum esse.

v. 6. *Caspiaque exigui.*] Recte. Nam comparatione mediterranei est exiguum. Sed Gemblacensis lectio anteferenda *Euxini*. Instar Euxini esse ait. Imo Clitarchus dixit esse non minus Euxino mari, & fauces efficere instar Cimmerii Bosphori, & dilatari, instar Mæotidos paludis. Quare merito Manilius dixit esse instar Euxini ponti.

v. 9. *Aræ tenent.*] tenet.

v. 10. *Quæ regit ipse.*] *Quæ rigat.* Sed & Gemblacensis habet *regat*, vestigium veri.

v. 13. *Leniter adfundit gemmantia.*] *gemmaantia* Gemblacensis, vt nos olim.

v. 14. *Et terra mare nomen habet.*] Distingue:

Et terra mare nomen habet. media illa duobus.

Illæ, hoc est, Arabia media est duobus sinubus, Persico & Arabico, de quibus iam loquebatur. Ergo *illæ*, hoc est terra ferens delicias, & nouos odores variæ radices.

v. 15. *Quondam Carthago.*] Deest versus ante hunc, qui continebat nomen Libyæ. Manifesta est lacuna. Bonincontrius dicit Carthaginem esse mediam inter mare mediterraneum, & Indicum. Propinqua sane loca, quæ vna Carthagine disiungantur. Tam vicina esse putauit Indum mare, & Mediterraneum. Acute. Non carebit tamen sectatoribus, neque admiratoribus.

v. 18. *Fecit & æternis.*] Lege ex auctoritate Gemblacensis:

Fecit & æternam Trebiam, Cannasque sepulchris

Obruit, & Libyan Italas insudit in vrbes.

Æternauit Trebiam clade.

v. 20. *Hic varias.*] *Hinc varias.*

v. 25. *parit horrida bella.*] Legendum vel: — *Horrida tellus: vel bello.*
 Quis non videt vitiosam esse lectionem vulgatam? Apollonius lib. iiii dixit *ἡβὴν ἐνδοξοῦσαν*. Quod Varro Atacinus vertit: *Fæta feris Libye.*

v. 26. *Es portentosos Cyclopum ludit in ortus.*] Itane Africa mater Cyclopum, quæ homines vefcos, & exuētōs producit, quæ, vt ipse Manilius dicit, suo puluere exiccat populos? Sane neque Cyclops & immania corpora parere, est ludere. (Hoc enim maius est, quam ludere.) neque Africa villos vnamquam Cyclops tulit, sed angues, scorpiones, & feras, de quibus omnibus iam dixit. Gembl. non Cyclopum, sed *Cecropum* habet, pro *Cercopum*:

Es portentosos Cercopum ludit in ortus.

Cercopes sunt simiarum genus omnium turpissimum. *Cercopas* homines fraudulentos in Simias conuerfos Pithecusis insulæ nomen dedisse habes apud Ovidium, item Eustathium *ἰδὺς* v. 7. Non solum, inquit, sævit Libya gignendo feras noxias & serpentes, sed etiam ludit producendo ridicula animalium portenta Simias, & *Cercopas*. Apud Festum quoque potest legi: *Cercops, genus simiarum.* & verum est, vt & vera lectio Maniliana, quam reposuimus. In Glossis legitur nomen mihi ignarum *κάρκας*. *ζῶον, Hæster.* Nam constat esse *ζῶον*, & quidem Simiam. Inde *Cercopes* homunciones turpes, quales vt plurimum Libyes. Marcellin. lib. xxi. de Imp. Iuliano. *Ridebatur enim, vt Cercops, homo brevis &c.* Sane Cyclops verus erat, qui illum egregium locum contaminauerat. Quod si poetæ finxissent etiam in Libya Cyclops nasci: tamen non de fabulis, sed de natura hic sermo est.

v. 27. *Ac sterilu peior siccas infestat harenas.*] Habitat quidem, sed inæqualiter propter illas harenas, & Syrtes, quibus habitationes Africae tantumquam insulæ mari, cinguntur. Ideo Africam *οἰκίαν παρδάλης* scribit Strabo. *πάρδαλις γὰρ ὄρεϊ ὅ οἰκόνον ἀνελχόμεναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ καὶ οὐσι ὅ τοις τοιαύταις οἰκήσις*. ΑΤΑΣΕΙΣ οἱ Ἀργυπίοι. *Audaces* autem &, quod idem est, *ἰόδες* Egyptii vocabant loca habitabilia desertis vndique obfessa. Cicero eiusmodi habitationes maculas vocat, lib. vi de Republ. quomodo Africa *παρδάλης* dicitur, quia illis habitationibus distincta, tanquam id animal maculis suis genuinis. Inde & Dionysius dixit, loquens de Libya: *παρδάλης δὲ μὴ ἀνδρῶν ὄρεϊ καὶ οὐσι ὁμοίαι.* Eustathius non ad Lybiam, sed γῆν ἐρημὴν, de qua proprie sermo est, imprudentissime refert: cuius etiam culpa affinis Priscianus. Anienus omisit.

Pag. 101. v. 2. *Ac tantum Scythicas dirimentes.*] Non potest esse locus mendosior. Lege:

Torque illum circa diuisa nomine gentes

At Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes.

Etiam Gemblacensis habet *dirimentem*.

v. *. *Æquora & extremum.*] Non est Manilius, sed alicuius eorum *Cercopum*, de

N
pum,
lectar

cutius
que
ipen
quis
ign
ted
cut
rin
di
ag

pum, de quibus paulo ante egit. Putabat ille auctor illius versiculi imperfectam esse orationem, quia dictum *aspera Ponti*.

v. 4. *Hic Asia metam.*] Gemblac. *Hanc Asia*.

v. *. *Pondere passusuo.*] Et hic quoque versus non est, nisi Cercopis alicuius, & cuius nisi eiusdem, qui superiorem insarferat? Nam & hic quoque putauit imperfectam esse orationem. Putauit, inquam, *non resoluit* suspensum esse, nisi adderetur nomen in sexto casu. At resolueret pondere quis vnquam Latine sciens dixerit? Quid denique volunt illa *sedula terra, signi onerisque iuuauit*? Editio Lugdunensis agnoscit Barbarissimum quidem: sed pro eo supposuit *iuuamen* non meliori sententia, neque emendatiore locutione. At bene Manilio dictum, *resoluit taurum*, hoc est, Iouem exiit taurina forma: quemadmodum in prima Institutione Taurus indutus Iouem dicebatur. Non est cuiusuis notas versibus spuris apponere: non cuiusuis agnoscere.

v. 8. *Et monumenta sub hoc.*] Longe melius Gemblacensis:

Et monumenta sui titulo sacrauit amoris.

Post hunc versum retrahe illum:

Princeps illa domus Troiani maxima belli.

Quæ est egregia restituito. Europæ, inquit, princeps ac primaria Græcia.

v. 9. *Princeps illa domus.*] Regionum Europæ princeps Græcia. Dextra Europæ Græcia, sinistra Thracia, cui succedit Germania, hoc est, ea vastissima regio, quam *ἡ Ἰωνία* nomine comprehendebant Græci. Deinde Gallia, tum Hispania, postremo Italia. Hunc ordinem sequitur noster.

v. 11. *Vrbibus in regnum.*] Locus hic insigniter perturbatus est, quem vt melius concipias, ordine totum ponam:

Princeps illa domus Troiani Græcia belli.

Maxima terra viris, & secundissima doctis

Vrbibus. in regnum florentes oris Athenæ:

Sparta manu, Theba diuis, & rege vel vno

Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis

Illyris, & Threce Mariem sortita colonum,

Et stupefacta suos inter Germania partus:

Gallia per census, Hispania maxima belli,

Italia in summa: quam rerum maxima Roma

Imposuit terris, caloque adiungitur ipsa.

Florida oratio, & de qua sententiam ferre, non est plebei ingenii.

Ibid. *in regnum florentes oris.*] Regnum oris, & linguæ pro eodem vsurpat. Supra:

illa decus linguæ faciet regnumque loquendi.

Tragicus dixit *ῥήγν' ῥήγν'*. Pacuius vertit: *Regina omnium rerum oratio.*

v. 12. *Thebas diuifit rege vel vno*] Successit bene correctio, nisi fallor:
 — *Theba diuis*, & rege vel vno *Theffalia Epirusque potens*. — Thebarum vrbs
 Deorum nutricula Bacchi, & Melicertæ, & Herculis: Theffalia magnorum
 Regum, Achillis, & regum Macedonia. Quorum vel vnus satis erat illu-
 strandæ Theffaliæ Achilless, Macedonia Alexander magnus. Epirus Pyr-
 rhum Alexandrium cognomine Epiroten, & alios tulit. Hæc autem & se-
 quentia M. Seneca verbatim extulit Sualoria 11: *Athene eloquentia inclina-
 sunt, Theba sacris, Sparta armis*. Quæ sunt ipsa verba Manilii.
 Ibid. *Theba diuis & rege vel vno*.] Sophocles apud Dicæarchum ἐν ἑνὶ

δὲ ἀναρχῆν.

Θήβας λέγει μοι τὰς πόλεις δ' ἐπ' αἰσχύνης,
 ἥ δὲ μόναι πικτοῖν αἰσθύνονται θεῶν.

Quæ plane Manilium interpretantur, vt & illud Senecæ in Hercule furente:
 — *quis satis Thebas fleat?*

Ferax Deorum terra quem dominum tremis?

v. 14. *vicinaque ripis Illyris*.] Aliquis poeta Tragicus dixisset:

— *Ἰλλυρὶς πικροῖα*.

v. 15. *Est stupefacta*.] *Et stupefacta*. Sed si ingentia Germanorum corpo-
 ra, quomodo stupet ea videns Germania? Stupemus enim ad insolita.

v. 16. *Gallia præcens Italia maxima bellu*.] Plane integer est apud Gembl.
Gallia per census, Hispania maxima belli.

Ibid. *Gallia per census*.] *Gallia diues*, vt *Hispania bellicosa*. *Gallia per
 census nobilis, Hispania belli laude*. Infra:

— *& quod fert Gallia diues*. Poetæ ὁλοβορτῆγ.

Ibid. *Hispania maxima belli*.] Sic Gemblacensis. Etiam nos olim pro
Italia, diuinauimus legendum *Hispania*. *Maxima belli*, ἑλλευσιμῶν.

v. 17. *Ita in summam*.] *In summa*.

Ibid. — *cæloque adiungitur ipsa*] *Ipsa, Roma*. DEAE ROMAE. & SA-
 CERDOS DEAE ROMAE. in veteribus inscriptionibus.

v. 19. *Hic eris in fines*.] Hoc legebat Gemblacensis. Sed alia manu era-
 sum, & hoc super scriptum, vt & nos olim emendabamus.

v. 23. *In quibus efferrent præstantes*.] Gemblac. *afferrent*. Sed puto Ma-
 nilium scripsisse *exferrent*.

v. 24. *Ac velut humana est*.] Longum hyperbaton ad illud:
Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.

v. 25. *Et quanquam*.] Lege: *Vt tanquam*. Platice enim omnia signa in
 totum corpus humanum exercent imperium, & partiliter aliud alii mem-
 bro. Supra in prima Institutione δὲ μελλοδοσίαν satis dixit: quæ tamen hic
 necessario repetuntur: quia vt corporis humani, sic orbis terrarum quæ-
 dam quasi μελλοδοσία est, & signorum tutelæ. Sed si ἀναλογία seruare volebat,
 oportet.

oportebat prius orbem terrarum in membra tanquam humana tribuere, ut eius esset *μαλιστα* quædam: & secundum illam *τὴ ζώοντα* suis membris redderentur. Puta si India, verbi gratia, esset caput orbis, ei attribueretur Aries: Si Arabia, aut quæcunque alia regio essent brachia, Geminis subiicerentur. Eodem modo Minerva India, Apollo Arabia esset tutela. Ita enim esset quædam ratio. Nam *τὰ δώδεκα ζώδια* Egyptii & Chaldaei *στὴς βεληφόρος* vocarunt, qui simpliciter dicuntur Græcis *δώδεκα* *στοι*, suntque ii, quos disticho comprehendit Ennius, ut habes in iis, quæ in librum secundum notauimus. Atque ut duodecim Zodia *στὴς βεληφόρος*, ita & Planetas *παραβδόφορος*, quasi apparitores magistratuum duodecim appellabant. Sed à Manilio nulla hic Analogia, nulla Mundi *μαλιστα* obseruata, ut infra dicitur.

v. 31. *Et femur Arcitenens.*] *Et femina.* Gemblacensis. & ita semper, ubi femora in editionibus.

Pag. 102. v. 1. *Iccirco in varias.*] Transitus ad *ιδιογενίας* *ἢ ἰδίων* luculente, ut solet.

v. 6. *Gallia vicino nimis est.*] Gemblacensis, minus est.

Gallia vicino minus est infecta rubore.

Minus torrida est Solis rubore vicino, id est, quia vicinus minus est Sol Gallia, quam Hispania, propterea Gallis Hispani sicciores, atque ideo asperiores. Contra *οἱ κῆτοι ὑγρότεροι*.

v. 8. *Martia Romanis orbis.*] Nihil muto. Indicabo lectionem scriptam in Gemblacensi: *Martia Romanas vrbes pater induit ora*, eodem sensu. Nam Romanae vrbes Italia. Sic supra Italiae vrbes dixit, & Scythicas vrbes, pro Italia, & Scythia. & in Sphæra mundi nigras vrbes. id est *Æthiopus*. Græcorum poetarum est *ἄστα καλῶν*, id est, καλοί. item *δῆμος, ἀπὲρ πύλεως*.

v. 9. *Gradiuumque suum.*] recte. Sed Gemblacensis: *Gradiuumque genus.* male.

v. 10. *Gymnasium praefert.*] Coloratos innuit, propter cutem asso Sole, & gymnastico ceromate coctam. Propterea Chromatarios, siue colorarios palæstras vocat Iuuenalis vetus Scholiastes. Quin Græci hunc colorem affectabant per ipsos Chromatarios. Et Lacedæmonum lex fuit *μυθῶνα λακιδαιμονίαν ἀναδρόντορον ἐν ἄρχῃ τῶν χερῶν*. *Ælian.* Ποικίλ. 18. 7. Alioquin & Græci sunt subfusci. Is color Ptolemaeo & Theocrito dicitur *μαλίσχρος*. in Palæstritis est *ἐρυθρῶμα*. Laert. in Casaub. 384.

v. 13. *Æthiopes maculant orbem.*] Emendabo ex Gemblacensi:

Æthiopes maculant orbem, tenebrisque figurant

Perfusas hominum gentes. minus india rosis Progenerat —

Ita Gembl. ita ratio postulat. ea est elegantia.

Ibid. *Æthiopes maculant orbem.*] Maculare etiam vulgo in Gallia dicimus *bigarrer*, ut Ibridas dicimus esse maculatos, id est ex differentibus parentibus natos. Lucanus libro VII.

Hanni-

Hannibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et Numidas contingit auos. —

quasi discolor esset genus Hannibalis. Eo modo igitur hic Æthiopes dicuntur discolorum orbem terrarum facere. Et poeta Tragicus Æthiopiam vocat μελάμβροτον. Et in Sphæra mundi in eum sensum dixit: *nigras supercuiolas vrbes*. Et Zona, sub qua habitant. Zonæ in figuris terræ, fuscæ, aut rutilæ pingebantur, ut ex Leontio didicimus. Eratosthenes ἐν τῇ Εὐρώπῃ:

πάντε ὅ οἱ ζῶναι σπειλάδες ἐσπεύρωτο,
 αἱ δὺο γὰρ γλαυκοῖο καλαρότεροι κύναιο,
 ἢ ὅ μία ψαφάρη τε, καὶ ὅσα πυρὸς ὅς ἐνυβροί.
 ἢ μὲν μισσητή. ἐλέγχετο ὅ παῖσα πρὸς τοῖς
 τυπόμεναι φλογμοῖσιν. ἐπείρά ἐ μοῖραν ὅ αὐτῶν
 κεκλιμέναι ἀκτῖνες ἀειδερῆς πυρόωσιν.
 αἱ δὲ δὺο ἐκτέρθε πόλοις πεπληγῆαι
 αἰεὶ φευγλῆαι, αἰεὶ ὕδατι νοσῆσι.
 ὅ μὲν ὕδαρ, ἀλλ' αὐτὸς αἰπ' ἐρανίδαν κρύσταλλον
 καὶ γῆαν ἀμπίρει. πρὸς ἑκτέρθε δὲ τέτυκτο.
 ἀλλὰ τὰ μὲν χρυσάιναι, καὶ ἀμβρατὰ ἀνθρώποισι.
 δοῖα δ' ἄλλαι ἔασιν ἐσπῆσαι ἀλλήλοισι
 μισογῆρος ἑρπῆος τε, καὶ ὕπνῳ κρυφαῖναι,
 ἀμφὶ εὐκρητοῖ τε καὶ ὀμπνιον ἀλδίσκουσαι
 κερπῶν ἐλαδόντης Δημητῆρος. ἐν δὲ μιν ἄνδρες
 ἀντίποδες νόμοι —

Atque hæc quidem Eratosthenes de Zonarum coloribus: quarum Zonarum auctorem esse Parmeniden scripsit Posidonius.

v. 13. — *tenebrisque figurant Perfusus hominum gentes.* —] Sic infra:
Perfunduntque suo subiectas aquore gentes.

v. 15. *Perfusus tenebris gentes.*] Nam inde dicuntur αἰδῆναι.

Ibid. *minus India tostus.*] Gemblacensis elegantissime:
minus India tostus Progenerat. — India progenerat homines non tostos, ut Æthiopus, sed minus tostus. Hunc colorem Galli & Itali Oliuistrum vocant, medium quidem inter fuscum, qualis est Hispanorum & Afrorum, & tostum, qualis Æthiopum. ideo subiicit:
mediumque facit moderata tenorem.

v. 18. *Pænus.*] Pænus Συανδρινός pro Pænorum regione, hoc est, Africa. Ovidius:

Cretes nutrito terra superba Ioue. id est Creta.

Ibid. *Pænus arenosis Afrorum puluere terris.*] Eodem modo loquitur

Val. Flaccus:

— *Solymo nigrantem puluere fratrem.*

Non

N
Non p
tapho
v
hodie
Latin
vix di
unap
tader
re th
and
ca
ver
re
N
E
C
:

lius. Ptolemæi ingeniosius commentum & tamen commentum, nihil aliud, ut alia omnia huius *κατανοήματα*. Sed quemadmodum Ptolemæus *τὸν οὐρανόν* diuidit in quatuor tetrantes, ita etiam Manilius, sed diuerso instituto. Ptolemæus per trigona signa distribuit regiones: Manilius per consequentiam Signorum. Primus igitur tetrans Manilio comprehendit Hellepontum, Propontida, Euxinum, Scythiam, Asiam, Persida, Arabiam, Ægyptum: quarum Arieti attribuitur Hellepontus, Propontis, Syria, Persis, Ægyptus: Tauro Scythia, Asia, Arabia: Geminis, Euxinus Pontus. Secundus tetrans continet Macedoniam, Bithyniam, Phrygiam, Cappadociam, Armeniam, Rhodon, Ioniam, Dorida, Cariam, Indiam, Æthiopiam: Cancro dantur India, Æthiopia: Leoni Phrygia, Cappadocia, Armenia, Bithynia, Macedonia: Virgini Rhodos, Ionia, Doris, Caria. Tertius tetrans continet Italiam, Sardiniam, magnam Græciam, Insulas, Cretam, Siciliam, Africam prouinciam, ubi Carthago, Libyam, Cyrenaicam: Libræ Italia attribuitur: Scorpio Africa prouincia, Libya, Cyrenaica, Sardinia, Insule, magna Græcia: Sagittario Creta, Sicilia, atque iterum Italia inepte. Quartus & ultimus tetrans comprehendit totum occidentem, Germaniam, Galliam, Hispaniam, Leptitanam, Africam prouinciam, iterum inepte, Ciliaciam, Babyloniam, Bactrianam, Persicum sinum. Quæ sunt Scopæ dissolutæ. Seruat tamen ordinem quandam horum tetrantum, siue Tetartemoriolum. Melius fecisset, si *καλὸν ἔργον* Mundi prius constituisset, & singulis membris singula Zodia & tutelæ Deorum assignasset, ut supra notauimus.

v. 2. *Cancrum inter.*] Non leue mendum, neque cuius manifestum, nedum emendandum. Vera lectio:

Laniger in medio sortitus sidera mundo

Caurum inter gelidum. — Hic non excusamus audaciam Bonincontii, qui textum hunc ita deprauauit

Cancrum inter gelidum per tempora vertitur axis.

Adserit in vires pontum.] intellige Hellepontum, quem *Ὠκεανόν* vocat Æschylus *ἰκέρει*.

v. 10. *Taurus habet Scythicos.*] Vides hunc constatum ex sequentibus. Gemblacenensis hunc retinet, sequentem non habet, præposere.

v. 12. *Euxinus Scythicos.*] Strabo de duobus promontoriis Euxini maris: *ἐν ἑστέρι δὲ πᾶσι τὸ χεῖμα τὸ ἀπὸ τῆς ἐν τεταμένῃ Σκυθικῇ πᾶσι πρὸς τὴν ἰσθμὸν ἐξέρχεται τοῖς δὲ θεοῖς καλεμένοις μέγας τὸ Πόντος.* Dionysius: *ἐν τῷ δ' αὖ τὸ πόντον ἰδοὺς διδάσκατον ἰόντα. τὸν τε ἰσθμὸν ἀπὸ τῆς ἀμμοῦ τῶν*

Val. Flaccus iv.

Atque hæc Europam curuis anfractibus vrget.

Hæc Asiam, Scythicum specie sinuatum in arcum.

Phœbum

Deming's Hist. (2 hrs.)

Phœbum autem facit vnum ex Geminis, vt & Varro in libris rerum rusticarum, & Ptolemaeus.

v. 13. *post brachia fratris Vltimus.*] Alter ex Geminis est Hercules. Mythologi & Varro. Brachia dixit ob *ἁδὲς ἀδελφῶν*, quod connexis brachioliis pingerentur. Manilius:

Hic coniuncta manent alterno brachia nexu.

Euxinus igitur subiicitur alteri Geminorum Apollini, *ἑκτεβλάφ ἐ τοῖς ἑρμ* quia scilicet ora Euxini maris in arcum Scythico similem curuatur, auctore, quem modo produximus, Strabone. Et hæc quidem *ἀπτολογία περὶ ῥο*. Similiter Persidem Arieti vindicat, ob lanificium, quia illi genti longæ vestes. Et reliquæ nugæ, quarum piget.

v. 14. *Vltimus & solitus Ganges. colit India Cancrum.*] Vbi est Ganges, ibi proculdubio & India. Quomodo igitur Ganges & India diuersis signis attribuantur? Sane *ἢ* Ganges est infarctum, & in Gemblacensis versus est *ἡ ἑρ* *ἡ* vno pede integro:

Vltimus & solidos Ganges & transcolit India Cancrum.

Tolle Ganges, importune huc infultum. In reliquis videbis veram lectionem minima immutatione:

Vltimus ex solido tetrans. Colit India Cancrum.

Euxinus igitur alteri Geminorum: vltima pars reliqui tetrantis ex solido datur alteri. Vltimum tetrantem dixit, quomodo primus Aquarius, primi Gemini, hoc est prima pars Aquarii, Geminorum. Sic Iuriconsultus primum, secundum Edictum, hoc est primam, secundam partem edicti. Quod igitur in subficiis illius quadrantis est nulli alii signo vindicatum, id totum assignatur alteri Geminorum. Omnino prima pars *ἐν τεταρτημοσίῳ* Arieti, secunda Tauro, tertia Geminis, cuius pars alteri Geminorum, pars reliqua ex solido alteri datur. Et sane Euxinus & Clima sextum Geminis subiicit Firmicus libro primo.

Ibid. *vltimus ex solido tetrans.*] *τὸ λατὼν τῷ τεταρτημοσίῳ ὀδύνηρον*. Nam Tetrans *τεταρτημοσίῳ*. Vitruuio vox Sicala, vt in libello de re nummaria ostendimus. In hac felici restitutione Gemblacensis fuit *ῥοὺς ἀπὸ μηχανῆς*. Ab Hipparcho autem, vt puto, habet illos tetrantes, in quos celum, & terram diuisit, vt ostenderet cui tetranti terræ quis cæli tetrans imperaret. Strabo de Hipparcho: *ἀνέγραψε ὁ δὲ αὐτὸς φησι, τοὺς νομῖνας ἐν τοῖς ἑκατοῖς διαφορὰς καὶ ἑξήκοντα ἑπὶ τὸν ἥμισυ καὶ ἡμῶς τεταρτημοσίῳ τεταγμένον*.

v. 18. *Cappadocum Armeniaque.*] Interpunge. — *regni que feroci.*

Cappadocum, Armeniaque. Iugæ Bithynia diues

Te colit. —

v. 19. *& Macedum sellus.*] Placet lectio textus Bonincontrii *Macedum*. Non enim est commentum Bonincontrii. Vide Lectiones Ausonianas.

Certe quotiescunque in poetis legitur *Macedum*, ego non dubitem *Macerum* reponere. Nam veteres libri habent *Macerum*.

v. 21. *Et Rhodos.*] Scribe: *Es Rhodos*.

Ibid. hospitium recturi principis orbem.] Tiberii. Adulatorium. Iam enim constabat successurum Augusto. Nam quarto anno ante decessum Augusti hæc scribebat noster. Notus vero Tiberii secessus vel potius voluntarium exilium Rhodi:

Non es eques. quare? non sunt tibi millia centum.

Omnia si quæras, & Rhodos exilium est.

Apollonida Poetæ:

ὁ πρὶν τῶν Ποσειδῶν ἀντιπαρὸς ἰσθμῶν,

ὁ πρὶν Κρηφιδῶν ἀντὶς ἰσθμῶν,

ἰσθμῶν τότε τὰς ἀνὰ πλάτῃς ἡρ' ἀρθεῖς

ἡλυσθῶν, ἡλυσθῶν ὅτ' ἐχέ Νέρων.

κείνη δ' αὐλίσθῃ ἐν δόμασιν ἔχεις Γυνήθης.

νεώτορος, ἢ παλαιῶν Ζήνων & ἱστορικῶν.

De Aquila, cuius hoc luculentum & acutissimum poematum meminit, habes apud Suetonium.

Ibid. recturi principis.] Ζήνων & ἱστορικῶν modo dicebat Apollonides Poeta. Ouidius de Augusto.

— *prolem sanctam de coniugē natam:*

Ferre simul nomenque suum curaſque iubebit.

v. 26. *Quod potius regat Italiam.*] Gemblacensis habebat *colat Italiam*. & ita videtur. Nam τὸ *regit* est in sequenti versiculo: Nihil tamen mutò. Nam eleganter dictum, *Quod astrum reget Italiam*, nisi id quod *regit* omnia.

v. 28. *Designat summas.*] Sic supra:

— *& nomina summis imposuit.*

v. 29. *cedunt quo noxque diesque.*] Optime Gemblacensis: *coeunt quo noxque diesque.* id est, quo fit æquinoctium.

Pag. 104. v. 1. *Qua genitus cum fratre.*] L. Tarrutius Firmanus Mathematicus consultus à Varrone, conceptum pronunciauit anno primo Olympiadis secunda, hora tertia, x x i i i die mensis Choiac, id est x i x Decembris. Intellige Choiac Aetiæcum, siquidem singas semper Thoth fixum fuisse in x x i x Augusti. Præterea idem L. Tarrutius dixit fuisse ἡλὶς τὰς τριὰς ἐκλειψιν, quod tam falsum, quam verum est fuisse proxime coniunctionem luminarium. Denique ἡμερῶν ἡμερῶν, quam Ptolemæus vocat *συνόδον*, ἐκτροπὴς, x x i die Toth, Sole oriente siue x v i i i Septembris. Conceptus igitur anno mundi 3779. Cuius Zygonos character. i. 21. 49. Kal. O & obris, cyclo Solis 22. Lunæ 9, anno periodi Iulianæ 3942. Proinde Toxonis: neomenia

N
menia
tre co
leque
quar
anni
In Vi
ditar
Cho

du
can
neg
fun
of

menia fuit feria quinta, Nouembris tricesima. Ergo Romulus cum fratre conceptus Toxonos vicesima, penultima Casleu anni Iudaici 2990, quum sequentis Tebeth neomenia, cuius character 3. 8. 240, inciderit in noctem quæ sequuta est xx Decembris. Rursus neomenia Parthenonos eiusdem anni fuit feria sexta, Augusti vltima. Ergo editus in lucem xxi Parthenonos. In Virgine igitur, non Libra in lucem editi Remus & Romulus. Recte vero distantia seruata est $\delta \alpha \omega \epsilon \gamma \iota \lambda \delta \delta \epsilon \nu \gamma \omega \pi \alpha \nu \tau \epsilon$, dies 273. Tot enim sunt, à xxxi i i Chioiac; ad xxi Thoth.

Ibid. *Qua gentium cum fratre Remus hanc condidit Urbem*] $\delta \nu \alpha \tau \iota \kappa \omega \varsigma$ dictum. Scribat enim hæc Romæ: Romam vero ante Romulum conditam volunt multi. Vide Solinum. item Seruium in illud ex vii. *Nec Prænestine fundator defuit arcis.* Iunius Philargyrus: *Roma & ante Romulum fuit, & ab ea sibi Romulum nomen adquisiuisse Marianus Lupercaliorum poeta sic ostendit:*

*Sed de Flauo & Cano * ita:*

Roma Æsculapi filia

Nouum nomen Latio facit:

Quod conditiuæ nomine

Ab ipso omnes Romam vocant:

Et propriis frenat.] Iste versiculus debet subiici ei, qui supra illum quartus est: — *qua condita Roma*

Et propriis frenat pendentem nutibus orbem,

Orbis & imperium retinet: —

v. 2. *Inferius victa.*] Scorprios.

v. 3. *Ægyptique latus.*] Cyrenaicam & Catabathmon.

v. 3. *donataque regna.*] Gemb. *donataque rura.* Sequemur vulgarem lectionem. Ipsammet Ægyptum, agros donatos vocat eruditissime, memor nimirum Herodoti, qui Ægyptum vocauit $\delta \epsilon \rho \omega \nu \nu \omega \tau \alpha \mu \nu$, donum fluminis Nili. In quam sententiam Lucanus de Pado exundante.

Illos terra fugit dominos. hæc rura colonis

Accedunt, donante Pado —

Nam quod Bonincontrius de Numidia Masinissæ à Romanis donata dicit, quam multis castigandum est? quasi propinqua sint Numidia & Ægyptus. Solennes eius sunt nugæ. Huius quoque aliam rationem adferre possumus. Nam Lucanus Ægyptum vocat regnum donatum, quod Ptolemæus Auletes penultimus Ptolemæorum à Senatu, Pompeio auctore restitutus sit in regnum, tanquam non regno restitutus esset sed regnum illi à Senatu donatum videretur.

Rege sub impuro Nilotica rura tenente,

Hospitii fretus superis, & munere tanto

In proanos, cecidit donati victima regni.

Ss 3

Hæc

Hæc interpretatio melior altera. Intelligit Cyrenaicam provinciam donatam P. Ro. ab Apione Ptolemæo.

v. 4. *Tyrrhenas lacrimis radiatus Scorpium arces.*] Preciosum hoc emblemata huc insertum ab illepedo homine, qui putavit deesse nomen Scorpii, atqui apposuit, quum dixit: *Inferius victæ fidus, &c.* Scorpium scilicet, qui est Libra inferior. Deinde quod hoc monstrum loquutionis, *radius lacrimarum?* Denique quam bene coherent antecedentia cum consequentibus, si hunc spurium versum admittamus. Postremo quid hoc est: eligit Tyrrhenas arces, & tamen spectat ad vndas Italia? Perinde ac si dicas: Eligit Libyam, & tamen spectat ad Africam. Et erunt, qui eiusmodi quisquillas legant? *Idcirco & nolunt.*

v. 8. *& ingenuum Minou.*] Desperandus locus erat sine ope codicis Gemblacensis recte:

*Cnosia Centauro sellis circumdata pons
Paret, & in geminum Minou filius astrum
Ipse venit geminus.* —

Centaurus est geminus *disquis*, qui & Minotaurus.

Ibid. — *& in geminum Minou filius astrum.*] Venire in geminum astrum dicitur, quia occupat fere duo signa. Nam femina eius pertinent ad Capricornum. Vitruvius lib. ix cap. v: à feminibus Sagittarii, quæ pars est attributa Capricorno &c. Ipse ergo est Geminus, quia *disquis*, & venit in geminum astrum, quia duo fere signa occupat.

v. 11. *fluicantem adiuvæ sororem.*] *fluicantem ad iuvæ sororem.* Gemblacensis, & nos olim:

*Insula Trinacria fluicantem ad iuvæ sororem
Subsequitur Creten.* —

v. 14. *Ora patris sequitur.*] Contaminatissima sunt. Lege:
— *sub eodem condita signo*

Ora pares sequitur leges, nec fidere ruptas.

v. 14. *Subsequitur Creten.*] In Gemblac. *Subsequitur Creten.* Cretem eodem signo nempe Sagittario subiicit, cui & Siciliam. Nam Sagittarius est Minotaurus, ut habes apud Hyginum, & Minos tam Crete, quam Siciliæ imperavit. Nota Dædali in Siciliam fuga, & Minois in eam Dædalum persequentis aduentus. Quin & numismata oræ Tarentinæ & Siculæ hodieque inveniuntur Minotauri imagine signata.

v. 15. *In Capricorne, regu.*] Capricornus occasum regit ab eo Propertius.

Lotos & Hesperia quid Capricornus aqua.

Seruius in illud: *Frigida Saturni quo sese stella receperet: Hic autem, inquit, in Capricorno facit gravissimas pluvias & præcipue in Italia.* vnde & Horatius ait: — *& tyrannus Hesperia Capricornus ora.* Sed Manilius Italiam attribuit Sagittario, Galliam, Germaniam, Hispaniam & denique omnem occidentis tractum,

No

tractum

haliz C

delirar h

trunap

ur, equi

band, f

ant, c

the scil

band

v

o

has

per

guz

N

tractum, quem Horatius vocat Hesperiam, Capricorno. ni forte putes soli Italiae Capricornum præesse, tanquam sola Italia dicatur Hesperia. Nam delirat Becceselenus, qui ad Augusti natalem refert, & de commento serio triumphat. An Capricornus apud illum Teutonice aut Brabanteice loquatur, equidem nescio. hocvnum scio in Persica lingua *muder, brader, rochi her, hand, fader, as*, esse quod Brabanti matrè, fratrè, filià, vinculù, patrè, escam dicunt, & multa alia, quæ nos in lingua Persica passim notauimus. Quod si ille scisset, dubito, an Cimbro à Persis, an Persas ab illis deducturus fuisset. band etiam est Arabicum.

v. 17. *sen. quod fert Gallia diues.* Gemblac & quod fert. melius.

v. 20. *Æstibus assiduus terram pontumque tenentem.* Intelligit *Æstius* *spanias* *napauarid* & quæ tunc tantum nota auspiciis Drusi, & in qua Quintilius Varus cum Legionibus cæsus. Animose enim dixit *feru dignam*, propter recentem cladis memoriam. quod autem dixit æstibus assiduus ambiguum esse terræ marisque, idem & voluit Lucanus ad verbum :

*Quaque iacet lius dubium, quod terra fretumque
Vindicat, alterius vicibus quum funditur ingens
Oceanus, vel quum refugis se fluctibus aufert.*

v. 21. *Sed iuuenis nudo formatus mollior arcu.* Lege:

Sed iuuenis nudos formatus mollior arcus.

At Gembl.

Sed iuuenis nudo formatus mollior arcu.

Nescio an actum vocet filum corporis, vt Lucilius & Arnobius loquuntur.

v. 22. *Ægypto ad Leptimque.* Ægyptum ad Gemblacensis, & nos olim.

v. 24. *vbi Piscis amator.* Interpolatum est, vt & in textu Bonincontrii *arator*. Gemblacensis habet *vraptor*. Quærant studiosi. Fortasse, *piscis*, vt *vltor*. Vbi piscis, tanquam vltor & vindex aduersus Typhoea, subsedit in vndis, vt Veneri opitularetur. Ouidius in Februario :

— *succurrite Nympha,*

Et diu auxilium ferre duobus, ait.

Nec mora presiliuit. Pisces subiere gemelli.

Nam quod Ouidius dixit pisces subiere. hic nosser, piscis subsedit.

v. 27. *Parthis sed Parthi.* Lege:

Parthi, & a Parthis domita per secula gentes.

Πάρθισ ἔτα τοῖς Παρθούων ἑταίροις ἰδόν.

v. 28. *Bactraque.* Nescio, an scribendum :

Bactraque & Arii Babylon & Susa Hypanisque.

Sed suspecta omnia. Gemblacensis magis turbat:

Bactraque ætherios Babylonem & Sispinioque.

Versus est spartius, ni fallor.

v. 31. *Sic diuisa manet Tellus per secula cuncta.* Melius Gembl.

— *per sidera cuncta.*

Pag.

Pag. 105. v. 2. Nunc aduersa polo.] Sic infra:

Bina per aduersum celum fulgentia signa. id est, *διαμετρῶντα*
v. 4. Sic terra terris.] Et de his omnibus, hoc est *ἡ ἀντιπαραστήσασα* ἴδιον ἴδιον
μάταιον, habes apud principem artis in primo apotelesmatico, qui est secundus
τὸ τέταρτον βίβλος.

v. 5. Littora litoribus.] A Virgilio:

Litora litoribus contraria, fluctibus undas Imprecor. —

v. 9. Percipe nunc etiam.] Pendent hæc à superioribus. Nam quum ex
generalibus constitutionibus fata dignoscantur: nunc hic nos docet, in
quibus vniuersalia particularibus nocere possunt. quod accidit, quando in
genituris præcipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, quos *φωσφορέτας*
τόπους vocat Ptolemæus, eadem fuerint cum illis, à quibus vniuersalium ca-
suum causæ veniunt, id est Eclipticis ipsis, aut oppositis. Ptolemæus: *ὅτι*
ὅληται μάλιστα τῶν ἀντικειμένων τοῖς κατὰ τοὺς ἀντικειμένους τοῖς ἀντικειμένους
ἰδίαις ἡμέραις τῶν ἀντικειμένων, ἵνα δὲ τῶν φωσφορέτων, ἡ τῶν ἀντικειμένων, αὐτοὶ τῶν
σιν ἔχοντες τοῖς ἀντικειμένους ἐμπούσας τῶν κατὰ τοὺς ἀντικειμένους, τῶν ἐπὶ τοῖς ἀντικει-
μένοις, ἡ δὲ τοῖς ἀντικειμένοις διαμείβεται. Duo igitur cauenda : prius, locus, in quo
eclipsis contigit : alterum, signum oppositum, vt aperte clamat Ptolemæus.
Quare *φωσφορέταν* Lunæ quærat Manilius, supra in annis signorum diximus:
nimirum quia *κλειάν* τὸ ζῶντι illi attribuit. Ergo si affecta fuerit ἡ *φωσφορέτα*, quæ
κλειάν τὸ ζῶντι habet, hoc est locus Lunæ, genituram, quæ sub illa contigit,
τὸ κατὰ τοὺς ἀντικειμένους ἀντικειμένους necesse. Itidem ab opposito signo periculum
denunciat Ptolemæus. Quare hæc duo signa, in quo scilicet eclipsis conti-
git, item ei oppositum, Ecliptica vocat Manilius. Nam semper, vt ait ille,
subbina laborant. Itaque quanquam nomen binorum signorum eclipti-
corum non extat apud Ptolemæum, res tamen ipsa conceptis verbis expressa
est in illo testimonio, quod iam produximus.

Ibid. quæ sint Ecliptica Graio.] Manilius Ecliptica signa vocat bina illa,
quorum in altero deliquium contigerit, alterum autem ei oppositum.

v. 10. Nomine, quæ certos.] Gemblacens. quod certos, nimirum quare Ecli-
ptica dicta.

v. 14. Mutantur.] Melius Gemblacensis:

Mutantur sed cuncta diu variantque per annos.

v. 19. Concuitur tellus variis.] Melius Gemblacensis:

Concuitur Tellus validus. —

v. 20. — *natat orbis in ipso.*] *Natat* (αλλ' ἔτι). vt supra pag. 88. 8. *Mens*
natat. — In ipso Maniliane, in seipso. Intelligit terræ motus, vt paulo ante
dixerat, *Concuitur tellus.*

v. 21. Et venit Oceanus Pontum, sitiensque resoluit. Turpiter hæc fœdata
sunt. Legendum:]

Et vomit

Et vomit Oceanus pontum, siccusque resorbet.

Asinum esse oportet, qui contradixerit. Intelligit labes, quas aut subitis inundationibus, aut recessibus Oceanus facit.

v. 22. *sic quondam meraserat vrbes.*] *meraserat orbem Gemblacens.* & proprius historia poetica de diluuiio. Nos nihil mutamus. Per hæc & sequentia satis fidem facit, se credere τὴν ἀποκρίσιν τοῦ ὕδατος δι' ἐκπύρωσιν καὶ κατακλυσμὸν accidere. vide omnino Senecam consolatorio ad Marciam, cap. xvi, ex persona A. Cremutii. omnia illa interpretantur hæc Maniliana, vt vicem commentarii esse possint.

v. 32. *Causa patet, quod Luna suis.*] *quod Luna quibus, sententia postulante, & Gemblacensi approbante.*

v. 33. *Orba sui fratris.*] ἀρχαίου. Orba suo fratre.

Pag. 106. v. 4. *Incurunt simul.*] Eadem translatione, qua dixit lugere. Nam attritorum, & lugentium est ὑλασθῆναι.

v. 6. *Ipsa docet ritulus.*] Legendum:

Ipsa, docet ritulus causæ, quæ Ecliptica signa

Dixere antiqui. — Et ita etiam Gemblac.

Ibid. docet ritulus causæ.] Sic alibi: — *in titulo signantia causæ.*

v. 7. *Pariter subbina laborant.*] Subbina mihi eleganter dictum viderur, quod bina alternis laborent. Sed Gemblac. legit *sed bina*. Sunt autem bina signa Ecliptica: nempe ἡ φωσφορία, in qua contigit deliquium, & ei oppositum partiliter Dodecatemorion. Igitur subbina vocat, vt diximus, id est alternabina. Nam exacto tempore laborant, & languent etiam ipsa, quæ Eclipticis proxima sunt. Deliquium contigit in Ariete. Oppositum, hoc est Libra, & Aries sunt Ecliptica signa. quæ quum latus sui spatium exegerint, aut, vt Iurisconsultus loquitur, postquam eluxerint, proxima Ecliptica erunt eorum ἀντίποινα Pisces & Scorpius. Hoc est, quod dicit:

Atque ubi perfectum est spatium, quod cuique dicatur,

Impleveruntque suos certa statione labores

Bina per aduersum calum fulgentia signa:

Tum vicina labant ipsis harentia signis

Quæ prius in terras veniunt, terrasque relinquunt.

v. 12. *Namque modo infectus.*] Sic alibi dixerat:

Aeraque inficiunt. — Gemblacensis tamen variat:

Sed modo in affectus totus producitur annus.

Ego vulgatam lectionem præfero.

v. 13. *nec longius astra.*] — *nunc longius astra.* Et ita quoque Gemblacensis.

v. 15. *Atque ubi perfectum est spatium.*] Alia dicit intra, alia ultra annum lugere. Sed quænam tandem illa sunt, non designat.

Tt

Ibid.

Ibid. *Qua prius in terras veniunt, terrasque relinquunt.*] Hoc est, ἀπολιμένα, non autem ἰταναφορά. Esto defectio solis in Ariete. Aries, & ei opposita Libra, sunt bina signa ecliptica, ut iam dictum est. Postquam eluxerint, hoc est luctum suum impleverint, tum ἀπολιμένα eorum Pisces & Virgo erunt subbina ecliptica, quorum Pisces prius in terras venerunt, quam Aries, Virgo autem prius occidit, quam Libra. Απολιμένα enim antecedunt suos cardines tam orientia, quam occidentia.

v. 20. *Contrarius orbi.*] *Orbi.* Non quidem ut terra aduerfetur celo. Nam celo nihil contrarium.

v. 21. *Sed quia mundus agit.*] *Sed qua mundus agit.* — ipse, Orbis terrarum.

v. 24. *Sed quid tam tenui.*] Epilogus, ubi multa luculenta ac diuinitus dicta. Prænotatum erat lemma in Gemblac. FATORVM RATIONEM PERSPICICI POSSE.

v. 28. *Mortalesque hebetat visus.*] Gemblacensis:

Mortalesque fugit visus & pectora nostra.

Quicquid natura abdidit, id fugit & visus nostros & pectora nostra. Verissime lectio. Nam non hebetat repositum ex Virgilio: & quidem nihil ad rem.

Ibid. v. 33. *Quosque dedit natura, oculos deponere mentis.*] Orpheus:

πρὸ λαμπρῶν βλέπομεν, τοῖς δ' ὀμμασιν ἰδὲν ὄρωμεν.

Pag. 107. v. 1. *Perspicimus calum.*] Post hunc verbum reponere illum:

Quanta at pars superest rationem discere noctis?

v. 2. *Quanta &.*] *Lege: Quanta at.* At quid difficultatis superest ad discendum causas latentes? quasi dicat, nihil. Sic Lucanus, ut Suetonius scripsit in eius vita, dicebat: *Et quantum mihi superest ad Maroni calicem?*

v. 4. *Seminibusque sun.*] Mallem *seminibus.*

v. 5. *Et precium cali.*] Legendum: *calo.* καὶ ἀντιπαρασπῆν τῷ ἑγρόν. Cognoscere calum hoc vocat ἀντιπῆν τῷ ἑγρόν ἀντίσπον. Nutritia, τροφία. Gemblacensis Et *partem cali. male.*

v. 10. *Pars sua conspicimus.*] Gemblacensis: *perspicimus.*

v. 14. *Ætheris atque ignis.*] *Æther & ignis idem.* Legendum Aetis. nisi dicamus Æthera quoque pro aere usurpatum, quod nescio, an concedere debeam.

v. 15. *Spiritus & in toto.*] Gemblacensis:

Spiritus & toto rapido qua iussa gubernant.

Manu ducit ad veram lectionem:

Spiritus & toto rapido qua iussa gubernans.

Verissime. Spiritus est gubernans, qua iussa sunt in toto hoc rapido, in tota hac mole rapida. Statius vi Thebaidos.

— *quis fulmen agat, quis sidera ducat spiritum.* —

Codici

Codicis restitutionem hanc accepto referimus. *gubernant, mouens pro gubernans, mouens* sapissime in Gemblacensi annotauimus.

v. 17. *Sanguineasque animas.*] Gemblacensis:

Sanguineasque animas animo, qui cuncta gubernat.

Haud dubie *to animas* conformatum ex sequenti. Sed quid reponendum sit, lubrica est statuere. Nam multa possumus comminisci. Vult enim dicere, vt sit Spiritus quidam in tota hac rapida mole, qui iussa gubernet, sic esse Sanguineam vim animo nostro, qui cuncta gubernet. Scio minus esse, quas poete dicunt *ὁμοκλαδί*, quibus instigantur bestiae ad incellum tardiores, quod valde conueniet et huic loco, vbi iussa facienda praescribuntur. Sed non ita temerarii sumus: vt sine codicis auctoritate admittamus. Valde tamen ardet coniectura. Festus Auienus:

— *instanti similis similisque minanti.* Ex illo Arati *ἐλαπτι τοίκωρ*.

Sed de hoc alibi diximus. Porro hoc argumentum tractat Firmicus libro VIII.

v. 22. *proiecta iacent animalia cuncta.*] Manifesto expressit illa Orphei.

Θῆρες τ' οἰωνοῖτε βροτῶν ἀλιτώσια φελα
ἄχθια γῆς, εἰδωλα τετυγμένα * *
εἰδότες ὅτι κακοῖο προσδρομέοντο νόσαι
ορεσδρομοῖς, ὅτι πρὶν μάλ' ἀπορῆσαι κακότητ',
ὅτ' ἀγαθὸ παρεόντος ἀπορῆσαι το κ' ἐρῆσαι,
ἀλλὰ μάτῳ ὅτως ἀδ' αἴμοις —

In secundo versu tale quid deest.

ἄχθια γῆς, εἰδωλα τετυγμένα, Θῆρες ἀναυδῆι.

Ibid. *Proiecta iacent.*] *ἄχθια γῆς.* — *vel mersa vadis, vel in aere pendens.*

Θῆρες τ' οἰωνοῖτε. Omnibus vna quies venter. quod proiecta, & quod *ἄχθια γῆς*. & quia consilium non est. Plane illud: *εἰδότες ὅτι κακοῖο*, &c. item, *ὅτ' ἀγαθὸ παρῶν*, &c.

v. 25. *Et quia consilium non est.*] Aristoteli in Nichomacheis *λογικῶς* dicitur, quod hic *consilium*. Eo dicit carere bruta, quia neque *συνείσθεσι* habent.

v. 26. *Vnus & inspectus rerum.*] *Ἰσὸ κοινῷ, non est.* quia, inquit, carent inspectu rerum, & viribus loquendi & ingenio, quod educit in varias artes. quæ omnia data sunt homini, non *τοῖς ἀλόγοις*.

Ibid. — *varius educit in artes.*] Intelligendum q u o d. *ἐκτετακτοῦ* familiaris Manilio, de qua non semel monuimus.

v. 28. *Hic partus, qui cuncta regit.*] *Hic partus*, homo scilicet. Ita intelligemus, & hanc lectionem retinemus. Sed reclamationem Gemblacensis.

Hic partus quicunque regit.

Nos non dubitamus Manilium scripsisse:

Hic artus quicunque regit, secessit in orbem.

Tt 2

Spiritus

Spiritus scilicet, de quo est sermo, quo homo præditus, bestiz autem, ut inquit, carent. Neque dubitandum. Virgilius:

— dum spiritibus hos reget artus. Infra:

Sic animi sedes tenui sub corde locata

Per totum angusto regnas de limite corpus.

Eandem rem mutatis verbis dixit. Sequentia magis probant. Nam dicit eum esse erectum in arce capitis. Deinde quam leue esset partum accipere pro homine?

Pag. 108. v. 1. *calum scrutatur in alno.*] Malim *in alto*. Nam dicit:

— ad sidera mittis Sidereos oculos. quod vetus poeta dixit:

αὐτὸν πρὸς ἄστρον ἀταρβήτης θεωρῶν.

v. 2. *Cognatumque sequens corpus sic quarit in astru.*] *se querit in astru.*

v. 5. *An minus est.*] An difficile est huic arti credere: aruspiciæ autem & Etruscæ disciplinæ credetur?

v. 7. *Atque adeo.*] Atqui adeo.

v. 16. *Quod valet, immensum est.*] *Quo valet.* Sic Plinius: *valet auro nummo.*

v. 20. *Quodque vident oculi.*] *Quoque vident.* —

v. 26. *Iam facit ipse Deos.*] Σοδοῦσι Cæsar. Aug. Cæsar: in ipsis ludorum meorum diebus sidus crinitum per septem dies in regione cali, que sub Septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus credidit Cæsar animam inter Deorum immortalium numina receptam. quo nomine id insigne capiti simulacri eius, quod mox in foro consecrauimus, adiectum est.

Ibid. *mittitque ad sidera numen.*] Statius: — & sidera dones.

v. 27. *Mainus & Augusto crescit.*] In Gemblacensi, *crescet*. Ita intelligendum fuerit de futura apotheosi Augusti. Sed nihil mutandum.

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.

In
APOTELESMATA

Sphæræ Barbaricæ

M. MANILII.
CASTIGATIONES

Et

NOTÆ

Il^liber continet alteram partem Apotelesmatum, quæ à stellis claris cum aliquo Zodiaci signo surgentibus ducuntur: & vocantur prima apotelesmata Sphæræ barbaricæ. Nam duæ sunt partes Sphæræ barbaricæ. Prior hæc ipsa, quæ versatur circa clara sidera, quæ cum aliquo signo aut oriuntur aut occidunt. Ea est, quam nunc tractat noster. Græcis dicitur ἀστέων κυκλῶσις ἐν τῇ Σφαιρατολίῃ, ἢ συνσταδύσις: quanquam hic nulla ratio κυκλῶσις, hoc est ἀμαρτυρίῃ, sed potius Σφαιρατολίῃ. Alterius partis rursus duæ partes sunt: quarum altera singulas Signorum partes, quas μονομοιρίας vocabant, & minutias partium scrutatur, quam curiositatem Egyptii eorum deliriorum: magistri Myriogenesin nominarunt, quanquam si Græce loqui volebant, non μυριογενέσις, sed μυριομήσις dicendum erat: altera tractat eas stellas, quæ claræ sunt in corporibus eorum signorum. Inuentores harum subtilium atque argutarum nugarum Ptolemaeus ac Necepsus, item Æsculapius ille priscus Egyptius. Sphæra Barbarica vocatur, hoc est Egyptiaca. Nam apud Firmicum barbarica ratio est Egyptiaca ratio. Rursus apud eundem Firmicum barbarica ratio dicitur, quæ alibi vocatur Myriogenesin Æsculapii. Dicta vero Barbarica Sphæra ad distinctionem Græcanicæ. P. Nigidius φαινόμενα ad inclinationem vtriusque cæli Egyptiaci, & Græcanici scripsit. Alterum librum vocavit Sphæram barbaricam.

T t 3

ricam.

ricam, alterum Sphæram Græcicam. Apud vetustissimum Virgilianum interpretem Danielis nostri ita memini legere: Nigidius Sphæra Barbarica: *Sub Virginis signo Arator, quem Oron Egyptii vocant: quod Oron Osiridis filium ab hoc educatum dicunt.* Vides Nigidium in Sphæra barbarica tractare, quæ ad *παρὰ πύλας* Egyptii pertinent. Probus, in primum Georgicon ait, ambas Virgas, Elicen & Cynosuram in Sphæra Barbarica plaustrum vocari. Idem Virgilianus interpres P. Danielis: *Nigidius in Sphæra Græcica nouum annum æquinoctium vernale memorat.* Item alibi: *Nigidius Sphæra Græcica: Oritur enim Canicula cum Canthro: An columen venit cum Geminis occidit cum Tauro.* Igitur barbarica, id est, Egyptiaca ad differentiam Græcanici climatis. Firmicus, quum hæc apotelesmata scriberet, imò ex Manilio ad verbum describeret, ait cognitionem Sphære barbaricæ Græcis imputis, & omnibus ferme Romanis incognitam, & ab Egyptiis solis obseruatam. Et sane ortus & obitus quarundam stellarum fixarum, qui in illis apotelesmatibus à Firmico tractantur, celo Egyptio tantum conueniunt. Nam Cepheus in Græcia & Hellesponto capite tantum occidit, vt auctor etiam est Hipparchus. Radit enim, vt Aratus ait, *ἀντὶ τοῦ πύλου* punctum Finitoris Græcanici. At in Sphæra barbarica ex eius ortu & occasu apotelesmata pronuntiantur. Idem dicas de Cassiopeæ & alius, quæ intra circulum *ἀπὸ πύλου* Græciæ continentur. Illa enim oriuntur & occidunt *ἐν τῇ αὐτῇ χώρα*, & in partibus Memphis, & supra: propterea quod ad austrum pergentibus polus deprimitur. Nam omnia signa, quæ sunt intra xxxvii gradum à polo, ea in Græcia nunquam occidunt. Ipsis contra. Hoc est, quod Lucanus declamauit:

*Te, segnis Cynosura subit. tu sicca profundo
Mergi plaustra putas: nullumque in vertice summo
Sidus habes immune maris. procul axis vterque est:
Et fuga signorum medio rapit omnia celo.*

Loquitur de Ioue Ammone, qui propemodum est sub eadem inclinatione, qua media Egyptus. Sed de errore Lucani alibi. Quare non est audiendus deliticiæ humani generis Picus Mirandula, qui *τὴ παρὰ πύλας* putat simplicitet dici Sphæram barbaricam. Eius hæc verba sunt ex viii in Astrologos: *Si sphæram Arati cum barbarica sphæra consuleris, dissentire plerumque, & dissimulare eas videbis.* Atqui Sphæra barbarica est quidem stellarum fixarum theoria, sed non omnis climatis, quum sit Egyptiaci tantum: neque adeo simplex *ἁπλοῦς*, sed tantum *ἡμισφαίριον* & *ἡμισφαίριον*. Itaque sphæra barbarica non magis potest conuenire Arateis Phænomenis, quam inclinatio Cali Egyptiaci inclinationi Græcanici. Minus vero prudenter Manilius & Firmicus eam nobis proponunt, quæ citra cælum Egyptiacū variat. Nam Manilius Romæ, ille in Calabria, aut Sicilia scribens quo ore iubent obseruare Cepheum alter orientem alio tempore in Egypto ac in Italia, alter occidentem

dentem
men di
obieru
puerili
oriri in
nopum
manici
nos ori
los illo
quas r
fibus c
pentu
prim
liber
genit
nam
Prob
my
pu
de
ne
ta
as
te
c
t
l

dentem nunquam in Italia? Nam quæ nobis oriuntur & occidunt, illa ta-
men diuerso tempore illis, ac nobis occidunt. Aegyptiis igitur tantum ea
obseruatio competit. Denique falsa tempora ortuum nobis tradunt, vt non
pueriliter sed stolidè errauerint. Statim in principio Manilius ait Nauem
oriri in quarta parte Arietis. Nam stella clara, quæ in clauo est, quam Ca-
nopum appellant, & prima est totius nauis, quam *πλοῦμα* vocat etiam Ger-
manici interpret, temporibus Metonis, hoc est ante bis mille & triginta an-
nos oriebatur in finitore barbarico cum xxiiii. Cancr. Nos locis suis cras-
sos illos errores castigabimus. Fuit Manilins imperitissimus earum rerum,
quas tractabat, & quæ ab aliis scripta legit, ea satis habuit sine delectu ver-
sibus concipere. Nam de Firmico tam nobis constat omnis matheseos im-
peritum fuisse, quam ipsemet omnibus locis se talem prodit. Quia vero nos
primum quid esset sphaera barbarica indicauimus, primum etiam hunc quantum
librum Manilii sphaera barbarica apotelesmata esse aperuimus: si apud in-
genios animos id alicuius gratia est, cum labimur illud duarum sphaera-
rum accessione, Persica & Indica. quibus etiam adiciemus barbaricam ex
Ptolemæo, auctore doctissimo Aben Ezra, ex quo & reliquas duas hausi-
mus, vt in eius luculentissimo libro extant, cui ipse titulum fecit *Initium Sa-
pientia*, quem manu scriptum penes nos habemus cum aliis operibus eius-
dem Magistri. Ex eo igitur eximio libro ortus sphaera Persica primo appo-
nemus, secundo sphaera Indica, tertio sphaera barbarica Ptolemæica, vt ex-
tat apud illum Magistrum Iudæum hominem supra caput Iudæorum. Di-
uidit autem singula signa in ternos Decanos, quos ipse vocat *δεκάδες*, vt su-
pra in Apotelesmatis tetigimus. Quæ oriuntur in quoque Decano secun-
dum clima suum, apponit, vt habes in exemplo. Egregia est cognitio tantæ
diuersitatis *μορφῶν*, vt si Taurus natos sub se agricolas facit apud Græcos
& Aegyptios, apud Persas eodem tempore alia *μόρφῶς* reges faciet, apud
Indos alia alios. Futilia commenta *ἢ ματαιοτεχνίας* nihil magis confutat,
quam *ἢ ματαιοτεχνίας* perfecta cognitio. Notandum vero nos, ex Nigidio,
Manilio & Ptolemæo Sphæram barbaricam vocare eam, qua Alexandrini
vsi sunt, qui erant Macedones. At Aegyptiorum tam diuersa à Græca, & In-
dica, quam Persica fuit, de qua diuersitate luculentus locus est Achillis
Statii. *ἐν διαφόροις ἔθνεσι διάφορον καὶ τὰ ὄνματα καὶ ἄστρον ὅτιν εὐρεῖν. Ἐν γούν τῇ καὶ
Αἰγυπτίων σφαῖρᾳ ὅτε ὁ δόξαν ὅτι νομίζοντος, ἢ ὀνομαζόμενος, ὅτε Ἀρκτοί, ὅτε Κηφύς,
ἀλλ' ἕτερα χήματα εἰδῶσαν, καὶ ὄνματα τεθελμένα. ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ καὶ Χαλδαίων.*
omnino nullam earum *μορφῶν* extare ait in Aegyptiaca Sphaera, quæ ex-
tant in barbarica. Ergo barbarica alia ab Aegyptiaca.

SPHÆRARVM PERSICÆ INDICÆ ET BARBARICÆ ortus ex libro Aben Ezræ Iudæorum doctissimi.

A R I E S.

DECANVS PRIMVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Ascendit Figura mulieris. Ipsa est ~~TYND.~~ Cauda Piscis ex mari instar
vipera in felle. Trigonum. Figura Tauri.

SPHÆRA INDICA

Figura Canis, in cuius sinistro pede anteriore lucerna, dextro clavis.
CANDE Philosophus Indorum dicit ascendere Æthiopem oculis nigris,
superciliis extensis. Est autem de Gigantibus, iactabundus, obuolutus pallio
albo magno, fune præcincto, iracundus, stans in pedes suos.

SPHÆRA BARBARICA.

Calliepea, genus eius; manus sinistra, & dimidiatum tergum Andro-
medæ, vna cum pudendis eius, & fimbriis, & pisce posteriore, & particula
fili linei.

DECANVS SECVNDVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Ambo Pisces. Medietas trigoni. Dimidium bestia Mulier, in cuius
capite est pecten. Lorica ænea. Caput Dæmonis.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris vestimentis obuolutæ & pallio, vni pede figura equina.

SPHÆRA BARBARICA.

Calliepea, caput Persei cum vola manus dextræ eius. Fimbria Andro-
medæ, & pedes eius. Triangulum. Caput Arietis, cornua eius. Reliquum
de filo lineæ.

DECANVS TERTIVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA

Iuuenis in folio sedens cooperto, in cuius manu sunt ~~Idola~~ Idola.
Homo

N
Homo
capite

gnaz
rubra
pollu

Homo dentiffo deorsum capite, vociferans ad Deum. Pectus Piscis cum capite eius. Residuum Trigoni. Alterum dimidium Hydræ.

SPHÆRA INDICA.

Homo flans, capillitio rufo, iracundus, componens sese ad statam pugna: in cuius manibus sunt insures lignæ, & virga: vestes vero eius sunt rubræ. Est autem ipse faber ferrarius, qui quum paratus sit bene facere, non possit tamen.

SPHÆRA BARBARICA.

Perseus. Corpus Arietis.

TAVRVS.

DECANVS PRIMVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Srenuus manu sinistra ensẽ gestans, manu dextra virgam. Super eius humeris sunt duæ lucernæ. Nauis magna. Supra eam Leo, cui infidet homo nudus. Subter naui dimidium cadaueris mulieris mortuæ. Figura hominis.

SPHÆRA INDICA.

Mulier capillata, quæ filium habet, induta vestimentis feministulatis.

SPHÆRA BARBARICA.

Dimidium Persei cum cauda Arietis. Fusio aquæ, quæ est in extremitate Fluuii.

DECANVS SECVNDVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Nauis, in qua est homo iniciens manum in clauem. Dimidium cadaueris mulieris mortuæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo vultu & corpore similis arietis, digitis instar vngularum caprarum, cuius vxor similis Tauro, calidus, vehemens nunquam sibi requiem dans, cultor aruorum, educens boues ad arandum & serendum. Item alia figura speciosa, in cuius manu dextra virga, eleuans manum sinistram.

SPHÆRA BARBARICA.

Genua Persei, crura, pedes. Taurus, cornua eius, pedes anteriores, venter, pes dexter. Caput fluminis, & medietas eius.

DECANVS TERTIVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Finis corporis eius, cui caput simile canino. Homo stans in manu tenens

Vu

JOSEPHI SCALIGERI
 mens bestiarum, habens duo plaustra, quibus (singulis) insidet iuuenis agnum
 tenens, binis equis plaustra trahentibus.

SPHÆRA INDICA.

Homo albis pedibus & dentibus, adeoque longis, ut extent extra labra,
 colore oculorum & capillorum rubro, corpore elephanti simili, & Leonis,
 imposita mentis, animo ad malefaciendum destinato, sedens in accubitali.
 Equus, currus, canis, vitulus parvus.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes Persei dexter. Humerus Heniochi, caput eius, genua, manus sinistra.
 Cornu & finis Tauri. Initium fluminis.

G E M I N I.

DECANVS PRIMVS GEMINORVM

SPHÆRA PERSICA.

Cauda figuræ, cuius caput simile canino. Homo manu tenens virgam.
 A partibus Austrinis duo plaustra, binis equis trahentibus. Singuli homines
 plaustrorum rectores. Caput bestiarum cornuta.

SPHÆRA INDICA.

Mulier famosa in aere stans, perita suendi (Sarcinatrix.)

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Heniochi, pes eius dexter. Cornu Tauri, humerus canis, pes eius
 sinister. Caput leporis, pedes eius anteriores.

DECANVS SECVNDVS GEMINORVM

SPHÆRA PERSICA.

Homo tenens instrumentum musicum aureum, quo canit. Bestiarum
 bori insistent. Lupus, in cuius anteriore pede est signum.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops vinctus caput plumbo, manu scutum tenens, in capite galeam
 ferream gestans, super qua est corona serica, in manu habens arcum & sagittas,
 amans risum & ioca, deambulans in horto floribus & arboribus consito,
 tenens peridera statera, quæ manibus inter se percutit, inter modulandum
 flores horti carpens.

SPHÆRA BARBARICA.

Vola pedis Heniochi dextera. Alter pes Tauri posterior. Manus
 Orionis, humerus eius, caput, pectus, cingulum, pes. Pectus Leporis, &
 cauda eius.

DECANVS

DECANVS TERTIVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis trepidabandi, capite taurin, naris instrumentum musicum gestantis cum neritis aureis. Canis lærans. Delphinus. Instar Simia. Subula sarcinatoria. Dimidium prius Vrsæ minoris. Cauda bestia cornata inuoluta ad radicem Virginis.

SPHÆRA INDICA.

Homo quærens scutum, & tamen habens scutum & Pharetram, manu gestans sagittam, & vestes & monile gemmeum: cui cordi est modulari, ridere, iocari omni genere iocorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Posterior Geminorum, manus eius, cauda, pes dexter, pudenda. Cauda Leporis. Os canis, pes anterior & posterior dextri. Clauus naus anterior. Dimidium clau posterioris.

C A N C E R.

DECANVS PRIMVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Vrsæ maior posterior. Tota figura inuoluta vestibus innixa figura psallenti. Porcus ferreus, capite aneo. Puella quædam virgo.

SPHÆRA INDICA.

Iuuenis pulchra specie indutus vestibus, cum monili, in cuius vultu & digitis est quædam distortio, corpore simili equino & elephantino, pedibus albis, delicatis fructibus & corpore eius pendentibus, instar arborum, habitans in viridario casiam aromaticam producente.

SPHÆRA BARBARICA.

Facies vrsæ maioris. Caput Geminorum prioris & posterioris, manus eius. Canis minuscule. Residuum de cane maiusculo. Venter naus.

DECANVS SECVNDVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adolescentula virgo similis nubi. Dimidium canis. Dimidium auricularum adni Septentrionalis.

SPHÆRA INDICA.

Puella pulchro eloquio, in capite habens coronam murteam, in manu virgam ligneam, libenter affectans vinum & musicam.

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Vrsæ maioris. Chela Cancri posterior. Venter naus.

DECANVS TERTIVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adolescentula virgo incedens nunc orientem, nunc occidentem ver-
sus. Canis posterior. Alterum dimidium auricularum Asini Septentrio-
nalis. Alter Asinus austrinus.

SPHÆRA INDICA.

Homo pede simili pedi bestię in corpore habens bestiam, cogitans na-
uem inscendere navigandi causa, ad importandum aurum, & argentum,
anulis vxorū eius fabricandis.

SPHÆRA BARBARICA.

Cervix Vrsę maioris, pes anterior dexter eius. Cornua Cancri. Caput
Orionis. Finis nauticę.

L E O.

DECANVS PRIMVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Vrsus. Canis, in cuius dorso arcus. Dimidium nauticę, in qua sunt
eius nautę. Caput bestię nigre. Caput Equi. Caput Asini.

SPHÆRA INDICA.

Arbor magna, in cuius ramis est canis, & avis Ciconia (νεκταρ) Homo
indutus vestimentis delicatis, inquinatis tamen, habens in animo patrem
suum verberare. Eques respiciens ad partes Septentrionis.

SPHÆRA BARBARICA.

Forma Vrsę maioris, anterior pes eius sinister. Vertex Leonis. Cer-
uix Orionis. Dimidium nautis.

DECANVS SECVNDVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Idolum manus fuscę leuans, magna voce vociferans, modulabun-
dus saltans. Partelorum. Calix vitreus. Instrumentum musicum ex cor-
nibus capreolorum. Alterum dimidium nautis. Oculi bestię. Medietas
Equi. Medietas Asini.

SPHÆRA INDICA.

Homo naribus tenuissimis, in capite instar coronę habens de myrto al-
ba, in manu autem arcus, iracundus, furorę Leonino, opertus pallio coloris
Leonini.

SPHÆRA BARBARICA.

Labrum Vrsę maioris, pes eius dexter. Cervix Leonis. Medietas
Orionis. Prore nautis.

DECANVS

No

F
figura
vna cu
gr.

tz in

S

C

t

DECANVS TERTIVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Figura iuuenis, cuius magisterium est bestias ducere, gestantis manu flagrum, plaustrum trahentis, in cuius medio sedet homo, & puer paruius vna cum eo, manu sinistra vestem tenentis. Coruius. Medietas bestiae nigra. Finis Equi. Finis Asini.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops inquinatus, fatigatus, qui tamen ipse est commodus, & delicta in ore eius & caro in manu eius.

SPHÆRA BARBARICA.

Figura Vrsæ maioris, medietas eius. Pars Orionis.

VIRGO.

DECANVS PRIMVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Virgo pulchra, capillitio prolixo, duas spicas manu gestans, sedens in filiquastro, educans puerulum, lactans, & cibans eum. Homo in eodem filiquastro sedens. Stella nomine SPICA posterior, quam bestia. Caput corui. Caput bestiae.

SPHÆRA INDICA.

Virgo intoluta pallio, vestimentis obsoletis induta, manu vestem (73) tenens, stans in medio sanguinis, habens in animo ire domum patris.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Posteriora Vrsæ, cauda eius. Crater, qui est super capite Orionis. Pars de corpore Orionis.

DECANVS SECVNDVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Figura complodens manus suas, plagata (73) Homo dimidiata figura capite instar Taurini, in manu sua habens dimidium viri nudi. Dimidium trabis, in cuius extremo vomer terram proscindens. Cauda bestiae nigra cum dimidio Leonis.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops totus pilis obsitus, cui tres vestes superiectæ sunt, prima scortea, secunda serica, tertia est pallium rubrum, in manu tenens atramentarium ad rationem putandam.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Cauda Vrsæ maioris. Capus Virginis, humerus eius. Caput corui, alæ & os eius.

JOSEPHI SCALIGERI DECANVS TERTIVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Residuum de dimidio figuræ. Alterum dimidium hominis nudi. Alterum dimidium caudæ Leonis. Perdix. Dux spicæ. Dimidium hominis pastoris.

SPHÆRA INDICA.

Mulier candida iactabunda, induta palla tincta, manibus leprosis, Deum implorans supplex.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Finis caudæ Draconis. Vrsæ maioris. Humerus Simiæ australis, pars pectoris eius. Coruus. Pes bestiarum.

LIBRA.

DECANVS PRIMVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis iracundi manu sinistra libram tenentis, dextra libros scriptos. Pone eum sequitur homo equo vehens, & psallens. Caput Draconis. Principium fluminis aurei. Philosophi Perfarum vocant eum Vrsam maiorem. Pars nauicula.

SPHÆRA INDICA.

Homo in taberna institoria in foro manu tenens stateram ad emendum & vendendum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas caudæ Vrsæ maioris. Medietas corporis Virginis, volæ eius sinistra, in qua Spica. Cauda corui. Pars de cauda Orionis. Pars caudæ Equi, & tergi eius.

DECANVS SECVNDVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Homo ducens plaustrum, in cuius medio homo gestans manu flagrum, & cum eo homo indutus vestimentis sericis; ipse vero sedet super lecto Iuuenis paruus. Medietas navis. Medietas Draconis. Medietas Vrsæ maioris. Fons aquæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo figura Aquilæ, nudus, sitibundus, cogitans in aërem auolare.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Draconis. Pars caudæ Vrsæ maioris. Pars simbriarum Virginis.

DECANVS TERTIVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Finis navis ad finem maris aurei. Vertex hominis nudi, manum suam capiti

NOTÆ IN SPHERAM BARBARICAM M. MANILI. 343
capiti imponentis. Corona super capitibus duorum virorum binis cornibus præditorum.

SPHÆRA INDICA.

Homo vultu instar equini, manu tenens arcum & sagittas.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis, pedes anteriores eius, brachia, genua dextra. Pars ambriarum Virginis; pedes eius.

SCORPIVS.

DECANVS PRIMVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Posteriora equi. Posteriora Tauri. Niger manu tenens virgam.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris speciosæ, corpore rufo, comedens.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes anterior Vrsæ minoris. Caput canis, brachium eius dextrum. Medietas Libræ.

DECANVS SECVNDVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Homo nudus. Dimidium Equi. Dimidium Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Mulier egressa ex ædibus suis, nuda, nihil prorsus habens, recipiens se in mare.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis pedis anterioris Vrsæ minoris. Pars caudæ Draconis. Corona Septentrionis. Pudenda (Signi) Libræ, pedes eius. Corona Scorpii.

DECANVS TERTIVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Initium Equi. Caput eius, qui fert Leporem. Initium Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Canis. Duo porci. Pardus magnus pilo albo. Quædam species venationis.

SPHÆRA BARBARICA.

Figura Vrsæ minoris. Pes eius minor, humerus eius, brachium dextrum. Venter Scorpii. Caput Thuribuli.

SAGITTARIVS.

DECANVS PRIMVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura

Figura hominis nudi. Est autem inuersus, & supet capite eius coruus.
Corpus canis feminæ. Caput capræ.

SPHÆRA INDICA

Nudus à capite, ad vmbilicum instar hominis: ab vmbilico dorsum
instar equi, in manu gestans arcum & sagittas, & vociferans.

SPHÆRA BARBARICA.

Ceruix Vrsæ minoris. Pars caudæ Draconis. Cauda Ingeniculi: vertebrae colli, & caput eius. Finis Scorpii, spondyli, qui sunt in cauda eius.
Dorsum Thuribuli.

DECANVS SECVNDVS SAGITTARIL

SPHÆRA PERSICA.

Figura teneris dextra sua cornua capri. Caput feræ. Dimidium Leporis. Dimidium nauis. Prius dimidium Delphini. Prius dimidium
תורבול.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris formosæ, capillatæ, indutæ vestibus, & funiculis, cum
circulis in articulis eius. Coram ea est arcula aperta, in qua est monile gemmeum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pectus Vrsæ minoris. Dimidium dorsî Draconis, pars de capite eius.
Genua Ingeniculati, brachium eius sinistrum. Pars corporis Hydræ. Sagitta
& Pharetra eius. Pars Coronæ australis.

DECANVS TERTIVS SAGITTARIL

SPHÆRA PERSICA.

Figura Canis & Equi. Dorsum feræ. Dorsum Leporis. Residuum
corporis Leonis. Dimidium alterum nauis. Residuum Delphini. Cauda
Stellionis (תורבול) Dimidium Vrsæ maioris.

SPHÆRA INDICA.

Homo splendore vultus instar auri, in manu habens instar circuli lignei, tectus ostio fabricato de cortice lignorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrsæ minoris. Medietas corporis Draconis, vertebrae eius. Pars corporis Aquilæ cadentis. Caput Sagittarii, humerus, pes
eius. Corona australis.

CAPRICORNVS.

DECANVS PRIMVS CAPRICORNI

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium alterum Vrsæ maioris. Figura mulieris modulantis.
Caput

NOTÆ IN SPHÆRAM BARBARICAM M. MANILI. 345

Caput Piscis magni. Fons aquæ malæ. Corpus Simiæ, caput eius. Caput Canis.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops iracundus corpore instar corporis porci obesi, hirsutus multo pilo, dentibus acutis & longis longitudine trabali, habens stimulum boum. Piscabundus pisces.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrsæ minoris, ceruix eius. Finis Aquilæ cadentis.

DECANVS SECVNDVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Mulier super lecto sedens, cum qua est vitis. Piscis magnus. Dimidium plaustrum.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra cooperta pallio, equitans.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis Vrsæ minoris. Pars Draconis. Ala Gallinæ dextera, ceruix & caput eius. Corpus Aquilæ volantis. Media Capri. Vertex eius.

DECANVS TERTIVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Cauda Piscis. Finis oculi malefici. Finis Simiæ. Alterum dimidium plaustrum. Dimidium figuræ sine capite, quia caput eius est in manu eius.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra, cuius manus idoneæ ad omne opus faciendum, & opificium sericum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars Draconis. Finis corporis Gallinæ, pes eius dexter, & ala eius sinistra. Delphinus. Medietas corporis capri. Cauda Piscis.

AQVARIVS.

DECANVS PRIMVS AQVARI.

SPHÆRA PERSICA.

Caput ensẽ manu gestantis (τὸ ἐξήρπυς.) Caput eius, qui est capite nigro (τὸ μελαγχρόν.) & piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops faber ærarius.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrsæ minoris. Pes Gallinæ. Caput Equi prioris. Terminus & cauda Capricorni.

XX

DECA-

JOSEPHI SCALIGERI
DECANVS SECVNDVS AQVARIIL
SPHÆRA PERSICA.

Corpus Equi. Ala Anis, quæ piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA.

Homo Æthiops niger, longa barba, manu arcum gestans, & sagittas, & sacculus, in quibus sunt lapides preciosi, aut aurum.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ minoris. Corpus Equi posterioris, caput eius. Initium Aquarii. Medietas ventris piscis australis.

DECANVS TERTIVS AQVARIIL.

SPHÆRA PERSICA.

Gallina. Posteriora eius, qui in manu habet Equum. Finis anis, quæ piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA.

Homo iracundus, fraudulentus (מור) pilosis auribus, cui imposita est corona de circulis ligneis. In Hebraismo est *וְעַל שֵׁל מִן הָעֵץ* de foliis arboris.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ minoris. Corpus Equi. Finis Aquarii. Caput piscis austrini.

PISCES.

DECANVS PRIMVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Caput dimidiati equi habentis alas duas, Initium fluminis. Cauda Piscis, qui vocatur Crocodilus (מכר).

SPHÆRA INDICA.

Homo indatus vestibus preciosis in manu habens vas ferreum, pergens domum suam.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ prioris. Manus Cassiopeæ. Venter equi alterius. Initium piscis prioris.

DECANVS SECVNDVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium fluminis. Alterum dimidium Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA.

Mulier formosa alba sedens in navi in mari, & cupiens exire in secum.

SPHÆRA.

SPHERA BARBARICA

Cauda Vrsæ minoris. Manus Cassiepeæ. Humerus Andromedæ. Caput mulieris sociatæ cum equo. Posteriora Piscis prioris.

DECANVS TERTIVS PISCIVM.

SPHERA PERSICA.

Finis fluminis. Finis piscis, qui vocatur Crocodilus. Residuum Ingeniculi.

SPHERA INDICA.

Homo nudus, cuius pes est in ventre eius, in manu habens lanceam, vociferans & terrens latrones, vel à timore latronum.

SPHERA BARBARICA

Finis candæ Vrsæ minoris. Medietas Cassiepeæ. Pectus Andromedæ. Pars vinculi linei. Posteriora viperæ.

Atque hæc Aben-Ezra ex prischorum Arabum monumentis, qui illa ex Indorum & Persarum parapegmatis in sua transtulerunt. Sphæra Barbarica hic satis ad veram rationem & finitorem Ægypti relata est, præter quam in Ariete. Nam in tribus decanis mala fide redditum est de Andromeda & Cassiepea. Hebræi ex Arabibus *μορφώσεν* in suam linguam vertentes Perseum, exemplo Arabum, hominem portantem caput diaboli, Cassiepeam, mulierem sedentem in solio, Andromedam, mulierem quæ non habet virum, Orionem gigantem belligerantem vertunt, & alia, quæ nos nominibus Græcis reddimus, ne *αυτοίλοι* esse inus. quod tamen quidam semidocti ambitiosi tantum abest, ut deuitassent, ut parati sint nobis vitio vertere, quod non omnia ad verbum reddidimus, si quando ille liber nunquam hæctenus Hebraice editus in eorum manus incidat. Vides quantum apotelesmata Persica ab Indicis, & utraque à Barbaricis, & Græcis discrepare necesse sit, si tales homines euadunt, qualia sunt τὰ ζώδια, sub quibus nascuntur. Non ingrata hæc fore speramus non solum Manilii sed antiquitatis & humaniorum literarum studiosis.

Pag. 109. v. 10. *Sic alius.*] Gemblacen. *Hic alius*, ut etiam nos olim. Multi, inquit, contenti illis, quæ exposuimus, Zodiaci sola apotelesmata sufficere dixissent, non admixtis inerrantium auxiliis. Nam Zodiaco tenus Agyræ Astrologi apotelesmata promittebant. Propertius:

*Aspicienda via est cali, versusque per astra
Limes, & a stellis quinque perenda fides.*

Ibid. Sic alius finisset opus, signisque relatu.] Gemblac. melius:

Hic alius finisset iter, signisque relictu, &c. Nam iter melius hic conuenire, sequentia probant. *Signis relictu*, desistens in ipsis signis.

v. 11. *stellarum numina quinque.*] *lumina.*

v. 19. *Me properare viam Mundus iubet.*] Gemblacensis lectio multum discrepat, & quidem non deterior vulgari:
Me properare viam Mundi lubet. —

Ibid. *Me properare viam.*] Differentia Matheseos vulgaris & Sphæræ barbaricæ.

29. *Cui vota soluit Olympus.*] votum Gemblac. & nos olim.
 Pag. 110. v. 1. *Andromedamque necat genitor.*] Optime Gemblacensis.
Andromedamque negans genitor. negans abdicans eam, utpote quam Ceto tanquam alienam exposuerit. Hinc Cicero in Arateis:

Andromeda auficiens aspectum mæstæ parentis.
 v. 6. *Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.*] Duos libros Sphæræ barbaricæ scripsit: in priore, qui est hic, quem nunc in manibus habemus. quintus scilicet operis Maniliani, tractat, *quid valeant ortu*: in posteriore tractabat, quid valeant, *quum merguntur in vnda.* Tempore Firmici vterque liber extabat: & ex utroque apotelesinata Sphæræ barbaricæ desumpsit, ita *πῶς* in omnibus sequens Manilium, ut commentarii vicem esse possit. Sed hominem ingratum piguit profiteri per quem profecisset, ut ne nomen quidem eius memorauerit. Vbi errauit Manilius, & ipse quoque cum duce suo errauit. Vbi partem signi non apposuit, ne ipse quoque. Aliquando etiam perperam auctorem suum interpretatur, ut suo loco videbitur. Quare iste liber quintus operis Maniliani agens de ortibus est primus apotelesmaticus Sphæræ barbaricæ: alter, qui periit, erat secundus apotelesmaticus Sphæræ barbaricæ. Sequebantur suffragia Planetarum, cuius libri non semel meminit. Ex duobus igitur istis libris Manili, qui perierunt, sua apotelesinata Sphæræ barbaricæ concinnauit Firmicus, in quibus & occasus & decreta planetarum simul coniecta sunt. Neque alia decreta planetarum scripsisse Manilium credimus.

v. 7. *Et quod de bis sex astris par quodque reducat.*] Contaminatissima Gemblacensis: *par quemque reducat.* Lego:

Et quo de bis sex astris pars quemque reducat.
Pars de bis sex astris: ἐπομολεῖ τὴν μορμολιεύαν. Quo reducant quemque, qualem quemque efficiant αὐτὴν μορμολιεύαν. Nam hæc tractatio nihil aliud quam Mormoræ Sphæræ barbaricæ.

v. 8. *Ac stellis propriis.*] Lego, *has stellis.* Gemblacensis vitiose: *Ab stellis.*

v. 12. *Colchidus & magicas artes.*] Mendosa sunt. Legimus:

Colchidus & magicas artes qui vertere Iolcho

Medeam iussit. — Medea mutauit Colchon Iolcho.

Vtraque vrbs clara beneficiis. Sic dicitur vertere solum, ut supra:

— & vertere Troiam. & mutare terram terra. Infra:

Mutabit pelago terras. — qui iussit Medeam magicas artes Colchidos vertere magis artibus Iolchi. Vera est lectio, quam edidimus.

N
die Ge
Virt

Co

V
S

v. 14. *Nunc quoque vicinam puppim.*] vicinam Argo Arieti dicens ostendit se τῆς ἀσπιδώτας imperitum esse. Similes hallucinationes reperias apud Vitruvium.

Ibid. *Colchidis & magicæ.*] Huc faciunt illa ex vi. Lucani:

———— & terris hospita Colchis

Legit in Æmonis, quas non aduexerat, herbas.

v. 15. *Ac dextri lateris.* Lege:

Nunc quoque vicinam puppim, seu nauiger, Argo

A dextri lateris ducit regione per astra.

Coniungenda vero sunt illa:

———— nec pelle immunis ab ipsa

Nunc quoque vicinam puppim, &c.

Vult enim adhuc cum ipsa pelle aurata in cælo Arietem collocatum esse. Supra:

Et sua respiciens aurato vellere terga.

Versus ille,

Colchidis & magicas, cum sequente, vt ingenue dicam quod sentio,

suspecti sunt ἀσπιδώτας.

v. 16. *Sed quum prima suos puppis consurgit in vndis.*] repone ex Gemblacensi: — *consurgit in ignes.* Primos ignes puppis vocat, non Canopum, quæ stringit orizontem Rhodi, sed emergit supra orizontem Ægyptiacum, & est in gubernaculo australi: sed capiendam de stellis, quæ sunt in gubernaculo aquilonari. Duo enim gubernacula habet Argo, vt & omnis nauis antiquitus. Ælianus lib. ix. cap. xl, & nummi veteres. Textus Bonincontarii agnoscit ignes. Quod autem Argo à puppi oritur, & prora eius latet, sciunt & mediocriter docti: quod Græcis est πρύμναν κρύπτειν, Latinis vero remos inhibere: quod fit, quando Nautæ mutato situ in puppim nauim auersam impellunt, non, vt antea, in proram. Ideo auersa Argo in cælo fingitur sita. Aratus:

ἡ δὲ κινὸς μεγάλη κατ' ἐλὼν ἔλκεται Ἀργῷ
Πρύμναν δὲν. ἢ γὰρ τῆς κατὰ χεῖρας εἰς κελδοῖς,
ἀλλ' ὅτι δὲν φέρεται τετραμμένη, οἱ καὶ αὐταὶ
Νῆες. —

Vide reliqua: quæ quidem non satis concepiſſe videtur Auienus. Melius Cicero & Germanicus. Silius libro II.

Conuerſo Tyrios petierunt remige patres.

Id est πρύμναν κρυπόμενοι. Lucanus III.

Vt primum rostrum crepuerunt obuia rostra,

In puppim rediere rates. —

Item:

———— *At alia mutato remige puppes*

Victores vexere suos.

Oritur igitur Argo à puppi, atque adeo Aplustri ipso, cuius summities *ἡμι-
με-* dicta à rostro anseris, vt etiam visitur in numismatis Romæ. Ararus
vocat *ἄρουρος ἀνερλῦς*. Germanicus in *ἀνερλῦτος*:

— Argoæque raris quo flexile signum

In puppim formatur.

vt Aratus:

— *ἄρουρος δ' ὅσω ἐστὶν ἀνερλῦς*.

Festus: *ἀνερλῦτος*.

Argo quod curui puppim super attrahit oris

Tingitur, & duro tingit vada cæcula rostro.

Curuum os *πρὸ ἡνιόχων* vocat, quod postea rostrum: ne intelligas *τὸ ἡμιόλον* &
ἄρουρος. Hæc deprauata in vulgaribus exemplaribus.

v. 17. Quatuor in partes quum corniger exculis horas.] Lege extilis ora ex
Gemblacensis. & nosita olim. Virgilius:

Extalis os sacrum calo.

Ibid. Quatuor in partes.] Mendum ergo est in Firmico: In Arietis parte de-
cima oritur nauis. Nam quum Maniliū verbatim sequatur, videtur legendum
quarta, non decima. Sed quæ hæc sphaera barbarica, nauem oriri in Ægypto
in quarta parte Arietis: Monstrum Astrologiæ. Tempore Manilii in fini-
tore barbarico oriebatur ab xi Cancris, ad xxm Virginis, hor. 4-50". Vides
absurditatem. Manilius nesciebat quid scribebat.

v. 18. Illo quisquis erit.] Qui nascuntur, naucleri erunt, nauicularii,
rectores puppis, siue gubernatores.

v. 23. Tiphyn superare trementem.] Gemblacensis:

— superare triremem.

Latet aliquod mendum. Latinum esset superare nauem pro adigere, non
dubitarem legere:

— & in cautes Tiphys superare triremem.

tamquam Tiphys alter adigere nauem, per medias cautes Symplegadas. Sane
Ennius superare vsurpauit in ea notione. In alrisono cali clipeo rema superat
stellas. Id est: Vrsa adigit stellas suas in meridianum. Sed hæc incerta,
at vulgata lectio proba. Nam tremens in cautes bono gubernatori ac-
commodum.

v. 24. Tolle istos parsus.] Gemblacensis: Tolle istos ortus.

v. 25. Classemq; solutam sanguine & appulsam terris.] Nam vt soluta est
sanguine Iphigeniæ, ita appulsa Protefilai cæde. Aufonius:

Protefilai, tibi nomen sic fata dederunt,

Victima quod Troia prima futurus eras.

v. 26. non inueher vndis Sidera.] Quid est inuehere vndis Sidera? Bonin-
contrius: Non querent nauta in mari Helicen aut Cynosuram. Acute. Inuehere
sidera est querere sidera? Et tamen ea interpretatio potest similibus Bonin-
contrii placere. Sed omisiss nugis lege:

non inuebet vndis

Sipara, nec pelagus Xerxes facietque regetque.

Sustuleris istos partus : sustuleris omnem nauigationem : neque Xerxes velâ inuehet vndis, neque faciet pelagus, neque teget. Quis tam imperitus, vt tam felicem emendationem improbare audeat?

v. 27. *Sipara.*] Rectissima lectio. Lucanus :

Imaque pandens

Sipara velorum, periturus accipit auras.

Festus Auienus :

volitantia raptim

Sipara conuertunt.

Epictetus: Εὐδίζουμαι δὲ τῷ πολλοῖς σὺ μοι παρρηδὼν ἐπὶ αἰέτης τοῖς σφάραγας.

Ibidem: nec pelagus Xerxes facietque regetque.] Fecit pelagus in Atho.

Catullus: Quum Medi irrupere nouum mare.

Teget, classibus scilicet. Tamen valde placet, quod docti viri emendarunt, *ferietque regetque.* *μασί.* Vide Herodotum. Hic Gemblacenſis male, in eo iudicio, *Xerxen facietque regetque.*

v. 28. *Roma Syracusarum.*] Interpolatum. Gemblacenſis:

Vera Syracosis Salamis non merget Athenas.

Quæ mihi sunt tenebræ Cimmeriæ. Tantum abest, vt Salamis merſerit Athenas, vt contra Athenienſes Salamina vastariat. Sed male apud Syracusas rem geſſiſſe Athenienſes ducibus Nicia & Demosthene ſcimus, item Athenienſes ἐν Σαλαμίᾳ νῆας τριακοντοὺς καὶ διακοσίας ἀπώλεσαι, testis Ælianus τοικίλ. δ. ι. An huc referenda, quæ Silius libro xiv, canit, nescio, vbi de Syracusis agit.

Et Salaminias quantam Eoisque trophæis

Ingenio portus vrbs inuia focerit vmbra.

Spectatum proavis ter centum ante ora triremes

Vnum naufragium, merſasque impune profundo

Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.

Sane mirum, ni eadem sit historia. Et de hac clade Athenienſium rursus infrarepetit.

Armaque fixa Deū, aut quæ Marathonius hostis

Perdidit. — Quæ est historia, quam tangit Ælianus loco supra

à nobis producto. Quicquid latet sub inuolucro huius versus, ad illud alluſerit Lucanus libro tertio :

Tresque petunt veram credi Salamina carina.

Nam tam hic, quam apud Lucanum, Salamis dicitur vera & apud Seneca.

Troadib. Nunquid *Atacis Salamina veram.*

Vbi hodie legitur veri. Nam profecto hanc nostram historiam tangit.

v. 30. *suspensus vterque Orbis.*] oriens, & occidens: vel potius Terra, & cælum. quod magis placet. Sequitur enim:
 — & in ponto cæli fortuna natabit. Sed Gemblacen. *vrrunque*. Lege *vrringue*. Manifesta sententia.

v. 31. & in ponto cæli fortuna natabit.] Adulatorium: vt in Sphæra mundi: — & in ponto quesitus rector Olympi.

v. 33. Et coit ipsa sibi tellus.] Supra:
Fecit & ignotis itiner commercia terris.

v. 34. Sed summa lateris.] Non apposuit τὴν μονομοιείαν, quia è regione navis vult oriri Orionem, illam quidem à dextra, hunc sinistra in eadem μονομοιεία, hoc est, quarta parte. Firmicus designavit: In Arietis sinistro latere, in parte scilicet decima oritur Orion. Ex quibus apparet eum sensisse nauim non in quarta parte oriri, sed in decima. Repetit enim, ne possimus erratim putare.

Ibid. Sed summa lateris.] A sinistra parte Arietis in quarto gradu oriente Orione, nascuntur homines solertes, ἐνανέσσοφοι, ταχύνοντες, solliciti, vrbis togæ officii & salutationibus matutinis occupati.

v. 35. de parte sinistri.] quarta scilicet parte Arietis, sed à læua, vt in eadem quarta navis, sed à dextra. Eniterum astrologiam Manilianam. Sæculo Manilii in finitore barbarico oriebatur à xxiii Tauri, ad xix Cancris, horis duabus. Prima oriebatur, quæ occidentalissima ἐστὶ τῆς δεξιᾶς, quam sinistra gestat: vltima, quæ in coxendice.

Pag. III. v. 3. magnum complexus Olympum.] Gemblacensis:
 — magnumque amplexus.

v. 4. cælumque trahente.] Hoc dicit propter magnum cæli spatium, quod obtinet, de quo in sphæra satis.

v. 5. Et mentita.] Gemblacensis: Ementita, vt nos in prior editione. De insigni Orionis claritate, quam hictangit Manilius, ita canit Aratus:

μη δεινὸν ὅτις καὶ παρ' ὅτι νυκτὶ
 ὁππότε παύσῃ, ἄλλο, πεποῖσθαι
 ἔργον ἐσσανδὸν περφερίσσει δνὸς αἰῶν.

v. 8. Inde relaxato properantia corde videre.] Scribendum, vt olim edidimus:

Indelassato properantia corda vigore.

Etiā Gemblac. & textus Bonincontrii habet Indelassato.

v. 9. totoque habitabit in orbe] Profecto sequentia legendum præcipiunt: — totaque habitabit in vrbe. Simile de mercatore proximo libro:

— totius & esse Orbis in hospitio. —

v. 10. vnumque per omnia verbum.] Hoc est, H A V E.

v. 12. Sed quum se terris Arius ter quinque perastu.] Ait in xv gradū Arieti

Arietis Aurigam supra finitorem barbaricum tolli. Sæculo Manilij oriebatur à prima Arietis, ad xx Tauri, hor. 2. 45. Prima stella, borealissima in capite: vltima, quæ in dextro pede.

Ibid. *Sed quomodo se terris.*] Auriga oriente, aurigæ nascuntur, equorum domitores, curulium Circensium agitatores, desultores, armaturis militibus sese exercentes, cursores. Bellerophonis genitura. Salmonei genitura.

v. 14. *cliuoque rotas conuellis ab imo.*] Quia oriens ascendit, non solum dixit eum ascendere, sed, quia aurigæ, conuellere rotas ex cliuo. Nam aurigæ plostra aut carros per cliuum imigentes solent posteriores rotas nixu adiunare. Quod Manilius dixit ab imo cliuo rotas vellere, tanquam hæreant rotæ, ni adiutentur. Alfenus Iurisconsultus dixit subleuare plostrum in cliuo Capitolino, ad legem Aquiliam. l. 52 §. In cliuo.

v. 15. *Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis.*] Firmicus *Aquilonem versus.* Sed quid est Borean instare Aquilonibus? Idem profecto, quod Istrum instare Danubio, Eridanum Pado. Nam *Boreas* est Aquilo. Effundebat versus hic noster, neque ad incudem reuocabat. Excusari non potest, vt illud apud Lucretium: *Matura Auroram portat.* Nam est, vt illud,

leni fuit amne Garumna.

v. 16. *Caloque retentans.*] *retentans.*

v. 20. *ac torso stringere gyro.*] Gemblac. *roso stringere.*

v. 21. *At quum laxato fugerunt cardine claustra.*] Laxatis carceribus. Melius, *Aut quum.*

v. 24. *Vincentem pedibus ventos.*] Quis vsus pedum stanti in curru? Vincit sane ventos pedibus equorum, non suis. At Latinitas postulat intelligi de ipsius aurigæ pedibus. Suspecta lectio. Fortasse: *Vincentem penitus ventos.*

v. 26. *totum præcludere Circum.*] Gemblacensis: *percludere.* Lego *percludere.* ludere per totum Circum.

v. 28. *nunc dextros ire per orbes.*] Dexteratio in Circensibus curculis, nimirum exterior flexus.

v. 28. *nunc meta currere acuta.*] Sinistratio, interior flexus. *ἐν ῥύσῳ δὲ τοῖς ἱπποῖς ἀεὶ πρὸς ἑξήκοστῶν.*

v. 30. *Nec non alterna desultor.*] Desultor à veteri magistro redditur *ἑδῆπτος, μεταβάτης*, hoc est Combinator. Desultores in Circo præmittuntur missuum nunciandorum. Cassiodorus: *Equi desultatorii, per quos Circensium ministri missi denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitantur.* Hygenus in Mythologico: *vnde etiam Romani sumunt institutum, quum desultorem mittunt. Vnus duos equos habet, pileum in capite: equo in equum transiit.* Recte ergo Combinatores sunt desultores. Glossa: *Combinare:*

Yy

ἑδῆπτος.

Nos rem similem, non eandem scimus fuisse: similem quidem, quatenus *ἀμύπτοι* erant equi iuncti: dissimilem, quod in altero auriga insidebat, ex altero autem miles armatus pugnabat. Sed & *ἀμύπτοι* in aliam mentem à veteribus vsurpatum meminimus, quod quidem ad institutum hoc nihil facit.

v. 33. *nunc arma monebit.*] Firmicus: *Atque apprime vestis equo militaris armaturæ exerceat.* Et male mentem Manilii affectus est, qui nihil tale sentit, & armatura quid esset, ignoravit, quum ait ex equo armaturæ militares exerceri. Decepit hominem vitiosa interpunctio, quam etiam vulgata editiones retinuerunt:

Aut solo vestatus equo nunc arma monebit. Atqui Manilius scripserat: — *ludet per sarga volantum, Aut solo vestatus equo.* — Aut, inquit, desultor erit, aut singulator: hoc est, fidet alternis dorsis duorum equorum admissorum: & ludet aut duorum, aut vnus dorso. Est autem ludicrum illud, quo se exercet nobilitas hodierna, cuius titubantia, & rudimenta prius periclitatur in equuleo ligneo. Armatura est *ἐπιδιδασκία*, & à campidoctore in castris docebatur diebus festis. Vegetius libro primo, cap. xiii. Eius numeros omnes & gestus studiose ediscebant milites, siquando vacabat illis à muneribus castrensibus. Suetonius Augusto: *Exercitationes campestris equorum & armorum statim post bella civilia omisit.* Vides distinguui armaturæ ab equestribus exercitationibus contra Firmici sententiam. Armaturæ etiam dicebantur, quum armati currebant. Græci *ἐπιδασκίαν*, ὡς καλῶσιν ἀρματίας, οἷον ἐὶν οἱ μὲν ἑλκων ἐρχομενοι. Est *ἐπιδασκία* *ἐπιδ.* Artemidorus libro primo: *παραβλῆναι ἐπιδον ταλάντων ἐπιδασκίαν.* Videtur non dissimile armaturæ militari.

v. 39. *& stabiles poterit defigere plantas.*] vidimus Turcas, qui non solum equitantes subito surgentes equo plantis insisterent, sed etiam ita stantes iaculantur. Vide itinerarium Martini nobilis à Baumgarten, lib. primo, cap. xx.

Pag. 112. v. 1. *Nunc licet in longo percussus.*] Puerilis error veterum percussus, pro per cursus. Ita olim emendauimus. Ita etiam Gemblac. Sic apud Petronium: — *querere ad excussum iubas*, pro, *ad excursum*. Adeo vetus est hæc scripturæ indoles, vt Græculos inepte pronuntiare adegerit, κῶσθ, *ἐπιδασκία*. Scribendum erat, κῶσθ. Sed ea erat illorum sæculorum scriptura.

v. 3. *Hinc mihi Salmonem.*] Contaminatissimum locum hunc egregie restituit Gemblacensis:

*Hinc mihi Salmonem, qui celum imitatur in orbe
Pontibus impositis, missisque per ara quadrigæ
Expressisse sonum Mundi sibi visum, & ipsam*

*Admonisse Iouem terro de fulmine fingit,
Sensit & immensas ignes, super ipse secutus
Morte Iouem didicit, generatus possit haberi.*

Hyperbaton, sententia tamen aperta. Hinc Salomoneus possit videri generatus, qui celum in terra imitatur, & missis curribus per pontes aeneos putabat se admonisse Iouem fulminantem in terris, sed malo didicit & expertus est Iouem.

v. 4. *Motibus impositus.*] Gemblacenſis. *Pontibus impositis.* impositis & missis quadrigis per pontes & æra. *Id est diuini pontes aeneos.*

v. 5. *Amouisse Iouem.*] *Admonisse* Gembl. vt nos olim.

v. 6. *non vlla talia vestigia campis.*] Gemblacenſis:

— *non vlla tulit vestigia cursu.*

v. 13. *Hic eris.*] *Hæc erit.* Sed Gemblac. habet *Hic erit*, Fortasse bene. *ne cauere* hic est ex iure.

v. 14. *Quumque decem partes.*] In Arietis parte vicesima oriuntur Hædi. Oriuntur cum Capra, & humero Aurigæ. Vide supra. Lasciuos creabant, petulcos, illecebriferos, amoribus, ac luxui deditos, sola libidine fortes. Caprarios etiam efficiunt, ac fistulatores.

v. 17. *Qua dexter Boreas spirat.*] Firmicus: *Aquilonem versus oritur Hædus.* Ita ad verbum Manilium suum interpretatur.

v. 17. *nec crede seuera Frontis opus.*] *Locus fedissime interpolatus. Legitur* — *nec crede seuera*

Frontis opus signo. strictos nec crede Catanes.

Hoc est: neque adeo putes seueros ac granes mores sub hoc fidere promitti. Hoc Hædorum pestulantia non conuenit. Maior & grauior res est, quam vt ei signo attribuat. Itaque quod dicit:

— *nec crede seueræ Frontis opus signo* — est, ne attribue, neue assigna seueritatem illi fideri. Sic in fine Apotelesmatum:

Ne dubites homini diuinos credere visus:

hoc est attribuere. Infra in apotelesmatibus Libræ:

Tehe Philoctetæ, cui malum credere pariter

Ibi quoque est attribuere. At Firmicus vulgarem huius verbi notionem sequutus ioculari errore egregiam sententiam deprauauit. Scribit enim: Hoc fidere quicumque nati fuerint, aliud ex fronte pollicentur, aliud latenter in moribus celant. Sunt enim austeræ facie, proluxa barba, obstinata fronte, ita vt Catonis prorsus institutum imitari videantur. sed totum hoc fucato mentiuntur affectu. In quibus paraphraste Maniliani verbis vides *ne credere* vulgari notionem acceptum. Imperite *ne crede seuera Frontis opus signo* putauit idem esse, ac si dixisset: noli credere seueræ fronti: vel: *Frontis nulla fides.*

No
v
lib. v.
etiam
onus
Nam
page
lun
no
fu
N
P

v. 18: *struſtos nec crede Cazones.*] Ineptc. Lege:

— *strictos nec credas Catones. Alibi: & strictas pondere mentes.* Firmicus
lib. v. cap. 11. *facis strictos, avaros, sordidos.* Sane *strictos* intelligit *avaros*.

v. 19. *Atque parem Tarquinium.*] Manifesto legendum *Torquatium*, ut etiam Gemblac. & nos in priore editione. Nota sunt Manliana imperia,

v. 20. *Maius onus signi est.*] Gemb. lac. *signo.* Ita etiam nos olim. Illud onus, inquit, est impar molli & lasciuo signo.

v. 22. & in *luxu agiles.*] Magis probo Gemblac. *lectionem, & in lusu.*

v. 24. *In vulnere nunquam virtus.*] Plane est, quod ille ait:

—*sulaque libidine fortis.* Quo acroteleutio hæc & sequentia explicantur. Nam ne hæc quidem assequitur Firmicus, quum ita interpretatur: *qui omne pugnarum periculum perhorrescens.* Atqui Manilius vult contra eos *in laudibus* non vti que vlla virtutis *desapios*, sed libidinis impetu. Quos virtus non potest, eos fortes fecerit libido.

v. 28. *Pastoremque suum generant.*] Hædi non possunt dicere pastorem suum, nisi Caprarium. Inepte igitur Firmicus omium pastores intellexit. Neque enim magis pastorem hic pro opilione potes accipere, quam hædos pro ouibus.

v. 30. *Sed quem bis denas.*] In vicesima septima parte Arietis oriuntur
Sculæ: quod est falsum. Tempore Manilii oriebantur supra finitorem
barbaricum cum xvi Tauri. Ergo orientes Sculæ inquietos, impigros,
populariter seditiosos, turbulentos, pacis, ac quietis inimicos efficiunt.
Nascuntur etiam subulci. Eumæi Vlyssis subulci genitura iudas. *Sed non veni*
putant dictas Græci: quo alludit satis obscure Val. Flac. v. *Pliades, & madidis*
torantes criminibus ignes. Latini Sculas non à succo, vt inepte Nigidius. sed
tanquam iudas sint *ves* ~~torantes~~ *in* ~~ves~~ *torantes*.

Pag. 113. v. 1. *Seditio clamorque iuuat.*] Ερunt ὄχλοῦνται, φιλοθύρσοι, κυ-
κῆται. Ptolemaeus.

v. 2. *Roftra volunt montefque Satros.* Gembl. *montemque facrum.* Prius
magis poeticum. hoc magis ad hiftoriam. Vnus enim eft mons Sacer.

v. 3. *Pacis bella probant.*] Male distinguunt vulgo. Ita interpunge:
rarosque Quirites Pacis, bella probant. — Quirites raris pacis vocat
 seditionis, ut quum in montem Sacrum secesserunt.

le diuolos, vt quum in montem Sacrum decenerint.

3. v. 4. *Immundosque greges agitant.* Immundos greges suum. Nam quia
 immundi dicuntur, hinc Scula etiam Latinis ab eadem origine. Vnde vanita-
 tis damnes metaphraстен Firmicum, qui scribit: *Facit enim hoc fidus bubul-
 cos, opiliones, armentarios, ouiumque pastores.* Sub vno nomine immundorum
 gregum hac omnia pecudum genera comprehendit. *Immundos.*

v. 5. *Et fidi interdum non alium genere Bootem.] Bootem sub hoc signo natum innui olim putabamus non futili argumento, quod Hyades sint in Tauro.*

Tauro. Sed & hoc modo sub Pliadibus nati fuerint etiam bubulci. Monstram lectionis praefert Gemblacensis: *Et fidum neregada* genere *syboten*. non magni moliminis est veram lectionem eruere:

Et fidum Laertiada genere *syboten*.

Hinc, inquit, subulcus, qui Graece *Subōrm*, Eumaeus natus est Ulyssi. Dubitas esse veram lectionem? Dubitabunt sane quidam, quibus omnes nostra felices coniecturae sunt *αλυσσος* *δολιχέλης*, neque eos dormire sinunt, non magis quam illum Miliadis trophaea. Nouimus aliquot horum & ridemus, quos Miliadis trophaea excitent, quos prius oportebat esse Themistodes.

Ibid. *Et fidum Laertiada* genere *syboten*.] *Ευκλῆν οὐβόρα* quoties legitur in Odyssea? Vile locos. Suculae igitur, quas Graeci *υᾶδα* vocant, subulcos faciunt ortu suo, qui nascuntur. Immerito Ciceronis libertus Tiro Latinus veteres reprehendit, qui *υᾶδα* Suculas verterunt.

v. 6. *Hos generant Hyades*.] Interpunge:

Hos generant Hyades mores. Surgensibus astris.

v. 7. *Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbi*.] Fortasse *orti*, non *orbi*.

Vtrumque probum.

v. 8. *Qua totum ostendit terris atque eruit vndis*.] Firmicus: *In Arietis parte tricesima, qua pars totum signum supra terram semper ostendit*. Plane fuit Manilius se prodit, quem ne semel nominare pensum habuerit. Capram ait cum xxx parte Arietis emergere. Sed eo saeculo potius cum xxxiii Arietis supra finitorem barbaricum exstebat.

v. 10. *Ex gelido stellata*.] Scribo: *E gelido*, aut, *Ex gelido*.

v. 12. *Fundamenta dedit*.] Nihil mirum. Videndum tamen, an in archetypo fuerit, *Fidalimenta*. vnde *Fundamenta* factum. Hæc dubitatio ratione non caret. imo vera est. Nam ita legit Firmicus: *Exoritur Capra, quam fabulosa Poeta alimenta valant Ioui infantulo prabuisse*. Hæc fabulantur suspicioni nostræ.

v. 14. *Hinc timida mentes*.] Gemblacen. *Hinc fidentes*. Non probor.

Ibid. *Hinc timida mentes*.] *Λοποδῖος*.

v. 15. *Suspensa in trepidis*.] Dele *in*. In tricesima igitur parte Arietis oriente Capella, timidi, suspensi, trepidi, solliciti, nouarum rerum cupidi nascuntur.

v. 16. *His etiam ingenium visendi ignora cupido*.] Ingenium cupido est his visendi ignota. An quisciunt Latine hoc probabunt? Recte olim emendauimus:

His etiam ingenitur visendi ignora cupido.

Nascentibus ingenitur quoque cupido ignota visendi.

v. 17. *Vt noua per montesque*.] Gembl. & textus Bonin contrui.

Vt noua per nollisque ruunt arbores capelle. Malim,

VT noua

Vt noua per montes quarunt arbuta capella.

Sed nihil mutandum. His significat, eos, qui sub Capra nascentur, fore eius-
cemodi, vt quos *ἰαβύς* Græci vocant.

v. 19. *Taurus in aduersos præceps attollitur ortus.* Legimus.

Taurus in auersos præceps vt tollitur ortus.

Taurus oritur posteriore sui parte, hoc est τῇ ὑποπόμῳ. Ita Pleiades oriebantur tunc. Nam Virgiliarum sidus constituit *ὑποπόμῳ ταύρου*, secundum veteres, quamvis posteriores hoc correxerint. Propterea dicitur auersus orti, quod non τῷ *ὑποπόμῳ*, sed posteriore parte oriatur. Deinde præceps oritur, vt dicitur hic: quia nimirum *μεγανδικὸς* situs est in Zodiaco. quo nomine *μεγανδικὰ* dicit Aratus, vt & alibi monemus. Minus prudenter Vitruuius cauda illi attribuit. Vnde enim cauda interciso? Sed habet auctores suos. Nam Calippus κῶ *Ζυγῶν* scribit, τῷ ταύρῳ κίρη δύνει. Item: ἔ *Ταυρῶν*: τῷ ταύρῳ ἡ κίρη δῆτελλει. & Nicander in cauda Tauri Pleiadas collocat.

— *ἀπὸ τοῦ ταύρου ὀργίλῳ λαίρυσαι.* —

v. 20. *Sexta parte sui certantes lucis ad aras Pleiades ducit.* —] certantes, lumine scilicet. In Sphæra:

Sextem illam stella certantes lumine signant. Gemblacensis habebat lucis edores male. Firmicus: In Tauri sexta parte oriuntur Pleiades. Aliud est, Taurus ducit Pleiades sexta parte sui, aliud Pleiades oriuntur sexta parte vel gradu Tauri. Nam sexta parte sui, intelligit sextam partem signi, hoc est quinque partes de triginta. Sexta parte Tauri, hoc est sextum gradum. De Pleiadibus superiori libro adduximus versus ex Phanomenis Ouidii, qui melius mentem Arati assequutus est, quam Germanicus. Nam *Ἐγὼν ὁρῶντα*, intelligendam τῷ Πλειῶν non τῷ ταύρῳ. Germanicus sub genu Tauri collocat:

*Poplite sub laus Tauri, certissima signa
Pleiades subeunt. brevis & locus occupat omnes
Nec faciles cerni, nisi quod coeantia plura
Sidera communem ostendunt ex omnibus ignem.*

Manifestus est error.

v. 22. *In lucem educunt.*] *Lego: In lucem eduntur.* — Tauro sexta parte sui oriente existunt & Vergiliz. Sed temporibus Manilianis oriebantur supra finitorem barbaricum cum xxiii parte Arietis. Earum ortu generantur vinosi, mulierosi, petulantes, mendaces, expolitī, effeminati, pumicati, ciccitati, cinardi.

v. 23. *Perque dapes, mensasque super.*] *Malos, mensasque super.*

v. 24. *Es fate mordaci.*] Sunt apinarij, quos *Plaisantins* vocant Galli mei. Vocamus in Vero scurras mimarios vocat, qui dictoria funditabant, qualia scuræ,

scurræ, hoc est actores, & *Urbicarij* in mimis. Proprie *Diſterium* verbum scenicum, vt alibi ostendimus ex Varrone:

*Quibus sonant in Græcia diſteria,
Qui fabularum collocant exordia.*

ἐνὶ δῖᾳ in fabulis eum locum obtinebant, quem in arte fidicina *μετὰ βαλὸν* *ἀοῦρα*. Aliter dicuntur *ἀναβαλὸν*, *ἐν δῖᾳ*, & *μετὰ βαλὸν ἀοῦρα*. Experimenti enim gratia tantum fiebant. Propterea *δευτήρια* dicebantur, tanquam *δύματα* quædam. quod essent specimen futuri cantus, aut modorum fidicinorum: Nam experimentum in antecessum dabant mimarii *scurræ*, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem *scurra* *urbicarius* prodiret in scenam, is citharam, aut psalterium adferebat, aliquid proludij loco præcenturus ad colligendum studia & fauorem spectatorum. Varro ex illis, quæ iam citauimus:

*Et orthophallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia diſteria,
Qui fabularum collocant exordia.*

Multa autem ridicularia in eo specimine funditabant, adeo vt diſteria in maledicæ procacitatis infamiam abierint. Quin & psalterii, de quo iam diximus, nomine probra intelligebantur. Paulus Sententiarum libro v. De iniuriis: *Psalterium, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compositum, & publice cantatum.* Canticum, diſterium, psalterium, tria hæc idem significant, & ab eadem historia prodierunt. Nam sæpe ab auctoribus cantica mimorum citantur: qua ratione & mimus quoque ipse Cantor dicebatur. Horatius:

— donec Cantor, Vos plaudite, dicat. Quod Turnebus primus indicauit. Cantator etiam. Glossæ: *Cantatores τερψιδῶνται*. Illa diſteria si ante fabulam erant, dicebantur *ἐνὶ δῖᾳ*, si in media fabula interponerentur, *ἐμβολα*. Vnde mulier embolaria Plinio, *ἡ θυμολογία*. Si in fine fabulæ, *ἐξόδια*. Vnde apud auctores passim mentio Atellanorum exodiorum. Iuuenalis:

Urbicus exodio risum mouet Atellane.

Firmicus libro vi, exitus fabularum vocat: *Cum effeminati corporis mollioribus cinados efficiunt, & qui veterum fabularum exitus in scenis sæpe saltantes imitantur.* In Græco, vnde accepit, sine dubio scriptum fuerat, *οὗτος τὸ μυσθὸν ἐξόδια ἀναιμωπῆς ἀντὶ τῶν αἰσῶνται*. Porro diſterium perperam à dicendo Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, vnde, etiam teste ipso, in Latium venit. Nam ipsemet in Græcia hoc fieri dicit. quod quidem verum est. Primus enim Augustus Pantomimos à Græcia in scenam Romanam euocauit. At diſteria ex eadem Græcia petita iam dudum in ea scena produci solebant. Claudianus *scurram* *mimarium*,

rium, siue actorem vrbicū, item & pantomimum pulchre hīcē versibus designauit:

*Nec molles egeant nota dulcedine lusi,
Qui latus risum salibus mouisse facerem,
Qui nutu, manibusque loquax.* —

Nam prior est scurra mimarius: alter pantomimus. Hic vero Manilius non quidem mimarios intelligit, sed vrbanos tantum, quos Scurras vocant, vt ait Plautus.

Ibid. *Es fale mordaci.*] φιλομῆμος, ἢ διαούρ. Ptolem.

v. 25. *illū cura sui vultus.*] Magis placet lectio Gemblac. *sui cultus.* nimirum φιλοκόλως, ἢ κομμητοῦς intelligit, tam illa, quam hac lectione.

v. 26. *torroſque in fluxum ponere crines.*] Rectissime Gemblac.

— *torros in fluxum ponere crines.* Vndantes crines calamistratos intelligit. recte, inquam. In fluxum. κυριολογία. vocabatur enim ἡ δόρυμα. Canones nomine Clementis: ἐκείνοι σοι τρίχες τὰς τεύχας ἡ κεφαλῆς, ἢ ποῖον ἐπὶ τοῖς ὀπίσθαισι, ἢ δόρυμα, ἢ μεμεριστηλὴν τριχῶν.

Ibid. *inflexum ponere crines.*] Hanc lectionem videtur agnoscere Firmicus: *quorum inflexi crines torqueantur.* Nobis magis placuit Gemblacensis lectio.

v. 27. *Aut vndū reuocare.*] Ineptissime. Demissi crines sunt vndantes, & in fluxum positi. quomodo contrario modo, hoc est reuocati, possunt esse vndantes? Non satis absurditas manifesta? Non solum in hoc auctore, sed in omnibus manuscriptis non raro, hæc commutant, & alternant *vincla*, *vnda*. vtiam vidimus supra. Sic infra *Sanguineū vinclū* pro *vndū* editum fuerat. Profecto & hic quoque legendum *vinclū*. Tēniis aut vittis crines reuocare tam effeminatorum, quam in fluxum ponere. Vtrumque enim feminæ faciunt. Totus vero locus reliquus ex Gemblacensi ita concipiendus:

— *torros in fluxum ponere crines,*

Aut vinclū reuocare comas, & verice denso Fingere.

Firmicus: *quorum inflexi crines torqueantur semper in ostro.* id est purpureis vinclis, aut vittis. Nam & διαδῆματα vincla vocauit Seneca Thyeste:

Imposita capiti vincla venerando gere. quæ valde fauent emendationi nostræ.

Ibid. *Aut vndū reuocare.*] Quispiam etiam suspicari posset legendum *Aut vinnū reuocare.* Nam *vinnus* Cincinnus dicebatur auctore Isidoro. Prior tamen lectio vera est.

v. 27. *& verice denso Fingere.*] κροβύλον & κροβίον paruo discrimine inter se discrepantes eiusmodi crinium suggestus vocabant Attici, quod Canones nomine Clementis vocant *ποῖον ἐπὶ τοῖς ὀπίσθαισι*. Seruius in illud,

— *crines nodantur in aurum:* veluti *vericolum*, quod colligit *comas*, κροβύλον.

Z z

v. 28. &

v. 28. *Et appositum caput.*] Appositi capilli, ἡ περιθεῖται, ἢ περιέχεται. Varie autem hoc genus homines à Ptolomæo vocantur: περιλάδιστοι, περιδοκιστοί, ἀδμοπισαί, κομμηνοί, φιλόλαδοι. Firmicus: nec non appositum alienis criminibus fictam & compositam pulchritudinem mentiantur.

v. 30. *sterilesque optare lacertos.*] Volfos intelligit, ἢ δροπακίους, vel potius δροπακιομένους, ἢ περιτομένους, resinatos. Martialis:

Nullusque vivat in tuo pilus crure.

Intelligit ergo læuigatos, pice ac psilothro curatos. Capitolinus in Pertinace: Vasa Samia calfastanda resina, ac pici, diuellendus hominibus, ac leuigandis. δροπακίους Glabratores & Glabrarios vocabant, qui etiam, si Diis placet, in officio domus Augustæ. Vetus inscriptio: DIOPHAN TVS. TI. CAESARIS. ORNATOR. GLABR. id est ornator glabrarius. Adde ex Glessis, ορηκτής, Pumicator. Miratus sum apud Martialem non solum corpus ἁγιστόν, sed etiam caput ipsum, libro 111. Psilothro faciem lauas & dropace caluum.

Nunquid tonsorem, Gargidiane, times?

Atqui decaluari in probris erat. Sequitur: Quid faciem tingis? —

Ridicule. veteres libri: Quid faciem vngues? Nam sequitur.

— nam certe non potes illos Resina, Veneto nec refecare luro.

Si, inquit, tonsorem metuis, vt capiti tendendo operam ei dare nolis: saltem vngues dabis refecandos, quos non potes vlllo dropace aut ἁγιστάσσειν tollere, vt pilos.

v. 31. *Femineæ vestes nec insunt segmina plantis.*] Locus deprauatus. vide, an legendum præstet:

Femineæ vestes nec non sunt regmina plantis: ἡ δὲ κοῦν, femineæ. Constat hanc poetæ mentem fuisse, & ita Statius vii Theb. Brachiaque in manicis & picta vincula plantis. Totum hunc locum adumbrant ea Senecæ lib. vii Quæst. Nat. Quicquid est boni moris, extinguimus leuitate, & politura corporum. Muliebres munditias ansecosimus, colores meretricios matronis quidem non induendos viri sumimus. Tenero & molli ingressu suspendimus gradum: non ambulamus, sed incedimus. Diceret à nostro mutuatum. Sed & Petronius idem:

Scorta placent, fractique enerui corpore gressus,
Et laxi crimes, & tot noua nomina vestis.

v. 33. *Natura pudet.*] Recte. Firmicus: Eos poenitebit, quod viri nati sunt. M. Seneca proœmio controuersæ. Emollii, eneruesque, quod nati sunt, inniti videntur.

Pag. 114. v. 1. *Et morbum virtutis nomine vitant.*] Imo contrarium. Gemblacensis prædidit vitium:

— Et morbum virtutis nomine tactant:

Accedit metaphrastes Firmicus: Hos tamen sic ambitio sollicitat: quem morbum sic appetunt, vt hinc putent virtutem sibi, & maximum gaudium felicitatis accipere.

N
acceden
lan po
Firmi
tores
per as
eur I
septi
cital
ma

an
pr

c
t

f
c
s

accedere. Satis castigatur vitium vulgatæ lectionis. Quod morbus in malam partem accipiat, nemo nescit. Claudianus:

Quod turpem pateris iam cano podice morbum.

Firmicus refert ad ambitionem: neque illud male.

v. 2. *Semper amare parum est, cupient & amare videri.*] Non solum amatores erunt, sed & tales credi volent. Nam Firmicus male: *Hi præterea semper amabunt, aut se amare simulabunt.* Non enim ad sensum Manilij.

v. 3. *Iam vero Geminus.*] A 14 II, ad 27 *orbi*, in finitore barbarico oriebatur Lepus temporibus Manilianis, quem tamen ipse Manilius ait oriri cum septima parte Geminorum. Oriente Lepore nascuntur velocissimæ pernecitatis homines, stadiodromi, pyctomachi, pililudii, & quibus pedes vicem manuum sint. Efficiet & vigilaces, ac diligentes, otio deditos, voluptarios.

v. 5. *Septima pars Leporemque tulit.*] Emenda ex Gemblacensi:

Septima pars Leporem tollit. — Ita etiam nostra editio prior.

v. 9. *Ille cito monitus.*] Scribe *monitus*, id est animaduersione: quod cito animaduertit imminentes ictus cestuum & declinat. Sed valde placebat prior coniectura *cito motu*, ut agilitas designetur.

Ibid. *eludere cestus.*] Non sine cruore cestibus dimicabatur. Qui incruento pugilatu magis delectabantur, sacculis tomento factis manus munebant, cestuum vicem. In vita Imp. Galieni: *saculus non veritate pugilantes.*

v. 10. *Nunc exire leuius missos nunc mittere palmas.*] Recte Gemblacensis:

Nunc exire leuius missas, nunc mittere palmas.

Leuius exire, leuius mittere, ut indocilis pauperiem pati. Exire palmas aduersarij dicitur, qui declinatione corporis euitat. Contra mittere palmas, infligere palmas in pugilatu. Exire ictum Latinum est. Exire sanguinem dixit Lucretius. Exire hominem Solinus. Statius IIII Thebaid. — *existis casus.* Scholion vetus, *EXISTIS CASVS, euasisti, ut furem ducum placere miserias. Euasisse enim dicit casus, & fortuna ludibria.* Nam Virgilius *EXISSE pro euasisse posuit.* — *atque oculis vigilantibus exit.* Locus Virgilii est v *Æneid.* vbi Seruius: *EXIT, vitat, declinat, vnde de Tarchonte*

— *& vim viribus exit.*

Ibid. *Nunc exire leuius.*] Pyctomachos creat. Firmicus vocat pyctomacharios. Pyctale certamen *ἀντὶ πυκταλίας* bis dixit Seruius enarrator Virgilij.

v. 11. *Ille pilam celeri fugientem reddere planta.*] Habes apud Homerum pila ludentes saltare, & pedibus pilam reddere: quod hic dicitur ludere saltu. Nam inepte in textu Bonincontrij legitur, *ludere fulcro.* quod ipse commentus est.

v. 14. *Ille potens turbam, perfundere certa pilarum.*] Repone ex Gemblac. *membra pilarum.* Ille potens fundere per membra turbam pilarum. Cor-

reptas vtraque manu pilas, quot poterat, à tergo altera manu capiebat, quas ab ante altera proiecerat: contra ab ante capiebat, quas à tergo proiecerat. & ita per totum corpus pilis ludebat, tanquam duo essent, qui datatim pila luderent. Hoc est, quod dicit, per membra fundere turbam pilarum: & quia per totum corpus ludebat, propterea dicit:

Per totumque vagas corpus disponere palmas.

& se sibi ludere, & sibi reludere. Hoc audio hodie Turcarum pililudios dexteritate mira facere, quod hic innuit Manilius. Hi sunt, quos vocabant pililudios. Non enim intelligit sphaeristas.

v. 15. *Per totumque vagas corpus disponere plantas.*] Gemblacensis *palmas*, non *plantas*, & recte. Valde differunt qui pila ludunt & qui pililudij Firmico dicuntur. Pililudios iam descripsit. Pila ludentes, sunt *(Φαρισται)*, qui pila datatim ludunt, quos pili crepos vocat L. Seneca.

v. 16. *Ut teneat tantos orbes.*] *tantos orbes*, tot orbes, tot pilas. Tertullian. Apologet. *Et sunt tanti, quanti denotamur.* id est, tot, quot denotamur. Terentianus:

Manrus item quantos potui cognoscere Graios? id est, quot Graios.

Ibid. *sibi se ipsecludat.*] Repone *reludat*, ex Gembl. Nam pilas per totum corpus iacit & recipit, tanquam sibi ludat datatim, & reludat. Ego antea hunc locum non capiebam. Non erat spes intelligendi sine ope codicis. Nunc luce clarior.

v. 20. *Nunc Cancro vicina canam.*] Afellis orientibus nati venatui dediti erunt, retibus feras capient, aut foueis decipient, aut ferro sectabuntur. Alatores, pressores, vestigatores erunt. Genitura Meleagri, & Atalanta. Piscationibus etiam & *θυροκομίας* operam dabunt.

v. 21. *Consurgunt iugula.*] Iugulas vocat, quos alij *ovs*, asellos in *μαρτίον* Cancri. Nam ita etiam Firmicus paraphrastes interpretatur. Nusquam memini me legere iugulas pro Afellis Cancri. Sed Orion vocatur iugula auctore Varrone, Glossario, & Scholiaste Germanici, apud quem male *Incola* pro Iugula. Itaque Bonincontrium decepit Papias suus, vel potius ipsemet seipsum, qui apud Papiam Orionem iugulam vocatum putat esse sidus, de quo hic agitur. Asellos ait oriri in prima parte Cancri in finitore barbarico. Verius dixisset in XIII. Cancri.

v. 25. *Cuius et ante necem paulatim vita sepulta est.*] Phrynichus Pleuro-ne de Meleagro:

Ες κρητὸν δ' ἢ κ' ἤλυθε μέρον.

Ὡς δ' ἐν φλὶξ κατέδαυετο.

Δαλὸς σπέρδονε.

Μελέγῳ δ' Ἀλβίας χακομυχάν.

Si non piget verba hæc rimari, omnia in Manilio inuenies.

v. 16. Et

v. 26. *Et Calydonicæ.*] Gemblacensis. *Et Calydonicæ recte.* Repete *in* *novos canunt.* Nam Arakuntam hoc fidere natam vult Firmicus: *sed & semina, si sic nata fuerit, viraginis anima hac eadem finitibus rationibus persequetur.*

v. 27. *Virgine maius erat.*] Quam videri sternentem viros erat maius virgine. Mirum genus loquendi. Cuius species vincentis viros erat supra sexum muliebrem, etiam supra Actæonem ipsam vel tunc, quum filius formidandus erat antequam à canibus devoraretur. Gemblacensis vitiose habet: *Virgine natus erat.*

v. 28. *Sternentem vulnere primo.*] *Malum primum.* Neque verisimile est aliter scripsisse Manilium.

v. 29. *Quamque erat Actæon filius imitandus.*] *Id imitandus* est nulli rei. Scribo *mirandus.* id est tunc quum formidolosus esset filius. nisi forte quis malit *metuendus.* quod fortasse melius.

Pag. 135. v. 15. *Horrendumque fretis in bella lacessere pontum.*] Intelligit, qui cete & thunnos tridentibus conficiunt.

Ibid. *Et colare vagos.*] Eleganter Gemblacensis: *Et colare vagos:* Etiam cola Ausonio inter suppellectilem piscatoriam:

Cola que & insatos terrenis vermibus hamos.

v. 10. *quum iam vicefima Cancra est.*] Scribe.

— *quum iam vicefima Cancra Septimaque ex vndis.* —

Castiganda etiam paraphrasis Firmici: *In Cancra parte vicefima oritur Argion.* Lege: *In Cancra parte vicefima septima oritur Procyon.* Dicitur autem Procyon, quod ante Canem maiorem oriatur, constitutus iuxta lacteum circumulum. vnde Plinio Antecanis dicitur. Ciceroni Antecanes *ἀπὸ γαῖος*.

Antecanes, Graeco Procyon qui nomine fertur.

Oriebatur in sphaera barbarica saeculo Manilij à xxx parte Geminorum, ad quintam Cancra. Quare errat Manilius. Nam id potius saeculo nostro conueniret, quam illi prisco. Oriente Antecane qui nascuntur, erunt non quidem venatores, sed arma venatoribus parabunt, catulos nutriend, prolem & genus canum peritissime referent: cuiusmodi fuisse dicitur P. Virgilius Maro.

v. 12. *Venator non ille quidem.*] Firmicus ne vno quidem verbo plus aut minus: *Erunt quidem ab omni studio separati: verum arma venatoribus aut facient aut parabunt, ut retius, nebula.*

v. 16. *Lentaque connaxi formant.*] Connecinnius Gemblacensis: *formare.*

v. 19. *Quum vero in vastos surgit Nemereus hiatus.*] Primam partem Leonis intelligit. Nam *πύλας* in eius asterismo prima pars eius est. Firmicus quoque in paraphrasi horum primam partem Leonis interpretatur. Melius dixisset Canem principio Cancra oriri in finitore barbarico. Saeculo Manilij oriebatur in v. 11 Cancra. Intelligo autem cum Firmico stellam *σείριος* nomine

mine in maxilla Canis, quæ est, quam proprie Caniculam Romani vocabant. Plinius dubitat, an ea, quæ Procyon dicitur, Canicula sit. Sed alia est. Et Columella distinguit recte & *procyonem* à Canicula. Nam Procyon est, quem Vitruvius minuscule canem vocat. Quis ignorat quantum inter sit inter Caniculam & Antecanem? tota *μόρφη* dicitur Canis: *σύνθετος* autem in maxilla, aut ore Canis, dicitur Canicula. Itaque non immerito dubitat Plinius, an Antecanem vocare debeat Caniculam, cum constaret Canem alium esse ab Antecane.

v. 10. *Latratque Canicula, flammæ Ex rapit igne suo.* Interpolata sunt hæc vel à Bonincontro, vel à similibus homuncionibus. Legendum.

— *latratque Canicula flammans,*

Et rabit igne suo, geminatque incendia Solis.

Et Latinitatis & poetices imperitum esse oportet, qui ita legendum esse non videat, malignum, qui neget. Qui igitur oriente Canicula nascuntur, erunt furiosi, violenti, iracundi, omniumque in odio & metu erunt: præfinitato loquentes, faciles moveri, rabidi, temulenti. Feris subsistent, & eas venabulo collocabunt.

v. 21. *Et rapit igne suo.* Et rabit, ut iam monuimus. Idem error infra: *Lingua rapit:* pro, *Lingua rabit.* — Canicula rabit, ut *insana Canicula* Satirico.

v. 23. — *factumque supremum Sortitur.* — Nam ardores Caniculares iram Deorum, siue *διοφύλιας*, quasi quandam vim maiorem vocat Valerius Flaccus: eoque nomine ait illud astrum à Calabris propitiari. Ita enim libro primo:

— *sic quum stabulis & messibus ingens*

Ira Deum, & Calabri populator Sirius arui

Incubuit, coit agrestum manus inscia priscum

In nemus, & miseris dicitur pia vota Sacerdos.

Sed & Aristæus Apollinis & Cyrenes filius aram *ἱερὰν Διὸς* in insula Ceo statuit, & ipsi quoque Sirio astro, ut Apollonius ait libro 11, hostias immolavit. Unde factum, ut in Ceo insula per x1 dies, quot scilicet astri illius incendia vigent, Etæz flare soleant. Sed Sirium à Ceis observari solitum ex Ciceronis primo de diuinatione alibi notamus. quæ est lex Aristæi. idem Apollonius:

— *Κῆρ δ' ἔτι πρὸς ἱερῶς*

Ἀρτολίων περὶ ἀρὰν πῶς ῥέχουσιν Διὸς ἱερῶς.

Scholias: *ἐνομοδότητος ὃς (Aristæus) τοῖς Κείοις καὶ ἐν αὐτῶν μὲν ἱερῶν ἱερῶν πρὸς Ἀρτολίῳ ἐν Κεῶν, ὃ δὲ ἐν αὐτῶν.* Nonnus Dionys. v.

ἀλλὰ διπλῆντι ἀέρον ζωαρίσιν αὐραῖς

λόβον ἐνὶ σῶντι παρῶντι δὲ ἀνὰ μῆκος.

Suppl

Supple Aristzo. Nonnus paulo post:

ἡ σὺν ἐσθλὰ ἄνθρωποι ἀνέστησαν
 ἡ δὲ ἐκείνου θυμὸς βαρὺν ἀνέστη
 αἵματι ταυρεῖον γλυκερὸν ἐν γαστρὶ λείβειν
 ποικίλα φασγάνῃς ὀφθαλμοῖς δόρα μελίσσας
 πλῆσας ἀβροῦ κύκλου μαλινέσθαι κυκλῶσθαι
 ἥδε δὲ πατὴρ ἦκουσεν, ἡ ἦτος ἡ γαστὴρ
 αἵματι ἀκατάστατον ἀνέστη ἀπὸ τοῦ αἵματος
 ἄριστον ἀνέστη ἀνέστη ἀνέστη ἀνέστη
 ἐπὶ τῇ πόλει Λεκάσιο θυμὸς
 γαῖαν ἀνέστη ἔστησε ἐν δὲ αἵματι
 ὀππότε ποικιλοχρῶς ἀνέστη οἷον ὀππότε.

Sed melius pag. 239.

Quæ plane interpretantur locum Ciceronis. Idem igitur apud Calabros fiebat, quod in Ceo insula.

v. 25. Et viridis memóri sanguis decedit.] Sanguis succus. Proprie, quod Græcis poetis ἔαρ: Nicander in Theriacis:

— ἡ ὀρχαδ' ἔαρ ἐλάσας.

Scholion. ἔαρ ἔστ' ἡ τριτὴν τὸ αἷμα, τὸ λήθ'. ἡ Κηρύμαχ' ἐλάσας τὸ αἷμα τὸ ἔλαιον ἐπὶ:

ἔλαιον δ' ἐν λυγρῇ πῶν ἐλκυσ' ἔαρ.

Fere idem Callinachus, quod noster. Arborum succus ille vulgo dicitur fapa, & sane ita vocatur à Palladio. De intensiōibus æstuum in diebus, qui dicuntur Caniculares, vide Gemini eruditissimam disputationem, qui æstuum illorum causam non Caniculæ tribuit, sed aliis rationibus nititur.

v. 30. ceu sint in summe cuncta.] in lumine.

v. 32. Nascentem si quem pelagi constrinxerit.] Gemblacensis restrinxerit.

Est vestigium veræ lectionis perstrinxerit. Pelagi vnda orizon. Perstrinxerit Arateum verbum, ἐπὶ τῇ ἐξέτασι, de Cephæo:

— ὁ δὲ ζῶν ποτὲ Κηφῶς

γαῖαν ἐπὶ τῇ, τὰ δὲ ἐν καρδίᾳ μάλ' αἶμα
 βάπτον ὀφθαλμοῖς, τὰ δὲ ἡ δέμας.

Pag. 116. v. 7. odiumque metumque.] Notum: oderint dum metuant. Papphralis Firmici: Furibz, iratundz, terribiles, minaces, & quas omnes homines & oderint patitur & metuant.

v. 3. Ante os est animus.] Legimus apud veterem poetam nescio quem:

— ἡ γὰρ γλῶσσα τῷ ὄντι ἀνέστη. quod est plane horum omnium interpretamentum. An dixit ante os esse animus, hoc est, ex garrulitate eius aperiri, qualis eius sit animus?

Ibid. nec magnis condita causis.] concita. Cautè capis condita pro latentibus, non magis quam micare pro splendè. Hoc enim est nescire Latine.

tine. Pueri sciunt, quid sit corde micante toties apud Poetas. Sedandi paraphrasten Firmicum nobiscum facientem: *Hi etiam noua caussarum iurgia concitantes cor habent crebris agitationibus palpitans.* Sane nemo sanus dixerit cor micare esse cor lucere, sed quod Firmicus dixit palpitare.

v. 4. *Et lingua rapit.*] Et hic quoque inepte pro rabis.

v. 5. *Morsibus in crebris.*] Non male olim legebamus: *Morsibus increpitis.* Nam non solum ita Poeta loquuntur, quum dicunt *παρὰ τοῖς ὀδοῖς*, sed etiam opinio ita legit Firmicus paraphrastes: *ita sepius impetu et furore commoti, aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuunt.* Sed potest ferri lectio Gemblacensis: *Morsibus et crebris.*

v. 6. *Ardescit vitio vitium viresque ministrat Bacchus.*] Firmici paraphrasis: *Sed si hunc locum Mars videris, fortius hac, qua diximus, conualecant.* Ut ponamus verum dicere, non tamen mentem auctoris sui assequitur. Nam recte quidem vitium vitio ardescere interpretatur fortius vitium conualescere: sed non aduertit naturam iracundam, si accedat temulentia, perinde esse, ac si oleum camino addatur: & ita accipiendum apud Manilium.

v. 9. *atque arma ferarum.*] *κνωρολογία.* Arma ferarum dentes & ungues. unde Examine leones.

v. 10. *Effunditque suas concessio in robore flammæ.*] Effundit furores suos in quouis obuio hoste: componit se parem cum quavis fera in siluis, quamcunque illi fors concesserit. Paraphrasis Firmici: *ita ut frequenter illi pericula et a feris et ab incendiis inferantur.* Et flammæ pro incendio accipit non pro furore, & ab illis ei exitium imminere somniat contra mentem auctoris sui, quem non assequitur. Nam Manilius *ἀλλοτρίως*, paraphrastes vero *ἐν τῷ ἀναιρέματι*, dignus castigatione.

v. 12. *Cernis ut ipsum etiam.*] Ab Arato:

πρὸς δ' αἰώνῳ ἐν ἀμφοτέρωσι λαγῶς
ἐμμενὲς ἡμᾶτα πάντα διόκη) αὐτὸς ὅς αὖ
Cetera) ἐξ ὅτι δὴ φέρει) μάλιστα τοιῶν.
καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ μὴ ἐπ' ὅτι δὴ διόκη.

Ibid. *surgit stellas ab astris.*] Gemblac. *calatm.* Calatum dicit, quod toties Aratus *βόλων μύρον*, & *βόλων μύρον*. *βίβλιν*). Quæ omnia calandi notione accipienda contra Grammaticos. In Leonis parte tricesima oritur Crater. Hoc sidere oriente qui nascetur, irriguos campos, fluuios, & lacus amabit: vltimos vitibus adfectis maritabit: vites iugamentis, palis, ridicijs eriget, aut arbustis disponet. Vino etiam liberalius sese inuitabit. annonæ vestigalia redimet. merces humidas tractabit. Crater sæculo Manilij oriebatur hoc. o. 40, à xxix Leonis, ad ix Virginis. Quare hic Manilio constat ratio.

v. 14. *quum sollicit ore Leonu.*] Lege orbe. Supra:

Vltima Lanigari quum pars excluditur orbe.

v. 15. Cr

v. 15. *Crater & auratis.] nō & abundat.*

v. 16. *Inde trahit quicunque genus.] Totum locum ita comprehendere:*

Inde trahit quicunque genus moresque sequetur

Irriguos ruris campos, amnesque lacusque,

Et te, Bacche, tuas nubentem iunget ad vltimos.

Ibid. *sequetur Irriguos ruris campos.] Paraphrasis Firmici: Irriguos amantibus campos & fontes aut riuos seu fluuios ab alueo suo ad alia loca deducet. Male concipit nō sequetur. Ipse putat dictum in deducendis riuus eum sequiturum quos ducet riuos. At nulla apud Manilium riuorum deductio.*

v. 19. *Disponetque iugis imitatur.] Lege imitatus. Dispositos vitium verus choreas vocat. Firmici Paraphrasis: vel qui buxæ arbores rondens in belluas fingat. Falso. Nam quid Crater ad buxeta, & opera ex buxo topiaria? Sed corrigit se mox: Aut virides porticus in circum flexis vitibus faciat. Intelligit haud dubie vites compluuiatas: in quo mentem quidem Manilij non adipiscitur, sed tamen propius ab ea abest. Nam choreas Manilius dixit τὰς χορὰς ἀμπέλων instar eorum, qui manibus consertis choreas ducunt, & vt Terentius loquitur, restem ducunt.*

v. 20. *Robore vel proprio fundentem in brachia ducit.] Ineptæ. Gemblacensis: findentem. ne id quoque bene. sed tamen propius veritati. quin etiam vetustissima est menda. Agnoscitur enim à Firinico: cuius paraphrasis hæc: & qui in secundis arboribus secundos inserat furculos. Nam insindere est inferere apud Ciceronem in Bruto. Vide notas nostras in Computum Iudaicum libro vii de Emend. temp. Sed hæc nugatoria sunt. Notum enim, vetustiores libros habere findere, relinquisti, instinguo, pro fidere, reliquisti, instigo. Et hic quoque haud dubie findentem scripsit Manilius, librarius findentem, non quidem habens in animo sententiam mutare, sed vtens vitio sæculi ita scribentis. Vites aut iunguntur, aut solutæ in suo sibi stipite singulari relinquuntur. Iunguntur multifariam: nam aut maritantur, aut iugantur, aut impluuiatæ flectuntur. Singulari stipite relinquuntur aut adminiculatæ, aut solitariae. & quidem solitariae, hoc est sine ridicis minus quidem vini, sed præstantius edunt, vt in multis locis Gallia nostræ. Ex igitur, quæ in singulari stipite sine adminiculo nituntur, manifesto fidunt robore suo, vtpote quibus ridicis opus non sit, neque adminiculis. Vel igitur, inquit, vites iugat, vel fidentes suo stipite in brachia ducit. Ista brachia habent nomina sua apud auctores rei rusticæ, & in Gallia nostra, aliis nominibus in Teffosagibus, & Aquitania, aliis in Celtis, aliis in Belgio. Vides quam vetustæ sint librorum menda, quæ etiam à veteribus auctoribus agnoscantur. Itaque qui dicunt non temere recedendum à veteribus codicibus, opponi illis potest, ne temere quoque illis fidendum. Habes hic exemplum illustre.*

Ibid. *in brachia ducit.] Brachia vitis scilicet. Cicero:*

Aaa

Quos

*Quos tenet Aegeo defixa in gurgite Chios,
Brachia cui viridi conuectus tegmine vitu.*

id est, cui insula frondescit vitis in sua brachia. Nam in Chio tunc erat Orion. Deprauatissimus est locus ille in Ciceronis vulgatis, vt & in Arateis, quæ huc pertinent.

—— *κείνῳ χείρην Οὐρανίῳ.*

Legendum enim:

Οἷνους ἀπρόμακτον χείρην χείρην Οὐρανίῳ.

Sed Cicero legit *Οἷνους* non *Σίπνους*:

Οἷνους auens epulas *cenare nitentes*. Sed errat.

v. 21. *Teque sibi credit.*] Scribe audacter *Teque tibi credit*. Elegantissime. Nam fidem proprio robore dixit eadem mente, qua nunc dicit ipsum sibi ipsi credi. Te tibi credit, non ridicis, aut palis, aut vlmis.

Ibid. *qui matre refectum.*] Bonincontrius interpolauit *qui matre relicum*. Gemblacensis, *refectum*. Plana sententia. Sarmentum è matrice refectum pangit in segete. quod in multis locis Campaniæ in Italia, & in agro optimo ad Tarnim Aquitaniæ meæ. Lege igitur.

—— *quin matre refectum Adiungit calamis.*

Recentes enim furculi pacti adiunguntur calamis in nouelletis.

v. 24. *Pro Regione colet.*] In agro Neapolitano in Italia, Bigerritano in Nouempopulania, maritabit arbores: in agro Vicentino & Vibiscorum iugabit. in Nitiobrigibus singulari stipite & fidem suo robore educt.

Ibid. *Hauriet è miseris.*] Vbi *miscere* scriptum erat, Gemblacensis habet *miserere*. quod mendum in aliis quoque manuscriptis non raro occurrit ita hic sine vlllo dubio *emiscens* legendum pro *è miseris*. Emiscere ex *cratere* haurire. Miscere Falernum Martiali, haurire. Homerus *χεράμεν*. *χεράμεν* & *χεράμει*. & *χεράμει* vinum. in idiotismo Græco *χεράμει*. Scio principem & ornamentum haurum literarum Adrianum Turnebium *mystris* legere. Sed cur Latini voce peregrina vtantur, relicta propria cochlear, siue ligula? Sane illud iocularè, ligulis aut cochlearibus in conuiuio vinum haurire. Crater erat ingens vas vinarium, quod in media mensa supra machinulam incitègam destituebatur. Ex eo cyathis vinum emiscebant, id est hauriebant.

Ibid. *Hauriet emiscens.*] Vera coniectura. Firmicus agnoscit, Sed *emiscere* paulo sequius, quanquam non male, interpretatur. *quod hic vinum sine aqua admixtione libenter bibet*. *Emiscere*, interpretatur contrarium *no miscere*. At non est. Est enim è cratere in scyphum miscere. Miscere vinum, vt diximus, est haurire, in pocula defundere. Constat à Paraphrase Firmico correctionem nostram agnoscì. Quod autem dicit,

—— *nec parce vina recepta Hauriet emiscens.*

procul-

proculdubio est, quod Græci dicunt *Ζωρίταρον καρότ*. ex Homérico *Ζωρίταρον*
3 κέζυρε. Quod Martialis vertit *viuidius*, lib. VII.

Hic scyphus est, in quo misceri iussit amicus

Largius Hecides viuidiusque merum.

Vulgata lectio valde discrepat. Nos ex scriptis ita legimus, ubi exaratum est
 corrupte *inuidiusque*.

Ibid. *& frugibus ipse fouetur.* Gemblacensis *fructibus*. Optime. Nam cui
 bono hic fruges? Lego igitur — *& fructibus ipse fouetur*. Ipse, inquit, ipso
 fructus absumet, neque ex illis negotiabitur, aut compendium faciet. ebi-
 bet enim omnes.

v. 26. *Spem credis inania vota.* Nihil potuit ineptius concipi. Gembla-
 censis perspicue: — *in annua vota*, ut etiam nos olim. Supra:

Annua solliciti consumunt vota coloni.

v. 27. *Annona quoque vectigal.* Annonæ quoque publicum redimet.
 Firmicus libro tertio: *Exactorem retiarum annonarum, vel fiscalium pecu-
 niarum*. Ita reponimus ex veteri codice. Retiæ seu reticæ annonæ meminit
 Augustinus de Ciuitate libro. xvi cap. xviii.

v. 28. *Præcipue quas humor alit.* Hoc est, τὰ ἐξ ὕδατος ἐμπορεύσθαι. Fir-
 micus alicubi aquaticas negotiationes, item aquarum opera vocat. Quia
 vero Crater non solum vini, sed & omnium liquorum capax est, ideo &
 aquam quoque capit. nisi ideo dixerit, quia quidam veterum non Crate-
 rem, sed vnam, hoc est *ῥάλην* vocarunt, ut Scholiastes Germanicus. Cicero
 feminino genere Crateram. *ῥάλην* etiam Fontem vocabant veteres, Plau-
 tus, & Varro. Cicero quoque *ῥάλην* Aquarii ab eadem mente vocat Fon-
 tem. — *gelido delapsum lumine Fontis*. id est *ῥάλην*.

Ibid. *nec deserit vndam.* vnda.

v. 29. *Tales craterum mores effinget amator.* Gemblacensis:

Tales effinget craterum mortis amator.

Minima mutatione lego:

Tales effinget Crater vmoris amator.

vmoris pro *humoris*. etiam libro secundo positum erat.

v. 30. *Iam subit Erigone.* In decima quinta parte Virginis oritur Co-
 rona. Sub hac natus *ἀβρῆσταρ* erit, ac mollibus studiis deditus. hortos
 colet: corollas plectet. Sepalsarius, pigmentarius, turarius erit.

Ibid. *ter quinque feretur Partibus.* In xv. parte Virginis a toriri Coro-
 nam. At Firmicus quinta parte. Et iane corruptus est locus. Nam infra
 Spica oritur decima parte. Non ergo scripsi Manilius *que quum ter quinque*:
 sed *que quando quinque*, aut simile quid. Sed nugatur. Nam illius saculo
 Corona oriebatur supra finem barbaricum à xxx Virginis, ad 1x Libræ
 hora vna fere. Sed mirum Coronæ austrinæ nullam fieri mentionem ab

Arato in Phænomenis, neque à Manilio libro primo. *ἡριπάρχιον* Hipparchus, alii *ἡρανίσκιον* vocant. An dicemus ante Hipparchum in asterismos non relatum? Non ita videtur. Hyginus enim, qui ex Eratosthene, & antiquioribus Astronomicon suum concinnauit, vocat eam Sagittarij Coronam, quam vt ludentis ab eo abiectam dicit: id est *ὡς τὴν κομμάζοντα*. Ego vero aio & Arato cognitam fuisse, quamuis eam in Phænomenis non tetulerit. Nam vbi *ἀπὸς Σιωματοῶν καὶ συναπταδύατον* scribit, & ad Centaurum peruenit, ita subiicit:

— τὰ δ' ἡνέδοι μάλλον
ἡρπός ἀντιφρεν, στεφάνοι τε δέδτερα κύκλα,
ὕδρηστ' ἐχατὶλὺν φορέοντ' ἐπὶ κατὰύροιο.
σώματα καὶ κεφαλὰν, καὶ θνείον, ὄρρατ' ἐπὶ χρεῖ.
δέξιτερῇ κένταυρον ἐχέ.

Manifesto ait *δέδτερα κύκλα στεφάνου* oriri cum extremitate Hydræ, & Centauro. Quis sanus hæc de Corona boreali intelligat, quæ illis orientibus tunc *μισσηγνέει*? Atqui & Theo & Festus Auienus ita sentiunt. quo quid est absurdius? Contra quid est verius, quam cum Hydræ extremitate, capite Centauri, & scera Centauri Coronam austrinam oriri sub Sagittario, qui cum capite Centauri simul oritur in illo climate? Ergo sine dubio *στεφάνου δέδτερος κύκλος* est *δέδτερος στεφάνου*, vt ille alter Ariadnæ *πρῶτος στεφάνου*. Itaque non inirum si Theon in illum locum nugatur. Atqui eius indicio nouimus Arato non ignotum fuisse illum asterismum. Versus sunt Arati:

ἡνέδοι τοξότηρον καὶ ἀπὸ πρῶτονισι πύδνασι

Δινατοὶ κύκλοι πρῶτης εἰλίσσοντο).

Vbi male κύκλοι vulgo editur. In illos versus ita scribit Theo: *ἐπὶ δ' ἡ ἄλλη ὁμοίως ἀφανίσσετο ἐν κύκλῳ πρῶτης, ὡς καὶ πρῶτον τινος ἡγεσίονος καλῶσι, οἱ δ' ὀπίσθιον στεφάνον. ἢ δ' αὐτὸς οἱ ἡ Πραμυδῆας, οἱ δ' ἔξιστον πρῶτον. στεφάνον* ab Arato *νότιον στεφάνον* ait. Nos contra videmus hic *δέδτερον στεφάνον* vocat, accommodanda. Nam perspicue Aratus *νότιον στεφάνον*, *δέδτερον στεφάνον* vocat, qui cum Sagittario & humeris Centauri oritur, Corona Ariadnes meridianum iam excedente. Quod si cum Theone & Festo Auieno de Corona Ariadnes interpretemur, ergo vna opera τὸ *μισσηγνέει* erit *ἀνατίλλει*. Et dubitabimus? Certe postea Hyginum nobiscum facere animaduertimus. Is de ortu Scorpionis loquens ita scribit: *Exoritur autem corona, que ante centauri pedes iacere existimatur, & Hydra reliquam, quod caudam esse supra diximus.* Annon verbatim Aratum interpretatur? Lege reliqua. Prima stella, in media lucet quæ fulgida fronte, vt inquit Manilius, in Sphæra, oritur hodie cum xxviii parte Libræ.

v. 31. *Cava Ariadnæ.*] Lege *Clara*. item: — *hinc dona puella*
Nanque niscens. —

Arato in Phænomenis, neque à Manilio libro primo. *ἡριπάρχων* Hipparchus, alii *ἡρανίσκων* vocant. An dicemus ante Hipparchum in asterismos non relatum? Non ita videtur. Hyginus enim, qui ex Eratosthene, & antiquioribus Astronomicon suum concinnauit, vocat eam Sagittarij Coronam, quam vt ludentis ab eo abiectam dicit: id est *ὡς ἐκ κινεμάτορος*. Ego vero aio & Arato cognitam fuisse, quamuis eam in Phænomenis non tetulerit. Nam vbi *περὶ Συναστατοῶν καὶ συνασταδύσεων* scribit, & ad Centaurum peruenit, ita subiicit:

— τὰ δ' ἡνίοδοι μᾶλλον
ἡρανός ἀντιφέρει, στεφάνοις δ' ἄλτερα κύκλα,
ὕδρηστ' ἐχατὶλὺν, φορέοντ' ἐπὶ κατὰυροιο.
σώματε καὶ κεφαλῇ, καὶ θηρίον, ὅρρατ' ἐπὶ χεῖρ.
δ' ἑξήτερῃ κένταυρος ἐστ'.

Manifesto ait *δ' ἄλτερα κύκλα στεφάνοι* oriri cum extremitate Hydræ, & Centauro. Quis sanus hæc de Corona boreali intelligat, quæ illis orientibus tunc *μυσεργεῖν*? Atqui & Theo & Festus Auienus ita sentiunt. quo quid est absurdius? Contra quid est verius, quam cum Hydræ extremitate, capite Centauri, & scera Centauri Coronam austrinam oriri sub Sagittario, qui cum capite Centauri simul oritur in illo climate? Ergo sine dubio *στεφάνοι δ' ἄλτερα κύκλα* est *δ' ἄλτερος στεφανος*, vt ille alter Ariadnæ *πρῶτος στεφανος*. Itaque non inirum si Theon in illum locum nugatur. Atqui eius indicio nouimus Arato non ignotum fuisse illum asterismum. Versus sunt Arati:

Ἠνίοδοι τοῦ ἄλτερος καὶ πρῶτος στεφάνοι.
Δινατοὶ κύκλοι στεφάνοις εἰσίστοσι.

Vbi male κύκλοι *στεφάνοις* vulgo editur. In illos versus ita scribit Theo: *οἱ δ' ἄλλοι ὁμοίως ἀφανέστεροι ἐν κύκλῳ περιεσφῆς, ὡς καὶ νεώτερον τινὲς ἡγείσασιν, οἱ δ' ὀπίσθιον στεφανον. Ἐπὶ δ' αὐτὸς οἱ μὲν Προμνησταῖοι δ' ἑξήτερος στεφανος* ab Arato *νότιον στεφανον*. recentiorem ait. Nos contra videmus hic: *δ' ἄλτερος στεφανος* vocat. Ita cum delectu veteres interpretes legendi, neque semper illis assensio accommodanda. Nam perspicue Aratus *νότιον στεφανον*, *δ' ἄλτερον στεφανον* vocat, qui cum Sagittario & humeris Centauri oritur, Corona Ariadnæ meridiano iam excedente. Quod si cum Theone & Festo Auieno de Corona Ariadnæ interpretemur, ergo vna opera τὸ *μυσεργεῖν* erit *ἀνατρεῖν*. Et dubitabimus? Certe postea Hyginum nobiscum facere animaduertimus. Is de ortu Scorpionis loquens ita scribit: *Exoritur autem corona, quæ ante centauri pedes iacere existimatur, & Hydra reliquam, quod caudam esse supra diximus.* Annon verbatim Aratum interpretatur? Lege reliqua. Prima stella, in media lucet quæ fulgida fronte, vt inquit Manilius, in Sphæra oritur hodie cum xxvii parte Libræ.

v. 31. *Cara Ariadnæ.*] Lege *Clara.* item: — *binc dona puella*
Nanque nisent. — v. 32.

Arato in Phænomenis, neque à Manilio libro primo. *ἡριπάρκῃον* Hipparchus, alii *ἡρανίσκον* vocant. An dicemus ante Hipparchum in asterismos non relatum? Non ita videtur. Hyginus enim, qui ex Eratosthene, & antiquioribus Astronomicon suum concinnauit, vocat eam Sagittarij Coronam, quam vt ludentis ab eo abiectam dicit: id est *ἀπὸ τοῦ καμάτου*. Ego vero aio & Arato cognitam fuisse, quamuis eam in Phænomenis non retulerit. Nam vbi *περὶ Συναστατοῶν καὶ συνκαταδύσεων* scribit, & ad Centaurum peruenit, ita subiicit:

— τὰ δ' ἐνὸς μᾶλλον
ἡρανὸς ἀντιφρεν, σφάραγμα δὲ δὲτερα κύκλα,
ὕδρησ' ἐξαπλῶν, φορέει δὲ πενταύρου
σώματα καὶ κεφαλῶν, καὶ θηρίων, ὅρρατ' αὖ καὶ
δελτιτῆρ' κένταυρον ἔχον —

Manifesto ait *δὲτερα κύκλα σφάρα* oriri cum extremitate Hydræ, & Centauro. Quis sanus hæc de Corona boreali intelligat, quæ illis orientibus tunc *μισογενεῖ*? Atqui & Theo & Festus Auienus ita sentiunt. quo quid est absurdus? Contra quid est verius, quam cum Hydræ extremitate, capite Centauri, & fera Centauri Coronam austrinam oriri sub Sagittario, qui cum capite Centauri simul oritur in illo climate? Ergo sine dubio *σφάρα* *δὲτε* *ρα κύκλα* est *δὲτερ* *σφάρα*, vt ille alter Ariadnæ *πρωτ* *σφάρα*. Itaque non inirum si Theon in illum locum nugatur. Atqui eius indicio nouimus Arato non ignotum fuisse illum asterismum. Versus sunt Arati:

Νηίδι τοῦ δελτιτῆρος ἑσὶ σφάραγμασι πύδουσι
Δινατοὶ κύκλοι σφαιρῆς εἰλίαντος.

Vbi male κύκλοι vulgo editur. In illos versus ita scribit Theo: *εἰς δ' ἄλλοι ὁμοίως ἀφανίσεντο ἐν κύκλῳ σφαιρῆς, ὥς ἂν νεώτερον τι τὸ ἡρακλίανον καλεῖται, οἱ δ' ὁτίον σφάραγον. Ἐν δ' αὐτὸς οἱ ἔτι προμνησθέντες δ' ἐξ ἑσὶ σφαιρῆς*. Appellationem *σφάρα* *γο* recentiore ait. Nos contra videmus hic *δὲτερ* *σφάρα* ab Arato vocari. Ita cum delectu veteres interpretes legendi, neque semper illis assensio accommodanda. Nam perspicue Aratus *ὁτίον σφάρα* *γον*, *δὲτερον σφάρα* *γον* vocat, qui cum Sagittario & humeris Centauri oritur, Corona Ariadnæ meridiana iam excedente. Quod si cum Theone & Festo Auieno de Corona Ariadnæ interpretemur, ergo vna opera τὸ *μισογενεῖ* erit ἀνατρεῖν. Et dubitabimus? Certe postea Hyginum nobiscum facere animaduertimus. Is de ortu Scorpionis loquens ita scribit: *Exoritur autem corona, quæ ante Centauri pedes iacere existimatur, & Hydra reliquam, quod caudam esse supra diximus*. Annon verbatim Aratum interpretatur? Lege reliqua. Prima stella, in media lucet quæ fulgida fronte, vt inquit Manilius, in Sphæra, oritur hodie cum xxv i i parte Libræ.

v. 31. *Cara Ariadnæ.*] Lege *Clara*. item: — *hinc dona puella*
Nanque nescit. —

v. 32. *illinc oriens est ipsa puella.*] Sequitur eos, quid dicunt non solum
 ἡ σφαῖρα, ἀλλὰ καὶ ἡ Αἰριάδην αὐτῶν κατεστειλῆς. Propertius:

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris

Lyncibus in celum vecta Ariadna tuu.

Catullus ex Callimacho ::

Aut Ariadneis aurea temporibus Fixa corona foret.

& ipse Manilius Coronam in cælo capiti Ariadnæ impositam canit in Sphæ-
 ra, Iustinus Martyr in Apologetico. π. 38 λέγουσι τῶν Αἰριάδην καὶ τὸν ὁμοίως αὐτῇ
 λεγόμενης κατεστειλῆς; At contra Aratus ait Coronam in cælo positam à
 Baccho μῆμα δῶντο γοῦν Αἰριάδης: item Seneca Hippolyto; Phædra ita Ariad-
 nam absentem inuocat ::

Te te, soror, quacunque siderei poli

In parte fulges, inuoco ad casum parem. Quid si non de Ariadna,
 sed de ipsa Erigone intelligas? Vtrum maius, per me tibi licet.

Pag. 117. v. 3. *Ille colet.*] τὰ κεντρικὰ ἐστὶν ὁ Πτολεμ.

v. 7. *Ceruleum foliis.*] Lege ::

Ceruleum foliis viridi quin gramine collem Conseres. —

Viridem & ceruleum confundunt Poetæ. Nam & Ouidius aerem viridem
 dixit pro ceruleo, & aquas virides pro eodem.

v. 8. *Conserit & vernis.*] Potes & legere vernis.

v. 9. *Aut varios nectet flores.*] σποροποιῶν erit.

v. 10. *Effingetque sinu, similesque.*] Quid est *effingere sinu flores?* quid
 similes excoquere? Nugas egerit tam qui interpretationem exigit, quam
 qui dabit. Gemblacensis: *Effingetque suum similes.* Quod est verissimum.
 Effinget suum similes, suorum similes flores. suorum florum coronæ est
 idiotismus Manilianus: *ab ipso, ad ipsum.* hoc est à seipso, ad se ipsum. Sic
 hic suorum florum, ipsius coronæ florum. Effinget flores fertis, cuiusmo-
 di flores habet Corona ipsa Ariadnæ. omnino effinget similes suorum co-
 ronæ florum, vt Maniliane loquar. Virgilius ::

Nanque suam antiqua patria cinis ater habebat ::

suam Didonis nutricem dixit, vt noster suorum coronæ florum. Sic Ouidius
 lib. x v: *Tu facies natusque sum* —

v. 11. *in mutua pressos incolquet.*] Simul omnium succos expressos
 excoquet. καὶ ἀπαντὰ ἅμα χυλιδίντα ἀνελήσκει; ad opus seplasiarium scilicet.
 Hæc clausula manifesto à superioribus tam sensu, quam argumento separa-
 ta est. Seplasiarios intelligit. Ptolemæus vocat τὸς παρ' ἰσχυρῶν καὶ μυρσίης. Pi-
 gmentarios quoque intellige, hoc est μυροπόλας, σαπυροπόλας, μυρσίης
 Glossæ. quanquam iisdem Glossis Pigmentarius quoque est χρωματοποιός
 Aliter Odorarii dicuntur. Alias Glossæ: Odorarius, ἀρωματοποιός.

v. 14. *Munditia cultusque.*] φιλοκαλῶν, φιλοκοσμοῦ erunt Ptolem.

Aaa 3

v. 15.

v. 32. *illinc oriens est ipsa puella.*] Sequitur eos, qui dicunt non solum
 * σφαιρον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀριάδην αὐτοῦ κατεστειμένην. Propertius:

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris

Lyncibus in celum vecta Ariadna tuu.

Catullus ex Callimacho ::

Aut Ariadnæ aurea temporibus Fixa corona foret.

& ipse Manilius Coronam in cælo capiti Ariadnæ impositam canit in Sphæ-
 ra, Iustinus Martyr in Apologetico. τὴν δὲ ἀργύρεον τῆν Ἀριάδην καὶ τὸν ὁμοίως αὐτῇ
 λεγόμενον κατεστειμένην; At contra Aratus ait Coronam in cælo positam à
 Baccho μῆνιμα συνοχούμενης Ἀριάδνης: item Seneca Hippolyto; Phædra ita Ariad-
 nam absentem inuocat ::

Te te, soror, quacunque siderei poli

In parte fulges, inuoco ad casum parem. Quid si non de Ariadna,
 sed de ipsa Erigone intelligas? Vtrum malis, per me tibi licet.

Pag. 117. v. 3. *Ille colet.*] τὴν καρυκὴν ἐκτρέφοντα. Ptolem.

v. 7. *Caruleum foliū.*] Lege ::

Caruleum foliū viridi quin gramine collem Conseres. —

Viridem & caruleum confundunt Poetæ. Nam & Ouidius aerem viridem
 dixit pro caruleo, & aquas virides pro eodem.

v. 8. *Conserit & veris.*] Potes & legere vernis.

v. 9. *Aut varios nectet flores.*] σφαιροποιῶν erit.

v. 10. *Effingetque sinu, similesque.*] Quid est *effingere sinu flores*? quid
 similes excoquere? Nugas egerit tam qui interpretationem exiget, quam
 qui dabit. Gemblacensis: *Effingetque suum similes.* Quod est verissimum.
 Effinget suum similes, suorum similes flores. suorum florum coronæ est
 idiotissimus Manilianus: *ab ipso, ad ipsum.* hoc est à seipso, ad se ipsum. Sic
 hic suorum florum, ipsius coronæ florum. Effinget flores fertis, cuiusmo-
 di flores habet Corona ipsa Ariadnæ. omnino effinget similes suorum co-
 ronæ florum, vt Maniliane loquar. Virgilius ::

Namque suam antiqua patria cinis ater habebat ::

suam Didonis nutricem dixit, vt noster suorum coronæ florum. Sic Ouidius
 lib. x v: *Tu facies natusque suus* —

x. 11. *in muræa pressos Incolunt.*] Simul omnium succos expressos
 excoquet. καὶ πάντα ἅμα χυλιδίντα ἀπεψήσει; ad opus seplasiarium scilicet.
 Hæc clausula manifesto à superioribus tam sensu, quam argumento separa-
 ta est. Seplasiarios intelligit. Ptolemæus vocat τὸς παρ' ὁσμῆς καὶ μυρρίνης. Pi-
 gmentarios quoque intellige, hoc est μυροπόλας, σαπυροπόλας, μυρρίνης
 Glossæ. quanquam iisdem Glossis Pigmentarius quoque est χρωματοποιός
 Aliter Odorarii dicuntur. Alias Glossæ: Odorarius, ἀρωματοποιός.

v. 14. *Mundicie cultusque.*] φιλονεικίαι, φιλοδοξοί erunt Ptolem.

v. 15. *Et lenocinium vitæ.*] Paraphrasis Firmici: *corpusque suum lenocinio plehrindinus excolens.* Non prorsus hoc voluit, sed plus. Nam lenocinium vitæ plus est, quam lenocinium corporis. Intelliguntur enim *ἀσέλγιστοι*, quos non semper sequitur esse moechos, aut adulteros.

Ibid. *presensque voluptas.* *Virginis hoc anni poscunt.*] Paraphrastes: *& qui stupra & adultæria latenter exercent, ad virginum palchrarum, puerorumque concubitus prona libidinis animositate festinans, & currens.* Stupor hominis Nam *τὴν* Virginis hoc anni est epilagus, ut & cæco apparet. Itaque plane hic deliravit. Neque tam futilia confutabo.

v. 16. *Flaresque corona.*] Potuit etiam ad mythologiam alludi. Nam Timachides poeta scripsit coronam Ariadnæ ex quodam flore plexam fuisse, qui dicebatur *ἀλὶ & θήσεων*.

θήσεων δ' ἀπ' αὐτῶν κλέβει ἐναλίγκνους αὐτῷ
λακκοῦντος ἱερὸν περικλῆδες, ὅρῳ μάλιστα
φίλατα ——— *ὡς τέτυκται*, inquit Athenæus, *αὐτὸς φησὶ τὸ τῆς*
Ἀριάδνης κλέβειν στεφάνον περικλῆδες. Sed & in Ariadnæ στεφάνῳ esse herbam nomine *φάλακρον* Crinagoras poeta dixit in epigrammate apud Ptolemaeum τῷ Ἡρακλείῳ, ut ex Photii Bibliotheca constat.

v. 17. *At quum per decimam.*] oriebatur Spica cum xxvi parte Virginis, quam cum decima parte Virginis oriri vult in finitore barbarico. Spica igitur oriente qui nascuntur, erunt attentiores ad agricolationem & ad condita frugum. Pistrinorum mancupes erunt, pistorum dulciarj. Erunt etiam publicorum horreorum curatores.

v. 18. *Spica feret praese.*] Locus contaminatissimus. Gembl.

Spica, feret presens valentis corpus aristæ.

Lege confidenter:

At quum per decimam consurgens horrida partem
Spica, feret praese squalentis corpus aristæ.

Corpus, appositivè squalentis siue squalentes aristæ. Rectissima lectio. Magis placeret squalentis corpus aristæ. Quare aristæ dicantur squalidæ, non magis ratio exigi debet, quam quare dicantur horridæ. Nonnus ἀσπιδόμοισι τὰ.

ἡ σὺ γὰρ ἀσπιδόμοισι περιφύλακτα καὶ ὑμῶν.
Alioqui squalere est contaminari, & squalor contaminatio. Firmicus in partium Scorpii Myriogenesi: *turpes facies homines, meretricio squalore sepe pollutos.* Tertullianus Exhortatione ad castitatem cap. x: *ingredi in disciplinam Domini non secundum carnis squalentiam concupiscentiam.* Nulla fere mutatione legendum, & squalentia concupiscentiam. Vertit enim ad verbum, ut alias solet, locum ex secundo capite posterioris Epistolæ Petri, & squalor Firmico est *μιασμός* *σποδομένης*. Squalentia igitur Tertulliano, & Squalor Firmico est *μιασμός*. Locus ille ex epistola Petri nondum notatus est in locis scripturæ à Tertulliano citatis. Ibid.

Ibid. *Spica.*] Arabibus dicitur
sufus, *سفس*.

الغزال

Elgazil, hoc est *αγχαυλδς*,

v. 20. *Seminaque in fœnis sulca*
Gemblacensis: *sulcati credere terris.* Supra:

in reddere terris.] Melius

Tum Cererem plena reddentem credita melle.

v. 21. *Vsuramque sequi maiori force.*] Melius Gemblacensis: *maiorem forte.* Et nos quoque ita olim edidimus. Imperite, ut alias, lectionem innouavit Bonincontrius: *Versuramque sequi* — Nam quæ versura hic intelligenda est, quum loquatur de terræ fide, quæ maiore fœnore fruges reddat? Est enim metaphora. Neque Danista hic magis locum habent, quam agricolatio in foro Romano. Sine metaphora aut allegoria: extulit parrhasiastes Firmicus: *qui nouis seminibus per annos singulos nouitatem etiam frugibus pariat.*

v. 23. *Quod solum docuit.*] *decur.*

Ibid. *nosse metallum.*] *ἐνδωμωδς*, metallum pro conditis. Tertulliano de carne Christi, cap. 11: *Et ipsos medullarum in abdico thesauros, ut metalla carni.* Condita sunt *ἀποθηνομενεῖς, ἀποθημωδς*. In Hadriani vita: *Labrabat præterea, ut condita militaria inspiceret: id est annonam militarem in horreis.* Sed de Conditis inentio est etiam in Cod. Theodof.

v. 25. *Diues erat.*] *ἦν δὲ.* Conditionale enim est.

v. 26. *tardauerat artes.*] Sententia postulat *tardaueris.* Ita etiam Gemblacensis:

v. 28. *Subdere saturos sulcus.*] Lege:

Subdere fracturis sulcus frumenta. — Calpurnius:

Vitæ quum subigit manualibus ordea sulcis.

sulcos pro molis nupiam alibi legi. vnde *ἐργον μολήσας* Apollonio, & aliis poetis.

v. 31. *in multis variasque figuras.*] Lege: — *variare figuras.* Intelligit pistorium, aut dulciarium opus. Martialis interpretis vicem esto:

Mille tibi dulces operum manus ista figuras

Exstruit. —

v. 33. *instructus similis.*] Lege:

Et quia dispositis aptatur spica per artem

Frugibus, instructu simili componitur ordo.

Cicero in Catone:

Rundis frugem spici ordine structam.

Quemadmodum in spica grana suis cellis & folliculis inclusa ac disposita sunt, ita etiam qui sub hoc fidere nascantur, disponent fruges per horrea & cellas. Intelligit vero publica horrea, cuiusmodi horrea Suspiria, & quæ præterea:

præterea in singulis regionibus Urbis ponit Sex. Aur. Victor: quibus etiam curatores præciebantur, quorum crebra mentio in veteribus monumentis. Fruges vero accipit pro grano ipso frumenti. Vnde prouerbiale dictum. Frugem non faciet. Nam proprie dicitur de culmo, qui granum non caput suo tempore. In Gemblacensi erat: *extractus similis componitur ordo*. fortasse *extructu lege* - lum. Nihil interest ad sententiam. Firmicus recte concepit hæc: *qui ad vitæ subsidium multas fruges in horreis condas*.
 v. 4. *Sculpsentem faciet.*] Quid bractearij & pictores ad horrea & fruges? Quo pertineant, infra dicitur. Nam, ut toties dixi, à Bonincontrio Criticen non exigimus, cui nihil horum mendorum oboluit. Quot sunt hodie, qui harum literarum famelici sunt, & tamen in illis nihil vident?

Pag. 118. v. 2. *Sed parte octaua.*] Parte octaua Libræ ait Sagittam oriri. Quod falsum est. Sæculo Manilij Sagitta oriebatur à 111 Sagittarii, ad y 11 eiusdem, hor. 6. 15', in finitore barbarico. Non igitur oritur in octaua Libræ, neque in vltima facie Capricorni, quod nugatur Bonincontrius, rem mihi plane nouam, & obscuram, & quam puderet astronomum etiam cogitasse. Igitur oriente Sagitta nati erunt iaculatores periti, & sagittarii. thunnos etiam, & alios maiores pisces fuscina traiciunt. Philoctetæ & Teucri genitura.

v. 4. *glebas & mittere virgæ.*] Virgæ, sagittis, quibus glebas plumbeas mittebant, quæ iactæ in aere ignem concipiebant, ut præter poetâs, meminist etiam Aristoteles in libris de cælo. *μολυβδίδας* Græcis dicuntur. Statius x.

— *Et arsuras calis per inania glandes.* Ergo virgas vocat, quæ Aristoteli dicuntur *βέλη*, quibus annexæ *μολυβδίδας* iactu per aerem liquebant. *οἷον καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων βέλων. ταῦτα δὲ ἀντὶ ἐκπυροῦνται ὑποστὰς τῶν τινάδων μολυβδίδας.*

v. 5. *Pendentemque suo.*] Silius lib. 11.

Ille vagam calo demisit saepe columbam.

Ibid. *deprendere nube.*] Silius xv 1.

— *volucresque vagas deprendere nube.* Assuerui iaculis.

v. 7. *Quod totum dederim.*] Non dubium legendum:

Quod porius dederim. Extant vestigia in Gemblacensi: *quod totius dederim.*

v. 9. *arcus & rela fugauit.*] Repone ex Gemblac.

Non multum aberamus olim à lectione. nam à sententia non absumus.

— *arcu relisque fugauit.*

v. 10. *mittebasque suos ignes.*] Ita intelligeretur de Philoctete, quod est Hectoris. Sane vetus poeta dixisset: *Mittebas qui suos ignes*, ut Ennius & Lucretius

NOTÆ IN SPHERAM BARBARICAM M. MANILI. 377

Lucretius. Sed Manilius nunquam hoc dixerit. Minimum receditur à lectione, si ita legeris: *Mittebas qui vos, ignes, in mille carinas.* quod valde placet.

v. 11. *Hic autem pharetram.]* Gemblac. *Hic ortam pharetram.* Legendum proculdubio: *Hinc ortam pharetram, Troie bellumque gerebat.* Hinc, ex hoc sidere, quod genus loquendi in his Apotelesmatis frequentissimum. Infra:

Hinc venient vocis dotes. —

v. 12. *Maior & armatis hostiu subfederat.]* Eleganter traduxit à gladiatoribus, aut à bestiariis, qui victis sufficiebantur. Græci hos *ἰσίδωρος*, Latini subdititios vocant, Martialis etiam supposititios. Vnde verbum *ἰσίδωρος*, quod hic est subfidere. Proprie autem *ἰσίδωρος* Latini in ludo gladiatorio secutores vocant. Nam, nisi fallor, non bene exponunt Grammatici. Admodum venuste transtulit Apuleius Mileſia quarta: *Non diu cruciatus vitam euasit, quem, prioris exemplo, sepulchre traditum bonum secutorem Lamacho dedimus.* Secutorem dicit & *ἰσίδωρος*. Veteres Glossæ & *ἰσίδωρος* etiam tertiarium vertunt: quod nimirum altero interfecto tertius sufficeretur. Secutor igitur, supposititius, idem. Apostolus priore ad Corinthios, cap. 1111: *δοῦνός ἐστι ὁ δὸς ἡμῶς τὸς ἀσπίλους ἰχθύας ἀπὸ τοῦ θύου τοῦ ἐκδοῦνός, ἐπὶ διατρὴν ὑποθημάτων τοῦ κόπου ἐς ἀγρίους ἐς αἰθρητοὺς.* Non dicit τὸς ἀσπίλους ἰχθύας, neque enim linguæ Græcæ Canon id patitur: sed *ἀπὸ τοῦ θύου ἰχθύας ἡμῶς τὸς ἀσπίλους.* nos, qui apostoli sumus, tanquam supposititios quosdam bestiarios posuit. *ἰχθῆρες* enim hic *ἰσίδωρος*. & locus est elegans. Et profecto Arabs paraphrastes melius mentem Apostoli affecutus est, quam Syrus. Nam non aliter Arabs ille interpretatur, quam nos. Tertullianus cum *ἐκδοῦνός* interpretatur bestiarios, eo ostendit se mentem Apostoli affecutum esse. Et, puto, nos Dem apostolos nouissimos elegit, velut bestiarios, quoniam spectaculum facti sumus huic mundo, & angelis, & hominibus. Lib. de Pudicitia, cap. xiiii.

v. 13. *Quin etiam ille pater.]* Intelligitur Alcon Phaleri vnus ex Argonautis pater. Val. Flacc. lib. 1.

Insequeris, casusque tuos expressi, Phalere,

Arma geris. vacua nam lapsus ab arbore paruum

Te quater ardenti tergo circumuenit anguis.

Stat procul intendens dubium pater anxius arcum.

Sed & Sidonius Apollinaris eandem historiam his versibus descripsit, qui cum Manilianis certant.

— *non sic librans in hostem*

Spicala, qui nato serpentis corpore cincto

Plus timuit, dum succurrit: dum iactibus iisdem

Interitum vitamque daret, stabilemque teneret

Corde tremante manum, totamque exires in arcum

Bbb

Spe

*Spe propiore metus, dans inter membra duorum
Unius mortem.* — Luculenti versus. Et in eodem Panegyrico

— *Alconem spicula nosse.* De hoc Alcone vide Seruium Ecloga v. Antholog. vi. τὸ infelix legendum διὰ μὲν ὑπερλασίων: vt apud Petronium: *Infelix, modo crinibus nitebas.*

v. 19. *Tunc iterum natum.*] Nam verbo παλιγγενίας ad eam rem vtebantur veteres.

v. 20. *At quum secretis improvidus.*] Ait Hædum oriri, & non ponit in quota parte Libræ. Firmicus ponit in xv. Mirum quod scribit Bonincontrius de Manilio loquens: *quum hunc dicat oriri in xv parte Libræ.* Vbi hoc dicit Manilius Bonincontri? Tam verum hoc, quam quod scribis de hoc Hædo. Nam quis est iste Hædus? vbi eius grex, cuius meminit Manilius? Hædos tantum & Capram nouimus, illos in sinistra, hanc in humero sinistro Heniochi. Quæ autem Capra hunc nobis pepererit, non magis scimus, quam quis sit hædus iste. Igitur isto Hædo, in quacunque cæli parte balantem audiuit Manilius, oriente, solertes nascuntur atque indefatigatæ diligentia, magistratibus apparebunt. sectores, cognitores erunt. lasciuos etiam, actemulentos producet. Pantomimi quoque nascuntur.

v. 21. *fratrum vestigia quarit.*] Nulli alij sunt, nisi qui ab Heniocho sustentantur. Tam procul ergo iste erro ab illis deuus pascitur, quod Græci vocant ἀνιπαρξίαν. Non satis possum mirari quid Manilius de hoc hædo adegerit pronunciare, qui non est in rerum natura.

v. 23. *agitataque pectora fundis Et fingit.*] Hæc deprauata egregie restituit Gemblacensis:

— *agitataque pectora in vsu
Effingit variis nec deficiente curis,
Nec contenta domo.* —

v. 25. *Nec tentata domo.*] *Nec contenta domo.* — Gemblacen.

v. 27. *Non vllas curant digitos.*] Egregius antiquitatis locus fœdis matulis scripturæ obsoleuit. Scripsit Manilius:

Non vllò careat digito, quaque iuerit hasta,

Defueritve bonis sector. —

Sectores aut mancupes manu sublata significabant se auctores emptionis esse, vt ait Festus. Inde in Veranis digitum tollere in auctionibus: item apud Martialem:

Nam mea iam digitum sustulit hospitibus.

Hoc est, Mea suppellex in auctione mancupes inuenit, vt amplius hospitibus seruire non possit. Quandiu, inquit, qui sub hoc signo nascetur, viuet, nunquam deerit, qui in sectionibus tollat digitum. Hastam autem in auctionibus poni solitam, puta quum bona damnati venderentur, vulgo palam est. Quæ

est. Quaque pro quacunque, & quandoque pro quodocunque veteribus dictum notant & docti ætatis nostræ viri.

v. 28. *Defueritve bonis sector.*] Nunquam illo viuente deerit sector bonis damnatorum. *Sector*, *βίωτης*. ὁ ἀνδραγαθός, ὁ ἀρετῆς ἕνεκα βίωτης. Glossæ.

Ibid. *pœnamque lucretur.*] Nunquam peculatum quisquam impune fecerit, aut repetendarum reus pœnam euaserit. Talis ac tantus quadruplator ei nascetur sub hoc sidere.

v. 30. *Cognitor est verbi.*] Lege: *Cognitor est verbi.* Cognitor & sector pene idem. Est autem is, qui sectionibus præest, cuius munus cognitura dicitur. Suetonius in Vitellio: *Filius sectionibus & cognituræ verius compendium nactus.* Ouidius:

Aptius hæc capiant vadimonia garrula cera,

Quas aliquis duro cognitor ore legat.

Glossæ: *Cognitor*, *ἐνδικός*. Est ergo proprie, qui compendij sui causa nullum non manubiarum genus experitur. Apud Aſcenium cognitor est, qui præsentis causam defendit: apud Prudentium iudex questionis, in Romano: — *hic cum cognitor pronunciat, claudatur infans carcere.* — Minus hæc intelligit paraphrastes Firmicus, qui publicorum officia vestigalium tractaturos scribit.

v. 31. *ponetque forum.*] *ponitque forum.* Gemblac. Quadruplaturis, cognituris, sectionibus voluptates etiam intericiet: neque semper publicis illis muneribus distringetur. Nam fori appellatione quadruplaturam, sectionem, & cognituram intelligit. Itaque *ponitque forum*, est abiicit curam fori, cognituræ, sectionis, quadruplaturæ, &c. Hinc colligitur recte à nobis correctum, *cognitor est verbi.* Est enim publica persona. ideo in foro venali, & hasta eius cura.

Ibid. *mandetque Lyæo.*] Interpolatum, vt & illud apud Bonincontrium.

Ibid. *mandetque Lyæo.*] Gemblacensis:

— *suadetque Lyæo.* Profecto Manilius scripsit:

— *se datque Lyæo.* Adstipulatur paraphrastes Firmicus: *vinoque & epulis deditus.*

v. 32. *Mobilis in saltu.*] Pantomimus.

v. 33. — *testudinibus enata viduis.*] Testudinem eandem cum Lyra facit. Sed Poetæ Lyram & Citharam non raro confundunt: vt Statius primo Achilleidos. item libro x Thebaidos citharam, lyram, testudinem pro eodem organo vsurpauit. Apollonius libro primo *κίθαρη & λύραν*; & libro secundo *λύραν* Orpheo attribuit. Diuersas tamen esse lyram & citharam argumento fuerit, quod Pausanias, & alij Græci Mercurium lyra, Apollinem citharæ inuentorem faciunt. Vtrunque esse cognatum instrumentum, patet ex illo abusu & confusione. Sunt enim ambo *ἑρμῆος καὶ ἀπολλωνίου*, & *ἐρτάει* *ἄρπυια*.

ἔργα. hoc est, intenduntur nervis, siue fidibus. Sed paucis nota sunt utriusque discrimina: quin ne de lyra quidem hac, qua de agimus nunc, satis constat vulgo. Multum enim differt ab ea, quæ Arioni, & Herculi musæ in marmoribus & gemmis, & numismatis attribuitur. Hæc enim, quæ relata est in asterismos, immane quantum ab illa Arionis discrepat: quæ quum sit Mercurij inuentum, cuiusmodi fuerit, videamus. Vnde autem melius hauriri possit, quam ex ipso hymno in Mercurium?

πῆξεν δ' ἐν μὲντοι ταμὼν δονακὲς κελάμοις

πειρήτας δὴ γὰρ διὰ βίβοιο χόρδης.

ἀμφὶ δ' ἔρμας πάντας βίος περιέδρασε ἵπποις,

καὶ πῆξεν ἑλθὼν δὴ δ' ἑρὼν ἄρσεν ἀρσῶν,

ἐπὶ δ' οὐ μόνον διὸν ἐταύρωσατο χορδῆς.

Hæc ita interpretatur Lucianus: *χελώνων περὶ τὸν ἵππον, ἔργον ἀπ' αὐτῆς συνπίπτει. πῆξεν δ' ἐναρμόσιον καὶ ζυγῶσας, ὅτετα κελάμοις ἐμπέξας, καὶ μαζάδιον ἑλθὼν, καὶ ἐπὶ τῶν χόρδης, μελῶν τε πάντων γλαφυρῶν. omisit τὴν ἐρμῶν ταύτην.* Dicendum enim erat, *ὅτετα κελάμοις ἐμπέξας, καὶ ἐπὶ ἔρμα βίον περιέδρασε καὶ μαζάδιον ἑλθὼν.* Nam testudinis munimentum, quod Græcis *ἔρμα*, & in hymno γάτων dicitur, carne egesta, remansit cauum instar clipei. Mercurius igitur lectos calamos per oras testæ supinæ traiecit, quibus tergine bubulum tanquam operculum adglutinauit, ita ut calami ipsi fulcrorum καὶ ἐρμάων vicem essent corio. Deinde brachiola duo in summo testæ panxit ea parte, ubi erant anteriores pedes bestię: quæ quidem brachia siue manubria transtillo transuerso cacuminibus coniunxit. Manubria πῆξεν vocat Homerus, ut vidimus, Ptolemæus κέστα, quod essent varæ, aut ca-muræ instar cornuum. Transtillum autem transuersum Latine iugum dicitur, Græce ζύγμα, ut Ptolemæo, ζυγὸς Homero, in versibus, quos adduximus. Paulo supra fundum testæ à parte prona, clauum, aut epitonium instar vmbilici panxit, e quo omnes chordæ vinciebantur. quod epitonium χορδῶτον Polluci & Iamblico dicitur; fundus vero, siue ima pars testæ, βατήρ. Igitur chordæ omnes in vno vmbilico reuinctæ per βατήρα in partem supinam traductæ in ipso iugo desinebant, in quo suis summitatibus intensæ erant. Subiectum præterea est illi supra βατήρα in imo partis supinæ lignum, aut calamus, quo Chordæ veherentur. Alioqui Chordæ sonum nullum ederent. μαζάδιον vocat Lucianus, nostri fidicines *Cheualer*, id est equuleum, quod eo chordæ vecerentur. Corneum erat, cum primum fuisset ex arundine, hoc est sensitubulo arundinis. Vnde Aristophanes vocauit δονακὲς ἑλκύνων, ὡς πάλαγγι κέστα, ὡς ὑποτίμμενον δ' ὕλῃσι. Ita legendum, in Polluce, non autem κέστων, ut vulgo excuditur absurdissime: quum κέστα sint αἱ πῆξες, & manubria, siue brachia Lyre. Eustathius etiam id manifesto confirmat. λέλειπεν, inquit, ἀντίστοιχον, ὡς δὲ καὶ καὶ τὸ λύριον, ἀπὸ τῆς τῆς πάλαιον αὐτῆς τῆς κέστων.

ἐστὶν ὡς τὸ πρῶτον λέγει. Idem apud Etymologicum, modo pro *λύρας* legas
λύρας in voce *λύρας*, quæ menda virum probissimum & doctissimum aliud
 agentem in errore perpulit. E calamo igitur primum τὸ μαζάριον siue (vt
 Alius) τὸ *λύριον* fiebat, deinde ex cornu factum. Ligneum asserculum qua-
 dratum vocat Helychius. *μαζας, σάντι τὰ μαζάρια, ἐστὶν ὡς δὲ χορὴν τὴν κούρας*
τῆς λύρας. Absque illo magadio manifesto muta erat Lyra. Vnde Sophocles
 in illum, qui statim obmutuerat: ὡς ἐπὶ *λύρας*, inquit, οὐδ' *λύρας*, ὡς ἐπὶ *λύρας*.
 Apparet enim, non, vt nunc, parti supinæ agglutinatum fuisse, sed ipsi fidi-
 bus pro tempore & vsu subiici, & propterea non raro excidere solitum; ideo
 quod, non glutine, sed in tensione ipsa fidium retineretur. Hæc est forma
 veteris Lyre, quam poetæ à Mercurio inuentam produnt: quæ plane illud
 scarabæorum genus referebat, quos Galli Ceruos volantes dicunt. Nigidius
 Lucanos vocabat, si quidem cornuum cacumina fingamus iugo coniuncta
 esse. Nam corpus ipsius insecti referet ὄστρον, vel testudinem, cornua ipsos
 πῆγες, quæ & κέστια quoque Ptolemæo dicuntur. Eodem modo refere-
 caput bubulum, si frontem pro supina parte testudinis imaginæ, nares pro
 fundo. Sed audiamus Hyginum: *Habet autem (Lyra) in ipsis testudinis late-
 ribus singulas stellas: in summis cacuminibus eorum, quæ in testudine vt brachia sunt
 collocata, singulas: in mediis iisdem, quos humeros Eratosthenes fingit, singulas: in
 scapulis ipsius testudinis vnâ: in ima lyra, quæ vt basis totius videtur, vnâ.*
 Non obscure brachia vocat, quos Homerus πῆγες. Humeros autem inepte
 vertit ex Eratosthene. Nam omnes Græci vocant ἀγκῶνας, non ὄμους. Sunt
 enim flexuræ ipsorum κέστια, aut πῆγες. Polluci inter μέν τε ὄστρον πο-
 nuntur, πῆγες, ἀγκῶνες, κέστια. Sed πῆγες, & κέστια sunt idem. ἀγκῶνες pars
 Scapulas vocat Hyginus, vbi impacta sunt brachia, siue πῆγες. Ptolemæo
 ἑκαστος κέστια. Nam viuente bestia quasi ὄμους ipsius erant, nimirum in an-
 terioribus bestię pedibus, quos ea de re agens Nicander in Alexipharmacis
 πῆγες vocat, id est pedes.

ἄλλοτε δ' ἑρῆος κυνιστόμος, ἥτι' ἀγκῶνας

ἀνδράσιν ὀφθαλμοῖς, ἀνὰ δ' ἰπποῖν ἐφ'

ἑρμῆος. σαρκὸς δ' ἰπποῦντο ποτὶ χέλιον

ἔχον. ἀγκῶνας δ' ἴδια παρέπειτο πῆγας.

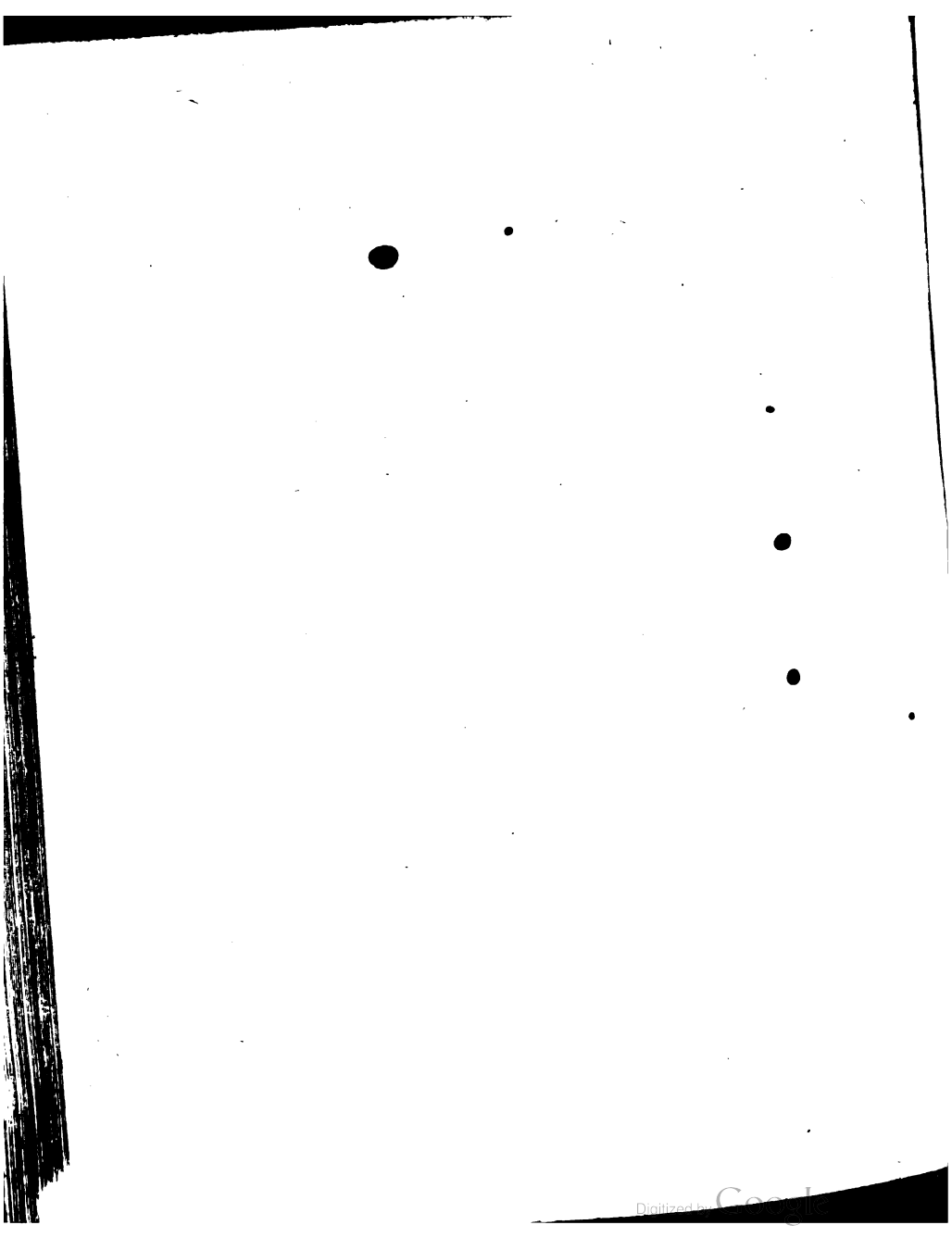
Scholion: πῆγας τοῖς ὄμοις, φησὶ τὸ ὄστρον αὐτῆς δύο παρέβηκε πῆγματα ἃ φησὶ
 ἀγκῶνας. Sane πῆγας sunt pedes anteriores. Ideoque in omnibus quadrupedi-
 bus ὄμοι. Imam lyram recte basim interpretatur. Nam τὰ βασίδια intel-
 ligit. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellas in veriusque pectinibus sin-
 gulas: in cacumine chordarum singulas: in veriusque humeris singulas: in fundo
 vnâ: in modulo (modiolo) vnâ: in tympano clarâ, atque candidâ, vnâ.*
Sunt omnes nouem. Quamuis per omnia non illi conuenit cum asterismis, ta-
 men proprius abest à vero. Pectines vocat, quæ Hyginus brachia, Homerus

μήχης, Ptolemæus *κίεστα*: quanquam alioquin Pecten est Plectrum. Cacumen chordarum intelligit *πύργωμα*, unde scilicet chordæ suis cacuminibus tenduntur. Humeri sunt, quæ scapula Hygino, *πίτσι* Nicandro, *ὑμῖοι* Scholiastæ ipsius. Fundus *βατήρ*, vel, ut Hyginus, *βάσις*. Modiolum pro modulo legimus. est *χρηστόρον* in parte prona instar umbilici, aut clauī capitati. Hoc enim Græcis est *χεινίς*, id est modiolus. Tympanum est plane *ὑτρακον* ipsum, siue testudo. Nam omne cauum ab vna parte, ab altera rotundum, tympanum dicitur. Itaque margarita ad illud instar vocantur tympana, teste Plinio, & post illum, Isidoro. Sed Hyginus plane ipsam bestiam cum rostro & pedibus describere videtur, non autem exenteratam, qualem canit Homerus. Est sane è veteribus etiam Græcis bestiam integram in globis pingi solitam testis appellatio Arabica Vultur cadens. Testudo enim marina, quæ Aristoteli *ἰμὸς* dicitur, adeo capite vulturis rostrum, pedibus autem alas pansas refert, ut eo nomine ab Hollandis *Zeearent* vocetur, id est Aquila marina. Quisquis eam vidit, ignoscet Arabibus ita vocitantibus. Quin etiam Nicander marinam testudinem alis non pedibus mare percurrere ait in Alexipharmacis.

*ἀμμήδω ἀλοῖο καὶ ἰνδέντα χελώνη
χίον, ἢ ταχινόισι διαπλάττεται.*

Sed nostri Mechanici sphaerarum solidarum artifices adeo inscitia vetustatis labuntur, ut pro vulture cadente non testudinem, sed portentum ex capite vulturino & alio compositum, quod ne ipsi quidem quid sit dixerint, proscribant. At quanti refert veterem figuram lyrae apponere? Quomodo enim *κίεστα*, *ὑτρακον*, *ἔκφυσι κίεστων*, ex Ptolemæo expriment? Dicant mihi, ubi in Almagesto Latino inuenient alas vulturis, aut rostrum, aut id genus deliramenta? Ibi tantum legent pro ostraco pupillam. Nimirum *ὑτρακον* Arabice est *مدف* sed, nisi fallor, interpretes legit pupillam. quod in caractere Africano ob *مدف* scura sit distinctio illarum duarum literarū.

Præterea inueniet lancem libræ, quod Græce *ζύγμα*, quū *ζύγμα* non sit lanx libræ, sed librile, ut apud Festum. Apage igitur vultures cadentes, & ad verā lyram Mercurij asterilimus recudatur: cuius duorū extremorum in longum alterum est *πύργωμα*, ubi fuit caput bestiae, alterum *ο βατήρ*, ubi antea cauda. & quidem *πύργωμα* debet spectare eclipticam, *βατήρ* autem polum, ut sit instar cadentis: & propterea rectissime vocarint Arabes vulturem cadentem. *πύργωμα* enim minorem habet latitudinem, quam reliquum testudinis. Est igitur propius Eclipticam. Omnia hæc tam veterem figuram restituant, quam recentiorum commentum de figura semiuulturis confutant. Sed nescio an cacoethes à mechanicis extorsero: quum illi vfu potius, quam ratione agi soleant. Nostrum sane erat tam ineptam consuetudinem castigare.

castigare. Porro ~~οὐρανὸς~~ siue prouum uocamus eam partem, quæ tergum est, vt contra τὸ ὑπὸν, supinam partem, quæ pectus, vt Aristoteles in libris de historia animalium. Lyra igitur pingenda in sphæra solida prona parte in nos conuersa, quemadmodum reliquas omnes ~~μυρῶνες~~ tergis in nos conuersis pingi debere Theo docuit: quanquam Hipparchus negat, nisi, inquit, si quid fuerit ~~κατάγραφον~~. hoc est, si quid in prona parte pingendum sit: quemadmodum omnes stellæ in Lyra sunt in prona parte. Hæc Lyra asterismorum longe diuersa est ab ea, quæ in veteribus monumentis sculpta uisitur, quam uocabimus Lyram posteriorem. Lyram uero asterismorum siue celestem uocemus Lyram Mercurij. A Lyra igitur Mercurij profecta est chelys, siue cithara, quam etiam ~~ὀρμυρα~~ uocant: quæ nihil aliud est, quam Lyra Mercurij reformata. Nam testudinem quidem habet, vt illa Mercurij, sed pro cornibus singulare manubrium erectum: in cuius cacumine paxilli traieci sunt, ad fides tendendas, vel remittendas. Aristophanes ~~Σφιδὴ καλλοπας~~ uocat, item Homerus ~~ἰδναρ. φ.~~ Doctiores Critici ~~παραλίου~~ interpretantur, imperitiores ~~δύραλα~~. Sed uiderint quomodo coris neruæ intendi possint. Hispani à Mauris hoc instrumentum uocant *Laut*. Hoc enim est cum puncto Wazli, quo Eliph. in articulo non pronūtiatur. Itali *Licuto*. Vnde Alciatus putauit quasi ~~ἀλιδόν~~ discapham piscatoriam ipsi referre uisum sit. Multis modis doctissimi uiri sententia non confutari tantum, sed explodi posset, si tanti esset nugari. Chelyn igitur, siue citharam habes in Xenodochio Lateranensi Romæ, ubi lectus discubitorius uisitur, mensa apposita cum ministerio, & mulier sinistra manubrium citharæ tenens, dextra fila temperans: quod est plane *Laut* uel cithara nostra, adeo res uetusta, vt Homerus eius meminerit. Quemadmodum uero ex integra Mercurij Lyra nata est chelys, ita ex parte eius prodiit Lyra posterior, cum quali Arion, Apollo, & Hercules uisuntur hodie in veteribus monumentis. Ea enim Lyra nihil aliud est, quam Lyra Mercurij dempta testudine: & præterea pro modio, in quo omnes erant reuinctæ chordæ, in lyra posteriori ex singulæ suis cacuminibus seorsum hærent in fundo. Eanon ~~πύχης~~ proprie, sed ~~κίρατα~~ & ~~ἀγκυλίου~~ uicem manubriorum habent. ~~ἀγκυλίου~~ sunt formaliteræ, S; ut habes apud Vitruuium lib. i v, cap. vi: ne forte pro normali angulo accipias, vt alibi non semel apud eundem. Constat enim Lyra posterior ex duobus anconibus uelut duabus S obuersis: vt possis uere dicere tres literas Lyram posteriorem constituisse, duplicem nempe S opposito situ, & unam I præterea transuersam, quæ iugum facit. Porro Lyram aliquando plectro pulsabant, aliquando digitis tantum fila temperabant. Vtrunque habes in vno uersiculo apud Lucanum in Panegyrico ad Pisonem:

Sine

Sive chelin digitis, & eburno pectine pulsas.

Nam & Romæ Hercules marmoreus est dextra plectrum, sinistra Lyram ænens. Arionem etiam vidimus in quibusdam gemmis incisum plectro Lyram pulsantem, in aliis utraque manu chordas percurrentem, quod in Harpa nostra fieri solet. Lyram tamen ab Harpa distinguit Venantius Fortunatus. *Romanaque Lyra plaudat tibi, Barbarus harpa.* Primus omnium Epigonus posito plectro digitis modulatus est, quod vocatur *ἑπιγονικός*, lux *ἑπιγονικός* dixit. *Ἐπιγονικός*, inquit, ἵππος ἢ Ἀλβανός, τιμὴ δὲ Σιμωνί, *ἑπιγονικός* *ἀδὸν ἑλάνδου*. *ἑπιγονικός* igitur Statius libro vi: *ἑπιγονικός ἀδὸν ἑλάνδου*. nempe inferit summities

digitorum fidibus, sine vsu plectri. In x:

— & digitis inter sua fila trementes. primo Achilleidos:

— ducitque manum, digitosque sonantis. Infringit cithara.

In his omnibus est sola *ἑπιγονικός* sine plectro. Nostri fidicines sinistra manu phthongos in manubrio distinguunt, dextra chordas carpentis. Sed & quidam sola sinistra in manubrio modulantur. Id veteres dicebant intus canere: quod faciebat Aspendius ille tibicen notus prouerbio. Alconius in Verrina Ciceronis non videtur assecutus quid esset intus canere. Quantum autem Lyram ab Harpa distinguimus, Harpam tamen ab illa natam scimus. Idem enim vsus, forma aliquantum immutata. Nam de numero chordarum res vetustissima est. Sane ab initio fuisse *ἑπτάχορδον* & mediocriter periti sciunt. Tandem eo progressa licentia, ut *ἑπτάχορδον* fieret. Eius nationis poenas dedit Lacedæmone Timotheus fidicen domo Milesius, quod quatuor ad septem illas prisca adieciisset, vel, ut alij volunt, ab aliis adiectas Spartam intulisset, & hoc nouo commento iuuenum animos effeminare videretur. Ob eam rem placuisse, ut productus in Comitium, qui locus *ἑπτάχορδον* vocabatur, manibus propriis quatuor superfluas chordas amputaret, & cum flagitio ex urbe pelleretur. Extat *ἑπτάχορδον* Ephorum de ea re apud Boetium primo de Musica; sed eiusmodi, ut quidvis potius quam Græca oratio videatur. neque in manuscriptis clementius tractatum est à librariis. Ex illis tamen obsoletis vestigiis priscam illi formam restitumus. Non pigebit subiicere in gratiam studiosorum adolescentum.

Επειδὴ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος παρεκινώμενος εἰς τὴν πόλιν ἀμετέραν, τὰν παλαιὰν μῶαν ἀτιμάσας καὶ τὴν διὰ τὴν ἑπταχορδὴν κιθάρισιν ὀργανοφόρον, πολυφωνίαν ἐσάγων λυμαίνεσθαι τὰς ἀκοὰς τῶν νέων, διὰ τε τὰς πολυχорδίας καὶ τὰς καινότερον τῷ μέλει, ἀγενῆ καὶ ποιητὰν ἀντὶ καθαῶς καὶ τεταγμένως ἀμφιέννται τὴν μῶαν, ὅτῃ χρώματος συντάξιμος τὴν τῷ μέλει δυσκλεῖαν, ἀντὶ τῆς ἑναρμονίῃ ποιεῖν ἀντίτροπον ἀμοιβαίαν, παρεκκληθεὶς δὲ καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τὰς Ελευσινίας δάματρος ἀπρεπείαις κεδάσασθαι τὴν τῷ μύθῳ δυσκλεῖαν τὴν τῆς Σοφίας οὐδὲν, ἀντίκα τῶν νέων διδάσκει.

Δεδόχθαι, πᾶν περὶ τῶν τῶν βασιλέων, καὶ τῶν ῥητόρων μίμνησθαι Τιμόθεον. ἔτι δὲ ἀναγκάσαι αὐτὸν καὶ τὴν ἐνδεκάχορδον ἐκταμῆν τὰς πεντήκοντα ὀκταπόρον τῶν ἑπτατόνων. ἑκάστῳ τε αὖτε πόλιος βαρὺ, ὅπως ὑλασθῆται ἐν τῷ Σπάρταν ὅτῃ φέρειν τι τῶν μὴ καλῶν ἰθὺν, μή ποτε ταράτθῃται κλέος ἀγῶνων.

Нославице Senatufconsultum, quod multa cognitu digna contineat, multifariam discutiendum erat, si tempus & locus paterentur. nam aliena sunt à præfenti instituto hoc est à Lyra vetustæ doctrina. Itaque ea prudentes omittimus. Obiter tantum in eo notent candidi adolescentes, Lacedæmone in omnibus Patres auctores fieri, Reges ad populum referre, populum sciscere: ut Romæ quoque fiebat. τὸ δὲ πλεῖστον ἀφροδιστῶν ἐπὶ τῇ ἐννιήνῳ καὶ ἑξήκοντῳ ἄλλων οὐδέποτε, πῶς δὲ καὶ τῇ ῥητορικῇ καὶ τῇ βασιλείᾳ περὶ τῶν ἐκτετακμένων κύριον ἢ οὐκ αἰσθῆται, ait Plutarchus. Notent præterea, quum satis firma causa non videretur Timothei eiiciendi, si tantum illi obiceretur quod quatuor chordas Lyra adiecisset, & veterem harmoniam innouasset, invidia in super Eleusini sacri divulgati eum onerarunt. denique ut maiore cum infamia vim iudicii experiretur, suis sibi manibus superfluas chordas palam in Comitio, relictis septem pristis, amputare coactus est. Lyra autem eius è loco Comitii, siue συναγωγῆς, suspensa est, unde procul conspici posset, cum elogio, ἔτι κατὰ τὰ πολυφωνία ἐσάγου. Quod autem ὄργανον finale in αὐτῇ mutarent Lacedæmonii, monuit & Boetius, quum hoc Decretum produceret, & constat ex quibusdam vocibus illius idionatis, ut ἀκίον, id est ἀσύν, in qua voce duplex Laconismus, nempe τὸ ὄργανον ante κατὰ mutatio in κατὰ, ut est διδασκαλία in ipso Decreto: & præterea τὸ finale pro ὄργανον. Sic οὐκ ἀνὸρ pro οὐκ ἀνδρῶν dicebant, auctore Hesychio. Sic παρὰ πρὸς apud eundem, & alia innumera. Sed non possumus non mirari quemodo vetustissimi duo scriptores, Thucydides, & Aristophanes, quum Lacedæmonum verba & longas orationes addu-

cant, nihil tale protulerunt. Nam in Thucydidis quinto neque Συβατήριος ὅς τ' Ἀλαδαιμίων πρὸς Ἀργεῖς, neque eorundem Συμμαχία cum iisdem vltum eiusmodi verbum in p̄a terminat: neque Aristophanes, qui totus est in exprimendo idiotismo Laconum in Comœdia Lysistrata, vel minimam quidem eius rei suspicionem nobis reliquit, cuius tamen intererat ea non omisisse.

Pag. 119. v. 1. *Forma per heredem.*] Post hunc versum interlice:

Cbelurum surget quum pars vicesima sexta.

Nam deest locus siue pars signi, in qua oritur Lyra. At iste versus eo loco, vbi vulgo legitur, inepte politus est. quia si eum ibi esse sinamus, maxima absurditas consequetur, vt Ara sit in vicesima sexta parte Libræ simul & octaua Scorpii. Quid potuit absurdius excogitari? In vulgaris exemplaribus Firmici omisus est hic locus totus de Lyræ tam ortu quam occasu. At Bonincontrius videtur vsus codice Firmici, in quo Lyra dicitur oriri x parte Libræ. Sed neutrum verum est. Nam hodie tota Lyra extat supra finitorem barbaricum in octaua Sagittarii, non in quinta parte Capricorni, vt nugatur Bonincontrius. Tempore vero Manilii Lyra oriebatur ÷ iv Scorpii, ad xv. eiusdem, hor. o. 45, in finitore barbarico. Igitur Lyra oriente, fidicines, flatores tibiarum, hydraulæ, organarii, cantores nascuntur.

Ibid. *per heredem tantum prolata Tonantis.*] Quis est iste heres Tonantis, qui Lyræ protulit? Dicunt à Mercurio prolatain. Sed vbi sunt tabulæ testamenti, quibus Iupiter instituit heredem suum Mercurium, quum morietur ipse? Commentitia est lectio. Gemblacensis:

— *per heredem sanctum prefata sonantis.*

Optime. Heres Lyræ est Orpheus: nam à Mercurio facta Orpheo tradita est, auctore Hygino & Nicomacho Geraseno lib. 11. Musices. Ea igitur Lyræ per solum Orpheum duntaxat sonabat prefata, id est τὰ ἀργαῖα, ἀκροατοῦματα, ὑποφωνα. alio enim tangente non sonabat. quasi nulli citharædo pareret præterquam Orpheo heredi ipsius Lyræ.

v. 3. *Quæ quondam sonitumque ferens.*] Mallem ferens.

v. 6. *Hinc venient voces doctæ belleque sonantes.*] Plane idem quod redolent. Gemblacensis longissime ab hac vulgata lectione discedit.

Hinc venient vocis doctæ, Boreæque sonantis. Vocis doctæ, acroamata, & cantores. Boreæque sonantis: ἡ ἀκροατοῦμα ὅργανα. Athenæo, aliis ὑποφωνα, quæ vento animantur, siue tibiz sint, siue hydraulica. Artificiose enim expressit triplicem soni naturam, ἀκροατοῦμα, ὅργανα, ὑποφωνα. vocis doctæ ἀκροατοῦμα. Garrula, quæ modulū. ὅργανα: ex flatu enim consistit. Et quodcumque manu loquitur. ὑποφωνα. quæ impulsu digitorum numeros recipit.

Ibid. *Boreæque sonantis.*] Sic Nonnus Dionysiacon primo loquens de eadem

eadem re, boream agitari ait à fistulatoris flatu. verba apponam emendatissimam, quæ portentoſe vitioſa edita ſunt.

ἰγὰρ βορρᾶν ἀεὶ σπῆ
πνεύμα. σὺ μὲν σφειρόμεν ἔχον περιβλήτα παρὲν
φυτῶς τοῖς συμμάχοισι, κυδασομένου βορρῆ
ἄδματι φυσιντῆρ. ἡμεῖς βορρᾶν κεραυνῶ.

Nam κυδασομένου βορρῆς, agitante se borea, eodem modo de eadem re, vt hic
borea que sonantis

v. 7. Garrula quæ modulo diuersa tibia forma.] Manifesto legendum.

Garrula quæ moduli diuerſe tibia format.

v. 8. Et quodcunque manu loquitur, flatuque mouetur.] ὕδραυλικὴ καὶ πνευματικὴ
ἡτοι πνευματικῆς. Nam & flatu, & manu mouentur. Iulianus ὁ ῥηδωβάτης.
καὶ τις αὐτῆς ἀγέρωνος ἔχον δοὰ δάκτυλα χερὶς
ἱσά) ἀμφωφῶν κατόνας (συμφωδόμενος αὐλῶν.

Vide quæ studioſe olim in hanc rem collegimus Commentariolo in Ætnam.

Ibid. flatuque mouetur.] Tibicines & fistulatores quoque cum his comprehenduntur & ſymphoniaci. De Tibiis vide Solinum, qui in illis miluinas numerat: quod miluorum clangorem imitentur. clangor autem miluorum dicitur *ingirus*: & verbum iplum *ingere*. Vide quæ nos in Feſtum, & Varronem, qui primi locum Varronis apud Nonium correximus, vbi *rigere* pro *iugere* legebatur voce T E G I L V M. Apuleius Miſeſia quinta: *iubet citharam loqui: pſallitur. tibiaſ agere: ſonatur. chorus canere: cantatur.* Noli dubitare, quin legendum ſit, *tibia� ingere.* quod Græcis proprie eſt γιγνῶσθαι, καὶ γιγνέſθαι.

v. 10. Mulcebitque ſono Bacchum nocteſque tenebit.] τὸ nocteſque tenebit non eſt nauci. In Gemblacenſi & in textu Bonincontrii ſequitur verſus mala fide ab aliis editionibus omiſſus,

Quin etiam curas inter ſecreſa mouebit.

Dabimus integrum locum; & præſtabimus:

Mulcebitque ſono Bacchum; noctiſque tenebris.

Quin etiam curas inter ſecreſa mouebit.

Carmina ſurtiuo modulatus murmure vocem.

Maniſeſta ſententia neque indigens interpretis. figura Manliana τὸ διαδούρ. ſono noctiſque tenebris: ſono nocturno. Vera eſt lectio.

v. 14. Hinc diſtante Lyra.] Quis hæc intelligit? Hinc diſtante Lyra in xxvi parte Libræ, Sed è regione Scorpij *Ara ſurgit*. Sunt oracula ægrotantium. Araigitur ſurgit eodem tempore in xxvi Libræ cum Lyra, & è regione eius in octaua parte Scorpij? Sane digna quæ aſini interpretentur,

nos homines. Acrostichides & acroteleutia huius distichi inter se commutarunt. quæ ita restituantur:

Chelarum surget quum pars viceſima ſexta:

Hinc diſtante Lyræ, quæ cornua ducit in aſtra.

Sed prior verſus ſuo ordini redditus ſupra. Deinde quam inepta erat traiectio, *Chelarum ſurget, quæ cornua ducit in aſtra*: Ita reſtitutio primum verſuum inter ſe implicatorum, deinde loco ſuo luxatorum, poſtremo mendi, quod eſt in ſequenti verſu, eſt omnium emendationum maxime notanda, quæ in hoc poeta præſtitæ ſunt.

Ibid. quæ cornua ducit in aſtra.] Vt in Sphæra:

Eſt Lyræ diductus in calum cornibus.

v. 15. *Sed regione pari vix partes octo trahentes.*] Si vltimam ſyllabam in voce regione repetiueris, veram lectionem pene adeptus fueris. Adiuvatur, & lege:

Sed regione Nepæ vix partes octo trahentis.

Veriſſima emendatio. Scriptum fuerat *nepai*, vt infra *carai* pro *cara*. Sic Aimilius, Æmilius. Igitur in octaua parte Scorpii Ara oritur, vel, vt Manilius loquitur, Ara oritur è regione nepæ vix dum trahentis octo partes. Sculculo Manilij Ara oriebatur ſupra finitorem barbaricum à xv Capricorni hor. i. 15'. Longe igitur abeſt à vero hic noſter, quæcunque fuerint illa Parapegmata barbarica aut vera, quæ non intellexit, aut falſa, quæ illi impoſuerunt. Firmicus oſcitanter legit auctorem ſuum, qui dicat Aram oriri cum prima Scorpij: qui tamen recte confirmat emendationem hanc illuſtrum E regione nepai. Bonincontrium autem decepit ridicula traiectio verſuum de xxvi parte Chelarum. neque contentus eo, non xxvi legit, ſed xxviii, quia nimirum octo partium mentionem fieri in ſequenti verſu viderat. Itaque non viceſima ex vno verſu, non octo ex altero mutuatus monſtrum bicorpor conformauit *viceſima octo*, digna tali interprete ſententia. Ara igitur oriente nati erunt neocori, ſacerdotes, prophetæ, ſanctiſſimique antiſtites, *πολιſταί, ἀρχιερείαι, μυσταί, ἱερωὶ καὶ προφῆται, ἱεροφάνται* ἐνδοκταί, ἱεροφάνται. Ptolem.

Ibid. vix partes octo trahentis.] In Firmico: In prima Scorpii parte oritur Ara. Mendose.

v. 16. *Ara ferens ignem.*] Ignem thuris vocat non *ἱερὸν* cum quo pingitur *ἡ ἱερὸν* *ἱερὸν*. *ἱερὸν* eſt absolute dictum ἀναφύουσα, vt infra: In calumque ferens — Sic Egnatius de rerum natura libro primo:

Denique Mulciber ipſe ferens altiſſima cali

Contingit —

Significat ignis regionem in ſupremo loco eſſe. Aram Græci alteriſimi vocant

cant *ὑψήλιον*, Latini Turibulum, Arabes *محار* siue *محارة*
 Iudæi astrologi *מחור* Mythologici Pha
 Etiam Phari sunt lucernæ magnæ Dama
 de donariis Constantini & Bedæ, qui scribit pharos altissimarum lucerna-
 rum accendi solitas in Martyriis & Basilicis. Ara constituta est in interfe-
 ctione australi Meridiani & Orizontis, quum medium cursum tenet, quod
μεταχρησικῶς dicitur. vix enim gradibus decem attollitur supra finitorem
 barbaricum. Sed Cicero medium cælum etiam tenere posse putauit in illis
 Arateis iuuenilibus:

*Nam quum fulgentem cernes sine nubibus astris
 Aram sub media calis regione locatam.*

Certe ne minimum quidem mentem Græci poetæ odoratus est.

*τῷ μὲν μοι πάλαι τοῖαν ἀλυσμένην ἄλλως
 ἔσχετο μεσότην κείνη φαίμενας ὑρανὶ ἀστρον.
 αὐτὸν δὲ ἀνίσχοντε καὶ ἀγλαάν.* —

Nam τὸ μεσότην non est ἐν τῷ μεσσηνισμῷ. Quis enim Hellenismus iste esset?
 sed ἀλυσμένης μεσότης τοῖαν. Tu obsessus alioquin à nubibus noli optare tibi
 Aram oriri puram à nebulis ab aduersa parte. Interpres alioqui optimus
 Arati hic cæcutit ἀλυσμένην ἄλλως, non ἀλυσμένην ἄλλως legens. Dicit enim
 poeta: ne cælo in partibus borealibus nebuloso opta surgere sudam Aram
 in orizonte austrino. Itaque quantum à mente Arati Cicero abest, hinc
 colligere licet.

v. 20. *Quod potius fingent ortus.*] Scribe *finger*. Refertur enim ad Aram,
 & est Hyperbaton.

Ibid. *quam templa colentes.*] *ἱεροδοκῶντες* proprie vocat Ptolemæus.

v. 21. *Atque auctoratos in tertia turæ ministros.*] *τρεῖς μακρότεροι*, qui sunt tertii
 in ordine *ἱερατικῶν*. Sunt enim *ἱεροφάνται*, *ἱερεῖς*, *τελεφῶνται*.

v. 22. *Diuorumque sacræ.*] *sacra* Gembl. & nos olim. Intelligit *ὑμνολό-
 γους*: quorum etiam mentio in veteribus inscriptionibus Romæ.

v. 23. *Pene Deos.*] Græciffat *ἀνθρώπους*. *ὡς* Pene-deos. item *voce*, non *vores*,
ὑμνολογῶντες, *ὑμνολόγοι*.

v. 24. *Quatuor appositis.*] x i i parte Scorpij, inquit, oritur Centaurus.
 Sæculo Manilii oriebatu à x x i x Libræ ad x x v i i Sagittarij, horas vi fere,
 in finitorem barbarico.

Ibid. *partibus offert sidera.*] *effert* Gemblacensis & nos olim. Ex ipso.
 id est ex seipso. Manilianum.

v. 26. *Aut stimulos aget aut omnes.*] Lege bona fide:

Aut mulos aget, aut mannos, mixtosque iugabit

Sanguine quadrupedes. —

Id est erit mulio. Nam qui mannos ducit, etiam dicitur mulio. Martialis:

Ccc 3

Nusquam

Nusquam est mulio? mannuli tacebunt.

Mannos enim maior pars scriptorum minulos mulos, & barricos interpretatur. Glossarium: *Mannus*, *βουπύγας*. Interpretatur locum Horatii: *Aut Appiam mannus terit*. Nam burrichos Acro exponit eodem loco: quos Martialis paullos mulos vocat in lemmate distichi illius:

Hic tibi de mulis non est metuenda ruina.

Alitum in terris pene sedere soles.

Quippe in veteribus codicibus lemma conceptum extat: *paula mulle*, aut *paulli muli*. Sequor tamen eos, qui pumilos equos exponunt, quos etiam Hinnos vocabant, Græci *γίννος*. Aristoteles v. 1. *ισοπ. ζωρ. de Mulis*. *γίννος* γένος. Strabo de Genua, & partibus Liguriæ: *ἐν τῷ γένει τῶν γίννων*. *λεζομάνοι ἰπποῖτες ἔχ' ἡπάλους*. Lege *οἱ γίννοι*.

v. 27. *Aut mulosaget.* Glossæ *ἡμιονόμους*, *Mulicurini*. Hæc nostra emendatio non potest displicere nisi mulionibus, aut mulis ipsis.

Ibid. *mixtosque ingabit sanguine quadrupedes.* Mulocisarius, seu carucarius erit. Quadrupedes mixti semine sunt muli, aut mulimones. Hic quoque insigniter erravit vetus paraphrastes, qui equitarios interpretatur. Equitarios vero intelligit (quod verum est) prurigas, qui equabus mares admittunt. Vnde liquido apparet, non iugare quadrupedes ipsum accepisse pro eo, quod est admissuras facere. Frustra.

v. 28. *Aut operabis equos armis.* Equistrator erit, aut *ἀναβολέας*, qui herum armatum in equum imponit. Neque hæc intellexit Firmicus paraphrastes, qui inter equites militantem exponit. Et quum in omnibus hisce Sphæz barbaricæ apotelesmatis Manilium *ἔχ' ὁπλῶς* sequatur, raro tamē cum assequitur. Ibid. *aut ducet in arma.* Stratoris est & herum in equum imponere, & ad bellum proficiscentem comitari. Eius munus est Stratura. Glossarium: *Ab, A Stratura*, *ἀπὸ τῆς ἀναβολικῆς*.

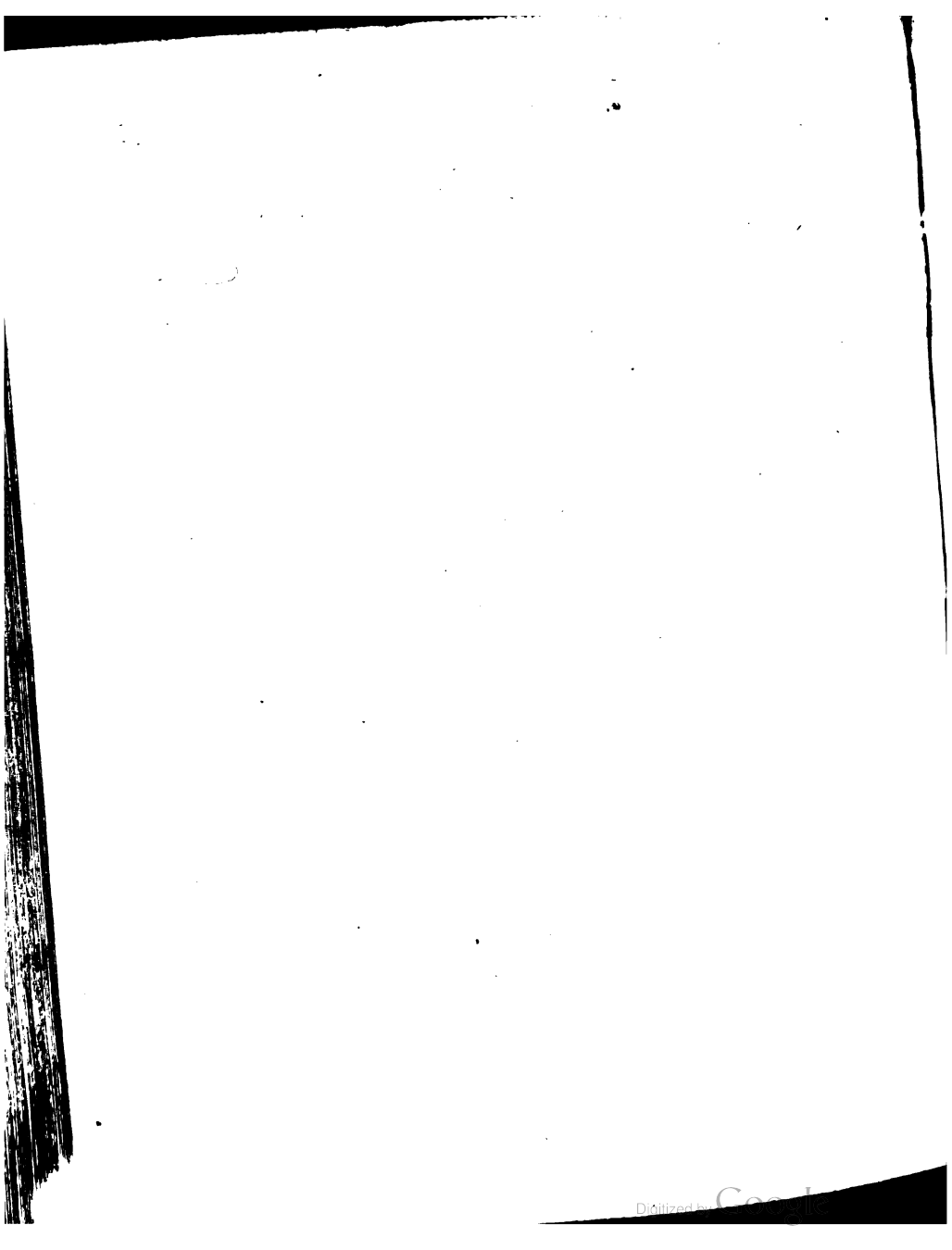
v. 29. *Ille tenet medicas artes.* *ἰππιατρῆς* erit. *ἰππιατρῆας* mulomedicinarum, & veterinariam vertunt veteres.

v. 30. *Et non auditos mutarunt tollere motus.* Gemblacensis: *tollere morbos*. quod rectum est. Sed legendum *mutarum*.

v. 31. *non expectare gementes.* Hoc est, morbum præuertere. Tangit partem medicinæ *τὴν προσυλακτικὴν*. Ausonius:

Et medicina triplex, seruare, cauere, mederi.

v. 32. *Et sibi non agrum.* Et sibi ipsi credere agrum corpus. Gemblacensis non deterius: *Et sibi non agros*. Hoc, inquit, est opus ut ipse præueniat morbos, ut & nondum ægroti credant illi corpus suum. non sibi refertur ad ipsum veterinarium, siue mulomedicum, non ad agros. *προσφυλακτικὴν* autem ait equos ipsi tradere corpus suum, quum vult intelligi equorum nondum affectorum morbo illis curam tradi, ut ipsis in posterum caueatur

neatur de salute, & sanitate. Denique inulomedicina promittit sanitatem omnium quadrupedum, quæ veterinorum nomine veniunt. Nam & boum & camelorum, & cæterorum. Mutas vero minus proprie dixit, quum vocentur semiuocales, vt Columellæ. sed idiotisimum sequitur. Nam & canis eodem modo dicebatur mutus custos, quum sit animal vocale. Huic opponitur Poetarum ἀνδρῶν θῦα ἀνδρῶνα.

v. 33. *Nunc subit Arcitenens.*] In quinta parte Sagittarij ait oriri Arcturum, mendosissime. Temporibus Manilij in xxv Virginis extabat supra finitorem barbaricum. Magnæ sunt hæ hallucinationes vel Manilij, vel à quo Manilius hæc accepit. Sane Hipparchus ait in Græcia suis temporibus ἡ ἀρκτῦρος τῇ παρδύνη. Συναπτόμενη, (συγκатаδύεται, quo tempore noctes dicuntur αἱ νύκτες ἐπ' ἀρκτῦρος, teste eodem Hipparcho, & Arato :

κῆναι τοῖς νύκτες ἐπ' ἡδὲ δύοντι λίαν).

Nam Arcturus dicitur ἡδὲ δύον etiam Homero. Hunc versum Arati neque Ciceronem, neque Auienum, neque Germanicum intellexisse fidem fecerit eorum silentium. nullus enim eorum eum attigit, perinde ac si supposititius esset, aut omnino abesset. νύκτες igitur ἐπ' ἀρκτῦρος dicuntur, quod post arcturum, id est post eius occasum sequuntur, quando Arcturus totum diem supra Horizontem existit vna cum Virgine, & vna cum ea occidit. In horizonte Græcico in paraegmate Calippi ad Eid. Septembris, Παρδύνη⊙, ἡ notatum : ἀρκτῦρος ἐπὶ τῶν παρδύνης. Idem intelligit Plinius lib. ii cap. xlvii, quum ait Arcturum exoriri inane vndecim diebus ante æquinoctium autumnii. Sane si xi dies ad xiiii Septembris addideris, nimirum æquinoctium Sosigenis, quod habebat in animo Plinius. Aliter. Sosigenes putauit initium Libræ conuenire vigesimæ quartæ Septembris. Ergo initium Virginis in xxv Augusti. Et proinde xiiii Septembris erit xxi gradus mp. Porro si etymon ἰσπεῖτες, ἀρκτῦρος idem fuerit quod ἀρκτοφύλαξ, siquidem ἦρ⊙ & φύλαξ idem. Quare hoc, puto, sequutus Auienus Arcturum pro Arctophylace posuit :

Labitur Arcturus. manus illi quippe sinistra

Iuge manes. —

Totum enim Bootem intelligit, non illam lucidam, quæ intra genua Bootæ. Dixit enim Aratus : δύω) ἀρκτοφύλαξ. — Suidas. Ἀρκτῦρος ἡ λίγα) ἡ αὐτὸς ἑλ. ὁ Βοώτης ἰδιὸς ἡ ἡ. αὐτὸ ἡ (σπλιαινὴ ἀστὴρ λίγα) ἡ ἀρκτοφύλαξ ἡ Ἀρκτῦρος. Hesychius. οἱ ἐπὶ αὐτῆς ἀστὴρες οἰκὸν χελοῖ) Ἀρκτῦρος. Igitur oriente Arcturo qui nascuntur, erunt fisci & ætarij præfecti. Palatio etiam præficientur : syndici, ecclidici urbium erunt, æconomi que priuatarum domorum.

Pag. 120. 2. l. *Fortuna ipsa suos.*] Firmicus ineptissime ἡγεομένη) : Hoc oriente signo qui natus fuerit, erit talis, qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat. Extra controuerſiam est ipsum legisse sensus, non census.

v.3. & *sacra araria.*] Gemblacensis sancta.

v.4. *Regnantes sub rege manent.*] Gemblacensis concinnius:
Regnantes sub rege suo. — Continuat enim superiorem versum cum hoc,
 post quem duo, qui infra duodecimo loco positi sunt, huc interiendi. Er-
 go ita totum locum lege:

Regales vt opes & sacra araria seruent

Regnantes sub rege suo, verumque ministri.

Tutelamque gerent populi, domibusve gerendu

Præpositi curas alieno limine claudent.

Quod enim recte hi versus coniuncti sint, præter cognationem materiarum,
 quæ eos huc vindicauit, & absurditatem sententiæ, quæ ex alteris sedibus
 sollicitauit, argumento erit paraphrasis Firmici. Nam fortasse sciolis qui-
 busdam mirum videri posset.

v.5. *Tutelamque gerent populi.*] Firmicus: *cura illi populi creditur.* Hoc
 est, vel *ἐκδοται τῷ δήμῳ*, vel patroni municipiorum. In veteribus inscript.

ΠΑΤΡΟΝΟ ΜΥΝΙCΙΠΙ.

v.7. *Arctienens quum se.*] Ait in tricesima parte Sagittarij Cyncum ori-
 ri. In finitore barbarico temporibus Manilianis oriebatur à xxi Libræ, ad
 xxvii Sagittarij. Non errauit ergo. Viderit astrologia Bonincontij, quæ
 oriri facit in grad. 28. 36 Aquarij. Quod hoc monstrum astrologia?

v.8. *Ter decuma sub parte.*] Paraphrastes Firmicus oscitanter legens,
 scribit: *In Sagittarij parte decuma oritur cyncus.*

v.9. *Plumens in calum.*] Cyncum asterismorum Arabes vocant

النجاجد

hoc est Gallinam. Eius ortu nascuntur aucupes, aut
 qui aues humanam loquelam doceant, aut varium au-
 tum nutrant, & ex eo compendia nanciscantur.

v.11. *caloque dicatum.*] Recte. Sed vide num legi possit:

calique ducatum. Sic Virgil. *cornorum exercitus.* *ἐξας οἰωνῶν ποίεας.* Du-
 catum reperies apud Suetonium. *Ducatus latronum,* *ἐργῶν ληστῶν.* Ducatus
ἡγεμονία. Glossæ. Nihil tamen mutamus.

v.12. *Alisumque genus.*] Nondum in vsum venerat aucupium acci-
 pitrinum, quo hodie nobilitas nostra vitatur, quæ hæc rei suos *ἐκδοτοὺς* di-
 catos habet. Græci recentiores vocarunt *ἡγεμονοποιῶν*, vt canum instructio-
 nem *κνωστοποιῶν*. vtrique rei libri dicati extant in quibusdam Bibliothecis.
 De eius rei vetustate quædam notauimus in Appendicem Virgilianam. Fir-
 mici quoque temporibus tale quid in vfu erat. Videlib. v. cap. viii. Qui-
 dam tamen scribunt Rainaldum Estensem circiter annum Christi mclxxvii
 Italiam primum omnium accipitram protulisse. Nos concedimus illum
 Principem eius rei studiosissimum fuisse, non tamen vt primus Italos id
 docuerit.

v. 13. *aut bellum indicere Mundo.*] Innumeris locis Mundum accipit pro
celo, item pro Deo ipso, atque adeo ἀπὸ τῆς θεωρίας. Contra Aristoteli τὸ πᾶν
ἵκαν ἐστὶν αἱ κόσμοι. Diodorus: κόσμος δὲ σύστημα ἐξ ἑσθῆς καὶ γῆς καὶ μεταξὺ οὐ-
ρανίου. πάλιν, κόσμος δὲν οἰκητήριον θῶν. νῦν ἔν τὸ πλήρωμα λέγει ὁ αὐτοῦ ἦν αὐτοῦ.
τέτοιον, ὁ κόσμος δὲν σύστημα ἐν θῶν καὶ ἀστροῦ. τὸτο μὲν τὰ βίβλ., ὡς ἔστιν λέγει,
πᾶσι δὲν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. τέταρτον, κόσμος δὲν ἀστροῦ. ἔτι δὲ πρὸς ἐπι-
κεντὸς ὡς καλῶτερος δὲν τὰ φυσικὸς κόσμος. πέμπτον, κόσμος δὲν ἡ πᾶν ἀπλανῶν (φαινο-
μένη καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ μὲν). ἕκτον, κόσμος δὲν ὁ διακοσμήσας τὰ πάντα. ὅμοια
δὲν θεωροῖα λέγει. Sexariam igitur κόσμος dicitur Græcis, ac totfariam ac-
cipi à Manilio non ofcicans lector aduertet. Photius 714. ὅτι πρὸς Πυθα-
γόρας τὸν ἑρᾶν κόσμον θεωροῦντος διὰ τὸ τέλει καὶ τὸν, καὶ πᾶσι κακοσμήσας τοῖς τῶν
καὶ τοῖς καλοῖς. Primam autem notionem apud Diodorum ita verbatim ver-
cit Vitruvius lib. ix cap. iiii: *Mundus autem est omnium natura rerum con-
ceptio summa, salutemque sideribus conformatum.*

v. 14. *Et medios inter volucrem pensare.*] *pensare* Gemblac. & nos antea.
calle est illud ἰνδοῦν aucupium apud Maronem:

Iam vacuo letam calo speculatus & alu

Plandensem nigra figis sub nube columbam.

v. 15. *Aut nitidos clamare suis ratione sedentem.*] Felicissime succurre-
bat nobis in priore editione:

Aut nidis damnare suis, ramove sedentem

Pascentemve super surgentia ducere linæ.

Additipulatur Gemblacensis, ne vna quidem literula minus.

Ibid. *Aut nidis damnare.*] Damnare suis nidis, hoc est exuere, spoliare: antique dictum. Lucilius:

Cassius Caius hic operarius, quem Cephalonem

Dicimus' sectorem, furemque, hunc Tullius quidam

Iudex heredem facit. at damnati alii omnes.

hoc est, exuti, exheredati. Nonius. Solinus XIII. In regione Magnesia Merho-
ne oppidum est, quod cum obsideret Philippus Alexandri Macedonis Magni Pater,
damnatus est oculo, ictu Sagitte &c.

Ibid. *Aut nidis damnare suis.*] Oppianus:

τὸς μὲν δὲ καὶ αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ καλῶς

κρίσιν τὸς δὲ δόξα ἐν ἀπασί ἐξ ὁρίων.

Sunt ipsissima verba Manilij.

v. 16. *Pascentemve super surgentia ducere linæ.*] *Ducere*, πάλιν. verbum
aucupiale.

v. 17. *Arque hac in luxum iam ventri longius ibit.*] Gembl. *longius itur.*

v. 18. *Quomodo militia.*] Gemblacensis. *Quam modo* Totum locum
constanter legimus, qui est elegantissimus:

Ddd

At qna

At quæ hæc? in luxum iam ventri longius itur,
Quam modo militia. Numidarum pascimur oris, &c.
 At quæ hæc, si luxum spectes, in quem hodie delabimur omnes? Ecce ventri
 implendo longius itur, quam vix modo militandi causa profecti sumus.
 Nam ab ultimis Numidis Numidicas gallinas, à Cholchis Phasianas peti-
 mus. Lectioni Gemb. hæc omnia accepta referimus. At quæ, inquit, hæc,
 præluxuria hodierna?

v. 17. *iam ventri longius itur.* Venti itur, in ventris gratiam. Sic
 — tibi luditur. Eodem modo militia itur dixit. id est bello gerendo. Sic
 etiam conuiuiis militare dixit Drepanius Pacatus Nitiobrix in suo diuino
 Panegyrico: *infami defectu scriptos in provinciam aucupes, ductasque sub signis ve-*
natorum cohortes militasse conuiuiis. ire ventri, & militare conuiuiis eadem
 figura, & quidem de eadem re dictum, ut possit videri interpretes Manilio
 fuisse.

v. 18. *Quam modo militia.*] *et modo tangit nuperam Romanorum in*
Phasidos partes irruptionem, aut in alias terras longinquiores. Phæbe est,
 quod dixit Seneca consolatione ad matrem: *Dij Deaque istos perdant, quorum*
luxuria tam inuidiosi imperij fines transcendit. Ultra Phasin capi volunt, quod
 ambitionem popinam instruat: nec piget à Parthis, à quibus penas nondum re-
 perimus, aues petere. omnino Manilium ad verbum explicant.

v. 19. *Phasidos & dantis.*] Emendauimus olim Phasidos & damnis. Quid
 enim propius ad corruptam lectionem vulgatam accedit? Sed Gemb. ali-
 quid monstri alit. legitur enim ibi, *Phasidos aut dulcis.* Lego Phasidos aut lucidus.
 Nam Phasiani in siluis. Sed priorem emendationem retinemus. Potest
 etiam legi: *Phasidos & pullus.* Nam non multum receditur à vestigiis lectio-
 nis scriptæ.

v. 22. *noua qui commercia ducet.*] nonaque in commercia. Et ita Gem-
 blacensis. Aues docentur habere commercia cum hominibus, quando lo-
 quelam humanam edocentur. Sequentia interpretantur, & præcedentia
 non minus. Nam fungus ille paraphrastes mercatorem auium interpreta-
 tur. Fortasse posset inuenire stiptes assensores stultitiae suæ.

Ibid. *Quin linguas hominum.*] Martialis:

Psittacus à vobis aliorum nomina discam.

Idem lib. III.

Nunquam dicis aue, sed reddis Ne uole semper

Quod prior & Curius reddere sepe solet.

Vetus lectio scripta: *Quod prior & curuus.* Lege: *Quod prior & cornuus.*

v. 24. *Ipse Deum Cycnusque colis.*] Opus esset Oedipo. Gemb. blacensis
 Sphingem conficit.

Ipse Deum cygnus condit, vocemque sub illo

Non totus volucer. —

Quam hæc diuersa à vulgatis? Vt Taurus Europæ non totus taurus, sed aliquid adhuc repræsentans de Ioue in eo latente, ita & Cygnus non totus volucer pingebatur, vt cognosceretur Iupiter in eo conditus. Cygnum enim *αὐτὸς ἐκ τοῦ ἰοῦ* esse illum, in quem Iupiter conuersus cum Leda concubuerit, satis sciunt, qui Hyginum, Germanici Scholiastem, & Theonem Arati interpretem legerunt. Nemesium non Ledam alij vocant. Noster Manilius ob Ledæ concubitum cælo receptum dicit in Sphæra mundi.

Ibid. Ipse Deum condit.] Supra in præmio:

— & Iupiter alite testis.

v. 25. *Non totus volucer*] Nondum enim ita totus cygnus, vt non conditus in eo Iupiter appareat. Sic Statius lib. iv Thebaidos Cadmum & Harmoniam non ita totos homines inducit, vt non serpentes etiam ostendat:

Primus sanguineo submittit inertia Cadmus

Ora lacu: iuxtaque virum Cythereia proles.

Effluit amborum geminus de vertice serpens.

Sic Nonno Actæon dicitur *ἡμισυάρης*, quum adhuc non ita totus in ceruum mutatus esset, vt non reliquiæ humani vultus in eo extarent. Neque legendum *ἡμισυάρης*, vt doctissimus vir Falkenburgius putabat.

v. 26. *Nec te prætereant.*] *Prætereant.* Et, *Pascere aues gaudes.* — Sed vulgata lectio potest admitti. Quare nihil mutamus.

v. 27. & reddere cacas.] Palumbes & turtures alites cæci fiunt opima factura: actunc coquo destinantur, & ex auariorum in culinam descendunt. Ita intelligerentur Altiliarii. Glossæ: *Altiliarius*, *ἐπιτοῦτο*. Sed hic non hoc intelligitur. Excæcari enim dicit ad illicium, vt ex illis fiant illices aues, quas Græci *αλλοδαίαι* vocant.

v. 29. *Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas.*] Quales multæ hodie in oriente instituuntur columbæ ad iussa paratæ, præsertim ad literas in longinqua terrarum deferendas: res nobis Europæis ultra captum credulitatis nostræ, sed tamen verissima, & veteribus Romanis vîsita: cuius exemplum habes apud Plinium in columba Decimi Bruti, obsidione Mutinensi. In veteri iure Iudaico, inter eos, qui testes esse non possunt, ponuntur etiam aleatores, & ij, qui columbas volare faciunt, *מפרידי תרנגולין*. Hoc ita fiebat, sique hodie: Quidam instituit columbam emissam ad se redire: ei rostrum moscho linunt. eam multæ aliæ columbæ sequuntur. Est enim ea avis moschi appetentissima. Estque ars inter illas inter se blandiri & corrumpere alias, furtoque comitiores reuerti, ait Plinius. Qui igitur hoc artificio alienas columbas furantur, merito à dicendo testimonio repelluntur. Sed

Ddd 2

præter

præter exemplum Plinianum addam aliud nobilius. Quod enim columbæ eiusmodi cicurata & ad iussa instituta non solum moscho delibuta alias columbas illicerent, sed etiam vnguentis perfunderentur deliciarum causa, testis est Anacreon:

Ερεμὴν σίλωα
 σῶδ' ὦν πῶδ' ὦν σῆτασαι;
 σῶδ' ὦν μύρον τοσούτων
 ἢ τ' ἄνθος θύσσει
 ἄνθος τι καὶ λυγρῆς;

Quod autem eadem columba ad iussa & epistolas perferendas parata esset, aliquot interiectis subiicit:

ὅτ' ἂν Ἀνακρίοντι
 διακοῶ τοσαῦτα,
 καὶ νῦν, ὅρας, σέσωκα
 δαίμονας κομίζω.

Eiusmodi erat & Mahummedis impuri Pseudopropheta columba. Samaritani in suo Chronico Iosue duci columbam administram adtribuunt, sed diuinitus, ut ipsi aiunt, non autem humanis magisteriis edoctam. Hic vero non de columbis intelligitur, sed passeribus: cuiusmodi nos vidimus obsequentiores & paratiores ad iussa herilia, quam ullus canis venaticus institui possit.

v. 30. *Quorum omnis paruo consistit pascere.*] *passere.* Sic etiam Gemblerensis. Theocritus de alia re:

ἴστος τοῖς ἀλλόθεν ὁ πᾶς πόντος, ἴστος ὁ πλεῖτος.

v. 31. *Haerit & simili.*] *Has erit & similes.*

v. 32. *Arcitrensis.*] *Ridiculum. Lege, Anguitenens.* Ait otiri in primis partibus Capricorni Ophiuchum, qui tamen supra finitorem bartolico siculo Manilij oriebatur ab VIII Scorpj, ad VIII Sagittarij, hor. 2.15. Vide quam sibi similis est in hallucinatione. Qui Ophiucho oriente nascentur, Marsi erunt, hoc est serpentum incantatores. Græci ἀσπίδοθῆρας καὶ ὀφιδόκτας vocant. veneficos vocat vetustissimum Martyrologium in passione S. Victoris militaris Emeritensis, ix Kal. Aug. *Serpentes a venefico immixti.* Ab eo λυγρῆς videntur dicta Ptolemæo condinenta, aut pharmaca, quæ Agyptæ vendebant, qualia sunt illa, quæ viperarij Itali, quos *Ciarlaranos* vocant, circumferunt. Cinna: *Somniculosum ut Pænus aspidem Psyllus.* Locus Ptolemæi est libro IV, περὶ ποιότητος τοῦ πνεύματος, quem neque Arabs neque Latinus interpretes, ambo Græce doctissimi assecuti sunt.

Ibid. *Anguitenens.*] Ita emendauimus. Primus antea Cicero vsurparat:

Atque humeras vsque a genibus Cancrumque recondis
Anguitenens — Aratus:

τὸν δ' ἐπεὶ ὤμους κατὰ γὰρ μέγερὸν ὀφειῖσθαι

Νινίρου ἐν γυνάτων. — Niniurum legebat Cicero :

τοὺς δὲ εἰς ὅμους κατὰ γὰ μοιρὰς, ὀφειλόμενος

Καρίνον — quasi καρίνον ὅπως ἐξόντα habeat. Non excusabo.

hallucinationem, nisi ætatis rationem habeamus, in qua hæc vertebat.

v. 33. *Quum venit in regione tua.* ἀρχαί¹σι. Cicero, *veni in Senatu.*

Pag. 121. v. 1. *Non inimica feret.*] Ita ille in primo Sili, Italici:

Nec non serpentes diro exarmare veneno

Doctus Atyr, tactuque graues sopire chelydros,

Ac dubiam admoto sobolem explorare cerasse.

Hoc autem genus hominum vel ita natum erat, quales Pŷlli in Aphrica, Marŷi in Italia, Ophiogenes in Aŷia: vel ita edocti, vt qui incantationibus hoc præŷtabant, quales intelligit Manilius, cuiusmodi etiam viperarii ŷunt in vrbe Pictauieñŷi in Aquitania. His adde, qui anulos, quos *φουκίς* *ψιφαρμακίτας δακτύλις* Græci vocabant, aduerŷus ŷerpentes gerebant. Ariŷtophanes:

உன் கருமம் டீஸ. தரவீய் பிளாமின

Τὸν δακτύλιον τῷδε παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

Scholias: φιλοσοφ. δ' ἡν. τος Εὐδαμος φυσικὸς δακτυλὶς σπαιὼν ὡς δακτύλιος, καὶ φανερὸν, καὶ τὰ πάντα. ἐπεὶ δὲ τὸν ὁμοειδέα μάλιστα ὅτι οὐδ' ἐξελίκεται ἐκ τῶν ὁρίων διπλῶς. Sed hos δακτυλὶς ἀσχετῶς non solum adseruius morius serpentium, sed & ad omnes dolores, κεφαλῶν, & tormina adhibebant. As-
triphanes ἀμφάλη.

— ἐν χύτῳ δὲ μοι

ὅπως ὕδωρ ἐφόρτα μηδέν' ὄψομαι

ὁ δὲ καλὸν ἔχει, μήδ' ἔχειμ' ἐὰν δ' ἄρα

φείσθαι μὲν οὐκ ἐπὶ πῦρ γαστῆρ' ἢ τὸν ὀμφαλὸν·

ὅρα φεγγάτι δακτύλιον ὅτι μοι δεσχημῆς.

Hic Pherratus drachma vendebat illos anulos, ut Endamius apud Aristophanem. Samothracij anuli aurei capite ferreo nihil aliud erant, quam οἱ ἀνέστημι. Vide Plinium, & Isidorum. ὁλοσφύρες videtur facere Lucretius: ἀνέστημι Samothracij ferrea vidi-

Exulcare etiam Samothracia ferrea vidi.

Omnino Samothracii sunt ὁλοσήμεροι, cuiusmodi & ex clavis cruciatorum
solebant fieri. Lucianus ἡδωμένον: ἐξ τῶν δακτύλιον ἡ ἀρχὴ ἰδὲν τοῦ
ἐκ τῆς σαυῶν ἀποποιήσαν.

v. 1. *At quum se patrio producit ab aqune Piscis.*] Non designat qua parte Capricorni oritur Piscis austrinus, qui Græce dicitur *ἰχθὺς ὅμιος*. Sub hoc nascuntur piscatores, vrinatores, & margaritariorum piscatores concharum. Male hunc piscem Delphinum vocat vêtus paraphrastes Firmicus, immemor de Delphino alibi à Manilio referri. Hæ Piscis, qui dicitur maior

Ddd ² piscis,

Ddd 3

piscis.

piscis, itemque $\nu\omicron\pi\Theta$, & aquam ab vrna Aquarij defluentem deglutit, incipit emergere hodie supra finitorem barbaricum cum vi parte Piscium, temporibus Manilij, cum xiiii Aquarii. Totus extat supra finitorem hodie cum xxx Piscium, saculo Manilij cum vii Piscium. Quomodo absoluemus hunc nostrum $\delta\alpha\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\varsigma$, qui cum Capricorno oriri facit?

v. 5. In calamque ferens.] Si mendum non est, videtur $\pi\epsilon\phi\epsilon\rho\epsilon\upsilon\varsigma$ esse $\alpha\upsilon\alpha\phi\delta\epsilon\mu\omega\Theta$, vt supra:

Ara ferens rhuris stellis imitantibus ignes.

v. 9. Cumque suis domibus conchas.] Hæc, quæ nemo bene intelligit, ita castiga ex fide codicis Gemblacensis:

Cumque suis domibus concha valloque latentes

Protrahit immersus. — latentes, pisces intelligendum. suis domibus

appositivæ concha valloque $\epsilon\iota\delta\epsilon\delta\upsilon\omicron\iota\varsigma$ Maniliane, concharum vallo. Siclib. 11. — concharum carcere clausa. Poterat dicere conchaque & carcere clausa. immersus, vtinando. Infra:

— corpusque profundo

Immissum pariter, quæ præda exquiritur ipsa.

Ibid. Cumque suis domibus.] Intelligit concharum margaritarum piscatores, qui vtinando se in profundum inittunt: vt hodie fit in mari Persico, præsertim ad insulam Baharem navigationibus Lusitanorum nobilem. Arhenzus; $\lambda\omicron\delta\delta\omega\Theta$ δ $\chi\alpha\epsilon\gamma\alpha\upsilon\pi\omicron\varsigma$ $\epsilon\iota\tau\alpha\delta$ δ $\Pi\alpha\rho\delta\iota\alpha\varsigma$ $\alpha\epsilon\mu\gamma\gamma\iota\tau\iota\omega\chi\tau\iota$ $\tau\omicron$ $\Pi\epsilon\phi\epsilon\rho\epsilon\upsilon\varsigma$ $\alpha\iota\lambda\alpha\gamma\Theta$ $\nu\eta\sigma\iota\omega\varsigma$ $\delta\upsilon\omega\iota\varsigma$ $\sigma\iota\alpha\iota$ $\pi\iota\alpha$, $\epsilon\iota\delta\alpha$ $\pi\lambda\epsilon\iota\sigma\tau\alpha$ $\mu\epsilon\gamma\alpha\epsilon\tau\iota\omega$ $\iota\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\alpha\delta\chi$. Androthene scribebat $\epsilon\iota\tau\alpha\delta$ δ $\iota\epsilon\tau\iota\omega\varsigma$ $\alpha\epsilon\mu\gamma\gamma\iota\tau\iota\omega$ ab orientalibus populis concham margaritariam $\alpha\iota\lambda\alpha\gamma$ vocari. quam vocem puram putam Æthiopicam esse certo scimus. Interea satis mirari non possum, quare Garcias ab Horto medicus Proregis Indiæ, qui Arabicam linguam scire profitetur, scribit Lusitanam vocem esse $\alpha\iota\lambda\omicron\varsigma\alpha\tau$, quod ita Lusitani margaritam vocent, quum pura vox sit Arabica in Hispanicum idiotisimum, vt solet deflexa. Arabes enim vocant Aljohar. Hispani vero more suo aspirationem in digamma

Æolicum inutarunt, vt Alforjas

البحر

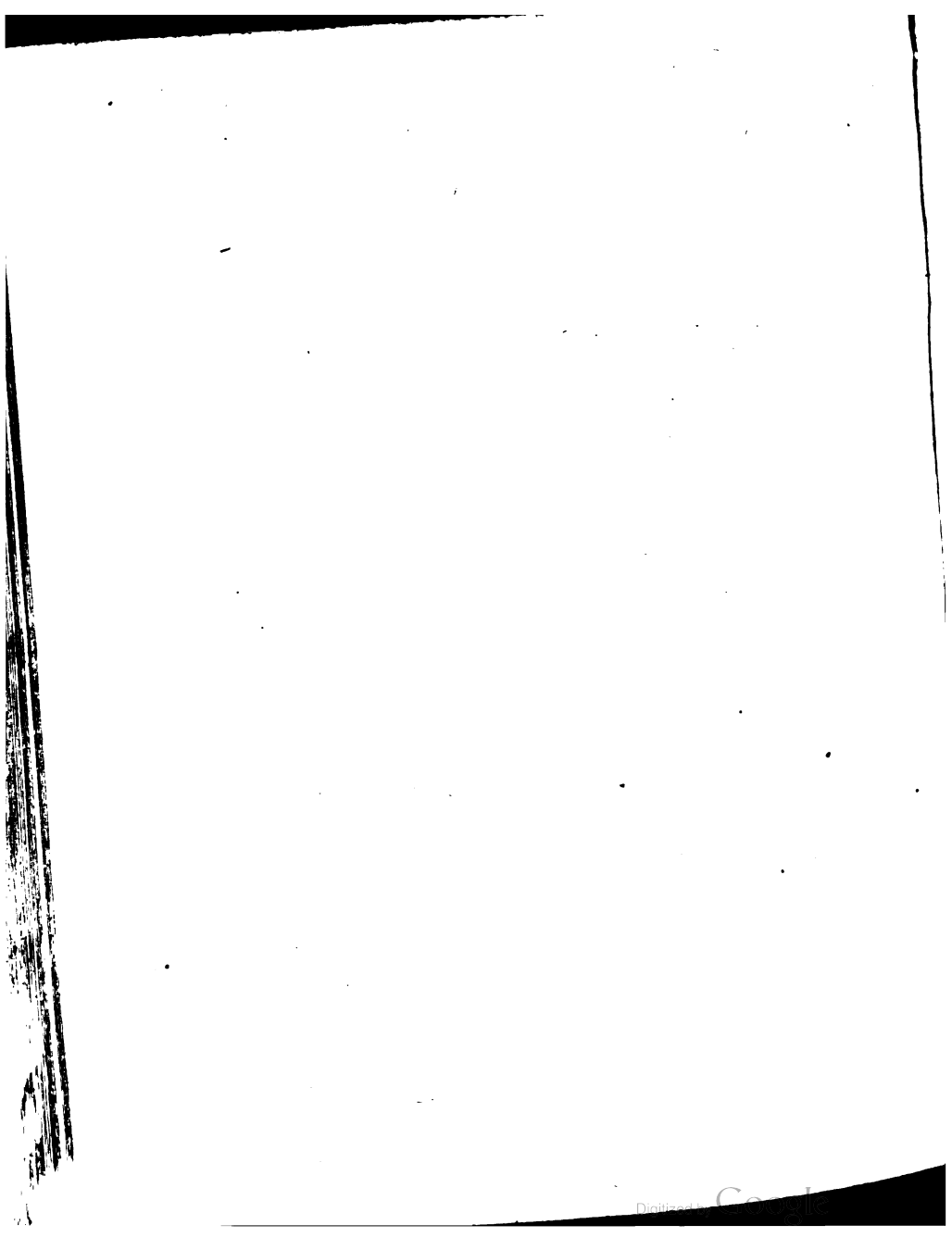
Alchile.

الخرج

Alchorju. Alfile

v. 10. Protrahit immensas.] Mendose. immersus. Gemblacens.

v. 11. Corpusque profundo Immissum.] Potest accipi, corpus immersum tam exquiritur, quam præda ipsa. Sed sunt mancipia, aut vilissima capita, quibus ad eam piscationem vtuntur, dixerit aliquis. Verum est. sed tamen precio humanæ vitæ ipsa præda exquiritur. Nam, inquit, merces laboris tanti parua est. Hoc est, nulla mercede tantus labor exquirendi margaritas pensabi-

penfabilis eſt: vel potius: tanti ſunt vrinatores ipſi, quam præda ipſa. quod rari ſint, qui periculo vitæ ſuæ profundo velint immergi. Ideo care homines conduci, qui in fundum maris penetrent. Viliſſima, vt dixi, capita margaritas ab ipſo profundo euellere cogit adhibitis ſlagris auaritia Luſitanica. Manilius autem, qui tanto periculo extrahi clamat, reſpexit ad fabulam vulgi peregrina & longinqua ſemper in maius augentis. Iſidorus Characenus: *καὶ τῶνδε δ' οἱ σφοδρῆς πρῆξις, ὅταν εἰς κρηνὸν κέχθον καὶ ἐνθὺ ἐκτείνωνται τὴν χεῖρα. μὴν γὰρ τὴν, καὶ πολλὰς οἱ δακτύλους αὐτῶν ἀποτελοῦν. ἵνα γὰρ ἐκ τῆς κρημῆς ἀποδύσονται.* Quod periculofum ſit digitum in hiantem concham immittere, & non leuis dolor inde conſequatur, ſci muſ ex navigationibus Orientalibus hodiernis, ſed mortis neceſſitas eſt à teratologia Græculorum. Plura, non tantum eadem, inuenies apud Plinium. Omnes vrinatores piſcandi cauſa, aut ex profundo extrahendi Ælianus vocat *τῶν ἐν ταῖς ὑδροβόλαις καὶ βομῖναις*. lib. II. XLIV *ζῶον*. Margaritariorum negotiatorum mentio eſt in tribus inſcriptionib. veterib.

v. 14. *rapidumque notari.*] Locus deprauatiſſimus. Non intelligo. Ita- que aſterilci notam apoſui. Gemblacenſis legit:

— *rapidumque notari*

Vix vnquam eſt locuples. oneratur terra profundo.

Fortaſſe hoc vult: vix vnquam ſat eſt diuitem raptorem notari, & prædator- em, niſi terram ipſam, quam aliis abſtulimus, oneremus præda maris. Sed adhuc delibero.

v. 19. *Quumque Fidu magno.*] Mirum eſt, Manilium aliam à Lyra Fidem facere, quod perinde eſt, at ſi olorem alium à Cycno fecerit. Et profeſto tam ille, quam eius paraphraſtes Firmicus vbique produunt inſcitiam mathe- ſeos, vt & Bonincontrius, qui & ipſe non aduertit Fidem, aut Fidiculam ean- dem eſſe cum Lyra, quod alterum Græco, alterum Latino nomine dictum ſit. Plinius nunquam Lyram, ſemper Fidiculam vocat. At bis ponit apo- teleſmata Lyræ Manilius. In Libra oriri fecit ſub nomine Lyræ, hic in Ca- pricorno ſub nomine Fidiculæ. Igitur, aſt Paraphraſtes, Lyra oritur in de- cima parte Capricorni. Iudices capitalium rerum naſcentur: quaſtiones capitales exercebunt. Naſcentur etiam tortores, & carniſices, ſcelerum vin- dicæ, rigidi æquitatis amatores. In quibus vanitatem & futilitatem artis vi- des. Nam & quia Fidicula *βασαν* ſignificat, ab eo *βασανισ* & cruciatores naſci ait. Fidiculis diſtendere quid ſit, notum ex Suetonio. nerui enim erant inſtar neruiarum Lyræ. At aliud eſt Fidicula in Martyrologiis. Eſt enim, qualiter *ungula ferrea* vocabatur, qua latera Martyrum ſulcabantur. Gloſſæ: *ὄνυχας οἱ εἰς τὰ βασανιστῆα, Fidicula.* Iſidorus: *Ungula diſta, quod effodiant. Ha & Fidicula. quia in rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur.* In Martyrolo- giis

giis Arabum vocantur.

سيف. Sunt qui Catodicas, aut simile tor

passione S. Afræ: Catomius nudam te cædi iubebo. Sed falluntur. Catomium, vel pluraliter Catomia etymon Græcum quid sit, aperit. Est enim commistura ceruicium cum humeris. In vetustissimo Glossario Latinoarabico: Catomum id est *καὶ δὲ λυγρὸν τετραγών*. Significat igitur nudatâ in cer *نقا رقة* uice plumbatis cædi. Prudentius:

*Tundatur, inquit, terga crebris ictibus
Plumboque ceruix verberata extuberet.*

Tertullianus Apologetico, XII: Ceruices ponimus ante plumbum. glutinum & gomphosis capiti sunt Dii vestri. Quasi diceret: Catomia & ceruices nostras plumbatis vestris opponimus. Plumbatis vos cæditis nos in Catomiis vel ceruicibus. Atqui plumbum est glutinum & *ῥυμφοῦς* capitibus Deorum vestrorum. Plumbo enim capita statuarum ferruinari nemo dubitat. In Tertulliano hodie non est locus infelicius acceptus vulgo, quum ita concipiat: Ceruices ponimus ante plumbum & glutinum, & gomphos sine capite sunt Dii vestri. Imo profecto sine capite est Tertullianus, si ita scriptum reliquit. Confer cum antecedentibus & sequentibus. Male conceptum vulgo, recte restitutum dices. Sic capite xxi inanus plumbatas Deorum dixit. Alium sensum habet in vetustissimo Martyrologio, xiv. Kalend. Decemb. Catomo cum suspendi ac verberari. Nam ibi catomo suspendi est capite deorsum, siue ceruice deorsum suspendi. quod idem Martyrologium dixit Capiteiorum suspendi. prid. Eid. Mai. Aristophanes & Græcorum Martyrologia dicunt *κατωράς κρέμας*. Et certe Laberius dixit tollere in catomium, quod Plautus capite sistere:

— bona fide Toller vos Orcus nudas in catomium. *γυμνὰς κατωράς* *ὡμὰς εἴσεσθαι*. Quo quid fœdus mulieri? Inde catomiare est *κατωρά κρέμασαι*. Acceptum à Græcis qui *παχύνειν* dicunt, ita percellere aliquem, vt *κύμβαλον εἰς κεφαλὴν τῆς ὡμῆς* cadat, quomodo loquitur Homerus. Nam & equus *τετραγώνος* dicitur, qui aliter *κατωμῆς*, qui sessorum in ceruicem euertit. quia *κατωμίον ἢ τετραγόν* idem. *παχύνειν* quoque apud Græcos est pugilaticum verbum cædere ceruicem, quod in passione S. Afræ nos interpretatur catomo cædere. Apud Victorem Vticensem: venerabilem senem in publica facie catomo ceciderunt. Dupliciter potest accipi, quod publice & in propatulo eum, vel in ceruice plumbatis ceciderunt, vel suspensum *κατωράς* verberarunt. Nam in facie publica ille auctor vsurpat pro eo quod est palam, vt in Evangelio *ἐκ παρρησίας*. Sic libro I: Mulieres & principes nobiles

biles contra intra natura nudas omnino in facie publica cruciabant. Thalmudistæ ad verbum **ערום** Sed ad rem. Si igitur Fidicula est **βόσας** Latinis, at Græcis **λύγξ** vel **χίλος** non est: ergo Romæ ortu Fidiculæ tortores nascentur, non in Græcia. Nugæ, mugæ, inquam, vt reliqua illius **αἰσῆς** omnia

v. 21. *Qui commissæ suæ rimabitur argumentis.* **ἡμερολόγια**. In peruetusto martyrologio in Euphemiæ passione, xvi Kal. Octob. *Post verbera & argumenta rotatum.*

v. 22. *tacitaque silentia fraude.* Manifesto vitiosum. Gemblac.

— *tacita latentia fraude.* Haud dubie scribendum: *latentia.*

v. 26. *Ceruleus ponto*] Anteponit hæc paraphrastes Firmicus, & ait Delphinum octaua parte Capricorni oriri. Sæculo Manilij oriebatur à xvii parte Sagittarii, ad i Capricorni hor. o. 12' supra finitorem barbaricum. Bonincontrius dicit in quinta parte Aquarij oriri. Sed & alibi imperitiam suam satis proficitur. Oriente Delphino nascuntur natatores, petaristæ, cursores velocissimi.

v. 27. *Erigit.*] Attollit se supra finitorem. nisi exigit legendum sit, quod valde placet.

Ibid. — *Esquamam stellis imitantibus exit.*] Quid? squamæ Delphino? **Ἀν' ἀπιδότα** sunt τὰ **ζωοῦντα**? Non possum excusare, nisi dicam fortasse aliquando squamatum Delphinum ab imperitis vulgo pingi. Sed quid excusam qui imperitos sequatur? Neque æquior Ouidio esse possum i i Metamorph. de Delphinis loquenti:

— *& laci vinctus, & panda loquenti*

Naris eras squamamque cutis durata trahebat.

Quatuor tantum Stellarum, quæ rhombum constituunt, meminit Aratus, cætera dicit esse *ἡσθηρα*, vt & Cicero in iuuenili paraphrasi:

Cætera pars lase tenui cum lumine serpit.

Illæ, quæ fulgent lucis ex ore cornuco,

Sunt inter partes getidas Aquilone locatæ,

Atque inter spatium & laci vestigia Solis.

As pars inferior Delphini fusca videtur

Inter Solis iter, simul inter flamina ventis,

Viribus erumpit quæ summi spiritus Austri.

Comparentur eûm Arateis, quæ M. Tullius adolescens interpretabatur:

**Διότι δ' ἡ μάλα πολλὰ ἀπὸ τοῦ Ἀρκτουρίου
μωρόθεν ἡρεῖται. τὰ δ' αὖ ἐπὶ τῷ ἄρῳ καὶ
γλήκῃ παραβάλλει δύο πᾶρ δύο συνήματα.
ἡ τὰ πρὸ βορρῆς ἡ ἀλλήθεν ὁδὸς
μακρὴν ἀρχὴν. τὰ δ' ἐνδοτὴν ἄλλα
πολλὰ μεταξὺ νότοιο ἡ ἡλίοιο καλῶν.**

Ecc

Quæ

Quæ de Delphino Aratus proponit, tribus primoribus versiculis comprehendit. Reliqua sunt epilogus stellarum Borealium: à quibus dicit se pergere ad australes. At Cicero non solum stellas ori Delphini attribuit, quas nullas habet (neque enim eius *στῆρα ἰστέμεν*) sed etiam eas dicit ad partes aquilonares spectare, tanquam hoc velint illa *καὶ τὰ μὲν ἑνὶ βορρῆν, &c.* Reliquam autem partem corporis delphini dicit vergere in austrum, tanquam illa hoc velint — *τὸ δὲ πρὸς τὴν ἀνατολὴν ἄλλα.* quæ fuit mira hallucinatio. Sed à nobis accipiantur tanquam ab adolescente effutita, non à sene castigata.

v. 28. *Ambiguus terra.*] Sane post hunc versum reuocandi sunt duo, qui infra obtorto collo in locum alienum intrusi erant.

Ambiguus terra partem pelagoque creatur.

Par ex diuerso studet & sociatur vtrumque

In genus, atque vno digestum semine surgit.

Quis tam auersus à literis, qui non videat horum versuum has esse proprias sedes, ut alienas, ubi erant antea? Par quiddam, inquit, ex diuerso studet & sociatur in vnum genus. *Studet ὁρῶν.* Nam ambiguum vitæ est, terrenæ, & maritimæ. Et qui in aqua sunt *καλυμνῆται*, ij in terra sunt *κρυπταί*, adeo ut τὸ *κρυπταί* Homerus Piscibus ipsis attribuerit. In Baal Aruch legitur *עֲמוּמָה* pro *κρυπταί*. & recte ille doctus Iudæus monet esse vocem Græcam: quam præstigiatores interpretatur. Sed & Delphini dicuntur *κρυπταί*. Nonno 111 Dionysiacon.

στράλιν δελφῖνα κρυπταί τε γαλήνῃ.

Hæc est egregia restitutio. quod dico, si qui forte extabunt, quos æmulatio & inscitia aliter pronunciare adigat.

v. 29. *Par ex diuerso.*] Tantum ex pars fecimus par. quod infinitis locis in hoc auctore commutatum est. Poterant & concinnius hi tres versus ita concipi.

Ambiguus terra partem pelagoque creatus

Par ex diuerso studio sociatur vtrumque

In genus, atque vno digestum semine surgit.

Sed quia commodam sententiam concipit vulgata lectio, securam relinquimus.

v. 33. *Es senibus.*] *Et sinibus.*

Pag. 122. v. 4. *Deducet palmas furtim remus in ipso.*] Quid est homo remus deducet palmas in ipso furtiuo? Ego scio & ineptum & suppositum versum esse, & Manilius scripsisse elegantissime:

— *nunc æquora mersus*

Nunc in aquas rectus veniet. —

Quo quid clarius dici potest? quid stolidius altero? *nunc æquora mersus est*

καλυμνῆται

καλυμμένη. nunc in aquas rectus, quasi vestigiis ac plantis aquæ insistent, & maris superficiem perambulans. quod ex illis apparet:

Aut vada mentitus reddet super aquora campum.

Quid magis falsi conuicerit supposititium illum partum, quam hæc tam concinna sententia?

v. 7. *Aut immota ferens in tergum*] Gemblac. in *tergu*. quod est familiarius Manilio, quam *tergum*, vt passim patet.

v. 9. *Pendebisque super satum sine remige Pontum.*] Gemblacen.

Pendebique super satum sine remige.

Haud dubie scripsit Manilius:

Pendebisque super satum sine remige.

v. 10. *Illis in Ponto incundum est querere pontum.*] Quid est querere pontum in ponto? Longe aliter Gemblac. & quidem optime:

—— *Votum est*

illis in ponto, incundum est querere pontum.

Tota hæc perioche igitur ita concipienda:

Pendebique super satum sine remige. Votum est

illis in ponto: incundum est querere pontum,

Corpora qui mergunt vndis. ———

Iam vera est huius loci correctio, quem nemo antea capiebat. Repetendum vero ἐν τῷ πόντῳ τὸ Ex illo. Ex illo fidere illi sunt, qui corpora immergunt: & quibus votum est in ponto: quæ ~~ἐν τῷ πόντῳ~~ non raro vtitur.

v. 11. *Corpora qui immergunt.*] Hos vrinatores Firmicus in paraphrasi Sphærae barbaricæ videtur oriscopalarios vocare. Sed leuiter immutatum puto & oriscopalarios legendum. Orci scopuli ὄρσι scopuli, cæci & latentes, ὄρσι γαλῶς, vt orci galea latens, aut quæ latere facit. Sunt igitur oriscopularij, qui maris latentes scopulos explorant. Horcistipolis legebatur in præclaro Notarum libro, in quo prius nota, deinde interpretatio notæ posita erat. Antecedebat nota, quæ significabat Hypocaustum. Sed quid hoc ad vrinaciones? Is egregius liber cum aliis quibusdam vetustis Cuiacio à nobis commodatus statim post eius mortem furto sublatiis est à felibus librariis, qui negant se mihi restituturos. Porro vrinatorum mentio extat in duabus inscriptionibus.

v. 13. *Exportantque marii pradas.*] Tales describit Nasamones Silius lib. 111:

Hinc coit æquoreus Nasamon, inuadere fluctu

Audax naufragia, & pradas auellere ponto.

v. 15. *Ad numeros etiam illa lices.*] Scribe, *Ad numeros etiam ille ciet.*

v. 17. *delatus & ille.*] Scribe, *elatus & ille.* Rota in Sublimi posita à duobus versabatur. alter superne, alter inferne nitebatur. Ita fiebat, vt alternis deiecti

deiecti nunc penderent, nunc erecti sederent. Per eandem rotam etiam corpora contento saltu subiecta traiciebant. Martialis:

Quam rota transmissa toties impacta per auro. vel intacta.
quod melius. Similis huic erat lusus, qui dicebatur *Carpeida*. Nam in fune per arrectarium tignum traiecto idem fiebat, quod hic in rota. Vide Pollucem.

v. 20. Tollitur & liquidus.] Actum erat de salute huius infelicissimi versiculi absque codice Gemblacensi. Nam quid est tollitur & ponuntur? Sed restitutus ex fide Gemblacensis omnem litem transiget:

Membraque per flammæ orbesque emissa flagrantēs
Molliter ut liquidus per humum ponuntur in vndis.

quanquam clarius esset lectio:

Molliter ut per humum, liquidus ponuntur in vndis.
Ponuntur membra per flammæ & vndas tam molliter, ac si ponerentur in humo. Nam si intelligis de petrauro, prorsus stolidus es & stipes. Flammæ enim istarum mox meminit. Audi quæ sequuntur.

v. 19. *Membraque per flammæ.*] Flammæ vero istæ erant in pegmate, quod in Circo inducebatur. Claudianus:

Mobile ponderibus descendat pegma reductis:
Inque choros speciem spargentes ardua flammæ
Scena roret. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictaque citato
Ludant igne trabes, & non permissa morari
Fida per innocuas orrent incendia turres.

Descendere pegma ponderibus reductis dixit Claudianus, quia solubile esset. quod nihil aliud erat, quam contabulatio, quæ sponte sensim surgebat, & dissoluebatur. quo alludit Phædrus Augusti libertus:

Dum pegma rapitur, concidit casu gravi.

Inde Suetonius hæc duo coniungit Pegma, & automaton. Pegmatis impositi gladiatores depugnabant: qui eius contabulationis scansione statim erecti in conspectum veniebant: quo nomine pegmares gladiatores Suetonio dicti. Sed quos non solum ad ferrum damnabant, sed & perire volebant, ij pegmati impositi, machinamento sponte soluto, in caueam ferarum præcipites dabantur. Strabo de Seleuro latrone Siculo: *ἐτόν δ' ἐν τῇ ὀρχῇ πρᾶσιπτες δabantur. Strabo de Seleuro latrone Siculo: ἐπὶ πηγμάτων γὰρ μονομαχῶν ἄνθρωποι. εἰδομένων διασπαδόντων καὶ θνήσκον. ἐπὶ πηγμάτων γὰρ τινος ὑψηλοῦ περὶ οὗ οἱ ἀνὴρ ἔστιν ἄλττης, διαλυθὲντος αἰφνιδίως καὶ συμπτύσσοντος, καὶ τινὲς ἐκ τούτων καὶ αὐτοὶ εἰς γαλιόχερος θνήσκον. ἐνθαυλότες ἐπὶ τῆς παρασπαδόντος, καὶ τῆς πηγμάτων.* Vnde intelligitur quid velit Martialis:

Et surgunt media pegmata celsa via.

Sursum enim automata paulatim crescebant, & statim soluta concidebant. Seneca

Seneca Epistola LXXXIX. Hu annumeres licet machinatores, qui pegmata per se surgentia excogitant, & tabulata tacite in sublime crescentia, & alias ex inopinato voluprantes, aut dehiscenibus, qua coharebant, aut his, qua distabant, sua sponte coeuntibus, aut his, qua eminebant, paulatim in se residencibus. In his igitur pegmatibus ignes accendebantur, per quos Petauristæ membra strenue transmittant, vt ex Claudiano aperuimus, & his nostris patet:

Membraque per flammam, orbesque emissa flagrant.

pegmares flammam intelligit. Vopiseus in Carino: Pegma, cuius flammis scena conflagrant. Hoc autem omne genus hominum *ἰσχυροὶ* & *ἰσχυροὶ* dicebantur. de quibus supra libro IV. Adverbum Firmicus periculosos lib. IV. cap. XV. Faciet auctores audaces periculosos. Græcus scriptor, unde hausit, procul dubio habebat, *ποιοὶ αὐτῶν, ἰσχυροὶ, ἰσχυροὶ αὐτῶν*. Sed stulte *αὐτῶν* auctores vertit. Non enim semper auctorem designat vt Glossis, *αὐτῶν αὐτῶν*. item, *αὐτῶν αὐτῶν*. sed est *ὁ ποιοὶ, ὁ αὐτῶν*, *ποιοὶ*, id est homicida. Sed Firmicus non solum hic, sed etiam alibi tam Hellenismi, quam astrologiæ se imperitum prodit. Nam quos Græcos auctores artis vertebat, eorum neque verba neque artem assecutus est. Porro simile mendum inuenies lib. III, cap. V. Faciet enim laboriosos, homicidas, sceleratos, reos facinorum, inuentorum auctores, vel tortores, vbi aut carnifices. Legendum, reos facinorum, auctores, vel tortores. Hic quoque *αὐτῶν* pari errore auctores vertit.

v. 21. Delphinumque suos per inane natantia motus.] Emendauimus:

Delphinumque suo per inane imitantia motu

Erviduata volant pennis, & in aere ludunt.

volant per inane sine pennis & in aere ludunt imitantia delphinum suo motu. An non ita scripsit Manilius? Si negas, aut *κακῶν*, aut impletus es.

Ibid. Delphinumque suo.] Hos Firmicus vocat ephalmatores, quod salu corpora iacularentur. *ἰσχυροὶ*, saltus in sublime.

v. 22. Erviduata volant pennis.] Claudianus:

Vel qui more alium sese eiaculantur in auras,

Corporaque adificans celeri crescentia nexu,

Quorum compositam puer augmentatus in arcem

Emicet, & vincit planta, vel cruribus harena

Pendula librato figat, vestigia salu.

Planum est, quod dicit Claudianus: alium alius humeris rectum insistere, donec ex multis hominibus quasi arx exadificetur. tunc puer contento saltu super ultimum sese subiciebat, quod non semel à thymelicis fieri vidimus. Firmicus petaminarios videtur vocare, verbo Latine detorto ex Græco *πετάμινος*, volans. Dixit enim Claudianus:

Ecc 3

Vel

Vel qui more auium sese eiacularunt in auras: & noster: Et viduata volans pennis. Petaminariorum mentionem habes apud Christianissimum scriptorem Sahianum episcopum Massiliensem libro vi de vero iudicio, & providentia Dei: *Et quidem quia longum est nunc dicere de omnibus amphiboeis scilicet, odeis, lusoriis, pompis, athletis; petaminarius, pantomimus, ceterisque portentis, quae piget dicere, quia piget vel malum tale noscere: de solis Circorum ac theatrorum impunitatibus dico.*

v. 26. *Sed regione means.*] Firmicus ait Cepheum oriri in sphaera barbarica cum xv Capricorni. Sed caput eius tantum oriri & occidere in finitore Græco testatur Hipparchus. Aitque oriri à xxvii Scorpii, ad vi Saggiarii. Sed sæculo Manilij oriebatur xx Scorpii supra finitorem barbaricum iuxta intersectionem meridiani, & orientis. Multum igitur tam Manilium, quam Firmicum falli necesse, qui cum Aquario orientem faciunt. Quid de Bonincontrio dicam, qui hariolatur oriri cum extrema parte Piscium? Quot fustigatioibus? imo si possint, potius eum eruditissimum Manilij interpretem esse iurabunt, quam ut aliqui d'vquam boni nobis excidisse concedant. Quibus Bonincontrius in Manilium potest satisfacere, illis ego nunquam mirabor nostra displicere: quia ab illis neque confessionem ab ingenuitate, neque sensum literarum à genio eorum exigimus.

Ibid. *Sed regione means.*] Qui oriente Cepheo nascuntur, erunt fenieri, superciliosi: etiam pædagogi, Tragædi, Comædi, histriones, pantomimi.

v. 27. *facit ora manere.*] *Quædam æstivæ.* Sed interpolatum est Gemblacensis:

—— *facit ora fenestra:*

Frontes ac vultus componis pondere mensis. Recte.

v. 20. *Pascentur carui.*] *ἐπιπαισσωσι, ὀνειδισκωσι* erunt. Ptolem.

v. 30. — *Et antiqui laudabunt verba Catonis.*] Ad verbum Firmicus: *qui etiam Socraticam sectam vero sequantur affectu. Tales enim apud veteres fuerunt Catones.*

v. 33. *Et dominum dominus prætexa lege sequatur.*] Gemblac. *prætexa* dictum, ut prætexæ Comædiæ, id est prætextæ Horatio. Sed *prætexa* retineo. Servius pædagogus ratione disciplinæ est dominus domini sui. Docet enim herilem filium dominum suam. Itaque *prætexa lege*, est iure ætatis. Est enim adhuc puer, donec togam puram sumperit. Dominum tamen pædagogi puerum vocat, quia herilis filius. Itaque in Digestis De Legatis lib. xxxii. l. 41 § 4. *Publio Manio dominulo meo.* Dominulus est alumnus herilis filius, cui ille libertus dum adhuc servus esset, pædagogus datus erat. Iuuenalis: *Discipuli custos præmordes Acronetum.*

Scholion

Scholion vetus: Eunuchus pædagogus, proprium Pappatis. Nam etiam Pædagogus dicebatur Pappas. Alibi Iuuenal.

— *timidus pragustet pocula Pappas.*

x. *. *Quodque ages, id credas.*] Quæ sit mens huius versiculi dicerem, si huic pertineret. Nam profecto hic locum non habet. Recoque, versa in incude tenaci forcipe. nunquam sensum huic loco accommodum ex eo erues. Infra reddetur illi locus suus.

Pag. 123. v. 4. *atri luctum memorare sepulcri.*] Antigonz. Vise Tragediam apud Sophoclem.

v. 8. *Querere Medea natos.*] nō *Querere* ex persona Iasonis interfectos à Medea natos querentis & desiderantis. Nam qui non sunt amplius, dicuntur quærī. quod frequens in Hebraismo. Martial. x. 71.

Hos tamen ut primis raptos sibi quarit in annis.

v. 10. *vestosque ex ignibus annos.*] Anni Iasonis ex ignibus vestī sunt iuueniles, qui femles in ignem immisierant. Obscure dictum.

v. 12. *gestus referetur in altis.*] in altis. hoc est *in sacris*. Agere fabulam, *in sacris*. Erit non solum poeta Tragediarum, sed etiam *in sacris*.

v. 18. *Doctior orbe suo.*] *Βασίλει.* Repone ex Gemblacenſi: *Doctior in urbe sua.* Idem clamat epitaphion eius epigramma Romæ, quod ad Mausoleum Augusti viſitur:

*καὶ πόρῃ ἐν τῷ ἱερῷ ὁ ἱερῆς, Ἐπὶ τῇ Μάριον αἰνῇ νεκρῇ τῷ ἱερῷ.
ἱερῇ δὲ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἡλικία δὲ δαίμων,
ἡλικία δὲ τῶν ἱερῶν ἡλικία δὲ δαίμων.*

Inde Aristophanes Grammaticus, dubitat utrum Menander vitæ magister, an vitæ Menandri magistra fuerit.

— *ὁ Μενανδρὸς ἡ βίη,
ὁ Μενανδρὸς ἡ βίη, ὁ Μενανδρὸς ἡ βίη;*

v. 19. *qui vitæ ostendit vitam.*] Scribe, *Qui vitæ ostendit vitam.* Amare solum vivere esse dicit. Mimnermus, & alij. Pleni sunt libri. Verba Aristophanis Grammatici paullo ante producta explicant, quid per vitam vitæ intelligendum sit.

Ibid. *cursumque sacrauit.*] Et hoc quoque ab interpolatoribus. Gemblacenſis: *carumque sacrauit.* Nempo male allecatus est scripturam archetypi *carumque sacrauit.* id est *charis*que.

v. 22. *referesque affectibus ora.*] Imo melius Gemblacenſis:

— *referesque affectibus ora.*

v. 24. *Et turbam reddes in imam.*] Inepte. Feliciter olim edidimus, in vno. Gemblacenſis approbat. Lucianus aptissime interpretatur: *in vno* *in vno* *in vno*

δοξάταιον ἡ αὐτῆς ἡμέρας ἀρτί ἢ Ἀδάμας μεμνηνός, ἀρτί ἢ ἰσὶ τοῖς μὲν δόκον, ἢ ἄλλοτε Ἀρτίς ὁ αὐτός, ἢ ὡς μνηρὸν οὖσης, εἴτα Ἀγνός, ἢ Ἀρτίς, πάντα ταῦτα ἐν αὐθροπῇ ἔσσι. Si Manilium interpretandum suscepisset, non poterat opportunius hunc locum exponere.

v. 26. *Omnes fortuna vultus.*] Longe melius Gemblacensis:

Omnia fortuna vultum per membra reducer.

Ibid. *per membra reducer.*] Per gestus & *ῥαυμασμον* ut supra dixit *saturu gestu*. Nam per saturum gestum *παυτομασμον ῥαυμασμον* intelligit. Saturum est verbum scenicum, quod ad diuersimodum actum, & gestum pertinet. Sic Satira omnigeni argumenti poësis. & *Satura* *ῥίμω* & Horatij per ypsilon scribenda legeris *Satyro gestu*; ut Satyras Lucilii, & Horatij per ypsilon scribendas putes. neque in hoc doctissimis tam veterum, quam recentiorum credideris, qui *Κατύρος* & *Κατρυδαίον* Græcorum somniant. Nam Satira, seu Satira, ut maxime, maximus, aliud est. Quid sit Pantomimus, designat Caliodorus libro primo Variarum, ad Albinum & Albinum: *Hanc partem musica disciplina mutat nominare maiores: scilicet quæ ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gestificationibus facit intelligi: quod vix narrante lingua, aut scriptura textu possit agnosci.* Claudianus: *Qui gestu manibusque loquax.* Primus omnium in scenam Romanam prodiit Pantomimus Pylades ab Augusto ex Asia euocatus. Quod præter alios, duo hostes nominis Christiani testantur, Lucianus, & Zosimus.

v. 28. *Præsentem Troiam.*] Post hunc versus immittendus ille, quem supra expunximus:

Quodque agit, id credes stupefactus imagine veri.

Gemblacensis habet *agit*, quod melius, quam *ager*: quanquam parui refert, *credes* pro *credet*, veri pro iuris legimus. Non interpretamur. Sententia & puero plana. Si quis negat iure huc translatum hunc versum: & nos negamus iure eum queri, & prius debere æquum animum ad hæc afferre, quam temere de istis indicare, quæ non intelligit, & quibus studio æmulationis insensus est. Non curamus hos malos Genios.

v. 30. *Nunc Aquila fidus.*] Aquila, inquit, Firmicus, duodecima parte hor. o. 45', supra finitorem barbaricum. Inter veram & Manilianam epochen longa procul longis via diuidit inuisa terris. Aquila oriente nati, ex de humana, spoliis, rapinis viuunt. Feras etiam conficiunt. Contumaces, fortissimi, strenui, armigeri, satellites erunt.

Ibid. *Ferrur.*] Id est ad verbum *ἄν* Arato de eadem Aquila loquenti, ut nos correximus, quum inepte in omnibus libris editum sit *ἀντ*. quod alibi monuimus. Cicero eleganter *se portat*. *At propter se Aquila ardenti cum corpore portat.* id est *ἄν*, mouetur. De motu agili & expedito proprie dicitur, qua-

tur, qualis in bene valentibus, ut in Satira de eo, cui constabat valetudo. — *Ex pedibus me Porto meus* — hoc est, bene valeo. Quis negat hodie in Gallia nos ita loqui? Nam quod est apud Comicum: *Valuisti usque? Sustentatum sedulo*. ibi sustentare se est portare se & bene valere, ὡς ἐπιδόξ. Teutonismus quoque Belgicus proxime ita loquitur. Nam de valetudine sciscitantes dicunt, quomodo vestaris? Ne hoc quidem genus loquendi deest in Latinitate. Nam & in ea quoque vestare se, ut sustentare se est ἐπιδόξ. Tertullianus de Pudicitia x i i, vertens Epistolium synodicum Apostolorum: *A quibus observando recte ageris. Vestate vos. Spiritui sancto sufficit & hic servatum, &c.* In Græco: ἐξ ὧν διατηρεῖσθαι ταῦτα τὸ πνεῦμα. Επιδόξ. Ergo vestate vos, est ἐπιδόξ. Vulgata lectio quam inepte concepta? *A quibus observando recte ageris, vestante vos spiritu sancto*. Atqui *Spiritus sancto* legendum & cum cæteris coniungendum. Nam repetit quod supra initio præmissum: *Visum est Spiritui sancto & nobis*. Perpendant nunc eruditi, & qui aliquem sensum bonarum literarum habent. Non aliter iudicabunt. *Vestare se, portare se*, de optima corporis constitutione dictum. Sane in veteri ante annos septingentos scripto Glossario Latino-arabico diserte exaratum est: *Vigor, vestione*. Vestio igitur & vestatio idem, & utrumque vigor est, auctore illo Glossario, in quo multa præclara extant tam ad Arabismum, quam ad Latinitatem pertinentia.

v. 31. *Rorantibus inuenis.*] Gemblacensis *Portantibus inuenis*. Aquarius sculptus est in Calendario rustico Romano humeris vram baiulans. non tamen puto veram lectionem *Portantibus*.

v. 32. *Et extentu prædam circumvolat aliu.*] Satis longo intervallo dissident à se Aquila, & Aquarius. Nam quæ non multum distaret à circulo Æquinoctiali, & nostro tangeret veterem eorum tropicorum, non potuisset vicinam esse Aquario, satis patet.

Pag. 124. v. 13. *Ad spolia & partas vni.*] Non satis apte cohererent *Et vel*.

v. 4. *Cuique hominum dederint strages.*] *Quumque hominum dederit.*

v. 6. *Ipse sibi lex est.*] αὐτῷ αὐτὸς ὁ νόμος, ὡς ἡμεῖς λέγομεν, ὡς ἡμεῖς λέγομεν. Ptolem. Gembl. legit *Ipse sibi*, non ille.

Ibid. *Et fert quocunque voluntas.*] Gemblacen. *Ipse sibi lex est, & qua fert quicunque voluntas*. Alioquin ambiguum esse potest ὅτι *Ipse sibi lex est*. Nam ὡς ἡμεῖς λέγομεν. ἑαυτοῖς ἑαυτοῖς ἑαυτοῖς. ἑαυτοῖς ἑαυτοῖς. ἑαυτοῖς ἑαυτοῖς. Ouid.

— *quæ vindice nullo*

Sponse sua sine lege fidem rectumque colebat.

Apostolus 11 ad Romanos facunde hæc exequitur. Tales sunt ὡς ἄβλοι ἐν ὧν νομαδίων apud Homerum *Ιλιάδ.* v. — ἄβλοι τὲς δὲ νομαδίων ἀνθρώπων, quorum plastra vagas rite trahunt domos, ait Horatius. Tertullianus cap. x l i i de Fff præscrip.

præscript. Hæreticorum: Plerique nec Ecclesias habent. Sine matre, sine sede, orba fide, extorres, quasi Abj late vagantur. Abj ἀβιοι. quos omnes veteres Grammatici interpretantur ἰδνθ- νομαδῖνοι. Itaque omnes μεταρῆς & late vagantes ἀβιοι vocabant, siue δῖνοι, siue ἀδικοι essent illi. Locus ille Tertuliani vulgo indignissime acceptus est. Nam legitur quasi sibi late vagantes. Hæreticos vero illos late vagantes, sine matre, sine sede dicit, quemadmodum contra ἰσθδῖνοι vocantur in Patrum scriptis, οἱ κοινωνικοὶ ἢ ἐκκλησιαστικῶν κοινωνικοὶ ἢ οἰκουμενῶν: quia scilicet cum systaticis & formatis venientes commercia ecclesiarum habebant, cui contrarium est illud Tertulliani, orba fide: hoc est sine vlla contellatione hospitalitatis, ut ipse Tertullianus alibi loquitur.

v. 7. *Præcipitas vires.*] ἰσ-τοκῖνδωθ, ἰδ-βωλθ. Ptolemæus. Huiusmodi homines non solum ἰδ-τοκῖνδωθ, sed etiam ἰδ-τοκῖνδωθ vocant Græci. Ita intelligendas locus ille in 11 Hieroglyphic. Hori, cap. 46. θανάθ ἰδ-τοκῖνδωθ id est, αὐθῖνδωθ. quod ἰδ-τοκῖνδωθ exponit Thomas Magister.

Ibid. *laus est concedere cuncta.*] quid, aut cui concedere? Gembl.

— *laus est contendere cuncta.* Scripsit Manilius:

— *laus est contendere contra.* Vere est, quod diximus, αὐθῖνδωθ, μεταρῆς qui semper vero se opponit. Nullum aliud genus hominum hodie videas. rari, qui cedant vero, multi qui contendant contra. Qui voluerit retinere cuncta, poterit sine vlla absurditate. sed altera lectio est, quam reliquit Manilius. v. 15. *At quum Cassiope.*] Cassiopem cum vicesima parte Aquarii oriri ait supra finitorem barbaricum. Sæculo illo oriebatur à 11 Sagittarii, ad xv Capricorni, hor. 2. 15'. Plusquam x xv 11 gradibus à vero discedunt hi ortus. Cassiope oriente nati erunt aurifices, bracteatores, inauratores, ut ait Firmicus, celatores, aurileguli, & qui vasa aurea argenteis, argentea aureis permulent.

v. 18. *carnique acquirere dotem.*] Bonincontrius *carni* interpretatur corpori. neque potuit melius, siquidem putavit lectionem mendo carere. Nos dicimus *carai* scriptum fuisse, pro *cara*, ut supra *nepai* pro *nepa*. Sunt vestigia illius prisici Archetypi.

v. 19. *Materie lapidum vinos miscere colores.*] Ab hoc lege quinque illos versus, quos supra intercepimus, & ab alio loco dinulsumus. Nam quid sculptores, & plasticarii ad Spicam, qui huc referendi sunt, etiam teste Firmico paraphraste?

Ibid. *lapidum vinos miscere colores.*] Tessellator & musuarius erit. v. 20. *Sculptentem faciet.*] Inaurabit laquearia & tholos templorum. Nam inauratores nasci sub hoc sidere notat & paraphrastes. vel potius, ut Firmicus loquitur, plasticator templorum erit. hoc est plasticis ætremis templum ornabit. Huc pertinet ex Glossis: *Colorator, in dromedariis.*

v. 21. *Condentemque nouum calum.*] Musiuari opere scilicet. Firmicus coniungit hæc duo, inauratores, & musiuarios, lib. 111: *Faciet eos, qui sic habent Iouem, quodam subtili artificio sape pollentes, aut aurifices, aut ex auro vestes pingentes aut inauratores, aut musiuarios, aut ex argento quædam facientes opera.* Male in vulgatis Firmici codicibus, *aut in vsu varios.* Rursus apud Firmicum lib. 1v. cap. xv. bractearios, musicos, organarios, pictores. Noli dubitare, quin Firmicus scripserit bractearios, musiuarios pictores. Pauimenta scetilibus scutulibus, aut tessellis structa, & ad regulam exacte perficata, vocantur musiuia. Spartianus in Pescennio. Græci *ἰσοδοῦναι* vocant & *ἰσοδοῦναι*. *ἰσοδοῦναι*, tessellarius exponitur, & tessellator. *ἰσοδοῦναι* tessellatus, pauimentum. *ἰσοδοῦναι*, tessello. Lucilius:

Quam lepida lexes compositæ, ut tessellæ, omnes

Arte pauimenti, atque emblemate vermiculata.

Ita legendum, ut habent scripti codices. Ars pauimenti, quam vocat Lucilius, est tessellata, artifices, tessellatores, *ἰσοδοῦναι*, *ἰσοδοῦναι*, ut diximus, qui & Musiuarij Firmico, & Imp. Cod. Theod. l. 3. de excus. artif. Ut *ἀχαιοὶ* Achiuus, sic *μουσῶν*, musiuus, à concinnitate. Nam *μουσῶν*, & *ἰουμῶν* & *μουσῶν* & *μουσῶν* in eam partem accipiunt Græci. Et ut *ἀχαιοὶ* ab Achæo: sic *μουσῶν* *μουσῶν* *μουσῶν*. Vnde hodieque opus musaicum dicitur recte, non deprauate, ut putant docti: & si bene memini, videor legisse Musaicum in Augustino. Rursus artem pauimenti a saroticos lapillos vocat Sidonius in Narbone. Emblema quomodo diceretur ne Tiberij quidem temporibus constabat, ut ex Suetonio cognoscimus. Tamen plusquam sexaginta annis antea τὸ ἰμβλημα Publius Syrus *Inferam* verterat.

Frugalitas inserta est rumoribus boni.

hoc est *ἰμβλημα*, ad verbum. Inepte hodie *miseria*. Sed manuscripta lectio Gellianorum excerptorum clare habebat *inserta*. Tertullianus quoque libro de Idololatria literas profanas vocat *insertas* idolorum predicationis, & in eodem libro, *insignia dignitatum insertas* dixit. Species musiuarij operis aut vermiculationis sunt illæ duæ, quarum meminit Plinius libro xxxv. cap. 1. nunc vero in totum marmoribus pulsa; iam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, verum & interraso marmore vermiculati ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci nec spatia montium in cubiculo delicta: cepimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum: Neronis vero maculas, quæ non essent, in crustis inferendo vnitatem variare, ut ouatus esset Numidicus, ut purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent delicta. Ecce aliam *ἰσοδοῦναι* & vermiculationem: alteram, quæ crustis marmorum diuersicolorum vermiculatas animalium effigies referret: alteram, quæ marmoris maculas alieno marmori infereret, & orbem ac ouatas *ἰμβλῆμα* vt Mathematici vocant, marmori includeret. Seneca epistola lxxvii, Fff 2 Pauper

Pauper sibi videretur ac sordidus, nisi parietes magnis preciosis orbibus resfulserint: nisi Alexandrina marmora Numidicus crustu distincta sint. Quas ouatas figutas vocat Plinius, eas Seneca orbes. Iuuenalis quoque:

Qui Lacedæmonium ptyssmate lubricat orbem.

hoc est pauimentum stibadij, aut triclīnii marmoreum, orbibus huiusmodi insitum. Nam triclīnia marmorata. Intelligit plane diuitem. Inuitans enim amicum, non, inquit, tibi dabo delicias, quas soli diuites inter cœnam adhibent. Hoc non conuenit paupertinis fortunis nostris, sed illius tantum, qui ptyssmate lubricat Lacedæmonium orbem, id est, cuius triclīnij pauimentum preciosis Tænarij marmoris orbibus resfulget, aut ouatis maculis. Nostrium pauimentum plebeium est. Itaque nos pauimentum plebeium ptyssmate lubricamus, non autem pauimentum Lacedæmonium. Ptyssmata sunt, quæ ex poculis in pauimentum alliduntur, vt resonaret. *κοτταβισμός* Græci vocant. Cicero in Tusculanis de Critia Socratis inimico ex Xenophonte. Horatius: — & mero

Tinget pauimentum superbo.

Iam illis ptyssmatis lubricatur pauimentum, vt etiam excogitata sint pauimenta, ne ex humore illo inaderent. Vitruuius libro vi de pauimentis: *Ita conuiuiis eorum, & quod poculis & ptyssmatis effunditur, simul arque cadit, siccessit.* Quam hallucinati sunt omnes Critici in illo versu Iuuenalis à Politiano vsque, qui primus illum locum vexauit, ad illum, qui in suis variis *perseutemate* legebat, tam ridiculo sensu, quam verbo! Nullum est Iuuenalis paulo melioris notæ exemplar, quod non habeat *ptyssmate*: etiam vetus Scholiastes id agnoscit. Ptyssare est rorantibus, vt Cicero loquitur, & minutis poculis pergræcari. Alexis: *ὅτι τὸν τῶ ἀδυν οἶνον ἐκπνέουσαν.* Omnes illi Critici putarunt Iuuenalem de ludo quodam agere. Atqui nihil tale. Ne expectes, inquit, à paupere Gaditanas puellas & crufinata. Hoc competit illi, qui ptyssmata effundit in pauimentum preciosum crustis marmoreis vermiculatum, non nobis, qui ptyssmate tingimus pauimentum *αὐτοχόδιον* & plebeium. Lege Iuuenalem. ne tibi quidem ignoscas, qui in re tam clara cæcutiueris. & plane est omnium doctorum ibi iocularis hallucinatio. De vino quod allidebant humi, quod *διαπιτύζειν* & *ἀποκαταβίζειν* dicebant, accipe notabiles versus Archedici Comici *ἐπισταυρῶ*, qui erunt loci Iuuenalis interpretes:

ἅμα δ' ἔτι χρυσὸν ἀπορροσάμι' (ἀπολλύμινην.)

κατέβαντο σκύννοι. τῆτο (σέξ) ἑμαυτὸν λήξω)

διαπιτύζω. β. οἶνον ὃ τοῦτον χαμαί;

Οἱ μοι. —

vides *διαπιτύζειν οἶνον χαμαί*, quo modo Iuuenalis lubricare pauimenta ptyssmate, & Horatius tingere vino pauimentum. Inde Terentianum: *vini quid ptyssauit mihi?* Omnes lubricant pauimentum ptyssmate, sed Lacedæmonium pauimentum soli diuites.

v. 21. *per templā Tonantis.*] Quasi ædes Iouis Tonantis ab Augusto dicata eo opere exulta esset. Nam profecto ad illam ædem allusit: neque probamus scripturam Gemblacensem, *templa tenacis.*

v. 22. *Nunc iam luxuria pars est.* Triclinia templi *Concertant* —

v. 24. *Tellique auro iam vescimur aurum.*] Ædes Deorum duntaxat olim bracteata & deaurata erant: nunc vero & triclinia nostra. Hoc est, quod conqueritur vetustissimus Orator Favonius apud Gellium libro decimo quinto, capite octavo: *Sipro portione pergit luxuria crescere, quid relinquitur, nisi ut delibari sibi canas iubeant, quando stratus auro, argenteo, purpura amplior aliqua hominibus, quam Diis immortalibus, adornatur.* Si, inquit, Favonius, triclinia certant templis Deorum immortalium: quid relinquitur, quam ut sibi è patellalibari dapes iubeant, ut Diis immortalibus, & Laribus Penatibus solet? Hic insignis locus deprauatissimus extat apud Gellium. Porro Gemblacensis habet:

— *tellique auro iam vescimur auro.*

Recte. tecti aureis lacunaribus vescimur auro cauo. vasa enim, è quibus cibum sumimus, aurea.

v. 25. *Hinc Augusti nitent.*] Persequitur tessellata opera templorum. Nam non solum lapidum segmentis pavimenta pingi solita innuit, sed et margaritis quoque tessellationem quandam & picturam concinnari, ut & hodie fit; cuiusmodi in ædibus sacris, quas Augustus dedicavit, fuisse, cognoscimus ex Suetonio: *Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas refecit, easque & ceteras opulentissimis donis adornavit: ut ipse qui in cellam Capitolini Iouis xvi milia pondo auri, gemmasque & margaritas quingentis his una donatione contulerit.* Nam ad tessellandum geminis lacunar, siue tholum ædis Tonantis has gemmas contulisse non dubium est. Arnobius de ædibus sacris: *Sint ergo hæc licet aut ex molibus marmoreis structa, laquearibus aut renideant aureis: splendeant hic gemma, & sidereos euomant variata interfectione fulgores: terra sunt hæc omnia, & ex facie vilioris materia concreta.* Quid aliud intelligit per interfectionem gemmarum, quam *ἰνδοβολίαν, & ἐμβλήματι*? Picturatio igitur *ἐμβληματική* multiplex, tessellatio, gemmarum interfectio, orbium in marmora infusio, marmoraria incrustatio, quam Mamertus in eruditissimo Panegyrico suo picturatas marmorum crustas vocat. Sed gemmarum picturatio est instar Phrygionarij operis, cuiusmodi quædam elegantissima non semel neque vno in loco vidimus. Istam ex gemmis tessellationem *λιθόκλιτον ἔργον* Græci vocant: quæ non de phrygionario opere intelligenda, sed qua argentum cauum exornabatur, aut pocula alius cuiusvis materiæ.

v. 2. *Gemmarumque Iali.*] Quid vicem rō Iuli substituam, nescio, nisi

FFF 3

fortasse

fortasse placeat Gemmarumque illi *ἡσυχία*, quod non contemnendum. Fuit quum legerem *hyali*. vt — *hyali saturata colore*. Sed nihil mutandum. Intelligit gemmas quas Iulius Cæsar dedicauit in templo Veneris Gemmatricis. primas duas corripuit, vt ex iisdem correptis vnā longā composuit Horatius. Inle ceratis opo *Dadalea* Nititur penni — Et hic dicit Iulios ignes, siue Iulias gemmas, vt paullo ante Augusta munera.

v. 24. Hinc Pompeia manent.] Ex Actis Triumphorum Pompei Magni. Tertio triumpho, quem de Piratis, Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythia, Iudæis, Albanis, Iberia, Insula, Creta, Bæsternis, & super hac de Regibus Mithridate, atq; Tigraue, M. Pisone, M. Messalla c. o. s. prid. Kal. Octob. die natalis sui egit, transfudit aluē cum cesserit lusorium ē gemmū duabz, latum P. III, longum P. IIII: Lunam auream pondo xxx: lectos tricliniarios III. vasa ex auro, & gemmis, abacorum, IIX. Signa aurea III Minervæ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis XXIII: montem aureum quadratum cum ceruicibus, & leonibus, & posuit omniū generis, circumdata vise aurea: museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat.

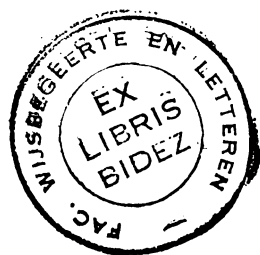
v. 26. Et Mithridateos.] Plinius: Gemmas plures, quod peregrino nomine vocant Dactylis thecam, primus omnium habuit Roma priuignus Sulla Scaurus: diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam, quæ Mithridati Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M. Varro alique eiusdem ætatis auctores confirmant, multum prelasam Scauri. Idem Plinius: Victoria tamen illa Pompei primum ad margaritas gemmasque mores inclinauit.

v. 30. Et quod erat regnum pelagus fuit.] Adhuc quæro interpretem his duobus versibus. Malo fateri ignorare, quam ludibrium debere. Nam profecto emendandi prius sunt, quam exponendi. Monstruosi sunt plane. Pag. 125. v. 1. per colla manusque.] Plinius de margaritis: Hos digitis suspendere, seminarum gloria est.

v. 2. Et pedibus niteui.] Auro vniones inclusos in obstrigillis crepidularum intelligit. Plinius: Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstrigillis, sed totis focculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per vniones ambulent, satis est. Alianus *ἡσυχίας* i. e. interpretatur Plinium *ἡσυχίας* vniones *ἀναζωγῆς* τῶν ἀναζωγῶν *ἢ* βλαψῶν. Nam *οἱ ἀναζωγῆς ἢ βλαψῶν* hoc est anfulata, apud Dicæarchum in *ἐλλάδι* *ἀναζωγῆς* non aliter interpretamur, quam obstrigillata calceamenta: apud Pollucem lib. v. 11 cap. x. *ἡσυχίας*, *ἡσυχίας*, *ἡσυχίας* An' *ἡσυχίας*, vel *ἡσυχίας* legendum sit, nescio. item *ἡσυχίας* *ἡσυχίας* *ἡσυχίας* obstrigillum Sicyoniorum calceamentorum intelligimus apud Machoneum Comicum:

— *ἡσυχίας ἡσυχίας*
τῶν ἀννύλων ἐν βᾶσι (ὑποβεβί τῶν)

Anfas & anfulas vocat Sidonius. v. 3. Quid

v. 3. *Quid potius matrona velit.*] Neque minus portentose hi duo ver-
sus deformati sunt. Non videntur esse Manilij. Nemo sanus ex istis bonam
sententiam eruerit.

v. 7. *Naturam eruere.*] Deest omnem: *Naturam eruere omnem.*

Ibid. *orbemque inuerrere prada.*] Sic supra loquutus est:

— *venri longius itur.* nisi quis malit intelligere *χάινω*, vt Sal-
lustio belli gerendi.

v. 19. *perducere calo.*] *producere.* Ita etiam Gemblacensis.

v. 10. *Ille etiam fuluas.*] Aurilegulus erit. *χρυσολόγος* & *χρυσουλέκτωρ* Glos-
sæ vocant. Sed & *χρυσουρίκτωρ* eadem Glossæ Aurilegulum vertunt, quum
tamen Aurileguli & Aurifossiores valde differant. Firmicus hæc omisit, pu-
to quia non intelligebat.

v. 12. *paruaque fragmentis.*] Gemblacensis:

Paruaque ramentis faciet momenta minutis

Protulit vt legeret census spumantis in aurum.

Sed quis hæc exponet? Scimus quidem micæ illas auri & *πύγμα* esse, quæ
hic vocantur momenta ramentis minutis. Cætera neque ego, neque qui
meliore sunt ingenio, interpretabuntur, nisi prius caliginem abstulerint illis,
quæ mortales hebetat visus, nostros quidem, quorum imbecillitatis nobis
conscii sumus.

v. 14. *Et perlucens caperet prensare lapillos.*] Scribe *pensare.* *Perlucen-*
tes lapillos, Margaritas. Catullus:

Et pelluciduli delitius lapidum. cuperet sedulitate sua æquare ipso-
rum margaritarum precium. In Æthiopia huiusmodi aurum plurimum
est, neque aliud fere habent: non tamen *λίγνα* est, sed modica frustula, quæ
Arabes vocant *تبار*. *Tibar*, Talmud *טבר* etiam Hispani & Lusitani di-
cunt *oro de ti* *bar*.

v. 15. *Ver* *ticibus mediis oculos emittet avaros.*] Legendum *immit-*
ter. Seneca Medea:

Sammota Lynceus lumine immisso videt.

Etiã in ipsas vndas immittit oculos avaros, vt scrutetur aurum; non
contentus stellantia littora rursari. Hoc scimus nos illos facere. Quidam
in Nitiobrigibus nostris anrum non in ripis Garumnæ, sed in medio flu-
mine quærebat, ex arena scilicet è fundo amnis petita. Rem fecit, & filium
satis diuitum reliquit, quem puto adhuc viuere, quum hæc scriberem.

v. 17. *Et scilicet riuo.*] *το χρυσόβολον*, Balucam. Hic significat aurum
quoque è venis & metallis terræ inuestigaturum, ne tantum aurilegulum
priet. Nam propterea subiicit:

v. 18. *Et facti mercator eris per verumque metalli.*] Per vtrumque id est, au-
rum & argentum, de quibus agitur. Metallum factum per aurum & ar-
gentum, est Electrum, de quo mentio in Pandectis, & institutionibus, de re-
rum di-

rum diuif. & Plinio, qui ἡλεκτρὺν apud Homerum μέγλη χρυσὸν καὶ ἀργύρεον intel-
ligit, vt etiam Eustathius. Sophocles:

καρδαμέτ' ἐμπολάτῃ τὸ σπέρμα Σάρδων
ἡλεκτρῷ. — Silius lib. i. — hic omne metallum
Electri & gemino pallent de semine vena.

& lib. xi v.

Iam simul argenti fulgentia pocula, mistu
Quo gemino quasitus honor.

deprauatus est ille locus in vulgatis. Nam mista, item gemina legitur. Paulan.

Ἡλεκτρ. α. τὸ δὲ ἡλεκτρὺν τὸτο, ὅτι τοῦ ἡλεκτρῶος ἀντιόχου τῶν ἐκείνου, δὲ οὐκ αὐτομάτως ἐν τῷ
Ἡλεκτρῷ τῶν ἡλεκτρῶος ἐκείνου, ἀντιόχου τῶν ἐκείνου, δὲ οὐκ αὐτομάτως ἐν τῷ
τὸ δὲ ἡλεκτρὺν ἀντιόχου τῶν ἐκείνου, δὲ οὐκ αὐτομάτως ἐν τῷ
V. 19. Alter & alterius.] Alterum & alterius. χρυσολίθου καὶ χρυσορύχτου.

V. 20. Talia Cassiope.] Cassiope & Calliopea, non Cassiopea dicitur, quod
mirum, quum Calliope & Calliopea, non Calliopea dicatur. Sic Palsiphae.
Palsiphaea. In xv Metamorphoseon.

— me quondam Palsiphaea Tentatum f. p. t. c. correctores deprau-
uauerant: me Palsiphaea quondam. Euripides dixit ἰσχυρὰ pro ἰσχυρῆ, vt
Κασσιόπη Κασσιόπη.

V. 21. Andromeda fidus.] Andromeda, inquit, oritur cum xii Piscium.
Haecenus semper in istis ortibus delirauit. nunc definit nugari. Androme-
da saeculo Metonis oriebatur à vi Capricorni, ad xxix Aquarii, hor. 2.50'.
Quod Bonincontrius dicat oriri in principio Tauri, ne in finitore quidem
Romano locum habet. Sed non nunc primum incipit somnare. Oriente
Andromeda nascuntur poenarum publicarum ministri, mancipis carce-
ris, seu commentarienses, carniſes, vinculorum custodes. Est autem pa-
recbafis pulcherrima in genere ἐνδεκτικῆ. Ad ostentationem enim ingenij
instituta: ideo Scholastico characteri magis appositā: qua in re nimis est
Lucanus, vt semper lectorem obtandar odio suo, praesertim quia nescit
desinere. In tota hac parecbaſi multa mihi suspecta, non pauca perpicue
deprauata.

V. 24. infestus totis quum viribus.] Interpolatum. Gemblacensis: ubi
— infestus totis quum viribus omnibus.

Incubuit pontus. Quum pontus incubuit toti viciniae.
V. 25. timuit naufragatellus.] Scribimus: timuit quum naufraga tellus.

V. 29. Pro nati lacrimans.] Si non est mendum, victima pro nati dida
fuerit, piaculum succidaneum stultitiae matris, propter quam necesse fuerit
dare natam Ceto. Germanicus de Andromeda:
— merita non iusta piacula matris.

v. 30. *Induiturque sinu non hac in vota paratos.*] Gemblacen. *hac ad vota.*

Simile:

— *ensemque recludit*

Dardanium non hos quasitum munus in vsus.

Pag. 126. v. 4. *Supplicia ipsa docent.*] *decent.*

Ibid. *niuea ceruice reclinis.*] *reclinis* Gemblac. & nos olim.

v. 7. *& effusi scapulis.*] Bene. Melius tamen scopulis.

v. 8. *Ter circum Alcyones pennis plausere volantes.*] Manilius scripsit:

Te circum Alcyones pennis plauxere volantes,

Fleueruntque euos miserando carmine casus.

v. 11. *Ad tua continuis.*] Melius Gemblac. *sustinuit.*

v. 15. *Ipsa leui statu reuomens.*] *refouens* Gemblac. & nos olim. Alludit ad Tragœdiam Euripidis, in qua Echo inducitur Andromedam consolans. Vide Aristophanem *Quætopœia* *Scæras.*

v. 20. *Dirigit facie* —] Ouidius: — *trahis inscisci ignes* *Es stupet.* —

v. 21. *Vixque manu spoliū tenuit.*] Ouidius.

Pene suas quater est oblitus in aere pennas.

v. 22. — *in cautibus inuadet ipsis.*

Felicesque vocat, teneant qua membra, catenas.] Ouidius:

Vt steris, o, dixis, non istis digna catenis,

Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes.

v. 25. *vadere ponti.*] Suspicio ita Maniliū scripsisse:

Destinat in thalamos per bellum vadere, Ponto

Alterasi Gorgo veniat, non territus ire.

v. 28. *patiusque Hymenæum*] *patiusque maritum* Gemblacen. quod est figuratius. nam maritum pro coniugio dixit, ut in Sphæra viresque Tonantis pro tonandi facultate. Sic Gerinanicus in *alexandris* dixit nouercam pro nouercalitate.

— *Saturnia Iuno*

Nunquam obliua sui, nunquam secuta nouerca.

id est nouercalitatis. Eadem figura Statius lib. x:

Expers connubii & rimide postura sororem:

ut quidem omnes scripti codices habent.

v. 29. *gravidus iam surgere PONTUS.*] Gemblacen. *nam surgere.* Ouid.

— *& nondum memoratis omnibus, vnda* *Insenuit.* —

Pag. 127. v. 1. *Hinc vasti surgent.*] Gemblac. *Hinc vastu vrgent.* Scribendum ergo:

Hinc vastu vrgent immensi torquibus orbes.

quod sane longe melius.

v. 5. *vs fugis in nautas spiritus.*] Catullus:

Ggg

Vt tibi

Ut tibi tunc toto pectore sollicita

Sensibus ereptis mens excidit. —

v. 15. *semper iaculata profundo.*] iaculari absolutum verbum, ut paulo ante: & *calo pendens iaculatur in hostem.* Sic alibi *Dirigere* absolute usurpat. item *Destinare* in Panegyrico ad Pisonem:

— *nec semper Gnosum arcu* *Destinat.*

v. 16. *larumque per aethera ludis.*] Melius Gemblacensis: *laxumque per aethera.*

v. 19. *Et iam crepitant sine vulnere dentes.*] Sidonius: *— iamiamque tener spe frangitur agnus,*

Arque absens auido crepitat iam praeda palato.

Apollonius secundo: *— similisque tenenti* *Virgil.*

Increpuit malis, morsuque elusus inani est.

v. 26. *summas iterumque renauit ad yndas.*] Gemblacensis: *— summasque iterum renauit ad yndas.*

Potuit Manilius primam in renauit producere, ut supra ostendimus, exemplo Lucretij & aliorum veterum. Sed nihil mutandum.

v. 33. *stellasque sacrauit.*] Melius — *stellisque sacrauit.*

Pag. 128. v. 1. *Mercedem tanti belli, quod condidit ipse.*] Gemblacensis. *condidit ipsa.* optime. scribe:

Mercedem tanti belli, quo condidit ipsa

Gorgone non leuius monstrum. —

Condere bellum, condere lustrum, condere diem, est finire.

v. 9. *mortem ducentis imago.*] Argute, & melius, meo iudicio, quam Gemblacensis: *mortem vincens imago.* Seneca:

Et morte tristis tristior mortis locus.

Ibid. *vincitorum dominus sociusque in parte catena.*] Eadem enim catena & custodia & miles vincti ibant. neque aliter intelligendum de Paulo Apostolo & milite dato illi: & ut plurimum in carcere castrorum vrbano- rum vincti illi asseruabantur. Iuuenal. *longo castrorum in carcere mansi.* [Inscriptio: M. AVRELIVS OPTIO. CARC. CHOR. XII. VRB. GORDIANÆ. ut fortasse de optionibus carceris castrorum in Manilio intelligendum sit.]

v. 10. *Accensisque rogi.*] Patibulati, ut Plautus loquitur, hoc est brachiis districtis ad furcam, per vrbem circumlati ita tandem in rogam coniciebantur, aut retortis in terga brachiis furca collo inserta. Prudentius:

Et iam retortis brachiis furca eminuit

Romanus actus ingerebatur rogo.

v. 13. *Vincitorum dominus.*] Optio carceris erit. Francocelte nostri lauliaros vocant à laula id est cauca, quo nomine carcerem nos Galli vocamus.

mus. Ex cauea enim fecimus nos Aquitani Gabiam, Franci Gabiolam, Iaulam: quod nouum non est. Glossæ: γαβία, Gabia. Huiusmodi optiones carceris, & si quid huic generi hominum accenseri potest, intelligit alibi Firmicus his verbis: *Erunt homicidium publicum præpositi, & exceptores eorum sententiarum, quæ de hominum caputibus proferuntur: aut cornicularii, aut commentarienses, quibus damnatorum cura committatur: seu clauicularii, vel carcerum custodes, & quibus publicarum catenarum cura credatur, aut præpositi carnificum, ut ipsi carnifices, & qui damnatos homines flagellum lacerare consueverint.*

v. 14. *Interdum panis innoxia corpora seruat.*] Quocunque sensu intelligit, sane in Christianos recte conuenit, qui innoxij tradebantur huiusmodi custodibus in penam seruati. Si post tempora Tiberiana scripsisset Manilius non potuit aptius Christi martyrum conditio designari.

v. 15. *Piscibus exortu.*] Supra orizontem barbaricum cum x x i Piscium Equum oriri ait, quum sæculo Manilij à x x i x Sagittarij, ad xxiii. Aquarij oriretur, hor. 2. 50'. Et hic quoque nugatur solens. Equo oriente nascentur veloces, equorum domitores, cursores, veterinarij medici. Apud Firmicum vitiose excusum est. *Hemiochus* pro *Equus*. Præter eos, quos nasci sub hoc sidere vult Manilius, curiosos quoque addit Firmicus: hoc est publici cursus præfectos. Vulgo in Gallia Contrarotulatores equorum dispositorem vocamus: de quibus extat Rubrica in Codice Iustiniani. In vita Chrysostomi, ἑλλόμην & τὰς τῶν κειώων & πόλλων ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Firmicus libro 111: *Erunt enim aut publicani aut vestigialiarii, vel curiosi.* Sed & Curiosos intelligit Manilius, aut funiles. nam nondum Curiosi nomen in vsu erat in ea notione. Scribit igitur:

*Quanius extremo citius reuolaueris orbe
Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.*

v. 16. *Signatum terra lumen.*] Quid est signatum terra lumen? Gemblacensis, *Signato.* Scribo confidenter, *Signator:*

*Piscibus exortu quum pars vicesima prima,
Signator terra lumen fulgebit, & orbi
Aerius nascetur Equus.* —

pars vicesima prima, apposituiue.

v. 16. *Signator terra lumen.*] δέξον τὸν γῆν. Nam τὸ Signator in omnigenere vsurpant. Tertullianus de Orat. *Euangelium expunctor viciustatis.* Nicander: κωστήρι χαράκων. Cornelius Seuerus;

*Ignea nam calo ducebat lumina Phæbe
Fraternis successor equis.*

Sic Plinio Vergiliarum sidus institor vestium dicitur. In Epistola Paridis: *Sponsor coniugij stat Dea pilla sui.* Singulariter *Signator lumen*, Pluraliter *signatricia*.

signatrix lumina. Insolentius Claudianus victrix solum: Portentosis
Silius. — *Phœnissa metuntur Agmina.* lib. xvii. Eiusmodi sunt Euripi-
dea, *σφαῖρα ὀδύης*, in Cyclope: *μαριάδι λωστήματα*, in Oreste: *δρομάδι ἡλάρ*, in
Helena. Minus mirum apud eundem *τὰς σφαῖρας*, apud Æschylum *τὴν*
σφαῖρην, apud Apollonium *μῦθας σφαῖρητορας*.

Ibid. & orbi Aereus nascetur equus.] τὸ &, est vt τὸ Atque in illo:
Atque illum in praecepto prono trahit aluam amni.

vt vicesima prima pars Piscium signat finitorem, & statim Equus oritur.
v. 19. Omne per officium.] Gemblacen. Come per officium. Sedulos &
officiosos. Phœdrus idem lib. ii, fabula xxxv i, sed nescio quare priorem
corripuens — *iactans officium come.* Martialis libro primo xc.
Omne sed officium circa te semper obibat

Turba tui sexus. —

Lego, come sed officium: Neque enim Latinum est omne officium obibat.
saltem non est elegantiae illius sæculi.

v. 22. Nunc studio fraudare fidem.] Emenda:
Nunc studio fraudare fidem, poteris que videri
Mentiri passus. —

v. 23. Mentiri passus & campo tollere cursum.] Gemblacensis:
Mentitus passus & campum tollere cursu.

v. 24. in membra ferarum.] Firmicus interpretatur pecorum. Melius
ferorum, id est equorum. Virgilius:
— inque feri curvam compagibus aluam
Contorsit. — Supra:

Excogitare feros, prouumque anteire volantes.

Item idem error supra:

Ille genet medicas artes ad membra ferarum.

Vbi melius legeretur ferorum. Nam *τὰ κτήνη* non dicuntur feræ.
v. 25. Engonasi ingenicla viuens sub origine constat.] Vt de duabus primis
vocibus constet, ita in cæteris nihil iuuat nos codex Gemblacensis. In eo
scriptum, *vides sub origine constat.* Fortasse: cui pes suffragine constat. Cui
pes constat suffragine ingenicula. Id est, qui vno pede ingeniculo niti-
tur. Nam suffrago est ἡ ἀγκύλη, ἢ ἱστία.

Engonasi, ingenicla cui pes suffragine constat.
Sed hoc est diuinare. Inanes & friuolæ coniecturæ, & ægorum somnia fa-
cessant. Nihil hic videt acies ingenioli nostri. At Engonasin, siue Nisum,
vt vocat Cicero, vel Ingeniculum, oriri in extremis partibus Piscium. Ex-
clamare libet: Hercules tuam fidem. Nam sæculo Manilij oriebatur à xxx
Libræ, ad vi Scorpii in finitorem barbarico, hor. 3. 45.

v. 31. Dextra per extremos attollit lumina Pisces.] Ingeniculo orienti
nat

pati erunt fugaces, dolosi, insidiatores, infessores viarum, ac graffatores, desperata audacia, schœnobata, aerobata, oribata.

Pag. 129. v. 2. *vincetque periclo Ingenium.*] *ἔξωθεν* & *ἐξ ἀκροῦς* *ἡμῶν* erit.

v. 5. *Et cali meditatus iter.*] Ipse aerobata, de quo hic mentio, non magis est *ἔξωθεν* & *ἐξ ἀκροῦς* *ἡμῶν*, quam sunt hi duo versus. Mōstra sunt in Gemblacensi:

*Et cali meditatus iter vestigia perdet
Et penena & pendens populum suspendit ab ipso.*

Ibid. *Et cali meditatus iter.*] *ἀποβάτης, χοινοβάτης.* Firmicus. Prudentius Hamartigenia:

*Inde per aerium pendens audacia funem
Ardua securis scandit profcena plantis*

Ibid. *vestigia perdet.*] Recta lectio. Nam illi parabolici per funem incedentes deinde tanquam calabundi fingunt se excidere, & pendent vnico pede. Turcæ habent desperata audacia & miros huiusmodi schœnobatas.

v. 6. *Apennina perens.*] Si non esset vitium in lectione, esset, *ἀπειβάτης* Firmici. vt apud Statium 11 Achilleidos.

*Nunc caput aeris scandentem prendere montis
Quo fugitur per plana gradus.* —

Sed tam hic, quam apud Firmicum, vitium est. Nam *Apennina* conformatum vel interpolatum à Bonincontro ex illo non meliore, *Et penena*. profecto legendum:

Et pene vt pendens populum suspendit ab ipso.

Optime. Apud Firmicum vero non Oribata, sed aerobata legendum. In eodem etiam legitur *neurobata*, vt apud Vopiscum in Catino: *Nam & neurobaten, qui velut inventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* Vtrobique puto legendum *anemobata*.

Ibid. *& pendens populum suspendit ab ipso.*] Si vera est hæc lectio, nihil elegantius potuit dici, quam illos pendulos populum spectantem suspendere ex se ipsis. Qui enim sursum admirabundi spectant, quasi pendent ex eos, quod tam auide spectant. Idem schema in Sphæra de Galaxia:

— *& resupina facit morsalibus ora.*

Est autem emendatum à doctis viris, idque recte proculdubio. Habemus exemplum in prologo Hecyræ de populo propter funambulū à fabulæ spectaculo auerso. Nam vere populus suspendebatur à funambulo. Græcis est *κλινόμενος πρὸς τὸ χοινοβάτην*. Iustinus Martyr epistola ad Zenam & Serenum: *πᾶς δὲ μὴ ταύτην & ἐπὶ τῇ χοινοῦ ἀπορραδίῳ, ὅσον ἴστω καταπεσῆναι, καὶ δαμάσκειν αὐτοῦ δὲ τοῖς διὰ τῶν ἰδίων ἀπρεχίαν κληνοῖς πρὸς τὴν ἑπὶ τὴν μεταληχίαν* Idem rursus gestus exprimitur à Paulino his versibus:

Ggg 3

Nunc

*Nunc volo piscuras fucatis agmine longo
Porticibus videas, pauloque supina fatiges
Colla, reclinato dum perlegu omnia vultu.*

Nam supina colla dixit, ut hic noster resupina ora ab eadem mente. Funambulos Turcæ lingua sua *Giampas* vocant, qui incredibilia auditu, & similia his Manilianis faciunt. Hoc verbum Aquitani nostri, sed *Λαμπεσιν* Lampellar enunciant.

v. 7. *Laua sub extremis.*] In vltima Piscium parte vult Cetum oriri. Sed super finitorem barbaricum oriebatur sæculo Manilij à x l i i piscium, ad xxix Tauri, hor. 3, 30'. Qui hoc oriente nascuntur, erunt piscatores magnorum piscium, ac cetaceorum; cetarii, bolonæ, salsamentarii, liquaminarii, salinarii.

v. 7. *sidera Ceti.*] Aliter Pistricem vocant Cicero & alij. Pistrix enim pro Pristis ut diceretur vsus obtinuit, item Pristis pro Pristes. Vera enim scriptura est *Πριστης*. In eodem asterismo Festus Auienus Pistrim & Pistricem dixit.

— *summa qua lux Pistrice coruscat.* item: *Et Pistrim vndicolam.*—

Etiam *ἰσπάρ* vocari scribit Firmicus. Sed valde differunt *ἰσπάρ* & *ἰσπάρ* magnitudine, & figura.

v. 9. *Hoc trahit in pelagi cades.*] Interpunge:
*Hoc trahit in pelagi cades, & vulnera natos
Squamigeri gregu. extensis laqueare profundum
Retibus.*—

v. 11. *& pontum vinclis armare sequentem.*] Armare pontum sequentem vinclis quid sit nescio, & turbat Gemblacensis, qui hic habet *armare furentem*. An legendum? *Pontum vinclis armare sequentes*. Nam retibus, quæ *vincla* vocat, paulatim procedendo, quod hic dicitur *sequi*, in arcum coguntur pisces, & quia non sentiunt se clausos, perinde sunt, atque in laxo æquore.

v. 13. *Carceribus claudunt.*] Gemblacensis: *claudunt, nesciunt, trahunt.*

v. 14. *macularum vimine.*] Vimen pro textura, ut vimen arundinum dici, alibi nos monuisse meminimus. Virgil. xi:

Arbutei texunt virgu, & vimine querno.

id est, textu virgarum quernarum. Nam Gemblac. inepte habet *numine*. ineptius Bonincontrius *munere*.

v. 19. *Altera sis cadi cades.*] *Cadu* Gemlac. Intelligit *τὴν ῥαχίν*. Sequentia explicant.

v. 24. *Illaputru turba est.*] Gemblacens. *turbat*. Vestigium archetypi, *turbast*. Sed illa putru turba est, Salsa muriatica. *sanies preciosa*, liquamentorum. Glossæ: *ζαρπάλος*: *liquaminarius*.

v. 26. *Communemque cibum.*] Nam & garum & muria cibis condiendis

v. 28. *terraque immobilis hæret.*] *turbaque* Gembl. Hic multa sunt inexplicabilia.

v. 31. *Humorisque volat.*] *Humoresque* vomes. Gemblacenſ. *Vt. morisque.* Prisca archetypi ſcriptura *vmorisque*, vt alibi.

v. 33. *Quin etiam magnas.*] Erunt etiam ἀλοπηγῶν, vt loquitur Nicander Alexipharmacis.

Ibid. *Salinas.*] ἀλοπηγῶν. αἱ γὰρ ἐν τῇ πλειστον ἀλοπηγῶν ἅλας λαβόντες. Etymologicorū voce Δαπνί. Strabo VII: (ὡς αὖτε οἱ φεῖ μέρθ' ἡμεῖς τοῖς ἀλοπηγῶν. Et libro VII: καὶ ἔστι τὸ ἀλόνειον πεδῖον ἢ μέγα ἐν τοῖς τῷ Λίκτη, καὶ τῷ Τερρασσαῶν ἀλοπήγων αὐτομάτοι τοῖς ἱπποῖσι περὶ γυμνασίων.

Pag. 130. v. 1. & *ponti scernere vires.*] *vires.* Ita vocat ſalem.

v. 3. *Ad bellumque.*] *Adpelluntque.*

v. 4. *Clandendoque negant.*] τὸ negare eandem notionem habet, quam apud Martialem :

Et Pompeiano vela negata Noto.

Item:

Naupopulo ventus vela negare solet.

Lucanus:

— *frustra que rudensibus ausis Vela negare Noto.*

v. 7. *Canities & nota maris.*] *Canities* etiora maris.

v. 11. *At reuoluta polo.*] Septentrione oriente inter initium & finem Mundi, hoc est inter Piſces & Arietem, vt interpretatur Firmicus, mansuetarrii nascuntur.

Ibid. *At reuoluta polo quum primis vultibus Arctos.*] Quia Arctos ſine Helice nunquam occidit, difficile erat aſſequi, quando eius ortum notandum eſſe velit. Adicit igitur *primis vultibus* eam oriri: quia in συμμίῃ ἀρκτικῆς, in interſeptione communi orizontis. Itaque veteres illi vultum eius notabant in contactu orizontis, quod vocabant principium Vrfæ, vnde primos vultus vocauit. deinde tranſcruſum circuli meridiani, quod vocabant conuerſionem. Ouidius:

Itaque mora ſpatium nox præcipitata negabat:

Verſaque ab axe ſuo Parthæſis Arctos erat.

nempe conuerſam à puncto culminante, quod axem vocat, ad Orizontem Occidentalem. Nam axem pro ſupremo loco ſumī, libro tertio, & in Proptertium notauimus. Sic Anacreon ἀρκτικῆς conuerſionem à meridiano intelligit:

μαστρονκίος ἐς ὄραν

σπίς) ὅτ' ἀρκτῶ ἦδ' η.

καὶ χιτῶν πῶν βοῶται.

Nam ſignificat manum ſiniſtram Boetæ culminare, cui quum ſit proxima vltima caudæ Vrfæ, quam *Beneneſib* Arabes vocant, proculdubio iam tota Vrfæ deprehendebatur inter meridianum, & Orizontem occidentum.

v. 14. *Ac Cynosura minor.*] Hi tres versus, nimirum hic cum duobus frequentibus, huc irreperunt ex Phænomenis quibusdam. quos huc pertinere non dicent, nisi qui rerum cælestium imperiti sunt. Nam Cynosura ne in Barbarico quidem finitore occidit. Deinde hic sermo est Leonis & Scorpij orientium matutino. Quid hoc *αὐτὸς τῶς Συναριστολᾶς ἢ ἀπλανῶς*? Denique nemo est, qui plane hos versus interpretari possit. Quod autem ex quibusdam Phænomenis hæc sint, imo ex Arateis, argumento sit quod Scorpius oritur ante Solem, quum Sol ingreditur Sagittarium. Aratus vero id dicit:

*Σῆμα δὲ τοι κείνης ὥρης ἡ μὲν δὲ οὐρανὸς
Σκορπίου ἀντὶ τὸν αἶνα συμμάχης ἐστὶ νυκτός.
Illius mensis tibi signum Scorpius esto
Nocte sub extrema permittens iura diei.*

id est:

Sed quid dubitamus? Eos versus habebat in animo Phænomenon scriptor. Sequitur enim:

*Τῆμ' ἡ κεφαλὴ Κυνοσούρας ἀκροῖ νυκτός
ὑψιμάλᾳ προχέει.* Certe rem acu tetigimus. Nam ea ipsissima ver-

ba sunt.

v. 17. *Non inimica fere.*] Lege:

*Non inimica fere tali sub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes.*

v. 18. *placidas reget in commercia gentes.*] Sic alibi loquitur:

— nouaque in commercia dacer.

Totum vero locum ita concipit Gemblacensis:

*Non inimica fere tali sub tempore natus
Ora ferent. placidasque gerent commercia gentis.*

Sed vitiosa sunt. significat Mansuetarium fore. Glossa: ἡμφοποιεῖ, Mansuetarius.

v. 22. *Peruersaque munera.*] quod hominum potius ea, quam bestiarum propria.

v. 27. *Iunger amicicias.*] amicicia. Gemblac. & nos olim.

v. 32. *Tertia Pleiades.*] Desunt ortus Anguis, qui medias Arctos interpositus est, item Cynosura. *Sub Angue nati,* inquit Firmicus, *Marsi erunt* vel qui veneni ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus et media comparare. Tres in asterismis Angues nostri, Anguem Vrsarum hunc de quo nunc, Hydram, & anguem Ophiuchi. Sed Statius pueriliter Anguem vrsarum cum Hydra confundit, v Thebaid.

*Quantus ab Arctou discriminat aethera plaustris
Anguis, & vsque notos alienumque exit in orbem.*

Nam anguis vrsarum non exit in notum, neque in alienum orbem, id est

tium, quem Manilius vocat peregrinum orbem. Ita Statio culpa non liberabimus. *Sub Cynosura oriente nati metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti venas, ac cæterarum specierum solertibus inquisitionibus persequantur. Ili quoque monetarii efficiuntur.* Firmicus, apud quem male legitur Cycnus. Præterea addebat Manilius, si nascente homine tonaret, fore, vt toto vitæ tempore tremulus esset, & cætera quæ à Firmico petas, qui pene ad verbum omnia decreta Sphæra barbaricæ ex Manilio desumpsit, & tamen magno ingrati crimine nomen eius nunquam memorauit. Postremo Manilius tractabat Myriogenesin Sphæra barbaricæ, scilicet in eam, quæ ad tertia apotelesmata pertinet. Docet enim ea pars, quæ sint lucidæ stellæ in XII signis. Ex ea igitur Manilius docebat quænam signa stellas claras, aut obscuras, aut tristes habeant. Nam veteres illi stellarum clarissimas primæ magnitudinis, secundæ, & tertiæ, vsque ad sextam magnitudinem definiuerunt. Primæ magnitudinis determinarunt, quarum diametros apparens est VIIII scrupulorum: secundæ, VI: tertiæ, IIII: quartæ III: quintæ, II: sextæ I. Hac methodo & numerum earum assecuti sunt: primæ magnitudinis XV: secundæ XLV: tertiæ CCVII: quartæ CCCCLXXIII: quintæ CCXVII: sextæ LIII. Summa M. XXII. atque earum vsum esse in apotelesmatis sciuerunt, quatenus eas cum erronum septem temperamento communicare compererunt: ac alias quidem in Zodiaco, alias in Septentrionis, alias in Austri partibus sitas. Quum igitur aut in horoscopo, aut in medio cælo inuentæ fuerint partiliter, aut cum Luna, aut cum aliqua quinque stellarum aliquem *χηματισμὸν* facere, alterant genituram secundum innatum sibi & ingenitum temperamentum. puta, si beneuolæ temperaturæ, meliora erunt, quæ ad animum pertinent: si maleuolæ, peiora. Quæ omnes vires considerantur aut magnitudine, aut loco. magnitudine, vt si primæ, si secundæ. loco, si propiores eclipticæ, aut remotiores, idque per VII gradus circiter. Tanta enim est maxima Veneris *αἰσχροδωρίτ*. Quæ Eclipticæ contigua, eæ vires à Sole sumunt. quæ intra III gradus sunt, omni planetæ iungi possunt, præterquam Soli. Is enim nunquam descedit ab ecliptica. A tertio gradu, vsque ad quintum, à Marte & Luna vires capiunt. A V, ad VIII, debilissimæ sunt. Manilius igitur tertia Apotelesmata, seu Myriogenesin expositurus præmittebat *ἡ ἀστρονομία λέγει*, quænam primæ magnitudinis sint, quæ secundæ. Quod superest nunc fragmentum, incipit à tertia, vt vides. Nam dicit:

Tertia Pleiades dotabit forma sorores.

Ibid. *Tertia Pleiades.* Hinc incipit fragmentum. Tertiæ magnitudinis stellæ, Vergiliæ, Vrsæ minor, Delphinus, Delatoton, Aquila, Serpens. Quam hic hallucinatus sit Bonincontri, potes ex eius Commentario scire, si tempus perdere non piget.

H h h

Ibid.

Ibid. *Tertia Pleiades.*] Quod dicat totas Vergilias sex aut septem esse tertiæ magnitudinis, frustra est. nulla enim eorum est tertiæ magnitudinis.

Pag. 131. v. 1. *Inuenitque parem sub te Cynosura colorem.*] Ex hoc quoque falsum. Cynosura vnam tantum habet tertiæ magnitudinis.

Ibid. *Inuenitque parem sub te Cynosura colorem.*] Sic Aratus colorem stellarum dixit: Μέγιστα καὶ χροία.

v. 2. *Et quos Delphinus iaculatur quatuor ignes.*] Aratus:

— τὰ ὅτι αὐτὸ τέσσαρα καὶ ἑνὶ Γαίης. —

v. 3. *Delto-tonque tribus facibus.*] Sane verum hic dicit. Nam tres trianguli sunt tertiæ magnitudinis: vna quartæ.

Ibid. *similique nitentem Luce Aquilam.*] Aquila quatuor habet tertiæ magnitudinis.

v. 4. *& flexos artus per lubrica terga.*] Id est Serpens, meo iudicio. Tamen Gemblacensis?

— & lubrica flexos in terga Leones.

Fortasse legendum, & flexus in lubrica terga Leonis. Septem sunt stellæ ἐπιφαντοὶ ad tergum Leonis, quas Hyginus πλάγμων Βελώνης dicit esse, aliter dicitur δυσπρόσιτον πλάγμων: vteo nomine flexum vocavit Manilius. nisi quis malit legere plexus, ad verbum πλάγμων. Theon dicit ἡλαργίτιος hoc sidus vocari, de quo putat innuisse Aratum:

— ἀλλ' ἄρα πάντες

ἀπὸ τοῦ ἀλλοθὺν ἀλλ' ἀνθρωπίνου ποσὶν.]

Sed nulla stella ex illis septem est tertiæ magnitudinis, vt vult Manilius. An legendum: & colubri flexus in terga Leonis. Nam fortasse ille πλάγμων, vocatus fuit coluber.

v. 7. *Maxima per minimos.*] Scribe ex Gemblacensi:

Maxima per minimos censu concluditur imo.

Ita fere olim diuinabamus. Sextam magnitudinem vocat maximam tunc: quum tamen quinquaginta tres tantum designatæ sint ab artificibus.

v. 10. *Sed quum clara suos.*] Loquitur de promiscua stellarum plebe, quas ipse facit sextæ magnitudinis. Ex non visuntur plenilunio. In Sphæra

— cum Luna conditur omne

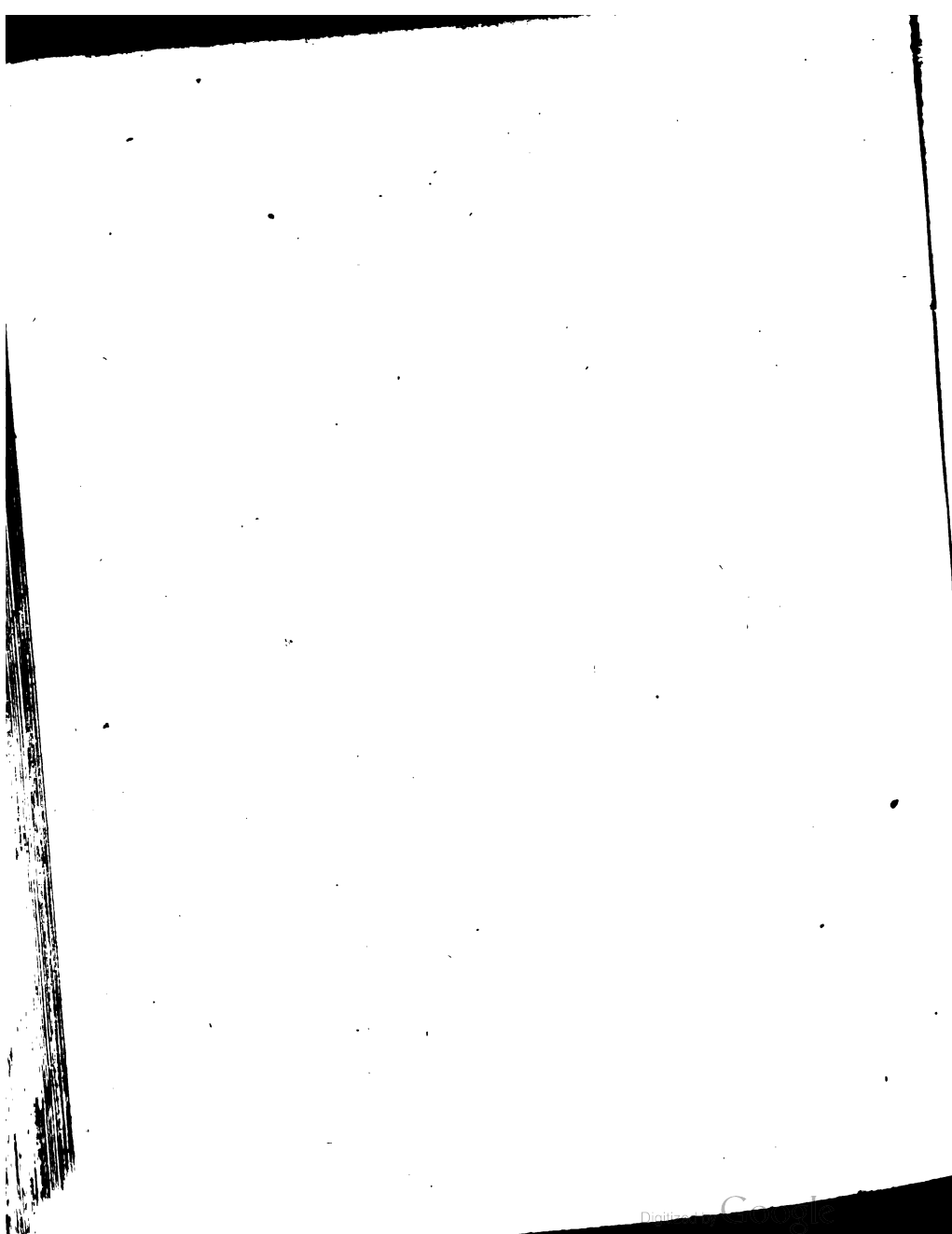
Stellarum vulgus: fugiunt sine nomine signa.

v. 16. *Cernere seminibus desti.*] Lege:

Cernere seminibus densis, totisque micare

Floribus. —

v. *. *Spiritus aut solidus.*] Inepte huc intrusus est ex Sphæra mundi. Et mirabimur, si aliquando quartus à loco versus luxatus sit; quum versus à primo in quintum librum traductus sit? Hoc tantum mirantur homines humani rerum imperitii: quibus tunc magis videmur hariolari, quo præcipue maiores nostræ sunt in hunc poetam coniecturæ, nimirum quia id supra eum

rum captum est. Igitur vicem istius, qui malum pedem huc retulit, retrahatur ille, quem iste extraneus de possessione deturbauerat:

Floribus, ut sicca currunt per litus arena.

Totum locum ita continuabis:

Tunc conferta licet calis fulgentia templa

Cernere feminibus densis, torisque micare

Floribus, ut sicca curuum per litus arena,

Nec spatium stellis, mundo nec cedere summam:

Sed quod eant semper nascentes aquare fluctus, &c.

v. 17. *Floribus.*] Elegantissime dixit, ut Lucretius:

— *florētia lumina flammis.* item — *florēt mare nauibus.*

simile etiam — *florentes are cateruas.* Attius:

Ære atque argento feruere, igni, insignibus

Florere. —

Papinius: — *Et arcano florentes lumine postes.*

Sic *arctos* Græci Poetæ. Sic Æschylus *arctos arctos*, quomodo scilicet Lucretius, & noster. Adde, quod hæc duo simul coniungit, *florem & colorem.*

Supra:

Perpetuosque tenet flores vnumque colorem

Tutatur. —

Quum igitur hic *florem* posuerit, paulo antea *colorem* posuerat:

Inuenitque parem sub te, Cynosura, colorem.

Attalus priscus Arati enarrator: *πρωτὴν δὲ ἀρχομένην ἀστέων, καὶ ἐν αὐτῇ τὰ μετέωρα καὶ τὰ χρώματα ὅμοια ἔχουσαν.*

Ibid. *Floribus ut sicca currunt per litus arena.*] Recte Gemblacensis *curuum per litus.*

v. 26. *Sic etiam magno quadam respondere mundo.*] Respondere tertio ordine. Martialis:

Si quando venies? dicet: responde: Poeta

Exierat: venies, quum citharædus erit.

Et clarius apud Val. Flaccum lib. v.

— *ille profundo*

Incumbens Odrussa mero. vide lata comantem

Pectora. —

v. 31. *Cuius pro numero.*] Cui si pro numero Gemblacensis, & nos olim.

v. 32. *Ipse suas arctos.*] Eandem sententiam in Sphæra extulerat:

Non poterit mundus sufferre incendia tanta,

Omnia si plenius ardebunt sidera flammis.

Hæc genus Sphæaræ barbaricæ apotelesmata ortuum. Sequebatur liber sextus, secunda apotelesmata sphæaræ barbaricæ occasuum siderum: cuius libri meminimus initio:

Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.

Quid valeant ortu, est hic quintus liber. *quid, quum merguntur in vndas*, ille, qui periit. Ex utroque Firmicus concinnauit apotelesmata Sphæra barbarica, priore loco ortus, posteriore occasus ponens. Itaque non dubium, quum Manilius dicat se tam de ortibus, quam de occisibus scripsisse, quin, ut ortus à Manilio, ita etiam occasus ab eodem mutuatus sit Firmicus. Et hoc est extra omnem controuersiam.

Atque hi quidem sunt ortus siderum ex Sphæra barbarica, quibus fortasse non absurdum erat & alia adiicere, quæ huic tractationi cognata sunt, nisi ea modum Notarum excederent. Facere tamen non potuimus, quin de Arabicis Stellarum appellationibus quædam deliberemus, præsertim quum hodierni Astrologi & solidarum Sphærarum artifices adeo non ab ipsis temperent, ut sine illis opera sua imperfecta esse existiment, etiam si in tanta luce literarum Græcarum ab Arabibus vllum nomen Stellæ emendicare perinde sit, ac inuentis frugibus glandibus vesci. Atquin isti si scirent, quam male de hoc erudito sæculo mereantur, qui posthabitis Græcis appellationibus barbarica illa nomina ioculari in modum deprauata studiose consecantur, nunquam illas canosas lacunas adirent, ex quibus nihil nisi lutosum haurire possunt. Quia vero consuetudo est altera natura, & nulla ratio apud quoddam genus hominū tantum potest, ut à veteribus vitis ad emendatiora traducantur, age & in eorum gratiam, siquidem vllam ab illis inire possumus, aliquam opem adferamus istis nominibus, quæ in præsentia succurrunt, & quorum parabilis medicina est. Nam in quibus ridicula detorsio superat captum nostrum, ea extricanda illis relinquimus, quibus meliore fato, quam nostro, Almagesti Arabici aut Albateni copia fieri poterit. Nos enim hæcenus frustra hanc opem imploramus, qui familiarem nobis in aliis omnibus infelicitatem & in hoc quoque conatu experti sumus.

DE QVARVNDAM STELLARVM ARABICIS APPELLATIONIBVS.

VRSA MINOR. ERRVCABA.
brais Astrologis *errucaba*. Sed in Bibliis
Aben-Ezra v. 8. Amos: quanquam
sa, sed de maiore intelligere videtur. Totus igitur asterismus Vrsæ maioris
vocatur *errucaba*, si illi Magistro Hebræo credimus. Aliter

الزكبة id est *zaka*, ut He-
braei vocatur, ut ait
non de minore Vr-
sa, sed de maiore intelligere videtur. Totus igitur asterismus Vrsæ maioris
vocatur *errucaba*, si illi Magistro Hebræo credimus. Aliter

ناب الاصل Vrsæ minor. Hæc omnia recte. Vtinam in omnibus
tam bene succederet.

VRSA

VRSA MAIOR. DHVB ELACBAR.

ALIOTH Stella prima trium post $\epsilon\chi\rho\upsilon\sigma\iota\upsilon$ **ذنب الالكبر** Ad verbum. \dagger $\epsilon\gamma\epsilon\tau$. Scribe

ALIATH. **اليقة** quo & Hebraismus vitur. MI-

RAÇ. $\lambda\alpha$ **اليقة**. Stella quæ in ilibus. Inuersum est. Scribe MIÇAR.

vel me lius MIZAR, $\mu\iota\zeta\alpha\rho\mu\alpha$. Ita locum præcinctionis vocant.

Idem nomen & in Andromeda legitur, vbi Græcum habet $\alpha\epsilon\lambda\iota\sigma\mu\alpha$. Nam

profecto Mizar Arabice nihil aliud quam $\alpha\epsilon\lambda\iota\sigma\mu\alpha$. quod & ipsum originis

Hebraicæ. BENEACZ. Stella vltima trium in cauda Vrsæ. Agnosco BE-

NETNASCH. **بنات نعش** Sed **بنات نعش** quidam acci-

piunt pro Arcturo, vt optimum vetus Glossarium Latinoarabicum.

DRACO. ABEN. Legendum TABEN **قبا** RASABEN. Scri-

bendum RASTABEN **رأس تعبان** caput Draconis. $\kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\iota$ $\tau\eta$

$\alpha\sigma\tau\epsilon\rho\epsilon$ Arato. Aliter

Draco vocatur ETANIN. **التنين** quod est Hebraicum. Ita est in Map-

pa mundi Turcica.

CEPHEVS. Ridicule hoc verbum ab Arabibus excarnificatum est, vt

solent in vocibus peregrinis, præsertim Græcis. Nunc enim scribunt

قيقرس CHEICVS. Aliquando **قنقرب** CANCAVS. Frequentius

PHICARES **قيقرس** Hæc omnia & in scri-

ptis Arabum deprauata **قيقرس** reperiuntur, & à nostris Artificibus

vsurpantur. In his idem est literarum ductus, sed puncta $\delta\iota\alpha\epsilon\rho\epsilon\tau\iota\kappa\epsilon$ diuer-

sa. Nam rectum **قيقرس** est $\kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\iota$. ADERAIMIN clara in dextro

humero. Recte. **الذراع يمين** $\beta\epsilon\rho\chi\iota\omega\iota$ $\delta\epsilon\lambda\tau\iota\varsigma$.

Cepheus ab interpretibus Latinis Almagesti Arabi-

ci vocatur quoque Inflammatus, & **الذراع يمين** Flammiger. Id

Arabice non potest esse, nisi **الذراع يمين** Causam studiosi quæ-

rant. Multas adferre posse **الذراع يمين** mus, sed omnes incer-

tas, à quibus melius abstinuero. Aben Ezræ eo nomine dicitur genere

fœminino **الذراع يمين** intellig. enim $\beta\epsilon\rho\chi\iota\omega\iota$ figura.

BOOTES. $\beta\omicron\omicron\upsilon\tau\eta\varsigma$ est Bubulcus, vt in Sphæra Manilij notauimus. Sed inter-

pretes Almagesti Arabes legerunt $\beta\omicron\omicron\upsilon\tau\eta\varsigma$ accentu in vltima, id est

clamator. Quare iisdem Latinis interpretibus Almagesti Ara-

bici dicitur VOCIFERANS. LANCEATOR etiam vocatur à quibus-

الذراع يمين

Hhh 3 dam,

dam, quod plane respondet Arabico, quo sæpius appellatur ARAMECH
Atque hoc quidem recte. Nam καλίστρον, siue ῥόπαλον, quod

Arctophylaci attribuitur, malunt vocare lanceam
quod & in Hebraismo reperitur רמח. Sed alii vocant
hastile canes habens, vel hastile serpentes habens. Hæ appella-
tiones sunt à diuersis schediographiis & picturis fanaticorum Arabum, qui
cetera omnia animalia, præter solum hominem pingunt. Sicubi in imagi-
nibus cæli humana figura occurrit, aliud ridiculum substituit, vel mulum
clitellatum, vel Camelum, vel pharetram. Itaque in Mappa Mundi Tur-
cica, loco Bootæ est nescio quæ ridicula figura, quam verbis solis concipere
non possum. Aben Ezræ dicitur כלב העומר Canis latrans. quod procul
dubio est à laruatis Arabibus. Titulus illi opposi-
tus: ὁ σαρπηχός, Sagittifer; nimirum quia

id est Sagitta illis vocatur, quod in asteris-
mis Almagesti Hastile. Nam omnem directam virginem
vocat. Quin & Axem mundi ita appellant. AZIMECH In tetrabi-
blo dicitur ARAMECH. quod scribendum HAZIMECH ARAMECH.

id est Manipulus lanceatoris.

dicula figura, quæ Bootem

pulus herbarum, aut fron-

Apud Aben Ezræ in fine Libræ: חסם הנקרא סיסם אלרומה
suspectum est. Apud eundem in sequenti Cap. legitur ססם per 7 non per
p. Ita vt non constet sibi. At Arabes ipsi vocant ססם. Iudæis vero im-
ponunt sæpe Arabica perperam characteribus Iudaicis concepta.

CORONA BOREA. verbo ad verbum Arabibus dicitur
أكليل الشمال

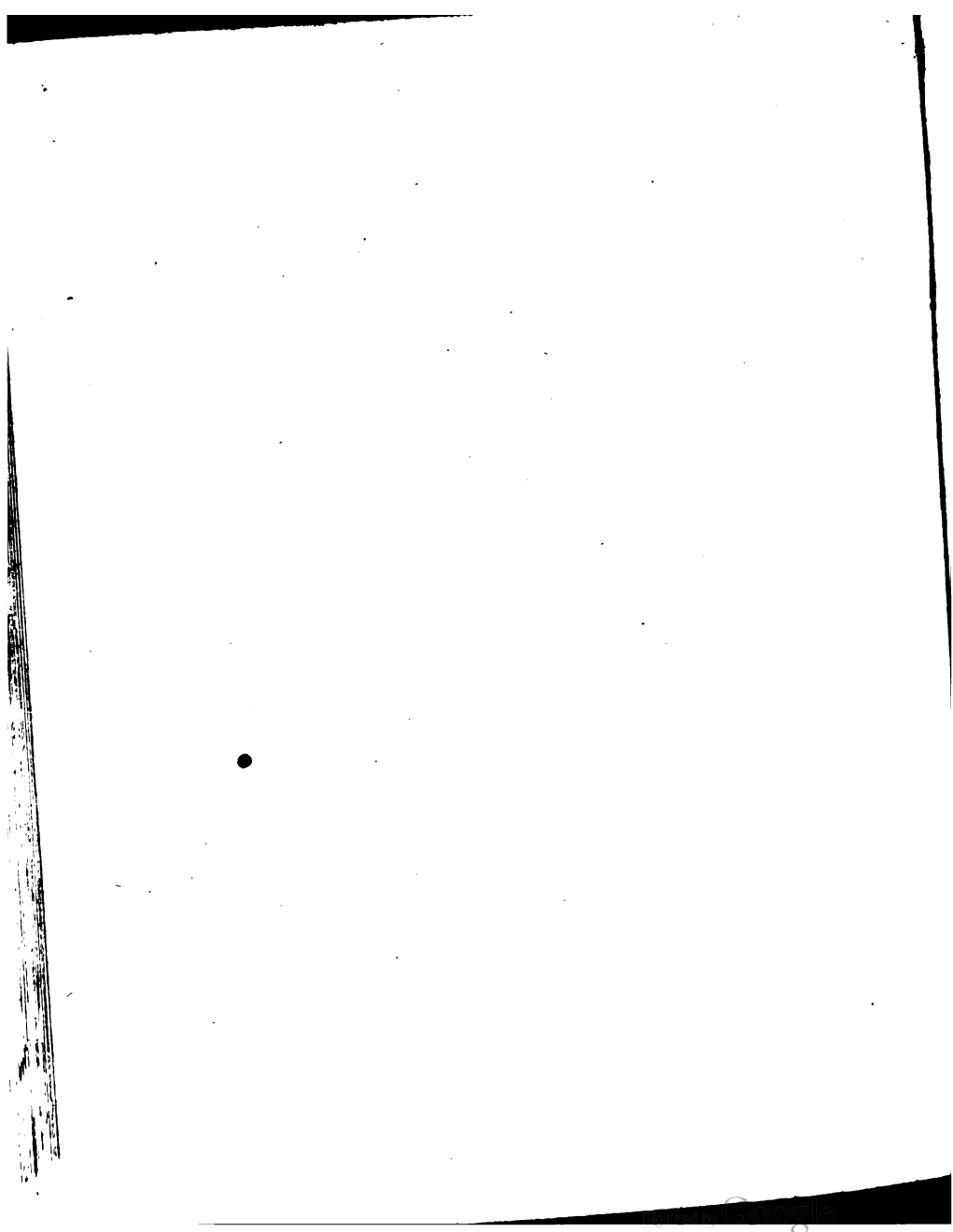
ACLIIVSCHEMALI, vt in Mappa etiam no-
tatur, hoc nomine. Lucida eius stella va-
rie deprauata est: ALPHELIA, ALPHEA, ALPHACA. In Tetrabillo
Latina ex Arabismo conuersa legimus ALPHECCA. quod rectum est.

الفكة. In Turcica mappa alieno loco id nomē positum, vt multa alia.

Fingitur enim instar fasciæ seu Diadematis, quod capiti circumligatur, no-
datur, & soluitur. Itaque stella lucida est instar commissuræ illius, tan-
quam quod vulgo dicimus Bouton. Teutonismus vocat Knoppen. Dicitur

& eadem Stella quibusdam MVNIR
id nomen commune & aliis omni
MALPHELCARRE. Si id Arabice
erit plane Sertum pupillæ. Nam & Sertum etiam Ma-
nilio & aliis poetis vocatur, & pupillæ, propter clarita-

bus lucidis. Aliis vocatur
سالف القرّة
scribitur
tem. Fe

tem. Fortasse alia fuerit scriptura, & ideo alia interpretatio. Quid si a L-
FALCA, pro ALFACCA, aut ALFALTA? Nam est: ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁰ quia
& coronam ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁰ Graeci vocant: alii ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁰.

INGENICVLVS. ALGETHI. In Mappa

Prociduus ingenua sua. Homero جاسی علی
کے بہتے ῥοκῶν. Item INCURVATVS, & SALTATOR.

Hæc duo nomina de eodem prædicantur. Salvator enim, qui
incurvus, id est cernuator, *κνηστῆρς*. Quum procidit pingatur, perinde est
ac habitus ad cernuandum composito. Itaque incurvus, sine cernuus est.

ضلع. Neque aliter dici potuit. Stella in capite in recentioribus editionibus Alfonsinis dicitur RASABEN. In vetustioribus non habetur: & merito. Irrepit enim ex descriptione Draconis. Pro eo scribe RASALGETHI. Nam Gethi est Prociudus, qualis ingeniculatorum, & supplicantium gestus. MARSIC stella dextri cubiti: Lege MARSIC.

hoc est reclinatorium brachii : pars qua innititur in cubitum. Id nomen alibi quoque deprauatum est.

LYRA. ALOHORE, id est VULTVR CADENS. Neque Alo-
hore significat vulturem cadentem, neque est vox Arabica, nisi sit *Alhore*,
quod est Auriga, vt infra suo loco dicitur. Nam vultur cadens diceretur

Nesrusfakkar. Vulturem propterea vocant, quod olim testudo marina pro hoc asterismo pingeretur, quæ omnino similis est vulturi rostro, quod plane aquilinum est, pedibus latissimis instar alarum. Vnde à Batauis dicta est Aquila marina.

Cadens, quod eius rostrum conuersum in eclipticam. Ideo à partibus Aquilonis ad austrinas videtur cadere. Lucida vocatur VEGA. Non est VVEGA. quod inter alia *αἰέτωρ* significat. Pronunciandum esset enim Mauritanæ Guagia. Illa Vega signatur super pupillam, ubi in Græco est *ὀφθαλμῷ*

Mauritanie Guad. Ma. Vag. Guad. Sed interpretes legerūt **حَدِث**
 quia Arabes Hispanienses & Africani nullam **حَدِث**
 fere differentiam constituunt inter **ج** & **ص** Testes sunt libri quos habe
 est nulla oculi. Sed iidem

tere differentiam continuant. **حَدَقَة** & **حَدَقَة** est pupilla oculi. Sed iidem
حَدَقَة & **حَدَقَة** pretes falluntur, qui non sunt **حَدَقَة** Lan-
 cem libræ vertunt. Tantum enim abest, ut **حَدَقَة** sit lanx, ut ne Libræ
 quidem **حَدَقَة** sit. Lyra etiam aliis dicitur **أَسَانِغَة**. quod po-
 tius **Æthiopicum**, quam **Arabicum**. **سِنْغَة** Sanguis est **سِنْغَة** **سِنْغَة**
مَسَانِغَة, cithara:

2. ¹p. GALLINA, DE GIGE. **نجاجه** vel cum articulo A DE GIGE.
Hoc est Gallina DENE BEDE GIGE cau-

الرجاحة Hoc est

da Gal

da Gallinz. In Mappa perperā **تجاجة** **دنب الدجاجة** pro
cos

تجاجة Puto ita Tur solere scribere. Sed in Aben Ezra in fine

Aquarii legimus: **הנקרא אלחנף**. וזוהו כאלית המרעלת. Sed in Petro Aba-
Et ibi est stella vocata Elhanat, quæ est in cauda Gallinz. Sed in Petro Aba-
no legitur Alradaf. Vtrunque vitiose. Prius est nomen nihili & Arabifino
ignotum: posterius **الردان** est **الردان**. Sed cauda Gallinz,
quæ est omnium luci **الردان** dissima, vocatur priuato nomine
ARIDED. & interpretantur *quasi redolens lilium*, quod verum

est. Est enim

arabico lexi **الردان** Rosa similis flos, vt est in veteri Hispano Latino-
lestium. ideo co. Arabes multa mutant in figuris imaginum æ-
stellis proptia & diuersa à Græcis imponunt. Vt hanc stellam propter ful-
gorem vocant Rosam. Scribendum vero per **د** Dhal, non Dal. Nam
sunt **דבנים** stillæ.

الردان

CASSIPEA. In Mappa Mulier sedis, id est sedens in seliqua
Hebraice vocauit Aben Ezra. Dicitur & mv-

LIER HABENS PALMAM DELIBVTAM. Id esset Arabicum

ذات البية المدهونة Sed quare ita vocatur? Nempe hæc si-
milia reliquis somniis Arabum: quos mi-
ror vocare mulierem, & palmam vel ma-

num illi attribuere, quum ipsi non mulierem, sed canem cernuam in se-
dili pingant. SCHEDER lucida in pectore. omnino scribendum SEDER

سدر

PERSEVS. DEFERENS CAPVT ALGOL. vt etiam est in Mappa. Nam quod Asterifini

راس الغول vocalant **راس الغول**, id Arabes
cant. quod quidam **راس الغول** bolum interpretan-

tur. Aben Ezra **راس השטן** Alibi **راس השטן** Interpres Latinus

Tetrabibli Arabice nō legit **راس** sed catenam. Itaque vertit

Deferens Catenam. Lucida **راس** stel **راس** la in latere tripliciter scri-

bitur CHELEVB, CHENIB, **راس** GENIB. Quorum vltimū

verissimum, reliqua ridicula. **راس** enim latus significat. Sed in Aben

Ezra error est **راس** Luminare, vel lucida, quæ

vocatur **Alink**. In Petro Aba

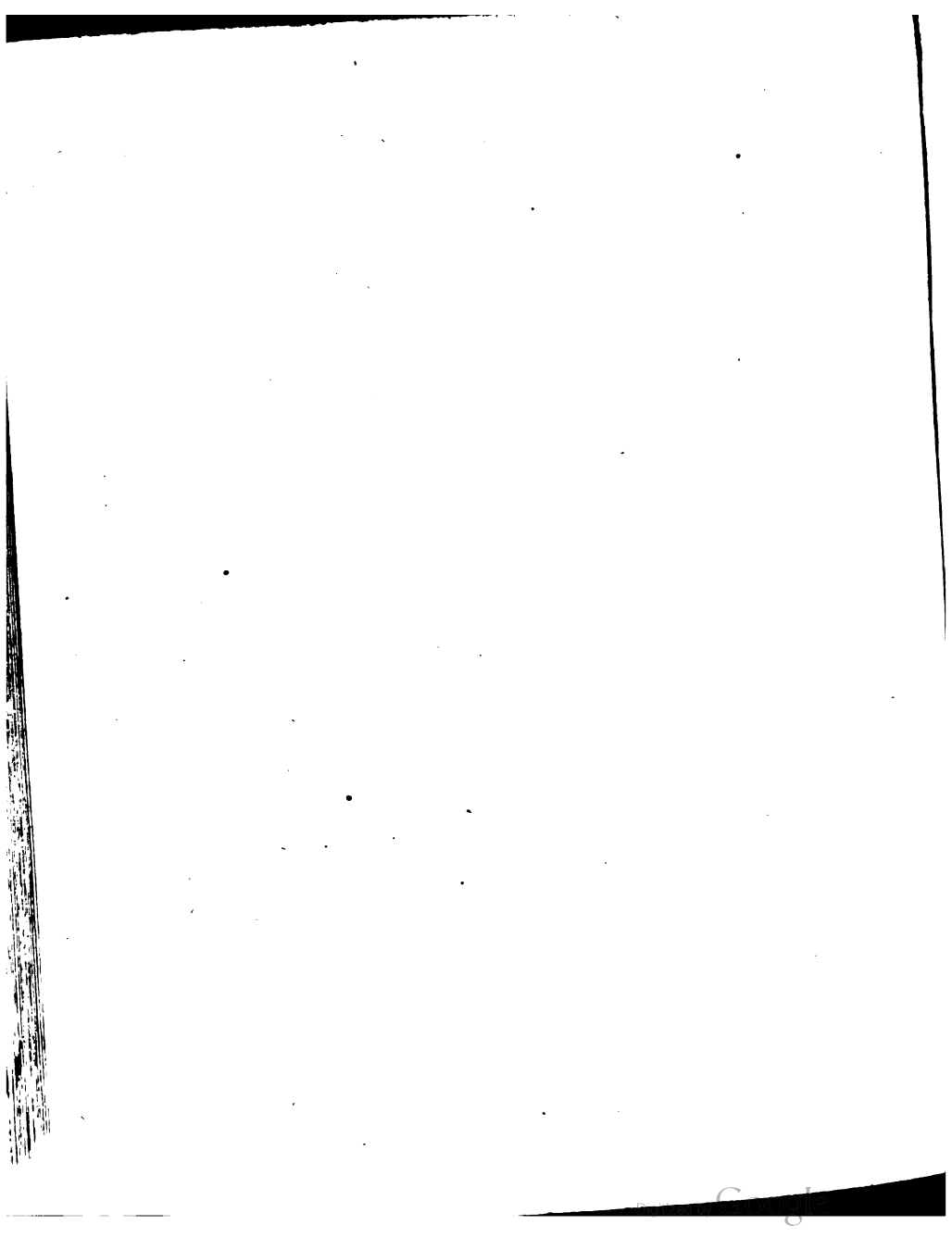
HENIOCHVS. RETINENS HABENAS, nempe

ad verbum, vt etiam est in Mappa. Aben Ezra

הנקרא אלחנף **הנקרא אלחנף** **הנקרא אלחנף**

جانب **ماسك العنان** Sed, vt

Sed, vt

Sed, vt in aliis, ita in hoc quoque ibi peccatum est. Nam alieno loco illud nomen positum. Eius sinistro humero hæret stella, quæ Græcis αὐτ, Latinis veteribus Capra, recentioribus Hircus dicta, vulgo ΑΛΗΑΙΟΤ, sed corrupte, pro ΑΛΗΑΤΟΤ. & melius sine aspiratione ΑΛΑΤΟΔ Id est Hircus, quod etiam Hebræis commune est. τ finale **التند** pro d semper commutatur in istis nominibus, vt ΑΣΙΔ, **ASIT** leo. In Mappa pro figura Heniochi superstitione Muhammedana pinxit mulum clitellatum erectum, in cuius ceruicibus capella hæret cum titulo **حادي** Quod verbum significat ex diametro opponi. Sed quid illud **حادي** ad capram, aut Hircum? An positum pro id est Capro? Titulus autem illius muli **جدى** Alphecca mendose, quod ostendere ad Coronam. SACLATENI in brachio sinistro, Græcis **الفكة** tinere ad Coronam. SACLATENI in brachio sinistro, Græcis **الفكة** bus emendate legitur SADATENI, cl, in vnicâ d, coen-

tibus **βελγίων d d' τρεθ**, siue **ἐνθόμενθ**, vt Ptolemæus ait, **αὐθ ἐνθόμενθ ἐνθόμενθ**. Nam reuera **ἡ αὐτὴ δὴ τὸ αὐτὸ ἐνθόμενθ**. Alii in manu sinistra statuunt. In Tetrabiblo: illius figura in qua hora formantur. Lege in qua ROHA formatur: οἱ αὐτὴ δὴ ἐνθόμενθ **αὐθόμενθ**. Nam ROH aut ROHA est **ἐνθόμενθ**. Auriga, Agitator.

OPHIVCHVS. Arabes aliquando Græcum nomen vsurpant. In Mappa est Grus aut Ciconia insistentis serpentis cum titulo **رخ** **ELHAGVE**, vt Mauri pronunciant, id est Serpentarius. à voce **حويه** Serpente, quod magis Syriacum, quam Arabicum. Dicitur etiam Serpentarius ALANGVE, quod nihil aliud est, quam deprauatum ex ALHAGVE. Sed ita scriptum fuit, ALANGVE, id est effeminatus, qui dicitur lator serpentis & serpentarius. Certe aliud intelligitur, quam **حارب** Nam effeminatus non dicitur

حارب sed **حارب** ANIN, item **أنث** ANATHE id est Hermaphroditus, item **حنته** CHVNTHÉ. Ita ALANIN, vel ALANINE vocaretur. RASALAVGE. Scribendum censleo, **راس-ال-حارب** RASALHAGVE. Caput Serpentarii.

SERPENS SERPENTARIII. in Mappa. SAGITTA. Arabice **السهم** etiam in Mappa. Sed in quibus dæ Asterismis Alfonso pro Sagitta est ALAHANCE **الكنصة** id est Sagitta, Hebræi **ס** ex originis **מ** conuerso daghes in Nun, vt sæpe accidit in Arabismo & Syriafino. In Aben Ezra est **III** **1077**

ῥῶν Satan, mendose, vt puto, pro **ῥῶν cultri**. In Latino Ezræ Petri Paduani est monstrum lectionis **Muscator**. Alibi legitur **Musatoris vel Sagittæ**, vt Musator sit barbarum nomen teli.

AQVILA VULTVR VOLANS. Id proculdubio est **نسر الطائر**. Aliis est **ALCAR**, quod perperâ pro **ATAIR**. id est Ales in Mappa dicitur **باسانيق**, quod **باسانيق** vel **عقاب الطير** plicium, Equuleum tortorum significat. Sed quis eius rei causam reddet? Magis mirari libet, quam quætere.

DELPHINVS. Græcum nomen retinet Mappa **دالفين**.

EQUUS ALFERAS **الفرس**. Recte. At in Mappa dicitur **فرس الاصغر** Equus maior, nimirum ad differentiam: **μῆς**. **ENIPH ALFERAS** lucida in naribus.

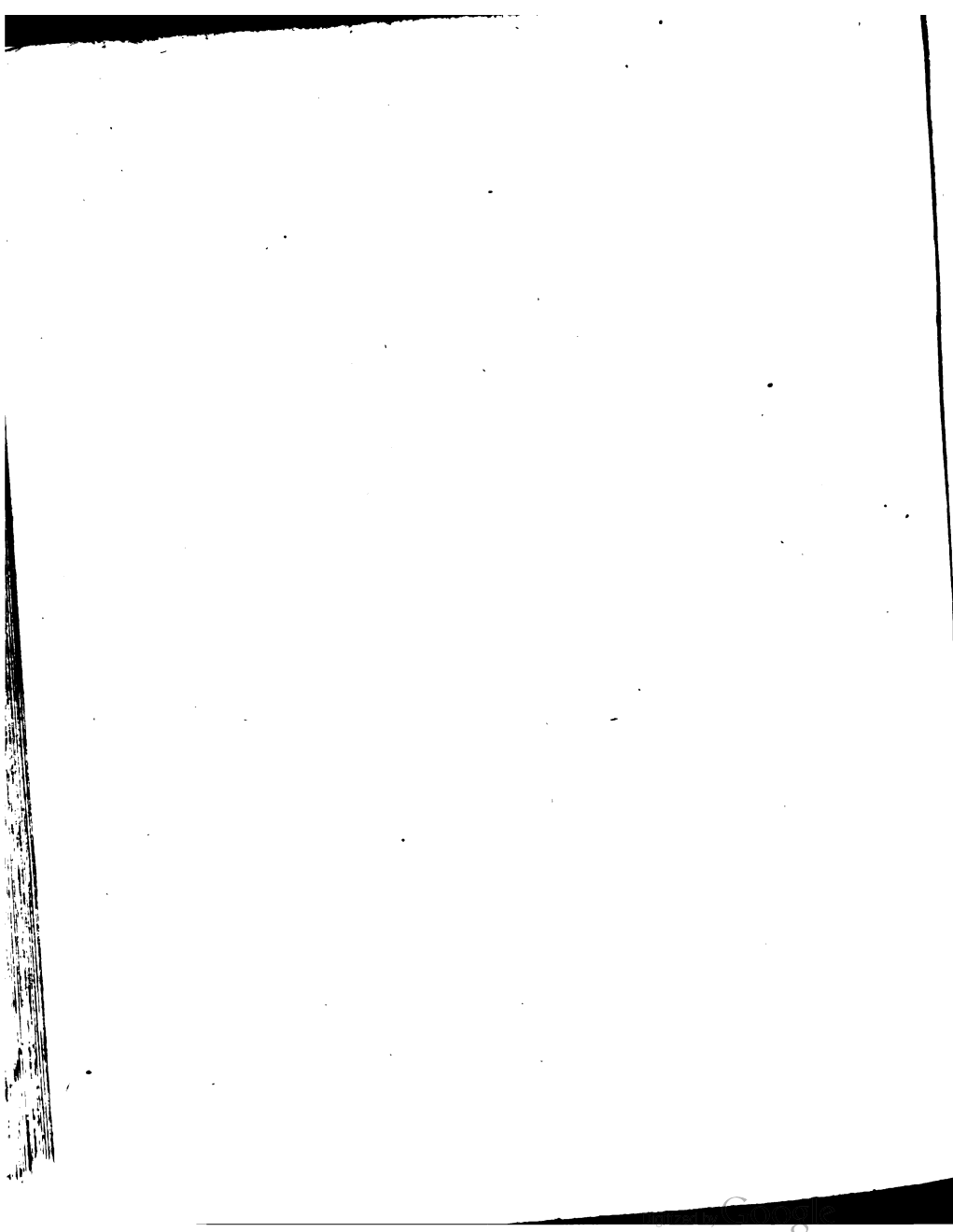
الف Nasus equi, **ῥύγχος** τῷ ἵππῳ Ptolemæo. Melius **ENIPH** quam **ENIPH**, quod interpretes Almagesti nunc Musci **الف** dam, vertunt, nunc Grumiū. Alterum mansit in vſu meis Aquitanis, alterum Celtis. **SEATALFERAS**.

ساعة الفرس, brachium Equi. Hic t pro d, vt alibi.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΙΠΠΟΥ In Mappa **τομή τῷ ἵππῳ τῷ ἐλάσσοντι**. Sed falluntur illi. Longe enim differunt **τομή** et **σετομή**.

μή. Nam **τομή** est segmentum vtcunque. **σετομή** est tantum sectio hominis quidem, cubitis, aut humeris tenus, vt sunt imagines Imperatorum in nummis: aliorum autem animalium ad artus vsque, qualis est ista **σετομή** τῷ ἵππῳ. Suidæ **σετομαὶ** dicuntur **σετομή** δὲ ἵππου. Itaque melius AbenEzræ dicitur **כּוּפּוּת הַסּוּס** Caput Equi. quod ineptissime Petrus Abanus vertit, Prior Equus tanquam **כּוּפּוּת** sit **כּוּפּוּת** In Mappa perperam est **قطه** vt alia non pauca errata.

ANDROMEDA. In Asterismis dicitur **MYLIER CATENATA**, quomodo & in Mappa **مِرَاة الصَّالِسَلَة** ita etiam ab Hebræis vocatur, qui per omnia vesti **مِرَاة الصَّالِسَلَة** giis Arabum insunt. Lucida in cingulo **MIRAC** **ميرز** Profecto, legendum **MIZAR** hoc

hoc est *αὐτομα*, vt dicitur Ptolemæo. Lucida in solo cothurni ALMAAK. Emendo ALMAAK, traiectione facta. Id Cothurnum significat. vel focculum. Hispanis *chapino*. plurale *مرواف*. In Mappa vicem Andromedæ est vitulus marinus catenatus. Caena collo vinuli ant phocæ circinet duorum Piscium in Zodiaco borealiorem.

TRIANGVLVM MYLATHVN. vt in Mappa. Id significat triplicitatem. atque adeo omnes Latini Arabum interpretes quod Triangulum dicere debebant, vertunt Triplicitatem.

ARIES. *الحمل* ELHEMAL, vel ELHAMEL. Nam tam Arabibus, quam Holandis HAMEL est Aries.

TAVRVS ATAVR. *التور*. Vnde Pleiades ATAVRIA comprehendantur. *لامپا* quod in Tauri asterismo

Lucida Sicularum ALDEBARAN. quod omnino Græco nomini respondet. Nam vnde propter eandem claritatem Ptolemæo dicitur *αὐτομα*. Arabes *ألبار* interpretantur, quod etiam esset Aben Ezra Astrologus Amos v, 8. ait Hebraice *מריא* vocari, id est *αὐτομα*, vt etiam vocatur à Ptolemæo. Addit præ tertia lingua Ismaelitica dictam

Ita haberet duo nomina. Sed Rabbi Iona, citante Kimhi, Isaiæ XIII, 10, scribit eam esse, quæ dicitur in Bibliis *סהל* vbi perperam *סהל* pro *סהל* editum est.

GEMINI. ELGEVZE. RAZALGEVZE. *رأس الجوزا* caput Gemini. Quare Arabes ita tertium Signum Zodiaci vocent, quum id verbum multa significet in Arabismo, causam comminisci non possum. Prior Ge-

minorum AVELLAR *اورار*. Sed scribendum APHELLAN. *أفهلان*. Alter ABRACALEVS *أبركليس*. Vno punctulo amplius facies IRACLEVS *أبركليس*. In Mappa pro Gemini nis duo pauones substituti.

CANCER ASARTAN *السرطان* MELLEF. *مذ* ad verbum concretum. Sed proprie *مذ* in Tetrabiblo vertitur ALATHA *حلتة* quod quater ibidem reperies: in Scorpione, Sagittario, Cepheo, & Perseo. Inuenitur quoque in Ethiopismo. Nam vbi in Græco est *εὐροπὴ*, in Ethiopico est *ΑΒΑΤΙ* Sed Arabes quid ibi esset

Curiosum non intellexerunt. quæ in asterismis nihil aliud quam densitatem significat.

LEO. ASIT.
muse d finale in

ASID rectius erat. Sed non semel monui-
his commutari cum T. K A L B E L A S I T.

قلب الأسد

id est καρδιά λέοντος. Est enim, quæ Græcis βασιλίσκος,
Tuberoni Regia stella dicta. D E N E B E L A S I T
cauda Leonis.

قلب الأسد

VIRO. ELADARI.

سنبلة

id est σῆχυς.

العذرى

Sed frequetius vocatur SYNBALE.

Pro Virginis imagine Mappa ha-
pulum spicarum. Vnde nomen

Signo Arabibus. Spica ipsa dicitur AZIMECH ALAACEL.

Scribendum profecto HAZIMETH ALHACEL.

Est manipulus farraginis καρμὶ τῷ χῆρτι. Et sane

خزنة الحاصل

pro Virginis tota forma manipulus farraginis in

Mappa pictus est. In Aben Ezra legitur in fine Virginis

יש הנתך שמי

Et ibi est manu apprehensus, qui non est inuita-

מסוך הנקרא סוכך אלעזר

tus &c. quæ profecto mira sunt. Et suspecta facit Petri de Abano tralatio:

אלומה של שכולום וכלשון

missimach ala-çel. In Baal Arac ita legimus.

המסך

hoc est: manipulus spicarum. & in lingua Arabica

המסך

Sed fallitur doctus ille magister. Nam

per n Arabice dicitur, non per

n. Itaque caute studiosi Arabica Iudæorum legant. quum enim ipsi ea

scribant caractere suo, non Arabico, multas literas perperam commutant,

ut hic Heth, pro He. alibi d pro

ح

ponere. Idem abusus in Syro

pro غ

Syriaco conscriptis. Samaritani tamen nul

lam literam pro alia com-

mutant in iis saltem scriptis illorum, quæ penes nos sunt. In aliis exem-

plaribus reperio ELGAZEL

ueniret asterismo Græco in

το κῆρυ, fufus: quod melius con-

instar fusi. Sed profecto cor

quod Virgo spicum tenet pendens

ruptum ex ALHACEL.

الغازل

LIBRA

ميزان

MIZAN. Hebræis מאזן ZVBEMESHEMALI

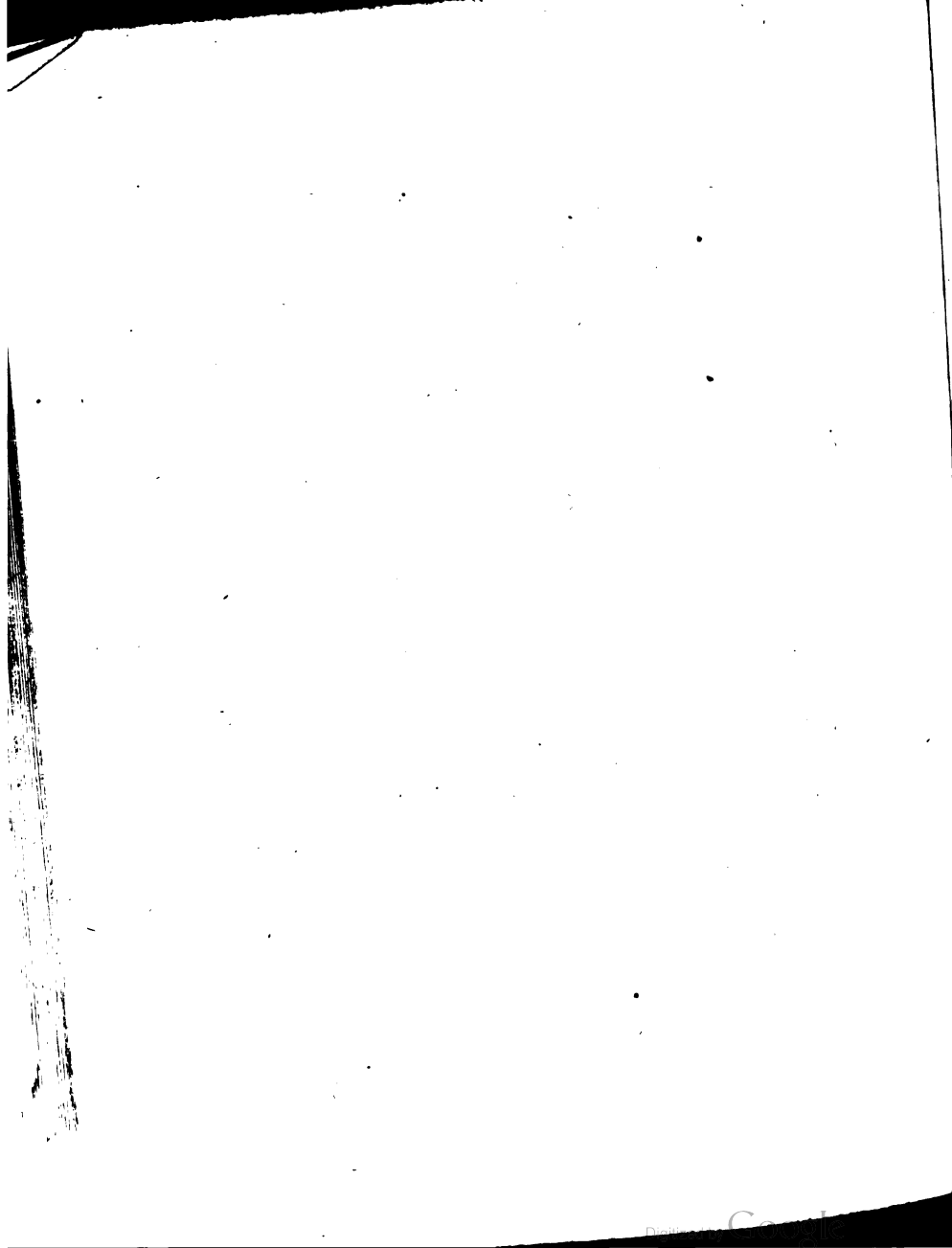
زبان الشمالی

זבן בלעם. ZVBENELGE-

NVI.

زبان الحمزي

זבן רבי

NOTÆ IN SPHÆRAM BARBARICAM M. MANILI. 437

SCORPIVS ALATRAB. Scribe ALACRAB.

KALBELA-

CRAB

قلب العقرب

Cor Scorpio

العقرب

nis, hoc est:

αἰτίαν

LESCHAT.

خانت

Melius *LESATH*. Est
prie significat ictum,

enim Sin non Schin. Hebræis שׁוּשׁוּ. Pro proprie significat ictum, quem Scorpius facit, & alia animalia, quæ ictu, non morsu lædunt, vt Draco marinus, & Scorpena. Ita semper apud Auisennam. Hoc nomine vocatur . Dicitur & SCHOMLEK. Sed id non est Arabicum. Quare transpositio facta videtur MOSCLEK. Id est arcuatio caudæ. flexus, illaqueatio. Non enim de intelligi potest, sed de toto flexu, & ambitu. spiculo caudæ

SAGITTARIUS. ELKUSV. vel ELCAVSV.

In Mappa pro Sagittario Pharetra posita est: quia **القوس** nō pingunt
humanas facies.

CAPRICORNVS. ALGEDI

Id est Caper. BENEBEL-

G E D I.

الجدى ذئب الجدي

Cauda Capri.

AQVARIVS. EDELEV.
Aquario.

الدليل

Situla. ἡ γέλις, quæ attribuitur

PISCES. ELHAVT.

L H A V T.
τὸ ἰχθὺς αὐτὸς
ximus, Arabi

الحوت

hoc est *ἡ χάρις*, non autem
ELHAYTAINE, quia ut supra di-
bus alter ex

الحبثان

duobus, nempe Boreus cum Andromeda
scetur. Alter hoc est ἀντίοχος, pro signo

الكرفين

asterismo commiscetur. Alter hoc est $\alpha\pi\epsilon\rho\iota\theta$, pro signo
ultimo Zodiaci habetur. Ideo singulariter tantum dicitur
Piscis, non Pisces. Piscis autem iste australior, non, vñ in asterismis Græcis,
vinculo, quod $\lambda\iota\upsilon\sigma$ dicitur, cum altero Pisce borealiore vinculus est, sed cum
Ceto. quod ridiculum. Illud $\lambda\iota\upsilon\sigma$ perperam Arabes interpretes Alma-
gesti $\lambda\iota\upsilon\sigma$ legerunt. Vertunt enim torcular, id est

بد

CETVS. ELCAITOS.

KALEKAITOS

التقيطس

in Mappa. Græcum est. MON-

Rostrum Ceti. BATANEL

KAI

مِقَارُ الْقَيْطِ

708

بطن القيطس

venter Ceti.

ORION. AYDAX.
LATOR

quo nomine et si Hydra vocatur. BEL-
SVBLIMATVS IVGVLA Lati-

nis. Sane ita Arabibus dictus vide-
tur, quum stellam in humero positam
vocat
est,

باط الجوز

BETELGEVZE. Axillam Geuze. Nā
quam vulgo vocant Nucem iugu-
li, hoc est guttur, GIGAS, ELGEBAR

ipsum est ab Hebraico גבר Idem & FORTISSIMVS dicitur

quod nihil aliud, quam Elgebar. RIGELGEBAR.
Pes Gigantis, vel fortissimi. In Mappa Orion neque

nomine neque figura exprimitur. quod miramur.

FLVVIVS. ENAR.

ἑκατος τὴν ποταμὸν, vt sem-
tur à Ptolemæo in Libel

ἄνγος ANGETENAR. Omnino legendū ANCHETENAR
hoc est ἄνγος τὴν ποταμὸν vt vocatur à Ptolemæo.

Alibi admonemus commutationem factam ch
cum g.

LEPVVS. ELARNEB.

الأرنب in Mappa. Hebraicum ארנב.

CANIS ELHABOR. Scribe ELCHABAR.

Canis magnus, vel

Canis maior, vt in

in ore in Tetrabiblo ELSCHEEFE

quod apud eundem

pe morbum, quo &

mors afficiuntur. Alibi repetio SCHEERE E LIEMENI.

posterior vox dextrum significat. Videtur igitur hunc maiorem dextrum

dicere, illum minorem, nempe &

duci potest. Nam in Tetrabiblo Latina legitur GEMINA non IEMENI.

PROCTON. KELBELAZGVAR.

dicitur

cyon

ab illis fanaticis vocetur, non magis querendum,

quam quare Gallina dicitur Rosa ab iisdem: aut quare Gemini sunt Pano-

nes, Andromeda virulus marinus, Heniochus mulus clitellatus. In Tetra-

biblo

الشجاع

على متشرف مرتفع

جزرة

الجبار

رجل الجبار

آخر النهر vel آخره

أفكناة النهر

الأرنب

كلب الكبير

الشعري

شعر

الأحمر

الحمير

Morus.

ab illis fanaticis vocetur, non magis querendum,

Mappa. Sirius lucidissima

Ausennæ, dictus à voce

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

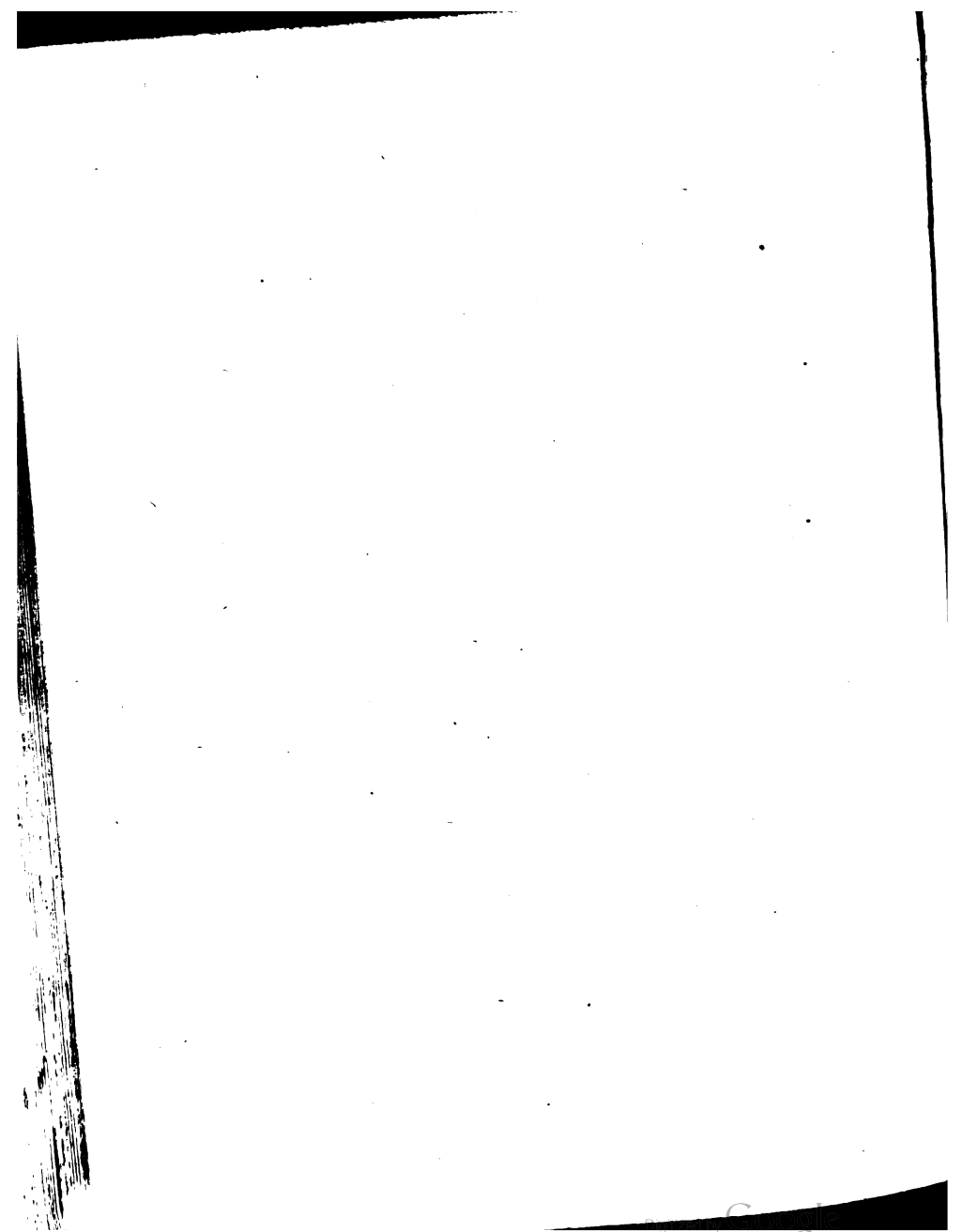
canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

ἰδρόφιαν significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

biblio Latina PRIMVS CANIS id est quod anti-
cipans Canem significat, non primus Canis.

NAVIS. MERKEB. In Mappa
SEPHINA, quod & Syria مرکاب مدينة

HYDRA. In Asterismis Almagesti ASVIA. recte. الشجاع
vt etiam extat in Mappa. Id verbi Arabibus est magnani-
mus: atque adeo ita Hydra vocatur libro primo Tetrabibli Latinæ ex Ara-
bico conuersæ. Proprie est Audax: quod nomen conuenit etiam Orioni.
ASVIA est trisyllabum. Nam in syllaba vltima IA, litera r est conso-
nans Hispanica, quomodo suum Gim pronunciant Arabes, quasi *doşma*,
non *doşia*.

CORVVS. ALGORAB. القرب Ita etiam in Mappa. Est Hebraicæ
originis.

CRATER. ELKIS quod Hebræum est *כס*. In Mappa
dicitur. Hoc ego alibi non legi. In Tetra-
biblo: الكاس calice.
dum: in calce constituntur. Legen-

CENTAVRVS. قنطورس Græcum. Ita in Mappa.

BESTIA. CENTAVRI. ASIDA in Mappa اسدة id est Leona. Sed
quum *Sineon* Græcis dicatur, illi verbo me lius responderet A-
rabicum اسدة quod proprie de feris nocentibus Leone, Tigride.
lupo di السبع. citur: quod Hebrais est *דור* vel *דור*.

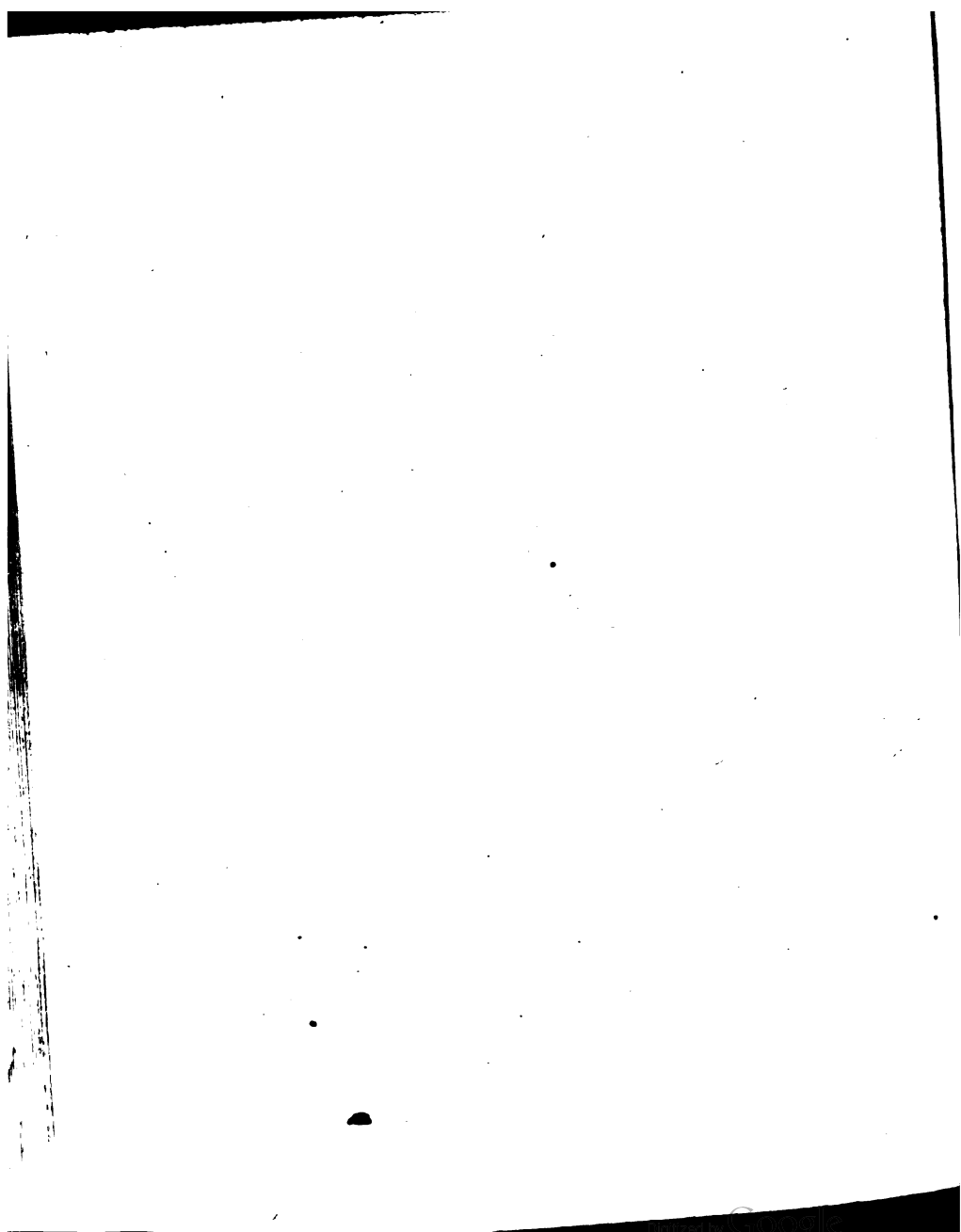
ARA. Male in Mappa
narum conceptaculum, Ignitabulum,
batillus, *aveşum*. Hebrai *ماجرة* pro *ججارة*.
vertitur à Saadia Gaon Rabbino. *ماجرة* Sic

CORONA AVSTRINA. اكليل الجنري etiam
Mappæ.

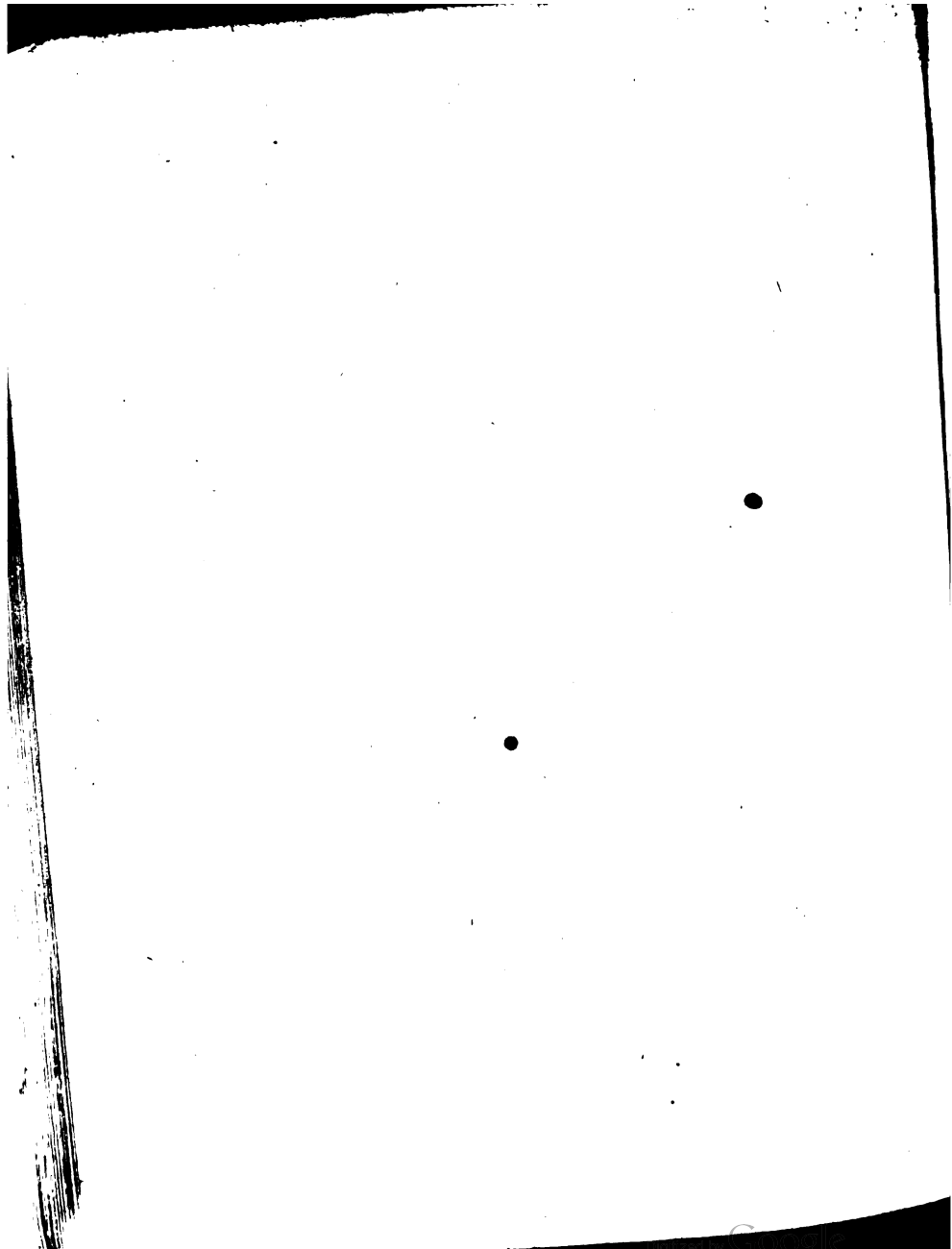
PISCIS AVSTRINVS. حوت الجنري Sic etiam in Mappa.
Lucidain ore FVMAHANT. Lege: FVMAHANT.
Melius FVMAHANT. Os
piscis. قنطرة *قنطرة*

Hæc tantum meminimus. Cætera discutiant alii. Præstaret tamen ab
hæc nomenclaturæ barbarie abstineret. Vtri enim potius sequendi? Græci, qui
hæc

hæc primi & recte ostenderunt, an Arabes, qui barbaris figmentis deformarunt? Dum enim humanam effigiem referre illis religio est, omnes fere caelestes imagines ridiculis monstris interpolarunt. Aquarius ipsis est mulus clitellatus cum duobus doliis. Gemini duo pavones. Virgo manipulus spicarum. Centaurus versus equo commissus. Heniochus Mulus item clitellatus, freno iuxta appposito extra asterismum cum stellis suis, quæ tamen nullæ sunt in freno Heniochi Græcanici. Ophiuchus est Ciconia, aut Grus. Ingenuculus Camelus cum instrato suo. Sagittarius pharetra sola. Cassiopea canis in seliquastro. Andromeda phoca, aut vitulus marinus. Cepheus canis. Bootes figura, quam scripto exprimere non possum. Denique dum humanam effigiem reiciunt, humanum intellectum abdicarunt. Quomodo enim humana signa à ferinis distinguunt, si nulla apud illos humana sunt? Quomodo manum Bootæ designabunt, si bestia pro homine picta, aut figura, quæ omnino bestia non est, in Mappa manum non habet? Sed illi profitentur se nolle Græcorum & Christianorum imagines sequi. Nostri vero artifices, qui Græcos sequuntur, ut velle videntur, quantum ab illis imprudentes discedunt? De Lyra superius demonstratum à nobis, quantum eos fugiat ratio. Neque nego quædam propter commoditatem melius mutari: ut fecisse se profitetur Ptolemæus in asterismis Hipparchi. Hoc locum habet, quando distantia Stellarum accuratius observata sunt, ut proxime fecit vir nobilissimus Tycho Brahe Danus, cuius observationes veterum conatus castigant in multis. Itaque ratione distantiarum picturæ finiendæ. Nam si duæ stellæ humeros, verbi gratia, corporis humani designant, aliæ duæ, quæ pedes referre debent, longinquiores aut propriores sunt, quam ut vlla symmetria corporis humani servari possit, relatione ad humeros facta: tunc quidem alius rei commodius imago designabitur, quam hominis, aut saltem si hominis forma retinenda, aliæ designationes membrorum instituendæ. Hoc enim & Ptolemæus se fecisse testatur, eodem exemplo se mutasse quædam antiquorum, quo ipsi mutarunt quædam in iis, quæ ab antiquioribus relicta erant. Verbi gratia, inquit, stellæ, quas Hipparchus ponit in humeris Virginis, à nobis in lateribus collocatæ sunt, διὰ τὸ μᾶλλον αὐτῶν φαίνεσθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ διάστημα τοῦ πρὸς τοῖς ἐν τοῖς ἀκροχείροισι. τὸ δὲ τούτων τὰς μὲν πλάτους ἰσομετρεῖν, ἢ δὲ ὅμων παρὰ τὰς ἀλλήλων ἴδι. In his igitur dominetur ratio interuallorum, & ut ibidem Ptolemæus scribit, τὸ πλεονέκτηρον καὶ μᾶλλον ἀκρίβειαν τῶν ἐν ὑπόθεσιν ἢ διὰ τυπώσεων. In quibus autem eadem distantia cum veteribus observationibus convenit, quæ invidia est, veterum designationes sequi? Theon vult omnes imagines in cælo conuersis ad nos tergis esse, at in solidis sphaeris pingi debere vultibus ad nos conuersis. neque in ea re aliquid nouum dicit. Nam si in curua superficie dorsa sunt, omnino in conuexa partes supinæ esse debent. & contra. Quare cum cæli superficies

ficies nobis obiecta sit curua, globorum autem conuexa, necesse, vt quorum videamus terga in celo, eorum partes supinas in globo pingamus. Melius Hipparchus consulens vtilitati, negat dorſa ad nos conuertenda, nisi vbi aliquid κατὰ μέρος fuerit, id est, nisi quæ fuerint in partibus posterioribus designanda; vt in Lyra testitudine omnes stellæ designatæ in prona parte, non in supina. Sic Andromeda, sic Orion κατὰ μέρος sunt. Quædam etiam nudæ sunt, vt Ophiuchus, & ingeniculus. De Heniocho neque negare nudum esse, neque affirmare possumus. Sane in asterismis αὐτὸς ὁ δὲ ἑαυτοῦ illi attribuitur, Hoc est limbus vestis, quod αὐτὸς ὁ δὲ Κύμα in asterismo Virginis vocatur. Bootes vero non totus vestitus est, quod istis videtur, sed cinctus, hoc est ἐν αὐτῷ ζώνη. αὐτῷ ζώνη est pannus, qui cingulo supralia, infra mamillas substringitur, qualis habitus veterum poparum. Hoc, quod à Zona infragenua deinsum est, Hispani & mei Aquitani *Faldas* vocant. Quare in Zona duæ stellæ sunt quartæ magnitudinis, lucidissima autem vna in limbo, sive fimbriis perizomatis, quæ Arcturos dicitur. In hoc asterismo commoditas quædam mutauit. Nam Arcturos olim in Zona designabatur ab Eudoxo, Arato, Eratosthene, Manilio, Hipparcho. alij postea & Ptolemæus in fimbriis perizomatis transfulerunt. Totus igitur asterismus mutandus fuit, non forma. Eodem modo posteriores Vergilias à cæsura Tauri, ad originem ceruicis traduxerunt. Manilius & alij veteres Aquarii fusionem à gemello pisce notio, & à solitario notio deglutiri putabant. Posteriores à solo solitario. Sic Ptolemæus quædam in descriptionibus Hipparchi emendauit, vt ipsemet inonuit. Georgius Trapezuntius, & tum sequutus Copernicus ἀντὶ πάντων λόγῳ κρείττων, in asterismo Bootæ, quod αὐτῷ ζώνη & ζώνη idem esse putarent, ζώνη quidem retinuerunt, perizoma induxerunt, sine quo tamen Arcturo locus designari non potest ex mente Ptolemæi. Hipparchus & Ptolemæus sinistram alam Auis propiorem Eclipticæ facit, quo nomine αὐτῷ ζώνη omnino esse debet. hoc est, stellæ eius in parte auersa, non aduersa ponendæ, vt loquitur Aristoteles, ἐν τῷ πρῶτῳ, vt Arabes بادبار ἄλλ' ἐκ ἐκ τῷ αὐτοῦ: ac proinde crura eius extra filum corporis eiicienda, vt in illis stellæ statui possint. At recentiores supina parte ad nos conuersa pingunt: in quo nulla necessitas eos coegit, nulla incommoditas persuasit à veteribus desciscere. Sagittarius omnino chlamydatuſ pingendus. Chlamydem illam asterismi vocant ἱσθαλὶς α, quo brachium pugnaturi, aut cum feris congregientes inuoluebant. Ideo recte Grammatici ὑπερμεμῶνός τι definiunt, ὃ αὐτῷ πῶς ἔχει αἰγῶν οἱ πολυμῶντες, ἢ οἱ θηῶντες. Hoc habebat in animo Pacuuius: — *chlamide clupeat brachium*. Dicta autem ἱσθαλὶς ἀπὸ τοῦ ἱσθαλῆς, id est ἀπ' αὐτῶν, vt etiam auctor Etymologici recte exponit. Suspendebatur enim nodo è collo instar Paludamenti Romani, hoc vno discrepans, quod breuior esset. Non enim à tangendo dicta, quod putant interpretes

- VI Rex coronatus, dextra pomum imperiale, sinistra sceptrum tenens. Natus cognatos & vicinos superabit.
- VII Cataphractus, sagittam manu gestans. Natus in custodia sui sataget.
- VIII Vir galeatus, cætera inermis dextra ballistam gerens. Natus contentiosus erit, & homicida.
- IX Vir capite nudo, cætera vestitus, læva gladium tenens. Natus verbosus erit, & semper admirabundus.
- X Vir vrsium cuspide transfigens. Natus venator erit.

☉ *Secundus Decanus SENACHER, Solu; nobilitatis, magnanimitatis, regni, & magni dominij.*

- XI Mulier stans, dextra manu colum gestans. Natus hospitalis erit.
- XII Aquila passis alis subiectos pullos suos circumuolitans. Natus eleuari cupiet.
- XIII Vir gracilis dextra hircum cornibus apprehendens. Natus mirus homo erit.
- XIII Vir stans, ambabus manibus catena vinctis. Natus sæpe in carcerem conicietur.
- XV Vir loricator, capite nudo, passis brachiis. Natus furax erit, & tenebrio.
- XVI Vir ligone operans. Aliter: vir ex vrceolo aqua effundens. Natus aut agricola, aut piscator erit.
- XVII Vir sericatus otiosus stans. Natus delicatus erit.
- XVIII Mulier throno insidens, dextra manu eleuata. Natus pacem amabit.
- XIX Vir stans, thesaurum manibus indicans. Natus erit furax & tenebrio.
- XX Vir galeatus cum penna Schrutiocameli taurum equitans, equum sinistra trahens. Natus malitiosus erit.

♀ *Tertius Decanus ACENTACER, Veneru; solertie, mansuetudinis, ludorum, iocorum, munditiarum.*

- XXI Canis clunibus insidens ore ad Leonem & ipsum quoque clunibus insidentem conuerso. Natus fidelis erit socius.

Kkk 2

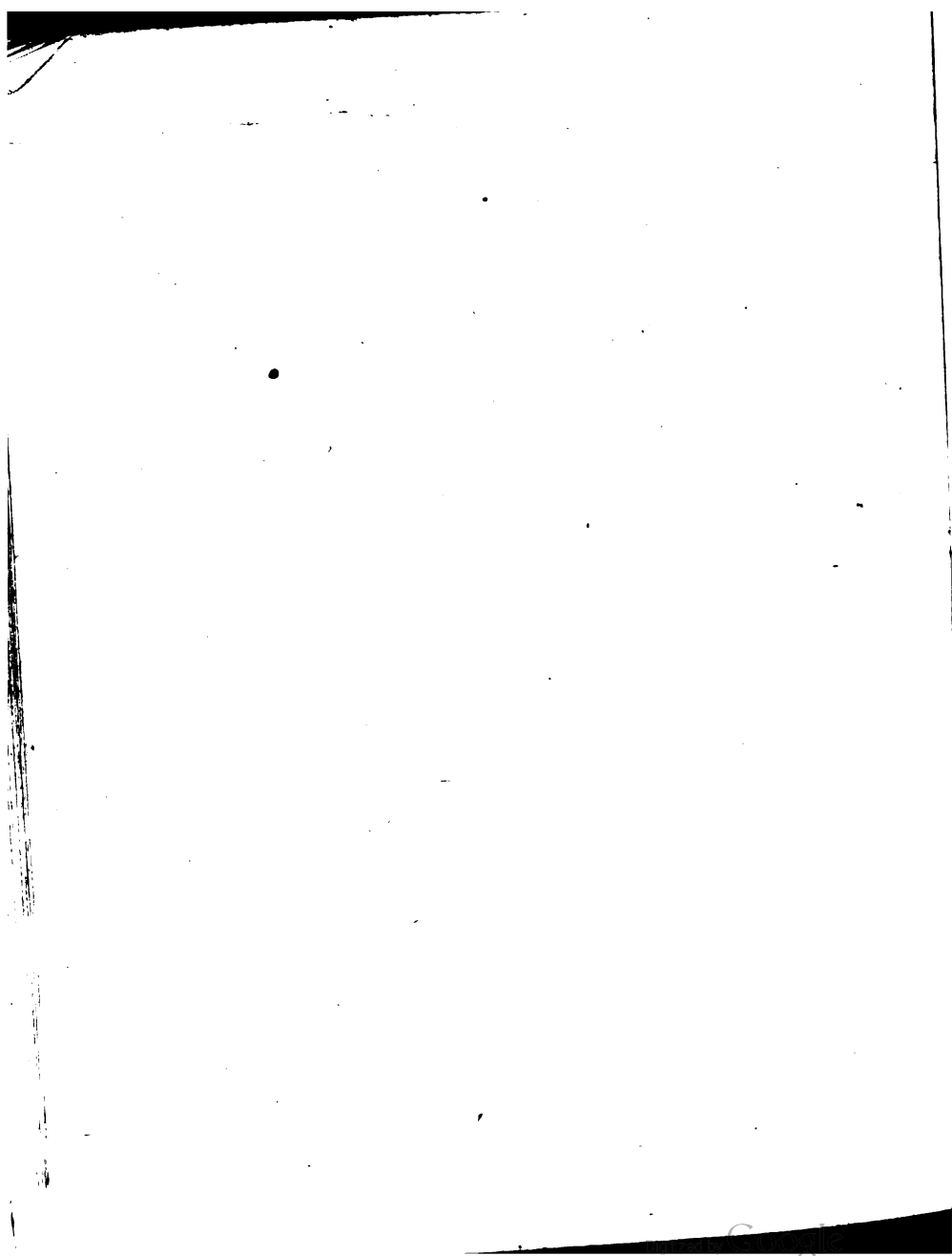
xxii Vrsus

- xxii Vrsus clunibus insidens, trabé ore mordicus tenens. Natus malus erit socius.
- xxiii Tres serpentes cum totidem pugnantes. Natus multos inimicos habebit.
- xxiiii Mulier nuda perizomate succincta, dextra manu porrecta. Mulier optat virum, aut vir mulierem.
- xxv Vir crispo capillo arietem equitans. Natus ciuibus dominari volet.
- xxvi Sol in Solem radios iaciens. Natus principatum obtinebit.
- xxvii Draco magnus humi porrectus. Natus potens erit in senectute.
- xxviii Mulier stans vestibus eleganter culta. Natus hilaris, & placidus erit.
- xxix Vir manibus ferram tenens. Natus labore sibi & vxori victum quæret.
- xxx Mulier seuera equum infra-tum manu dextra trahens. Natus in alios imperiem habere volet.

T A V R V S

♄ *Primus Decanus ASICATH, Mercurij: arationis, facionis, structura, deductionis coloniarum, scientiarum civilium, Geometria.*

- i Vir baculo tantum agens ad macellum. Natus carnifex erit.
- ii Mulier manu caudam equi apprehendens. Natus otiosus erit.
- iii Vetula peplata. Alias mulier verenda subligaculo tecta. Nata in senectute virum appetet, & cupiet iuuenis videri.
- iiii Mulier dextra flagrum tenens. Natus iracundus erit.
- v Bos in ahenò sedens. Natus hospitalis erit.
- vi Vir triceps, dextra porrecta indicans. Natus sapiens erit & illustris.
- vii Mulier formosa stans. Natus superbus erit.
- viii Mulier tristis in feliquastro sedens. Natus tristis & abiectus erit.
- ix Vir flagellum gestans agnos & capras pascens. Natus opilio erit & bubulcus.
- x Duæ mulieres simul stantes cane inter ambas ludente. Natus otiosus erit, rebus Veneris operam dans.

¶ *Secundus Decanus, VIROASO, Luna: potentia, nobilitatis, dignitatis, imperij in gentes.*

- xi Aus magna instar corui, stans. Natus erit avarus.
 xii Mulieres duæ stantes, manibus copulatis. Natus bonæ voluntatis erit.
 xiii Duæ mulieres inuicem se verberantes. Natus rixosus erit.
 xiiii Vir manu baculum tenens. Natus dirimet litigantes.
 xv Septem aues in aere volantes. Natus instabilis erit.
 xvi Vir sedens super asino. Natus piger erit, tardus in omnibus.
 xvii Taurus ad arborē per medium corporis alligatus. Natus quotidie negotiis laboriosis implicabitur.
 xviii Duo tauri capitibus sese incurantes. Natus furiosus erit.
 xix Mulier aquam ex olla in aliam transfundens. Natus dulcia verba dabit.
 xx Duo canes se inuicē mordentes. Natus inuidus erit.

¶ *Tertius Decanus AHARPH, Saturni: miseria, seruitutis, feritatis, necessitatis, vtilitatis.*

- xxi Vrsus retro respiciens. Nascetur maleuolus, & iracundus.
 xxii Tres viri manibus se tenentes. Nascetur *deserit*.
 xxiii Vir in tergum cadens. Natus per omnia infelix erit.
 xxiiii Vir incurtus baculo incumbens. Natus imbecillus erit in iis, quæ faciet.
 xxv Vir insistens baculo. Nascetur fortis in factis suis.
 xxvi Vir stans, manu indicans. Natus erit pacificus.
 xxvii Ager cum segete. Alias manipuli non colligati. Natus diuitias coget.
 xxviii Mulier freno equum trahens. Natus volet aliis dominari.
 xxix Mulier freno alium trahens. Nata volet imperare viro.
 xxx Structura speciosa. Delectabile factum significat.

G E M I N I

¶ *Primus Decanus THESOGAR, Iouis: Tabellionum, calculi dari & accepti, petitionum, scientiarum inutilium.*

- i Duo viri manibus per mutua conuersi. Nascetur hilaris.

Kkk 3

ii Vir

- II Vir vnus duos nudos trahens. Nascetur furum captor.
 III Vir testudine canens. Natus homines oblectabit.
 IIII Vir vxorem manu trahens. Nascetur hospitalis.
 V Vir sinistra ballistam, dextra zonam gerens. Natus accinget se ad bellum.
 VI Vir dextra libram tenens. Nascetur Mercator.
 VII Duæ sp̄sæ manibus copulatis. Natus vxorem ducet.
 VIII Faber ferrum cudens. mulier stans otiosa. Nascetur fugitans laboris.
 IX Rex sedens pomum, siue pilam mundi dextra gerens, sceptrum sinistra. Natus imperium obtinebit.
 X Vir virum eleuans humo. Natus amice cum omnium moribus conueniet.

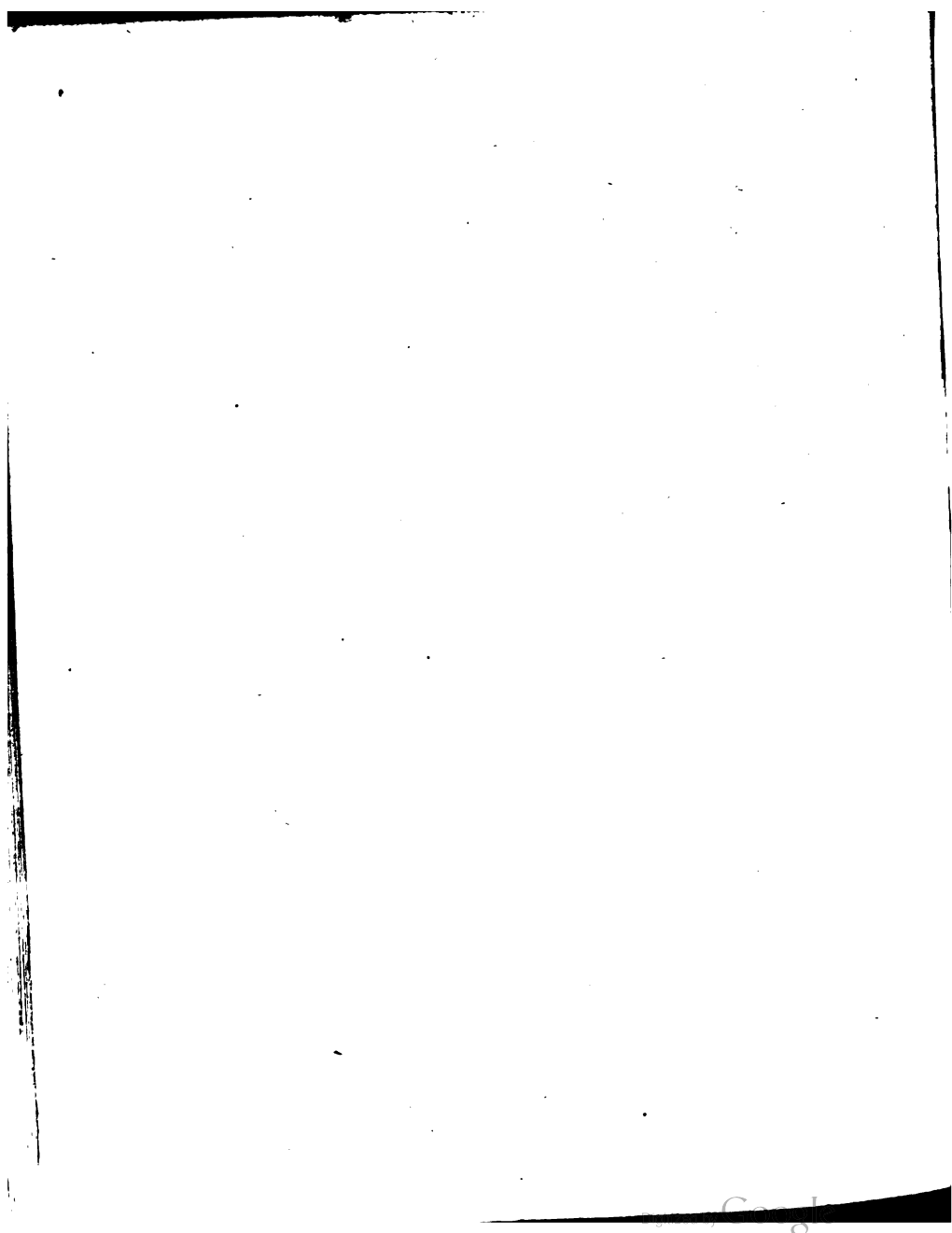
♂ *Secundus Decanus VERASVA, Martis: angustiarum, laboris, inquisitionis rerum ærumnosa, agilitatis indecora.*

- XI Aquila tres pullos suos superuolitans. Nascetur auguriis deditus.
 XII Duæ mulieres stâtes & flentes. Natus tristis erit.
 XIII Tres corui vna stantes. Nascetur inuidus, & auarus.
 XIII Duæ vulpes gallinas vorantes. Nascetur gulosus, & auarus.
 XV Vir septem habens capita. Natus multorum sensuum erit.
 XVI Pons vltra aquas. Natus laborabit sine fructu.
 XVII Vir sine manibus stans otiosus. Nascetur homo nulli rei.
 XVIII Vulpes velociter currens. Natus semper laborabit.
 XIX Ærumnosus baculum gestans. Natus viator erit.
 XX Serpentes tres in terra prostrati. Natus sapiens erit.

⊙ *Tertius Decanus TEPISATOSA, Solis: obliuioni, dedignationum, iocandi, cauillandi, furilia audiendi.*

- XXI Vir sedens in equo. Natus cliens erit.
 XXII Duæ aues colloquium simul ferentes. Nascetur auceps.
 XXIII Vir decrepitus innitens baculo. Nascetur ærumnosus, & otiosus.
 XXIII Duæ mulieres congratulantes, & sedentes. Natus erit lætus.
 XXV Vir librū apertū manu tenens. Nascetur studiosus.
 XXVI Duo canes inuicem mordētes. Nascetur litigiosus.
 XXVII Mulier otiosa stans & flens. Natus erit vagabundus.

XXVIII

- xxviii Duo tauri, alter altero maior. Nascetur laboriosus.
 xxix Canes tres currentes contrario itinere. Nascetur venator nobilium.
 xxx Duo viri singulos canes trahentes. Nascetur venator Principum.

C A N C E R

♀ *Primus Decanus SOTHIS, Veneris: alacritatis, communionis, amabilitatis.*

- i Vir & mulier manibus copulatis congratulantes. Nascetur lætus, & amabilis.
 ii Mulieres duæ otiosæ instar duarum turrium stantes. Nascetur otiosus.
 iii Duo viri stantes coram duabus mulieribus sedentibus. Natus alteri ad libitum seruiet.
 iiij Virgo stans otiosa virum expectando. Nascetur libidinosus.
 v Mulier stans virum expectando. Nascetur luxuriosus.
 vi Vir capram tenens in olla ærea. Nascetur satuns.
 vii Vir zona capram trahens. Nascetur carnifex.
 viii Mulier stans post domum sese abscondens. Nascetur piger atque lascivus.
 ix Mulier dextra fufum tenens. Natus laboriosus erit.
 x Vir dextra cistam tenens. Natus laboriosus erit.

♂ *Secundus Decanus SITH, Mercurij: iotoficæ, confabulationis mulierum, diuitiarum, vbertatis.*

- xi Nanis stans in aquis. Natus piscator erit.
 xii Vir spoliū animalis humero portans. Natus cerdo erit.
 xiii Puer sedens librum apertum tenens cum calamo. Natus studiosus erit.
 xiiii Agnus coronam habens auream in capite. Nascetur aurifaber.
 xv Rex murium super tecto recubans in nido suo. Natus continebit se intra domum.
 xvi Avis pedibus serpentem tenens. Natus gaudebit.
 xvii Mulier stans otiosa. Nascetur piger.
 xviii Duæ mulieres alea ludentes. Natus gaudebit.

xx Vir

- xix Vir cuspidem dextra, sinistra si- Nascetur histrio.
stulam tenens.
 xx Canis sedens in curru. Nascetur piger.

¶ Tertius Decanus THVIMIS, Luna: venationis, retrahendi fugi-
 tiosos, armis res reperendi, aduersandi omnibus.

- xxi Currus stans vacuus. Natus vanis operam dabit.
 xxii Vir stans otiosus. Natus piger erit.
 xxiii Aqua profluens. Nascetur instabilis.
 xxiiii Equus Equum insiliens. Natus super alios euehi volet ad cul-
 men dignitatum.
 xxv Equus liber vagans in campe- Natus erit instabilis.
 stribus.
 xxvi Aqua fluens ex montibus. Natus mobilis erit.
 xxvii Equus frenatus. Natus seruiet.
 xxviii Duo viri sub arbore sedentes, Nascetur otiosus.
 auem in arbore aspicientes.
 xxix Vir suspensus in patibulo. Natus fur erit.
 xxx Nauis fluitans in aquis. Nascetur nauta aut piscator.

L E O.

¶ Primus Decanus APHRVIMIS, Saturni: crudelitatis, malefi-
 ciorum, violentie, patientie laborum, audacie,
 libidinis.

- i. Vir tenes dextra caput Leonis. Natus fortis erit.
 ii Nauis vno latere inclinata in Natus in aquis infortunatus erit.
 aquas.
 iii Vir sedens in scabello tristis. Natus erit tristis.
 iiiiii Piscis natans in aquis. Nascetur prudens, & astutus, magna-
 tibus suscipiendus.
 v Serpens tortuose humi iacens. Nascetur inuidus.
 vi Vir strictum gladium dextra te- Natus rixosus erit, acis aduersans.
 nens.
 vii Vir leonem equitans. Natus erit magnis viribus, & sapiens.
 viii Flamma ignis laborans in igne. Natus opera ignis exercebit.
 ix Vir ornatus & vestimentis cul- Nascetur superbus.
 tus.
 x Mors stans, manibus falcem Nascetur homicida.
 tenens.

4 Secundus Decanus SITHACER, Iouis: rixarum, nesciorum, necessi-
tatis miserorum, victoria vilium per nescios, occasionem
enses distringendi, praliorum.

xi	Mulier stans, ventrem denu-
dans.	Nascetur impudicus.
xii	Mulier bene ornata, & for-
mosa.	Nascetur castus & pudicus.
xiii	Taurus in pascuis stans.	Nascetur stabilis in factis suis.
xxiii	Vir stans otiosus.	Natus otiosus erit.
xv	Canis aut leo in gramine ia-
cens.	Natus fortis erit.
xvi	Afinus frenatus.	Natus indisciplinabilis erit.
xvii	Camelus stans.	Nascetur animosus ac fortis.
xviii	Clavis cellularia.	Natus potestatem obtinebit.
xix	Vir freno equum trahens.	Natus cliens erit.
xx	Manus chartam tenens.	Natus nuncius erit.

♂ Tertius Decanus PHYONISIE, Martis: amoris, societatis,
non decedendi de iure suo pro rixis vitandis.

xxi	Vir manu clauem tenens.	Nascetur hospitalis.
xxii	Vir iacens vt mortuus.	Natus imbecillus erit.
xxiii	Vir biceps.	Natus erit diuersorum sensuum.
xxiiii	Vir dextra ferram tenens.	Natus sapientiam meditabitur.
xxv	Vir natans in aquis.	Natus piscator erit.
xxvi	Vir ligone operans.	Nascetur agricola.
xxvii	Vir falcem dextra tenens.	Nascetur laboris studiosus.
xxviii	Tres viri simul deambulantes.	Natus otiosus erit.
xxix	Vir & mulier manus copulantes	Natus amabilis erit.
xxx	Vir in equo sedens, vt seruus.	Natus alienis seruiet.

VIRGO.

⊙ Primus Decanus THVMIS, Solis: seminandi, arandi, herbarum, vrbium
condendarum, opum cogendarum, visa dirigenda.

i	Mulier bene ornata expectans
spectaculum viri.	Nascetur amator, aut amatrix.
ii	Dux mulieres otiosæ stantes.	Natus otiosus erit & vagabundus.
iii	Vir librum rationum tenens
manu sua.	Nascetur mercator.
iiii	Vir bobus arans.	Nascetur agricola.

LI

v Aquila

- v Aquila quiescens. Natus sine labore mercator erit.
 vi Mulier bene ornata stans otiosa. Natus otiosus erit.
 vii Mulier simplex stans otiosa. Nascetur piger.
 viii Vir sub abiete sedens. Nascetur pastor.
 ix Mulier vultu rubicundo, bene ornata, stans otiosa. Nascetur iracundus atque otiosus.
 x Vir bene ornatus stans otiosus. Natus deambulator erit.
 pomum manu tenens.

♀ Secundus Decanus THOPITVS, Veneris: questus,
 opum cogendarum, auaritia.

- xi Equus albus frenatus currens. Natus velox erit.
 xii Vir nigro vultu, rubris indutus. Natus malus erit.
 xiii Duæ mulieres rosas colligentes. Natus iocosus erit.
 xiiii Bos stans in pascuis. Nascetur laboriosus.
 xv Duæ mulieres simul lætæ stantes. Natus iucundus erit.
 xvi Duæ canes simul currentes. Nascetur venator.
 xvii Castrum pulchrum sepe circumdatum. Natus tutus erit.
 xviii Arbor frondosa in gramine. Natus filius operabitur.
 xix Vir sedens in equo ut seruus. Natus cliens & famulator erit.
 xx Avis Talpam aut Murem persequens. Natus alterius generis homini aduersabitur.

♂ Tertius Decanus APHVY, Mercurij: senectutis, debilitatis, pigritie,
 lesionis membrorum ex morbo, arboris euellendi,
 ciuitates deuastandi.

- xxi Vir stans, dextra aurum, sinistra argentum tenens. Nascetur diues.
 xxii Mulier nuda hircum & agnum humeris baiulans. Nascetur impudicus.
 xxiii Vir nauicula nauigans. Nascetur nauta.
 xxiiii Anser collo ad pilam alligatus. Natus restrictus erit ad laborem.
 xxv Vir funda lapidem mittens. Natus litigiosus erit.
 xxvi Duo viri mutuo colloquentes. Natus disciplinatus erit.
 xxvii Mulieres duæ otiosæ stantes. Natus otiosus erit.
 xxviii Aues aliquot in terra, aliz volantes. Natus reditus multos habebit.
 xxix Ros siue pluuia cadens super grainen. Nascetur religiosus.
 xxx Mutus stans quietus. Nascetur fatuus.

LIBRA.

D *Primus Decanus SERVCVTH, Luna: iustitia, iuris, veritatis, auertendi fortes ab imbecillis, adiuuandi miseros & pauperes.*

I	Vir vtraque manu spiculum tenens.	Nascetur pugnator.
II	Neocorus cum Thuribulo.	Nascetur religiosus.
III	Vir manibus & pedibus debilitatis.	Nascetur miser & laboriosus.
IIII	Vir aruum equis arans.	Nascetur agricola.
V	Auis nigra rubris pedibus & rostro.	Nascetur crassus.
VI	Vir aratrum trahens.	Nascetur agricola sine sensu.
VII	Vir dextra annulum tenens.	Nascetur amator aut amatrix.
VIII	Mulier flens super infirmo.	Natus tristis erit.
IX	Vir dextra strictum gladium in sublime tenens.	Natus rixosus erit.
X	Auis nigra rostro humi inclinato.	Natus totus immundus erit.

H *Secundus Decanus ATERECHINIS, Saturni: quietis, vbertatis, vita bona ac securae.*

XI	Vir nigris vultu, & manibus, pedibus albis.	Nascetur tardus & instabilis.
XII	Mulier stans circumspiciens.	Nascetur vagabundus & otiosus.
XIII	Vir & mulier à se inuicem deiscientes.	Natus contentiosus erit, & ab aliis diuisus.
XIIII	Speculum magnum parieti appensum.	Natus superbus erit.
XV	Duo corda simul pendentia.	Natus mundanus erit.
XVI	Camelus currens.	Nascetur fortis ac velox.
XVII	Merula dulce canens.	Nascetur iocosus.
XVIII	Villa cū domibus bene ornatis.	Natus dominabitur rure.
XIX	Castrum pulchrum monti impositum.	Natus nobilis erit.
XX	Ara pulchra, bene instructa.	Natus religiosus erit.

J *Tertius Decanus ARPIEN, Iouis: gulositatis, concubitus masculorum, carminum hilarium, affectionis malorum saporum.*

XXI	Vir asinum aut equum equitans.	Natus eques erit, & seruus.

XXII Equi duo sellis instrati.

Natus multum appetet, parum adipiscetur.

XXIII Medicus urinam per vitrum inspiciens.

Nascetur medicus.

XXIV Homo inferiori parte equus baculo draconem percutiens.

Nascetur robustus.

XXV Pavo stans in gramine.

Nascetur superbus.

XXVI Vir leonem baculo percutiens.

Natus victor bello erit.

XXVII Arbor frondosa in horto.

Nascetur olitor.

XXVIII Vir ligone terram rimans.

Nascetur laboris patiens.

XXIX Mulier otiosa stans.

Nascetur otiosus.

XXX Lepus ex silva currens.

Natus instabilis erit.

SCORPIVS.

♂ *Primus Decanus SENTACER, Martis: rixarum, tristicarum, deceptionum, detractionum, perditionum, insidiarum.*

I Vir spiculum manu tenens.

Nascetur fur & nequam.

II Vir insidens elephanto.

Nascetur fortis & stabilis.

III Vir stans otiosus.

Nascetur malus & otiosus.

IIII Cithara lætitiarum signans.

Nascetur iucundus.

V Vir partibus inferioribus defectus.

Natus inchoabit, & non perficiet.

VI Asinus aut Equus frenatus, sellis instratus.

Natus pauca perducet ad effectum.

VII Vir sedens marsupium dextra tenens, scyphum aureum sinistra.

Nascetur mercator & diues.

VIII Gallus Gallinaceus magnus stans.

Natus scriptor erit.

IX Puer in tina sedens.

Natus non multi intellectus erit.

X Facies multum distorta.

Natus mirabilis opinionis erit.

☉ *Secundus Decanus TEPISEVTH, Solis: deceptionum, detractionum, novarum inimicitiarum inter homines ferendi, & veteres confirmandi.*

XI Vir cauda scorpionem tenens.

Nascetur invidus.

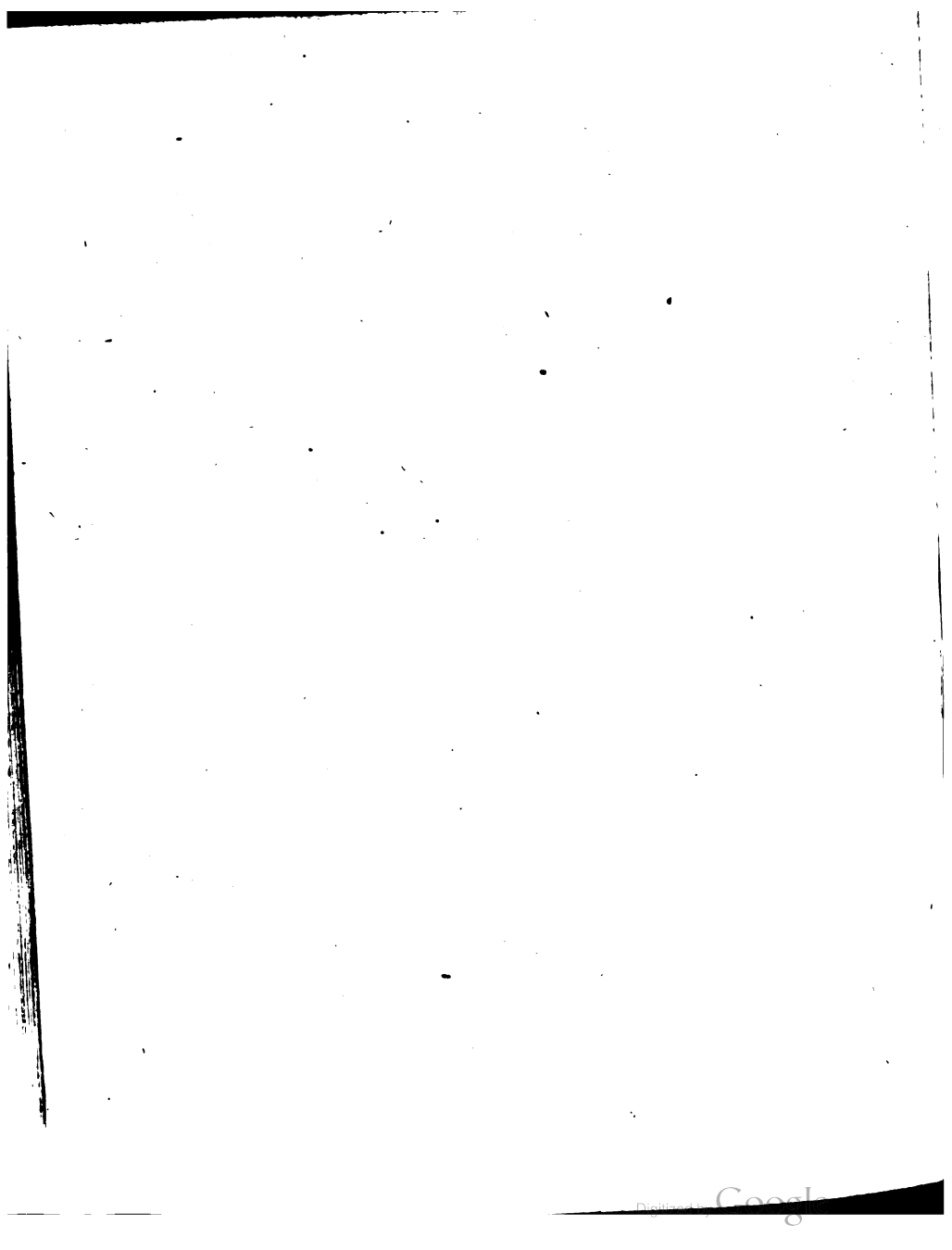
XII Serpentem in agnum muscipungentes.

Nascetur prudens, sed malus.

XIII Turris pulchra ac fortis.

Nascetur robustus agricola.

XIII Pu-

xiiii	Puteus aquis manans.	Nascetur mente instabili.
xv	Mulier pulchra stans otiosa.	Nascetur otiosus.
xvi	Mulier pauperi dans eleemosynam.	Nascetur misericors.
xvii	Lupus in campo currens.	Nascetur raptor.
xviii	Mulier post Ianuam sese abscondens.	Nascetur piger atque otiosus.
xix	Canis rictu & auribus magnis.	Natus nobilis erit.
xx	Vir sedens in camelo.	Nascetur fortis.

♀ *Tertius Decanus SENCINER, Veneris: bellorum, ebrietatis, violentiarum, fornicationum cum ira, & preualentia.*

xxi	Equus liber in campo.	Natus sine iugo erit.
xxii	Aqua magna fluens.	Nascetur instabilis.
xxiii	Riuuli multi ex fontibus manantes.	Nascetur instabilis.
xxiiii	Mulier dextra fufum tenens.	Nascetur laboriosus.
xxv	Lupus anserem ore ferens.	Nascetur furax & rapax.
xxvi	Vir vestes humeris baiulans de spoliis.	Natus spoliator erit.
xxvii	Vir duo stantes & vna colloquentes.	Nascetur iucundus ac socialis.
xxviii	Edificium aut Templum magnum.	Natus multum orationi operabitur.
xxix	Magister sedes cum libro aperto.	Nascetur studiosus.
xxx	Serpens magno capite.	Nascetur prudens.

SAGITTARIUS.

♂ *Primus Decanus EREGBVO, Mercurij. audacia, libertatis, militia.*

i	Viri tres stantes sine capitibus.	Nascetur iustus & religiosus.
ii	Vir ballista sagittans.	Nascetur rixosus omni tempore.
iii	Vir inductus flammeis in Ariete sedens.	Nascetur rixosus.
iiii	Vir humero spiculū baiulans.	Nascetur spoliator.
v	Mulier dorso cunas baiulans.	Natus laboriosus erit.
vi	Bos tricornis.	Nascetur homo multorum intellectuum.
vii	Mulier stans otiosa.	Natus otiosus erit.

LII 3

viii Duo

viii Duo viri talis ludentes ad inen- Nascetur aleo.
fam.

ix Strues lignorum ardens. Natus opera ignis exercebit.

x Portio auri, argenti, & plumbi Nascetur diues.
in terra.

☾ *Secundus Decanus SAGEN, Luna: timoris, ploratus
dolorum & sibi semper timendi.*

xi Simia insidens lupo. Natus alii dominabitur.

xii Vir hircum equitans. Natus omnibus contradicet.

xiii Vir stans ligatis dorso manibus Natus vincetur.

xiiii Magister librum tenens aper- Natus doctus erit.
tum.

xv Vir equo sella instrato adam- Nascetur timidus:
bulans.

xvi Currus vacuus. Nascetur homo à ratione vacuus.

xvii Decrepitus innitens baculo. Natus multum orabit.

xviii Vir altera manu aurem cauda Nascetur auceps.
tenens altera faciem accen-
sam.

xix Domus circumdata facibus ar- Natus laboriosus erit, metu vindi-
dentibus. que obsessus.

xx Viri tres ambulantes connexis Nascetur iocosus ac socialis.
brachiis.

☿ *Tertius Decanus CHENEN, Saturni: obstinationis in proposito,
contradictionis, dexteritatis in malo, rixus, & factis
abominabilibus.*

xxi Vir stans ornato Doctoris. Nascetur sapiens.

xxii Duo viri mutuo se gladio per- Nascetur latro, aut homicida.
fodientes.

xxiii Mulieres duæ mutuo se pectora Nascetur homicida.
cultro transfigentes.

xxiiii Vir sese gladio transgens. Natus sibi ipse damnum inferet.

xxv Vir humo vomens. Nascetur crapulosus & laboriosus.

xxvi Vir ludens bacillo ligneo. Natus histrio & iocosus erit, id est
gesticulator.

xxvii Vir pendens manibus. Nascetur iocosus, id est gesticula-
tor.

xxviii Vir sedens in Camelo. Nascetur fortis.

xxix Vir

- xxix Vir se de lecto in lectum reuol- Natus puerilis erit.
uens.
xxx Vir dextra ferream soleam te- Nascetur faber.
nens.

CAPRICORNVS.

♈ *Primus Decanus THEMESO, Ionis: sperandi, gaudendi, lucrandi, perdendi cum debilitate, ac visitate.*

I.	Duo viri in forma similes.	Nascetur amicalis ac iucundus.
II	Vir ferens arundinem.	Natus sine potestate erit.
III	Serpens magnus.	Natus sapiens erit.
IIII	Duo rastra in campo.	Nascetur rusticus.
V	Dux portæ apertæ.	Nascetur hospitalis.
VI	Vir baiulās canes humeris suis.	Nascetur rixosus.
VII	Duo viri cum muliere stantes.	Nascetur iocosus.
VIII	Manus quem tenens.	Nascetur auceps.
IX	Vir in terram cadens.	Natus debilis erit.
X	Vir vtraq; manu singulas Vp-
pas ferens.	Natus auceps, aut venator erit.

♊ *Secundus Decanus EPIMA, Martis: querendi de rebus, que sciri non possunt, & sciscitandi ea, que ad finem perducere non possunt.*

XI	Rex coronatus literas accipit à
nuncio.	Natus nuncius Principis erit.
XII	Vir velociter currens.	Nascetur homo velox.
XIII	Vir humero portans exuias
hirci.	Natus carnifex erit.
XIIII	Manus speculum tenens.	Nascetur rixosus.
XV	Vir ingenuus.	Natus nobilis erit.
XVI	Vir equitans equo nō frenato.	Natus sine potestate erit.
XVII	Vir Cynocephalus.	Nascetur rixosus.
XVIII	Vir dimidiatus.	Natus pusillanimus erit.
XIX	Vir quatuor pedes habens stans
otiosus.	Natus quiescet tunc, quum ope-
randum erit.
XX	Simia in speculo se intuens.	Nascetur homo superbus.

♋ *Tertius Decanus HOMOTH, Solis: cupiditatu familiam guber-
nandi, non sufficiens sibi, sufficiens.*

XXI	Magister librum apertū tenens.	Nascetur homo doctus.

xxx Vir

xxii Vir ligone terram fodiens.	Natus agricola erit.
xxiii Vir mulierem manu trahens.	Natus amator erit.
xxiiii Doliarius dolia fabricans.	Natus artifex erit.
xxv Vir manu auem gestans.	Natus nobilis erit.
xxvi Silva pulchris arboribus cōstita.	Natus filius operabitur.
xxvii Vir in gramine iacens.	Natus debilis erit.
xxviii Vir terram ferens capite.	Natus diues erit.
xxix Mulier pulchra in scabello sedens.	Natus lætabundus erit.
xxx Posteriora piscis.	Natus res inchoabit, neque absoluet.

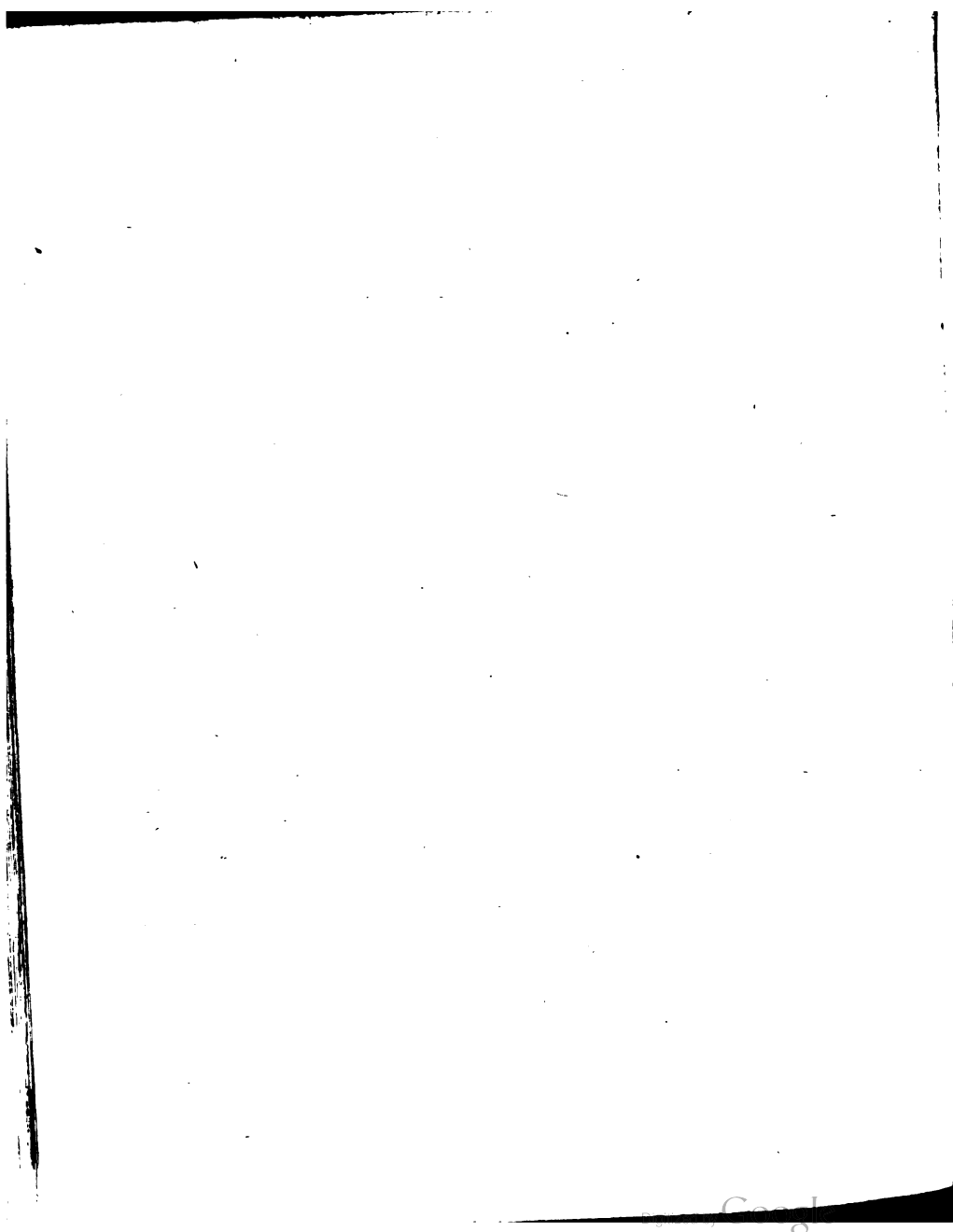
A Q V A R I V S.

♀ *Primus Decanus OROASOER, Venus: ærumnarum pro lucro, inquietudinis, laborum, minutionum, paupertatis, vtilitatis.*

i Vir ambabus manibus singulas aues tenens.	Natus auceps erit.
ii Vir ambabus manibus caput suum tenens.	Natus tristis erit.
iii Vir vna manu caput suū tenēs.	Natus dolore plenus erit.
iiii Vir inequitans thesauro suo occluso.	Natus mercator erit.
v Mulier præcedens viro sequente.	Natus sollicitus erit.
vi Vir ligneo bacillo ludens.	Natus iocosus erit, id est gestulator.
vii Euaginat us cultellus humi recens.	Nascetur bellicosus.
viii Vir manu catenam tenens.	Natus se non possidebit.
ix Vir virum à terra eleuans.	Nascetur otiosus.
x Vir stans sine capite.	Natus sine potestate erit.

♀ *Secundus Decanus ASTIRO, Mercury: formæ, intellectus, mansuetudinis cum modestia, bonorum morum, complementi suæ figuræ, & liberalitatis.*

xi Vir armatus sine capite.	Nascetur nobilis sine potestate.
xii Vir armatus regem percutiens.	Natus dominator Regis erit.
xiii Equites multi armati.	Nascetur rixosus, aut raptor.
xiiii Vir manu sua pedem amputatum tenens.	Natus tristis erit.

- xv Duo viri vnicornē equitantes. Natus rixosus erit.
 xvi Vir ignem manu tenens. Natus opera ignis exercebit.
 xvii Mulier ægra in lecto decumbens. Natus infirmus erit ac otiosus.
 xviii Noctua magna quiescens. Natus inuidus erit.
 xix Vir caput amputatum manu tenens. Natus potestatem habebit.
 xx Mulier decrepita baculo innitens. Natus debilis erit.

☽ *Tertius Decannus* TEPIS'ATRAS, Luna: *deceptionum, & deceptionum.*

- xxi Vir vestitus supine humi decumbens. Natus infirmus erit.
 xxii Vir securi alterius manus & pedes truncat. Nascetur maleficus.
 xxiii Canes duo simul currentes. Nascetur iocosus.
 xxiiii Vir plorans manu se tergens. Natus semper tristis erit.
 xxv Vir spiculum magnū gestans. Nascetur fur & nequam.
 xxvi Fons fluens ex monte magno. Natus instabilis erit.
 xxvii Domus multis sepibus circumdata. Natus tutus erit in factis suis.
 xxviii Vir bibens ex vasculo. Natus latus erit.
 xxix Vir equo insidens tenens gladium strictum. Natus rixosus erit.
 xxx Rex coronatus sedens. Natus quiete regnabit.

P I S C E S.

☿ *Primus Decannus* ARCHATAPIAS, Saturni: *anxietatis, cogitationum multarum, itinerum, migrationis de loco in locum, quarendi operis, & victum.*

- i Duo viri vnum caput habētes. Nascetur rixosus, & instabilis.
 ii Vir humi sedens. Natus rusticus erit.
 iii Vir cuneum edens. Natus pistor erit.
 iiij Vnicornis supina humi iacens. Natus sine potestate erit.
 v Dux virgines inuicē obuersæ. Natus iucundus erit.
 vi Auis magna stans & edens. Nascetur avarus.
 vii Vir manu nolam tenens. Nascetur custos templi.
 viii Vir in tina sedens perizoma habens in manu. Nascetur balneator.

Mmm

ii Vir

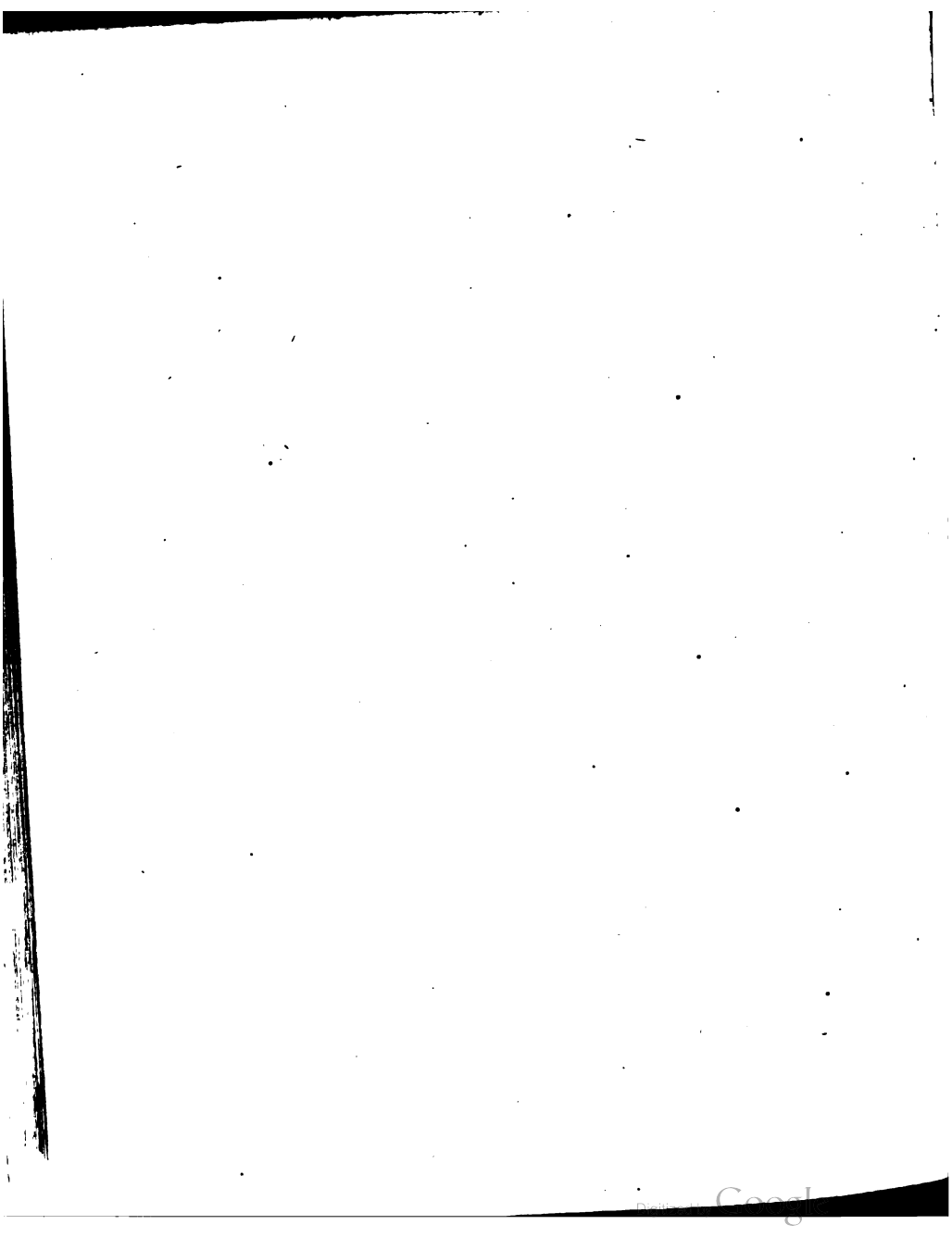
- ix Vir peregre proficiscens. Nascetur religiosus.
 x Vir pistillo tundens in mortario. Nascetur laboriosus.

4 Secundus Decanus, THOPIBVI, Iouis: gloriationis, animi
 elati, immiscendi se rebus arduis.

- xi Vir cum baculo incedens. Natus vagus erit.
 xii Iuuenis bene ornatus retro respiciens. Natus otiosus erit.
 xiii Vir & mulier equitantes animi causa. Nascetur otiosus.
 xiiii Vir ligna secans in silua. Nascetur operarius.
 xv Vir cum cultro euaginato. Natus adlitem se parabit.
 xvi Vir auem aut Gallum gallinaceum manu ferens. Nascetur nobilis.
 xvii Vir in aquam se mergens. Natus erit sine intellectu.
 xviii Duo equites confligentes. Natus rixosus erit.
 xix Vir gladio se transfuerberans. Natus causa sibi suae mortis erit.
 xx Luna noctu lucens. Natus instabilis erit.

♂ Tertius Decanus ATEMBVI, Martis: scortationis, amplexationis,
 oblectationis cum mulieribus, & orationis.

- xxi Duo mutuo se confodientes. Nascetur homicida.
 xxii Mulier pannis laceris induta. Nascetur impudicus.
 xxiii Mulier nauigans. Natus instabilis erit.
 xxiiii Vir & mulier in lecto decumbentes. Nascetur lasciuus.
 xxv Vir lapidem funda mittens. Nascetur rixosus.
 xxvi Mulier viro dormienti caput securi amputat. Nascetur homicida.
 xxvii Vir nudus mingens. Natus impudicus erit.
 xxviii Vir equo adambulans altera manu auem, altera serpentem tenens. Natus mira subtilitatis erit.
 xxix Piscis magnus in sicco. Natus instabilis erit.
 xxx Mulier se in speculo cernens. Nascetur superbus & incastus.

NOTA IN SPHERAM BARBARICAM M. MANILI 439
DVODECIM SIGNORVM
NOMINA CVM FIGVRIS.

الأحمد

♈ Aries. ♀, caput arietinum. *أريوس*.

الثور

♉ Taurus. ♂, caput bubulum. *تاuros*.

الجوزا

♊ Gemini. II, duo corpuscula confertis brachiolis, & crurculis. *جمنيليس*.

السرطان

♋ Cancer. ☾, chela cancelli. *كانسر*.

الأسد

♌ Leo. ♂, cauda leonina. *ليو*.

السنبلة وهي العذرى

♍ Virgo. ♀, ala Virginis. *فيرجينيس*.

الميزان

♎ Libra. ⚖, librile cum trutina. *ليبرا*.

العقرب

♏ Scorpius. m, Scorpio cauda erecta. *سكوربيوس*.

القوس

♐ Sagittarius. ♀, Sagitta arcui applicata. *سagitarius*.

الجدي

♑ Capricornus. ♂, cauda Capricorni conuoluta. *كابينوس*.

الدلو

♒ Aquarius. ☾, Fusio aquae, in qua volutari Pisces Manilius putat. *أكوايريوس*.

الحوت

♓ Pisces. ♀, Pisces duo aduersi oppositis dorsellis cū vinculo, quod *ألفيس* dicitur. *ألفيس*.

Mmm 2

SEPTEM

SEPTEM ERRANTIVM NOMINA EX VETERI
GLOSSARIO: ITEM FIGVRÆ ET APPELLATIO-
NES DIVERSÆ AB ALIIS SCRIPTORIBVS.

القائذ الرحل

שבתא Sabbaticus. $\alpha\pi\epsilon\rho\sigma$,
Saturnus. Egypt. $\phi\alpha\iota\tau\omega\tau$, H , falx
Saturni.

المشتري

יִדְדִיק iustitia. $\zeta\delta\epsilon$, Iuppiter. Egypt.
 $\phi\alpha\iota\tau\omega\tau$, Q , fulmen Iouis.

الاحمر المريخ

מארם מאדים. $\alpha\pi\epsilon\rho\sigma$, $\alpha\rho\epsilon$. Mars.
Egypt $\alpha\pi\epsilon\rho\sigma$, J , Hafta Martis
cum clipeo. Ouid.

الشمس الاقتاب

שמש. H , H , Sol, calor. H , H , Sol.
 H , kota Solis Lucret. $\delta\iota\sigma\kappa\alpha\sigma$ $\eta\lambda\iota\sigma$
poet.

الزهرة

נונה. lucida. $\alpha\phi\epsilon\rho\delta\alpha\tau\omega\tau$, Venus. Egypt.
 $\phi\alpha\iota\tau\omega\tau$, Q , Speculum Veneris.

الكاتب عطارد

כוכב. Stella. $\mu\epsilon\rho\kappa\upsilon\rho$, Mercurius.
Egypt. $\phi\alpha\iota\tau\omega\tau$, Q , Caduceum
Mercurii.

القمر

לכנה ירח. $\mu\epsilon\lambda\alpha$, $\alpha\lambda\alpha\delta\alpha$, $\sigma\epsilon\lambda\eta\eta$,
 H , Luna. D , $\phi\epsilon\rho\gamma\alpha\rho\iota\sigma$. Est

etiam H Moloch Cananæis, item Sicut. Amos v, 26. vel potius Kiun, ibi-
dem. Nam Aben Ezra ait ita Perfice & Arabice vocari
Rurfus Q Reem-phaam H id est $\beta\rho\omega\tau\alpha\upsilon\varsigma$, H $\phi\epsilon\rho\gamma\alpha\rho\iota\sigma$. Est
 H . Actorum vii, 43. & in Græco Amos. Q $\phi\epsilon\rho\gamma\alpha\rho\iota\sigma$
Danieli & Chalæis.

Quam vetusti sint characteres Planetarum, argumento sunt vetustissi-
ma gemina, & palæ annulorum, in quibus ex incisa visuntur.

107
C11
10

OMISSA ET ADDENDA.

p. 48, 1. *Ancone*. Sic *Cassida* pro *Casside*. *Propertius*:

Cuius ut auratam nudavit cassida frontem, Absque ope, &c.

55, 21. *non leuiter miramur*. Sed vetustiores editiones habebant *ven-*
ter non vesper: quod conuenit verbis *Arati*. Itaque hoc modo *Cicero* à
culpaliberari potest. *De Can. ort. &c.*

85, 26. *Vide qua in illum locum adnotamus*. Hæc vero comparatio ad
verbum extat apud *Apollonium* libro primo:

Μακρὰ δ' αὖ ἐνδελγύοντο κάρδους.

ἀγλαπὸς αἰς χλοεοῖο δειδομένη πιδίονο.

88, 19. *eo peruenire potuit*. *Tarquinio minus*, id est. excepto *Tarquinio*.
Sic loquitur *Statius* primo *Thebaidos*:

Pallados armifera, pharetræque ora Diana

Æqua ferunt terrore minus. —

excepto terrore, reliqua similes. quem terrorem in *Pallade* & *Diana* vocat
Statius, hoc signantius & conuenientius Græci γέρριος & γερύττρα.

88, 36. *Delphino in superiore*. Nam in tripode *Phæbi* vt plurimum
in nummis coruus impositus est. quod *Statius* digito indicat libro 111
Thebaid.

Non comes obscurus Tripodum, non fulminis ardens

Vestor adest. — De *Cycno* & *Delphino Martialem*, &c.

89, 5. *in iuuenilibus Coniectaneu nostris*. Hic vero *Manilius* allusit ad
veteres *statuas Coruini*, in quibus semper coruus in *casside* statuebatur.
Silius v:

Atque hic egregius lingua nomenque superbum

Corninus, Phæbea seder cui casside sulca.

Ostentans Ales proauita insignia pugna.

89, 9. *quædam Urbis παλαιοσύνη*. Vnde ait *Camillum* seruando *Ro-*
mam condidisse: quod totidem fere verbis de *Archimede* extulit *Silius*:

— *seruando condidit urbem.*

97, 32. — *pendentia bella Attribuunt*. *Festus Auienus*:

— *& insano penderent sape profundo.*

Græcum est μετατρέχειν, &c.

112, vlt. *posteritati persuadere voluit*. Nam & *Nicander Theriacis* ci-
tat de *Hesiodo*, quæ veteres *Grammatici* negant in eius scriptis extare.

— ἐν ἱπποκρίτῳ. —

Scholion vetus: ἰστ. v. ἐν τῇ βιβλίῳ ἐνταῦθα Νικάνδρῳ. ἡ δὲ αὖ δὲ ταῦτα ἔπειρ ἐν
τοῖς παλαιοῖς. Sed si *Nicander* vidit aliquod opus *Hesiodi* ἐν τῇ ἐπιστολῇ, non
est.

M m m 3

462 JOSEP. SCAL. NOT. IN SPHÆR. BARB. M. MANILL
est, quod Grammaticus ille Nicandrum falsi conuincat, neque nos Mani-
lium, si alia Hesiodi nomine *ἠὲρα* legit.

106. Post v. 28; adde v. 31. — *non æthera venti.*] Aut legendum *aera*,
aut æthera pro aere vsurpauit.

145, 24. *Ioui pro Ioue ἀρχαῖος.* Val. Flaccus 11.

Hanc demissa Ioui non vnquam ledere fluctu

— *Auder hiems.* —

Ibid. & Plautus *Cistellaria*: & Val. Flaccus v. *alipedi* pro *alipede*.

Atque hanc alipedi pulsantem corpora curru.

176, 39. *Glossa reddunt.* Sed & *ἡλὸς αἰών* Senecæ redditur *maledeus* in
Thyeste:

Qui maledeorum Tantalò viuas domos

Ostendit iterum? — *maledeorum*, *ἡλὸς αἰών*. *ἡλὸς αἰών* ergo à
veteribus vertitur *Malegenius*, *Maledeus*. *Inuersum igitur*, &c.

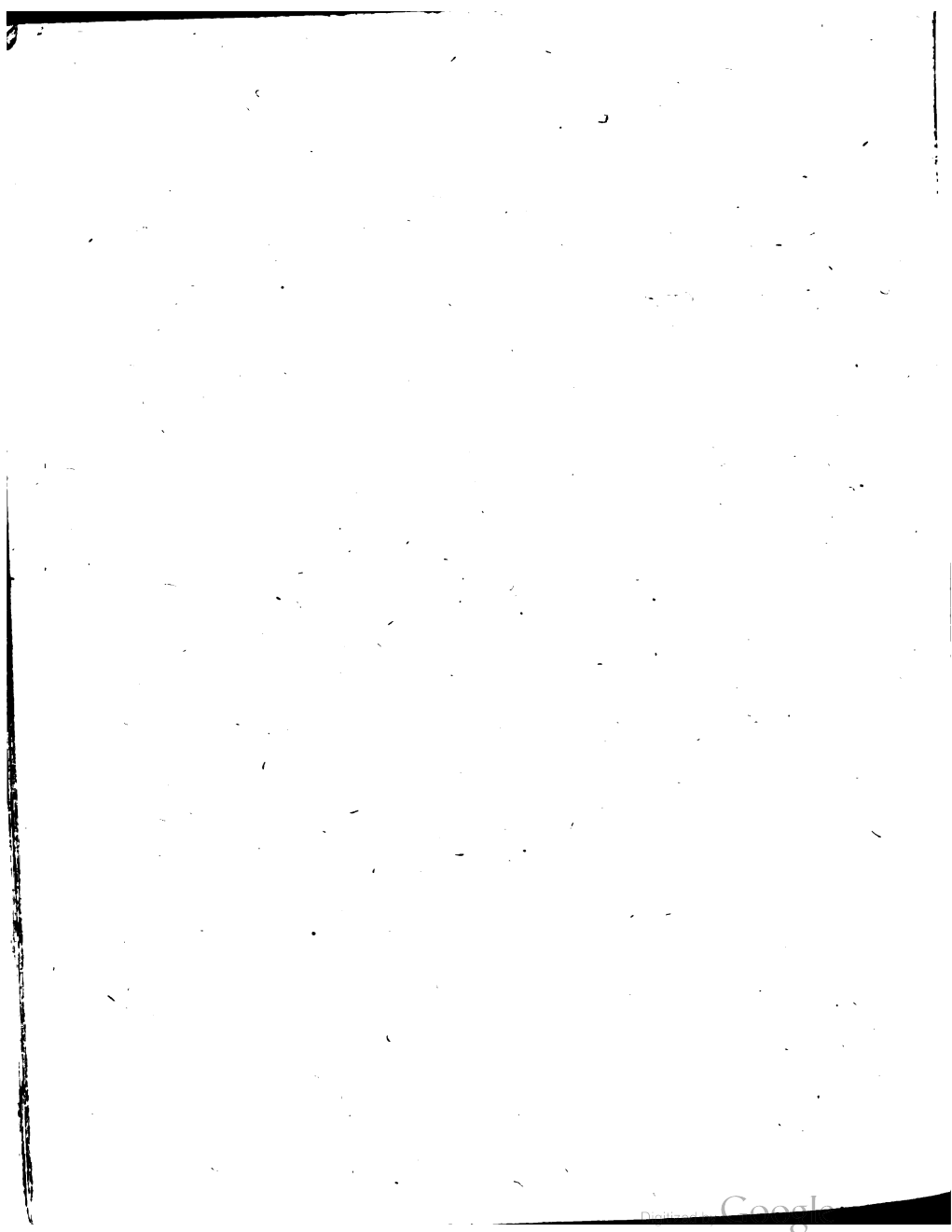
183, vlt. *volentes & discernentes.* Silius xi:

— *Clamor turbat diuersa volentum.*

209, 10. *ἡλὸς αἰών.* Marius Victorinus: *Degredi enim ex superiore loco de-
scendere. Digredi ex aliquo loco discedere. Non erat locus, &c.*

229, 12. quod plane ante Solis ortum plenilunio accidere solet

F I N I S.

ISMAELIS BVLLIALDI

Ad

MANILII

Locos quosdam, Observationes.

Lib. 2. Pag. 30. v. 12. *Atque arbusa vagis essent quod adultera pomis.*] Si de Arboribus insitis, vt vero simile est, loqui voluit Manilius, voce illa, *Arbusa*, minus proprie vsus est. Nam vt ex Columella lib. de Arboribus, ex Plinio l. 17. c. 23 & ex Palladio de re rustica constat, arbusa sunt loca arboribus non frugiferis, ficu & olea exceptis, ad vites sustinendas confita, in quibus poma non gignuntur. Sed vites arbusiuz appellatae populo, vlmio, orno, & aliis arboribus maritatae ac iugatae racemos producunt, & in arbusis per arborum tabulata pandunt. erunt itaque *adultera arbusa vagis pomis arbores insita*. eandem fere formulam loquendi vsurpauit Plinius l. 17. c. 1. *ob hoc insita, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, vs nec poma pauperibus nascerentur.* elegans sane metaphora, qua alieno trunco inserti arborum rami fœtus fructulque adulterinos edere dicuntur. Debuisset tamen Manilius propria voce vtendo dicere *Pomaria*. dubitare proinde non absolum omnino erit, an poeta sic scripserit. & asserenti, eo versu adhuc de vitibus sermonem ipsum habere, non repugnabo aut refragabor: illa enim opinio stare potest. Manilium itaque hunc versum ita scripsisse, coniecere aliquis queat.

Atque arbusa vagis essent quod adultera racemum.

In illis quippe nobilia gignebantur vina æqualiter cocta; quare Bacchus etiam arbusa amat, in quibus feliciter nutritur.

Pag. 32. v. 20. *Tu quoque fraternis sic reddis cornibus ora;*] vitiosam hanc lectionem, correxit Scaliger, aut fortasse in aliam non meliorem mutauit, repositumque *curribus ora*. Non magis enim reddit curribus, id est cursui Solis, ora, etsi ille currat, quam cornibus quæ non habet: sed ad Solis adspectum, quo terram intuetur, Luna vultum componit: & pro ratione *συμμετρίᾳ* seu configurationum ad illum nobis lumen ostendit. *ἀνυπολόγῃς* hic postulari non immerito posset Scaliger, qui ad fastidium vsque legentium, quamuis haud inique vt plurimum, vitium illud in Lucano reprehendit scripsit proculdubio Poeta

Tu quoque fraternis reddis sic oribus ora.

& ita

& ita legi debere sequentia probant ——— quantumque relinquit,

Aur dedit ille, refert.

pag. 33. v. ultimo & seqq. p. 33.

Mitto alias artes, quarum est permessa facultas,

Infidas adeo, nec nostri munera census

Mitto quod aequali nihil est sub lege tributum.

Quo patet auctoris summam non corporis esse

Mitto quod & certum est, & inenitabile fatum.

Materiaque sat est cogi, sed cogere mundo.

Manilius in commendanda & laudanda Astrologia hoc loco totus est, quam scientiam cœlestem à Deo infundi ait, vt Deus ipse noscatur ac reperiatur. dimittit propterea alias scientias & artes ab hominibus excogitatas, & permiscue ipsis permittas, quârum vulgus hominum capax est, cum ad percipiendas eas nullo lumine cœlesti sit opus. Non sunt quippe cœlestis census & ordinis, sed circa res materiales versantur, ideoque infidas appellat, quod errori obnoxia sint: & in illis opinione sua homo decipi possit. Præterit etiam quod non est sub æquali lege tributum, res scilicet quæ eodem semper modo se non habent, de quibus certa dari nequit scientia, cum semper sibi non consistent, nec regulæ alicui stabili subiacentur. Tandem etiam quod certum est & inenitabile fatum: id est causarum necessarium & inter se connexarum contemplationem, quâsi materialibus immixtam omittit. Fatum enim ipsi Manilio posterius est astrorum motu & efficientia, à quibus materia disponitur & informatur. omnes propterea alias scientias & nobilitate & certitudine antecedit Astrologia, estque omnium prima, quod circa mundum primum auctorem rerum referat, quodque ab eo infundatur: per mundum enim Deum hic intelligere oportet, iuxta doctrinam, quos Manilius fere sequitur, dogmata. Mundus ergo seu Deus attestatam cogendi materiam, id est mouendi ac informandi habet, ducens ab æthereis terrena animalia signis. Qua ratione patet ab auctore, id est Deo efficientem, non à corpore seu materia, luminam rerum, hoc est ipsarum efficientiam ac productionem immediate pendere: atque etiam supernam scientiarum Astrologiam immediate ab eo nostris artibus institui, eique acceptam referre homines debere; hoc itaque ordine versus illi legendi sunt, vt percipitatus sensus auctoris restitatur:

Mitto alias artes, quarum est permessa facultas,

Infidas adeo, nec nostri munera census

Mitto quod aequali nihil est sub lege tributum.

Mitto quod & certum est, & inenitabile fatum.

Materiaque datum est cogi, sed cogere mundo,

Quo patet auctoris summam non corporis esse.

Sensum

Sensum in ordine versuum perturbato quæsiuit Scaliger, quem oculatissimum animo cernere posse vix credo. De ingeniorum disparitate non tractat hic Manilius, sed de scientiarum dignitate & præstantia, nec quærît an à Deo, an à nobismetipsis scientias habeamus, verum Astrologiam à nullo percipi posse asserit, nisi pars ille deorum sit, id est nisi lumen cœleste perciperit.

Pag. 33. v. 22. Nam neque decipitur ratio, nec decipit unquam.] ἡ δὲ
λογικὴ τῶν ψυχῶν ἀπαθὴς καὶ ἀκίνητος, καὶ ἀκέραιος ἐν ἑαυτῇ.

Pag. 34. v. 12. *Cernis vs auerfus redeundo surgas in arcum.*] Hic versus in alienum locum traiectus est. vbi enim de sexu seu genere lignorum agitur, absurdum est de ortus seu ~~auerfus~~ varietate, quæ seorsim postea explicatur, aliquid inferere. pulsus semilibus propriis post quadragesimum quartum ab hinc versum, vt eis restitueretur, *in Jambis* ~~sen~~ *& auerfus* legendum pro *auerfus*, & alii versus sic erunt legendi:

Quin tria signa nomen signū conjuncta repugnant, 104. 132. 133. 134. 135.

Es quasi sedisio cælum tener. aspice Taurum,

Gernis vt auerfis rodendo surgat in anam

Elunibus, ut Gemini pedibus, restudine cancer

Surgant, cum rectis oriantur cetera membra.

dixit in *argum.* quia dorsum, cui insident Pleiades, prius quam caput & vngula oritur. In locum sane proprium Scaliger versum illum non reposuit: & rationem, quam in notis affert, quare Taurus ob Pleiadas puellas signum sit foemininum, admittit nunquam Astrologia veteris peritus. Neque Manilius inter dodecatemoria foeminina Taurum cum filiis Astrologorum sentiens reposuit, quia asterismus auersus venit in caelum, diuesque puellis. non observauit Scaliger diuisionem primam signorum in masculina & foeminina *sed utrumque* esse; diuisionem autem alteram erede vel distortè ascenderent esse *etiam in* *seu constellationum.* perperam equidem confunderet Manilius signorum in *seu* *si* *astellorum* conditionem duodecimarum partium *forti commiseret.*

decimarum partium, jori communiter.

Pag. 35. v. 12. *Mitior autumnus*.] Trium versuum triaiectionem quomodo Scaliger non viderit, misor. qui ordine externi leguntur, idem de Sagittario bis diceretur. imo potius particula *mitior* quae conjunctiva est, Sagittarium alicui de his tres versus anteriores. *Mitior autumnus* & duo sequentes essent intelligendi conjuncti: duoque bina signa seu duplicia ante Capricornum ponenda esse significaret, quod fieri nequit & distributioni signorum repugnat, hocque ordine versus illi leguntur:

Aestati, pars aut prima, sors, vltima parti.

Nec non de ceteris, quibus Capricornus, sub inf.

Praxigaster duplici-formis *marginifera*.

Mitior

*Mitior autumnus molles sibi vindicat artus
Materiamque oru. Fera tergo membra rigentem*

Excipiunt hiemem: mittunt in tempora signum. Quosque &c.

per molles artus vultus totaque pars anterior Sagittarii *arbitrariis* intelligenda est, posterior enim est equina & ferina.

Pag. 35. v. 26. *Nec mirere moras, quum Sol aduersa per astra
Æstium tardis attollat mensibus annum.*]

legendum proculdubio *auersa*, vt cum superioribus conueniant. causam longioris veris, atque etiam æstatis rudibus in Geometria, & Astronomiz imperitis ridiculam offert, propterea quod Taurus, Gemini, Cancer auersi oriantur, cum Solis Apogæi, vel vt hodie loquimur Terræ Aphelii Manilii sæculo circa decimam Geminorum partem situs apparens hoc effecerit. nullatenus autem moras longarum dierum *astrologus* poeta astrologus, vt vult Scaliger, aut respicit ad incrementum dierum; sed illa refert ad longitudo- nem temporis; quo Sol Borealia signa percurrerebat diebus 186½, qui semestri tempori imputabantur, cum alterum semestrem austrarium signorum fuerit dierum 178½ circiter. unde tardi dici debuerunt menses tres verna- les, qui, vt & tres æstiu, diebus 93½ præter propter constabant: & ætumniori tempore labebantur quam autumnales & hiberni, qui singuli terni diebus 89½ *astrologus* acceptis conficiebantur. hæc autem loquendi formula *æstium annus* significat tempus æstium.

Pag. 36. v. 5. *Nunc Pisces, nunc Cancer, nunc acri Scorpionscitu.*] Hoc loco Manilius signa diuidit in diurna & nocturna, sed methodo quam Ptolemæus & Græci, quos vidi, non memorant; duo enim signa contigua, Pisces & Arie- tem, diurna facit; duo sequentia, Taurum & Geminos nocturna, sicque deinceps æquis interiectis interuallis, parique signorum numero. Quod cum ita sit auctoris menti repugnat versus ille ineptè intercalatus, *cetera nec numero consortia nec vice sedu.* Deinde in illis confusio est & traiectio; sic itaque sunt legendi, vt auctor sibi constet.

Nunc Pisces, nunc Cancer, nunc acri Scorpionscitu.

Omnia dicuntur simili sub sorte diurna.

At vicina loco, diuisaque partibus æquis.

Interiecta loci totidem nocturna feruntur.

Ille vero versus, *cetera nec numero*, post hunc reuocari debet, *Famine enim mollem rari gaudere tenebris.* Incipit enim alia distictio signorum in *diurna* & *nocturna*, quæ nec numero consortia sunt, id est æqualiter inter se numero non com- putantur, nec sedes alternas æquis interiectis spatiis habent. Terrestria enim sunt Aries, Taurus, Leo, Scorpions, quæ eundem inter se ordinem, ac diurna & nocturna, non tenent: aut similem ei quem Aquæ signa Cancer & Pisces inter se seruant, neque hæc & illa numero inter se sunt æqualia.

Aliz

Aliz etiam signorum diuisiones, quas postea recenset, nec numeri consortium nec vices sedis similes habent. Hunc nodum Scaliger non vidit, nec dissoluit.

Pag. 36. v. 26. *Parque mari nitens fundentis semper Aquarii.* Multum se torquet Scaliger, vt explicet, quare pars Aquarii mari niteat, & mentem poetæ dubitat se adsequi posse, quæ tamen aperta ac patens est. Non alludit Manilius ad formam qua Aquarius pingebatur: non rationem habet sitis asterismi penes latitudinem: non respexit etiam ad ortum illius supra horizontem; sed ait constellationem totam Aquarii mixtæ esse *æthereæ* naturæ, hoc est terrenæ & aqueæ; quod hominis figura, qui terrenus est, constet, & quod aquas fundat Ganymedes ille: fusiones ergo Aquarii *partem mari nitentem* appellat Manilius. In hunc laqueum se ipse induit Scaliger, cum non cerneret Ganymedem, calpenque quam manu tenet, & aqueæ ex hac situla fusiones, vnam simul constellationem efficere; quæ vna parte sui terrestris, altera vero aquea censetur.

Versu vltimo; retineri potest lectio *Et qui contentus*. Sagittam enim emittens pingitur Sagittarius.

Pag. 37. v. 5. *Vt Leo & Arcitenens, Ariesque in cornua tortus.* In nostris globis Aries genubus poplitibusque flexis sedens non currens hodie pingitur.

Vers. 17. *Scorpius in Libra consumit brachia.* intelligendum hoc solummodo contigisse, quando ex Scorpij Chelis Lances factæ sunt, exque mutilati asterismi parte nouus conditus cæloque affixus est.

Pag. 38. v. 16. *Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.*

Conspicit hunc Aries, atque ipsam partibus aquis

Cancer, & hunc laua subeantis sidera Libra

Semper enim dextris censentur signa priora.

Sensus Manilii hoc loco est distinguere debere *quatuordecim* secundum partes dextras & sinistras, ex ordine antecedentium ac sequentium signorum. Antecedentes partes appellat dextras respectu sequentium seu subeuntium, quas sinistras vocat, vultu ad meridianum, quem respicit Astrologus, & Zodiaci hemispherium supra horizontem extans conuerso. sed quomodo cum sensu Manilii stare potest versus prior *Dextra fert*? Illius enim parte prima *Cancer* fertur Libram à dextra dicitur; id est dextram esse Cancerum ad Libram vult Manilius: at ad sequens membrum *Capricornus & illam* pertinentem eodem verbo & aduerbio *fert dextra*: quod erit falsum, & contrarium menti Poetæ; nam Capricornus sequitur Libram, eamque sinistra fert; aut si sitigatur, sit distinguenda interpunctio

Dextra fert Libram Cancer. Capricornus & illam

Capricornus & illam

& repe-

& repetendum erit in singulis *lena*. vel fortasse scripsit Poeta.

Dextra fert Libram Cancer. Capricornu' sinistra.

Conspicit hunc Aries,

Hunc nodum non animadvertit Scaliger, & locum planum esse dixit: quod etiam prætermiit Salmagius libro de Annis climactericis p. 138.

Pag. 40. N. 2. *Quocirca non omnis habet genitura trigeni*

Consimiles ductus.] Ita legendum.

Id est, planetarum aspectus trigonici in omnibus thematibus Natalitijs non sunt semper ita completi & exacti, vt ad amissum & Geometricè triente ambitus circuli, & latere trianguli æquilateri constant; qui, tum completi sunt, consimiles ductus habent, id est æquales: appellat enim consimiles ductus latera trigoni æquilateri circulo inscripti. considerant autem Astrologi aspectus illos, etsi non sint completi ac partiles, sed *ϑλαττιν* tantum; quos intra certos numeros partium coercent, quibus mediocres orbium limitauerunt. Particula autem, *ϑυ*, quam subintelligi vult, Scaliger, structuram verborum, quæ sensum aliquem exprimit, non perficit, nec huic similis est locus pag. 32. vers. 30. & 31. in quo subaudiendum quidem est, *cui*, vel *is*, at in hocce versu, quem examinamus, verbum *habet*, vel participium *habens*, non solum abundat, sed sensum etiam corrumpit, nec subaudiendo *ϑυ* fit clarior. potius vero casus accusatiuus *ϑυ* os, subaudiendus esset, si lectio Scaligeri retinenda esset.

Versu 10. Quos in plura iubet ratio procedere signa

Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.

Tetragonum partitè in quarto quoque signo terminatur, ut ab Arietis prima parte in Cancri primam partem est autem Aries primus, Cancer quartus. Sed si tetragonum sit platium, & numeretur à fine Arietis in principium Leonis, tunc ratio tetragonum iubet in plura procedere signa, id est terminare tetragonum in quinto signo. Aries enim est primus & Leo quintus sed hic in plura signa processus penes appellationem solummodo fit, non penes totam signorum quatuor magnitudinem. nam exempli causa ab Arietis partē 28. ad primam Leonis quadrangulum platium est, excedens æquilaterum tribus partibus tantum. Hic præterea volumus monere volo, videri Maniliū hoc loco innuere diuersitatem adscriptorum, cuius post Ptolemeum auctores faciunt in Hagoge in Tetrabiblon Porphyrius Antigoni & Pinaem Egyptium, hæc sunt Græci verba Porphyrii ἡμετέριον τετράγωνον τὸ πλάγιον, καὶ τὸ ἀντιπαραπλήσιον καὶ τὸ ἐκτεταμένον καὶ τὸ ἐκτεταμένον καὶ τὸ ἐκτεταμένον. Ceterum in Platōnis Timæo τὸ τετράγωνον, καὶ ἑξάγωνον συζυγισμῶν καὶ ἀντιστοιχίας τῶν πλάνητων ὁ μὲν πρώτος καὶ δεύτερος οἱ πρῶτος καὶ δεύτερος ἀντιπαραπλήσιος, καὶ οὗτος οἷον Πτολεμαίος, καὶ οἱ τοῦ ἰουδαίου ἀποδόσαντες. ἢ ἂν ὅληται ἐκτεταμένον καὶ ἐκτεταμένον.

tes 120. numerantur, propterea $\chi\sigma\omega\mu\acute{\iota}\varsigma$ & $\alpha\lambda\alpha\phi\omicron\epsilon\iota\kappa\acute{\iota}\varsigma$, id est penes Equinoctialis partes, & Ascensiones obliquas, trigonice Solem adspicit Iupiter. Mars vero Solem neque partiliter adspicit, quia Zodiaci partibus 125 ab ipso abest, neque $\chi\sigma\omega\mu\acute{\iota}\varsigma$ & $\alpha\lambda\alpha\phi\omicron\epsilon\iota\kappa\acute{\iota}\varsigma$, quia à Sole ad Martem pauciores sunt $\alpha\lambda\alpha\phi\omicron\epsilon\iota\kappa\acute{\iota}\varsigma$ seu Ascensionis obliquæ partes, quam 120. Est equidem talis adspæctus trigonus, sed $\zeta\omega\delta\iota\alpha\kappa\acute{\iota}\varsigma$ seu signiliter. Hic autem adspæctus super Ascensionibus obliquis numeratus, quamvis trigonæ dicatur partis, non semper seruat tamen consensum cum signis trigonis, id est non constat inter signa eiusdem naturæ ac generis. neque etiam quadratus adspæctus talis super similibus Ascensionibus obliquis productus seruat commercia rerum, id est leges, quibus veri & partiles per Zodiacum adspæctus tetragoni alligantur. Verbi gratia, sit sub polo Alexandriæ Sol in χ gr. 18. tunc est ipsius Ascensio obliqua part. 351. 50. quare trigonus $\chi\sigma\omega\mu\acute{\iota}\varsigma$, seu temporibus æquinoctialis constans cadet in Ascensionis obliquæ partem 111. 50. cui respondet Leonis gr. 2. 3. non cadit ergo in signum eiusdem naturæ, nec seruat consensum cum signis trigonicis. quadratus vero adspæctus eiusdem loci Solis terminabitur in partibus Ascensionis obliquæ 81. 50. quibus respondent Cancræ gr. 6. 21. hic vero tetragonus ex Piscibus in Cancrum, quæ signa sunt $\delta\mu\omega\sigma\tau\omicron\iota\sigma\tau\acute{\iota}$, non seruat commercia rerum; quoniam omnia signa quadrato se se intuentia si non ex asse, saltem ex semisse natura differunt. In signis vero longarum ascensionum posito primo termino, trigoni & quadrati non obtemperant positis legibus. Sit enim Sol in gr. 2. $\eta\tau$. cuius Ascensio obliqua est part. 217. 16. quare $\chi\sigma\omega\mu\acute{\iota}\varsigma$ trigonus cadet in partem Asc. obli. 337. 16. cui respondet Aquarii gr. 27. 30. trigonus ergo terminatur in signo diuersæ naturæ. tetragonus vero adspæctus congruet Asc. obliq. partib. 307. 16. Id est β gr. 21. 40. quare hic adspæctus fiet ex signis, quæ sextili solummodo se se intuentur. In illis itaque linea iusta aliquando consumitur; & in plura iubet procedere signa ratio adspæctus numerati super Asc. obliquis; producit enim ultra legitimam mensuram quadratus à gr. 18. χ . ad ω . gr. 6. 21. pariterque trigonus ab eodem χ gr. 18. ad Ω gr. 2. aliquando numero detrahitur, quando quadratus numeratur à gr. $\eta\tau$ 2. in β gr. 21. 40. & trigonus ab eodem g. 2. $\eta\tau$ in ω . g. 27. cum igitur Manilius eiusmodi adspæctuum mentionem hic facere omnino videatur, Antigono & Phnae Egyptio non solum, sed & Ptolemæo etiam prior illas configurationes adnotasse videtur, cum se sub Augusto vixisse lib. 1. ipse testetur.

Verſu 23. *Sexque per amfractus curuatur virgula in orbem.* [Non video quare Manilius à Scaligero tam male hic excipiat, utque ridiculus expodatur. non poterat equidem poeta apposite magis exprimere descriptionem hexagoni per virgulæ, id est *regula*, intra circuli peripheriam circumductam. nam per amfractus curuatur regula siue virgula in descriptione polygoni,

po
lec
du
fra
de
pe
te
fo
ni
li
p
d
h
h
g
h
e
e
e

polygoni, quia vno latere descripto, & ad terminum ipsius appositâ regulâ secundum describitur, tuncque fit angulus concurrentibus in vno puncto duobus lateribus in se inuicem inclinatis; angulum autem hic vocat am-
fractum; quia latus secundum & sequentia non apponuntur primo in dire-
ctum, sed sub definito angulo; inclinationem vero laterum inter se, hic ap-
pellat curuaturam. Sensus itaque est, per sex angulos aequales inclinatur la-
tera hexagoni, sub peripheriâ sextantis singula; & virgula, quæ ipsa de-
scribit, in angulis istis curuatur, id est inclinatur. figmenti auctorem Ma-
nilium facit Scaliger, de quo nunquam hic cogitauit, voluisse scilicet ipsum
lineam rectam in curuam transmutare. & miror tantum virum, sæculi su-
perioris ac nostri magnum decus, non vidisse in sequentibus, Manilium de
descriptione hexagoni inscripti, per regulâ circuli portionibus sex aequali-
bus appositionem, loquutum esse.

Verf. 18. *Alterius ductu &c.*] His tribus versibus monet poeta, alterum
hexagonum formari ductis lineis per transita signa, id est *mediâ inter illa*,
quorum nomina expressit. & in huius hexagoni descriptione oportet transi-
lire & non nominare signa singula dicta. Primum hexagonum ductum
est per ϑ , ϖ , η , μ , β , λ . Signa transita seu in medio posita sunt ν , π , δ ,
 α , τ , & ϵ . per quæ ductæ lineæ hexagonum etiam efficiunt, & in me-
dio posita ϑ , ϖ &c. reticentur, quæ dicta singula sunt.

Rag. 41. v. 14. *In se ducta ferunt animos, quæ cernere possunt.*] attente con-
sideranti patebit, Scaligerum non bene cepisse huius loci sensum. dicit in se
ducta appellari quia sibi solis sunt, ϵ *ιαυτοῖς, ἀλλ' ἢ ἀπὸ ἄλλο ὅρρω*. huius au-
tem ratio est, *quæ cernere possunt*; quæ contraria prorsus est ei, quam adstruit
Scaliger lectioni. absurdum est enim dicere, signa coniuncta seu hærentia sibi
solis esse, *quæ*, id est quatenus, *cernere possunt*. Si enim videre & cernere pos-
sunt, sibi solis non sunt, α *ἀλλὰ μετὰ ἄλλο ὅρρω*. dixit etiam Manilius versu an-
tecedenti, *Nam consensus hebet, quia visus ademptus*. non itaque se vident hæ-
rentia; cumque sese non videant, falsum est & cernere posse, & sibi soli esse
quæ cernere possunt. constaret aliquo modo sensus, si ita emendasset Scaliger,
In se ducta ferunt animos nec cernere possunt. id est in se ipsa visum conuertunt,
cum non respiciant coniuncta & hærentia, in quæ animos non ferunt, id est,
non influunt. Verum si sensa animi exprimere concessum mihi fuerit,
libere dicam, me autumare hunc versum sic legendum esse, *In se iuncta ferunt
animos, quæ cernere possunt*. Id est influunt in illa signa, quæ disiuncta sunt,
& cum illis concordant, *quæ cernere possunt*, id est, quatenus ea respiciunt;
quæ conditio necessaria est: nam omnia sese adspicientia, seiuncta sunt; ve-
rum omnia seiuncta sese non vident. Sextum enim signum aut octauum pri-
mum non videt aut cernit, *ut Arias Virginem*, quod sextum est, & Scorpio-
nem, quod octauum non videt.

b

Verf. 17.

Verf. 17. *Disparibus non vlla datur concordia figur.*] disparibus id est diuersifexus; sed de connexis aut sese non intuentibus intelligendam, vt de V & 8, quorum primum masculinum est, secundum femininum, quæ sese non respiciunt. & de V & 17, & de V & 11, quæ sese non vident & disparia sunt. Sed disparibus disjunctis concordia datur, quando per aspectum quadratum sese intuentur.

Verf. 20. *Sed duo signa facis.*] Hoc versu & duobus antecedentibus dicit Manilius virgulam duobus ductibus per sextum signum ductam, per totum circuli ambitum parem seu æqualem non duci; & in vno ductu duo signa facere submōtis quatuor mediis, hoc est à primo ad sextum duci signum, & quatuor intercepta esse; quæ nomine tenus, non etiam ratione magnitudinis intelligenda sunt, cum quinque interceptantur *quatuor*. veluti ab Ariete in Virginem sex sunt denominata V, 8, II, 20, 21, 17. intercepta vero quatuor nomina. sed signa *quatuor* quinque, quæ *duo signa* in *locum* appellantur. & licet immerito & iniuste Manilio hic mouet Scaliger.

Verf. 21. *Tertium absumpto ductus non sufficit orbe.*] hoc tantum innuit Manilius, primo ductu absumi ab Ariete in Virginem; secundo à 17 in 22. ad complementum vero circuli supersunt, & ad tertium ductum, duo solummodo signa. 22 & X. quare tertius ille ductus per duo signa integra non sufficit ad constituendam figuram æquilateram, & ideo dixit, Virgulam parem non duci per circuli orbem; in primis enim ductibus sustinet bis quinque signa, & in tertio duo solum subtenit. Et proculdubio (absit verbo inuidia) toto cælo hic errat Scaliger, quando hunc tertium ductum fingit intellexisse Manilium de tertiis quibusque signis, hoc est de aspectu sextili. Virum demiror sui tam dissimilem factum, cum sæpe alias mentes ætiorum felicissime adsecutus sit.

Pag. 42. v. 6. *exemplis concordia mutua surgit.*] id est similitudine & paritate:

Verf. 10. *& vincit natura locum.*] incongrue hunc locum interpretatur Scaliger, dicit enim, loco concordant, quatenus mascula masculis, femina femininis respondent. Manilius mens alia est; innuit solummodo locum, seu situm in *quatuor signis* *duobus*, à signorum oppositorum natura vinci, quæ signa partim amica sunt, saltem ex semisse. natura autem illorum, & quæ ipsam comitatur amicitia, tempore, hoc est qualitate temporis anni cui signa respondent, infringitur, & multum destruitur. Verbi causa Cancer & Capricornus opposita sunt signa, propterque hunc situm oppositum & diametralem inimica sunt quodammodo. verum hanc inimicitiam ex oppositionis aspectu ortam vincit vtriusque similis natura feminea, & qualitas frigida in qua conueniunt. Sed hic naturæ consensus atque concordia rursus tempore vincitur, hoc est disrumpitur, eo quod Cancer sit æstatis calida

licca

inter in duas, aut quatuor, duodecim vel triginta sex pluresve aut pauciores partes diuiso Deos preponunt, omnibus vero illum, qui vnus est, & eorum supremum, præficiunt.

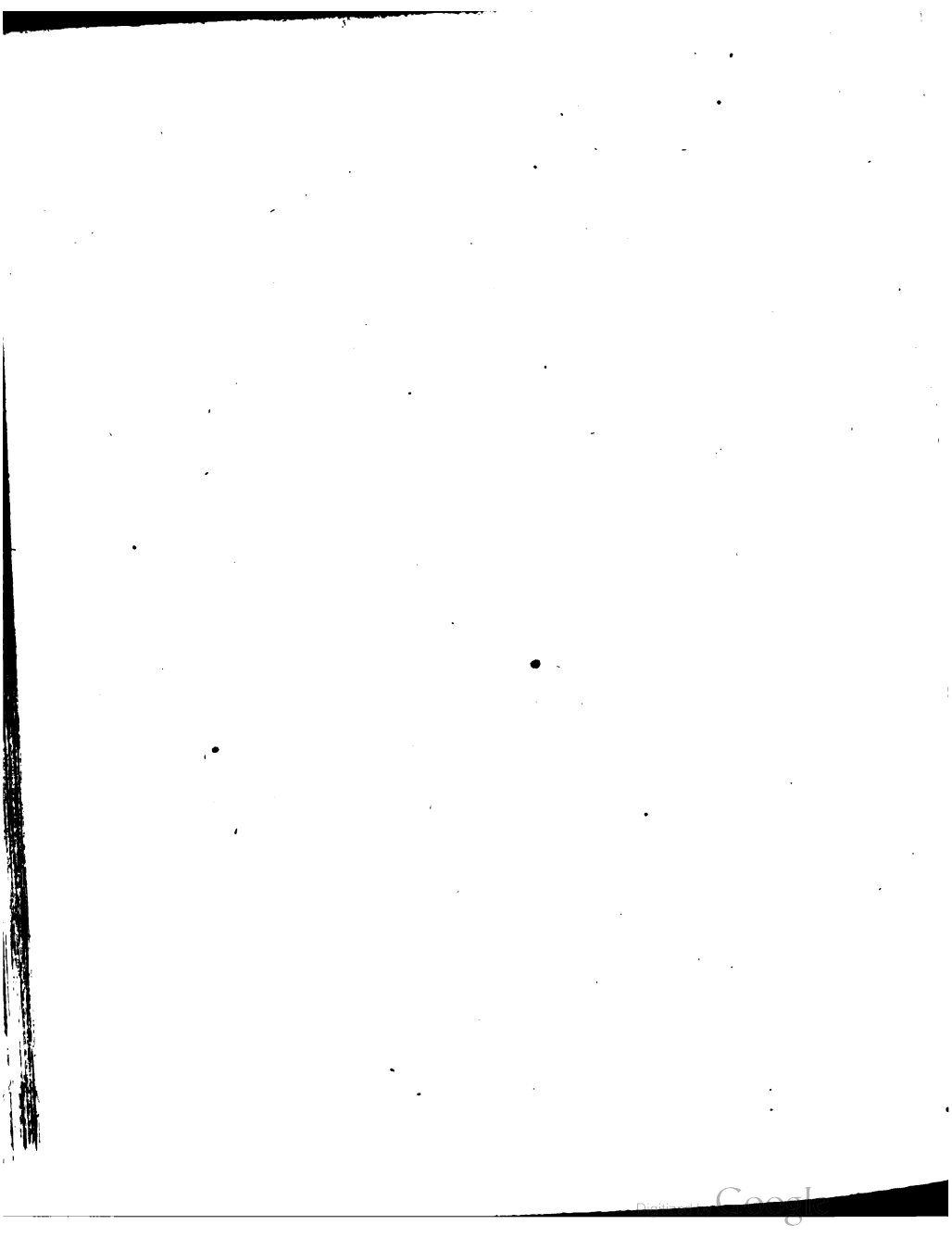
Tali doctrina imbuti preces ad Solem fundebant, non solum in mysteriorum inspectione, quam vocat *αυτοψίαν* Iamblichus, sed etiam *ἐν κοινοῖς θυγαῖ*, in quotidianis & communibus magis religionis exercitiis. & ex eiusmodi diuisione cœli, numinumque in singulis partibus credita præsentia, stulta inualuit opinio, Deorum scilicet operationes stellarum configuratione & postura ad homines defluere & dimanare. Hac de causa *αστρολογικῇ* disciplina, seu Astrologia iudiciaria, tam turpi fœdoque dogmate contaminata à Christianis vehementi studio explosa, damnataque exulare iussa est. ad idololatriam homines retrahebat, & à falsis numinibus opem auxiliumque sperare iubebat. Illam omnibus notam superstitionem ecclesiæ patres gentibus, vt dedecus flagitiosum, semper exprobrauerunt: & Christianos, vt à talis idololatriæ labe intactos innumelose se seruarent, hortati sunt. De illa Deorum ac stellarum communi ac coniuncta operatione apud Comodianum, tam bonum Christianum, quam malum poetam, versus extat insignis instructione 16.

Dicitur esse Deus, qui sunt manifeste cruenti,

Et dicitur fata genesis adscribere vobis.

Tam stulti fatiueque dogmatis eximium fragmentum habemus in Codice Manuscripto Bibliothecæ Regiæ, qui continet Astrologica quam plurima, quorum collectio facta videtur anno Diocletiani 600. id est Christi anno 884. aut sequenti, cum loca stellarum fixarum præcipuarum huic anno congruentia descripta ibi legantur. enumeratis illarum in hominum generis virtutibus, quid in nona cœli domo operentur ipsæ, explicat auctor.

ἰδίως δὲ καὶ τινα ζώδια, καὶ ἀστέρας ᾧ ἀπαντῶν, ἐν τῇ ἐνάτῃ μοιρικῷ ἐνυρισκόμενα, ἢ καὶ ὁροσκοπικῇ, μεγάλας βοηθείας διὰ τῶν ἐπιφανείας, ἢ δι' ὀνειρῶν παρέχοντες. ὁ μὲν κρόνος ὅπως δεικνύμενος, καὶ μάλα καὶ μοίρῃ ἐνταῦθα ὅντι ὁ λαμπρὸς τῷ Ὀριούργῳ δι' ἰατρῶν αἰείτω ὤμας τῆς δεσπότης. Ὁ δὲ τῶν δι' Ἀφροδίτης, ἢ Κόρης, ἢ μηδὲς ᾧ τῶν ὕμνων ὑποτελεῖ. Ὁ δὲ δὴ κεφαλῇς ἡγουμένη διδύμη ἐν τῇ ἐνάτῃ, καὶ μάλα πυκνὸς, δι' Ἡρακλῆος καὶ Διοσκώρον βοηθείας παρέχεται. Ὁ δὲ Κύνος ἐν τῇ ἐνάτῃ, καὶ μάλα πυκνὸς, τὰς διὰ Ἐκπῆς, ἢ Ἀντίβιδος, ἢ τῷ Ἀρεῖ τὰς δι' ὀνείρων βοηθείας παρέχεται καὶ ὁ δὲ χαλκίδος. ἢ δὲ Ἀρεῖ δι' Ἀπόλλωνος ἢ Ἑρμῆος. Οἱ δὲ δὴ κεφαλῇς τῷ Αἰγυπτιῶν καὶ οἱ εἰσφοῖ, καὶ ἢ Ἀλφειὸς ἐν τῇ ἐνάτῃ διὰ Πάρος ἢ Ἑρμῆος βοηθείας, καὶ μάλα ἐάν καὶ ᾧ ἀραδοποιῶν τις τὰς ἐρημίας τόπος ἐπιφανῆ. καὶ ὡς δὲ ᾧ πλανητῶν καὶ τῶν οἰκίων αὐτῶν φύσιν ὅτι τῇ ἐρημίων τόπον δεικνύμενος. καὶ μάλα οἱ ἀραδοποιῶν τὰς βοηθείας ποιεῖσι καὶ τὰς φύσεις αὐτῶν δυνάμεις. καὶ ὁ κρόνος δὲ δὴ ἡμέρας τὰς ἰδίας ἢ τὰς διὰ Πλάτωνος ἢ Αἰδίνους ὁφείας καὶ βοηθείας παρέχεται. καὶ ἐξ αὐτῆς παθείας ᾧ ἰδίων βοτάνων, καὶ ᾧ ἄλλων βοηθείας παρέχεται, πυκνὸς δὲ καλῶς κείμενος τὰς διὰ γυναικῶν ἐπισήμην. καὶ ὁ Ἀρης τὰ οἰκίαν

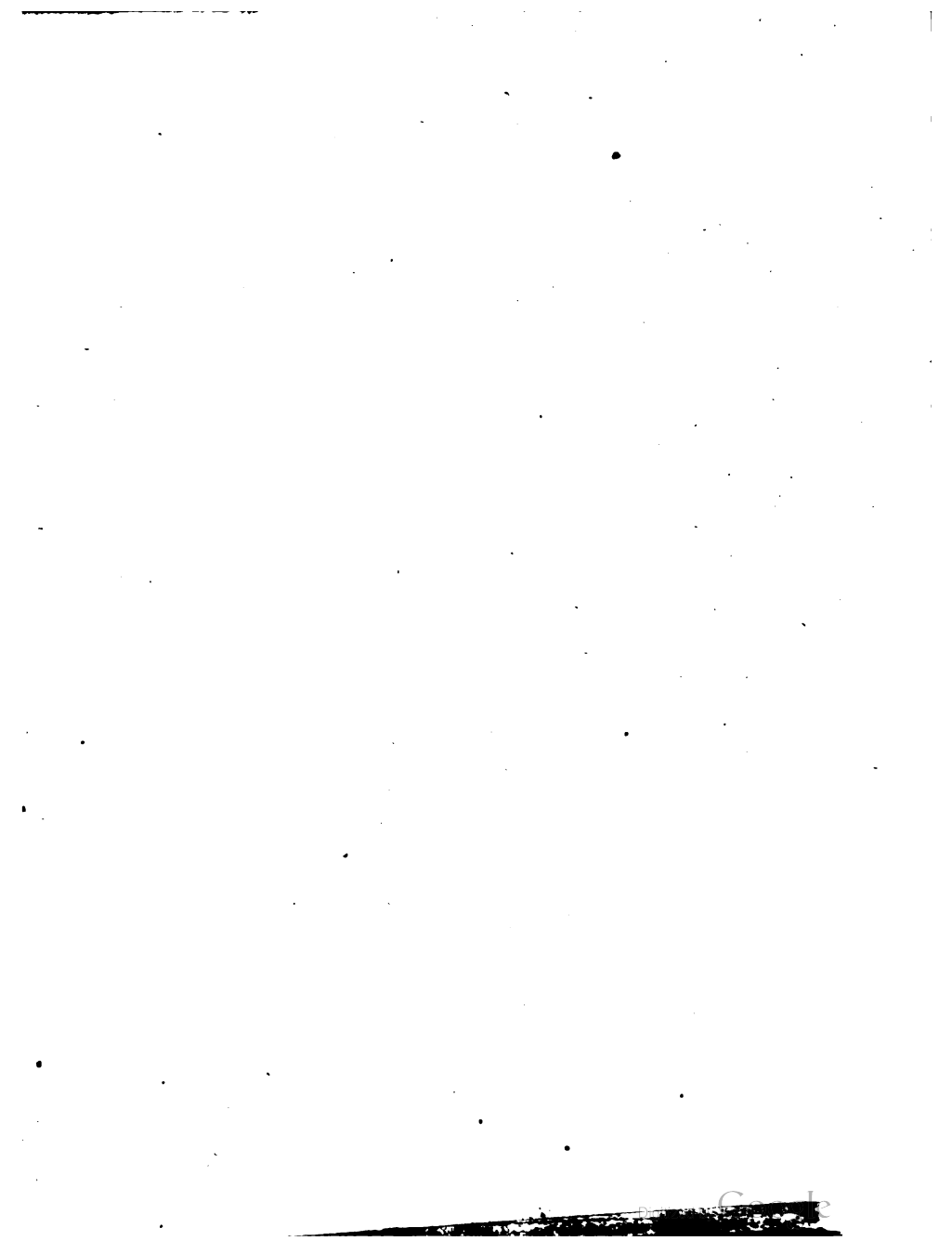
αἰνῶν τῇ ταύτῃ φύσιν δαρεῖν) οὐκ ἔστι μὴν ἀφ' ἑλίου, ἡμέρας δὲ φοβερόν, ἡ ἑσπέρια ἢ ἑλαβερόν.
Quadam etiam signa & stella fixa in nono cali loco, vel in Horoscopo partiliter in-
uenta magna auxiliaper Deos sese manifestantes vel per insomnia peculiariter pra-
bent. Scorpium enim sic positum, ipsius vero praeipue pars, quam Lucida Ophiuchi
tenes, medetur per optimorum medicorum amicitiam. Spica Virginis saneari re-
stituitur per Venerem, vel Proserpinam vel matrem Deorum. Clara in capite ansece-
dentis Geminorum in nono cali loco, in nocturna maxime genesi, per Herculem,
vel Dioscurus auxiliatur. Canis etiam in nona, praeipue vero in nocturna genesi,
precum & inuocationis virtute Hecaten, vel Anubim, vel Martem adiutores concil-
liat. Lyra vero ab Apolline vel Mercurio consequi auxilium facit. Qua vero sunt
in cornibus Capricornis, Haedi & Capella in nona domo Pana & Mercurium ad opem
ferendam euocant, maxime vero si aliquis beneficorum planetarum loca illa ad-
spexerit. Singuli etiam Planeta in illis locis reperi, secundum propriam suam na-
turam opitulantur, praeipue vero benefici naturales suas virtutes exerunt. Satur-
nus enim de die propria fert opem virtute, vel per vires, quas excitat, Plutonis aut
Aedonei, visionesque offert. & auxiliatur: aut etiam ex antipathia propriarum
Herbarum & aliarum medicinam affert. nocte vero bene positus per claras mu-
lieres bonum confert. Mars etiam qua natura sua conueniunt tribuit, noctu quidem
vitiis; per diem formidabilia, contraria & damnoisa. προῖ ἀντιπαθείας. ἢ ἰδίῳ
βοτάνῳ legendum puto Συμπάθειας τ. 1. β.

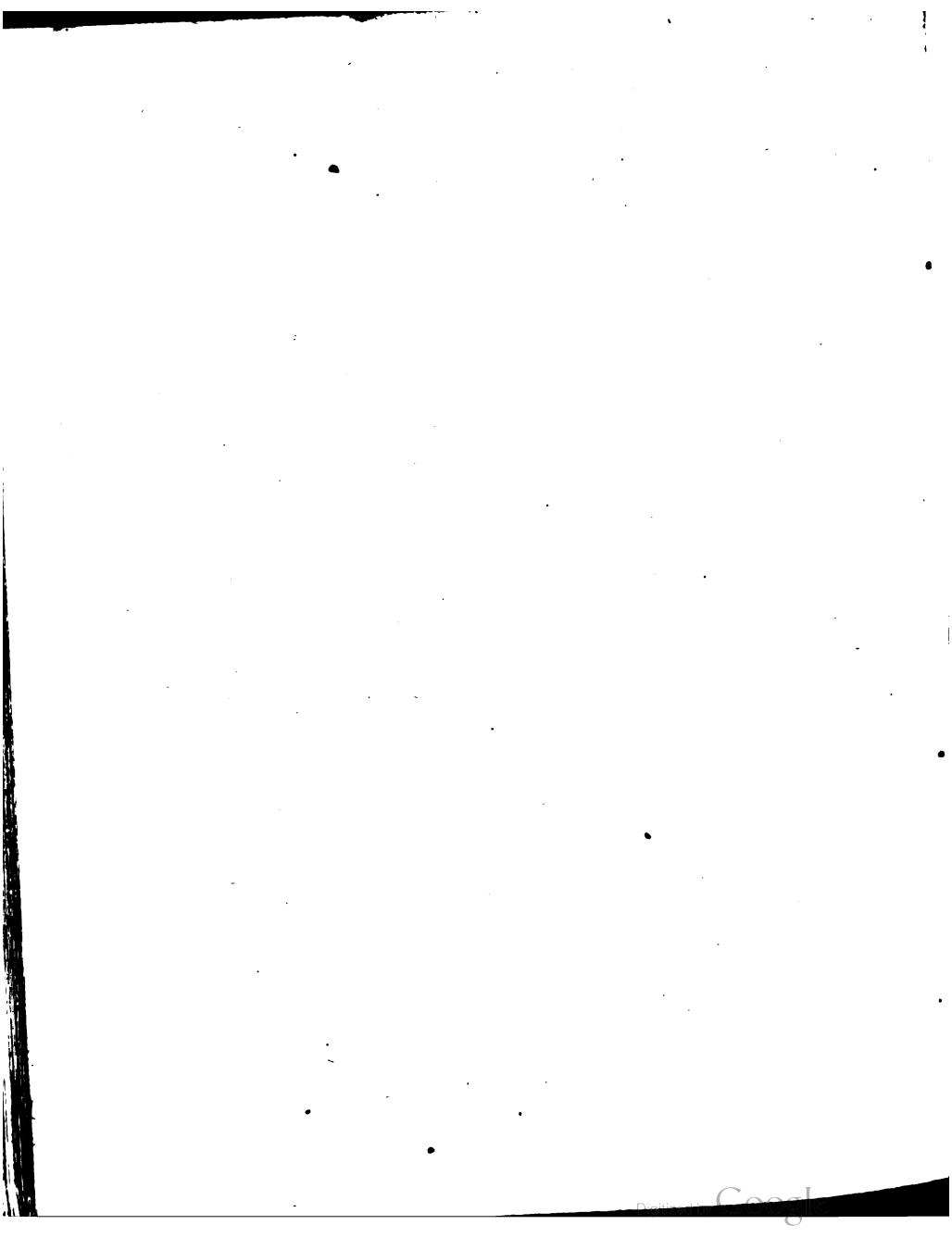
Scorpionem conciliare peritissimorum medicorum amicitiam ideo dixerunt, quia Ophiuchus, qui tunc dodecatemorion Scorpii occupabat, dictus est etiam Aesculapius: in eodem etiam Codice Manuscripto Planetæ Dii appellantur. Notandum est etiam in illo nomina Deorum Dearumque illarum scripta esse characteribus, quos Astrologi Græci, vt in alio Manuscripto libro reperi, Indicos appellant. & characteribus furtiuus eiusmodi illa nomina tunc scripta crediderim, ne omnibus legenda paterent, & Astrologi isti idololatriæ accusarentur, verba etiam quædam iisdem characteribus scripta sunt, si aliquod de Imperatore Σπυρίδω referatur, vel si obscenitatem aliquam significant, vt quando Σπυρίδω & aliis infames flagitios recensentur. in vitam quippe fortunamque principis inquirere periculosum: flagitiosa ac dedecorosa vitia memorare non honestum.

Cæterum cum δὲ appellata sit nona domus, inde forte inditum nomen, quia existimant Deos ad vires excitandas à stellis illic positis excitari. & illi domui & planetis in ea Σπυρίδω & prædictio de religione nati attributa est.

Pag. 43; v. 17. *Aries caput est ante omnia Princeps.* Astrologi Græci τοῦ κεῖν hominis non solum, sed etiam mundi capiti præfecerunt; quod docet liber MS. Bibliotheca Regiæ, in quo ἀστρολογίᾳ varia continentur. κεῖν κόσμῳ παρὰ τὴν ταύτην & κόσμῳ τῆς γῆς & sic deinceps. etenim ἀπομοιῶν

[illegible]

Sole in Cancro; breuissima vero horarum IX. quando Sol Capricornum tenet; in Ariete vero & Libra æquinoctium fit; erit propterea in Geminis & Leone dies horarum XIV. in Taurus & Virgine horarum XIII. in Ariete & Libra horarum XII. in Scorpione & Piscibus horarum XI. hæc itaque singula bina signa sese vident.

Hic quoque consensus Manilii, quantum ad imperantia & obedientia, quantumque ad sese videntia pertinet. & hoc loco apposite notauit Sciliger, vetustissimos Astrologorum æquinoctia & tropicas conuersiones non mathematicæ in punctis initiorum Arietis & Libræ, Cancræ & Capricorni, vt res exigit, constituisse; verum per totam horum signorum longitudinem; quæ non modo myopum & lusciorum hominum, sed etiam oculorum sensu carentium hallucinatio est, quam Geminus vetustissimus Astronomus indicauit. Hinc errandi occasio data Demophilo & aliis in determinandis signis, quæ dies æquales exhibent, & deinceps in digerendo ordine eorum, quæ se mutuo intuentur. Hic autem de Antisciorum nomine inquirendum est, quod à Græcis Astrologis vsurpatum non legimus; Latinis autem familiare vocabulum factum esse docet Iulius Firmicus in præfatione libri II. & Frontonem Antiscia Hipparchi secutum esse ait, quæ tamen reiecit, nec explicat. Putarem ego Antiscia illa Frontonis fuisse Demophili ἰσδυαμοῦντα. & appellationem illam translata esse à situ habitationum terræ ad situm signorum Zodiaci. Omnes sciunt, Geographos antiquos in orbis terrarum descriptione umbrarum differentias, secundum varios habitationum situs quæsiuisse & adnotasse. Achilles ad Arati phænomena varias habitationum positiones explicat, & inter illas Antisciorum ineminit. ὁμοῖος δὲ καὶ αὐτῶν ἐστὶν ὁμοῖος ὁμοῖος, ἐπὶ τῶν καὶ τῶν ἰσδυαμῶντα μὲν ὁ νοτιώτερος τῆς γῆς. Ἀντισκίον δὲ οἱ ἐν τῇ βορρῇ ἐπὶ τῇ ἰσχυρίᾳ τῆς οὐρᾶς ἔχουσιν. αἱ μὲν γὰρ τὰ δεξιὰ μέρη αὐτῶν, οἱ δὲ οἱ τὰ ἀριστερὰ, διὰ τὸ μέγαν τὴν αὐτῶν ἥλιον. Antioeci (qui plagas oppositas ab æquinoctiali circulo diuisas habitant) heterosci sunt: horum siquidem umbra in austrinam & sinistram partem conuertitur. Antiscii vero sunt, qui borealem plagam incolunt, quoniam in oppositas partes umbras proiectas vident. hi quidem in dexteris, illi in sinistris, eo quod Sol inter ipsos (id est parallelos quibus subiacent) medius existat. eadem ergo ratione antioeci erunt Pisces & Aries, adeoque Antiscii appellabuntur, & ἰσδυαμοῦντα etiam erunt juxta Deinophilum, quia ἰσδυαμῶντα.

Illa autem Antiscia reiecit Firmicus, cap. 32. lib. 2. sua sic construit, vt respondeant Ptolemæi & Dorothei ἰσδυαμοῦντα. Talis præterea coniectura animum subit, Firmicum ἰσδυαμοῦντα Ptolemæi Antiscia appellauisse, vt appellationem, à Frontone Latino auctore vsurpatam ad denotanda Demophili ἰσδυαμοῦντα, retineret, etsi in ambabus hypothesibus diuersa sit, Antisciorum positio; certumque esse videtur, Latinos ἰσδυαμοῦντα Gzcorum Antiscia denominauisse. Potuit autem Firmicus Ptolemæi ἰσδυαμοῦντα

μῦστα Antiscia vocare; quod umbras æquales præciant: tuncque Antisciorum notio non ab umbrarum projectione in oppositas partes, sed ab æqualitate deducenda erit. Illa enim præpositio ἀντὶν in compositione æqualitatem etiam significat, ut notat Eustathius ad hunc versum *ἰλιάδ. α. χαριστῶν. ἀργαλῆθ' ὃ δ' ἐλύμπιθ' ἀντιφάρει.* *πρωτότυποι δὲ, αἱ, τὰ ἀντιφάρει τὰ ἀντιφάρει.* ἄμφω δὲ ἐκ τῶν πᾶν μακρῶν τὸ ἰσοφαρίζω, ὡς ἰσότης ἀλλήλων τὸ ἀντιφάρει. & *Ἰλιάδ. θ.* ad hunc versum *Νῦν δ' ὅς' ἀντιμῖνον γυναικὸς ὃ ἀντίβητο.* τὸ ἀντιμῖνον ἢ γυναικὶ ἰσογυναικί. ita ἀντίβητο ἰσῶν significat.

Antiochum etiam citat Firmicus, ut & Frontonis Antiscia euertat, & suorum structuram, quam exhibet, illius autoritate confirmet, qui dixit, *quod Libra Arietem, propter terram qua media est, non videt*, hisque verbis, ait Firmicus, quasi per speculum Antisciorum rationem attingit. Antiochus itaque in eorum opinione erat, qui Libram & Arietem sese non videre putabat propter terræ interpositæ umbram. quorum opinio iam ex Demophilo supra relata est sub titulo *ἰσοδυναμουμένων* his verbis, *ταῦτα δέ τινες μόνον ἀλλήν ἀλλήλα λέρουσιν, ἢ βλέπον δὲ ἀλλήλα διὰ τὸ τὴν ἡμισφαιρίαν.* quare etiam Antiochus *ἰσοδυναμουῦντα* non existimavit Arietem & Pisces; Taurum & Aquarium &c. quare nec Antiscia; cum Græcis *ἰσοδυναμουῦντα* dicta Latini auctores Antiscia appellarint. ideo etiam affirmare possum hunc Antiochum τὰ βλέποντα aliter ac Demophilum accepisse.

Errat autem Scaliger, cum dicit, *quæ a quatuor punctis cardinalibus æqualiter distant ea vestire ἀνίσια vocabant, & quidem quæ equaliter à punctis tropicis absunt, ἰσοδυναμουῦντα dicuntur, item βλέποντα; æqualiter vero à punctis æquinoctialibus dimota, ἀντιστοιχούντα ἢ ἀντιμῖνοντα.* Hæc profecto antisciorum diuisione nullibi extat; certumque est *ἰσοδυναμουῦντα* Græcorum à Latinis fuisse appellata Antiscia, quæ denominatio illis hac in re ignota fuit. Debuerat dicere Scaliger, aliter à Demophilo & aliis, aliter à Ptolemæo aliisque rationem *ἰσοδυναμουῦντων* ἢ *βλέπόντων*, atque *ἀντιστοιχούντων* ἢ *ἀντιμῖνοντων* institutionem fuisse. & contrarias opiniones circa denominationes signorum, tantam fuisse. & contrarias opiniones circa denominationes varias, substitutionem methodicam & τεχνικὴν in denominationibus varias, substituere non debuit; totum enim supposititium est hoc *ἐκχρήσιμα*. Præterea etiam grauiter errat, quando dicit, *sed τὰ ἀντιστοιχούντα tantum ἢ ἀντιμῖνοντα Antiscia vocat Firmicus in institutione.* ipse se confundit Scaliger & contra mentem & verba Firmici clarissima loquitur. huic enim cap. 32. lib. 2. Antiscia sunt, quæ Ptolemæo *ἰσοδυναμουῦντα* aut *ἀντιμῖνοντα* cuiuspiam. Neque errat Firmicus, quando Antiscia sua, id est *ἰσοδυναμουῦντα* Ptolemæi, eadem ac Antiochi *ἰσοδυναμουῦντα* esse dicit. cum enim hic Antiochus, ut supra ostendimus, *ἰσοδυναμουῦντα* non eadem esse ac *ἰσοδυναμουῦντα* existimaret, alia *ἰσοδυναμουῦντα* signa statuere non potuit, præter illa quæ Ptolemæus tali nomine designauit. neque

que etiam alia Antiscia esse queant præter illa æquipollentia, vt supra monuimus. Vim verborum Antiochi à Firmico allegator. non cepit Scaliger; qui Firmico etiam imponit, dum ipsum à culpa, cuius tamen reus est, immunem ostendere vult his verbis. *Quod autem Antiscia Antiochi eadem cum Antiscia Ptolemaei facit, errat, non autem quod Libram & Arietem Antiscia facit.* nec errat in primo Firmicus, vt iam ostensum est, nec facit Libram & Arietem Antiscia, vt nec ipse Antiochus, cuius citauit verba. Quod autem Manilius appellatione illa antisciorum vsus non sit, valde mihi suadet vt credam, ipsum Latinorum primum, vt de se testatur, Astrologica serio tractasse, & vltimis Augusti temporibus vixisse.

Pag. 44. v. 15. *Taurus Lanigero &c.*] hic dicit Scaliger *audientia & videntia Manilij niti rationibus antisciorum.* minime id verum est. melius dixisset, videntium rationem niti *ἰσοζωία* & dierum æqualitate. audientium vero rationem inæqualitate dierum, quos signa australia obedientia minores borealia imperantia maiores faciunt, vt ex Demophilo constat, cui hac in parte consentit Manilius.

v. 31. *Ille vider Pisces, audisque per omnia Libram.*] recte monet Scaliger falsum esse, Scorpionum audire Libram: neque tamen Manilium tale *σφάλμα διανοητικόν* admisisse crediderim, sed potius hunc versum sic condidisse

Ille vider Pisces, audis qua proxima Libra

Subaudi *eam*, nempe Virginem Libræ connexam & coniunctam.

Ampliss.

Amplissimi Viri

THOMÆ REINESII,

Archiatři & Consulis Altenburgici Animaduerſiones breues ad lib. V. Manilii.

Quas notauit ad Editionem Aldinam anni 499: antequam Scaligeri curu ſecunduſ uſus eſt. Itaque quædam eodem modo animaduertit, quo Scaliger emendauerat.

Verſ. 15. *Et biſerum Cetum ſquamis atque ore tremendo.*] Sic conſtituero, *Et biſer & Cetus ſq. a. o. tremendus.* Præcedit enim *Hinc vocat Orion, ratis, Flumina:* ſequuntur *Heſperidum cuſtos, Canis, Ara.* Biſerum vocat Chironem, Centaurum, Sagittarium.

v. 18. *Cui vora ſoluit Olympus.*] *Leg. ne verſus hiet, exoluit.*

v. 23. *Andromedamque necat genitor cum coniuge Cephew.*] Nihil de interfecta a patre Andromeda habent Fabulæ. Legam igitur, *Andromedamque ſecus. h. e. iuxta, prope Andromedam.*

v. 39. *Quatuor in partes cum corniger extulit horas.*] *L. oras vel ora.* De ariete *Firmicus lib. VIII. cap. VI.* qui imitatur Manilium, eoque ei explicando facit quam maximè, in eis parte decima oriri nauim. Notandus eſt diſſenſus artificum.

v. 45. *Phaſin, & in cauſes Tiphyn ſuperare trementem.*] *Lego, Hyphaſin & cauſes.* Hyphaſis Indiæ fluuius terminus victoriarum Alexandri Magni.

v. 49. *Nec pelagus Xerxes facietque tegetque.*] *L. facietque tegetque.*

v. 50. *Vera Syracuſis Salamis.*] Adeatur Gronouius 1. obſeruat. cap. 3. qui præoccupauit.

v. 57. *Sed ſumma lateris ſurgens de parte ſiniſtri.*] E Firmico fuerit legendum. *Sed decima.*

v. 60. *Et mentita diem.*] Senſus poſtulat, *Cum mentita diem.*

v. 91. *Qui cælum imitatur.*] *L. Imitatus.*

v. 93. *& ipſum Amouiſſe Iouem terris de fulmine fingit.*] Gronou. l. d. cap. 17. mauult: *Et ipſum admoiſſe Iouem terris & fulmina fingit.* Sed non video quid agat copulatiua et repetita. Legam etiam *ſinxit.*

v. 95. *Senſit & immeſos ignis ſuper ipſe ſequutus Morte Iouem didiciſ generatus quo ſit habendus.*] Emendo:

Senſit & immeſos ignes ſuper eſſe, ſeipſum

Mortalem didiciſ:

vel, Morte hominem didiciſ, vel morte Iouem cum didiciſ quo ſit habendus

genera-

generatus, i. e. ad quem originem suam referre debeat: nim. ad mortalem quendam Iouem.

v. 105. *Nec crede senera.*] L. *Nec crede sev.*

v. 106. *Sructos nec crede Carones.*] L. *strictos*, h. e. districos, seueros, rigidos.

v. 107. *Aut Brutum atque parem Torquatum.*] Vid. Gronov. lib. 1. *observat.* cap. 6.

v. 108. *Maius onus.*] L. *opus.*

v. 110. *In luxus agiles.*] L. *Lusus*. τὰ X & S vel SS apud veteres notarios alternabant. Manuscriptos Appuleii frequentissime habere X pro S annotavit Brantius. Hinc in eadem voculâ corrige *Caelium Aurelium* lib. 1. *tard.* cap. 6. *Si puerili luxu furentes adficiantur.* *Puerili luxu* est *παιδαγωγὸς αἰώνιος*. Cicero in fragm. Aratorum: *Neptunia pistrix*; al. *pistrix*, *pistrix*, id est *πῆστις*. In vet. epigramm. *Præcui tenerum lubrica texta caput*, i. e. testa, glacies. *Sriglix* apud *Vitruvium* lib. 7. pro *striglis*: *naxa* pro *nassa* apud P. Crescent. lib. 10. *Follex* in vet. Glossis est *δύλακος*, al. *folli*. *Exculentius edulium* apud Petrum Damian. lib. de contemptu sec. cap. 7. *idololatrix religio*, apud Prudent. Hamartigen. v. 405. pro *ειδωλόλατρης*: in notis Tironis, *Lucuplex*; *Aucupex*; *Scinifex*, pro *scinifex*, *σκινίφης*. Ab ista scribendi ratione manauit, vt *διδωδεις* diceretur *Vlyxes*: Volufius *Volux*, apud Silium lib. 5. Plura eiusmodi notauit in *Variis* lib. 3. cap. 17. ad Festi *cercalopus*. Iam S quoque tam simplex quam duplex pinxere pro X: *Exuxit* apud Tertull. lib. ad Martyres cap. 4. vbi de Heracliti hydropici curâ, pro *exuxit*: *asselle*, pro *axilla* seu *alæ*: apud Gariop. lib. 5. cap. 15. *Anasilaus* pro *Anaxilaus* apud Macrum vbi de cicutâ: *Gynecea testricum* apud Pet. Damian. epist. 26. *efficcata* apud Columell. pro *exiccata*: quod cum non intelligerent Viri docti, varia commenta sunt: *cornix* pro *cornix* apud Avien. in Phœnom. Et in lapidibus MASSIMVS, EPITEVSIS, AVSENTIVS: in Nemauf. IAPVS LIB. pro IAPYX.

v. 138. *Vt noua per montesque ruunt arbusa capelle.*] Malim, *Vt noua per montes quarunt arb.* cap. Barthius infelicitè diuinat.

v. 168. *Ille potens turbam perfundere certa pilarum.*] Barthii *crare* ingratum est, quippe ineptum huic loco maximè ob verbum *perfundere*. *Præferam rorè*. Ros pilarum i. e. crebræ pilæ, continuus & densus pilarum iactus.

v. 176. *Flammis habitantibus vstum.*] Leg. *Latit. antibus*. Coniecto enim in ignem torré seu titione ardente, qui nato Meleagro in regia Oenei adparuerat, ab Althæa matre, interiit. Hyginus fab. 171. 174. 239. 249.

v. 178. *Reddentemque tua per mortem munera matri Cuius ante necem paulatim vita sepulta est.*] In primo legam *mutua*. Patiebatur enim Althæa idem quod filio fecerat. In altero: *illius inde necem p. v. secuta est*. Nimirum morte

mœrore contabuit ob cædem fratrum. Apollodor. li. 1. Tzetzes. ad Lycophr. se-
ipſam interemiſſe ſcribit.

v. 180. Et Calydonea bellantem rupe puellam.] Emendat Gronovius 2. ob-
ſervas. cap. 11.

v. 191. Sternere litoreis monſtrorum corpora habeni.] L. habeni.

v. 193. Horrendumque fretis in bella laceſſere pontum.] L. horrentemque
feru.

v. 195. Luxuria quia terra parum faſtidiet orbem Venter.] Leg. Luxurians
quia terriparum faſtidit orbem Venter. Terriparus, vt viviparus, puelliparus.
Terriparus orbis, i. e. menſa in qua edulia quæ terra produxit in cibum homi-
ni, proponuntur: quibus contentus eſſe debebat homo è terra creatus
& ipſe.

v. 203. Lentaque contextu formant haſtilia nodis.] L. formare.

v. 204. Et quodcunque.] Leg. Et quacunque.

v. 216. Tantus per ſidera fervor Funditur atq; vno ceu ſint in flumine cuncta]

L. imo ſiunt in flumine cuncta.

v. 218. Hac vbi ſe ponto per pronas extruſit oras.] L. per primas.

v. 219. Naſcentem ſi quem pelagi conſtrinxerit vnda.] Leg. conſpexerit.

v. 220. violentaque peſtora ſingit.] L. ſinger.

v. 223. Nec magis concita cauſis.] L. nec magni.

v. 224. Et lingua rapit.] L. rabi.

v. 225. Dentes in voce relinquit.] L. in ore. Firm. l. 8. c. 10. vt ſæpius im-
petu & furore commoti aut dentes quatiant, aut attritos ſemper exacuunt.

v. 230. Effunditque ſuas conſeſſo in robore flammas.] L. conſeſſa in robora.

v. 234. Vltima pars magni cum tollitur ore leonis Crater & aurati.] L. orbe

Leonis Crater aurati.

v. 236. Sequentur Irriguos raris campos.] L. ſequetur.

v. 238. Iunxit ad vltimos.] L. iunger.

v. 240. Robore vel proprio fundentem in brachia ducit.] L. ſidentem in b.

duces.

v. 241. Teque ſibi credit ſemper qui matre reſectus Adiunxit calami ſege-
temque interſerit.] Lege:

Teque ſibi credit ſemper: quin matre reſectum
Adiunget calami ſ. interſeret vult.

v. 246. Emendat Turneb. & Geuart. 2. Eleſt. 13.

v. 249. Nec deſerit vndam.] L. deſeret.

v. 264. Atque Arabum ſiliis mulcebit odores.] L. eque Arabum ſiliis miſce-

bit odores.

v. 270. At cum per decimam conſurgens horrida parrem Spica.] L. rorrida.

v. 282.

- v. 281. *Mergere farrā.*] L. *tergere*, i. e. purgare excussis glumis & paleis.
 v. 283. *parari.*] L. *parare*.
 v. 289. *Chelarum dāq; &*] L. *dabit huc*.
 v. 290. *Glebas & mittere virgū.*] L. *glebis admistere virgū.* Gronovius lib.
 3. obseru. cap. 18. aliter exponit.
 v. 311. *Nec tentata domo.*] L. *neq; domi*.
 v. 313. *Quaque iuerit hasta.*] L. *quave*.
 v. 316. *Cognitor est verbu.*] L. *Virbu.* De cognitionibus & cognitoribus
 multa in Codice Theod. & Iustin. plura in Lapidibus, Plinij Nep. & Symmachi
 epistolis.
 v. 317. *Ponetque forum.*] L. *præfertque forum*.
 v. 323. *Sonitumque ferens.*] L. *Sonitum referens.* De re eadem egit lib. 1.
 cap. 4.
 v. 326. *Garrula quæ modulos.*] L. *per modulos*.
 v. 341. *Diurorumque sacras venerantes numina voces.*] L. *Sacra V. N. voce*.
 v. 345. *Aut stimulos aget aut omnes mixtosque iugabit Semine quadrupedes.*
 L. *aut stimulis aget ante oculos m. j.*
 v. 347. *Aut onerabit equos armis.*] L. *aut ornabit. eq. ar.* Lucretius lib. 2.
Classē ornata armis belli simulacra cientem.
 Corn. Nepos in Hannib. *Elephas ornatus.* Videad eum locum Gebhardum.
 v. 348. *Ille tenet medias artis ad membra ferarum Et non auditos muta-*
runt tollere morbos.] Leg.
Ille tenet medicas artes ad membra ferarum
Et non auditos mutarum tollere morbos.
 Mutarum, i. e. bestiarum quæ homini contradiſtinguuntur. Versu 641. ea-
 dem fere dicuntur.
 v. 356. *Regnantes sub rege manent rerumque ministri.*] L. *Regnantis sub*
lege manent, regumque ministri.
 v. 364. *Alituumque genus.*] L. *aliturum omne genus*.
 v. 366. *pensare meatus.*] L. *prensare*.
 v. 367. *At nitidos clamare suis ratione sedentem. Pascenſemve super surgen-*
tia ducere lina.] Emendo, quos alius eiiciendos putabat, sic:
At nido calamoue sua regione sedentem
Pascentemve super fugientia ducere lina.
 Fugientia, id est, occulta, Latentia.
 v. 382. *Quarum omnes paruo consistis pascere census.*] L. *Quorum* (de aui-
 tiariis intelligo) *omniū paruo consistis pascere census.* Passer, ut spoudus, spoudus, pro
 quavis aue.

v. 383. *Hæserit & similis tribuens Olor aureus artes.*] L. *Hæ erit & similis tribuens*, i. e. tribuet. *ἡσῆι & ἀπὸ φων*, pro *ἀπὸ φωνῆς*. Sic libro 1.

Ignibus vsque adeo natura est omnis abundans.

Græcismo ita dixit. Et tamen etiam Ebræis vsitata periphrasis verbi, quæ sit per Participium & Verbum Substantivum.

v. 392. *Ripisque juos circumferet annos.*] Posset fortassis tolerari *70 annos*: malim tamen *hæmos*.

v. 399. *Rapidumque notari vix quisquam est locuples. oneratur terra profundo.*] Legam, *vix quisquam est locus: exoneratur terra profundo. Rapidum*, id est, avarum vocari quenkum non conceditur.

v. 407. *Tacitaque licentia fraude.*] L. *latentia*.

v. 418. *Et sensibus vires sumit.*] L. *sinitibus*.

v. 424. *Et vada mentitus reddet super aquora campam.*] L. *equore*.

v. 427. *Pendebitque super totum sine remige pontum.*] Gronov. l. 2. cap. 11. pro *totum legit rutum*.

v. 433. *Ad numeros etiam illa licet.*] L. *Adnumeres*.

v. 461. *Vestisque ex ignibus annos.*] L. *tractosque ex ignibus annos*: vt intelligi fabulam recocti Pelix à filiabus suavis Medæ velit. Lib. 3. v. 11. *reduces annos adpellat in re eadem*.

v. 462. *Ducunt.*] L. *dicunt*.

v. 470. *Qui vita ostendit vitam.*] L. *& vita o. vitam. Vita*, i. e. *βίη*, humano generi, sæculo. *Vitam*, i. e. honestos mores.

v. 473. *Nunc satyro gestu, referetque affatibus ora.*

v. 480. *Quodque agit, id credas stupefactus imagine iuri.*] Versum hunc à Scaligero traiectum, suo loco, hoc est, post illum. *Et dominus dominum*, retinet, & aliter quam Scaliger exponit Gronovius 2. obseru. cap. 11.

v. 488. *Cuique hominum.*] L. *cumque hominum*.

v. 491. *Laus est concedere cuncta.*] L. *concidere*, i. e. sternere, vastare, subiugare.

v. 498. *Ingentisque suis præstabit viribus ausus.*] L. *ingentesque s. p. v. ausus*.

v. 502. *Carnique acquirere dotem materie.*] L. *operique a. d. m.*

v. 520. *Quid porus matrona velit tractare creatum, Quam factum renocare suos quod possit ad vsu.*] L. *creatum an factum, renoc. s. q. p. ad vsu?*

v. 536. *Alter & alterius.*] L. *alterum & alterius*.

v. 542. *Timuit naufragia tellus.*] L. *timuit cum naufraga tellus*.

v. 553. *Scrutatur tamen in pena.*] L. *Servatur*.

v. 565. *Ipse (Nereis) levis flatu revomens pendencia membra.*] L. *resomens*. videtur hoc verbo etiam libro 1.

v. 601.

24 THOMÆ RENESI NOTÆ IN MANILIVM.

v. 601. *[Nec cedit tamen illa viro.] L. nec cedit tamen ille (cetus) viro.*

v. 621. *Quo stante superba Prostrata iaceant miserorum in lumine matres.]*

L. superbè pro. j. m. in limine m.

v. 646. *[Et coma signicula.] L. Engonasin Siculo. De ea etiam lib. 1. cap. 4.*

v. 653. *Per extensos ponet vestigia fines.] L. funes.*

v. 654. *Et cæli medicatus iter.] L. medicatus.*

v. 673. *Illa patrii turba est strages.] L. Illa patrii turba strages c. o.*

v. 700. *Placidus terget commercia gentis.] L. tences.*

v. 728. *Floribus aut.] L. Floribus, vt.*

v. 737. *Magno quadam respondere mundo.] L. resplendere.*

F I N I S.

V. 129. *legis* *Pauli* in *Hbleg.* *art.* *II.* *14.* *quam* *positum* *videt.*
91. *Inter* *hi* *per* *de* *h.* *et* *per* *rept.* *floris* *Leven* *distul.* *generatus* *quis* *is.* *habet.*
Non *conus* *tonita.*

V. 38. *Varro* *popul.* *Paul.* *habet.* *qui* *non* *per* *est.*
H. 688 *videtur* *conica* *de* *h.* *Paul.* *habet.* *qui* *non* *per* *est.* *Pin.* *habet.* *conica* *de* *h.*
ante *habet.* *(rept.?)* *de* *h.* *Paul.* *habet.* *qui* *non* *per* *est.* *Pin.* *habet.* *conica* *de* *h.*

Paul. *habet.* *qui* *non* *per* *est.*
Pin. *habet.* *conica* *de* *h.*

11/10/10 11/10/10

0 954333-10

